

Innehållsförteckning

Till statsrådet Jan Björklund	17
--	-----------

Sammanfattning.....	19
----------------------------	-----------

Lagtext

1 kap. Inledande bestämmelser.....	25
2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, m.m.....	31
3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen.....	41
4 kap. Kvalitet och inflytande.....	47
5 kap. Trygghet och studiero.....	53
6 kap. Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning	61
7 kap. Förskolan.....	69
8 kap. Förskoleklassen	77
9 kap. Grundskolan.....	83
10 kap. Grundsärskolan	97
11 kap. Specialskolan.....	109
12 kap. Sameskolan	117
13 kap. Fritidshemmet	123
14 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan	129
15 kap. Utbildning på program i gymnasieskolan.....	131
16 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan	133
17 kap. Utbildning på program i gymnasiesärskolan.....	139
18 kap. Kommunal vuxenutbildning.....	149
19 kap. Särskild utbildning för vuxna	159
20 kap. Utbildning i svenska för invandrare.....	167
21 kap. Entreprenad och samverkan	175

22 kap. Vissa särskilda utbildningsformer	179
23 kap. Annan pedagogisk verksamhet	189
24 kap. Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering	195
25 kap. Skolväsendets överklagandenämnd	203
26 kap. Överklagande	205
27 kap. Åtgärder mot kränkande behandling	213
28 kap. Övriga bestämmelser	219

Motivtext

1 Inledande bestämmelser	229
1.1 Kunskap, valfrihet och trygghet	229
1.2 Utgångspunkter för en ny skollag	234
1.2.1 En tydlig och modern skollag	234
1.3 Den nya skollagens uppbyggnad	238
1.3.1 Utbildning för vuxna ingår i den nya skollagen	239
1.4 Ett enhetligt och gemensamt skolväsende för alla skolformer och huvudmän	240
1.4.1 Skolformer och annan utbildning i skollagen	240
1.5 Övergripande mål	243
1.5.1 Syftet med utbildningen inom skolväsendet	243
1.5.2 Utbildningens utformning	249
1.6 Förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning	251
1.7 Lika tillgång till utbildning och likvärdig utbildning	254
1.8 Definitioner av centrala begrepp i utbildningen	256
1.8.1 Elev	257
1.8.2 Enskild	258
1.8.3 Fristående skola	258
1.8.4 Fristående förskola respektive fritidshem	259
1.8.5 Skolenhet och förskoleenhet	260
1.8.6 Undervisning	260
1.8.7 Utbildning	263
1.9 Särskild hänsyn till barnets bästa	264

1.10	Läroplan	266
2	Huvudmän och ansvarsfördelning	271
2.1	Skolhuvudmän och ansvaret för utbildningen	271
2.1.1	Regleringen av den kommunala skolplanen avskaffas	273
2.2	Reglering av utbildning med enskild huvudman	275
2.2.1	Skolor med enskild huvudman	275
2.2.2	Godkännande av huvudmän för fristående skolor	278
2.2.3	Verksamhetens omfattning	279
2.2.4	Förskolor och vissa fritidshem med enskild huvudman	281
2.3	Ansvarsfördelning inom utbildningen	283
2.4	Ledningen av utbildningen	289
2.4.1	Ledningen av skolan, förskolan och fritidshemmet	289
2.4.2	Rektorns och förskolechefens ledningsansvar för den pedagogiska verksamheten	294
2.4.3	Rektor vid fristående skolor och förskolechef vid fristående förskolor	296
2.5	Behörighetsregler för rektorer och förskolechefer	298
2.6	Ansvar för undervisningen	304
2.7	Elevhälsan	305
2.8	Studie- och yrkesvägledning	310
2.9	Registerkontroll	312
2.10	Fortbildning m.m.	313
2.11	Lokaler, utrustning och skolbibliotek	316
3	Barnens och elevernas utveckling mot målen	319
3.1	Barns och elevers utveckling mot målen	319
3.2	Särskilt stöd	320
3.3	Åtgärdsprogrammet är det centrala dokumentet i processen	324
3.3.1	Allmänna utgångspunkter	325

3.3.2	Överklagande av beslut om åtgärdsprogram.....	329
3.3.3	Särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång.....	332
3.4	Information om elevens utveckling	335
3.4.1	Utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och skriftlig information.....	335
3.4.2	Allmänna bestämmelser om betyg.....	338
3.4.3	Undantag från betygsbestämmelserna för vissa fristående skolor	340
3.5	Åtgärder för rättvisa och likvärdiga betyg.....	341
3.5.1	Rektors ansvar för betygssättningen förtydligas.....	343
3.5.2	Information om grunderna för betygssättningen	344
3.5.3	Ändring av uppenbart oriktiga betyg och rättelse av skrivfel och liknande	344
3.5.4	Prövning	346
4	Kvalitet och inflytande	349
4.1	Systematiskt kvalitetsarbete	349
4.1.1	Krav på dokumentation men kravet på kvalitetsredovisning avskaffas	352
4.1.2	Kvalitetsarbete på huvudmannanivå	353
4.1.3	Kvalitetsarbete på förskole- och skolenhetsnivå...356	
4.1.4	Klagomålshantering	358
4.2	Inflytande för barn, elever och vårdnadshavare	359
4.2.1	Barnens och elevernas inflytande.....	359
4.2.2	En allmän lagbestämmelse om vårdnadshavarnas inflytande	363
4.2.3	Ett systematiskt arbete med inflytandefrågor och minst ett forum för samråd vid varje förskole- och skolenhet.....	365
4.3	Lokala styrelser.....	371
5	Trygghet och studiero	373
5.1	Skolans arbetsmiljö	374

5.2	Allmänna befogenheter för rektor och lärare.....	377
5.3	Disciplinära åtgärder	380
5.4	Avstängning.....	383
6	Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning	387
6.1	Skolplikt och rätt till utbildning	387
6.2	Skolpliktens upphörande	389
6.2.1	Skolpliktens upphörande generellt och när målen uppnåtts dessförinnan	389
6.2.2	Skolpliktens upphörande ett år senare	391
6.2.3	Rätt att slutföra utbildningen i två år när skolplikten upphört	394
6.3	Deltagande i utbildning	394
6.4	Ansvar för att skolplikten fullgörs.....	398
7	Förskolan	401
7.1	Förskolans pedagogiska uppdrag ska stärkas	401
7.2	Förskolans uppdrag och syfte	402
7.3	Barngruppernas sammansättning och storlek	403
7.4	Erbjudande av förskola	405
7.5	Modersmål.....	410
7.6	Utvecklingssamtal i förskolan.....	412
7.7	Kommunens ansvar.....	414
7.7.1	Hemkommunens ansvar.....	414
7.7.2	Förskola i annan kommun	415
8	Förskoleklassen.....	419
8.1	Huvudprinciperna för förskoleklassen i dagens skollag ska ligga fast.....	419
8.2	Förskoleklassens syfte	420
8.3	Erbjudande om och omfattning av förskoleklass.....	422
8.4	Modersmål.....	423
8.5	Utvecklingssamtal i förskoleklassen	425
8.6	Mottagande och interkommunal ersättning i förskoleklass med offentlig huvudman.....	427

8.7	Placering vid skolenhet i förskoleklass med offentlig huvudman	429
8.8	Mottagande i förskoleklass med enskild huvudman	431
9	Grundskolan	433
9.1	Huvudprinciperna för grundskolan i dagens skollag ska ligga fast.....	433
9.2	Grundskolans syfte	433
9.3	Utbildningens omfattning och innehåll – ämnen och timplan	435
9.3.1	Möjlighet att göra avvikelser från timplanen m.m.	439
9.4	Profilklasser samt tester och prov vid antagning	440
9.5	Avgifter, lärverktyg m.m.	443
9.6	Bestämmelser om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och betyg i grundskolan	446
9.7	Mottagande och placering vid skolenhet med offentlig huvudman.....	446
9.8	Skolskjuts.....	449
9.9	Fristående grundskolor.....	451
10	Grundsärskolan	455
10.1	Huvudprinciperna för den obligatoriska särskolan i dagens skollag ska ligga fast.....	455
10.2	Särskolans syfte	456
10.3	Namnändring.....	456
10.4	Personkretsen.....	457
10.5	Utredning inför mottagande i särskolan.....	458
10.6	Rätt för vårdnadshavare att välja skolform	460
10.7	Utbildningens innehåll.....	461
10.8	Skolgång i annan kommun än hemkommunen	463
10.9	Placering på skolenhet	464
10.10	Utbildningens omfattning och rätt att fullfölja utbildningen.....	467

11	Specialskolan	469
11.1	Huvudprinciperna för specialskolan i dagens skollag ska ligga fast	469
11.2	Specialskolans syfte.....	470
11.3	Huvudman för utbildningen	471
11.4	Förskoleklass, fritidshem och fritidsverksamhet vid specialskolor	472
12	Sameskolan	475
12.1	Huvudprinciperna för sameskolan i dagens skollag ska ligga fast	475
12.2	Sameskolans syfte	477
12.3	Huvudman för utbildningen	477
12.4	Förskola, förskoleklass och fritidshem vid sameskolor ..	478
13	Fritidshemmet	479
13.1	Huvudprinciperna för fritidshemmet i dagens skollag ska ligga fast	480
13.2	Fritidshemmet i eget kapitel.....	481
13.3	Fritidshemmets syfte	482
13.4	Barngruppernas sammansättning och storlek	484
13.5	Elever som ska erbjudas fritidshem	486
13.6	Huvudmannens respektive hemkommunens ansvar	488
14	Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan	491
15	Utbildning på program i gymnasieskolan	493
16	Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan	495
16.1	Inledning.....	495
16.2	Förändringar för gymnasiesärskolan	495
16.3	Gymnasiesärskolans syfte och målgrupp	497
16.4	Ansökan.....	498
16.5	Avgiftsfrihet	499
16.6	Mottagande och utredning	501

16.7	Antagning m.m.....	502
16.8	Individuella studieplaner och utvecklingssamtal i gymnasiesärskolan.....	503
16.9	Information om elevs frånvaro.....	504
16.10	Betyg och betygssättning.....	506
17	Utbildning på program i gymnasiesärskolan.....	507
17.1	Inledning.....	507
17.2	Huvudprinciperna för utbildning på gymnasiesärskolans program ska ligga fast.....	507
17.3	Beslut om vilket program en elev ska gå.....	508
17.4	Gymnasiesärskolans nationella program	508
17.4.1	Urval av nationella program	509
17.5	Specialutformade program.....	510
17.6	Ämnen och ämnesområden	510
17.7	Möjlighet att läsa ämnen enligt gymnasieskolans kursplaner	512
17.8	Individuella program.....	513
17.8.1	Alla huvudmän ges möjlighet att anordna individuella program	513
17.8.2	Syftet med individuella program.....	513
17.8.3	Yrkes- och verksamhetsträning på det individuella programmet.....	514
17.9	Erbjudande om utbildning på specialutformade eller individuella program	515
17.10	Rätt att tas emot i annan kommuns gymnasiesärskola....	516
17.11	Möjlighet för en kommun att efter önskemål från vårdnadshavare ta emot en elev från en annan kommun i sin gymnasiesärskola.....	516
17.12	Skolskjuts.....	517
18	Kommunal vuxenutbildning	519
18.1	Inledning.....	519
18.2	Benämningen av skolformen	519

18.3	Övergripande mål.....	520
18.4	Samverkan mellan skolformer.....	521
18.5	Kommunernas skyldighet och syfte med utbildningen...	523
18.6	Kurser och gymnasiepoäng	524
18.7	Individuella studieplaner	525
18.8	Behörighet till utbildning på grundläggande nivå.....	527
18.9	Ansökan om utbildning på grundläggande nivå.....	528
18.10	Behörighet till utbildning på gymnasial nivå.....	529
18.11	Utbildning på gymnasial nivå i annan kommun än hemkommunen	531
18.12	Antagning	532
18.13	Betyg och intyg	533
18.14	Prövning	535
18.15	Validering	536
18.16	Ansökningsavgifter.....	539
18.17	Interkommunal ersättning på gymnasial nivå.....	540
19	Särskild utbildning för vuxna	541
19.1	Inledning.....	541
19.2	Namnändring	541
19.3	Målgruppen	542
19.4	Övergripande mål för särskild utbildning för vuxna	543
19.5	Samverkan mellan skolformer.....	544
19.6	Individuella studieplaner	544
19.7	Kommunernas skyldighet.....	545
19.8	Behörighet till utbildning på gymnasial nivå.....	546
19.9	Antagning.....	547
19.10	Betyg och intyg	548
19.11	Validering	549
20	Utbildning i svenska för invandrare	551
20.1	Inledning.....	551
20.2	Namnändring	552

20.3	Övergripande mål.....	552
20.4	Individuella studieplaner.....	553
20.5	Kommuners skyldighet att tillhandahålla utbildning.....	554
20.6	Betyg och intyg	556
20.7	Validering och prövning	558
20.8	Disciplinära åtgärder	558
21	Entreprenad och samverkan.....	561
21.1	Inledning.....	561
21.2	Uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen	564
21.3	Entreprenader i gymnasieskolan	566
21.4	Entreprenader inom vuxenutbildning tillhörande offentliga skolväsendet	566
21.5	Entreprenadmöjligheter för enskilda huvudmän	567
21.6	Dispens	567
21.7	Bestämmelser för utbildning på entreprenad	568
	21.7.1 Myndighetsutövning.....	568
	21.7.2 Krav på lärares utbildning och kompetens	569
21.8	Ansvar för medicinska insatser.....	572
21.9	Avtal mellan stat och kommun	573
22	Särskilda utbildningsformer	575
22.1	Inledning.....	575
22.2	Internationella skolor.....	576
22.3	Utbildning vid särskilda ungdomshem	579
22.4	Utbildning för intagna i kriminalvårdsanstalt	580
22.5	Särskild undervisning m.m.	581
22.6	Annat sätt för att fullgöra skolplikten.....	584
22.7	Gemensamma bestämmelser om bemyndigande	586
23	Annat pedagogisk verksamhet	589
23.1	Huvudprinciperna för vissa pedagogiska verksamheter i dagens skollag ska ligga fast	589
23.2	Pedagogisk omsorg	590

23.3	Öppen förskola	593
23.4	Öppen fritidsverksamhet.....	595
23.5	Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds	597
23.6	Gemensamma bestämmelser för annan pedagogisk verksamhet.....	600
23.6.1	Övergripande utgångspunkter.....	600
23.6.2	Kvalitet i verksamheten.....	602
23.6.3	Avgifter och bidrag.....	604
24	Tillsyn m.m.	609
24.1	Inledning.....	609
24.2	Ansvar för nationell uppföljning och utvärdering	610
24.3	Definition av tillsyn	611
24.3.1	Dagens reglering av ansvaret för tillsyn	613
24.3.2	Ansvar för tillsyn ska regleras i skollagen.....	614
24.4	Tillsynsbesök.....	618
24.5	Statlig kvalitetsgranskning.....	620
24.6	Sanktioner m.m.	623
24.6.1	Förebyggande åtgärder.....	626
24.6.2	Underlåtelse att ingripa.....	627
24.6.3	Anmärkning	627
24.6.4	Föreläggande.....	628
24.6.5	Föreläggande vid vite.....	629
24.6.6	Vissa bemyndiganden.....	631
24.6.7	Tillfälligt verksamhetsförbud.....	634
24.6.8	Särskilda sanktioner mot kommuner och landsting som huvudmän	635
24.6.9	Särskilda sanktioner mot huvudmän som godkänts av staten	637
24.6.10	Sanktioner mot verksamhet som en kommun godkänt	639
24.7	Överklagande	640
25	Skolväsendets överklagandenämnd	641

25.1	Inledning.....	641
25.2	Nämndens sammansättning m.m.....	643
25.3	Bestämmelser om muntlig förhandling	644
26	Överklagande	649
26.1	Bestämmelsernas struktur och innehåll	649
26.2	Överklagande hos allmän förvaltningsdomstol.....	654
26.2.1	Beslut av Statens skolinspektion eller Statens skolverk	654
26.2.2	Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman	660
26.2.3	Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten eller Sameskolstyrelsen	668
26.2.4	Beslut av rektor	670
26.3	Överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd....	673
26.3.1	Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman	673
26.3.2	Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten eller Sameskolstyrelsen.....	684
26.3.3	Beslut av rektor	686
26.4	Överklagande hos Statens skolverk	690
26.5	Övriga bestämmelser om överklagande.....	690
26.6	Överklagandeförbud	692
27	Åtgärder mot kränkande behandling	695
27.1	Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever	695
27.2	Anmälningsskyldighet för personal m.m.	697
28	Övriga bestämmelser	699
28.1	Inledning.....	699
28.2	Besättning m.m.	701
28.3	Vissa definitioner	709

28.4 Kommunens uppföljningsansvar för ungdomar under 20 år.....	711
28.5 Bestämmelser om handläggning.....	715
28.6 Talerätt för den som fyllt 16 år	717
28.7 Anmälan till socialnämnden m.m.....	719
28.8 Tystnadsplikt.....	720
28.9 Riksinternatskolor	722
28.10 International Baccalaureate (IB)	724
28.11 Överlämnande av betygshandlingar	725
28.12 Övriga bemyndiganden	732
29 Ekonomiska konsekvenser	735

Författningskommentar

1 kap. Inledande bestämmelser.....	747
2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning m.m.....	763
3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen.....	785
4 kap. Kvalitet och inflytande.....	797
5 kap. Trygghet och studiero.....	811
6 kap. Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning	827
7 kap. Förskolan	847
8 kap. Förskoleklassen	861
9 kap. Grundskolan	875
10 kap. Grundsärskolan	905
11 kap. Specialskolan.....	927
12 kap. Sameskolan	939
13 kap. Fritidshemmet	946
14 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan m.m.	957
15 kap. Utbildning på program i gymnasieskolan.....	959
16 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan	961
17 kap. Utbildning på program i gymnasiesärskolan.....	973
18 kap. Kommunal vuxenutbildning.....	991
19 kap. Särskild utbildning för vuxna	1015
20 kap. Utbildning i svenska för invandrare.....	1033

21 kap. Entreprenad och samverkan	1047
22 kap. Särskilda utbildningsformer.....	1055
23 kap. Annan pedagogisk verksamhet.....	1071
24 kap. Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering	1083
25 kap. Skolväsendets överklagandenämnd	1111
26 kap. Överklagande.....	1115
27 kap. Åtgärder mot kränkande behandling	1137
28 kap. Övriga bestämmelser.....	1145
Bilaga – Konsekvensutredning.....	1165
Konsekvensutredning avseende förslag till ny skollag – fristående skolor.....	1165

Till statsrådet Jan Björklund

Den 7 november 2006 förordnade statsrådet Jan Björklund en arbetsgrupp, Skollagsberedningen (U 2006:E) med uppgift att ta fram förslag till en ny skollag (U2006/7887/SAM). Arbetsgruppens sammansättning har sedan dess förändrats vid ett flertal tillfällen. Vid tiden för uppdragets slutförande består arbetsgruppen av Mikael Hellstadius, kansliråd vid skolenheten, projektledare, Per Eriksson, rättssakkunnig vid rättssekretariatet, Charlotte Löthman, departementssekreterare vid skolenheten, Mattias Sjöstrand, departementssekreterare vid skolenheten, Merja Strömberg, kansliråd vid skolenheten samt Viktoria Thörnqvist, rättssakkunnig vid rättssekretariatet.

Arbetsgruppen får härmed redovisa sitt uppdrag.

Stockholm den 15 juni 2009

Sammanfattning

I denna departementspromemoria redovisas ett förslag till en ny skollag för skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna som anordnas av det allmänna eller av enskilda. Förslaget har tagits fram av en arbetsgrupp, Skollagsberedningen, på uppdrag av statsrådet Jan Björklund.

Utgångspunkten för förslaget till en ny skollag är att presentera en tydlig och enkel struktur, som i så stor utsträckning som möjligt är gemensam för alla skol- och verksamhetsformer och alla huvudmän. Förskolan blir en egen skolform och de fristående skolorna och förskolorna blir en del av skolväsendet.

I skollagens inledande kapitel finns *övergripande mål för barn- och ungdomsutbildningen* och bestämmelser om lika tillgång till utbildning och alla elevers rätt till likvärdig utbildning. De övergripande målen för vuxenutbildningen finns i respektive skolformskapitel. I kapitlet definieras också vissa centrala begrepp såsom elev, enskild, fristående skola och förskola, skolenhet, undervisning och utbildning. Här läggs vidare den övergripande värdegrunden för skolväsendet fast. Utbildningen vid en skolenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell, medan en fristående förskola eller skola kan ha en konfessionell inriktning, där deltagande i de konfessionella inslagen ska vara frivilligt. Läroplanerna ska gälla för alla förskolor och skolor, oavsett huvudman. Genom en tydlig koppling till Barnkonventionen klargörs också att barnets bästa ska vara utgångspunkt i all utbildning. I motivtexten redogörs för den utveckling på förskole- och skolområdet som lett fram till behovet av en ny skollag.

I lagens andra kapitel som behandlar *huvudmän och ansvarsfördelning* fastläggs och förtydligas ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna. Regler finns om godkännande av fristående skolor, förskolor, förskoleklasser och fritidshem. Rektors pedagogiska ledningsansvar förstärks. Förskolan ska ledas av en förskolechef. Bestämmelserna som reglerar lärares behörighet m.m. är överflyttade i oförändrat skick från 1985 års skollag i avvaktan på beredningen av förslagen i Lärarutredningens slutbetänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52).

En samlad elevhälsa införs med förebyggande och hälsofrämjande syfte. För elevhälsans medicinska, psykosociala, psykologiska och specialpedagogiska insatser ska finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Det ska också finnas tillgång till sådan kompetens att vuxnas och elevers behov av vägledning och information inför framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Regleringen av kravet på tillgång till skolbibliotek förtydligas i skollagen.

I lagens tredje kapitel finns bestämmelser om *elevernas utveckling mot målen*. Alla elever ska ges den ledning och den stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att utifrån sina förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Regleringen av processen som leder till beslut om särskilt stöd och ett åtgärdsprogram blir tydligare. Ett beslut om att upprätta eller inte upprätta ett åtgärdsprogram ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Bestämmelser om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och grundläggande bestämmelser om betyg flyttas från förordning till lag. Ett antal förslag ska förstärka möjligheten för eleverna att få rättvisa och likvärdiga betyg. Ett uppenbart felaktigt betyg ska kunna rättas om det kan ske snabbt och enkelt.

Bestämmelserna om betygssteg och betygsbeteckningar har utformats i enlighet med riksdagens beslut om den nya betygs-skalan (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr.

2008/09:169). De nya reglerna innebär att när betyg sätts ska betygsstegen A, B, C, D, E och F användas. Betygsstegen A-E betecknar godkända resultat och F betecknar icke godkänt resultat. Om underlag för bedömning av en elevs kunskaper saknas på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte ges. Detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen. Betyget F och streckmarkering när betyg inte kan sättas ska dock inte användas i skolformer för elever som har en utvecklingsstörning.

Regler för *kvalitetsarbete och inflytande* samlas i ett gemensamt fjärde kapitel i skollagen. Huvudmän, skolor och förskolor ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete. Kravet på kommunal skolplan och kvalitetsredovisning avskaffas. Vid varje skolenhet ska bedrivas ett systematiskt arbete med barnens, elevernas och vårdnadshavarnas inflytande. Rektor och förskolechef ansvarar för att det finns ett eller flera forum för samråd. Bestämmelser införs också om att en kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för.

I kapitlet om *trygghet och studiero* finns bestämmelser om skolans arbetsmiljö och disciplinära åtgärder m.m. Rektor och lärare får möjlighet att vidta tillfälliga åtgärder för att värna alla elevers trygghet och studiero. En elev i grundskolan ska kunna avstängas från undervisningen under kortare tid. Föremål som används för att störa undervisningen eller som kan utgöra en fara för säkerheten i skolan får omhändertas.

Bestämmelser om *skolplikt* samlas i ett kapitel. Om en elev uppnått målen innan skolplikten upphör, upphör skolplikten tidigare. För den elev som inte gått ut högsta årskursen, när skolplikten upphör, förlängs skolplikten ett år. Reglerna om befrielse från obligatoriska inslag i undervisningen utformas väsentligt mer restriktivt än idag. För att betona att befrielse bara ska komma i fråga i särpräglade undantagsfall ska befrielse bara kunna medges när det finns synnerliga skäl. Regler om information vid frånvaro införs. Om en elev utan giltigt skäl uteblir från utbildningen bör rektor samma dag se till att vårdnadshavaren underrättas.

Offentliga och fristående förskolor regleras i ett gemensamt kapitel. Kommunen beslutar om godkännande av fristående förskola och ansvarar för tillsynen. Reglerna för förskoleklassen kvarstår men de organisatoriska bestämmelserna för förskoleklassen samordnas i större utsträckning med de bestämmelser som gäller för grundskolan. Bestämmelser om modersmålsstöd i förskolan och förskoleklassen förs in i lag. Statens skolinspektion ska i fortsättningen godkänna alla förskoleklasser med enskild huvudman.

Grundskolan regleras i det nionde kapitlet. Timplanen och kursplanerna ska gälla både offentliga och fristående grundskolor. Det införs ett bemyndigande som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter som innebär undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen samt avvikelser från bestämmelserna för kursplaner för fristående grundskolor med särskild pedagogisk inriktning. Ett bemyndigande införs om att utfärda föreskrifter om att antagningsprov ska kunna användas för urval till utbildningar som kräver speciella färdigheter fr.o.m. årskurs 7 och i vissa undantagsfall fr.o.m. årskurs 4. Kommunen ska i undantagsfall oberoende av elevens och vårdnadshavarens inställning kunna flytta en elev till en annan skola om det är nödvändigt för övriga elevers trygghet och studiero. Reglerna om skolskjuts är i allt väsentligt oförändrade men kommunen får skyldighet att erbjuda skolskjuts i vissa ytterligare fall om det kan ske utan ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen. De övergripande bestämmelserna om modersmålsundervisning flyttas från förordning till lag för grundskolan och övriga obligatoriska skolformer.

Särskolan delas upp i två skolformer, grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Träningskolan finns kvar som inriktning inom grundsärskolan. Elever med autism eller autismliknande tillstånd tillhör personkretsen endast om de också har en utvecklingsstörning eller om de har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. För att betona vikten av en noggrann utredning inför beslut om mottagande i

särskolan införs en bestämmelse som slår fast att utredning inför beslut om mottagande ska omfatta en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning.

Bestämmelserna för *specialskolan* och *sameskolan* överensstämmer så långt möjligt med bestämmelserna för övriga skolformer.

Fritidsbhemmet är ett komplement till förskoleklass och den obligatoriska skolan och får ett eget kapitel i skollagen.

Bestämmelserna i skolformskapitlen för *gymnasieskolan* finns inte med i remissutskicket. Regeringen har nyligen i propositionen *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* (prop. 2008/09:199) lämnat förslag om en reformerad gymnasieskola. Förslagen i nyss nämnda proposition kommer att arbetas in i förslaget till ny skollag i ett senare skede.

När det gäller *gymnasiesärskolan* införs bl.a. regler om ansökan, individuella studieplaner och utvecklingssamtal. Vidare införs en skyldighet att närvara i undervisningen samt en rätt för elever som har särskilda skäl med hänsyn till sina personliga förhållanden att få mottas i annan kommuns gymnasiesärskola.

De tre skolformerna inom *vuxenutbildningen* regleras i kapitel 18-20. Särvux byter namn till särskild utbildning för vuxna. Samma regler för personkretsen gäller som för grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Svenskundervisning för invandrare byter namn till utbildning i svenska för invandrare. Förkortningarna komvux, särvux och sfi utmönstras ur skollagen. För varje elev i kommunal vuxenutbildning liksom i särskild utbildning för vuxna och i utbildning i svenska för invandrare ska det finnas en individuell studieplan. I övrigt innehåller kapitlen som rör vuxenutbildningen få materiella förändringar, bl.a. i avvaktan på att regleringen av den nya gymnasieskolan ska arbetas in i förslaget till ny skollag.

Dagens regler om *entreprenad* och *samverkan* ska förtydligas och sammanföras i ett kapitel i skollagen.

I avsnittet *Vissa särskilda utbildningsformer* regleras internationella skolor, utbildning vid särskilda ungdomshem, särskild undervisning, bl.a. på sjukhus, samt annat sätt att fullgöra skol-

plikten. Villkoren för ett medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt ska skärpas genom att det ska krävas synnerliga skäl. Regleringen av pedagogisk omsorg i form av familjedaghem, flerfamiljslösningar etc., öppen förskola, öppen fritidsverksamhet samt omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds bildar ett eget kapitel i skollagen under beteckningen *annan pedagogisk verksamhet*. Hemkommunen ska sträva efter att tillhandahålla omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds, om föräldrarna inte själva kan ordna omsorgen.

Ansvar för *statlig utvärdering och kvalitetsgranskning* regleras i skollagen. Statens skolinspektions ansvar för tillsyn fastställs. Möjligheter för staten att använda sanktioner både mot enskilda och offentliga huvudmän, t.ex. i form av vite, införs. Bestämmelser om *Skolväsendets överklagandenämnd* samlas i ett kapitel i skollagen, liksom bestämmelser om *överklagande*. Vissa beslutsformer som i dag endast kan vara föremål för s.k. laglighetsprövning ska kunna överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär, bl.a. överklagande av beslut i fråga om skolskjuts, åtgärdsprogram samt en kommuns beslut i fråga om ekonomiskt stöd till inackordering.

I ett avslutande kapitel i skollagen samlas vissa *övriga bestämmelser*, bl.a. om bosättningsbegreppet, vilket påverkar rätten till utbildning för vissa grupper av barn och ungdomar som inte är bosatta i Sverige. Förutom t.ex. regler om tystnadsplikt och talerätt finns här också en ny bestämmelse om skyldigheten för fristående skolor att överlämna betygshandlingar till elevens hemkommun.

Härutöver remitteras ett kapitel om förslagens ekonomiska konsekvenser.

Skollagsberedningen avser återkomma med förslag till ändringar i annan lagstiftning, förordningsreglering samt ikraftträdande och övergångsbestämmelser.

1 kap. Inledande bestämmelser

Övergripande mål m.m.

Syftet med utbildningen inom skolväsendet

1 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

Utformningen av utbildningen

2 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

3 § Utbildningen vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell.

4 § Undervisningen vid fristående skolor, förskolor och fritidshem ska vara icke-konfessionell.

Utbildningen i övrigt vid en sådan skolenhet eller förskolenhet får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Lika tillgång till utbildning

5 § Alla ska, oberoende av geografiskt hemvist, samt sociala och ekonomiska förhållanden, ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder

Likvärdig utbildning

6 § Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet varhelst i landet den anordnas.

Definitioner

7 § I denna lag avses med

- *elev*: den som deltar i utbildning enligt denna lag med undantag för barn i förskolan,
- *enskild*: bolag, samt förening, stiftelse, registrerat trosamfund eller enskild individ,

- *fristående skola*: skolenhet vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller sådan förskoleklass och sådant fritidshem som avses i 2 kap. 6 § första stycket,
- *fristående förskola*: förskoleenhet vid vilken enskild bedriver utbildning i form av förskola,
- *fristående fritidshem*: sådana fritidshem som drivs av enskild och som avses i 2 kap. 6 § andra stycket,
- *förskoleenhet*: av huvudman för förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en förskolebyggnad eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad,
- *skolenhet*: av huvudman för annan skolform än förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en skolbyggnad eller flera skolbyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad,
- *undervisning*: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, samt
- *utbildning*: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Särskild hänsyn till barnets bästa

8 § I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn under 18 år ska barnets bästa vara utgångspunkt.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Läroplan

9 § För varje skolform och för fritidshemmet gäller en läroplan som utgår från bestämmelserna i denna lag. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om läroplan. Föreskrifterna får innebära att det för en viss skolform eller för fritidshemmet inte ska finnas en läroplan. I sådana fall ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på annat sätt föreskriva om utbildningens värdegrund och uppdrag samt om mål och riktlinjer för utbildningen.

Lagens innehåll

Skolväsendet

10 § Denna lag innehåller bestämmelser om skolväsendet. Utbildningen inom skolväsendet anordnas av det allmänna och av enskilda enligt vad som följer av 2 kap. 2–6 §§.

Skolväsendet omfattar skolformerna

- förskola,
- förskoleklass,
- grundskola,
- grundsärskola,
- specialskola,
- sameskola,
- gymnasieskola,
- gymnasiesärskola,
- kommunal vuxenutbildning,
- särskild utbildning för vuxna, och
- utbildning i svenska för invandrare.

I skolväsendet ingår också fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan,

specialskolan, sameskolan och i vissa särskilda utbildningsformer.

Vissa särskilda utbildningsformer samt annan pedagogisk verksamhet

11 § I lagen finns även bestämmelser om vissa särskilda utbildningsformer samt annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet. För sådan verksamhet gäller gemensamma bestämmelser i denna lag endast om det framgår särskilt.

Lagens disposition

- 12 §** Lagen är uppdelad i 28 kapitel som innehåller
- inledande bestämmelser (1 kap.) och bestämmelser om
 - huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.),
 - elevernas utveckling mot målen (3 kap.),
 - kvalitet och inflytande (4 kap.),
 - trygghet och studiero (5 kap.),
 - skolplikt och motsvarande rätt till utbildning (6 kap.),
 - förskolan (7 kap.),
 - förskoleklassen (8 kap.),
 - grundskolan (9 kap.),
 - grundsärskolan (10 kap.),
 - specialskolan (11 kap.),
 - sameskolan (12 kap.),
 - fritidshemmet (13 kap.),
 - gymnasieskolan (14 och 15 kap.),
 - gymnasiesärskolan (16 och 17 kap.),
 - kommunal vuxenutbildning (18 kap.),
 - särskild utbildning för vuxna (19 kap.),
 - utbildning i svenska för invandrare (20 kap.),
 - entreprenad och samverkan (21 kap.),

- vissa särskilda utbildningsformer (22 kap.),
- annan pedagogisk verksamhet (23 kap.),
- tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (24 kap.),
- Skolväsendets överklagandenämnd (25 kap.),
- överklagande (26 kap.), och
- åtgärder mot kränkande behandling (27 kap.), samt
- övriga bestämmelser (28 kap.).

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning, m.m.

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- vilka som är och får vara huvudmän inom skolväsendet,
 - huvudmannens ansvar för utbildningen,
 - ledningen av utbildningen och ansvaret för undervisningen och den pedagogiska verksamheten,
 - lärare,
 - elevhälsa,
 - studie- och yrkesvägledning,
 - registerkontroll inom skolväsendet,
 - personalens kompetensutveckling, och
 - lokaler och utrustning samt tillgång till skolbibliotek.

Skolhuvudmän

Kommuner

2 § Kommuner är huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare och fritidshem.

I varje kommun ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt denna lag. Om kommunens uppgifter fullgörs av flera nämnder ska varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser i förskola och i sådan verksamhet som avses i 23 kap.

För en sådan nämnd som avses i andra stycket gäller det som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900). I 4 kap. 15–17 §§ finns bestämmelser om lokala styrelser inom den del av skolväsendet som en kommun är huvudman för.

Landsting

3 § Ett landsting får vara huvudman för gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna i den utsträckning som anges i denna lag.

I ett landsting som är huvudman för sådana skolformer som anges i första stycket ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra landstingets uppgifter enligt denna lag.

För en sådan nämnd som avses i andra stycket gäller det som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900). I 4 kap. 15–17 §§ finns bestämmelser om lokala styrelser inom den del av skolväsendet som ett landsting är huvudman för.

Staten

4 § Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola.

För fullgörande av statens uppgifter som huvudman för specialskolan ska en särskild myndighet finnas. För fullgörande av statens uppgifter som huvudman för sameskola ska en särskild myndighet finnas.

Enskilda

5 § Enskilda får godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem.

Godkännande ska lämnas om huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen och utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna. Om godkännandet avser grundskola, grundsärskola eller förskoleklass som anordnas vid skolenhet med grundskola eller grundsärskola krävs därut-

över för att godkännande ska lämnas att elevantalet uppgår till minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett mindre elevantal.

Ett godkännande ska avse viss utbildning vid en viss skolenhet.

6 § Den myndighet som regeringen bestämmer prövar ärenden om godkännande enligt 5 § av enskilda huvudmän för

- förskoleklass,
- grundskola,
- grundsärskola,
- gymnasieskola,
- gymnasiesärskola, eller
- fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola, eller grundsärskola.

Övriga ärenden om godkännande av enskild huvudman enligt 5 § prövas av den kommun där utbildningen ska bedrivas.

Huvudmannens ansvar för utbildningen

7 § Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

Ledningen av utbildningen och ansvaret för undervisningen

Rektor och förskolechef

8 § Verksamheten vid en skolenhet ska ledas av en rektor. Verksamheten vid en förskoleenhet ska ledas av en förskolechef. Rektorn och förskolechefen ska benämnas på detta sätt. Dessa benämningar ska förbehållas den som har en anställning som rektor eller förskolechef.

Rektorn och förskolechefen ska leda och samordna det pedagogiska arbetet inom sitt verksamhetsområde. Det åligger dessa att särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

9 § Rektorn och förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation samt fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i denna lag eller andra författningar.

Förskolechefen och rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid förskole- eller skolenheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och besluta i frågor som avses i första stycket. Beslutanderätt enligt särskilda föreskrifter får dock överlåtas till någon annan endast om annat inte anges särskilt i dessa föreskrifter.

Behörighetskrav för rektor

10 § Som rektor får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Behörighetskrav för förskolechef

11 § Som förskolechef får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Lärare

12 § Huvudmännen är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. I förskolan ska det finnas personal med sådan utbildning och erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

Undantag från första stycket får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna och barnen.

Varje kommun och landsting ska vidare sträva efter att för undervisning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå anställa lärare som har forskarutbildning.

Anställningsform m.m.

13 § Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i skolväsendet utan tidsbegränsning är

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 10 a § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller

2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 15 §.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och det finns särskilda skäl, samt den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anställning vid fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

14 § Den som inte uppfyller kraven enligt 13 § får anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog för högst ett år i sänder.

Behörighetsbevis

15 § Den som har en utländsk lärarutbildning ska få ett behörighetsbevis, om den utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar sådan utbildning som avses i 13 § första stycket 1.

Den som har ett annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska kan få ett behörighetsbevis endast om han eller hon har de kunskaper i svenska som behövs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om villkoren för ett sådant behörighetsbevis som avses i 13 § första stycket 2.

Elevhälsa*Elevhälsans omfattning*

16 § eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

17 § En huvudman för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare får för sina elever anordna sådan elevhälsa som avses i 16 §.

Hälsobesök

18 § Huvudmannen ska erbjuda varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan minst tre hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller. Hälsobesöken ska vara jämnt fördelade under skoltiden. Eleven ska dessutom mellan hälsobesöken erbjudas kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Det första hälsobesöket får ske under utbildningen i förskoleklassen i stället för under utbildningen i en sådan skolform som avses i första stycket.

Varje elev i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska erbjudas minst ett hälsobesök som innefattar en allmän hälsokontroll.

Enklare sjukvårdsinsatser

19 § Elever som avses i 18 § får vid behov anlita elevhälsan för enkla sjukvårdsinsatser.

Studie- och yrkesvägledning

Tillgång

20 § Elever i samtliga skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till sådan kompetens att deras behov av vägledning och information inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning och information.

Behörighet

21 § För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

Registerkontroll av personal inom skolväsendet*Kontroll vid anställning eller motsvarande inom skolväsendet*

22 § Den som erbjuds en anställning inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan samt inom annan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. ska till den som erbjuder anställningen lämna ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Utdraget ska vara högst ett år gammalt. Regeringen meddelar föreskrifter om innehållet i ett sådant utdrag. Den som inte har lämnat registerutdrag får inte anställas.

Registerutdrag som avses i första stycket ska lämnas även av den som

1. erbjuds eller tilldelas arbete inom sådan verksamhet som avses i första stycket under omständigheter liknande dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten, om det sker genom uppdrag, anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver verksamheten eller anställning inom annan kommunal verksamhet,

2. under utbildning till en lärarexamen enligt högskolelagen (1992:1434) eller yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen inom sådan verksamhet som avses i första stycket, eller

3. genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet som avses i första stycket.

Registerutdraget ska i fall som avses i andra stycket lämnas till den inom verksamheten som beslutar om att anlita eller ta emot någon på ett sådant sätt som avses där. Den som inte har lämnat ett sådant registerutdrag får inte anlitas eller tas emot i verksamheten.

Undantag från skyldigheten att lämna registerutdrag

23 § Den som inom ett år erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på ett sådant sätt som avses i 22 § andra stycket delta i verksamheten får anställas, anlitas eller tas emot utan att han eller hon lämnat ett registerutdrag.

Återlämnande av registerutdrag m.m.

24 § På begäran av den som lämnat ett registerutdrag ska det återlämnas i original.

25 § Bestämmelser om tillsyn och återkallelse av tillstånd eller godkännande finns i 24 kap.

Fortbildning m.m.

26 § Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till fortbildning.

Huvudmannen ska se till att lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

Lokaler och utrustning samt tillgång till skolbibliotek

27 § För utbildningen ska det finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vidare ha tillgång till skolbibliotek.

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- barnens och elevernas lärande och personliga utveckling,
- allmänt om information om barnets och elevens utveckling,
- särskilt stöd med anpassad studiegång och särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning,
- allmänt om betyg och betygssättning, och
- prövning för betyg.

Tillämpningsområde

2 § Om inte något annat anges särskilt gäller bestämmelserna i detta kapitel samtliga skolformer och fritidshemmet.

Bestämmelserna om särskilt stöd i 5–12 §§ gäller inte i förskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Inledande bestämmelser

Barnens och elevernas lärande och personliga utveckling

3 § Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Information om barnets och elevens utveckling

4 § Eleven och elevens vårdnadshavare samt vårdnadshavare för ett barn i förskolan ska fortlöpande informeras om elevens eller barnets utveckling. Närmare bestämmelser om sådan information finns i respektive skolformskapitel.

Särskilt stöd*Allmänt om särskilt stöd*

5 § Om en utredning enligt 8 § visar att en elev behöver särskilt stöd ska hon eller han ges sådant stöd.

6 § Särskilt stöd får ges i stället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i eller som komplement till denna. Det särskilda stödet ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör om inte annat följer av denna lag eller annan författning.

Utformningen av det särskilda stödet i vissa skolformer

7 § För en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Utredning

8 § Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd

skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövt.

Åtgärdsprogram

9 § Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas.

Åtgärdsprogrammet beslutas av rektorn. Om beslutet innebär att särskilt stöd ska ges i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 10 § eller i form av anpassad studiegång enligt 12 § får rektorn inte överlåta sin beslutanderätt till någon annan.

Om en utredning enligt 8 § visar att eleven inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till i stället besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning

10 § Om det finns särskilda skäl får ett beslut enligt 9 § för en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan innebära att särskilt stöd ska ges enskilt eller i en annan elevgrupp än den som eleven normalt hör till.

11 § Det finns ytterligare bestämmelser i vissa skolformer som innebär att elevens undervisning kan ske utanför den elevgrupp som eleven normalt hör till.

Anpassad studiegång

12 § Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut enligt 9 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång).

Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen.

Allmänna bestämmelser om betyg*Skolformer där betyg ges*

13 § I grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare ska betyg sättas i den utsträckning och form som följer av denna lag eller annan författning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Rektors ansvar

14 § Rektorn ska verka för att betygssättningen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Information om grunderna för betygssättningen

15 § Eleverna ska informeras om på vilka grunder betygen sätts.

Beslut om betyg

16 § Betyg ska beslutas av den eller de lärare som ansvarar för undervisningen vid den tidpunkt betyg ska sättas. Om ett betyg är beroende av två eller flera lärares bedömning och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.

Information om skälen för betyget

17 § Den som har beslutat betyget ska på begäran upplysa eleven och elevens vårdnadshavare om skälen för betyget.

Utfärdande av betyg

18 § Betyg ska utfärdas skriftligt.

Rättelse av skrivfel och liknande förbiseende

19 § Ett betyg som innehåller en uppenbar oriktighet till följd av ett skrivfel eller liknande förbiseende får rättas av rektorn. Innan rättelse görs ska rektorn ge eleven och elevens vårdnadshavare tillfälle att yttra sig, om det inte är obehövt. Vid rättelse ska ett nytt skriftligt betyg utfärdas och den oriktiga betygshandlingen om möjligt förstöras.

Ändring av uppenbart oriktiga betyg

20 § Finner den eller de som har meddelat ett beslut om betyg att beslutet är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning, ska denne eller dessa ändra beslutet, om det kan ske snabbt och enkelt. En sådan ändring får inte innebära att betyget sänks.

Ändring enligt första stycket ska göras av rektorn

1. om den som har meddelat det ursprungliga beslutet inte längre är anställd av huvudmannen eller är förhindrad på grund av något annat liknande skäl,
2. om det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och någon eller några av dem inte längre är anställda av huvudmannen eller är förhindrade på grund av något annat liknande skäl, eller
3. om det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och dessa inte kan enas.

Prövning för betyg

21 § För den som vill genomgå prövning för betyg finns särskilda bestämmelser i denna lag.

Regeringen får utan hinder av bestämmelser i denna lag om avgiftsfrihet meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå prövning för betyg att betala en avgift som tillfaller skolhuvudmannen.

4 kap. Kvalitet och inflytande

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- systematiskt kvalitetsarbete på huvudmannanivå och förskole- och skolenhetsnivå,
 - åtgärder vid brister i verksamheten,
 - rutiner för klagomål,
 - inflytande och annat samråd med barnen, eleverna och vissa vårdnadshavare,
 - elevernas arbete med frågor av gemensamt intresse, och
 - planering och uppföljning av inflytandefrågor.

Systematiskt kvalitetsarbete

Nationell nivå

2 § I 24 kap. finns bestämmelser om tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning av skolväsendet och andra utbildningar.

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Förskole- och skolenhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska även genomföras vid varje förskole- och skolenhet på enhetsnivå.

Planeringen och kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare samt elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Förskolechefen och rektorn ansvarar för att kvalitetsarbete vid förskole- och skolenheten genomförs enligt första och andra stycket.

Inriktning på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Rutiner för klagomål

8 § Huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Inflytande och samråd

Allmänt om barnens och elevernas inflytande

9 § Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.

Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas.

I 6 kap. 17 och 18 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om elevskyddsombud.

Elevernas arbete med frågor av gemensamt intresse

10 § Varje elevföreträdare samt övriga elever ska ges tillfälle att under skoltid behandla frågor av gemensamt intresse.

Ledighet och kompensation för elevföreträdare

11 § Av 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att en elev som har utsetts till elevskyddsombud ska få den ledighet från skolarbetet som behövs för uppdraget. Detsamma ska gälla en elev som har utsetts till elevrådsrepresentant eller som har annat uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen.

Elevskyddsombud, elevrådsrepresentant och andra elevföreträdare ska erbjudas kompensation för den undervisning som de går miste om på grund av uppdraget.

Allmänt om vårdnadshavares inflytande över utbildningen i vissa skolformer och i fritidshemmet

12 § Vårdnadshavare för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.

Forum för samråd med elever och vissa vårdnadshavare

13 § Vid varje förskole- och skolenhet ska det finnas ett eller flera forum för samråd med barnen, eleverna och de vårdnadshavare som avses i 12 §. Där ska sådana frågor behandlas som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen, eleverna eller vårdnadshavarna.

Inom ramen för ett eller flera sådana forum som avses i första stycket ska barnen, eleverna och vårdnadshavarna informeras om förslag till beslut i sådana frågor som ska behandlas där och ges tillfälle att lägga fram synpunkter innan beslut fattas.

Rektor och förskolechef ansvarar för att det finns forum för samråd enligt första stycket och för att informations- och samrådsskyldigheten i andra stycket fullgörs.

Planering och information

14 § Den närmare utformningen av inflytandet ska anges i samband med den planering av verksamheten som föreskrivs i 4 §.

Barnen, eleverna och vårdnadshavarna ska informeras om vad som gäller i fråga om inflytande och samråd. De ska vidare informeras om huvuddragen i de bestämmelser som reglerar utbildningen. Förskolechefen och rektorn ansvarar för att sådan information lämnas.

Lokala styrelser

15 § En kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för enligt bestämmelserna om självförvaltningsorgan i 7 kap. 18–22 §§ kommunallagen (1991:900) i den mån inte annat föreskrivs i denna lag.

16 § I en lokal styrelse för en förskoleenhet, eller en skolenhet med grundskola eller grundsärskola, ska som ledamöter ingå företrädare för barnens eller elevernas vårdnadshavare och företrädare för de anställda. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda. Företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare får inte vara fler än övriga ledamöter.

17 § Rektorn eller förskolechefen får uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rektorn enligt 2 kap. 9 § får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare att besluta i. Rektorn eller förskolechefen får dock inte uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rör enskilda barn eller elever.

5 kap. Trygghet och studiero

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- kapitlets tillämpningsområde,
 - arbetsmiljö,
 - ordningsregler,
 - rektorns och lärarens allmänna befogenheter,
 - vissa särskilda åtgärder för att åstadkomma trygghet och studiero,
 - avstängning från utbildningen, och
 - omhändertagande av föremål.

Tillämpningsområde

2 § Om inte annat anges i andra stycket eller särskilt i respektive paragraf gäller bestämmelserna i detta kapitel fritidshemmet och samtliga skolformer utom förskolan.

Bestämmelserna i 5, 8–12, 21–23 §§ gäller inte för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Inledning

3 § I arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö.

I vissa frågor som rör arbetsmiljön finns även särskilda bestämmelser i denna lag.

4 § Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

Ordningsregler

5 § Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet. De ska utarbetas under medverkan av eleverna och följas upp på varje skolenhet.

Rektorn beslutar om ordningsregler.

Allmänna befogenheter

Rektor

6 § Rektor får vidta de tillfälliga åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs uppträdande.

Endast om det finns synnerliga skäl får en åtgärd som vidtas med stöd av första stycket gälla under längre tid än två veckor. Åtgärden får dock aldrig gälla för en längre tid än fyra veckor.

I 8–23 §§ finns bestämmelser om vissa särskilda åtgärder.

Lärare

7 § En lärare får, under pågående undervisning eller då eleverna i övrigt står under ledning av läraren, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs uppträdande.

I 8–23 §§ finns bestämmelser om vissa särskilda åtgärder.

Disciplinära åtgärder m.m.

Utvisning ur klassrummet

8 § En lärare i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, får visa ut en

elev från undervisningslokalen för högst återstoden av ett undervisningspass, om

1. eleven gör sig skyldig till en förseelse eller på annat sätt uppträder olämpligt, och
2. eleven inte har ändrat sitt uppförande efter uppmaning från läraren.

Kvarsittning

9 § Under samma förutsättningar som i 8 § får en lärare eller rektor i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan besluta att en elev ska stanna kvar i skolan under uppsikt högst en timme efter att skoldagens undervisning har avslutats eller infinna sig i skolan högst en timme innan elevens schemalagda undervisning börjar.

Utredning

10 § Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller fortsatt olämpligt uppträdande eller en allvarligare förseelse, ska rektorn se till att saken utreds. I de fall eleven har vårdnadshavare ska samråd ske med denne.

Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 4 kap. 8 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.

11 § Med utgångspunkt i vad som har framkommit vid en utredning enligt 10 § första stycket ska rektorn se till att det vidtas åtgärder för att få eleven att ändra sitt beteende.

Skriftlig varning

12 § Efter en utredning enligt 10 § första stycket får rektorn besluta att tilldela eleven en skriftlig varning. En sådan varning ska innehålla information om vilka åtgärder som kan komma att vidtas om eleven inte ändrar sitt beteende.

Om eleven har vårdnadshavare ska denne informeras om rektorns beslut om en skriftlig varning.

Brådskanie avstängning

13 § Rektorn får besluta att helt eller delvis stänga av en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare om

1. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero,

2. syftet med åtgärder enligt 8–12 §§ inte uppnås eller det föreligger andra särskilda skäl med hänsyn till elevens beteende, och

3. eleven erbjuds kompensation för den undervisning som han eller hon går miste om på grund av avstängningen.

Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt första stycket.

Ett beslut om avstängning gäller omedelbart om inte annat beslutas.

Avstängningstid och förlängning av brådskanie avstängning

14 § Ett beslut enligt 13 § får endast innebära avstängning under den tid som krävs för en skyndsam utredning av vilka andra åtgärder som kan behövas.

En elev får inte stängas av för en längre tidsperiod än en vecka och inte heller vid fler tillfällen än två gånger per kalenderhalvår.

Om det kan antas att förutsättningarna för avstängning enligt 16 eller 18 §§ är uppfyllda och huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra människors säkerhet, får rektorn besluta att avstängningen förlängs. Ett sådant beslut gäller till dess huvudmannen har prövat saken. Den sammanlagda avstängningen får dock inte omfatta längre tid än två veckor. Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt detta stycke.

Utredning och informationskyldighet

15 § Innan rektor beslutar om avstängning enligt 13 § eller en förlängning av avstängningen enligt 14 § tredje stycket ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig.

Rektorn ska informera huvudmannen när han eller hon har fattat ett sådant beslut som avses i första stycket. Om eleven är under 18 år ska även socialnämnden informeras om beslutet.

Avstängning

16 § Huvudmannen får besluta att helt eller delvis stänga av en elev i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, om

1. eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper,
2. eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande,
3. eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling, eller
4. elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers trygghet och studiero.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Avstängningstid

17 § Beslut enligt 16 § får inte avse avstängning under längre tid än två veckor under ett kalenderhalvår, om inte annat följer av andra stycket.

Avstängningen får omfatta längre tid än två veckor om syftet med en kortare avstängningstid inte har uppnåtts eller om det annars bedöms som nödvändigt med hänsyn till elevens uppträdande. Ett beslut om avstängning enligt 16 § får dock aldrig avse längre tid än återstoden av pågående kalenderhalvår samt tre ytterligare kalenderhalvår.

Förutsättningar för avstängning från viss utbildning med praktiska inslag

18 § Huvudmannen får besluta att helt eller delvis stänga av en elev från en viss utbildning i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, om

1. det i utbildningen ingår praktik eller delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd, och
2. eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

Avstängningstid från utbildning med praktiska inslag

19 § Ett beslut om avstängning enligt 18 § kan avse viss tid eller gälla utan tidsbegränsning.

Om det föreligger särskilda skäl får huvudmannen besluta att ett beslut om avstängning som gäller utan tidsbegränsning i stället ska avse viss tid eller upphöra att gälla.

Utredning

20 § Innan huvudmannen beslutar om avstängning enligt 16 eller 18 § ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig. Om eleven är under 18 år ska huvudmannen även samråda med socialnämnden innan beslut fattas.

Omhändertagande av föremål

Förutsättningar för ett omhändertagande

21 § Rektor eller en lärare får från en elev omhänderta föremål som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna.

Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt första stycket.

Återlämnande av ett omhändertaget föremål

22 § Ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § ska återlämnas till eleven senast vid den tidpunkt skoldagen är slut för eleven. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som omfattas av 21 § eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna det, behöver dock inte föremålet lämnas tillbaka förrän elevens vårdnadshavare har underrättats om omhändertagandet. Ett omhändertagande får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § kan antas bli förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotika-

strafflagen (1968:64), 5 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) eller 5 § lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor ska rektorn eller den som rektorn har bestämt skyndsamt anmäla omhändertagandet till polismyndigheten. Omhändertagandet får i dessa fall bestå tills frågan om föremålet skall tas i beslag har prövats.

Dokumentation

23 § Om ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § inte återlämnas senast vid lektionens slut ska omhändertagandet dokumenteras skriftligt av den som genomfört omhändertagandet.

6 kap. Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- vilka som omfattas av skolplikt,
 - den rätt till utbildning som motsvarar skolplikten,
 - hur skolplikten fullgörs,
 - när skolplikten börjar,
 - tidigare skolstart,
 - när skolplikten upphör och elevers rätt att därefter slutföra skolgången,
 - skyldigheten att delta i utbildningen, och
 - ansvaret för att skolplikten fullgörs.

Vilka som omfattas av skolplikt

2 § Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel.

Skolplikt gäller dock inte barn, som varaktigt vistas utomlands eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet ska gå i skola.

Skolplikt gäller inte heller barn som avses i 28 kap. 1 § andra stycket. Dessa barn har dock samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn.

Rätten till utbildning

3 § Av 2 kap. 21 § regeringsformen följer att skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom den del av skolväsendet som har offentlig huvudman. Av bestämmelserna i 2 § tredje stycket samt i 11 och 15 §§ följer även en viss rätt till utbildning utöver skolplikten.

Hur skolplikten fullgörs

Grundskolan

4 § Skolplikt ska fullgöras i grundskolan om inte sådana förhållanden som avses i 5 eller 6 §§ föreligger eller skolplikten fullgörs i sameskolan enligt 7 § eller på annat sätt enligt bestämmelserna i 22 kap.

Grundsärskolan

5 § Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning, ska tas emot i grundsärskolan. Frågan om det föreligger sådana förhållanden som avses i första meningen prövas av barnets hemkommun.

Ett beslut om mottagande i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Om barnets vårdnadshavare inte lämnar sitt medgivande till att barnet tas emot i grundsärskolan ska barnet fullgöra sin skolplikt enligt vad som gäller i övrigt enligt denna lag. Ett barn får dock mottas i grundsärskolan utan vårdnadshavares medgivande om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa.

Specialskolan

6 § Barn som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan ska tas emot i specialskolan om de

1. är synskadade och har ytterligare funktionshinder,
2. är döva eller hörselskadade, eller
3. har en grav språkstörning.

Frågan om det föreligger sådana förhållanden som avses i första stycket prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Ett beslut om mottagande i specialskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Utredningen ska genomföras i samråd med barnets vårdnadshavare.

Sameskolan

7 § Barn till samer får fullgöra sin skolplikt avseende årskurserna 1–6 i sameskolan i stället för i grundskolan. Även andra barn får fullgöra den delen av sin skolplikt i sameskolan om det finns särskilda skäl.

Frågan om ett barn ska få fullgöra sin skolplikt i sameskolan prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Mottagande på försök

8 § Den som är elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan kan på försök under högst sex månader tas emot som elev i en annan av dessa skolformer, om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare lämnar sitt medgivande.

Integrerade elever

9 § En elev i grundskolan kan få sin utbildning inom grundsärskolan (integrerad elev) om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare medger det. En elev i grundsärskolan kan under samma förutsättningar få sin utbildning inom grundskolan eller sameskolan.

För en elev som på detta sätt får sin utbildning inom en annan skolform gäller de bestämmelser som avser den ursprungliga

skolformen. Rektorn för den skolenhet där eleven får sin undervisning får dock besluta om de undantag från dessa bestämmelser som krävs med hänsyn till undervisningens uppläggning.

När skolplikten börjar

10 § Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

Om det finns särskilda skäl får barnet börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det kalenderår då barnet fyller åtta år.

Frågan om uppskjuten skolplikt prövas av hemkommunen efter begäran av barnets vårdnadshavare.

Tidigare skolstart

11 § Om ett barns vårdnadshavare begär det, ska barnet redan höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år jämställas med skolpliktiga barn i fråga om rätten att börja skolan.

När skolplikten upphör och elevers rätt att därefter slutföra skolgången

Skolpliktens upphörande

12 § Om inte annat följer av 13 och 14 §§ upphör skolplikten vid utgången av vårterminen det nionde året, eller om eleven går i specialskolan, det tionde året, efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten.

Senare upphörande

13 § För den elev som inte gått ut högsta årskursen när skolplikten annars skulle ha upphört enligt 12 §, upphör skolplikten i stället ett år senare.

Frågan om skolpliktens förlängning enligt första stycket prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas dock frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Tidigare upphörande

14 § Om eleven före den tidpunkt som framgår av 12 eller 13 §§ uppnår de kunskapskrav som minst ska uppnås för den skolform där eleven fullgör sin skolplikt, upphör därmed skolplikten.

Frågan om skolpliktens upphörande enligt första stycket prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Rätt att slutföra skolgången

15 § En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har rätt att slutföra den högsta årskursen, även om skolplikten upphör dessförinnan.

En elev i grundsärskolan har rätt att efter skolpliktens upphörande slutföra utbildningen under ytterligare två år. Eleven har därvid rätt till minst 800 timmar utöver den i 10 kap. 6 § första stycket garanterade undervisningstiden.

En elev i grundskolan eller specialskolan har rätt att efter skolpliktens upphörande slutföra utbildningen under ytterligare två år om eleven inte har nått upp till de kunskapskrav som minst ska uppnås för respektive skolform.

En elev som tagits emot i specialskolan enligt 6 § första stycket 1 och som på grund av sina funktionshinder inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasiesärskolan eller gymnasieskolan, får efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats genomgå ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår eleven fyller 21 år, om eleven inte bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen enligt tredje stycket.

Frågan om rätt att slutföra skolgången enligt denna bestämmelse prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas dock frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Deltagande i utbildning

Närvaro

16 § Varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli.

Den obligatoriska verksamheten får omfatta högst 190 dagar per läsår och åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar per dag. Sådan verksamhet får inte förläggas till lördagar, söndagar eller andra helgdagar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock för elever i grundsärskolan och specialskolan meddela föreskrifter om avvikelser från bestämmelserna om lärotider.

Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan utan giltigt skäl uteblir från den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag underrättas om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver underrättelse inte ske samma dag.

Ledighet

17 § En elev i de skolformer som anges i 16 § får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Om det föreligger synnerliga skäl får längre ledighet beviljas.

Rektorn beslutar om ledighet. Beslut om ledighet som avser längre tid än tio dagar får inte fattas av någon annan än rektor.

Befrielse

18 § En elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i undervisningen om det finns synnerliga skäl. Ett sådant beslut får endast avse enstaka tillfällen under ett läsår.

Rektorn beslutar om befrielse. Rektor får inte uppdra åt någon annan att fatta sådana beslut.

Ansvar för att skolplikten fullgörs m.m.*Vårdnadshavares ansvar*

19 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt.

Hemkommunens ansvar

20 § Hemkommunen ska se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola eller grundsärskola på något annat sätt får föreskriven utbildning.

Huvudmännens ansvar

21 § Kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen för specialskolan och huvudmannen för sameskolan ska se till att elever i utbildning under deras ledning fullgör sin skolgång.

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola eller utan giltig orsak är frånvarande från obligatoriska inslag i betydande utsträckning, ska huvudmannen snarast lämna uppgift om detta till elevens hemkommun.

Vite

22 § Om en skolpliktig elev inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad denne är skyldig att göra för att så ska ske, får hemkommunen förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. För en elev i specialskolan eller i sameskolan är det i stället huvudmannen för respektive skolform som får förelägga elevens vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter.

Ett föreläggande enligt första stycket får förenas med vite.

Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart om inte annat beslutas.

7 kap. Förskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- allmänna bestämmelser om förskolan (2–12 §§),
 - särskilda bestämmelser om förskola med offentlig huvudman (13–18 §§), och,
 - särskilda bestämmelser om fristående förskola (19–25 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Förskolan ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt utbildning.

Erbjudande av förskola

3 § Barn som är bosatta i Sverige och som inte har börjat i förskoleklassen eller i någon utbildning för fullgörande av skolplikten ska erbjudas förskola enligt vad som anges i 5–8 §§. Förskola behöver dock inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

4 § Barn ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

5 § Barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga enligt föräldraledighetslagen (1995:584) för vård av annat barn, ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i en omfattning om minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan.

6 § Oavsett vad som anges i 5 och 6 §§ ska barn från och med höstterminen det år barnet fyller tre år erbjudas förskola under minst 525 timmar om året (allmän förskola).

7 § Även andra barn än som anges i 5–7 §§ ska erbjudas förskola, om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola.

Barngruppernas storlek

8 § Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Särskilt stöd

9 § Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver.

Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn har behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd.

Modersmål

10 § Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Föräldrasamarbete och utvecklingssamtal

11 § Personalen ska föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Minst en gång per halvår ska personalen och barnets vårdnadshavare därutöver genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande (utvecklingssamtal). Förskollärare har det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalet.

Förskola med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

12 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i förskola kommer till stånd för alla barn i kommunen som ska erbjudas förskola och vars vårdnadshavare önskar sådan utbildning.

Hemkommunen kan fullgöra sina skyldigheter också genom att erbjuda barnet motsvarande utbildning i fristående förskola.

Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen komma överens med en annan kommun om att denna i sin förskola ska ta emot barn vars utbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskola med offentlig huvudman i en annan kommun än hemkommunen, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta yttrande från barnets hemkommun.

Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskola ta emot ett barn från en annan kommun.

Erbjudande av plats

14 § När vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman ska kommunen erbjuda barnet förskola inom fyra månader.

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl har behov av särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola ska skyndsamt erbjudas förskola.

Placering vid en förskoleenhet

15 § Ett barn ska erbjudas plats vid en förskoleenhet så nära barnets eget hem som möjligt. Skälig hänsyn ska tas till barnets vårdnadshavares önskemål.

Avgifter

16 § En kommun får ta ut avgift för plats i förskola som den anordnar. De avgifter som tas ut ska vara skäliga.

Från och med höstterminen det år barnet fyller tre år får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 525 timmar om året.

För barn som erbjudits förskola enligt 8 § får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan.

Interkommunal ersättning

17 § En kommun som i sin förskola har ett barn från en annan kommun ska av hemkommunen ersättas för sina kostnader för barnets utbildning om mottagandet grundar sig på 13 § första stycket.

Även i de fall som avses i 13 § andra stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om

något annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskola. Om ett barn har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Fristående förskola

Mottagande

18 § Varje fristående förskola ska vara öppen för alla barn som ska erbjudas förskola om inte den kommun där förskoleenheten är belägen medger undantag med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt ett barn om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för barnet enligt 22 § andra stycket andra meningen.

Urval

19 § Om det inte finns plats för alla sökande till en förskoleenhet, ska urvalet göras på grunder som den kommun där förskoleenheten är belägen godkänner.

Avgifter

20 § Avgifter som huvudmannen för en fristående förskola tar ut får inte vara oskäligt höga.

Från och med höstterminen det år barnet fyller tre år får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 525 timmar om året.

För barn som ska erbjudas förskola enligt 8 § får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan.

Ersättning från hemkommunen

21 § Barnets hemkommun ska lämna bidrag till huvudmannen för varje barn vid förskoleenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. omsorg och pedagogisk verksamhet,
2. pedagogiskt material och utrustning,
3. måltider,
4. administration,
5. mervärdesskatt, och
6. lokalkostnader.

Därutöver ska bidrag (tilläggsbelopp) lämnas för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskola.

22 § Bidragsskyldigheten enligt 21 § gäller bara i den omfattning som barnet ska erbjudas förskola enligt 4–8 §§.

23 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 21 § när bidraget avser ett barn som ska erbjudas förskola enligt 28 kap. 2 § eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 §.

Insyn, uppföljning och utvärdering

24 § Den kommun där förskoleenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten vid en fristående förskola. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där förskoleenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

8 kap. Förskoleklassen

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om förskoleklassen (2–11 §§),
 - särskilda bestämmelser om förskoleklass med offentlig huvudman (12–16 §§), och
 - särskilda bestämmelser om förskoleklass vid en fristående skola och annan förskoleklass med enskild huvudman (17–21 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Förskoleklassen ska stimulera elevers utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Förskoleklassen ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Läsår och terminer

3 § Utbildningen i förskoleklassen delas in i läsår. Varje läsår består av en hösttermin och en vårtermin.

Erbjudande och information om utbildningen

4 § Förskoleklassen är avsedd för barn som ännu inte har börjat någon utbildning för fullgörande av skolplikten.

Hemkommunen ska informera vårdnadshavare om förskoleklassen och syftet med denna samt verka för att barnen deltar i den.

5 § Barn som är bosatta i Sverige ska erbjudas förskoleklass från och med höstterminen det år de fyller sex år. Barn får tas emot tidigare.

Tester och prov

6 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Omfattning

7 § Förskoleklassen ska omfatta minst 525 timmar under ett läsår.

Avgifter

8 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

9 § Utan hinder av 8 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Modersmål

10 § Förskoleklassen ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Utvecklingssamtal

11 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om elevens utveckling och lärande.

Förskoleklass med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

12 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i förskoleklass kommer till stånd för alla barn i kommunen som önskar sådan utbildning. Av 2 kap. 4 § första stycket framgår att staten är huvudman för förskoleklass vid en skolenhet med specialskola eller sameskola.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att kommunen anordnar förskoleklass i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för samtliga i kommunen som är berörda.

Om det finns särskilda skäl får hemkommunen komma överens med någon annan kommun om att denna i sin förskoleklass ska ta emot barn vars utbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga

förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskoleklass. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot ett sådant barn ska den inhämta ett yttrande från elevens hemkommun.

Efter önskemål av en elevs vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskoleklass ta emot en elev från en annan kommun.

14 § En elev som har tagits emot i en kommuns förskoleklass ett visst läsår ska få gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Placering vid en skolenhet

15 § Ett barn ska placeras vid den av kommunens skolenheter som barnets vårdnadshavare önskar. Om den önskade placeringen skulle medföra att ett annat barns berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera barnet vid en annan skolenhet.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera barnet vid en annan skolenhet om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Interkommunal ersättning

16 § En kommun som i sin förskoleklass har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång grundar sig på 13 § första stycket.

Även i de fall som avses i 13 § andra stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om

annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Fristående förskoleklass

Mottagande

17 § Varje fristående förskoleklass ska vara öppen för alla som ska erbjudas utbildning i förskoleklassen. Utbildningen får dock begränsas till att avse elever som är i behov av särskilt stöd för sin utveckling.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 19 § andra stycket.

Urval

18 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet med förskoleklass, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Bidrag från hemkommunen

19 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. måltider,

4. elevhälsa,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass.

20 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 19 § när bidraget avser en elev som har rätt till utbildning i förskoleklass enligt 28 kap. 2 § eller föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 §.

Insyn, uppföljning och utvärdering

21 § Den kommun där skolenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Fritidshem

21 § I 13 kap. finns bestämmelser om en huvudmans ansvar för fritidshem för elever i förskoleklassen.

9 kap. Grundskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om grundskolan (2–21 §§),
 - särskilda bestämmelser om grundskola med offentlig huvudman (22–31 §§), och
 - särskilda bestämmelser om fristående grundskola (32–37 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Grundskolan ska ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska även utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap och ger en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Grundskolan ska ha nio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

Ämnen

- 4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:
- bild,

- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val och skolans val. Undervisningen i elevens val och skolans val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Som skolans val får även erbjudas ett lokalt tillval, om den myndighet som regeringen bestämmer har godkänt en plan för undervisningen.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 6 665 timmar. Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga x.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§,
2. avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning och för särskilda utbildningar,

3. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § (anpassad studiegång) och 6 kap. 9 § andra stycket (integrerad undervisning), om det finns särskilda skäl, och
4. undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om kursplaner. Sådana föreskrifter får innebära avvikelser för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller

utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter som innebär undantag från första stycket för utbildning från och med årskurs 7 och, om särskilda skäl föreligger, även för utbildning från och med årskurs 4. Sådana föreskrifter får innebära att bestämmelsen i 28 § första stycket om en annan elevs berättigade krav på en placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Betygsättning

14 § Betyg ska sättas i grundskolans ämnen.

15 § Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i ämnen som inte har avslutats, och

2. när ett ämne har avslutats.

16 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Betyg innan ett ämne har avslutats

17 § När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den aktuella terminen.

Om en elev inte når upp till de kunskapskrav som bestämts lokalt vid en skolenhet för ett ämne, ska betyg inte sättas i ämnet.

Betyg när ett ämne har avslutats

18 § När betyg sätts efter det att ett ämne avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av de kunskapskrav som har föreskrivits för ämnena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav för betygen A, C och E. Sådana föreskrifter ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg.

19 § Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen bortses från enstaka kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 9. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.

20 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges. Av bedömningen kan också framgå de stödåtgärder som har vidtagits.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

21 § Den som vill ha betyg från grundskolan har rätt att genomgå prövning för betyg. Denna kan avse hela utbildningen i grundskolan eller ett eller flera ämnen som ingår i utbildningen. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg i ett avslutat ämne eller slutbetyg från grundskolan.

Bestämmelserna om betygssättning i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla i fråga om prövningen.

Grundskola med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

22 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i grundskolan kommer till stånd för alla som enligt denna lag har rätt att gå i grundskolan och som inte fullgör sin skolgång på annat sätt.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar grundskola i den omfattning som krävs för samtliga i kommunen som är berörda.

Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen komma överens med en annan kommun om att denna i sin grundskola ska ta emot elever vars grundskoleutbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

23 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

24 § Regeringen får meddela föreskrifter om att kommuner får anordna särskild utbildning i sin grundskola. Föreskrifterna får innebära att elever från hela landet i mån av plats ska tas emot på utbildningen.

25 § Efter önskemål av en elevs vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 22 § tredje stycket, 23 § och 24 § i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun.

26 § En elev som har tagits emot i en kommuns grundskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Om det för eleven endast återstår ytterligare en årskurs har eleven också rätt att gå kvar sista årskursen.

Kommunens organisation av sin grundskola

27 § Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundskola beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun ska vidare organisera sin grundskola så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Avsteg härifrån får dock göras om förhållandena är så speciella att det framstår som orimligt att kommunen anordnar skolgång på sådant sätt att eleven kan bo kvar i hemmet under skolgången. Vid denna bedömning ska särskild vikt fästas vid elevens ålder.

En elev i grundskola med offentlig huvudman som till följd av sin skolgång måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Hemkommunen ska svara för detta utan extra kostnader för eleven. Hemkommunens skyldighet omfattar dock inte elever som med stöd av 23–25 §§ går i en annan kommuns grundskola eller elever som väljer att gå i en annan skolenhet i hemkommunen än den där de annars skulle ha placerats.

Placering vid en skolenhet

28 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter som elevens vårdnadshavare önskar. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller

2. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Beslut enligt andra stycket 2 gäller omedelbart, om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket 1 eller 2. Detsamma ska gälla den som har tagits emot i förskoleklassen och som ska fortsätta sin utbildning i grundskolan vid samma skolenhet.

Skolskjuts i hemkommunen

29 § Elever i grundskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem eller som går i en annan kommuns grundskola med stöd av 23–25 §§. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller

ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

30 § En elev som med stöd av 23 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Interkommunal ersättning

31 § En kommun som i sin grundskola har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång i kommunen grundar sig på 22, 23 eller 24 §.

Även i de fall som avses i 25 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska konsekvenser uppstår för hemkommunen.

Fristående grundskola

Mottagande

32 § Varje fristående grundskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundskolan. Utbildningen får dock begränsas till att avse

1. vissa årskurser,
2. elever som är i behov av särskilt stöd, och
3. vissa elever för vilka utbildningen är speciellt anpassad.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 34 § andra stycket andra meningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana speciellt anpassade utbildningar som avses i första stycket 3.

Urval

33 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet vid en fristående skola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner med undantag för vad som anges i andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval för sådana utbildningar som avses i 6 § 2.

Bidrag från hemkommunen

34 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa,

4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen grundskola.

35 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 34 §, när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i grundskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i grundskolan.

Skolskjuts

36 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående grundskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 29 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem.

Insyn, uppföljning och utvärdering

37 § Den kommun där skolenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten vid den fristående skolan. Huvudmannen ska

delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

10 kap. Grundsärskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om grundsärskolan (2–19 §§),
 - särskilda bestämmelser om grundsärskola med offentlig huvudman (20–28 §§), och
 - särskilda bestämmelser om fristående grundsärskola (29–34 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Grundsärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning och i övrigt så långt det är möjligt motsvara vad som anges för grundskolan i 9 kap 2 §.

Av 28 kap. 7 § följer att det som sägs i denna lag om elever med utvecklingsstörning också ska gälla vissa andra barn, ungdomar och vuxna.

Träningskolan

3 § Inom grundsärskolan finns en särskild inriktning som benämns träningskola. Träningskolan är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen.

Årskurser, läsår och terminer

4 § Grundsärskolan ska ha nio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, som består av en hösttermin och en vårtermin.

Utbildningens innehåll och omfattning

5 § Grundsärskolan omfattar utbildning i ämnen eller inom ämnesområden, eller en kombination av dessa. Utbildning inom ämnesområden är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen (träningsskola). Utbildningen kan också omfatta ämnen enligt grundskolans kursplaner.

Undervisningen ska omfatta följande ämnen eller ämnesområden.

Ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen,
- samhällsorienterande ämnen,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, samt
- teknik.

Ämnesområden:

- estetisk verksamhet,
- kommunikation,
- motorik,
- vardagsaktiviteter, samt
- verklighetsuppfattning.

Utöver de ämnen och ämnesområden som anges i andra stycket ska det som ämne finnas modersmål, för de elever som ska erbjudas modersmålsundervisning.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen eller ämnesområden.

Undervisningstid

6 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 6 665 timmar.

Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xx.

7 § Huvudmannen för utbildningen avgör om en elev som tas emot i grundsärskolan huvudsakligen ska läsa ämnen eller ämnesområden. Med hänsyn till elevens förutsättningar i det särskilda fallet får rektor besluta att en elev ska läsa en kombination av ämnen och ämnesområden samt ämnen enligt grundskolans kursplaner.

Samråd med vårdnadshavare ska ske innan beslut fattas.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningen utöver vad som följer av 5–7 §§, samt
2. avvikelser från bestämmelserna i 5 § andra–fjärde styckena och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § och 6 kap. 9 § andra stycket, om det behövs med hänsyn till elevernas förmåga, samt
3. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 5 § andra och tredje styckena och från timplanen.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

9 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

10 § För varje ämne och ämnesområde gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om kursplaner.

Tester och prov

11 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Avgifter

12 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

13 § Utan hinder av 12 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

14 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

15 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan

läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklings-
samtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn
beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges
i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid
andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Intyg och studieomdöme

16 § Eleverna ska efter avslutad grundsärskola få intyg om den
utbildning de gått igenom.

Om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det, ska in-
tyget kompletteras med ett allmänt studieomdöme. Studieom-
dömet ska avse elevens möjlighet att bedriva studier.

Betygsättning

17 § Om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det, ska
betyg sättas i grundsärskolans ämnen

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höst-
terminen i årskurs 9, och
2. när ett ämne har avslutats.

När betyg sätts enligt första stycket 1, ska de kunskaper
bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den
aktuella terminen.

När betyg sätts enligt första stycket 2, ska elevens kunskaper
bedömas i relation till de kunskapskrav som föreskrivits för
ämnet.

Av 3 kap. 16 § framgår vem som ska sätta betyg.

18 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E
användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med
E.

För den elev som inte uppnår kraven för betyget E, ska betyg
inte sättas i ämnet.

19 § Om en elev i grundsärskolan har läst ett ämne enligt grundskolans kursplaner ska betyg sättas i ämnet enligt de bestämmelser som gäller för betygsättning i grundskolan.

Grundsärskola med offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

20 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i grundsärskolan kommer till stånd för alla som enligt denna lag har rätt att gå i grundsärskolan och inte fullgör sin skolgång på annat sätt.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att hemkommunen

1. anordnar grundsärskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för samtliga i kommunen som är berörda, eller

2. kommer överens med en annan kommun att den i sin grundsärskola ska ta emot de elever som hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

21 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundsärskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundsärskola. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

22 § Efter önskemål av elevens vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 20 § andra stycket 2 och 21 § i sin grundsärskola ta emot en elev från en annan kommun.

23 § En elev som har tagits emot i en kommuns grundsärskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Om det för eleven endast återstår ytterligare en årskurs har eleven också rätt att gå kvar sista årskursen.

Kommunens organisation av sin grundsärskola

24 § Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundsärskola beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun ska vidare så långt det är möjligt organisera sin egen grundsärskola så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns det föreskrifter om stöd och service i form av boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

Placering vid en skolenhet

25 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundsärskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundsärskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller

2. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

Beslut enligt andra stycket 2 gäller omedelbart, om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket 1 eller 2. Detsamma ska gälla den som tagits emot i en skolenhet med förskoleklass och som ska fortsätta sin utbildning i grundsärskolan.

Skolskjuts i hemkommunen

26 § Elever i grundsärskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem eller som går i en annan kommuns grundsärskola med stöd av 21 eller 22 §. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

27 § En elev som med stöd av 21 § går i en annan kommuns grundsärskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Interkommunal ersättning

28 § En kommun som i sin grundsärskola har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång i kommunen grundar sig på eller 20 § andra stycket 2 eller 21 §.

Även i de fall som avses i 22 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundsärskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska konsekvenser uppstår för hemkommunen.

Fristående grundsärskola

Mottagande

29 § Varje fristående grundsärskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundsärskolan. Utbildningen får dock begränsas till att avse

1. vissa årskurser,
2. elever som är i behov av särskilt stöd, och
3. vissa elever för vilka utbildningen är speciellt anpassad.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev, om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 31 § andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana speciellt anpassade utbildningar som avses i första stycket 3.

Urval

30 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet vid en fristående grundsärskola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Bidrag från hemkommunen

31 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa,
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidraget enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen grundsärskola.

32 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 31 § när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i grundskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i grundskolan.

Skolskjuts

33 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående grundskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 26 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt att gå i en annan skolenhet än den kommunen annars skulle ha placerat dem i.

Insyn, uppföljning och utvärdering

34 § Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

11 kap. Specialskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om specialskolan.

Av 2 kap. följer att specialskola inte får anordnas av en enskild huvudman.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Specialskolan ska syfta till att ge de barn och ungdomar som anges i 6 kap. 6 § en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Specialskolan ska ha tio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

Ämnen

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- rörelse och drama eller musik,

- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk,
- teckenspråk, samt
- teknik.

För hörande elever gäller att ämnet musik ersätter ämnet rörelse och drama. För elever som tagits emot enligt 6 kap. 6 § första stycket 1 gäller att ämnet svenska ersätter ämnet teckenspråk.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 7 845 timmar. Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xxx.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§, och
2. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § (anpassad studiegång), om det finns särskilda skäl.

Föreskrifter enligt första stycket 1 får för elever med utvecklingsstörning avvika från den ämnesindelning som anges i 4 § och i timplanen.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan.

För elever med utvecklingsstörning får grundsärskolans kursplaner tillämpas om elevens vårdnadshavare lämnar sitt samtycke. Om elevens vårdnadshavare inte lämnar sitt samtycke ska eleven läsa enligt specialskolans kursplaner. Grundsärskolans kursplaner får dock tillämpas för en elev utan elevens vårdnadshavares samtycke om det finns synnerliga skäl med hänsyn till elevens bästa. I den utsträckning som grundsärskolans kursplaner inte kan användas får särskilda kursplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kursplaner.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller

utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklings-samtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingsamtal.

Tillämpliga bestämmelser vid betygssättning

14 § Allmänna bestämmelser om betyg och betygssättning finns i 3 kap. 13–21 §§.

För elever som läser enligt specialskolans kursplaner gäller utöver 3 kap. bestämmelserna om betygssättning i 15–22 §§.

För elever som läser enligt grundsärskolans kursplaner gäller utöver 3 kap. bestämmelserna om intyg, studieomdöme och betyg i 10 kap. 15–19 §§. Betyg innan ett ämne har avslutats ska dock sättas vid de tidpunkter som anges i 16 § 1.

Betygssättning

15 § Betyg ska sättas i specialskolans ämnen.

16 § Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 9 och i slutet av höstterminen i årskurs 10 i ämnen som inte har avslutats, och

2. när ett ämne har avslutats.

17 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Betyg innan ett ämne har avslutats

18 § När betyg sätts innan ett ämne avslutats, ska de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den aktuella terminen.

Betyg när ett ämne har avslutats

19 § När betyg sätts efter att ett ämne har avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av de kunskapskrav som har föreskrivits för ämnena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav för betygen A, C och E. Sådana föreskrifter ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg.

20 § Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen bortses från enstaka kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 10.

Med särskilda skäl avses funktionshinder, utöver de som anges i 6 kap. 6 §, eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.

21 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning om elevens kunskapsutveckling i ämnet ges. Av bedömningen kan det också framgå vilka stödåtgärder som har vidtagits.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

22 § Den som vill ha betyg från specialskolan har rätt att gå igenom en prövning. Denna kan avse hela utbildningen i specialskolan eller ett eller flera ämnen som ingår i utbildningen. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg i ett avslutat ämne eller slutbetyg från specialskolan.

Bestämmelserna om betygssättning i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla i fråga om prövningen.

Ersättning från elevens hemkommun

23 § Hemkommunen ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i specialskolan eller går i förskoleklass eller fritidshem vid en skolenhet i specialskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Särskilt om staten som huvudman

Resor och boende

24 § En elev i specialskolan har rätt till de resor som krävs för utbildningen. Staten ska stå för kostnaderna.

En elev i specialskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Staten ska svara för detta utan extra kostnader för eleven.

Skolenheter

25 § Utbildningen i specialskolan ska anordnas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och bedrivs vid flera skolenheter.

12 kap. Sameskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om sameskolan.

Av 2 kap. följer att sameskola inte får anordnas av en enskild huvudman.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Sameskolan syftar till att ge en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurserna 1–6 i grundskolan.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Sameskolan ska ha sex årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

Ämnen

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,

- samiska,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, samt
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas annan modersmålsundervisning än samiska, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 4 200 timmar. Ytterligare bestämmelser om undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xxxx.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§,

2. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 4 kap. 11 § (anpassad studiegång), om det finns särskilda skäl.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och

2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om kursplaner.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Intyg vid avgång

14 § När en elev avgår från en sameskola ska intyg om avgången utfärdas.

Intyget ska innehålla uppgifter om

1. den årskurs från vilken eleven avgått,
2. tiden för avgången
3. de ämnen i vilka eleven undervisats, och
4. det antal timmar undervisning som eleven erbjudits.

Intyget ska undertecknas av rektorn.

Ersättning från elevens hemkommun

15 § Elevens hemkommun ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i sameskolan eller går i förskoleklass eller i fritidshem vid en skolenhet inom sameskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Särskilt om staten som huvudman*Resor och boende*

16 § En elev i sameskolan har rätt till de resor som krävs för utbildningen. Staten ska stå för kostnaderna.

En elev i sameskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Staten ska svara för detta utan extra kostnader för eleven.

Skolenheter

17 § Utbildning i sameskolan ska bedrivas vid flera skolenheter som anordnas av Sameskolstyrelsen.

13 kap. Fritidshemmet

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om fritidshem (2–10 §§),
 - särskilda bestämmelser om fritidshem med offentlig huvudman (11–17 §§), och
 - särskilda bestämmelser om fritidshem med enskild huvudman (18–19 §§).

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Fritidshemmet kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna rekreation och en meningsfull fritid samt stimulera deras utveckling och lärande. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Fritidshemmet ska utformas så att det främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Erbjudande av utbildning

3 § Varje kommun ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever i kommunens förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Staten ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever i specialskola och sameskola.

Hemkommunen ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever som går i en fristående skola i de fall huvudmannen inte erbjuder sådan utbildning.

4 § Utbildning i fritidshem ska erbjudas så snart det framkommit att eleven har behov av sådan plats.

Omfattning

5 § En elev i någon av de skolformer som anges i 3 § ska erbjudas utbildning i fritidshemmet i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

6 § Fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år kan öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem under förutsättning att eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem.

Bestämmelser om öppen fritidsverksamhet finns i 23 kap.

7 § Fritidshem ska erbjudas eleverna den del av dagen då eleverna inte går i någon av de skolformer som anges i 3 § samt under lov. Fritidshem behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

Elever i behov av särskilt stöd i sin utveckling

8 § Utbildning i fritidshem ska erbjudas även till andra elever än de som anges i 5 § om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av sådan utbildning.

Barngruppernas storlek

9 § Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Placering vid en skolenhet

10 § En elev i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola eller sameskola ska erbjudas plats i fritidshem vid eller så nära som möjligt den skolenhet där eleven får utbildning.

Fritidshem med offentlig huvudman*Hemkommunens ansvar*

11 § Hemkommunen svarar för att en elev som ska erbjudas fritidshem enligt bestämmelserna i detta kapitel och går i en sådan särskild utbildningsform som regleras i 22 kap. erbjuds fritidshem. I dessa fall ska bestämmelserna i 4–10 §§ tillämpas.

Avgifter

12 § Kommunen får ta ut avgifter för plats i fritidshem som kommunen anordnar.

De avgifter som tas ut ska vara skäliga.

Avgifter vid skolenhet med specialskola och sameskola

13 § Avgifter som staten tar ut för plats i fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola ska bestämmas efter samma grunder som kommunen där fritidshemmet är beläget tillämpar i sina fritidshem.

Insyn, uppföljning och utvärdering

14 § Huvudmannen för fritidshem vid en skolenhet med specialskola och sameskola ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Interkommunal ersättning

15 § Barnets hemkommun ska lämna bidrag till huvudmannen för varje barn vid skolenheten. Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sina egna fritidshem.

Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidraget som ska lämnas enligt första eller andra stycket ska i förekommande fall minskas med belopp som huvudmannen får ta ut enligt 12 §.

Fritidshem med enskild huvudman*Bidrag från hemkommunen*

16 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. omsorg och pedagogisk verksamhet,
2. pedagogiskt material och utrustning,
3. måltider,
4. administration,
5. mervärdesskatt, och

6. lokalkostnader.

Därutöver ska bidrag (tilläggsbelopp) lämnas för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sina egna fritidshem. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, är hemkommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

17 § Den kommun där en fristående skola som anordnar fritidshem är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen för den fristående skolan ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

18 § Avgifter som huvudmannen för ett fritidshem med enskild huvudman tar ut får inte vara oskäligt höga.

14 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan

15 kap. Utbildning på program i gymnasieskolan

16 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan (2–12 §§),
- bestämmelser om betyg (13–15 §§) och
- bestämmelser om interkommunal ersättning och bidrag till enskild huvudman (16 §).

Bestämmelser om utbildningen på program i gymnasiesärskolan finns i 17 kap.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i gymnasieskolan.

Av 28 kap. 7 § följer att det som sägs i denna lag om elever med utvecklingsstörning ska gälla vissa andra barn och ungdomar.

Målgrupp

3 § Utbildningen i gymnasiesärskolan vänder sig till ungdomar vars skolplikt har upphört och som har bedömts inte kunna gå i gymnasieskolan därför att de har en utvecklingsstörning.

Ansökan

4 § Den som ansöker om en plats i gymnasiesärskolan ska ge in sin ansökan till hemkommunen. Om ansökningen avser utbild-

ning i en annan kommun eller i en fristående skola ska hemkommunen snarast möjligt översända ansökningen till den huvudmannen.

Program m.m.

5 § Utbildningen i gymnasiesärskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper eleverna får i grundsärskolan eller motsvarande skolform. Utbildningen omfattar nationella program, specialutformade program och individuella program. Närmare bestämmelser om program finns i 17 kap.

Utbildningen bedrivs under läsår. Varje läsår består av en hösttermin och en vårtermin.

Utbildningen i gymnasiesärskolan är avsedd att genomgå på fyra läsår. Huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på längre tid.

Avgifter

6 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Kurser

7 § Utbildningen inom varje ämne och ämnesområde sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs ska det finnas en kursplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kurser och kursplaner.

Mottagande och antagning

8 § En elev som har gått ut grundsärskolan har alltid rätt att tas emot i gymnasiesärskolan.

I annat fall ska frågan om en elev tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan prövas av elevens hemkommun. Ett sådant beslut ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med eleven och elevens vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

De ungdomar som hemkommunen har bedömt tillhöra målgruppen för gymnasiesärskolan har rätt att bli mottagna i gymnasiesärskola med offentlig huvudman om utbildningen påbörjas före höstterminen det år de fyller 20 år.

9 § Huvudmannen prövar frågor om antagning av en elev som ska tas emot i gymnasiesärskolan.

Huvudmannen ska därvid efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare avgöra om en elev i gymnasiesärskolan ska gå på

1. ett nationellt program,
2. ett specialutformat program, eller
3. ett individuellt program.

Utbildning på ett individuellt program ska erbjudas elever som inte kan följa ett nationellt eller specialutformat program.

Individuell studieplan

10 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Den ska innehålla uppgifter om det program och, i förekommande fall, den inriktning som eleven går på. De val av kurser som eleven gjort ska också anges. Vidare ska det av planen framgå eventuella överenskommelser och om det finns behov av särskilt stöd för att eleven ska nå målen med utbildningen. Elevens syn-

punkter ska inhämtas och beaktas i utformandet av den individuella studieplanen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om den individuella studieplanen.

Utvecklingssamtal

11 § Minst en gång per termin ska rektor se till att eleven ges en samlad information om elevens kunskapsutveckling och studiesituation (utvecklingssamtal). Utvecklingssamtalet ska genomföras med elevens individuella studieplan som grund. Vid utvecklingssamtalet ska elevens synpunkter inhämtas och beaktas.

Har eleven vårdnadshavare ska även denne få sådan information som avses i första stycket.

Elevs närvaro och information om frånvaro

12 § Varje elev i gymnasiesärskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltig anledning att utebli.

En kommun som tagit emot elever från andra kommuner i sin gymnasiesärskola ska anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun. Även huvudmannen för en fristående gymnasiesärskola ska anmäla studieavbrott till elevens hemkommun.

Regeringen får meddela föreskrifter om frånvaro och om skyldighet för rektorn eller den rektorn bestämmer att kontakta vårdnadshavare eller på annat sätt lämna information om att elever som har vårdnadshavare varit frånvarande från utbildningen.

Betyg

Betygsättning

13 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs. Betyg ska dock inte sättas på verksamhetssträning.

Om en elev har läst en kurs enligt gymnasieskolans kursplan ska betyg sättas i enlighet med de bestämmelser som gäller för betygsättning i gymnasieskolan. I övriga fall gäller 14 och 15 §§.

Betygsbeteckningar

14 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E.

För den elev som inte uppnår betyget E ska ett intyg utfärdas om att eleven deltagit i kursen. Intyget utfärdas av rektor.

15 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande till de betygskriterier som föreskrivits för kursen.

Betygskriterierna ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanen som krävs för att få något av betygen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om betygskriterier.

Interkommunal ersättning och bidrag till enskild huvudman

16 § Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 17 kap. 23 §.

Bestämmelser om ersättning från en elevs hemkommun till enskild huvudman finns i 17 kap. 26 §.

17 kap. Utbildning på program i gymnasiesärskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- bestämmelser om program som är gemensamma för alla huvudmän (2–12 §§),
- bestämmelser om program för offentlig huvudman (13–23 §§)
- bestämmelser om program för enskild huvudman, fristående skola, (24–29 §§).

Gemensamma bestämmelser om program

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

2 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har goda kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Nationella program och specialutformade program

3 § Utbildningen vid de nationella programmen ska innebära en anpassning av gymnasieskolans motsvarande program. Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga y. Regeringen

meddelar föreskrifter om program mål för de nationella programmen.

Inom de nationella programmen kan finnas utbildningar med olika inriktningar. Dessa kan vara nationellt eller lokalt fastställda. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om dem.

När en huvudman erbjuder utbildning på ett nationellt program får denne också låta erbjudandet omfatta att eleven senare ska antas till en viss inriktning av programmet.

4 § Undervisningen på de nationella programmen ska omfatta följande ämnen:

- svenska eller svenska som andraspråk,
- engelska,
- matematik,
- samhällskunskap,
- religionskunskap,
- naturkunskap,
- idrott och hälsa, samt
- estetisk verksamhet.

Härutöver ska det, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, som ämne finnas modersmål. På estetiska programmet ska det finnas estetiska ämnen som ämnesblock och på övriga program yrkesämnen. Vidare ska finnas individuellt val och lokala tillägg.

Den totala undervisningstiden ska vara minst 3 600 timmar.

I bilaga yy finns riktvärden om undervisningstiden för ämnen och ämnesblock på nationella program.

5 § Ett specialutformat program ska i fråga om utbildningens nivå motsvara ett nationellt program. Det kan utformas individuellt för en elev eller gemensamt för en grupp elever.

Huvudmannen ska fastställa en plan för varje specialutformat program. Om programmet är avsett för en grupp elever, ska huvudmannen även fastställa program mål.

Bestämmelserna i 4 § ska även tillämpas på undervisningen på specialutformade program.

6 § Rektor beslutar, efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, om vilket nationellt eller specialutformat program som en elev ska gå på. En elev som har tagits emot på ett nationellt eller ett specialutformat program får, om rektor bedömer att eleven kan klara av det, läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner.

Regeringen meddelar föreskrifter om urval mellan mottagna sökande.

Individuella program

7 § Ett individuellt program ska ge eleven yrkesträning eller verksamhetsträning eller på annat sätt möta elevens speciella utbildningsbehov. Programmet kan även syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program

Huvudmannen avgör om en elev som tas emot på ett individuellt program ska ges yrkesträning eller verksamhetsträning.

8 § Om eleven får yrkesträning ska, såvida rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta ämnena svenska, svenska som andraspråk, matematik, samhällsorientering, idrott och hälsa och estetisk verksamhet samt yrkesträning och praktik.

Rektorn får i enskilda fall med hänsyn till elevens förutsättningar besluta att eleven ska läsa en kombination av ämnen och sådana verksamhetsområden som anges i 9 §.

9 § Om eleven får verksamhetsträning ska, såvida rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta kommunikation och socialt samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, estetisk verksamhet, idrott och hälsa samt vardagsaktiviteter. Praktik får också förekomma om rektorn bedömer att det är till nytta för eleven.

Rektorn får i enskilda fall med hänsyn till elevens förutsättningar besluta att eleven ska läsa en kombination av verksamhetsområden och sådana ämnen som anges i 8 §.

10 § För de elever på det individuella programmet som ska erbjudas modersmålsundervisning ska modersmål finnas som ämne.

Bemyndiganden

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4–10 §§,
2. undervisningen på individuella program för elever som enligt rektors beslut med stöd av 8 och 9 §§ får läsa en kombination av ämnen och verksamhetsområden,
3. avvikelser från bestämmelserna i 4 § första och andra styckena och timplanerna, om det behövs med hänsyn till elevernas förmåga, samt
4. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § första och andra styckena och timplanerna.

Fullföljande av utbildning

12 § Elever som har påbörjat utbildningen i gymnasiesärskolan före höstterminen det år de fyller 20 år får, utom i det fall som avses i 24 § andra stycket, fullfölja utbildningen hos huvudmannen under fyra läsår. Detta gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Vad som sägs i första stycket om rätt att fullfölja utbildningen gäller även i den nya hemkommunen, om eleven flyttar till en annan kommun under studietiden. Program som anordnas av offentlig huvudman

Program som anordnas av offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

13 § För var och en som enligt denna lag har rätt att gå i gymnasiesärskolan ska hemkommunen svara för att sådan utbildning kommer till stånd.

Denna skyldighet ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar gymnasiesärskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning åt samtliga i kommunen som har rätt till sådan utbildning. Hemkommunen kan även komma överens med någon annan kommun eller med ett landsting om att någon av dessa i en skolenhet med gymnasiesärskola ska ta emot elever vars gymnasiesärskoleutbildning hemkommunen ansvarar för.

Mottagande i annan kommun

14 § En elev har rätt att bli mottagen i en gymnasiesärskola som anordnas av en annan kommun än hemkommunen, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens gymnasiesärskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

15 § Efter önskemål av vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 14 § ta emot en elev från en annan kommun.

Landsting

16 § Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting vara huvudman för utbildning på nationella, specialutformade och individuella program.

Erbjudande om utbildning på nationella program

17 § Varje kommun ska erbjuda de elever som ska gå på ett nationellt program ett urval av olika program. Kommunen ska sträva efter att urvalet ska vara allsidigt.

Antalet platser på de olika programmen ska anpassas med hänsyn till elevernas önskemål.

Ett sådant erbjudande ska avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal.

Erbjudande om utbildning på specialutformade och individuella program

18 § Varje kommun ska erbjuda ett specialutformat program eller ett individuellt program till de elever som ska gå på ett sådant program. Detsamma gäller den elev som har tagits emot på ett nationellt program men har avbrutit studierna.

Ett sådant erbjudande ska avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal.

Kommunens organisation

19 § Kommunerna ska vid utformningen av gymnasiesärskolan beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun som anordnar gymnasiesärskola ska vidare så långt det är möjligt organisera gymnasiesärskolan så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns föreskrifter om stöd och service i form av boende

i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

Placering vid en skolenhet

20 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin gymnasiesärskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin gymnasiesärskola om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket.

Skolskjuts i hemkommunen m.m.

21 § Elever i gymnasiesärskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till där eleven är bosatt till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem om något önskemål om viss skolenhet inte framställts. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun eller det landsting som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

22 § En elev som med stöd av 14 § går i en annan kommuns gymnasiesärskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

Interkommunal ersättning

23 § Hemkommunen ska i sådana fall som avses i 14 § betala ersättning för kostnaderna för elevens utbildning till den kommun som har tagit emot eleven.

Även i de fall som avses i 15 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, efter ansökan från någon av de berörda kommunerna, besluta vilket belopp som hemkommunen ska betala till den kommun som har tagit emot eleven.

En kommuns skyldighet att betala ersättning enligt första eller andra stycket gäller endast för sådana elever vars hemkommuner var skyldiga att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen påbörjades.

Program som anordnas vid en fristående skola.

Mottagande

24 § Varje fristående skola med gymnasiesärskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i en gymnasiesärskola med offentlig huvudman.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 26 § andra stycket andra meningen.

25 § Om det inte finns plats för alla sökande till en fristående skola med gymnasiesärskola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Bidrag från hemkommunen

26 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till utbildning i gymnasiesärskola som kommunen erbjuder.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som elevens hemkommun ska betala, om kommunen inte erbjuder utbildning i gymnasiesärskolan. Kommunen ska vid tillämpningen av sådana föreskrifter även beakta tredje stycket.

27 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 26 § när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan.

Skolskjuts

28 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående gymnasiesärskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 21 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt att gå i en annan skolenhet än den kommunen annars skulle ha placerat dem i.

Insyn, uppföljning och utvärdering

29 § Den kommun där den fristående gymnasiesärskolan är belägen har rätt till insyn i den fristående skolans verksamhet. En enskild huvudman ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där den fristående skolan är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

18 kap. Kommunal vuxenutbildning

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om kommunal vuxenutbildning (2–9 §§),
- särskilda bestämmelser om kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå (10–15 §§),
- särskilda bestämmelser om kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå. (16–22 §§),
- bestämmelser om betyg, prövning, validering och intyg, (23–31 §§) och
- bestämmelse om uppdrag att anordna utbildning (32 §).

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Kommunal vuxenutbildning syftar till att vuxna stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Utbildningens nivåer

3 Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning. Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Utbildningens syfte

4 § Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den syftar också till att möjliggöra fortsatta studier.

Utbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge.

Kurser och gymnasiepoäng

5 § Utbildningen bedrivs i form av kurser och på gymnasial nivå även i form av ett projektarbete.

På gymnasial nivå betecknas kursernas och projektarbetets omfattning med gymnasiepoäng.

6 § För kurser och projektarbete ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att kursplaner inte ska finnas eller att gymnasiepoäng inte ska beräknas för vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner för kurser och projektarbete.

Avgifter

7 § Utbildningen ska vara avgiftsfri, om inte något annat följer av denna lag eller av föreskrifter som har meddelats med stöd 3 kap. 21 §. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan för-
anleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen får bestämma att böcker och andra lärverktyg, som varje elev har för eget bruk och får behålla som sin egen-
dom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader.

Lärverktyg som används i utbildningen ska i övrigt tillhandahållas utan kostnad för eleverna.

Avgifter får inte tas ut i samband med ansökan om plats.

Individuella studieplaner

8 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Rätt att slutföra utbildningen

9 § Den som har antagits till en kurs har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken utbildning på grundläggande nivå har upphört enligt andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det. Den för vilken utbildning på gymnasial nivå har upphört enligt andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13–19 §§.

Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Kommunens ansvar

10 § Varje kommun ansvarar för att de kommuninvånare som enligt 11 § har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och önskar det, också får delta i sådan utbildning.

Varje kommun ska aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå för att motivera dem att delta i sådan utbildning.

Rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

11 § Varje kommuninvånare har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med andra kalenderhalvåret det år då hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan, och
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Den som har rätt att delta i utbildning enligt första stycket, har rätt att delta i sådan utbildning även i en annan kommun än hemkommunen om utbildningen tillhandahålls där.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildning på ett annat språk än svenska

12 § Om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får utbildningen tillhandahållas på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Sådan undervisning ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket.

Ansökan och mottagning

13 § En ansökan om att delta i utbildning på grundläggande nivå ska ges in till den sökandes hemkommun. En sökande ska tas emot till utbildningen om de villkor som anges i 11 § är uppfyllda.

14 § Om en ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande där hemkommunen redovisar sin bedömning av om sökanden uppfyller de villkor som anges i 11 §.

Den huvudman som anordnar en utbildning beslutar om sökanden ska tas emot till utbildningen. Den andra huvudmannen får ta emot den sökande även om hemkommunen har bedömt att den sökande inte har rätt att delta i utbildningen.

Interkommunal ersättning

15 § En kommun, som i sin utbildning på grundläggande nivå har en elev som kommer från en annan kommun, ska få ersättning för sina kostnader för den elevens utbildning från elevens hemkommun. Detta gäller dock inte om hemkommunen eller, efter överklagande av ett beslut enligt 14 §, Skolväsendets överklagandenämnd har bedömt att eleven inte har rätt att delta i utbildningen.

Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå*Huvudmannens ansvar*

16 § Varje kommun ska erbjuda utbildning på gymnasial nivå. Kommunerna ska sträva efter att erbjuda sådan utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

17 § Ett landsting får tillhandahålla utbildning på gymnasial nivå inom områdena naturbruk och omvårdnad. Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting tillhandahålla utbildning på denna nivå även inom andra områden.

18 § Varje kommun ska informera om möjligheterna till utbildning på gymnasial nivå och aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i sådan utbildning.

Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

19 § Varje kommuninvånare är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
4. i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än vad som anges i första stycket, men har slutfört utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan eller likvärdig utbildning, och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte intagna i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Ansökan

20 § En ansökan om att delta i utbildning på gymnasial nivå ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett yttrande behövs inte om det är onödigt med hänsyn till en tidigare överenskommelse.

Åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos en annan huvudman. Ett lämnat åtagande gäller även om den sökande därefter byter hemkommun.

Mottagande

21 § Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om den sökande ska tas emot till utbildningen.

Hemkommunen ska ta emot en sökande om de behörighetsvillkor som anges i 19 § är uppfyllda.

En kommun ska ta emot en behörig sökande från en annan kommun och ett landsting ska ta emot en behörig sökande om hemkommunen har åtagit sig eller, efter överklagande enligt 26 kap. 11 §, ska åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Antagning

22 § Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om en sökande ska antas till utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan mottagna sökande.

Betyg

Betygssättning

23 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs och på projektarbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Betygsbeteckningar

24 § Som betyg på grundläggande nivå och gymnasial nivå ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D och E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

25 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs där betyg ska sättas. Betygskriterierna ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C och E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

26 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i en kurs på grund av elevens bristande deltagande, ska betyg inte sättas på kursen.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

27 § Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från kommunal vuxenutbildning ska ha möjlighet att genomgå prövning i alla kurser som det sätts betyg på och i projektarbete. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen eller projektarbetet. Den som är elev i gymnasieskolan får dock inte genomgå prövning i en kurs eller ett projektarbete om eleven har fått minst betyget E på kursen eller projektarbetet.

Prövning får göras endast hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen eller, när det gäller projektarbete, utbildning inom det kunskapsområde som projektarbetet avser.

Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

28 § Prövningen ska göras av en eller flera lärare. Om prövningen genomförs av två eller flera lärare och dessa inte kan enas om ett betyg ska betyget sättas av rektorn.

Validering

29 § En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

30 § Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade

skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Intyg

31 § Den som genomgått en kurs i kommunal vuxenutbildning och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

32 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Uppdrag att anordna utbildning

33 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns eller ett landstings möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna kommunal vuxenutbildning.

19 kap. Särskild utbildning för vuxna

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om särskild utbildning för vuxna (2–9 §§),
 - särskilda bestämmelser om särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå (10–12 §§),
 - särskilda bestämmelser om särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå (13–16 §§),
 - bestämmelser om betyg, validering och intyg (17–23 §§).
 - bestämmelse uppdrag att anordna utbildning (24§).

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Särskild utbildning för vuxna syftar till att vuxna med utvecklingsstörning stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Av 28 kap. 7 § följer att det som i denna lag sägs om elever med utvecklingsstörning också ska gälla för vissa andra vuxna.

Utbildningens nivåer

3 § Kommunerna ska tillhandahålla särskild utbildning för vuxna.

Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Utbildningens syfte

4 § Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i grundsärskolan ska ge.

Utbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan ska ge.

Kurser

5 § Utbildningen inom särskild utbildning för vuxna bedrivs i form av kurser.

För kurser ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner.

Avgifter

6 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen får bestämma att böcker och andra lärverktyg, som varje elev har för eget bruk och får behålla som sin egen- dom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader. Lärverktyg som används i utbildningen ska i övrigt tillhandahållas utan kostnad för eleverna.

Avgifter får inte tas ut i samband med ansökan om plats.

Ansökan, mottagande och antagning

7 § En ansökan om att delta i särskild utbildning för vuxna ska ges in till sökandens hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett sådant yttrande behöver inte lämnas om det är onödigt med hänsyn till tidigare överenskommelse.

Den huvudman som anordnar en utbildning beslutar om sökanden ska tas emot till utbildningen. En huvudman är skyldig att till sin särskilda utbildning för vuxna ta emot sökande som kommer från andra kommuner, om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning.

Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om en sökande ska antas till utbildningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan mottagna sökande i utbildning på gymnasial nivå.

Individuella studieplaner

8 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Rätt att slutföra utbildningen

9 § Den som har antagits till en kurs i särskild utbildning för vuxna har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken utbildning på grundläggande nivå har upphört enligt andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det. Den för vilken utbildning på gymnasial nivå har upphört enligt andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13–19 §§.

Särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå

Kommunens ansvar

10 § Varje kommun ansvarar för att de kommuninvånare som enligt 11 § har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och önskar det, också får delta i sådan utbildning.

Varje kommun ska aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.

Rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

11 § Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen i grundsärskolan syftar till att ge, och
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildning på ett annat språk än svenska

12 § Om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får utbildningen tillhandahållas på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Sådan utbildning ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket.

Särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå*Kommunens ansvar*

13 § Varje kommun ska erbjuda särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Kommunerna ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

14 § Ett landsting får efter överenskommelse med en kommun tillhandahålla särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå.

15 § Varje kommun ska informera om möjligheterna till särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå och aktivt verka för att kommuninvånare som är behöriga deltar i sådan utbildning.

Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

16 § Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
4. i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än vad som anges i första stycket men har slutfört utbildning i gymnasiesärskolan eller likvärdig utbildning och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Betyg

Betygssättning

17 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs, dock inte på kurser som motsvarar träningskolan inom grundsärskolan.

Inom den del av särskild utbildning för vuxna som motsvarar träningskolan inom grundsärskolan ska i stället för betyg ett intyg om att eleven har deltagit i kursen utfärdas efter avslutad kurs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Betygsbeteckningar

18 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E. För den elev som inte uppnår betyget E utfärdas ett intyg om att eleven har deltagit i kursen.

19 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs. De ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C eller E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

Validering

20 § En elev i särskild utbildning för vuxna kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

21 § Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Intyg

22 § Den som genomgått en kurs i särskild utbildning för vuxna och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. I 20 § andra stycket och 21 § finns bestämmelser om att intyg ska utfärdas i vissa andra fall.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

23 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Uppdrag att anordna utbildning

24 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns eller ett landstings möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna särskild utbildning för vuxna.

20 kap. Utbildning i svenska för invandrare

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om utbildning i svenska för invandrare (2–17 §§),
- bestämmelser om betyg, prövning, validering och intyg, (18–24 §§) och,
- bestämmelse om uppdrag att anordna utbildning (25 §).

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Utbildning i svenska för invandrare syftar till att vuxna invandrare stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Utbildningens syfte

3 § Utbildning i svenska för invandrare syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket.

Utbildning i svenska för invandrare syftar också till att ge vuxna som saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter möjlighet att förvärva sådana färdigheter. Läs- och skrivinläringen får ske på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar.

Kurser

4 § Utbildning i svenska för invandrare bedrivs i form av kurser.

För kurser ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om kursplaner.

Avgifter

5 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel.

Utbildningens omfattning

6 § Utbildningen ska i genomsnitt under en fyraveckorsperiod omfatta minst 15 timmars undervisning i veckan. Undervisningens omfattning får dock minskas om eleven begär det och huvudmannen finner att det är förenligt med utbildningens syfte.

Samverkan med arbetslivet

7 § Huvudmannen ska i samarbete med Arbetsförmedlingen verka för att eleven ges möjligheter att öva det svenska språket i arbetslivet och att utbildning i svenska för invandrare kan kombineras med andra aktiviteter såsom

- arbetslivsorientering,
- validering,
- praktik, eller

– annan utbildning.

Huvudmannen ska också verka för att utbildning i svenska för invandrare kan bedrivas samtidigt som eleven uppbär ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och för att utbildningen kan kombineras med aktiviteter som erbjuds inom hälso- och sjukvården.

8 § Utbildning i svenska för invandrare ska kunna kombineras med förvärvsarbete.

9 § Huvudmannen ska samråda med den berörda arbetsgivaren och den lokala arbetstagarorganisationen i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal om en arbetstagares deltagande i utbildningen och utbildningens förläggning.

Individuella studieplaner

10 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Kommunens ansvar

11 § Varje kommun är skyldig att se till att utbildning i svenska för invandrare erbjuds de personer som anges i 13 §.

Utbildningen ska finnas att tillgå så snart som möjligt efter det att rätt till utbildning i svenska för invandrare inträtt. Om det inte finns särskilda skäl ska utbildningen kunna påbörjas inom tre månader.

12 § Varje kommun ska aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt till utbildning i svenska för invandrare och för att motivera dem att delta i utbildningen.

Rätt att delta

13 § Varje kommuninvånare har rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 16 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet, och
2. saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge.

En finländsk medborgare som stadigvarande arbetar i kommunen men är bosatt i Finland nära gränsen till Sverige och saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge, har från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 16 år också rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare.

14 § Den som har sådana kunskaper i det danska eller norska språket att grundläggande svenskundervisning inte kan anses nödvändig har inte rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare.

Mottagande

15 § Huvudmannen avgör om en sökande ska tas emot till utbildningen.

Rätt att slutföra utbildningen

16 § Den som har antagits till en kurs i utbildning i svenska för invandrare har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13-19 §§.

17 § Den för vilken utbildning i svenska för invandrare har upphört enligt 16 § andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Betyg

Betygssättning

18 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs.

Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning.

19 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier. Läraren ska vid betygssättning utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs. De ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C eller E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

20 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i en kurs på grund av elevens bristande deltagande, ska betyg inte sättas på kursen.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Prövning

21 § Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från utbildning i svenska för invandrare ska ha möjlighet att genomgå prövning. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen.

Prövning får göras hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen.

Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygs-kriterier.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

22 § Prövningen ska göras av en eller flera lärare. Om prövningen genomförs av två eller flera lärare och dessa inte kan enas om ett betyg ska betyget sättas av rektorn.

Validering

23 § En elev i utbildning i svenska för invandrare kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skrift-

ligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Intyg

24 § Den som genomgått utbildning i svenska för invandrare och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter viss utbildning.

25 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om intyg.

26 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna utbildning i svenska för invandrare.

21 kap. Entreprenad och samverkan

Entreprenad

1 § Kommuner eller landsting får enligt bestämmelserna i detta kapitel med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal med en enskild fysisk eller juridisk person om att utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag (entreprenad). De bestämmelser som finns för en utbildning eller en annan verksamhet enligt denna lag ska med de undantag som anges i detta kapitel även gälla vid entreprenad.

2 § Inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. får uppgifter överlämnas på entreprenad.

3 § Inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen överlämnas på entreprenad.

4 § Inom gymnasieskolan får uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil överlämnas på entreprenad.

5 § Om det finns särskilda skäl får regeringen efter ansökan av en kommun eller ett landsting i andra fall än som anges i 2 och 4 §§ medge att kommunen eller landstinget får sluta avtal med någon annan om att bedriva undervisning inom skolväsendet.

6 § Om en kommun eller ett landsting överlämnar uppgiften att bedriva undervisning på entreprenad, får kommunen eller landstinget överlämna endast den myndighetsutövning som hör till lärares undervisningsuppgift.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om entreprenader enligt 2, 4 eller 5 §§.

Samverkan

8 § En kommun får sluta avtal med en annan kommun om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom förskolan, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap.

9 § En kommun får såsom huvudman överlåta ansvaret för sådana medicinska insatser som anges i 2 kap. 17–19 §§ till ett landsting, om kommunen och landstinget är överens om detta. På samma sätt får ett landsting överlåta ansvaret till en kommun.

Staten eller en enskild får såsom huvudman överlåta ansvaret för de medicinska insatser som anges i 2 kap. 17–19 §§ till en kommun eller ett landsting, om huvudmannen och kommunen eller landstinget är överens om detta.

10 § Staten får såsom huvudman för sameskolan, efter avtal med en kommun, fullgöra kommunens uppgifter inom förskolan.

11 § Regeringen får, utöver vad som följer av denna lag, meddela föreskrifter om möjlighet att låta enskilda och andra utomstående svara för enstaka inslag i verksamhet med offentlig huvudman inom skolväsendet.

När det gäller utbildning i form av ett individuellt program får regeringen meddela föreskrifter om att enskilda och andra utomstående får anordna mer av utbildningen än som följer av första stycket.

För medverkan av annan än huvudman inom skolväsendet får regeringens föreskrifter enligt första och andra styckena avvika från bestämmelserna i 2 kap. 13–16, 22 och 27 §§.

22 kap. Vissa särskilda utbildningsformer

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- internationella skolor på grundskole- och gymnasienivå,
 - utbildning vid särskilda ungdomshem,
 - utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution,
 - utbildning för elever som vårdas i hemmet eller på annan lämplig plats,
 - annat sätt för att fullgöra skolplikten, samt
 - bemyndigande som avser de utbildningsformer och den övriga verksamhet som regleras i kapitlet.

Internationella skolor

Grundskolenivå

2 § Den som endast för en kortare tid har sitt hem i Sverige eller den som har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på grundskolenivå får fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om Statens skolinspektion har godkänt huvudmannen för ändamålet. Detta gäller dock inte sådana barn som avses i 6 kap. 5–6 §§.

Med internationell skola på grundskolenivå avses en fristående skola som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i grundskolan. För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Utbildningen ska förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden ska meddelas i den omfattning som de i Sverige för kortare tid bosatta eleverna behöver.

Regeringen får besluta att en internationell skola på grundskolenivå får ta emot andra barn än sådana som avses i första stycket för att de ska fullgöra skolplikten vid skolan.

3 § En godkänd internationell skola på grundskolenivå ska av Statens skolinspektion förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 4 § om

1. utbildningen följer ett annat lands läroplan och kursplaner eller en internationell läroplan och internationella kursplaner, med anpassning till svenska förhållanden i den utsträckning som är rimlig,

2. utbildningens allmänna mål och värdegrund inte strider mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det svenska offentliga skolväsendet,

3. elever som har svårigheter i skolarbetet erbjuds särskilt stöd,

4. eleverna erbjuds sådan skolhälsovård som ska erbjudas inom grundskolan,

5. elevavgiften är skälig med hänsyn till rimliga kostnader för verksamheten, bidrag och omständigheterna i övrigt,

6. skolan är öppen för alla elever som avses i 4 § första stycket, med undantag för sådana elever som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för skolan,

7. urvalet, om det inte finns platser till alla behöriga sökande, görs på grunder som Statens skolinspektion godkänner,

8. vårdnadshavare och elever ges tydlig information om den internationella skolans innehåll och inriktning mot fortsatta studier utomlands samt om vad utbildning vid en internationell skola kan innebära vid fortsatt skolgång i det svenska skolväsendet, samt

9. skolan följer övriga bestämmelser i denna lag och i andra föreskrifter som avser internationella skolor på grundskolenivå.

Statens skolinspektion ska i beslutet om rätt till bidrag ange det högsta antal elever som är folkbokförda i Sverige och som omfattas av skolans bidragsrätt.

För att en nystartad skola ska ha rätt till bidrag ska skolan ha ansökt om att bli bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Regeringen eller den myndighet som

regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

4 § Elevens hemkommun ska lämna bidrag till den internationella skolan för en elev som genomgår sådan utbildning som avses i 3 § från och med höstterminen det år eleven fyller 6 år om

1. eleven är folkbokförd i Sverige eller kommunen får särskilt statsbidrag för eleven, och
2. eleven
 - a) för en kortare tid är bosatt i Sverige,
 - b) har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på grundskolenivå, eller
 - c) har mottagits med stöd av regeringens beslut enligt 2 § tredje stycket.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som anges i andra stycket, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en internationell skola på grundskolenivå.

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, ska bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

Gymnasienivå

5 § Om en internationell skola erbjuder gymnasial utbildning som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i gymnasieskolan eller vid en fristående skola som motsvarar

gymnasieskolan eller om skolan anordnar utbildning som leder fram till International Baccalaureate (en internationell skola på gymnasienivå), ska Statens skolinspektion förklara skolan berättigad till sådant bidrag som avses i 6 § om

1. utbildningen följer ett annat lands läroplan och kursplaner eller en internationell läroplan och internationella kursplaner, med anpassning till svenska förhållanden i den utsträckning som är rimlig,

2. utbildningen som helhet är likvärdig med utbildningen i gymnasieskolan,

3. utbildningens allmänna mål och värdegrund inte strider mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det svenska offentliga skolväsendet,

4. utbildningen förmedlar kunskaper som underlättar fortsatta studier utomlands,

5. undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden ges i den omfattning som behövs för de elever som under kortare tid är bosatta i Sverige,

6. elever som avses i 6 § första stycket som har svårigheter i skolarbetet erbjuds särskilt stöd,

7. elever som avses i 6 § första stycket erbjuds sådan skolhälsovård som ska erbjudas elever i gymnasieskolan,

8. elevavgiften för elever som avses i 8 e § första stycket är skälig med hänsyn till rimliga kostnader för verksamheten, bidrag och omständigheterna i övrigt,

9. skolan är öppen för alla elever som avses i 6 § första stycket, med undantag för sådana elever som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för skolan,

10. urvalet, om det inte finns platser till alla behöriga sökande, görs på grunder som Statens skolverk godkänner,

11. sådana elever som avses i 6 § första stycket och deras vårdnadshavare ges tydlig information om skolans innehåll och inriktning mot fortsatta studier utomlands samt om vad utbildning vid en internationell skola på gymnasienivå kan innebära vid fortsatt utbildning i Sverige, samt

12. skolan följer övriga bestämmelser i denna lag och i andra föreskrifter som avser internationella skolor på gymnasienivå.

Statens skolinspektion ska, för annan utbildning än sådan som leder fram till International Baccalaureate, i beslutet om rätt till bidrag ange vilket nationellt program utbildningen ska jämföras med i bidragshänseende. I beslutet ska Statens skolinspektion även ange det högsta antal elever som är folkbokförda i Sverige och som omfattas av skolans bidragsrätt.

För att en nystartad skola ska ha rätt till bidrag ska skolan ha ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

6 § Elevens hemkommun ska lämna bidrag till den internationella skolan för en elev som genomgår sådan utbildning som avses i 5 § om

1. eleven är folkbokförd i Sverige eller kommunen får särskilt statsbidrag för eleven,
2. eleven antingen för en kortare tid är bosatt i Sverige eller har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på gymnasienivå, och
3. hemkommunen var skyldig att erbjuda eleven gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Bidraget enligt första stycket ska uppgå till det belopp som hemkommunen och den internationella skolan kommer överens om. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilket belopp som elevernas hemkommuner ska betala enligt första stycket om dessa och huvudmannen för den internationella skolan inte kommer överens om beloppet.

För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd ska kommunen, utöver vad som följer av andra stycket, lämna ett extra bidrag. Bidraget ska motsvara huvudmannens kostnader för det extra stödet under förutsättning att motsvarande kostnader skulle ha uppkommit om eleven gått i en av kommunen erbjuden

gymnasieutbildning. Kommunen behöver dock inte lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som anges i andra och tredje styckena, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en internationell skola på gymnasienivå.

Om inte kommunen och huvudmannen har kommit överens om annat, ska bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

Insyn, uppföljning och utvärdering

7 § Den kommun där den internationella skolan är belägen ska ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolan är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Utbildning vid särskilda ungdomshem

Utbildning för skolpliktiga

8 § Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilt ungdomshem) ska skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet.

Utbildningen ska anordnas genom försorg av huvudmannen för hemmet. Den ska med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan eller i förekommande fall grundsärskolan eller specialskolan.

Utbildning för icke skolpliktiga

9 § Den som inte längre är skolpliktig och vistas i ett hem som avses i 8 § första stycket och som inte lämpligen kan fullgöra skolgång på annat sätt ska genom huvudmannens försorg ges möjlighet att delta i kompletterande utbildning på grundskolenivå eller motsvarande eller i utbildning som motsvarar sådan utbildning som erbjuds i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

Utbildning för intagna i kriminalvård

10 § För intagna i kriminalvårdsanstalt anordnas utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt utbildning i svenska för invandrare. För sådan utbildning ansvarar Kriminalvården.

Utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution*Utbildning som motsvarar förskola, förskoleklass och fritidshem*

11 § Om ett barn vårdas på sjukhus eller någon annan institution, ska huvudmannen för institutionen svara för att barnet får tillfälle att delta i utbildning som så långt möjligt motsvarar den som erbjuds i förskola, förskoleklass eller fritidshem.

Särskild undervisning

12 § För sådana elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som på grund av sjukdom eller liknande skäl under en längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete och som vårdas på ett sjukhus eller en motsvarande institution ska särskild undervisning anordnas

på sjukhuset eller institutionen. Sådan undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i.

13 § Särskild undervisning enligt 12 § ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det.

Huvudman

14 § Särskild undervisning enligt 12 § anordnas av den kommun där institutionen är belägen. Sådan undervisning ska stå öppen även för dem som fullgör skolplikt utanför skolväsendet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som ska gälla i stället för första stycket i de fall där institutionen är belägen i två eller flera kommuner.

Utbildning för elever som vårdas i hemmet eller på annan lämplig plats

Särskild undervisning i hemmet eller på annan lämplig plats

15 § För sådana elever som avses i 12 § men som inte vårdas på sjukhus eller motsvarande institution ska särskild undervisning anordnas i hemmet eller på annan lämplig plats. Sådan undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i.

16 § Särskild undervisning enligt 15 § ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det. Särskild undervisning i hemmet får endast ske om elevens vårdnadshavare, eller eleven själv i de fall denne är myndig, samtycker.

Huvudman

17 § Särskild undervisning enligt 15 § anordnas av den som är huvudman för den utbildning som eleven annars deltar i.

Annat sätt för att fullgöra skolplikten*Förutsättningar för medgivande*

18 § Ett skolpliktigt barn får medges rätt att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag. Medgivande ska lämnas om

1. verksamheten framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt föreskrifter i denna lag,
2. behovet av insyn i verksamheten kan tillgodoses, och
3. det föreligger synnerliga skäl.

19 § Medgivande enligt 18 § får lämnas för upp till ett år i sänder. Under dess giltighetstid ska det prövas hur verksamheten utfaller. Medgivandet ska återkallas, om det kan antas att förutsättningarna enligt 18 § inte längre föreligger.

Ett beslut om återkallande av ett medgivande gäller omedelbart om inte annat beslutas.

20 § Frågor enligt 18 och 19 §§ prövas av barnets hemkommun eller, om barnet har sådant funktionshinder som enligt 6 kap. 6 § kan vara grund för att fullgöra skolplikten i specialskolan, av Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Bemyndiganden

21 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, beträffande utbildning och annan verksamhet som omfattas av detta kapitel, meddela föreskrifter om

1. enskilda ansökan om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag,
2. antagningen till, organisationen av och det närmare innehållet i utbildningen eller verksamheten, och
3. betygsättning.

Regeringen meddelar även föreskrifter om ansökningstid och vid vilken tidpunkt ett beslut om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag senast ska meddelas.

23 kap. Annan pedagogisk verksamhet

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem,
 - öppen förskola,
 - öppen fritidsverksamhet,
 - omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds,
- övergripande mål för och kvalitetskrav på dessa verksamheter, samt
- avgifter och bidrag.

Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem

2 § Kommunen ska sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda ett barn pedagogisk omsorg, om barnets vårdnadshavare önskar det. Kommunen ska ta skälig hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform.

Sådan omsorg som avses i första stycket ska genom pedagogisk verksamhet och omsorg stimulera barns utveckling och lärande.

Verksamheten ska utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges den omsorg som deras speciella behov kräver. Verksamheten ska utformas så att den främjar social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt lärande.

Öppen förskola

3 § En kommun kan anordna öppen förskola som komplement till förskola och pedagogisk omsorg.

Den öppna förskolan ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de till barnen medföljande vuxna samtidigt som dessa ges möjlighet till social gemenskap.

Öppen fritidsverksamhet

4 § Enligt 13 kap. 6 § kan en huvudman under vissa förutsättningar erbjuda öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem.

Den öppna fritidsverksamheten ska genom pedagogisk verksamhet komplettera utbildningen i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och andra särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Verksamheten ska erbjuda barnen rekreation och en meningsfull fritid samt möjlighet till utveckling och lärande.

Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds

5 § Kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt.

Gemensamma bestämmelser

Övergripande utgångspunkter

6 § Sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska utformas med respekt för barnets rättigheter och i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Den ska främja och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som vårt samhälle vilar på.

Var och en som verkar inom sådan verksamhet ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhets-syn på barnet och barnets behov samt utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Kvalitetskrav på vissa verksamheter

7 § Sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler i grupper med en lämplig sammansättning och storlek. För bedrivande av verksamheten ska det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnets behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

Uppföljning och utvärdering m.m.

8 § En kommun ska systematiskt följa upp och utvärdera sådan verksamhet som avses i 2–5 §§.

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska kommunen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Kommunen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Avgifter

9 § För plats i sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 § och som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem samt för sådan omsorg som avses i 5 § får avgifter tas ut på det sätt som anges i 7 kap. 16 § första stycket respektive 13 kap. 12 §.

Bidrag

Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem

10 § Den kommun där en enskild bedriver sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 § ska besluta att huvudmannen har rätt till bidrag om

1. den kommun där verksamheten är belägen har tillförsäkrats insyn i den,
2. huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för motsvarande offentlig verksamhet,
3. verksamheten inte innebär påtagliga negativa följder för kommunens motsvarande verksamhet, och
4. verksamheten är öppen för alla barn som en kommun ska sträva efter att erbjuda motsvarande verksamhet, med undantag för barn som hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för enligt 11 § andra stycket, och
5. avgifterna inte är oskäligt höga.

Kommunen får besluta att en huvudman har rätt till bidrag trots att villkoret i första stycket 4 inte är uppfyllt, om det finns skäl med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär.

11 § Hemkommunen ska lämna bidrag till en huvudman som har rätt till bidrag enligt 10 § för varje barn som tas emot.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet. Hemkommunen är inte skyldig att lämna bidrag till fler än två huvudmän för samma barn eller till mer än en huvudman för pedagogisk omsorg för ett barn som också går i förskola. Om ett barn har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver bidrag inte lämnas för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för hemkommunen.

När barn tas emot i enskild pedagogisk omsorg där deras vårdnadshavare arbetar får kommunen inte lämna bidrag för fler

barn till vårdnadshavaren än det antal barn till andra som har tagits emot.

Öppen fritidsverksamhet

12 § Om en enskild som har godkänts som huvudman för fritidshem i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till en elev ska bidrag lämnas av hemkommunen, om kommunen där verksamheten är belägen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och avgifterna inte är oskäligt höga. Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Övriga verksamheter

13 § En kommun kan även lämna bidrag till verksamhet som avses i 3–5 §§ och som bedrivs av enskild huvudman om kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad i motsvarande verksamhet.

24 kap. Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- tillsyn,
 - ingripanden vid tillsyn,
 - särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av enskild,
 - särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av en kommun eller ett landsting,
 - särskilt ingripande vid tillsyn över kommun som tillsynsmyndighet,
 - statlig kvalitetsgranskning, och
 - nationell uppföljning och utvärdering.

Tillsyn

Definition av tillsyn

2 § Med tillsyn avses i denna lag en oberoende och självständig granskning som syftar till att den verksamhet som granskas uppfyller

1. de villkor och krav som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift,
2. de särskilda villkor som har meddelats med stöd av en sådan föreskrift som avses i 1, och
3. beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av den huvudman som bedriver verksamheten.

Tillsynens omfattning

3 § Statens skolinspektion har tillsyn över

1. utbildning och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag i den mån tillsynen inte är en uppgift för en annan tillsynsmyndighet,
2. utbildning som avses i 28 kap. 16 §,
3. hur en kommun uppfyller sitt ansvar för att skolplikten fullgörs enligt 6 kap. 20 och 21 §§,
4. en kommuns handläggning av frågor enligt 22 kap. 18 och 19 §§, och
5. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §.

4 § En kommun har tillsyn över sådan utbildning eller annan pedagogisk verksamhet vars huvudman kommunen har godkänt enligt 2 kap. 6 § andra stycket eller förklarat ha rätt till bidrag enligt 23 kap. 10 §.

Länsstyrelserna har tillsyn över verksamheten vid elevhemsboende vid Rh-anpassad utbildning, specialskolan och viss utbildning för elever med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal med staten. Socialstyrelsen har den centrala tillsynen över sådant elevhemsboende.

Genomförande av tillsyn

5 § Tillsyn ska utövas så att den inte vållar större kostnad eller olägenhet än nödvändigt hos den som bedriver den verksamhet som granskas.

6 § Om det vid tillsyn framkommer behov av åtgärder bör tillsynsmyndigheten försöka åstadkomma rättelse genom påpekanden.

7 § En tillsynsmyndighet har för sin tillsyn enligt detta kapitel rätt att på plats granska sådan verksamhet som står under dess tillsyn. Tillsynsmyndigheten har i den omfattning det är nödvändigt för tillsynen rätt till tillträde till de byggnader, lokaler

och andra utrymmen som används i den verksamhet som granskas.

Tillsynsmyndigheten får inhämta upplysningar och ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Skyldighet att lämna upplysningar m.m.

8 § Den vars verksamhet granskas ska på begäran av tillsynsmyndigheten lämna de upplysningar samt tillhandahålla de handlingar och övrigt material som behövs för tillsynen.

Tillsynsmyndigheten får förelägga den som avses i första stycket att fullgöra sin skyldighet.

9 § En sådan begäran och ett sådant föreläggande som avses i 8 § får även riktas mot en annan person som innehar upplysningar, handlingar eller annat material som avser den granskade verksamheten och som är av betydelse för tillsynen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för tillsynen.

Ingripanden vid tillsyn

Underlåtenhet att ingripa

10 § Tillsynsmyndigheten får underlåta ett ingripande endast om

1. överträdelsen är ringa,
2. den vars verksamhet granskas vidtar nödvändig rättelse, eller
3. det annars med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl mot ett ingripande.

Anmärkning

11 § Vid mindre allvarliga överträdelser av vad som gäller för verksamheten ska huvudmannen tilldelas en anmärkning.

Föreläggande

12 § Tillsynsmyndigheten får förelägga en huvudman som enligt denna lag står under tillsyn av myndigheten att fullgöra sina skyldigheter, om huvudmannen inte följer de föreskrifter som gäller för verksamheten eller, i fråga om enskild huvudman, de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om rätt till bidrag.

Har huvudmannen tilldelats en anmärkning enligt 11 § får inte ett beslut om föreläggande meddelas innan huvudmannen haft tillfälle att vidta rättelse, om inte särskilda skäl föreligger.

Ett föreläggande ska ange de åtgärder som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska anse de påtalade bristerna avhjälpda.

Särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av enskild*Återkallelse*

13 § En tillsynsmyndighet får återkalla ett godkännande eller ett beslut om rätt till bidrag som myndigheten har meddelat enligt denna lag, om

1. ett föreläggande enligt 12 § inte följs, och
2. missförhållandet är allvarligt.

14 § Återkallelse enligt 13 § får beslutas även om rättelse har skett vid prövningstillfället, om

1. verksamheten vid upprepade tillfällen har haft sådana brister att förelägganden har utfärdats enligt 12 §, och

2. utredningen visar att det på goda grunder kan befaras att det på nytt kommer att uppstå sådana missförhållanden som utgör grund för återkallelse.

15 § Tillsynsmyndigheten får besluta att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart.

Tillfälligt verksamhetsförbud

16 § Om det är sannolikt att ett beslut om återkallelse kommer att fattas, men detta inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av annan särskild anledning, får tillsynsmyndigheten förbjuda huvudmannen att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare.

Beslut enligt första stycket gäller omedelbart om inte annat beslutas och får gälla i högst sex månader.

Särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av en kommun eller ett landsting

Statliga åtgärder för rättelse

17 § Statens skolinspektion får besluta att staten på kommunens eller landstingets bekostnad ska vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse, om kommunen eller landstinget

1. inte har följt ett föreläggande enligt 12 §, och
2. grovt eller under längre tid åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Har staten haft kostnader för en åtgärd som vidtagits med stöd av denna paragraf, får denna kostnad kvittas mot belopp

som staten annars skulle ha betalt ut till kommunen eller landstinget.

Tillfälligt verksamhetsförbud

18 § Om det är sannolikt att ett beslut om statliga åtgärder för rättelse enligt 17 § kommer att fattas, men detta inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av annan särskild anledning, får tillsynsmyndigheten förbjuda kommunen eller landstinget att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare.

Beslut enligt första stycket gäller omedelbart om inte annat beslutas och får gälla i högst sex månader.

Särskilt ingripande vid tillsyn av kommun som tillsynsmyndighet

19 § Regeringen får besluta att Statens skolinspektion ska ta över den tillsyn som en kommun annars ansvarar för enligt 4 §.

Statlig kvalitetsgranskning

Uppdrag

20 § Statens skolinspektion ska granska kvaliteten i de utbildningar och verksamheter som omfattas av inspektionens tillsyn och kommunens tillsyn enligt detta kapitel.

Inriktningen

21 § Inriktningen på kvalitetsgranskningen ska vara den granskade utbildningens eller verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer som gäller.

Regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om den statliga kvalitetsgranskningen.

22 § Statens skolinspektion får inhämta upplysningar och ta del av handlingar och annat material som behövs för kvalitetsgranskningen.

Uppgiftsskyldighet

23 § Den som granskas ska på begäran av Statens skolinspektion, i den mån det är nödvändigt för kvalitetsgranskningen, lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar och övrigt material som behövs för granskningen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för granskningen.

24 § Statens skolinspektion får förelägga den som avses i 23 § första stycket eller annan som ska lämna upplysningar med stöd av föreskrifter enligt 23 § andra stycket att fullgöra sin skyldighet.

Nationell uppföljning och utvärdering

Uppdrag

25 § Statens skolverk ska på nationell nivå följa upp och utvärdera

1. skolväsendet,
2. övriga utbildningar och verksamheter som står under Statens skolinspektions tillsyn enligt denna lag, samt

3. pedagogisk omsorg, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om den nationella uppföljningen och utvärderingen.

26 § Statens skolverk får hos huvudmannen inhämta sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Uppgiftsskyldighet

27 § Huvudmannen för en utbildning eller en verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering ska lämna sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka uppgifter och verksamhetsredovisning som ska lämnas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs.

28 § Statens skolverk får förelägga den som avses i 27 § första stycket eller annan som ska lämna upplysningar med stöd av föreskrifter enligt 27 § andra stycket att fullgöra sin skyldighet.

Vite

29 § Ett föreläggande som utfärdas av Statens skolinspektion, Statens skolverk eller av en kommun enligt detta kapitel får förenas med vite.

Om det finns anledning anta att en person som är föremål för föreläggandet har begått en gärning som är belagd med straff, får han eller hon inte föreläggas att vid vite medverka i en utredning som har samband med den gärningen.

25 kap. Skolväsendets överklagandenämnd

Inledande bestämmelse

1 § För prövning av överklaganden av vissa beslut på skolväsendets område ska det finnas en särskild nämnd, Skolväsendets överklagandenämnd.

Sammanställning m.m.

2 § Nämnden ska bestå av en ordförande och fem andra ledamöter, av vilka en ska vara ersättare för ordföranden. Ordföranden och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap både vad gäller barns och elevers förhållanden och behov och vad gäller skolverksamheten i övrigt.

Det ska finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna.

3 § Ledamöterna i nämnden och deras ersättare utses av regeringen för en period om minst tre år.

Muntlig förhandling

4 § Nämnden ska hålla muntlig förhandling om enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte heller särskilda skäl talar mot det.

Till muntlig förhandling ska den som är part kallas. Att en part uteblir från en muntlig förhandling hindrar inte att nämnden handlägger och avgör ärendet.

5 § Muntlig förhandling enligt 4 § ska vara offentlig.

Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att lämnas någon uppgift för vilken gäller sekretess enligt sekretesslagen (1980:100) får ordföranden vid förhandlingen besluta att förhandlingen ska hållas inom stängda dörrar.

6 § En kallelse till muntlig förhandling ska innehålla en upplysning om betydelsen enligt 4 § andra stycket av att en part uteblir från förhandlingen.

En enskild part, som inställt sig till muntlig förhandling, får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle, om nämnden finner att parten skäligen bör ersättas för sin inställelse. Nämnden får bevilja förskott på ersättningen. Regeringen meddelar närmare bestämmelser om ersättning och förskott.

26 kap. Överklagande

Överklagande hos allmän förvaltningsdomstol

Beslut av Statens skolinspektion

1 § Beslut av Statens skolinspektion får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2 kap. 5 § eller 22 kap. 2 § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 24 kap. 13–15 §§,

2. rätt till bidrag för huvudmannen för en internationell skola enligt 22 kap. 5 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 13–15 §§,

3. statliga åtgärder för rättelse enligt 24 kap. 17 §,

4. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 24 kap. 16 eller 18 §§, eller

5. vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Beslut av Statens skolverk

2 § Beslut av Statens skolverk får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Beslut av Högskoleverket

3 § Beslut av Högskoleverket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om utfärdande av behörighetsbevis enligt 2 kap. 15 §.

Beslut av en kommun eller ett landsting

4 § Beslut av en kommun eller ett landsting får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2 kap. 5 § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 24 kap. 13–15 §§,
2. bidrag enligt 7 kap. 21 §, 8 kap. 19 §, 9 kap. 34 §, 10 kap. 31 §, 13 kap. 16 §, 15 kap. 12 §, 17 kap. 26 §,
3. avstängning enligt 5 kap. 16 eller 18 §§,
4. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §,
5. skolskjuts enligt 9 kap. 29 § första stycket, 9 kap. 30 § första stycket, 10 kap. 26 § första stycket, 10 kap. 27 § första stycket, 17 kap. 21 § första stycket eller 17 kap. 22 § första stycket,
6. ekonomiskt stöd till inackordering enligt 14 kap. 23 §,
7. medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådant medgivande enligt 22 kap. 18 eller 19 §§,
8. rätt till bidrag för en enskild huvudman enligt 23 kap. 10 eller 12 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 13–15 §§,
9. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 24 kap. 16 §, eller
10. vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Beslut av en enskild huvudman

5 § Beslut av en enskild huvudman får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om avstängning enligt 5 kap. 16 eller 18 §§.

Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten

6 § Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §,
2. kostnadsfria resor enligt 11 kap. 24 § första stycket, eller
3. medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådant medgivande enligt 22 kap. 18 eller 19 §§.

Beslut av Sameskolstyrelsen

7 § Beslut av Sameskolstyrelsen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §, eller
2. kostnadsfria resor enligt 12 kap. 16 § första stycket.

Beslut av en rektor

8 § Beslut av en rektor får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. brådskanie avstängning av en elev enligt 5 kap. 13 § eller 14 § tredje stycket, och
2. befrielse från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i undervisningen enligt 6 kap. 18 §.

Prövningstillstånd

9 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut enligt 1–8 §§.

Motpart i vissa fall

10 § När en kommun överklagar ett beslut i ett ärende om godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2

kap. 5 § är förutom den enskilde även Statens skolinspektion motpart till kommunen hos allmän förvaltningsdomstol.

Överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd

Beslut av en kommun eller ett landsting

11 § Beslut av en kommun eller ett landsting får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i grundsärskolan enligt 6 kap. 5 §,
2. uppskjuten skolplikt enligt 6 kap. 10 § andra stycket,
3. skolpliktens förlängning enligt 6 kap. 13 § första stycket eller skolpliktens upphörande enligt 6 kap. 14 § första stycket,
4. rätt enligt 6 kap. 15 § att fullfölja utbildning efter skolpliktens upphörande,
5. mottagande av ett barn eller en elev från en annan kommun enligt 8 kap. 13 §, 9 kap. 23 § eller 10 kap. 21 §,
6. åtgärder enligt 9 kap. 27 § tredje stycket för en elev som inte bor hemma,
7. placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavare önskar enligt 9 kap. 28 § andra stycket 1 och 2 eller 10 kap. 25 § andra stycket 1 och 2,
8. mottagande enligt 14 kap. 14 § första stycket såvitt avser en utbildning i gymnasieskolan som är avsedd för en grupp elever,
9. tillhörighet till målgruppen för gymnasiesärskolan enligt 16 kap. 8 § andra stycket,
10. mottagande till kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 13 §, 14 § andra stycket eller 21 §, till särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 7 § tredje stycket eller till utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 15 §,
11. upphörande av utbildningen för en elev i kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 9 § andra stycket, i särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 9 § andra stycket eller i utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 16 § andra stycket,

12. att på nytt bereda kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 9 § tredje stycket, särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 9 § tredje stycket eller utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 17 §,

13. åtagande om interkommunal ersättning enligt 18 kap. 20 § tredje stycket, eller

14. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1, 5 och 8–13 får överklagas endast av barnet, eleven eller sökanden.

Beslut enligt första stycket 8 i fråga om mottagande på annan grund än som anges i 14 kap. 9 § eller 15 kap. 6 § till nationella program som anordnas av en offentlig huvudman, får överklagas endast om det gäller att sökanden inte ska tas emot därför att han eller hon inte är behörig.

Beslut av en enskild huvudman

12 § Beslut av en enskild huvudman får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. mottagande enligt 14 kap. 14 § första stycket såvitt avser en utbildning i gymnasieskolan som är avsedd för en grupp elever, eller

2. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av sökanden.

Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten

13 § Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i specialskolan enligt 6 kap. 6 §,

2. skolpliktens förlängning enligt 6 kap. 13 § första stycket eller skolpliktens upphörande enligt 6 kap. 14 § första stycket,
3. rätt enligt 6 kap. 15 § att fullfölja utbildning efter skolpliktens upphörande,
4. åtgärder enligt 11 kap. 11 § andra stycket för en elev som inte bor hemma, eller
5. rätt till utbildning för person som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av barnet.

Beslut av Sameskolstyrelsen

14 § Beslut av Sameskolstyrelsen får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i sameskolan enligt 6 kap. 7 §,
2. åtgärder enligt 12 kap. 15 § andra stycket för en elev som inte bor hemma, eller
3. rätt till utbildning för person som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av barnet.

Beslut av en rektor

15 § Beslut av en rektor får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. särskilt stöd i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 3 kap. 10 §, eller
2. anpassad studiegång enligt 3 kap. 12 §.

Beslut i fråga om åtgärdsprogram

16 § Beslut i fråga om åtgärdsprogram enligt 3 kap. 9 § får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Vid prövning av ett överklagande ska nämnden antingen fastställa eller upphäva beslutet. Om det överklagade beslutet upphävs ska ärendet, om det behövs, visas åter till rektor för ny prövning.

Beslut av den särskilda nämnd som anges i 14 kap. 28 §

17 § Beslut av den särskilda nämnd som anges i 14 kap. 28 § i ärenden som avses i samma paragraf får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslutet får överklagas endast av den som har begärt utbildningen. Ett beslut om placering vid en viss skolenhet får dock inte överklagas.

Överklagandeförbud

18 § Andra beslut enligt denna lag än som anges i detta kapitel får överklagas endast om överklagande får ske enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900). Ett beslut i fråga om antagning får dock inte överklagas.

Beslut av Skolväsendets överklagandenämnd med anledning av ett överklagande dit får inte heller överklagas.

27 kap. Åtgärder mot kränkande behandling

Ändamål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i detta kapitel har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever.

Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt denna lag.

Diskriminering

2 § Bestämmelser om förbud m.m. mot diskriminering i samband med verksamhet enligt denna lag finns i diskrimineringslagen (2008:567).

Definitioner

3 § I detta kapitel avses med

elev: utöver vad som anges i 1 kap. 7 § avses den som söker utbildning enligt denna lag,

barn: den som deltar i eller ansöker om plats i förskolan eller annan pedagogisk verksamhet enligt 23 kap.,

personal: anställda och uppdragstagare i verksamhet enligt denna lag,

huvudman: den som är huvudman för verksamhet enligt denna lag, och

kränkande behandling: ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) kränker ett barns eller en elevs värdighet.

Tvingande bestämmelser

4 § Avtalsvillkor som inskränker skyldigheter enligt detta kapitel är utan verkan.

Ansvar för personalen

5 § Huvudmannen ansvarar för att personalen fullgör de skyldigheter som anges i detta kapitel, när den handlar i tjänsten eller inom ramen för uppdraget.

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

6 § Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§.

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

7 § Huvudmannen ska se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Årlig plan

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Förbud mot kränkande behandling

9 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.

Skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling

10 § En lärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechef eller rektor. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Det som sägs i första stycket ska tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (2008:567).

Förbud mot repressalier

11 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven medverkat i en utredning enligt detta kapitel eller anmält eller påtalat att någon handlat i strid med kapitlet.

Skadestånd

12 § Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina skyldigheter enligt 7–11 §§ ska huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för den kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. Skadestånd för kränkning i andra fall än vid repressalier utgår dock inte, om kränkningen är ringa.

Om det finns särskilda skäl, kan skadeståndet för kränkning sättas ned eller helt falla bort.

Tillsyn

13 § Statens skolinspektion ska se till att bestämmelserna i detta kapitel följs.

Huvudmannen och rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion i verksamheten är skyldiga att på uppmaning av Statens skolinspektion lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan vara av betydelse för tillsynen.

Rättegången

14 § Mål om skadestånd enligt detta kapitel ska handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten.

I sådana mål kan det dock förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad.

Bevisbörda

15 § Om ett barn eller en elev som anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling enligt 9 § eller repressalier enligt 11 §, visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon

har blivit utsatt för sådan behandling, är det huvudmannen för verksamheten som ska visa att kränkande behandling eller repressalier inte har förekommit.

Rätt att föra talan m.m.

16 § I en tvist om skadestånd enligt detta kapitel får Statens skolinspektion som part föra talan för ett barn eller en elev som medger det. När Statens skolinspektion för sådan talan får myndigheten i samma rättegång också föra annan talan för barnet eller eleven om han eller hon medger det. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavares medgivande.

Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Statens skolinspektion för talan enligt detta kapitel såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När ett barn eller en elev för talan enligt detta kapitel får Statens skolinspektion inte väcka talan för barnet eller eleven om samma sak.

17 § Rättens avgörande i ett mål där Statens skolinspektion för talan för ett barn eller en elev får överklagas av barnet eller eleven, om det får överklagas av myndigheten.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig barnet eller eleven eller Statens skolinspektion.

28 kap. Övriga bestämmelser

Bosättning m.m.

1 § Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatt i landet anses vid tillämpningen av denna lag även den som inte är folkbokförd här men som

1. omfattas av 1 § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

2. vistas här enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),

3. har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag till följd av EG-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer, eller

4. är familjemedlem till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall och som inte omfattas av 3.

Begränsningar i rätten till utbildning för de som avses i andra stycket följer av 2 §.

2 § De personer som avses i 1 § andra stycket 1 och 2 har rätt till utbildning i gymnasieskola och gymnasiesärskola endast om de har påbörjat utbildningen innan de fyllt 18 år. De har inte rätt till utbildning i kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare.

De personer som avses i 1 § andra stycket 4 har endast rätt till utbildning i grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola.

3 § Om en ansökan om uppehållstillstånd av en person som avses i 1 § andra stycket 1 avslås och beslutet om avvisning eller

utvisning ska verkställas, ska personen anses som bosatt i landet under tiden fram till dess personen lämnar landet.

Den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas ska inte anses som bosatt i landet.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om deltagande i verksamhet enligt denna lag för personer som inte anses som bosatta i Sverige eller som inte har rätt till utbildning enligt 2 §.

Hemkommun och hemlandsting

5 § Med en persons hemkommun avses i denna lag den kommun i vilken personen är folkbokförd.

För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun i vilken han eller hon stadigvarande vistas eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun i vilken han eller hon för tillfället uppehåller sig. Detsamma gäller den som är kvarskreven i en kommun enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

Med hemlandsting avses det landsting till vilket hemkommunen hör.

Utlandssvenska elever

6 § Med utlandssvensk elev anses i denna lag en elev vars vårdnadshavare stadigvarande vistas i utlandet och av vilka minst en är svensk medborgare.

Regeringen får meddela föreskrifter om att också annan ska anses som utlandssvensk elev.

Personer med begåvningsmässigt funktionshinder

7 § Det som i denna lag sägs om personer med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Personer med autism eller autismliknande tillstånd ska vid tillämpningen av denna lag jämföras med personer med utvecklingsstörning endast om de också har en utvecklingsstörning eller ett sådant funktionshinder som avses i första stycket.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om vissa andra särskilda insatser än utbildning.

Information om icke skolpliktiga ungdomar

8 § En hemkommun ska löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

Bestämmelser om handläggning

9 § I ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild enligt denna lag ska följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223) tillämpas:

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,
- 15 § om anteckning av uppgifter,
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § om motivering av beslut,
- 21 § om underrättelse av beslut, och
- 26 § om rättelse av skrivfel eller liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag.

Vad som sägs i första stycket gäller inte vid betygssättning. Bestämmelser om handläggning i samband med betygssättning finns i 3 kap. och i respektive skolformskapitel.

10 § I ärenden där beslut får överklagas enligt 26 kap. tillämpas utöver vad som följer av 9 § också 23–25 och 30 §§ förvaltningslagen (1986:223).

Talerätt

11 § Den som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag.

Denna rätt gäller också ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare och överklagande av beslut i fråga om sådan utbildning även om sökanden eller klaganden inte har uppnått 16 års ålder.

Anmälan till socialnämnden m.m.

12 § Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som

berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 13 § och sekretesslagen (1980:100).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453)

Tystnadsplikt

13 § Den som är eller har varit verksam i enskilt bedriven förskola, enskilt bedrivit fritidshem eller enskilt bedriven förskoleklass eller inom sådan enskilt bedriven verksamhet som avses i 22 kap. 10 § och 23 kap., får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Den som är eller har varit verksam inom annan enskilt bedriven verksamhet enligt denna lag än som avses i första stycket får inte obehörigen röja vad han eller hon i sådan elevhälsoverksamhet som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats eller i särskild elevstödande verksamhet i övrigt har fått veta om någons personliga förhållanden. Han eller hon får inte heller obehörigen röja uppgifter i ett ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier.

För det allmännas verksamhet gäller bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Riksinternatskolor

14 § Efter ansökan från en kommun eller en enskild som har godkänts som huvudman för fristående skola med grundskola eller gymnasieskola och som bedriver utbildning vid en internatskola, får regeringen besluta att ge internatskolan ställning av riksinternatskola.

En riksinternatskola ska ha till uppgift att anordna grundskola och gymnasieskola eller endera av dessa skolformer, för i första hand utlandssvenska elever.

Regeringen får medge att huvudmannen för en riksinternatskola vid sidan av gymnasieskolan anordnar utbildning som leder fram till International Baccalaureate.

15 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om utbildningen vid riksinternatskolor. Regeringens föreskrifter får avvika från bestämmelser i denna lag.

International Baccalaureate

16 § En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen påbörjades och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat ska ersättning utgå med ett belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar.

För internationella skolor som motsvarar gymnasieskolan finns särskilda bestämmelser om bidrag för IB-utbildning.

Överlämnande av betygshandlingar

17 § Huvudmannen för en fristående skola där betyg sätts ska lämna över elevernas betygshandlingar till deras hemkommuner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om skyldigheten enligt första stycket.

Informationsskyldighet

18 § Kommunen ska informera vårdnadshavarna om den förskola och om den verksamhet som avses i 23 kap. som kommunen anordnar eller vars huvudman kommunen har godkänt eller förklarat berättigad till bidrag. Informationen ska även avse möjligheten för enskilda att bedriva förskola eller sådan verksamhet som avses i 23 kap. med bidrag från hemkommunen enligt 7 kap. 21 § samt 23 kap. 11 och 13 §§.

Övriga bemyndiganden

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av skolväsendet samt om huvudmännens befattning i övrigt med utbildning som avses i denna lag.

I fråga om organ för samverkan eller annan liknande verksamhet inom skolväsendet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda.

20 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjligheter att inom skolväsendet bedriva utbildning, som bygger på samverkan mellan olika skolformer inom skolväsendet eller mellan en sådan skolform och någon annan utbildningsform. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

21 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om försöksverksamhet inom skolväsendet. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Undantag får göras även från andra bestämmelser i denna lag för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella, specialutformade eller individuella program.

22 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, utöver vad som i övrigt följer av denna lag, meddela föreskrifter om

1. att enskilda får sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg och intyg enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet,

2. att en myndighet i enskilda fall får besluta i sådana frågor som avses i 1, och

3. ytterligare villkor för att enskilda i sådana fall som avses i 1 och 2 ska få sätta betyg, anordna prövning samt utfärda betyg och intyg.

23 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för huvudman för enskilt bedriven verksamhet enligt denna lag att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten.

Regeringen får också meddela föreskrifter om vite för den som inte följer bestämmelsen om uppgiftsskyldighet i första stycket.

24 § Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om bestämmandet av det bidrag som kommunerna enligt 7 kap. 21 §, 8 kap. 19 §, 9 kap. 34 §, 10 kap. 31 §, 15 kap. 11 §, 17 kap. 26 § är skyldiga att lämna till fristående förskolor och fristående skolor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för kommunen att lämna uppgifter om verksamheten som behövs för beslut om bidrag till

fristående förskolor och fristående skolor samt hur bidrag till en fristående förskola eller fristående skola eller annan enskild verksamhet har beräknats.

25 § Vid extraordinära händelser i fredstid som har betydande inverkan på möjligheterna att under viss tid erbjuda utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag, får regeringen meddela de föreskrifter som behövs för att tillförsäkra barn och elever den utbildning och annan verksamhet de har rätt till enligt denna lag. I sådana föreskrifter får undantag göras från bestämmelser om utbildningens utformning, omfattning och förläggning. Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Föreskrifter om ikraftträdande av denna lag meddelas i lagen (2010:000) om införande av skollagen (2010:000).

1 Inledande bestämmelser

1.1 Kunskap, valfrihet och trygghet

Skollagsberedningen lämnar härmed ett förslag till en ny skollag som ska utgöra basen för kunskap, valfrihet och trygghet i alla de skolformer och andra verksamheter, som omfattas av den nya skollagen. Lagen är anpassad och moderniserad för att passa i ett mål och resultatstyrt skolväsende där kunskapsuppdraget står i fokus. Den speglar på ett tydligt sätt den ansvarsfördelning som råder mellan staten och huvudmännen, liksom de olika uppgifter som beslutsfattare och verksamma ska ha i ett decentraliserat system.

Kommuner och andra huvudmän har ett uttalat ansvar för utbildningens kvalitet och likvärdighet. Alla huvudmän måste således erbjuda utbildning av sådan kvalitet att barn, ungdomar och vuxna får likvärdiga förutsättningar för att nå utbildningens mål. Alla barn och elever ska få möjlighet att utvecklas så långt som möjligt utifrån sina egna förutsättningar. Också de elever som lätt når målen ska ges ledning och stimulans att nå längre i sin kunskapsutveckling. En genomgående ambition i förslaget till ny skollag är att stärka kvaliteten, likvärdigheten och valfriheten i de utbildningar och övriga verksamheter som regleras i lagen.

Några av de mer omfattande förändringarna jämfört med dagens lagstiftning är:

- Alla skolformer ska i så stor utsträckning som möjligt ha en gemensam reglering.

- Kommunala och fristående skolor ska i så stor utsträckning som möjligt ha en gemensam reglering.
- Förskolan blir en egen skolform vilket förtydligar dess roll som det första steget i utbildningssystemet.
- Genom en tydlig koppling till Barnkonventionen klargörs att barnets bästa ska vara utgångspunkten i all utbildning.
- Rättssäkerheten för elever och vårdnadshavare stärks genom att betydligt fler beslut än idag kan överklagas, bland annat upprättande av åtgärdsprogram och beslut om skolplacering.
- Skolinspektionens möjligheter att bedriva en tydlig och effektiv tillsyn förbättras genom möjligheten att utdela viten samt vidta andra sanktioner.

Andra viktiga förändringar och nya bestämmelser gäller:

- tydligare lagfäst värdegrund för alla skolformer
- behörighetskrav för förskolechefer
- möjlighet till dispens från timplanen i grundskolan
- möjlighet att inrätta lokala styrelser
- krav på tillgång till skolbibliotek
- krav på att elevhälsan ska omfatta skolläkare, sjuksköterska, psykolog och kurator
- borttagande av kraven på kvalitetsredovisning och kommunal skolplan till förmån för nya bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete
- modersmålsstöd och modersmålsundervisning regleras i lag
- möjlighet att få befrielse från obligatorisk undervisning begränsas kraftigt
- befogenheter för rektor och lärare att vidta åtgärder för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero.
- skärpta regler om utredning inför beslut om mottagande i särskolan.

Utvecklingen på skolområdet

Decentralisering och förstärkt målstyrning

Den skollag (1985:1100) som nu gäller trädde i kraft den 1 juli 1986. Den var resultatet av en främst författningsteknisk och språklig översyn av den dåvarande skollagen från 1962. Lagen har ändrats i olika avseenden vid mer än ett sjuttiofem tillfällen sedan 1986. Under tiden har skolväsendet reformerats och en omfattande decentralisering av ansvaret för skolan har genomförts. Den tidigare regelstyrningen av skolväsendet har i de flesta avseenden ersatts av mål- och resultatstyrning. Även skolformsförordningarna har genomgått omfattande revideringar.

Det är självklart att en nära tjugofem år gammal skollag, även om den successivt lappats och lagats, inte fullt ut speglar det styrsystem som nu verkar i skolan i över femton års tid. År 1991 genomfördes den s.k. kommunaliseringen, vilket var en reform i flera olika steg. I regeringens proposition *Ansvar för skolan* (prop. 1990/91:18) lades riktlinjerna för ansvarsfördelningen mellan stat och kommun fast. Där angavs att riksdag och regering lägger fast mål och ramar samt står för en omfattande, uppföljning och utvärdering av utbildningens resultat samt för tillsyn. Kommunerna och enskilda huvudmän ansvarar för driften av verksamheten, anställer personal och fördelar resurser, följer upp och utvärderar resultaten och åtgärdar eventuella brister. Skolledare och lärare svarar för den pedagogiska och organisatoriska planeringen på skolenhetsnivå och för genomförandet och uppföljningen av undervisningen.

Integration mellan förskola, förskoleklass, grundskola och fritidshem

Förskolan följer sedan 1998 en egen läroplan (Lpfö 98). Fritidshemmet ska enligt propositionen *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (prop. 1997/98:94)

tillämpa läroplanen Lpo 94. De kapitel i 1985 års skollag som reglerar förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg passar dock mindre väl för de förhållanden som nu råder. Kapitlen flyttades utan större bearbetning över till skollagen från den då gällande socialtjänstlagen (1980:620) i samband med att förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen överfördes till Utbildningsdepartementets ansvarsområde.

Integreringen av förskolan i den nya skollagen visar att förskolan intar platsen som det första steget i utbildningssystemet. Skollagsberedningens förslag till en samordnad och i många stycken gemensam skollag innebär dock inte att olika skolformers och pedagogiska verksamheters särart ska suddas ut.

I detta förslag till ny skollag finns fyra inledande kapitel med i huvudsak gemensamma bestämmelser för all utbildning enligt lagen, där strävan har varit att anpassa regelverket till alla åldrar och skolformer utan att identiteten går förlorad. Därefter följer kapitel med riktade bestämmelser för samtliga skolformer samt fritidshemmet. I dessa kapitel är merparten av reglerna gemensamma oavsett vem som är huvudman men det finns även regler som riktar sig specifikt till offentliga eller enskilda huvudmän. Förslaget avser att skapa en sammanhållen skollag för utbildning för barn, ungdomar och vuxna. Utgångspunkterna för Skollagsberedningens förslag är i dessa delar dels principen om det livslånga lärandet, dels de olika skolformernas och verksamheternas egenart.

Framväxten av fristående förskolor och skolor

Antalet förskolor med enskild huvudman ökar varje år och kommunal och enskild verksamhet kompletterar varandra i kommunerna på ett väl fungerande sätt. I dag är det kommunen som själv beslutar över godkännande av tillstånd för en förskola med enskild huvudman. Från och med den 1 juli 2006 gäller s.k. etableringsfrihet för förskolor med enskild huvudman. Kommunerna är skyldiga att ge tillstånd till enskilda förskolor och fri-

tidshem som uppfyller vissa kvalitetskrav. Kommunen ska också, om tillstånd finns och verksamheten är öppen för alla barn, lämna bidrag till verksamheten. För varje barn ska bidrag lämnas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna förskolorna. På detta sätt skapas en säkrare ekonomisk grund för förskolor med enskild huvudman.

Ökningen av antalet skolor med enskilda huvudmän (fristående skolor) har varit mycket markant från 1990-talet och framåt. I propositionen *Valfrihet och fristående skolor* (prop. 1991/92:95) var utgångspunkten att barn och föräldrar i största möjliga utsträckning fritt skulle få välja skola, såväl inom det kommunala skolväsendet som bland fristående skolor. Större valfrihet och större utrymme för en skolas profil skulle skapa ett större engagemang för skolan och bättre incitament för kostnadseffektivitet. Ett system infördes, som innebär att även de fristående skolorna finansieras av det allmänna, samtidigt som de inte har rätt att ta ut avgifter. Bestämmelserna varierar något mellan olika skolformer. Utgångspunkten är dock att elevens hemkommun betalar ett bidrag till den fristående skolan, som beräknas efter samma principer som kommunen använder för de egna skolorna.

Ungefär nio procent av eleverna på grundskolenivå och cirka tjugo procent av eleverna på gymnasienivå finns i fristående skolor i dag. Fristående skolor är således en självklar och betydelsefull del av det svenska skolväsendet. För kvalitet, likvärdighet och rättssäkerhet är det därför viktigt att skyldigheterna och villkoren för skolor med offentlig och med enskild huvudman är gemensamma i så stor utsträckning som möjligt. Fristående skolor bidrar till både ökad pedagogisk mångfald samt större valfrihet, och självfallet ska den pedagogiska profilen hos de fristående skolor, som fått godkännande för en sådan särskild profil, respekteras. Eleverna ska ha tillgång till välutbildade lärare, få rätt till stöd om de får svårigheter i skolsituationen och garanteras en saklig och allsidig undervisning oberoende av vem som är huvudman för skolan. De i huvudsak gemensamma bestämmelserna för skolor med offentliga och enskilda huvudmän i

denna skollag lägger på så sätt grunden för ett likvärdigt skolväsende.

Riksdagen har nyligen antagit regeringens förslag till ändringar i skollagens bestämmelser om bidrag till och godkännande av enskild förskoleverksamhet och enskild skolbarnsomsorg i proposition 2008/09:115 *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar*. Genom en utvidgad bidragsskyldighet skapas ett system med en "barnomsorgspeng", dvs. ett bidrag som följer barnet till den verksamhetsform som föräldrarna väljer. Därmed skapas förutsättningar för framväxten av fler enskilda alternativ även inom andra verksamheter än förskola, t.ex. familjedaghem och flerfamiljssystem.

1.2 Utgångspunkter för en ny skollag

1.2.1 En tydlig och modern skollag

I direktiven till Skollagskommittén (dir. 1999:15) utvecklades motiven för att föreslå en ny skollag. Delar av dessa utgångspunkter har varit vägledande även för Skollagsberedningens arbete. Lagstiftningens struktur är i behov av en översyn för att åstadkomma logik i uppbyggnaden. Skollagen behöver moderniseras genom att förenklas och förtydligas samt bättre anpassas till ett målstyrt skolväsende och till den ansvarsfördelning som råder mellan stat och kommun. Målstyrningen ska förtydligas och det kommunala ansvaret för utbildningens kvalitet och likvärdighet ska göras ännu tydligare. En utgångspunkt i arbetet har emellertid varit att ansvarsfördelningen såväl mellan stat och kommun som mellan beslutsfattare och pedagogisk profession ska ligga fast. En självklar utgångspunkt för Skollagsberedningens arbete har varit regeringens inriktning på åtgärder, som ska stärka kunskapsuppdraget för att fler elever ska nå målen. I en ny skollag ska enligt regeringen skolans kunskapsuppdrag samt kvalitet, likvärdighet och valfrihet från förskola till vuxenutbildning betonas

En bärande princip i förslaget till en ny skollag är att alla verksamhets- och skolformer ska ha en i så stor utsträckning som möjligt gemensam reglering, oavsett om huvudmannen är en kommun, ett landsting, staten eller en enskild. Förskolan utgör det första steget i utbildningssystemet och ska därför ingå i skolväsendet som en egen skolform. En annan genomgående princip är att elevernas rätt till trygghet och studiero i utbildningen ska öka. Den utbildning som i dag inryms i det offentliga skolväsendet för vuxna ska också fortsättningsvis utgöra en del av skolväsendet och ska i det sammanhanget ges de förutsättningar som krävs med anledning av vuxenutbildningens uppdrag och särart.

En viktig byggsten i det svenska skolväsendet är de internationella åtagandena om mänskliga rättigheter som Sverige som stat har gjort. Det handlar bl.a. om bestämmelser om icke-diskriminering och bestämmelser om barnets bästa. I flera av dessa överenskommelser regleras också rätten till utbildning. Enligt FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna har envar rätt till kostnadsfri undervisning på de grundläggande stadierna. Rätten till utbildning garanteras också i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, i FN:s konvention om barnets rättigheter samt Europakonventionens första tilläggsprotokoll. Även Europarådets konventioner om nationella minoriteter innehåller stadganden om utbildning. Utbildning är således en mänsklig rättighet som Sverige ska säkerställa genom skolväsendet.

Skolans värdegrund, som den uttrycks i dagens styrdokument, bygger bl.a. på de internationella överenskommelserna men det behöver tydligare framgå att skolans värdegrund baseras på de mänskliga rättigheterna. Bestämmelserna och principerna i de internationella överenskommelserna måste genomsyra hela utbildningen.

Skollagsberedningens förslag ansluter sig i många avseenden till de förslag, som Skollagskommittén lade fram i sitt betänkande *Skollag för kvalitet och likvärdighet* (SOU 2002:121). I vissa fall har dock dagens lagstiftning visat sig vara ett bättre

alternativ. Det finns också exempel där det under arbetets gång har kommit fram ytterligare underlag för förslagen genom fortsatt utredning, t.ex. i fråga om bestämmelser om befattningsutbildning för rektorer. Ett antal frågor har under skollagsarbetets olika faser behandlats i särskild ordning och fått en ny reglering genom beslut från regering och riksdag t.ex. regelverket för internationella skolor, införandet av betygslänkande skriftliga omdömen samt utvidgning av målgruppen för specialskolan samt den nya betygsskalan. Regeringen har överlämnat proposition 2008/09:199 *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan till riksdagen*. Avsikten är att propositionens lagförslag i ett senare skede ska arbetas in i förslaget till ny skollag.

När det gäller de delar av skolväsendet som berör vuxna ansluter sig förslaget i många avseenden till de förslag som arbetats fram inom dåvarande Utbildnings- och kulturdepartementet och som presenterades i en departementspromemoria, Vuxenutbildningslag (Ds 2005:33).

Den nya skollagen kommer på så sätt att utgöra en ny struktur för de kompletteringar och förändringar som blir resultatet av det pågående reformarbetet inom hela förskole- och skolområdet. Att alla elever ska ges bättre förutsättningar att nå målen i alla ämnen synliggörs bl.a. i kapitel 3 om elevernas utveckling mot målen, där både rätten till stöd och tydlig information om elevens resultat är centrala utgångspunkter för Skollagsberedningens förslag. På vissa ställen där det har bedömts som relevant har Skollagsberedningen beaktat de synpunkter som kommit fram i remissbehandlingen av Skollagskommitténs förslag och förslaget till vuxenutbildningslag samt i remissomgången med anledning av det utkast till lagrådsremiss, som det dåvarande Utbildnings- och kulturdepartementet sände ut sommaren 2005. Det ska dock påpekas att utsändandet av denna departementspromemoria innebär en helt ny remissomgång och att alla remissinstanser uppmanas att läsa och bedöma förslagen utan hänsyn till synpunkter som lämnats vid tidigare remissomgångar av förslag till en ny skollag.

Avreglering och omreglering

En önskvärd effekt av ökad målstyrning är minskad detaljreglering och ökad frihet för skolor och huvudmän att organisera sin verksamhet. Detta är också en av utgångspunkterna med vårt förslag till en ny skollag. Exempel på avreglering är att kraven på kommunal skolplan och kvalitetsredovisning avskaffas. En konsekvens av Skollagsberedningens förslag är att ett antal bestämmelser flyttas från förordning till lag. Även om lagstiftningen härigenom blir mer omfattande så ökar inte den totala regelmassan eftersom förordningsregleringen kommer minska i motsvarande omfattning. Det finns även skäl att anta att den förordningsöversyn som blir en konsekvens av skollagsförslaget kommer leda till ytterligare avreglering på förordningsnivå.

I kapitlet om huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.) stadgas att rektorn och förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation samt i övrigt fattar de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i lagen och andra författningar. Denna generella bestämmelse bör enligt vår uppfattning medföra en omfattande utrensning av detaljparagrafer i förordningarna, t.ex. om schema, gruppindelning etc.

I vissa avseenden kan våra förslag till reglering förefalla mer detaljerade än dagens, t.ex. reglerna om den process som ska leda fram till ett åtgärdsprogram. Avsikten är i detta fall att göra lagen tydligare och mer rättssäker för elever och vårdnadshavare. Effekten kan dock även här bli en minskad detaljstyrning på förordningsnivå.

Genomgående har vi strävat efter gemensam, tydlig och enkel reglering. Vi bedömer också att huvudmän och skolor, trots ett ökat antal bestämmelser i lagen, samtidigt får utökade befogenheter att fatta de beslut som är nödvändiga i vissa situationer, t.ex. när det gäller disciplinära åtgärder.

1.3 Den nya skollagens uppbyggnad

Förslag: En ny skollag ska innehålla bestämmelser om skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna som anordnas av det allmänna eller av enskilda. Skolväsendet omfattar skolformerna förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola, sameskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola. Skolväsendet omfattar även kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Dessutom ingår också i skolväsendet fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan.

I lagen finns även bestämmelser om särskilda utbildningsformer, t.ex. internationella skolor samt annan pedagogisk verksamhet, t.ex. pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola och omsorg under tid då förskola inte erbjuds.

Skollagsberedningens förslag

Den nya skollagen inleds med fyra kapitel som till viss del innehåller gemensamma bestämmelser för alla aktuella skolformer samt för fritidshemmet. Därefter följer ett kapitel med gemensamma bestämmelser för alla skolformer med undantag för förskolan. Kapitlet om skolplikt omfattar alla skolformer i det obligatoriska skolväsendet oavsett huvudman. Bestämmelser som enbart rör en specifik skolform finns samlade i separata kapitel för förskolan, förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare samt för fritidshemmet, som är ett komplement till vissa skolformer. Därefter följer ett kapitel om utbildning på entreprenad och samverkan samt kapitel om vissa särskilda utbildningsformer respektive annan

pedagogisk verksamhet. De avslutande kapitlen innehåller gemensamma bestämmelser om tillsyn m.m., Skolväsendets överklagandenämnd, överklagande, åtgärder mot kränkande behandling och till sist övriga bestämmelser. Där inget annat anges gäller bestämmelserna de skolformer, som är aktuella samt fritidshemmet, oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild.

1.3.1 Utbildning för vuxna ingår i den nya skollagen

Den utbildning för vuxna, som har kommuner och landsting som huvudmän, är i Skollagsberedningens förslag en del av skolväsendet och utgår från samma bärande principer som resten av skolväsendet, dvs. en anpassning till ett målstyrt system och till den ansvarsfördelning som råder mellan stat och kommun. Det uppdrag som utbildningen för vuxna har och perspektivet livslångt lärande kräver en anpassning av regelverket till detta förhållande. En annan utgångspunkt ska vara att verksamheten inom den utbildning för vuxna där kommunerna är huvudmän i stora delar ska vara likvärdig med den som erbjuds i ungdomsskolan. En anpassning till vuxnas behov, önskemål och förutsättningar har varit en viktig utgångspunkt i förslaget till ny skollag.

När det gäller nuvarande vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare föreslås namnändringar till särskild utbildning för vuxna respektive utbildning i svenska för invandrare (se kap. 19–20).

1.4 Ett enhetligt och gemensamt skolväsende för alla skolformer och huvudmän

1.4.1 Skolformer och annan utbildning i skollagen

Förslag: Förskolan ska bilda en egen skolform. Dagens särskola delas upp i två skolformer, grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Utbildning inom samtliga skolformer med undantag för specialskolan, sameskolan och de skolformer som vänder sig till vuxna ska kunna bedrivas såväl av offentliga som enskilda huvudmän. Fritidshemmet ska komplettera utbildningen i förskoleklass, grundskola och motsvarande skolformer.

Vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet utanför skolväsendet ska regleras i två egna kapitel i den nya lagen.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att även förskolan ska bli en skolform. Detta överensstämmer med det förslag som Skollagskommittén lämnade år 2002. Kommittén föreslog också att lagstiftningen i huvudsak ska vara samlad och gemensam för alla skolformer och för alla huvudmän. Dessa principer är vägledande för hur den nya skollagen är utformad.

Förskolan och fritidshemmet integreras i skollagen

Att förskolans bestämmelser nu integreras med övriga skolformer i en gemensam skollag är resultatet av en långvarig integrationsprocess, som har pågått under hela 1990- och 2000-talen. Överflyttningen av bl.a. förskolan och fritidshemmet från det sociala området till utbildningsområdet i den statliga administrationen startade redan 1996, när förskoleverksamheten

och skolbarnsomsorgen fördes över från Socialdepartementets ansvarsområde till Utbildningsdepartementets. I kommunerna hade denna integration redan pågått under lång tid, bl.a. genom att kommunerna hade organiserat frågor om barnomsorg och skola i gemensamma nämnder och förvaltningar, ofta med gemensamt ledningsansvar.

Flera utredningar, bl.a. Barnomsorg och skolakommittén (BOSK) i slutbetänkandet *Att erövra omvärlden* (SOU 1997:157), har förespråkat en gemensam lag för förskolan och skolan. I propositionen om *Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11) gjorde också den dåvarande regeringen bedömningen att förskolan bör bilda en egen skolform. Syftet med att göra förskolan till en egen skolform är framför allt att ytterligare betona att förskolan har ett pedagogiskt uppdrag och därmed är en del av skolväsendet. Avsikten är dock inte att ändra förskolans uppdrag där omsorg och lärande bildar en helhet.

Fritidshem

I dagens skollag ingår fritidshem, familjedaghem för skolbarn och öppen fritidsverksamhet i begreppet skolbarnsomsorg. Fritidshemmet föreslås nu ingå i skolväsendet och utgöra en för eleverna frivillig verksamhet som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan och motsvarande skolformer. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna en meningsfull fritid samt stimulera deras utveckling och lärande. För att skapa överskådlighet i lagen och undvika upprepningar i varje skolformskapitel föreslår Skollagsberedningen att alla bestämmelser om fritidshemmet, samlas i ett separat kapitel. Detta ska dock inte uppfattas som ett hinder för att samverka och integration mellan fritidshem och skola kan fortsätta att utvecklas. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet ska gälla även för fritidshemmet. Likaså ska de gemensamma bestämmelserna i 1–5 kap. i skollagen gälla även fritidshemmet.

Bestämmelser om pedagogisk omsorg (t.ex. familjedaghem) och öppen fritidsverksamhet behandlas i avsnitt 23 Annan pedagogisk verksamhet.

Grundsärskolan och gymnasiesärskolan

Utbildningen för elever med utvecklingsstörning utreddes av den s.k. Carlbeckkommittén, som redovisade sitt slutbetänkande *För oss tillsammans – Om utbildning och utvecklingsstörning* (SOU 2004:98) i oktober 2004. Utgångspunkterna för kommitténs förslag var att kvaliteten i utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning måste öka, liksom integrationen mellan dessa och övriga elever.

Carlbeckkommittén lade bl.a. förslag om hur den obligatoriska särskolan, gymnasiesärskolan och utbildning för vuxna med utvecklingsstörning bör regleras. Den då sittande regeringen lämnade i mars 2006 en skrivelse till riksdagen om utbildningen för elever med utvecklingsstörning (skr. 2005/06:151 *Kvalitet och samverkan – om utbildning för barn, unga och vuxna med utvecklingsstörning*). Där gjordes bl.a. bedömningen att särskolan och vuxenutbildningen för elever som behöver anpassade kunskapsmål ska kvarstå men att samverkan med andra skolformer behöver förstärkas.

Särskolan delas upp i två skolformer

Särskolan består i dag av den obligatoriska särskolan (grundsärskolan och träningsskolan) och gymnasiesärskolan. Skollagsberedningen konstaterar, liksom Skollagskommittén, att det i såväl författningar som i den praktiska verksamheten ibland råder en oklarhet om begreppet särskola. Särskola används ofta som synonym för den obligatoriska särskolan. Genom att vi föreslår att den obligatoriska särskolan (som dessutom föreslås byta namn till grundsärskolan) och gymnasiesärskolan blir

separata skolformer med skilda kapitel i skollagen skapas en ökad tydlighet beträffande vilka regler som gäller för respektive verksamhet. Träningskolan föreslås kvarstå som en inriktning inom ramen för grundsärskolan. Möjligheten för enskilda elever att läsa ämnen respektive ämnesområden enligt båda inriktningarna föreslås däremot öka (se vidare kap. 10, 16–17 och 19).

Vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet

Uttrycket skolform är välkänt och vedertaget. Skollagsberedningen anser att skolform är en lämplig term för utbildningar inom skolväsendet bl.a. för att särskilja dessa från vissa andra särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet, som t.ex. inte har en egen läroplan. Exempel på sådana utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet som inte ingår i skolväsendet är internationella skolor, sjukhusundervisning, särskilda ungdomshem och öppen förskola. Förslag till reglering av dessa finns i 22 respektive 23 kap. i skollagen.

1.5 Övergripande mål

1.5.1 Syftet med utbildningen inom skolväsendet

Förslag: Utbildningen inom skolväsendet ska syfta till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter, som det svenska samhället vilar på.. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Utbild-

ningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och medborgare.

Skollagsberedningens förslag

1 kap. 2 § i 1985 års skollag har allmänt gått under benämningen skollagens *portalparagraf* när det gäller utbildning för barn och ungdomar. Där finns de viktigaste fundamenten för skolverksamheten fastlagda, såsom lika tillgång, likvärdighet, utbildningens mål och värdegrund. Dessa övergripande mål har betydelse både för den enskilda individens utveckling och för samhällsutvecklingen. Målen är förhållandevis allmänt formulerade och avser vid sidan av symbolvärdet främst att tjäna som grundval för tolkningen av andra mer konkret utformade bestämmelser. De övergripande målen och grundläggande värderingarna kompletteras också av bestämmelser om syfte för respektive skolform, för fritidshemmet och för vissa andra utbildningsformer och verksamheter. Grundläggande mål för utbildningen finns även i läroplanerna.

Skollagskommittén föreslog i enlighet med sina direktiv att vissa målformuleringar i läroplanerna bör upphöjas till lag. Skollagsberedningen delar kommitténs syn på behovet av att utbildningens övergripande mål och grundläggande värderingar fastställs i skollagen. Skolans kunskapsuppdrag är visserligen det viktigaste bland de övergripande målen och en självklar utgångspunkt för hela detta förslag till ny skollag, men vi anser ändå att den typen av mål bäst beskrivs i läroplanerna och kursplanerna. Där kan de pedagogiska grunderna för verksamheten i förskola, skola och vuxenutbildning bättre förklaras och utvecklas.

Grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter

Förslaget innebär ett tillägg om de mänskliga rättigheterna och ett förtydligande om att utbildningen ska förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som det svenska samhället vilar på.

Att förmedla och förankra grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna innebär att det måste finnas kunskap om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas. Med värden avses här skolans värdegrund som vilar på grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Sverige har internationella förpliktelser, när det gäller de mänskliga rättigheterna som bör vara vägledande för och genomsyra hela skolväsendet. I första hand ligger ansvaret för att de mänskliga rättigheterna respekteras och tillgodoses på varje stats regering men även de statliga och kommunala förvaltningarna har ett ansvar. Detta innebär att den svenska skollagstiftningen och verksamheten inom skolväsendet ska överensstämma med Sveriges förpliktelser enligt dessa överenskommelser. Tillägget om de mänskliga rättigheterna i bestämmelsen betonar detta.

Se även avsnitt 1.5.2 om utbildningens utformning.

Skollagsberedningens förslag till övergripande mål rör utbildning för barn och ungdomar i förskolan, förskoleklassen, de obligatoriska skolformerna, fritidshemmet, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Att utbildningen också ska ligga till grund för vidare studier framgår dessutom av respektive skolformskapitel. Målen kompletteras av särskilda syftesparagrafer i de olika skolformerna. Här återfinns t.ex. de mål som avser att utbildningen i gymnasieskolan ska ge kompetens för samhälls- och arbetslivet. Merparten av de övergripande målen gäller även för övriga verksamheter enligt lagen.

För vuxenutbildningens olika skolformer föreslås specifika gemensamma mål och syften som utgår från det beslut riksdagen fattade i maj 2001 (prop. 2000/01:72) om mål och strategier för

hela området vuxnas lärande. Dessa mål och syften betonar det breda uppdrag som vuxenutbildningen har och den särart den ska uppvisa.

Vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet

Skollagskommittén föreslog att en bestämmelse med lydelsen *Utbildningen ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet* införs i skollagen. I den nuvarande skollagen finns ingen motsvarighet, men formuleringen är direkt tagen från högskolelagen (1992:1434). Innebörden av begreppet vetenskaplig grund finns utvecklad i kommitténs betänkande samt i förarbetena till högskolelagen. Däremot finns ingen motsvarande analys av begreppet *konstnärlig grund*.

Skollagsberedningen instämmer i kommitténs analys att de krav som ställs på skolan att ge eleverna förutsättningar att erövra kunskaper blir alltmer omfattande och att det är nödvändigt att ta ställning i etiska frågor inom alla kunskapsområden. Informationsteknikens utveckling ger snart sagt obegränsad tillgång till information men denna måste ordnas, granskas, värderas och omvandlas till kunskaper. Att ta ställning i politiska och moraliska frågor kräver också en god kunskapsgrund.

De nationella styrdokumenterna ger läraren utrymme att välja innehåll och metoder för att nå målen. Detta kräver ett vetenskapligt förhållningssätt i bemärkelsen att kritiskt granska, att pröva och att sätta enskilda faktakunskaper i ett sammanhang. Arbetet i skolan med att välja innehåll och metod och att värdera resultatet ska därför präglas av ett vetenskapligt förhållningssätt och kunskaper som grundar sig på relevant forskning och beprövad erfarenhet.

Utbildningen, inklusive läroplaner och kursplaner, vilar självklart på forskningsbaserad grund och beprövad erfarenhet. Detta bör ändå markeras i lagen. Skollagsberedningen föreslår formuleringen att utbildningen ska *vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Både utbildningens innehåll och den peda-

gogik som används omfattas av bestämmelsen, vilket också har stöd i kommitténs resonemang. Formuleringen tydliggör också lärares ansvar att bedriva en undervisning som vilar på vetenskaplig grund.

Skollagsberedningen anser däremot inte att formuleringen från högskolelagen avseende begreppet *konstnärlig grund*, bör användas i skollagen. I högskolan används detta begrepp för att täcka in utbildningar som inte främst vilar på vetenskaplig grund, nämligen konstnärliga utbildningar med fokus på konstnärlig produktion, t.ex. musik-, konst- eller teaterutbildningar. De skäl som finns för att i skollagen införa skrivningar om att utbildningen ska vila på vetenskaplig grund gäller inte i samma utsträckning för begreppet konstnärlig grund. Estetisk och konstnärlig verksamhet är en viktig del av förskolans och skolans uppdrag. I många ämnen är elevens eget skapande i bild, text och form centrala moment i undervisningen. I läroplaner och kursplaner finns dessa dimensioner väl företrädade.

I skolarbetet ska de intellektuella såväl som praktiska, sinnliga och estetiska aspekterna uppmärksammas. Förmågan till eget skapande tillhör det som eleverna ska tillägna sig. Ett antal av skolans ämnen vilar således till en del på vad som kan betecknas som konstnärlig grund. Som angetts ovan anser Skollagsberedningen dock att detta inte behöver anges i skollagen. Beträffande formuleringen om att utbildningen ska ”vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet” så gäller den som ovan redovisats utbildningen i vid mening och utgör en del av grunden för verksamheternas styrdokument.

Skollagsberedningen föreslår vidare att formuleringen ”*vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*” förs in i en av paragraferna under Övergripande mål i stället för att ha en egen paragraf för att på så sätt kunna läsas tillsammans med de övriga mål som gäller för utbildningen.

Därutöver föreslår Skollagsberedningen att kunskapsbegreppet ges en bred innebörd så att utbildningen också ska främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarsställande individer och med-

borgare. Sådan allsidig personlig utveckling kan bl.a. handla om utvecklande av den kreativa förmågan, lusten att skapa, förmågan att ta initiativ och omsätta idéer till handling. Dessa förmågor och färdigheter är centrala för att utveckla ett entreprenöriellt förhållningssätt. Det övergripande målet för utbildningen stödjer strävan att entreprenörskap ska löpa som en röd tråd genom hela utbildningssystemet.

Barns och elevers olika behov och förutsättningar

I förskolans och skolans uppdrag ligger att alla barn och elever ska ges bästa möjliga förutsättningar att utifrån sina behov och förutsättningar utvecklas så långt som möjligt i enlighet med utbildningens mål. I detta ligger att skolan har ett kompensatoriskt uppdrag beträffande de barn och elever som har sämre förutsättningar. Förskolan och skolan ska också ge varje flicka och pojke samma möjlighet att utveckla sin fulla potential som människa. Dessa är viktiga aspekter som bör tillföras förskolans och skolans övergripande mål.

Denna strävan uttrycks i vårt förslag till lagtext som att i utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov, där strävan ska vara att uppväga skillnader i deras förutsättningar samt att varje barn och elev ska ges stöd och stimulans så att de kan utvecklas så långt som möjligt. Avsikten är att uppmärksamma det ansvar huvudmän och profession har för att vid resursfördelning, organisation och val av metoder och arbetssätt anpassa verksamheten till barns och elevers skilda förutsättningar och behov.

Förutom formuleringen i *Övergripande mål* ovan finns också på andra ställen i förslaget till skollag bestämmelser, som understödjer detta synsätt. En sådan är bestämmelsen om utbildningens likvärdighet i förslaget 1 kap. 6 § där det anges att Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och i fritidshemmet, varhelst i landet den anordnas.

Dessutom finns bestämmelser som klart anger att barn och elever som är i behov av stöd också har rätt till detta.

1.5.2 Utbildningens utformning

Förslag: Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelsen tar sikte på hur utbildningen ska utformas för att de övergripande målen ska nås.

I dagens reglering finns två områden uppräknade som särskilt ska beaktas av den som verkar inom skolan, att främja jämställdhet mellan könen samt att aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.

Skollagsberedningen anser dock att en mer omfattande uppräkning av olika former av kränkande behandling är svår att göra helt uttömmande. En uppräkning kan leda till osäkerhet om andra beteenden är kränkande eller inte.

Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna. Det innebär att utbildningen i sig och de som verkar inom den aktivt och medvetet ska förmedla till barnen och eleverna vårt samhälles gemensamma värderingar utgående från demokrati och mänskliga rättigheter och stimulera barnen och eleverna att förverkliga dessa. Detta ska också komma till uttryck i praktisk och vardaglig handling. Enligt Lpo

94 sker detta genom individens fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. I detta ingår att utbildningen ska syfta till att förverkliga barnets specifika rättigheter enligt barnkonventionen, bl.a. respekt för barnets kulturella identitet och språk.

Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

Den 1 april 2006 trädde lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever ikraft. Bestämmelserna i lagen omfattade förbud mot trakasserier på grund av kön samt etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning och funktionshinder. Dessutom skulle rektor, förskolechef eller den som innehar motsvarande ledningsfunktion utreda påtalade trakasserier och annan kränkande behandling samt i förekommande fall vidta alla åtgärder som skäligen kan krävas för att förebygga sådana handlingar.

Statens skolinspektion, Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning och Handikappombudsmannen skulle inom sina respektive ansvarsområden ha tillsyn över lagens efterlevnad.

Skollagsberedningen föreslår att en hänvisning till den nya diskrimineringslagen (2008:567) som trädde i kraft den 1 januari 2009 tas in i skollagen. Den nya lagen innebär att diskrimineringslagstiftningen samlas och renodlas och att 2006 års lag upphävs. Bestämmelserna i nämnda lag om annan kränkande behandling än diskriminering har i huvudsak oförändrade flyttats över till ett nytt kapitel (14 a kap.) i 1985 års skollag. Även dessa ändringar började gälla den 1 januari 2009. Den nya diskrimineringslagen innebär även att en ny myndighet, Diskrimineringsombudsmannen, ska utöva tillsyn över att lagen följs. I samband

med upprättandet av den nya myndigheten upphör verksamheten hos de hittillsvarande fyra ombudsmännen mot diskriminering, Jämställdhetsombudsmannen, Ombudsmannen mot etnisk diskriminering, Ombudsmannen mot diskriminering på grund av sexuell läggning (HomO) och Handikappombudsmannen från och med den 1 januari 2009 slås ihop till en myndighet, Diskrimineringsombudsmannen.

I vårt förslag till 27 kap. finns de bestämmelser om kränkande behandling, som inte överflyttats till den nya diskrimineringslagen från 2006 år lag.

1.6 Förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning

Förslag: Utbildningen vid en förskole- eller skolenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell.

Undervisningen vid fristående skolor, förskolor eller fritidshem ska vara icke-konfessionell.

Utbildningen i övrigt vid fristående skolor, förskolor och fritidshem får dock ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att utbildning som bedrivs av offentlig huvudman alltid ska vara icke-konfessionell. Förslaget motsvarar i sak dagens bestämmelser. Att undervisningen ska vara icke-konfessionell i en skola med offentlig huvudman framgår redan i dag av läroplanerna. *Undervisning* finns däremot inte definierat i dagens skollag eller läroplaner. I vårt förslag till ny skollag definieras undervisning som ”*målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden*”. Vi anser

därmed att det i detta sammanhang i stället finns anledning att använda termen utbildning, som är ett vidare begrepp än undervisning och även kan omfatta annan verksamhet än undervisning i den inre och yttre miljön, t.ex. på skolgården och i matsalen. Utbildning kan även omfatta annan verksamhet som äger rum t.ex. vid lägerskolor, utflykter, studiebesök eller studieresor.

Undervisningen vid en fristående skola eller förskola ska även den vara icke-konfessionell. Utbildningen i övrigt får dock ha en konfessionell inriktning. Bestämmelser om möjligheten för friskolor att ha en konfessionell inriktning finns idag i 9 kap 2 och 8 §§ skollagen.

I Europakonventionen, artikel, 2 anges att ”Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.”

Skollagsberedningens förslag uppfyller de krav som anges i ovan nämnda artikel. Som skollagskommittén har anfört finns en grundläggande skillnad mellan att gå i en offentlig skola och att välja en skola med konfessionell inriktning. Att välja en skola med sådan inriktning är frivilligt. Därmed ska det i en skola med konfessionell inriktning vara möjligt att under skoldagen ge utrymme för konfessionell verksamhet.

I en skola med konfessionell inriktning kan det enligt Skollagsberedningens uppfattning finnas utrymme för att inom ramen för utbildningen anordna andakter, bönestunder eller annan form av religionsutövning till exempel fördjupning i den egna trosläran som konfirmationsläsning. Inget hindrar heller att det kan finnas inslag av religiösa symboler eller dylikt i inredningen. Om konfessionella inslag förekommer i utbildningen ska deltagande vara frivilligt för barnet eller eleven. För barn i förskolan och underåriga elever i övriga skolformer utövas bestämmanderätten i deras personliga angelägenheter enligt föräldrabalken av deras vårdnadshavare. Vårdnadshavarna ska dock enligt föräldrabalken ta allt större hänsyn till barnets synpunkter

och önskemål i takt med stigande ålder och utveckling. Det kan vara lämpligt att ett beslut om elevens deltagande i konfessionella inslag sker vid terminsstarten. Ett sådant ställningstagande kan naturligtvis omprövas och vårdnadshavaren meddelar då att eleven fortsättningsvis inte ska delta. En fristående skola kan inte göra deltagande i konfessionella inslag till ett villkor för mottagande eller fortsatt skolgång. De konfessionella inslagen ska alltid erbjudas med respekt för elevernas integritet.

Dessutom ska det liksom i dag vara möjligt att inom ramen för elevens val eller skolans val i grundskolan och motsvarande skolformer eller inom det individuella valet i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan erbjuda *undervisning* i religionskunskap, historia eller samhällskunskap som innebär en fördjupning i kristendom, islam, judendom etc. till exempel i form av bibel- eller koranstudier. Sådant undervisning måste dock ske på ett sådant sätt att undervisningen fortfarande är icke-konfessionell, dvs. de ska vila på vetenskaplig grund och vara saklig och allsidig. Det innebär bl.a. att det i själva undervisningen inte får förekomma några som helst inslag av utövande bekännelsekaraktär.

De grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna som utgör utgångspunkten för skolans värdegrund måste omfattas utan inskränkningar även av skolor med konfessionell inriktning. Undervisningen måste bedrivas under iakttagande av läroplanernas krav på saklighet och allsidighet, öppenhet för skilda uppfattningar, tolerans samt möjligheter till personliga ställningstaganden. Den omständigheten att en skola erbjuder vissa konfessionella inslag får således inte inkräkta på sakligheten och allsidigheten i undervisningen.

Motsvarande krav på saklighet och allsidighet gäller för förskolor och fritidshem som har en konfessionell inriktning. I förskolan omfattar undervisningsbegreppet ett brett pedagogiskt perspektiv där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. Det innebär att gränsdragningen mellan undervisning och utbildning inte är lika tydlig. Skollagsberedningen bedömer ändå att det inom det vidare begreppet utbildning finns utrymme för konfessionella inslag i verksamheten. Det kan exempelvis röra

sig om bordsbön, högläsning av religiösa berättelser eller kyrkobesök. De konfessionella inslagen ska liksom i fristående skolor vara frivilliga för barnen. Ett barns vårdnadshavare ska därför ha möjlighet att välja om barnet ska delta eller inte vid sådana konfessionella inslag. Av bestämmelserna om hänsyn till barnets bästa i 1 kap 9 § följer att barnet ska ha möjlighet att uttrycka sina åsikter i denna typ av frågor och att åsikterna ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

I den ansökan om tillstånd att bedriva förskola, som lämnas till kommunen, bör huvudmannen ange sin avsikt att ha en konfessionell inriktning. För fristående grundskolor, grundsärskolor, gymnasieskolor och gymnasiesärskolor bör detta anges i ansökan om godkännande till Statens skolinspektion. Regeringen bör ha möjlighet att utfärda närmare bestämmelser om detta på förordningsnivå.

1.7 Lika tillgång till utbildning och likvärdig utbildning

Förslag: Alla ska, oberoende av geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag. I bestämmelsen finns en hänvisning till diskrimineringslagen (2008:567) som gäller för verksamhet enligt skollagen.

Utbildningen ska vara likvärdig inom varje skolform samt inom fritidshemmet varhelst i landet den anordnas.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommittén har föreslagit att vissa grundläggande mål, som i dag främst finns i läroplanerna ska upphöjas till lag. Skollagsberedningen ansluter sig till detta synsätt. Skälet är att en av

de viktigaste uppgifterna för skolväsendet är att förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som vårt samhälle vilar på. Detta gäller bl.a. principerna om likvärdig utbildning, de övergripande mål som utbildningen ska genomsyras av och de demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter som alla, som finns i verksamheten, ska arbeta för.

Rätten till *lika tillgång till utbildning* är en grundbult i det svenska skolsystemet. Bestämmelsen har också sin motsvarighet i den nuvarande skollagen. Av uppenbara skäl kan dock inte begreppet lika tillgång ha samma innebörd när det gäller utbildning i förskola, fritidshem, samtliga program i gymnasieskolan eller samtliga kurser i vuxenutbildningen. För förskola och fritidshem gäller särskilda kriterier för att bli erbjuden en plats och avgifter får dessutom tas ut där enligt särskilda bestämmelser. Särskilda kriterier för antagning gör att utbildningar i gymnasieskolan och vuxenutbildningen inte är tillgängliga för alla på samma villkor. Utbildningarna i särskolan, specialskolan och sameskolan är avsedda för vissa kategorier elever. Av dessa skäl finns därför en inskränkning genom hänvisningen till andra särskilda bestämmelser i lagen.

Lika tillgång till utbildning i förskoleklass, grundskolan och gymnasieskolan ska liksom i dag gälla oavsett geografiskt hemvist, sociala och ekonomiska förhållanden, kön och övriga diskrimineringsgrunder – d.v.s. etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Av främst lagtekniska skäl anser Skollagsberedningen emellertid att det inte är nödvändigt att räkna upp dessa i lagtexten.

Vi föreslår också att det ska finnas en direkt hänvisning till diskrimineringslagen (2008:567) som gäller för verksamhet enligt skollagen.

Rätten till likvärdig utbildning finns också i den nuvarande skollagen. Ansvar för en likvärdig utbildning över hela landet bärs gemensamt av stat och skolhuvudman. Principen är också en utgångspunkt för den statliga tillsynen. Rättssäkerheten är en fundamental aspekt av likvärdigheten. Det ska vara tydligt var

ansvar och beslutsbefogenheter ligger. I vissa fall kan rättsäkerheten värnas och stärkas genom att beslut kan överklagas genom s.k. förvaltningsbesvär.

Utgångspunkten beträffande likvärdighet beskrevs redan i den s.k. *ansvarspropositionen* (prop. 1990/91:18). Likvärdighet betyder inte likformighet eller att alla elever ska få lika mycket resurser. Likvärdighet upprätthålls av mål i skollag och läroplaner, betygskriterier, bestämmelser om minsta garanterad undervisningstid, ämnen, lärarbehörighet, särskilt stöd, överklagande samt tillsyn och kvalitetsgranskning. Likvärdighet innebär här att de fastställda målen kan nås på olika sätt beroende på lokala behov och förutsättningar. Kvaliteten i verksamheten ska dock ha lika hög nivå oavsett var i landet verksamheten bedrivs.

1.8 Definitioner av centrala begrepp i utbildningen

Förslag: Begreppen *elev*, *enskild*, *fristående skola*, *fristående förskola* respektive *fritidshem*, *skolenhet*, *undervisning och utbildning* ska definieras i den nya skollagen.

Elev definieras som den som deltar i utbildning enligt denna lag med undantag för barn i förskolan.

Enskild är bolag samt förening, stiftelse, registrerat trosamfund eller enskild individ.

Fristående skola är en skolenhet vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet för barn och ungdomar i form av förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola eller gymnasiesärskola.

Fristående förskola respektive *fristående fritidshem* är enheter vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av förskola eller fritidshem.

Skolenhet är av skolhuvudman organiserad enhet omfattande verksamhet i en eller flera skolbyggnader som ligger

nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad.

Förskoleenhet är en av huvudman för förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en förskolebyggnad eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad.

Undervisning definieras som sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.

Utbildning är den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Skollagsberedningens förslag

En genomgående ambition i Skollagsberedningens förslag är att en gemensam terminologi i så stor utsträckning som möjligt ska användas i de gemensamma bestämmelserna för alla skolformer. Fördelarna med en sådan ordning är uppenbara. Samtidigt är det viktigt att varje skolforms särart tas tillvara och inte anpassas till ett gemensamt regelverk på ett sådant sätt att skolformens uppdrag blir otydligt eller förvanskas. Skollagsberedningen föreslår i 1 kap. 7 § i den nya lagen ett antal gemensamma definitioner för alla skolformer

1.8.1 Elev

Skollagskommittén föreslog att *elev* ska användas i alla skolformer. Många instanser ställde sig emellertid i remissbehandlingen negativa till att förskolan från skolan övertar en terminologi som upplevs som verksamhetsfrämmande. Skollagsberedningens förslag är därför att begreppet elev inte ska omfatta barn i förskolan. I stället används ordet barn genomgående. För

vuxenutbildningens del bedöms begreppet elev kunna fungera i en gemensam lagstiftning.

1.8.2 Enskild

Utbildning kan anordnas av det allmänna eller av enskilda. Begreppet enskild tar sikte på huvudmannen. I 1 kap. 8 § i förslaget till ny skollag anges närmare vad som avses med enskild, nämligen bolag samt förening, stiftelse, registrerat trossamfund eller enskild individ.

Det finns olika uppfattningar om i vad mån skollagen i dag kan anses ge en uttömmande reglering av i vilka former en kommun får organisera sin skolverksamhet. Att skollagen är otydlig i detta avseende har visat sig i ett par domstolsavgöranden om bidrag till fristående gymnasieutbildning. I dessa fall har tvisten bl.a. gällt frågan om i vilken utsträckning kommunen eller staten får anordna utbildning i form av fristående skola genom helt eller delvis ägda aktiebolag. #I betänkandet Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet (SOU 2008:122) föreslås bl.a. att kommuner under vissa förutsättningar ska kunna vara delägare i bolag som är huvudmän för fristående skolor. I avvaktan på beredningen av detta förslag föreslår Skollagsberedningen ingen ändring i dagens bestämmelser.

Beträffande entreprenadförhållanden i vuxenutbildningen, där statliga bolag kan uppträda som utbildningsanordnare, hänvisas till 21 kap. om entreprenad och samverkan.

1.8.3 Fristående skola

Skollagsberedningen föreslår att dagens benämning fristående skola för en skolenhet med enskild huvudman behålls. Skollagskommittén föreslog att skolor med enskild huvudman ska benämnas enskilda skolor. Det finns dock en risk för förväxling om enstaka skolor skulle benämnas enskilda skolor. Skollags-

beredningen anser dessutom att beteckningen fristående skola är så inarbetad att det inte finns skäl att utmönstra denna benämning ur skollagen.

En *fristående skola* är en skolenhet vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller sådan förskoleklass eller fritidshem som avses i 2 kap. 6 § första stycket i Skollagsberedningens förslag till ny skollag. En fristående skola ska godkännas av Statens skolinspektion. En fristående förskoleklass som inte är anknuten till en grundskola eller grundsärskola ska också godkännas av Statens skolinspektion.

Det finns anledning att betona att de tidigare fristående skolorna och förskolorna i detta förslag till skollag ingår som en integrerad del i respektive skollform och inte längre kan sägas vara fristående från resten av skolväsendet. Detta visar sig dock främst genom att de flesta bestämmelserna i den nya lagen föreslås omfatta alla skollformer och fritidshemmet oavsett huvudman utan att detta markeras särskilt. Även läroplaner och övriga styrdokument bör i fortsättningen rikta sig till både offentliga och enskilda huvudmän utan att detta särskilt behöver anges.

1.8.4 Fristående förskola respektive fritidshem

Förskolor respektive fritidshem, som inte drivs av kommunen utan av enskild huvudman, bör benämnas *fristående förskolor* respektive *fristående fritidshem* i analogi med terminologin på skolområdet. Vi föreslår dock ingen förändring av bestämmelserna om godkännande eller tillsyn av fristående förskolor, utan det är fortfarande kommunen som ska ansvara för detta. Vi föreslår också att det av praktiska skäl ska vara kommunen som godkänner och utövar tillsyn över fristående fritidshem som inte är anknutna till en fristående förskoleklass, grundskola eller grundsärskola.

1.8.5 Skolenhet och förskoleenhet

Skollagsberedningen föreslår att *skolenhet* och *förskoleenhet* ska stå för en av skolhuvudmannen organiserad enhet som omfattar verksamheten i en byggnad eller i flera närliggande byggnader och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon byggnad. Uttrycket används t.ex. i samband med godkännande av utbildning med enskild huvudman samt i samband med val av skola och mottagande i en vald skola. Av definitionen följer att en skolenhet även omfattar verksamhet som ibland bedrivs t.ex. på en arbetsplats eller i vissa fall på distans. Däremot är inte en enhet automatiskt synonym med rektors ansvarsområde eller andra organisatoriska indelningar som bestämts av huvudmannen. En definition av vilken specifik skolenhet som avses är nödvändig, t.ex. när man diskuterar en elevs rätt att gå i den skolenhet som ligger närmast hemmet eller när någon väljer att söka till en utbildning med enskild huvudman. Definitionen skolenhet omfattar också verksamheten i fritidshem medan *förskoleenhet* syftar på en enhet med enbart förskola.

I detta förslag avses vanligtvis med begreppet skola en skolenhet om inte annat anges. Ibland kan dock en mer abstrakt betydelse förekomma i motivtexten, t.ex. *skolans* uppdrag. Det framgår dock i de allra flesta fall av sammanhanget när en konkret skolenhet eller skolverksamhet i en mer övergripande mening avses.

1.8.6 Undervisning

Någon definition av *undervisning* finns inte i skollagen i dag. Skollagsberedningen anser att det är angeläget att begreppet undervisning definieras på ett sådant sätt att alla skolformer kan omfattas. I förskolans läroplan talas inte om undervisning. I stället beskrivs den process som syftar till "utveckling och lärande". Begreppet *undervisning* ska enligt vår bedömning ges

en definition som är anpassad för såväl förskola och fritidshem som skola och vuxenutbildning.

Termen undervisning är central i de författningar som reglerar skolan. Skollagskommittén påpekar också att termen historiskt har använts i alla läroplaner trots att förändringar i mål och arbetsmetoder gett den olika innehåll. Även i avtalssammanhang har definitionen av vad som är undervisning och annat arbete i skolan haft stor betydelse. Begreppet undervisning har fått en särskild värdeladdning, när det förknippats med en viss form av undervisningsmetoder, t.ex. katederundervisning. Den syn på kunskapsinhämtning och undervisning, som funnits i läroplanerna från 1980 och framåt, är dock mycket bredare och utgår från att människor är aktiva och själva strävar efter lärande. Detta innebär varierande arbetssätt med inslag av både förmedlande och undersökande undervisningsmetodik. I de nu gällande läroplanerna förs ett resonemang om fyra olika kunskapsformer som alla ställer krav på olika former av undervisning: fakta, färdighet, förståelse och förtrogenhet.

Definitionen av undervisning måste vara relevant för alla skolformer. Det är centralt i den kunskapssyn som genomsyrar skolans samtliga styrdokument att undervisningen syftar både till att eleverna ska inhämta samt utveckla kunskaper och värden. Med värden avses här skolans värdegrund som vilar på grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna.

Undervisning blir i vårt förslag ett nytt begrepp i förskolan och fritidshemmet. Det är därför viktigt att klargöra att undervisningsbegreppet ska ges en vid tolkning i dessa verksamheter. I förskolan bildar omsorg, utveckling och lärande en helhet i undervisningen. Det är förskollärares och annan personals uppgift att följa, stimulera och utmana barnens utveckling och lärande. Motsvarande resonemang är även relevant för den pedagogik som bedrivs i fritidshemmet. Att förskolan och fritidshemmet omfattas av begreppet undervisning förändrar inte verksamhetens uppdrag och innebär inget ifrågasättande av den pedagogik, som används där. Användandet av begreppet under-

visning i dessa verksamhetsformer syftar således inte på något sätt till att förändra verksamheterna eller arbetssätten.

Även i vuxenutbildningen har begreppet en vid betydelse. Exempelvis vid arbetsplatsförlagt lärande eller vid distansutbildning kan lärarrollen mera vara inriktad mot handledning och mentorskap än i ungdomsskolan, samtidigt som undervisningsbegreppet i andra utbildningsmodeller innebär en mer traditionell lärarroll.

För att definitionen ska kunna omfatta alla skolformer föreslår Skollagsberedningen följande definition av undervisning: *sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden.*

Undervisningsbegreppet har också betydelse för regleringen av den personal som finns för undervisning i förskola respektive skola. Det finns anledning att markera att undervisning sker under ledning av lärare i definitionen av begreppet undervisning. I skollagen kommer att regleras att det i förskola och fritidshem ska finnas lärare. Dessutom kan det även finnas annan personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnens utveckling och lärande främjas. Barnskötarna är en viktig personalgrupp i förskolan och de kommer även i framtiden att ha en stor betydelse för förskolornas verksamhet. De utgör ett betydelsefullt komplement till förskollärarna. Lärare bör dock enligt vår uppfattning alltid ha det övergripande ansvaret för undervisningen.

Eftersom frågan om hur regleringen av lärares behörighet och anställningsvillkor har utretts inom ramen för Lärarutredningen – om behörighet och auktorisation, som i maj 2008 lämnade sitt betänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52) lämnar Skollagsberedningen inga förslag om hur detta konkret ska utformas i lagstiftningen.

1.8.7 Utbildning

Begreppet utbildning är i nu gällande skollag i första hand en samlingsbeteckning för olika verksamhetsformer i skolan. Även i den nya skollagen finns behov av en övergripande term som beskriver all den verksamhet som omfattas av de övergripande målen i skolförfattningarna. Denna term bör vara *utbildning*, vilket därmed blir ett vidare begrepp än undervisning och även kan omfatta annan verksamhet än undervisning i den inre och yttre miljön, t.ex. på skolgården och i matsalen eller organiserat lärande förlagt till en arbetsplats. Utbildning kan dessutom omfatta annan verksamhet som äger rum t.ex. vid lägerskolor, utflykter eller olika former av praktik eller annan verksamhetsförlagd verksamhet. I förskolan har utbildningsbegreppet ett brett pedagogiskt perspektiv där omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet. I det vidare begreppet utbildning omfattas också de frivilliga konfessionella inslag i verksamheten som förskolor och skolor med enskild huvudman kan ha.

Skollagskommitténs uppfattning var att utbildning är den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Begreppet kommer i vårt förslag att omfatta hela skolväsendet och vissa av de särskilda utbildningsformer som regleras i 22 kap. i lagförslaget.

Ordet utbildning behöver emellertid även kunna användas i en annan betydelse i lagtexten. Det gäller t.ex. i bestämmelser som föreskriver krav för att få anställning som rektor eller lärare, dvs. vilken utbildningsbakgrund eller kvalifikationer som krävs. Detta behöver inte innebära någon risk för oklarhet eller missförstånd, eftersom det av sammanhanget framgår i vilken betydelse begreppet används. Skollagsberedningen har i detta förslag valt att föra in en uttrycklig definition av termen utbildning i skollagen, även om det finns en viss risk för att definitionen kan uppfattas som alltför snäv. Begreppet utbildning är centralt eftersom andra lagbestämmelser vilar på denna definition, t.ex. när det gäller konfessionella inslag i utbildningen.

1.9 Särskild hänsyn till barnets bästa

Förslag: I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn under 18 år ska barnets bästa vara utgångspunkt.

Barnets inställning ska så långt som möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna i denna paragraf är nya och tar sin utgångspunkt i artikel 3 om barnets bästa i främsta rummet och artikel 12 om barnets rätt att komma till tals och bli hörd i FN:s konvention om barnets rättigheter, barnkonventionen. Barnkonventionen innehåller såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och omfattar alla barn upp till 18 år. Konventionen är inriktad på individen och artiklarna handlar om barnets rätt att få sina grundläggande rättigheter och behov tillgodosedda.

Artikel 3 i barnkonventionen anger att alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i främsta rummet. Barnets bästa förutsätter att en bedömning görs av vad för konsekvenser ett visst beslut eller en åtgärd får för det enskilda barnet eller eleven eller för en grupp av barn eller elever. Vid en sådan bedömning, eller barnkonsekvensanalys, ska barnets bästa väga tungt i förhållande till andra avvägningar. Grundläggande för att bedöma barnets bästa är att inhämta och beakta barnets åsikter. Enligt artikel 12 har barnet rätt att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne, varvid barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och

mognad. Artiklarna 3 och 12 tillsammans med artikel 2 om icke-diskriminering och artikel 6 om rätt till liv och utveckling utgör de grundläggande principerna i konventionen och ska relateras till övriga rättigheter i konventionen, bl.a. rätten till utbildning, rätten till tanke- och religionsfrihet och rätten till skydd mot våld och övergrepp.

För att kunna bedöma barnets bästa krävs att ett barnperspektiv anläggs inför alla beslut eller åtgärder som rör barn. Barnets bästa som utgångspunkt i all utbildning innebär att utbildningen strävar att ge barnet bästa möjliga förutsättningar för hans eller hennes personliga utveckling. Det innebär också att utbildningen ska beakta de övriga rättigheter som är relevanta i sammanhanget såsom varje barns rätt till inflytande och delaktighet, barnets rätt till respekt för sin personliga integritet och att barnet inte ska diskrimineras utan ges likvärdiga möjligheter till bästa möjliga utveckling utifrån barnets egna förutsättningar. Utbildningen ska således utformas i överensstämmelse med barnets rättigheter såsom de finns uttryckta i barnkonventionen.

Grundläggande för att kunna ta hänsyn till barnets bästa är att barnet får komma till tals och fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Denna rätt gäller oavsett barnets ålder eller mognad. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder eller mognad.

Bestämmelsen om hänsyn till barnets bästa utgör en av portalparagraferna i den nya skollagen och ska således tillämpas i relation till relevanta bestämmelser i skollagen, såsom de bestämmelser som rör åtgärder för att säkerställa trygghet och studiero i skolan och åtgärder som rör kvalitet och inflytande i skolan. Med begreppet barn avses i barnkonventionen personer under 18 år. Det är viktigt att barnkonventionens anda genomsyrar all lagstiftning som rör barn och ungdomar. Skollagen omfattar alla barn och elever, dvs. även de myndiga ungdomar som finns t.ex. i gymnasieskolan. Skollagsberedningen anser dock att man i just denna bestämmelse kan använda det språkbruk som används i barnkonventionen. Bestämmelsen träffar all verksam-

het enligt förslaget till skollag och gäller alla barn, oavsett ålder, mognad eller andra förutsättningar.

1.10 Läroplan

Förslag: För varje skolform och för fritidshemmet gäller en läroplan som utgår från bestämmelserna i skollagen.

Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Läroplanen ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om läroplanen. Föreskrifterna får innebära att det för en viss skolform eller fritidshemmet inte ska finnas en läroplan. I sådant fall ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer på annat sätt föreskriva om utbildningens mål och värdegrund samt om mål och riktlinjer för utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Paragrafen är ny och har ingen motsvarighet i nuvarande lagstiftning. Skälet till att en bestämmelse behövs är att läroplanerna enligt detta förslag ska gälla alla huvudmän. I dag finns bestämmelser om läroplanerna i respektive skolformsförordning och gäller bara för offentliga huvudmän. För de fristående skolorna anger skollagen i dag att dessa ska svara mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det offentliga skolväsendet. Att läroplaner ska gälla för utbildning med enskild huvudman innebär inga väsentliga förändringar i förhållande till vad som gäller i dag.

I läroplanen finns värdegrund och uppdrag, mål och riktlinjer, normer och värden, den rådande synen på kunskaper, ansvar och

inflytande m.m. som ingen huvudman rimligtvis kan ställa sig vid sidan av. Därutöver kan en förskola eller skola ha egna policy-dokument eller arbetsplaner som vidgar, preciserar eller konkretiserar skolans inriktning eller arbetsätt utan att strida mot läroplanerna. På detta sätt kan t.ex. fristående skolor med alternativ pedagogisk inriktning även i fortsättningen utöver de nationella läroplanerna och kursplanerna ha egna styrdokument för undervisning och andra inslag i utbildningen som i dag. Dessa dokument ska ses som komplement och kan i den enskilda skolan fungera parallellt med den befintliga nationella läroplanen. Viktigt att påpeka är att till exempel Waldorfskolornas alternativa läroplan som Skolverket bedömt uppfylla motsvarande krav som den nationella läroplanen även fortsättningsvis kan användas i verksamheten tillsammans med den nationella läroplanen.

En annan konsekvens av den nya paragrafen är att läroplanen föreslås gälla även för fritidshem. I dag finns i förordningen om läroplan för förskoleklassen, det obligatoriska skolväsendet och fritidshemmet (Lpo 94) en skillnad mellan det obligatoriska skolväsendet och förskoleklassen å ena sidan, där läroplanen ska gälla, och fritidshemmet å andra sidan, där läroplanen ska tillämpas. I propositionen om *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet m.m.* (prop. 1997/98:94) motiverade regeringen skillnaden i uttryckssätt med att läroplanen skrevs med utgångspunkt i skolans verksamhet. Dessutom hade betydligt färre elever plats i fritidshem vid denna tidpunkt, ca 50 procent jämfört med ca 80 procent i dag, och regeringen ansåg att verksamheten i fritidshemmet inte kunde betraktas som en förutsättning för att målen skulle nås. Däremot ansåg regeringen att fritidshemmet skulle ses som ett komplement till skolan, vilket kunde bidra till att målen nås. Beslutet blev att fritidshemmet skulle tillämpa läroplanen, med särskilt inriktning på värdegrundsarbete och genom att använda ett laborativt och utforskande arbetssätt.

Skollagskommittén har inte närmare kommenterat att läroplanen ska gälla även för fritidshemmet. Skollagsberedningen föreslår att läroplanen för den obligatoriska skolan även ska *gälla*

för fritidshemmet, vilket ytterligare markerar samhörigheten mellan skola och fritidshem. Detta är av värde att framhålla trots att begreppsbytet saknar rättslig innebörd.

Läroplanen är vid sidan av skollagen det viktigaste styr-dokumentet för verksamheten i förskola, skola, vuxenutbildning och fritidshem. Läroplanen och de värderingar som uttrycks där ska omfattas av alla och vara hållbara över tiden. Regeringen fastställer därför läroplaner i enlighet med principer som beslutats av riksdagen. I de propositioner som ligger till grund för de nu gällande läroplanerna finns vissa gemensamma principer för läroplanernas uppbyggnad och innehåll. Dessa propositioner är *En ny läroplan* (prop. 1992/93:220 om grundskolan, sameskolan, specialskolan och den obligatoriska sarskolan), *En ny läroplan* (prop. 1992/93:250 om gymnasieskolan, komvux, gymnasiesarskolan och sarsvux), *Läroplan för förskolan* (prop.1997/98:93) och *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet* (prop. 1997/98:94).

Andra principer kan vara specifika för respektive skolform. Ett exempel på en princip, som inte gäller alla läroplaner, är den nuvarande målstrukturen med mål att sträva mot och mål att uppnå, som inte finns i förskolans läroplan men i övriga läroplaner. De principer, som gäller alla skolformer och som riksdagen ställt sig bakom berör värdegrund, uppdrag, mål och riktlinjer. Skollagsberedningen föreslår därför att dessa principer förs in i en gemensam bestämmelse i skollagen. På så sätt kan dessa principer vara vägledande, när läroplanerna ska revideras. Om riksdagen beslutar enligt detta förslag upphävs också övriga riksdagsbindningar. Regeringen ska bemyndigas att meddela föreskrifter om läroplanen, eller att delegera till en myndighet att meddela sådana föreskrifter. Avsikten är att den närmare författningstekniska lösningen för en viss skolforms läroplan ska kunna anpassas till skolformens behov och förutsättningar.

För vuxenutbildningens del gäller läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf94) i sin helhet för kommunal vuxenutbildning och vuxenutbildning för utvecklingsstörda (i vårt förslag särskild utbildning för vuxna). När det gäller svenskundervisning

för invandrare (sfi) ska den vila på de grundläggande värden som finns i Lpf 94. Det är lämpligt att frågan om läroplanens ställning i utbildning i svenska för invandrare övervägs vid en läroplansöversyn. I avvaktan på en sådan översyn föreslår vi att regeringen ska få meddela föreskrifter om att det för en viss skolform inte ska finnas en läroplan.

Riksdagen har nyligen fattat beslut med anledning av regeringens förslag i propositionen *Tydligare mål och kunskapskrav – Nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87) till riksdagen. Riksdagens beslut innebär bl.a. att det för var och en av skolformerna grundskolan, obligatoriska särskolan, specialskolan och sameskolan ska finnas en läroplan som ska innehålla övergripande mål och riktlinjer samt respektive skolforms kursplaner. Vi bedömer att den bestämmelse om läroplaner som vi föreslår är väl förenlig med en utformning av läroplanerna i överensstämmelse med riksdagsbeslutet. Avsikten med vårt förslag är inte att läroplanen för en viss skolform inte ska kunna innehålla även föreskrifter som avser enskilda ämnen eller kurser, t.ex. kursplaner, ämnesplaner eller liknande.

2 Huvudmän och ansvarsfördelning

2.1 Skolhuvudmän och ansvaret för utbildningen

Förslag: Huvudmän för utbildningen inom den del av skolväsendet som riktar sig till barn och ungdomar ska vara kommuner, landsting, staten och enskilda. För utbildning som riktar sig till vuxna kan kommuner och landsting vara huvudmän. I varje kommun ska finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt den nya lagen. Motsvarande ska gälla i fråga om landstingets uppgifter när landstinget är huvudman.

Huvudmannen ska ansvara för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i den nya lagen, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

Enskilda ska inte kunna vara huvudmän för specialskola.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser liksom Skollagskommittén att de principer som gäller i dag för vilka som kan vara huvudmän för utbildning inom skolväsendet för barn och ungdomar i huvudsak ska ligga fast. Skollagskommittén föreslog att enskilda ska kunna godkännas som huvudmän även för specialskola och sameskola med motiveringen att alla skolformer, så långt som möjligt, ska

behandlas lika. Vi anser dock att det finns skäl som talar emot kommitténs förslag. Specialskolan har en specialistkompetens och särskilt avpassade hjälpmedel som elevernas hemkommuner i allmänhet inte har möjlighet att tillhandahålla på egen hand. Både specialskolan och sameskolan är skolformer med specifika särdrag, där ett statligt huvudmannaskap har ansetts motiverat. Det rör sig om undantagsregleringar och utgör därför skäl för att avvika från principen om lika reglering för alla skolformer.

Förslagen om vilka som ska kunna vara huvudmän för specialskolan är inte närmare utredda och behovet av flera aktörer, ekonomiska konsekvenser, konsekvenser för kvaliteten etc. är inte belysta. Det finns i dag en teoretisk möjlighet att anordna fristående specialskolor och vårt förslag innebär således en inskränkning i denna del. Eftersom det inte finns och aldrig har funnits några fristående specialskolor kan man dock bortse från detta. Det saknas även underlag för ett sådant förslag, t.ex. när det gäller hur bidragssystemet skulle utformas.

Det är naturligt att det i skollagen anges vilka myndigheter som ska finnas för fullgörande av statens uppgifter som huvudman för specialskola och sameskola.

Sedan den 1 juli 2008 har en ny myndighet, Specialpedagogiska skolmyndigheten, övertagit den verksamhet som tidigare bedrivits av Specialpedagogiska institutet, Specialskolemyndigheten och Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd, vilka har avvecklats. Hur ansvaret för sameskolorna ska utformas är föremål för vidare utredning.

I sammanhanget bör också erinras om att rättsläget är oklart när det gäller i vilken utsträckning skollagen kan anses ge en uttömmande reglering av i vilka former en kommun får bedriva skolverksamhet. Utredningen om villkoren för fristående skolor har i sitt slutbetänkande *Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet* (SOU 2008:122) bl.a. föreslagit att en kommun inte ska få rättsligt inflytande alls i en fristående skola. Undantagsvis ska det dock kunna tillåtas. Betänkandet bereds för närvarande inom Regeringskansliet. I detta sammanhang bör också nämnas att det redan i dag är möjligt att bilda s.k. ”kommunala

friskolor” genom att styrelsen för en kommunal skola får status som egen nämnd i kommunen. Därigenom kan skolor ges större frihet att själva utforma sin verksamhet vilket i sin tur kan ge positiva effekter för kvaliteten i verksamheten.

När det gäller vuxenutbildning är en utgångspunkt för samhällets satsningar att den enskildes önskemål och behov ska vara styrande. En variation av anordnare innebär större möjligheter för den vuxne att få den utbildning han eller hon eftersträvar. Möjligheten för kommunerna att lägga ut utbildning på entreprenad är viktig i det sammanhanget. Det lärande som sker inom ramen för andra politikområden och personalutbildning som uppfyller vissa krav bör emellertid också kunna tillgodoräknas den enskilde inom ramen för de formella systemen. För närvarande bereds inom Regeringskansliet ett förslag om en utökad s.k. betygsrätt för enskilda utbildningsanordnare .

2.1.1 Regleringen av den kommunala skolplanen avskaffas

Förslag: Kravet på att det i alla kommuner ska finnas en av kommunfullmäktige antagen skolplan upphör i den nya skollagen.

När skolformsförordningarna revideras bör regleringen av den lokala arbetsplanen utgå.

Skollagsberedningens förslag

I dag finns ett krav på att det i alla kommuner ska finnas en av kommunfullmäktige antagen skolplan, som visar hur kommunens skolväsende ska gestaltas och utvecklas. Av planen ska särskilt framgå de åtgärder som kommunen avser vidta för att uppnå de nationella målen för skolan. Kommunen ska kontinuerligt följa upp och utvärdera skolplanen (2 kap. 8 § skollagen).

Regleringen av den kommunala skolplanen infördes genom riksdagens beslut med anledning av den s.k. ansvarspropositionen (prop. 1990/91:18). Den kommunala skolplanen har emellertid haft en diffus ställning i förhållande till målen i skollagen, läroplanerna, kursplanerna och de lokala arbetsplanerna. I *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning* (skr. 1996/97:112) konstaterade regeringen att praktiskt taget alla kommuner hade en skolplan. Skolverket ansåg dock att skolplanen ofta inte var tillräckligt konkret, aktuell, praktisk och tydligt kopplad till den faktiska verksamheten för att kunna styra som avsett.

I sin utvecklingsplan *Utbildning för kunskap och jämlikhet* (skr. 2001/02:188) ansåg regeringen att det skulle underlätta kvalitetsarbetet och tydliggöra ansvarsfördelningen mellan stat och kommun om staten koncentrerar sina föreskrifter kring ett dokument, kvalitetsredovisningen. Skollagskommittén instämde i denna bedömning.

Skollagsberedningen ser ingen anledning att avvika från dessa bedömningar. I avsnittet om Systematiskt kvalitetsarbete (kapitel 4) argumenterar vi för att kommuner och andra huvudmän ska bedriva ett systematiskt kvalitetsarbete som ska dokumenteras, även om kravet på ett specifikt dokument som heter kvalitetsredovisning föreslås utgå.

Att en kommun ska planera sin verksamhet framgår redan av kommunallagen. I ett målstyrt system bör emellertid frågor om hur denna process går till och hur planeringsdokumentet ska se ut ankomma på den lokala nivån. Förskola, skola och vuxenutbildning skiljer sig dessutom från många andra kommunala verksamheter genom att det finns tydliga och detaljrika nationella styrdokument. Målen i dessa dokument behöver inte upprepas i en kommunal plan. Den kommunala skolplanen får naturligtvis inte heller innehålla lokala mål som motsäger eller reducerar de nationella målen. Kravet på en kommunal skolplan kan därmed utgå ur skollagen. Den kommun som ändå vill ha ett lokalt planeringsinstrument kan naturligtvis fortsätta sitt arbete som hittills. Många kommuner har haft goda erfarenheter av den

process, som lett fram till ett beslut om en skolplan och som har engagerat beslutsfattare, personal, föräldrar och elever på ett sätt som kan tas till vara även i fortsättningen.

Den lokala arbetsplanen regleras i dag i skolformsförordningarna för grundskolan, sameskolan, specialskolan, den obligatoriska särskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och särvtvux. Även detta dokument kan sägas ha en diffus ställning i förhållande till läroplaner, kursplaner och lokal pedagogisk planering. Skolan har dessutom krav på sig att utarbeta en likabehandlingsplan och ordningsregler, som till vissa delar kan överlappa arbetet med en lokal arbetsplan. Vid den revidering av skolformsförordningarna, som blir en naturlig följd av att den nya skollagen införs, blir det därför aktuellt att utmönstra den särskilda regleringen av den lokala arbetsplanen.

2.2 Reglering av utbildning med enskild huvudman

2.2.1 Skolor med enskild huvudman

Förslag: Regleringen av all offentligt finansierad verksamhet inom skolväsendet för barn och ungdomar och vuxna ska i princip vara gemensam, oavsett huvudmannaskap.

Skollagsberedningens förslag

Regeringen har tidigare markerat att de fristående skolorna är en del av det totala utbildningsutbudet och därmed även av den nationella skolpolitiken samt att offentliga och fristående skolor tillsammans utgör skolväsendet för barn och ungdomar (se prop. 2001/02:35 *Fristående skolor*, s. 29). Samhället har ansvar för att alla barn och ungdomar får en likvärdig utbildning oavsett huvudman. Eleverna har rätt till en likvärdig utbildning av god

kvalitet i alla skolor. Fristående skolor har rätt till offentliga bidrag och får inte ta ut avgifter. Successivt har också regleringen av de fristående skolorna samordnats med de offentliga när det gäller t.ex. lärare, skolledning, kvalitetsarbete, åtgärdsprogram och avgiftsfrihet. Det är därför också rimligt att samma regelsystem i så stor utsträckning som möjligt ska gälla för alla skolor. Målet med en för alla huvudmän gemensam reglering ska också nås genom att de offentliga huvudmännen får möjlighet att använda sig av det friutrymme som de fristående skolorna har. Skollagsberedningens förslag till ny skollag innebär en renodling av målstyrningen. De skolor som i dag benämns fristående skolor görs till en del av motsvarande skolform i skolväsendet för barn och ungdomar, vilket medför att den separata regleringen av fristående skolor som funnits i 9 kap. i 1985 års skollag upphör.

Riksdagen har genom riksdagsskrivelse 2004/05:204 för regeringen tillkännagett sin mening om lika villkor för skolor oavsett driftform. Utredningen om villkoren för fristående skolor (dir. 2007:33 och 2007:164) har i sitt slutbetänkande *Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet* (SOU 2008:122) lämnat förslag till lagändringar i syfte att offentliga och fristående skolor ska kunna bedriva verksamhet på lika villkor.

Utbildningen i fristående skolor ska i fortsättningen inte blott *väsentligen svara mot* utan även vara likvärdig med den som ges i det offentliga skolväsendet. Som huvudregel ska alla skolor ska arbeta i enlighet med mål och riktlinjer i läro- och kursplaner, vilket de flesta fristående skolor redan gör. För att samtidigt bevara ett utrymme för frihet och nytänkande föreslår vi också att det blir möjligt att i förordning medge vissa undantag från vad som annars gäller enligt lagen.

Skollagsberedningen anser, i likhet med Skollagskommittén, att den rättsliga regleringen i skollagen för all utbildning oavsett huvudman lagtekniskt ska göras i tre steg. I lagens inledande och avslutande delar finns allmänna föreskrifter som gäller alla skolformer och fritidshemmet och därmed även inkluderar fristående

förskolor och skolor. Exempelvis gäller detta bestämmelser om övergripande mål, läroplan, rektor, lärare och kvalitetsarbete.

I varje skolformskapitel finns allmänna bestämmelser som gäller utbildning med såväl offentlig som enskild huvudman. Exempel på sådana bestämmelser är undervisningens totala omfattning i timmar i grundskolan, garanterad undervisningstid i gymnasieskolan, kursplaner och avgiftsfri utbildning.

Även om regleringen i princip ska vara densamma oavsett huvudman måste det finnas vissa bestämmelser som är specifika för skolor med offentlig huvudman, liksom vissa bestämmelser som är specifika för fristående skolor, t.ex. att fristående skolor ska vara öppna för alla och regler om kommunala bidrag. Godkännande av enskild som huvudman för grundskola, grundsärskola och förskoleklass ska lämnas om huvudmannen bedöms ha förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Detsamma ska gälla fritidshem som kompletterar utbildningen och anordnas vid en skolenhet med någon av de nämnda skolformerna.

Godkännandet får inte innebära påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna och elevantalet vid skolenheten ska uppgå till minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett mindre elevantal (se vidare avsnitt 2.2.2).

Riksdagen har genom en riksdagsskrivelse (rskr. 2004/05:204) tillkännagett sin mening för regeringen när det gäller sista datum för besked om etableringstillstånd. Riksdagen anför att huvudmannen för en fristående skola bör få besked i god tid innan läsåret startar och innan ansökningstiden går ut för nästa ansökningsomgång. Även besked om avslag är viktigt för de fristående skolornas möjligheter att överklaga beslutet.

Skollagsberedningen anser att tidpunkten för när en ansökan ska vara inlämnad till Statens skolinspektion bör regleras i förordning i stället för i lag. Det ger möjligheter att bestämma tidpunkten med hänsyn till mängden ansökningar och kommuners och huvudmäns behov av tid för omställningar till följd av nya beslut. Tidpunkten för när en ansökan ska vara inlämnad till

Skolinspektionen har också betydelse för myndighetens möjligheter att lämna besked om s.k. etableringstillstånd före en bestämd tidpunkt enligt riksdagens tillkännagivande (rskr. 2004/05:204). Utredningen om villkoren för fristående skolor har i sitt slutbetänkande även lämnat förslag när det gäller ansöknings- och tillståndsförfarandet.

2.2.2 Godkännande av huvudmän för fristående skolor

Förslag: Statens skolinspektion ska pröva ansökningar om godkännande av enskild som huvudman för grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola samt förskoleklass – både sådana som anordnas vid en skolenhet med grundskola eller grundsärskola och sådana som är t.ex. anknutna till en förskola.

Skolinspektionen ska även pröva ansökningar om godkännande av enskild som huvudman för fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. Ett godkännande ska också medföra rätt till offentliga bidrag.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommitténs förslag om godkännande innebär att reglerna för godkännande och rätt till bidrag blir desamma för fristående gymnasieskolor och fristående gymnasiesärskolor som för fristående skolor på grundskolenivå. I likhet med kommittén anser Skollagsberedningen att det är lämpligt att förenkla regelverket för myndighetens prövning. Därför föreslår vi att nuvarande bestämmelser ändras så att ett godkännande av en fristående skola med förskoleklass, fritidshem, grundskola, grundsärskola, gymnasie- eller gymnasiesärskola medför en rätt till bidrag från elevens hemkommun. Den nuvarande bestämmelsen om att

utbildningen inte får innebära påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna ska alltjämt finnas kvar.

Utredningen om villkoren för fristående skolor har i sitt slutbetänkande även lämnat förslag när det gäller avskaffandet av den nuvarande bestämmelsen om att en fristående skola motsvarande grundskolan eller den obligatoriska särskolan ska ha minst 20 elever för att godkännas .

Förskoleklassen organiseras i de flesta fall tillsammans med en grundskola eller grundsärskola. Därför är det naturligt att det är Statens skolinspektion som prövar ansökningen. Vi föreslår att Statens skolinspektion ska pröva och godkänna ansökningar även i de fåtal fall som en enskild huvudman vill öppna en förskoleklass som en separat verksamhet eller t.ex. i anslutning till en förskola.

De senaste årens utveckling har medfört att ca 80 procent av eleverna i åldrarna 6–9 år nu finns i fritidshem och verksamheten integreras alltmer med skolarbetet. Samtidigt föreslår vi att läroplanen för den obligatoriska skolan även ska gälla för fritidshemmet, vilket ytterligare markerar samhörigheten mellan skola och fritidshem. Av bestämmelserna om fritidshem följer att vid ett godkännande av en fristående skola med förskoleklass, grundskola och grundsärskola ska även fritidshemsverksamheten prövas i de fall där verksamheten ska bedrivas av den enskilde huvudmannen.

2.2.3 Verksamhetens omfattning

Förslag: Statens skolinspektions godkännande av en fristående skola ska avse viss angiven utbildning vid en viss skolenhet.

Skollagsberedningens förslag

I dag innebär ett godkännande och en förklaring om rätt till bidrag för en fristående skola som motsvarar grundskolan att en viss huvudman får rätt att bedriva undervisning som omfattar vissa årskurser i en bestämd kommun. En förklaring om rätt till bidrag för en fristående gymnasieskola medför rätt till bidrag för en eller flera angivna utbildningar i en bestämd kommun. Dagens skollag innehåller bestämmelser om att bidragsrätten kan återkallas, om verksamheten förändras i sådan utsträckning att det innebär påtagliga negativa följder för skolväsendet i den kommun där den fristående skolan är belägen. För fristående skolor på gymnasial nivå finns motsvarande bestämmelse. Följderna kan då även avse skolväsendet i närliggande kommuner. Skollagskommittén föreslog att godkännande även skulle avse vilken omfattning som verksamheten skulle ha. Förslaget motiverades bl.a. med att det kan vara en fördel för huvudmannen för en ny fristående skola att redan från starten veta vad som är "tillåten" omfattning när skolan planeras vara fullt utbyggd. Det kan emellertid konstateras att det aldrig har inträffat att en skola fått sin rätt till bidrag återkallad på denna grund. Vidare skulle en sådan ordning medföra svårigheter för de fristående skolorna genom att huvudmannen i samband med sin ansökan om godkännande skulle tvingas att uppskatta av verksamhetens omfattning när den är fullt utbyggd, vilket av naturliga skäl måste bli mycket osäkert. Enligt vår uppfattning strider det också mot den grundläggande synen på fristående skolor som ett positivt och självklart inslag i skolväsendet, att de ska kunna drabbas av sanktioner på grund av att de är framgångsrika. Enligt Skollagsberedningens uppfattning ska dock en fristående skola fortfarande initialt kunna nekas godkännande på den grunden att etableringen skulle medföra påtagliga negativa konsekvenser för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna. Skillnaden är att det i dessa fall handlar om en icke etablerad verksamhet.

2.2.4 Förskolor och vissa fritidshem med enskild huvudman

Förslag: Godkännande av enskild som huvudman för förskola ska lämnas om huvudmannen bedöms ha förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Ärenden om godkännande ska prövas av den kommun där verksamheten ska bedrivas. Beslutet ska avse en viss förskoleenhet.

Kommunen ska också godkänna en enskild som huvudman för fritidshem som inte anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grund- eller grundsärskola. Beslutet ska avse en viss enhet.

Skollagsberedningens förslag

Förskolor med kommunal och enskild huvudman har ett gemensamt uppdrag att tillgodose föräldrars och barns behov. Som en del av det samhälleliga utbildningsuppdraget ska enskilda huvudmän för förskolan bidra till barns utveckling och lärande. En grundläggande princip är därför att samma ekonomiska förutsättningar, bidrag och avgifter, ska råda i förskolan, oavsett huvudman.

Skollagsberedningen anser att förskolan, i likhet med skolan, ska ha en gemensam reglering, oavsett vem som är huvudman. Föräldrar och barn har rätt att kräva en kvalitativt god och likvärdig verksamhet i såväl den kommunalt som enskilt bedrivna förskolan. Särskilt viktigt är detta eftersom förskolan blir en egen skolform inom skolväsendet. Kommunen ska, vid prövningen av om en förskola med enskild huvudman ska godkännas, bedöma om denne har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen, bl.a. förskolans möjligheter att arbeta efter skollagens reglering av verksamheten samt läroplanens mål och riktlinjer.

Skollagsberedningen föreslår att kommunen ska pröva godkännande av förskola med enskild huvudman, på samma sätt som i dag. Antalet förskolor med enskild huvudman ökar varje år och kommunal och enskild verksamhet kompletterar varandra i kommunerna på ett väl fungerande sätt. Det ska därför, liksom i dag, vara kommunen som själv beslutar över godkännande av en fristående förskola. Förskolor med enskild huvudman ska enligt vårt förslag benämnas fristående förskolor analogt med terminologin på skolområdet.

Fr.o.m. den 1 juli 2006 gäller s.k. etableringsfrihet för förskolor med enskild huvudman. Kommunerna är skyldiga att godkänna enskilda förskolor och fritidshem som uppfyller vissa kvalitetskrav. Kommunen ska också, om godkännande finns och verksamheten är öppen för alla barn, lämna bidrag till verksamheten. För varje barn ska bidrag lämnas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna förskolorna. På detta sätt skapas en säkrare ekonomisk grund för förskolor med enskild huvudman (se vidare avsnitt 7.6.1 *Kommunens ansvar*).

Enskilda verksamheter som utgör alternativ till förskola och fritidshem regleras i skollagsberedningens förslag i 23 kap. Annan pedagogisk verksamhet. Genom ändringar i 1985 års skollag, som träder i kraft den 1 juli 2009, skapas ett system med en ”barnomsorgspeng”, dvs. ett bidrag som följer barnet till den verksamhetsform som föräldrarna väljer.

Vissa fritidshem med enskild huvudman

Skollagskommittén föreslog att enskilda ska få godkännas som huvudmän för fritidshem. Kommittén föreslog emellertid ingen särskild reglering av vem som ska godkänna fritidshem som utgör komplement till förskoleklass, grund- eller grundsärskola och som inte anordnas vid en skolenhet med dessa skolformer och alltså inte har samma huvudman. Vi föreslår att enskilda även i framtiden ska kunna godkännas som huvudmän för sådana

fritidshem och att frågan om godkännande ska prövas av den kommun där utbildningen ska bedrivas.

Då dessa fritidshem utgör ett mycket begränsat antal är det lämpligt att kommunen beslutar om godkännande och har tillsyn över dem. Kommunernas inflytande över vilka fritidshem som etableras i kommunen ska i detta avseende inte begränsas.

2.3 Ansvarsfördelning inom utbildningen

Förslag: Principerna för ansvarsfördelningen mellan stat och skolhuvudman liksom mellan huvudman och rektor ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Ansvarsfördelningen inom utbildningen i dag

Huvudmannen har ett övergripande ansvar för utbildningen. Den som är huvudman för en del av skolväsendet ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och bestämmelser för utbildningen i annan författning.

I avsnittet om systematiskt kvalitetsarbete (4.1) preciseras huvudmannens ansvar för att systematiskt planera, följa upp och utveckla sin verksamhet.

I 2 kap. 2 § i dagens skollag framgår att det ska finnas rektorer för ledningen av utbildningen i skolorna i det offentliga skolväsendet. Rektorn fattar självständiga beslut inom vissa områden – främst myndighetsutövning men också andra beslut, t.ex. inriktningen av skolans val i grundskolan samt reducerat och utökat program i gymnasieskolan. Reglering av rektors befogenheter finns i skollagen, i förordningar och läroplaner. Skollagsberedningen föreslår att även ledningen för förskolan ska regleras i

skollagen och att den ansvariga ledaren ska kallas förskolechef. Denna fråga behandlas närmare i avsnitt 2.4.1.

Rektorn har ansvaret för skolans resultat och har därvid, inom givna ramar, ett särskilt ansvar för t.ex. vissa ämnesövergripande kunskapsområden och skolans internationella kontakter. Rektorn beslutar dessutom i dag enligt förordningar bl.a. om vissa avvikelser från grundskolans timplaner, samverkansformer, inskrivning, klasser och grupper, schema, särskilda stödinsatser, elevers rätt till viss undervisning och valmöjligheter, byte av kurser och omgång, samt bestämmelser om utökat eller reducerat program och vissa disciplinära åtgärder i gymnasieskolan. Ett exempel från vuxenutbildningen är beslut om inrättandet av individuella kurser.

Lärarna svarar för att tillsammans med eleverna planera, genomföra och utvärdera undervisningen. Betygssättning är exempel på ett område, där lärarnas uppgifter innefattar myndighetsutövning.

Skollagsberedningen anser att de grundläggande principerna för ansvarsfördelningen, som lades fast i regeringens proposition *Ansvar för skolan* (prop. 1990/91:18), ska ligga fast. Det gemensamma uppdraget är att skapa en förskola, skola och utbildning för vuxna av god kvalitet, där målen uppfylls och där lärandet känns meningsfullt, stimulerande och tryggt. Dessa principer gäller oavsett om huvudmannen är staten, en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman. Det gemensamma ansvaret för stat och huvudman och för huvudman och profession behöver förtydligas och stärkas.

Oförändrad men tydligare ansvarsfördelning

Skollagskommitténs förslag till ansvarsfördelning innebar enligt Skollagsberedningens uppfattning ingen förändring av huvudriktningen i nuvarande skollag utan är ett förtydligande av den ansvarsfördelning mellan stat och kommun som lades fast i den

s.k. ansvarspropositionen. Skollagsberedningen ansluter sig till kommitténs förslag.

Principerna för ansvarsfördelningen kommer också att gälla för fristående förskolor och skolor. Rektorns och förskolechefens ledningsansvar för den pedagogiska verksamheten blir tydligare i detta förslag till ny skollag. Ansvarsfördelningen mellan den politiska och den professionella nivån i kommunen eller mellan styrelse och personal i en verksamhet som drivs av en enskild huvudman, beskrivs i tydliga men generella termer, som kommer att ge ett stort lokalt handlingsutrymme. Detaljregler i förordningar och läroplaner kommer med nödvändighet att behöva ses över och eventuellt tas bort, när den nya skollagen ska träda i kraft.

Skollagskommittén ansåg att målstyrningen ska förstärkas, men att den aldrig bör drivas så långt att likvärdigheten urholkas och inte heller så att elevernas rättssäkerhet äventyras. Det värnar kvalitet, likvärdighet och rättssäkerhet om vissa beslut, som främst gäller myndighetsutövning mot enskilda, som i dag fattas på ett likartat sätt genom regler riktade till rektor. Det finns goda skäl som talar för att den nuvarande ansvarsfördelningen ska behållas, när det gäller regleringen av vissa av rektors uppgifter i skollagen. Ett sådant skäl är att frågor av pedagogisk karaktär bör förbehållas rektor och förskolechef.

I vårt förslag har alla beslut om särskilt stöd samlats hos rektor respektive förskolechef. Även beslut i grundskolan om särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång, som tidigare låg på styrelsen, ska enligt detta förslag läggas på rektor. Pedagogiska frågor som undervisning, bedömning, betygssättning och val av stödåtgärder ska särskiljas från det som beslutas av nämnd eller styrelse.

För att tillgodose kraven på kvalitet, likvärdighet och rättssäkerhet bör det också som tidigare nämnts vara tydligt vem som fattar beslut, som rör enskilda barn och elever. Detta kan inte tillåtas variera mellan olika kommuner eller andra skolhuvudmän. En invändning mot dagens bestämmelser har varit att det inte innebär någon rättssäkerhet att rektor fattar vissa beslut, efter-

som dessa beslut inte går att överklaga. Vi föreslår därför, i likhet med Skollagskommittén, att vissa beslut, som i dag inte är överklagbara, ska kunna överklagas (se avsnitt 26.2.4 om överklagande).

Decentraliseringen av beslut enligt principerna i ansvarspropositionen bör inte bara behållas utan också utvecklas. Huvudmannen har det övergripande ansvaret för utbildningen, medan rektorn och förskolechefen får ett fortsatt tydligt ansvar för förskolans och skolans utveckling och inre organisation.

När det gäller offentliga skolor är ansvaret i kommunen delat mellan nämnden och rektorn. Nämnden har ansvar för skolplanering och för att fördela resurser och anställa personal. Genomförandansvaret vilar enligt nuvarande skollag på rektor som tillsammans med personalen ska utveckla skolan. Som framgår av avsnitt 4.1. i förslaget till ny skollag om systematiskt kvalitetsarbete föreslår vi att huvudmannen ska planera, följa upp och utveckla sin verksamhet. Där finns också en bestämmelse som tydliggör det övergripande ansvaret som kommunen har redan i dag för att vidta åtgärder när det är påkallat. Kommunen kan naturligtvis inte förhålla sig passiv om den genom uppföljning och utvärdering upptäcker brister i verksamheten. Det samma gäller för enskilda huvudmän.

Många kommuner har framhållit att det är huvudmannen som har fått kritik även om det har framkommit i Skolverkets tidigare tillsyn att rektor fattat ett felaktigt beslut samt att ansvar och befogenheter borde följas åt på ett mer konsekvent sätt. Med hänvisning till föregående resonemang menar vi att rektorn och förskolechefen alltid fattar sina beslut inom de ekonomiska och organisatoriska ramar som huvudmannen beslutat om och att huvudmannen därför har ett övergripande ansvar även för de delar av verksamheten, där rektor och förskolechef fattar beslut.

Rektorn och förskolechefen är anställda av huvudmannen och personifierar därmed i vissa sammanhang huvudmannen. Man kan dock säga att lagstiftningen också riktar sig till huvudmannen även i dessa delar. Detta eftersom rektor och förskolechef har fått uppdraget att på huvudmannens vägnar fatta de be-

slut som anges och huvudmannen ska ge ledarna för verksamheterna förutsättningar att genomföra sina uppdrag.

Skollagens bestämmelser förutsätter att huvudmannen anställer en rektor eller förskolechef som kan företräda huvudmannen i dessa frågor. Rektorn och förskolechefen har å andra sidan krav på sig att vara lojala mot huvudmannen och hålla sig inom de ramar som givits. Kritik från den ansvariga skolmyndigheten riktas mot huvudmannen. Detta skulle emellertid fungera på samma sätt även om besluten vore delegerade till rektorn eller förskolechefen från nämnden eller styrelsen i delegationsordningen. Det delade ansvaret förutsätter en kontinuerlig dialog mellan huvudmannen och rektorn eller förskolechefen med uppföljning, utvärdering och rapportering av beslut; både de beslut som fattats med stöd av lag och de som rektor eller förskolechef fattar på delegation.

Huvudmannen måste ge sina rektorer och förskolechefer utbildning och stöd för att de ska kunna fatta välgrundade beslut och med självförtroende kunna hävda eventuella obekväma beslut. Bestämmelserna om detta i den nya skollagen är mycket mer ingripande än tidigare när det gäller processen kring beslut om åtgärdsprogram och särskilt stöd. Detta bör enligt Skollagsberedningen medföra att rektorns och förskolechefens arbete får tydligare ramar och att besluten bör bli kvalitativt bättre, eftersom de grundar sig på en tydligt beskriven utredningsprocess.

Förhållandet mellan huvudman och rektor eller förskolechef

Det kan i vissa fall uppstå en konflikt mellan rektor eller förskolechef och nämnd eller styrelse, om rektorn eller förskolechefen anser att brist på resurser inte ger förutsättningar att verkställa uppdraget. Det kan också vara så att konflikten består i att nämnden eller skolans styrelse inte anser att rektorn eller förskolechefen uppfyller förväntningarna. Skollagskommittén menade i sitt betänkande att det delade ansvaret mellan kommun och profession inte alltid är problemfritt. ”Särskilt tydligt blir

detta i de fall ett beslut i en pedagogisk fråga, t.ex. ytterligare stödinsatser för en elev, har ekonomiska följder. Beslut om stödinsatser fordrar helt klart en pedagogisk bedömning. Det är också en fråga om rättssäkerhet för en elev i behov av stöd. En elev får inte nekas stöd med hänvisning till att skolan saknar medel. Likväl är det kommunen, dvs. politikerna i kommunfullmäktige, som beslutar om skolans budget. Inom skolan, nämnden eller kommunen blir det alltså en fråga om resursfördelning och prioritering. Det som förefaller vara en inkonsekvens i systemet är i själva verket avsett att värna elevernas rättssäkerhet.” (Skollagskommitténs betänkande, s. 118). Samma resonemang gäller naturligtvis även för motsvarande enskilda huvudmän och i förskolan.

Alla frågor i detta förslag som gäller rektorns eller förskolechefens ansvar torde i praktiken i dag redan vara delegerade till dessa. Därmed kommer förslaget inte att förändra balansen mellan nämnd eller styrelse och rektor eller förskolechef. Rektorn och förskolechefen är för sina beslut beroende av de ekonomiska förutsättningar som huvudmannen ger verksamheten, liksom av de riktlinjer, som beslutats av huvudmannen. Redan i dag kan konflikter uppstå mellan politiska riktlinjer och praktiska beslut av rektor, särskilt när det gäller resurser. Dessa konflikter måste hanteras redan i dag liksom när den nya skollagen träder i kraft.

I vissa fall kan man diskutera vad huvudmannen ska besluta och vad rektor respektive förskolechef ska besluta. I en kommun kan nämnden ha fattat beslut om vissa riktlinjer som blir vägledande för rektorns eller förskolechefens beslut, även om hon eller han sedan fattar beslut i konkreta ärenden. Det finns flera exempel på frågor, där vissa kommuner har fattat beslut om en önskvärd utveckling, medan man på andra håll helt lämnar sådana beslut till professionen. Kommunen kan t.ex. ha skrivit in i lokala policydokument att man ska sträva mot att införa åldersblandad undervisning, där förutsättningarna finns, eller att grundprincipen ska vara att skolorna är organiserade i F-9-enheter (förskoleklass t.o.m. årskurs 9), eller att eleverna i en viss

årskurs ska ha tillgång till simundervisning eller besök i kommunens naturskola.

I skolan fattar rektor beslut om hur eleverna fördelas på klasser eller grupper och hur lärarnas tjänstgöring ska organiseras inom ramen för dessa kommunala beslut. När det gäller förskolan är det naturligt att huvudmannen behandlar t.ex. ramar för förskolans öppettider eller fördelningen av tiden över veckans dagar medan förskolechefen fattar beslut om förskoleenhetens inre organisation.

Rektor i fristående skola och förskolechef i fristående förskola

De principer som redovisats ovan kommer också att gälla för fristående skolor och förskolor. En fristående skola eller förskola kan ha en grundläggande pedagogisk idé, som utgör själva orsaken till att verksamheten etablerats. Rektorn respektive förskolechefen kan då självklart inte fatta beslut som strider mot denna grundidé. Om rektor i en fristående skola fattar sådana beslut som allvarligt avviker från skolans pedagogiska inriktning skulle det till och med kunna medföra en risk för att skolans godkännande återkallas.

2.4 Ledningen av utbildningen

2.4.1 Ledningen av skolan, förskolan och fritidshemmet

Förslag: Verksamheten i en skolenhet ska ledas av en rektor. Verksamheten i en förskoleenhet ska ledas av en förskolechef. Rektorn och förskolechefen ska benämnas på detta sätt. Dessa benämningar ska förbehållas den som har en anställning som rektor eller förskolechef.

Dessa bestämmelser ska även gälla fristående skolor och förskolor.

Skollagsberedningens förslag

Ledningen av skolan och förskolan

Det är av yttersta vikt att det i skollagen tydligt slås fast vem som har ledningsansvaret för de verksamheter som regleras i skollag, läroplaner och övriga författningar. För skolans del ska ledningsansvaret åvila rektor. Skolhuvudmannen ska ha fortsatt frihet att organisera verksamheten på det sätt som bäst passar de lokala förutsättningarna. Begreppet skolenhet är därför, som Skollagsberedningen har framhållit i avsnitt 1.5, inte automatiskt synonymt med rektors ansvarsområde eller andra organisatoriska indelningar som skolhuvudmannen beslutar om. En skola är ofta detsamma som en skolenhet, men behöver inte nödvändigtvis vara det. Vi har därför valt att i förslaget till ny skollag uttrycka rektors ledningsansvar som omfattande verksamheten i en skola. Det väsentliga är att ledningen av den enskilda skolan klart åvilar en rektor. Det ska vara tydligt för skolans personal, elever och elevernas föräldrar, vem som har ansvaret för ledningen och samordningen av det pedagogiska arbetet liksom för verksamhetens inre organisation, och vad detta ansvar innebär.

För förskolan och fritidshemmet finns i den nu gällande skollagen ingen reglering av ansvarig ledning eller vem som fattar beslut. För dessa verksamheter gäller kommunallagens regler. Barnomsorg- och skolakommittén (BOSK) föreslog en reglering av förskolans och fritidshemmets ledning på samma sätt som för den kommunala skolan (SOU 1997:157). Motivet för en reglering var att garantera den samordning som enligt BOSK var nödvändig för en integration och helhetssyn på barns växande och lärande. Vid tillkomsten av läroplanen för förskolan år 1998 (LpFö 98) infördes dock ingen särskild reglering av förskolans ledning. Den dåvarande regeringen menade att det åligger kommunen att avgöra hur ledningen av förskolan ska utformas. I läroplanen för förskolan behandlas således i dag inte rektorns eller förskolechefens ansvar.

I såväl Skollagskommitténs betänkande (SOU 2002:121) som i propositionen *Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11, s. 35–36) anges – när det gäller förskolans ledning – att eftersom förskola och skola ofta ingår i samma förvaltningsorganisation, är det rimligt att också ha gemensam reglering och ge samma förutsättningar för alla chefer i organisationen.

För att befästa förskolans ställning som en del av utbildningssystemet samt för att förstärka dess kvalitet och likvärdighet föreslår vi, i likhet med Skollagskommittén, att det ansvar som åvilar ledningen för förskolan regleras i skollagen. Verksamheten i en förskola ska ledas av en förskolechef. Liksom i skolan ska det vara tydligt även för förskolans personal, barn och barnens föräldrar vem som har ansvaret för ledningen och samordningen av det pedagogiska arbetet liksom för den inre organisationen, och vad detta ansvar innebär. Alternativet hade varit att låta förskolan som enda skolform sakna reglering av ledningsfunktionen.

I de fall där förskolan är integrerad eller samorganiserad med annan verksamhet finns inget hinder för att rektor tillika är förskolechef. Förslaget innebär ingen reglering av hur ledningen närmare ska organiseras, utan detta är huvudmannens ansvar. Det är viktigt att det för skolan respektive förskolan finns ansvariga ledare som benämns rektor respektive förskolechef och som omfattas av skollagens bestämmelser om ansvar och befogenheter, även om dessa befattningar i vissa fall kan upprätthållas av samma person. Den föreslagna bestämmelsen är därför utformad så att verksamheten i en skola ska ledas av en rektor och att verksamheten i en förskola ska ledas av en förskolechef.

Enligt Skollagsberedningens uppfattning ligger förslaget att även förskolans ledning ska regleras i skollagen väl i linje med den allmänna utvecklingen i kommunerna och synen på förskolan som en integrerad del av utbildningssystemet. Kommunen beslutar även fortsättningsvis om ledningsorganisationen. Vi anser inte att förändringen är negativ i relation till den kommunala självstyrelsen, även om regleringen innebär en tyd-

ligare statlig styrning av ledningsorganisationen inom förskolan än i dag.

Benämningarna rektor och förskolechef

Skollagsberedningen anser, i likhet med Skollagskommittén, att regleringen av ledningsansvaret i kommunala och fristående skolor, och i kommunala och fristående förskolor, ska vara densamma. Denna ståndpunkt utvecklas vidare i avsnitt 2.4.3. I dag förekommer t.ex. att vissa fristående skolor, med stöd av en undantagsbestämmelse i förordningen (SFS 1996:1206) om fristående skolor, har ett delat ledningsansvar. Vi menar dock att det inte får inte råda någon oklarhet om vem som har det övergripande ansvar som regleras i skollagen, läroplanerna och övriga författningar. Ledningsansvaret får inte delas av flera. Genom Skollagsberedningens förslag att rektor får delegera enskilda ledningsuppgifter och beslutanderätt i vissa frågor, får rektorer respektive förskolechefer i såväl kommunala som fristående skolor respektive förskolor, vidgade möjligheter att delegera den dagliga pedagogiska ledningen och samordningen. Detta möjliggör en omfattande frihet vid utformningen av den inre organisationen i skolor och förskolor (se vidare avsnitt 2.4.2). Vårt förslag innebär mot denna bakgrund att ledningen av verksamheten i en kommunal eller fristående skola, respektive i en kommunal eller fristående förskola, tydligt ska åvila *en* rektor respektive *en* förskolechef. Då ledningen är gemensam för förskola och skola åvilar ansvaret en rektor tillika en förskolechef.

Ett tydligt reglerat ledningsansvar innebär också att det måste vara helt klart för alla berörda vem som har ansvaret för de beslut som enligt skollagen ska fattas av rektor, förskolechef eller av den som beslutanderätten med stöd av lagen har överlåtits till. Vi föreslår därför att den som har anställts för att leda verksamheten i en skola respektive i en förskola, benämns rektor respektive förskolechef och inte något annat. Detta betyder att benämningar som exempelvis gymnasiechef, grundskolechef etc. inte

får användas som beteckning på den som upprätthåller funktionen som rektor respektive förskolechef i skollagens mening. Om så skulle vara fallet, skulle det bidra till att skapa oklarhet om vilken befattningshavare som egentligen har det ansvar som framgår av skollagen. Andra benämningar kan dock givetvis användas för andra typer av befattningar. Av samma skäl ska, enligt Skollagsberedningens mening, benämningarna rektor respektive förskolechef vara förbehållna den person som har en anställning som rektor eller förskolechef i skollagens mening. Detta innebär att någon annan än den som är anställd för att leda verksamheten, inte får benämnas rektor respektive förskolechef.

Ledningen av fritidshemmet

De allra flesta fritidshem är integrerade med en grundskola och ledningsansvaret för fritidshemmet åvilar därvid rektor. För ledningen av de förhållandevis få fritidshem som ej är integrerade med en grund- eller grundsärskola eller eventuellt en förskola, föreslås ingen ytterligare reglering i skollagen. Detta gäller oavsett om dessa fritidshem har kommunal eller enskild huvudman.

Enligt Skolverkets statistik från 2007 finns det i landet knappt 300 fritidshem av totalt ca 4 400 som inte är integrerade i en grund- eller grundsärskola, vilket motsvarar ca två procent av det totala antalet elever i fritidshem. Det rör sig i många fall om små enheter i vissa mindre kommuner. Det saknas uppgifter om huruvida ett fritidshem är integrerat med en förskola, men detta bedöms vara ytterst ovanligt. Om det skulle förekomma, kommer den ansvarige ledaren att vara förskolechefen.

Skollagsberedningen vill framhålla att det faktum att ledningsansvaret för fritidshem, som inte är integrerade i en grund- eller grundsärskola (eller eventuellt en förskola) inte föreslås regleras i skollagen, inte innebär någon försämring mot i dag för berörda elever och berörd personal. De omfattas fortfarande av kommunallagens bestämmelser och övrig lagstiftning, exempel-

vis bestämmelserna om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever.

2.4.2 Rektorns och förskolechefens ledningsansvar för den pedagogiska verksamheten

Förslag: Rektorn respektive förskolechefen ska leda och samordna det pedagogiska arbetet inom sitt verksamhetsområde. Det åligger dessa att särskilt verka för att utbildningen utvecklas. Rektorn respektive förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation samt fattar i övrigt de beslut som framgår av särskilda föreskrifter i den nya lagen eller andra författningar.

Rektorn respektive förskolechefen får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid skolenheten respektive förskoleenheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och besluta i frågor som ankommer på rektor och förskolechef. Beslutanderätt enligt särskilda föreskrifter får dock överlåtas till någon annan endast om annat inte särskilt anges i sådana föreskrifter.

Skollagsberedningens förslag

En generell bestämmelse införs i skollagen om att rektor och förskolechef genom sin ledning och samordning av det pedagogiska arbetet beslutar om enhetens inre organisation och fattar de beslut som framgår av särskilda föreskrifter i skollag eller andra författningar. I detta innefattas ansvar för och beslut om övergripande organisation av det pedagogiska arbetet, arbetet med barn och elever i behov av särskilt stöd, formerna för samarbete mellan förskolan, skolan och hemmen, förskolans och skolans kontakter med föräldrar, arbetslivet och det omgivande samhället, kompetensutveckling av personalen etc.

Den föreslagna generella bestämmelsen om rektorns och förskolechefens befogenheter kommer att medföra avreglering och omreglering, inte bara i lagen utan också i de förordningar och läroplaner där rektors ansvar är särskilt reglerat. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98) är som nämnts inte ledningens ansvar reglerat, utan läroplanen riktar sig till "alla som arbetar i förskolan" respektive "arbetslaget". En översyn av läroplanen för förskolan behövs i syfte att anpassa den till den nya regleringen av förskolechefens ansvar i skollagen.

Det är naturligt att även vissa bestämmelser på förordningsnivå kan utgå i samband med den föreslagna avregleringen, eftersom de kan anses ingå i rektors beslut om den inre organisationen. Den uppräknade som finns av rektors uppgifter i läroplanerna för grundskolan (Lpo 94) och de frivilliga skolformerna (Lpf 94) behöver som konsekvens också ses över och gallras. Vissa förordningsbestämmelser, t.ex. om särskilt stöd och betyg, har i vårt förslag lyfts upp till skollagen från förordning, och får därmed en mer generell karaktär.

Rektors ansvar för verksamhetens pedagogiska utveckling och inre organisation blir genom dessa åtgärder tydligare och i vissa avseenden mindre detaljstyrt än vad som i dag gäller för grundskolan och de frivilliga skolformerna. Rektor och förskolechef ska i övrigt fatta de beslut som framgår av särskilda föreskrifter i den nya lagen eller andra författningar, t.ex. arbete för att förebygga, upptäcka och åtgärda alla typer av kränkande behandling i förskolan och skolan, eller de beslut i skolan som rör enskilda elever och innebär myndighetsutövning, t.ex. om ledighet. Hit hör också det systematiska kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå, formerna för barn- och elevinflytande och föräldramedverkan samt utarbetande av lokala ordningsregler tillsammans med elever, personal och vårdnadshavare.

Sammanfattningsvis innebär vårt förslag en större frihet att organisera och driva verksamheten enligt lokala förutsättningar och behov, både för huvudmannen och för rektor och förskolechef. Rektor och förskolechef har ansvar för personalens olika ansvarsområden, övergripande tidsplanering etc. Möjligheten att

delegera vissa beslut från rektor och förskolechef till en annan anställd eller uppdragstagare innebär också att decentraliseringen kan ta ytterligare ett steg.

2.4.3 Rektor vid fristående skolor och förskolechef vid fristående förskolor

Bestämmelser om ledningen för fristående skolor finns inte i dagens skollag utan i förordningen (1996:1206) om fristående skolor (1 kap. 4 §, 1 a kap. 4 § och 2 kap. 4 §). Ledningen av förskolor med kommunal huvudman är inte heller reglerad i dagens skollag, och för ledningen av fristående förskolor finns ingen reglering alls. Skollagsberedningen föreslår, som nämnts i avsnitt 2.4.1, att bestämmelserna om skolans och förskolans ledning i den nya skollagen även ska avse fristående skolor och fristående förskolor. Även Skollagskommittén föreslog att regleringen av rektorer i fristående skolor ska vara densamma som för rektorer i en offentlig skola. Enligt vår uppfattning bidrar detta förslag till ökad tydlighet och rättssäkerhet för alla barn, elever och vårdnadshavare.

Skollagskommittén lät oberoende experter göra en bedömning av vilka konsekvenserna blir, om samma bestämmelser om rektors ansvar införs i fristående skolor som i de kommunala (PM Rektor i enskilda skolor, Meyer-Riberdahl 2002). Enligt experternas bedömning bör det som anses som myndighetsutövning i den offentliga skolan också anses som myndighetsutövning i en fristående skola, under förutsättning att verksamheten grundas på samma eller likartade författningsbestämmelser. En reglering av rektors pedagogiska ansvar i en fristående skola av den typ och omfattning, som finns i dag i läroplan och skolförfattningar, är enligt experterna möjlig inom den associationsrättsliga lagstiftningen och stiftelselagen utan särreglering. Den kan dock påverka den faktiska ansvarsfördelningen inom en skola.

I förordningen (1996:1206) om fristående skolor anges att om det finns särskilda skäl med hänsyn till skolans pedagogiska inriktning, får ledningen av utbildningen utövas av flera personer. Detta prövas i dag av Statens skolinspektion i samband med godkännandet eller i samband med att Skolinspektionen lämnar förklaring om rätt till bidrag. Denna bestämmelse infördes år 1996 efter förslag från Waldorfskolefederationen och Sveriges Fristående Waldorfskolors Föräldraförening (prop. 1995/96:200, s. 37). Dåvarande Skolverket har under åren 2003–2006 i sin tillsyn av fristående skolor riktat kritik mot ett antal Waldorfskolor avseende otydlighet i ansvarsfördelningen, när det gäller ledningsfrågor. Skolverket menade att det kan skapa problem främst för föräldrar och elever men även i viss mån för personalen, om det är oklart vem som har ansvar och till vem man kan framföra kritiska synpunkter.

Vi anser, i likhet med Skollagskommittén, att regleringen av ledningsansvaret i samtliga fristående skolor ska vara densamma som för rektorer i offentliga skolor. Detta gäller naturligtvis även den föreslagna regleringen av benämningen rektor liksom att ledningen ska utövas av en rektor. Motsvarande resonemang gäller för regleringen av ledningsansvaret för fristående förskolor. Det måste stå fullständigt klart, oavsett vem som är huvudman för verksamheten, vem som har det övergripande ansvar som regleras i skollagen och övriga författningar. Genom förslaget att rektor får delegera enskilda ledningsuppgifter och beslutanderätt i vissa frågor får även fristående skolor, t.ex. Waldorfskolor, vidgade möjligheter att delegera den dagliga pedagogiska ledningen och samordningen. Den nämnda undantagsbestämmelsen i förordningen om fristående skolor bör därför inte överföras till den nya skollagen.

2.5 Behörighetsregler för rektorer och förskolechefer

Förslag: Som rektor och förskolechef ska bara den få anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Skollagsberedningens förslag

Nuvarande behörighetsregler

Dagens behörighetsregel för rektorer finns i 2 kap. 2 § skollagen, där det anges att ”som rektor får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har förvärvat pedagogisk insikt”. Bestämmelsen infördes den 1 januari 1991. När rektorerna var statligt anställda fanns behörighetsbestämmelser i 1971 års skolförordning för grund- och gymnasieskolan. För grundskolan gällde t.ex. att den som var behörig till ordinarie eller extra ordinarie tjänst som lärare vid skolform som ingick i rektors arbetsområde också var behörig till ordinarie tjänst som rektor eller studierektor. Endast om det förelåg synnerliga skäl kunde behörighetsregeln frångås.

När nuvarande skollagsbestämmelse infördes år 1991, angavs i förarbetena (prop. 1990/91:18) en rad motiv till att staten även fortsättningsvis borde föreskriva hur skolledningen ska organiseras i kommunerna, däribland att det ska finnas en rektor, och att ”det är rimligt att för denna ansvariga skolledare ställa upp tydliga behörighetsvillkor”. I propositionen sägs vidare att ”befattningshavaren ska ha en med tanke på uppgifterna lämplig kompetens” och att, med den mycket viktiga roll som rektor kommer att få även i framtiden såväl för utbildningens kvalitet som för rättssäkerheten, ”är det angeläget att till rektorer utses personer som har goda förutsättningar att klara dessa uppgifter”. Staten har alltså, även sedan arbetsgivaransvaret för skolans

personal togs över av kommunerna, ansett det vara befogat att ställa krav på behörighet och lämplig kompetens för rektorer.

Nuvarande behörighetskrav för rektorer motiveras i prop. 1990/91:18 med att skolledningen har en avgörande betydelse för verksamhetsutvecklingen i skolan och att rektorn även ska ha ansvar för skolans fostrande roll. Likaså ska rektorn fatta viktiga beslut som direkt berör enskilda elever, exempelvis disciplinära åtgärder, ledigheter, särskilda stödinsatser, betygssättning etc. Ansvar, sägs det i propositionen, förutsätter därför att rektorn har en allsidig pedagogisk insikt.

En sådan allsidig pedagogisk insikt kan dock, enligt propositionen, förvärfvas på olika sätt som alla inrymmer såväl utbildning som praktisk erfarenhet. Det underströks att det inte nödvändigtvis måste röra sig om grundläggande lärarutbildning eller praktik som lärare, "även om detta självfallet i de allra flesta fall kommer att vara det aktuella" (prop. 1990/91 s. 36). Detta innebär att det inte, till skillnad mot vad som gällde tidigare, i den nu gällande skollagen uppställs några formella krav på viss utbildning eller särskild sorts erfarenhet för att ha uppnått den pedagogiska insikt som krävs för att en person ska vara behörig att anställas som rektor.

Rektorers utbildnings- och yrkesbakgrund

Enligt den statistik som Skollagsberedningen haft tillgång till har den övervägande delen av landets rektorer, nio av tio, lärarbakgrund i form av lärarutbildning och/eller arbete som lärare. Enligt Skolverkets officiella statistik har en majoritet av landets rektorer "pedagogisk högskoleexamen", definierad som lärarexamen, vilket också kan betyda examen för undervisning och annan pedagogisk verksamhet i förskola och fritidshem. Läsåret 2005/06 var andelen 89,0 procent och läsåret 2006/07 87,7 procent. En kartläggning från dåvarande Myndigheten för skolutveckling av skolledares yrkes- och utbildningsbakgrund våren 2003 visade på likartade siffror: 88 procent av de

verksamma rektorerna hade någon form av lärarbakgrund innan de tillträdde sin rektorstjänst, 62 procent inom skolan, 19 procent som chefer inom förskolan och 5 procent som förskollärare eller fritidspedagoger. Även Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan från 2003, som dock enbart avsåg årskurs 9, visade att de allra flesta av rektorerna i urvalet, 93 procent, hade en lärarutbildning i botten. En nästan lika stor andel arbetade även som lärare innan de blev rektorer.

Behörighetsbestämmelsen kvarstår

Skollagsberedningen vill understryka att gällande behörighetsbestämmelse i nuvarande skollag är utformad så att kraven på utbildning respektive erfarenhet inte är alternativa. Båda kraven måste alltså vara uppfyllda, dvs. den pedagogiska insikten måste ha förvärvats både genom utbildning *och* erfarenhet. I Skolverkets nationella kvalitetsgranskning år 1998 av rektorn som styrfunktion i en decentraliserad skolorganisation angav exempelvis verket att man iakttagit fall där rektorer med otillräcklig kompetens och ledarerfarenhet anställts. Skolverket har i sin lägesbedömning för 2006 även framhållit behovet av att nytillträdde rektorer får en särskild rektorsutbildning för att de ska klara sina uppdrag.

Att rektorn har en allsidig pedagogisk insikt är enligt Skollagsberedningen av avgörande betydelse för hennes eller hans möjligheter att leda skolans utveckling så att de nationella målen kan nås och ta ansvar för skolans fostrande roll. Likaså ska rektorn fatta viktiga beslut som direkt berör enskilda elever. Den grundläggande bestämmelsen om pedagogisk insikt förvärvad genom utbildning och erfarenhet bör därför även fortsättningsvis finnas kvar i skollagen.

Regeringen har vidare, med utgångspunkt i departementspromemorian *Tydligare ledarskap i skolan och förskolan — Förslag till ny rektorsutbildning (DS 2007:34)*, gjort bedömningen att rektorn, för att fungera väl som ledare av skolans pedagogiska

verksamhet, bör ha en stabil och likvärdig utbildningsmässig grund att stå på.

Därför har regeringen beslutat om en särskild reglerad befattningsutbildning (förordningen [2008:643] om befattningsutbildning för rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion i skola, förskola och fritidshem).

Skolhuvudmannen, och motsvarande huvudman för förskola och fritidshem ska erhålla sådana kunskaper att de kan ansvara för en rättssäker och likvärdig utbildning för alla barn och elever. Rektorerna och motsvarande ska även ha sådana kunskaper att de kan skapa förutsättningar för måluppfyllelse och ansvara för att verksamheten som helhet utvecklas.

Utbildningen motsvarar 30 högskolepoäng och består av kurserna skoljuridik och myndighetsutövning, mål- och resultatstyrning samt skolledarskap. Det är således en kvalificerad akademisk utbildning som kommer att anordnas för landets rektorer och annan personal med motsvarande ledningsfunktion. Utbildningen ska ha ett innehåll som är vetenskapligt förankrat samtidigt som det svarar mot rektors uppdrag enligt de nationella styrdokumenterna.

Det har redan tidigare funnits statliga rektorsutbildningar, men utvärderingar har visat att utbildningarna inte har varit likvärdiga över landet och att det har saknats väsentliga inslag inom ovan nämnda områden.

Trots de brister som uppmärksammats ovan i förhållande till den nuvarande bestämmelsen om behörighet för att anställas som rektor bedömer Skollagsberedningen att bestämmelsen kan kvarstå oförändrad. Skälet till detta är att det enligt Skollagsberedningens uppfattning måste finnas viss flexibilitet när skolhuvudmannen har att bedöma vem som är lämpligast att anställas som rektor vid en skolenhet, eftersom det är skolhuvudmannen som utifrån lokala förhållanden avgör hur en skola ska organiseras. Skollagsberedningen vill emellertid poängtera vikten av att bestämmelsen följs så som är avsett. Dessutom har regeringen vidtagit åtgärder som syftar till att landets samtliga rektorer ska få en särskild kompetens för sitt uppdrag.

Även förskolechefer bör omfattas av behörighetskraven

Vi har ovan föreslagit att det ansvar som åvilar ledningen för förskolan regleras i skollagen, i syfte att befästa förskolans ställning som en del av utbildningssystemet samt för att förstärka dess kvalitet och likvärdighet. Vid förskoleenheter ska det därför enligt Skollagsberedningens förslag finnas en ansvarig ledare som benämns förskolechef. Eftersom förskolans ledning och förskolechefens ansvar i framtiden föreslås utgöra en del av de nya skollagens reglering, är det naturligt att de behörighetskrav som avser rektorer också på motsvarande sätt omfattar förskolechefer.

Skollagsberedningen föreslår att som förskolechef ska bara den få anställas som genom erfarenhet och utbildning har förvärvat pedagogisk insikt.

Behörighetskrav för rektorer vid fristående skolor och för förskolechefer vid fristående förskolor

Före år 2001 fanns inte några formella behörighetskrav för rektorer för fristående skolor. I prop. 1991/92:95 *om valfrihet och fristående skolor* (s. 15) angavs som en generell intention att ”Ambitionen bör också vara att undvika ett system som innebär en sådan detaljreglering av de fristående skolornas verksamhet och arbetsmetoder att de riskerar sin särart. En av tillgångarna med de fristående skolorna är just deras möjlighet att pröva nya arbetsformer, att engagera föräldrar och att använda andra pedagogiska metoder”.

Genom en ändring i förordningen (1996:1206) om fristående skolor blev de fristående skolorna fr.o.m. år 2001 skyldiga att uppfylla samma krav på rektors bakgrund som offentliga skolor. Nuvarande bestämmelse om krav på att rektor i såväl offentliga som fristående skolor måste ha pedagogisk insikt förvärvat genom utbildning och erfarenhet, är således en viktig markering

av rektors ansvar för den pedagogiska verksamheten oavsett om verksamheten bedrivs i offentlig eller enskild regi.

Enligt en enkätundersökning redovisad av Utredningen om skolans ledningsstruktur finns en påtaglig skillnad mellan kommunala skolor och fristående skolor när det gäller rekrytering av rektorer (*Skolans ledningsstruktur – Om styrning och ledning i skolan*, SOU 2004:116). I utredningens undersökning hade en fjärdedel (26 procent) av alla kommunalt anställda rektorer erfarenhet av ledarskap i andra verksamheter, medan motsvarande andel för fristående skolor var över hälften (58 procent). Utredningen drog slutsatsen att fristående skolor gärna hämtar sina rektorer från andra verksamheter än skolan. Det bör dock noteras att utredningens undersökning inte redovisar i vad mån rektorerna har pedagogisk utbildning. Det kan mycket väl vara så att en rektor med ledarerfarenhet från andra verksamheter än skolan ändå har en utbildning och erfarenhet som lett till erforderlig pedagogisk insikt.

Skollagsberedningen har ovan föreslagit att regleringen av rektorer vid fristående skolor respektive förskolechefer vid fristående förskolor ska vara densamma som för rektorer och förskolechefer i offentliga skolor eller förskolor. Vår principiella uppfattning är att detta också bör gälla kraven på behörighet för att anställas som rektor respektive förskolechef. Av den nya skollagen bör således framgå att för såväl offentliga som fristående skolor ska kravet för att få anställas som rektor vara att man har pedagogisk insikt förvärvad genom utbildning och erfarenhet.

Vårt förslag innebär att även förskolechefer för fristående förskolor ska ha pedagogisk insikt förvärvad genom utbildning och erfarenhet för att få anställas.

Som framgått ovan är det betydligt vanligare att rektorer för fristående skolor har en yrkesbakgrund inom andra sektorer än skolektorn än vad rektorer inom det offentliga skolväsendet har. Skollagsberedningen vill understryka att också personer med annan yrkesbakgrund än lärare kan ha skaffat sig pedagogisk insikt genom utbildning och erfarenhet på andra områden. I likhet

med vad som gäller för rektorer och förskolechefer hos kommunala huvudmän vill vi även understryka vikten av att kravet på pedagogisk insikt genom utbildning och erfarenhet följs även på fristående skolor. Det är också viktigt att rektorer på fristående skolor genomgår den särskilt reglerade befattningsutbildning som beskrivs ovan.

Obligatorisk befattningsutbildning för nyanställda rektorer

Inom Regeringskansliet pågår ett arbete med att bereda en obligatorisk befattningsutbildning för rektorer vilket innebär att huvudmännen blir skyldiga att se till att varje nyanställd rektor genomgår utbildningen.

2.6 Ansvar för undervisningen

I avvaktan på att förslagen från *Lärarytredningen – om behörighet och auktorisation* (dir. 2006:31, dir. 2006:140 samt dir. 2008:21) har behandlats, lämnar inte Skollagsberedningen några förslag till ny reglering av behörighet och anställningsvillkor m.m. för lärare och övrig personal inom förskola, skola och vuxenutbildning. Utredningen har överlämnat sina förslag i sitt slutbetänkande *Legitimation och skärpta behörighetsregler* (SOU 2008:52). Vi bedömer att utredningens förslag kommer att beröra alla delar av lagstiftningen om lärare, vilket inte gör det meningsfullt för oss att nu lämna några egna förslag. Nuvarande bestämmelser fyller tills vidare platsen i lagtexten för att markera var de nya bestämmelserna senare ska placeras och för att vårt förslag ska innehålla en komplett lagtext. Av naturliga skäl finns inga författningskommentarer eller allmänmotiv. Vi har av strukturskäl omformulerat bestämmelserna så att de omfattar alla huvudmän, eftersom vi förutsätter att det kommer att bli så i en ny skollag.

Enligt förordningen (1996:1206) om fristående skolor behövs Waldorfskolor inte tillämpa bestämmelserna om behörig-

het för anställning utan tidsbegränsning som lärare eftersom det finns en särskild lärarutbildning för waldorflärare. Skollagsberedningen anser att det även i fortsättningen bör finnas möjlighet till undantag för utbildning vid en skolenhet med speciell pedagogisk inriktning. Regeringen bör därför bemyndigas att meddela föreskrifter om undantag från behörighetskraven för sådana fristående skolor.

Bemyndigandet syftar främst till att också fortsättningsvis möjliggöra en reglering motsvarande den som i dag gäller för fristående Waldorfskolor. En sådan undantagsreglering blir bara möjlig för skolor som tillämpar en alternativ pedagogik. Det kommer inte att kunna göras undantag för fristående skolor som t.ex. har en särskild språklig profil, men har en pedagogisk inriktning som skulle kunna rymmas inom ramen för vad som gäller för den del av skolväsendet som har offentlig huvudman.

2.7 Elevhälsan

Förslag: Det ska finnas elevhälsa för eleverna. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevhälsan ska stödja elevernas utveckling mot målen.

För elevhälsans medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Hittillsvarande bestämmelser om hälsokontroll ska behållas, men begreppet hälsokontroll ska ersättas av begreppet hälsobesök. Möjligheten till tvångsvis hälsoundersökning tas bort.

En huvudman för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare får anordna elevhälsa för eleverna.

Skollagsberedningens förslag

En samlad elevhälsa

Skollagsberedningen föreslår bestämmelser om en samlad elevhälsa inom förskoleklassen, de obligatoriska skolformerna, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. För elevhälsans medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses. Den personal som finns för elevhälsans insatser ska ha adekvat utbildning, som svarar mot elevernas behov av insatser.

Skollagskommittén hänvisade till de överväganden som gjordes i propositionen *Hälsa, lärande och trygghet* (prop. 2001/02:14). I denna proposition gjordes bedömningen att det i en samlad elevhälsa ingår skolhälsovård, elevvård och specialpedagogiska insatser. Skolan har ett ansvar för att skapa en god lärandemiljö för elevernas kunskapsutveckling och personliga utveckling. En annan utgångspunkt är att lärande och hälsa på många sätt påverkas av samma generella faktorer. Arbete med elevhälsa bör i stor utsträckning vara förebyggande och ha en hälsofrämjande inriktning.

Arbete med elevhälsa förutsätter en hög grad av samverkan mellan elevhälsans personal och övriga personalgrupper samt att det finns kompetens att tillgå för detta arbete. Det är också angeläget att samverkan sker med övrig hälso- och sjukvård samt med socialtjänsten. I det individuellt inriktade arbetet har elevhälsan ett särskilt ansvar för att undanröja hinder för varje enskild elevs lärande och utveckling. De mer generellt inriktade uppgifterna där elevhälsans medverkan är viktig rör elevernas arbetsmiljö, skolans värdegrund som t.ex. arbetet mot kränkande behandling och undervisningen om tobak, alkohol och andra droger och övrig livsstilsrelaterad ohälsa, jämställdhet samt sex-

och samlevnadsundervisning m.m. Elevhälsan har ett särskilt ansvar för att bevaka att skolan bidrar till att skapa goda och trygga uppväxtvillkor.

Flera remissinstanser ansåg i sina svar på Skollagskommitténs betänkande att orden hälsa eller hälsofrämjande bör föras in i bestämmelsen i linje med ambitionen att motverka ohälsa. Skollagsberedningen föreslår därför att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Detta ligger väl i linje med det hälsofrämjande arbete som bedrivs i många skolor, och de insatser som tidigare initierats, bl.a. i samband med satsningar på ökad fysisk aktivitet i skolan.

Bestämmelserna om tvångsvisa undersökningar inom skolhälsovården i vissa fall och särskilda undersökningar föranledda av elevers funktionshinder bör tas bort. Dels täcks behovet av obligatoriska undersökningar in av annan hälso- och sjukvårdslagstiftning, bl.a. om smittskydd, dels finns i dag inget direkt behov av någon av dessa former av undersökningar. I stället för dagens hälsokontroll bör det modernare och bättre begreppet hälsobesök användas i den nya lagen. Ordet hälsobesök förmedlar bättre syftena bakom elevhälsan, dvs. att vara förebyggande och hälsofrämjande.

I dag ska skolhälsovård anordnas för eleverna i förskoleklassen, grundskolan, gymnasieskolan, särskolan, specialskolan och sameskolan. Elevhälsan ska enligt bedömningen i den tidigare nämnda elevhälsopropositionen omfatta skolhälsovårdens och elevvårdens verksamhet samt den samordnande specialpedagogiska kompetensen. För elevhälsans verksamhet bör finnas utbildad personal som svarar mot elevernas behov av stödinsatser. Syftet med förslaget var främst att skapa förutsättningar för arbetssätt baserade på ökad samverkan mellan den särskilda elevvården, skolhälsovården och det samordnade ansvaret för specialpedagogiska insatser. Skollagskommittén har under rubriken "Elevernas utveckling mot målen" föreslagit en bestämmelse med innebörden att elevernas utveckling mot målen ska stödjas genom elevhälsan. Skollagsberedningen anser dock

att bestämmelsen bättre hör hemma i anslutning till regleringen av elevhälsan och föreslår att bestämmelsen flyttas dit.

I dagens grundskoleförordning (1994:1194) anges att det för behandling av elevvårdsfrågor ska finnas en elevvårdskonferens för rektorns arbetsområde. Där ska som ledamöter ingå rektorn, företrädare för elevvården och berörd klassföreståndare eller motsvarande samt annan berörd personal. Vi anser nu att regleringen av elevvårdskonferens kan upphöra, eftersom vi föreslår att det införs en tydlig utredningsskyldighet, när en elev är i behov av särskilt stöd. Elevens rätt till särskilt stöd och processen i samband med upprättandet av åtgärdsprogram kommenteras i avsnitt 3.2. Begreppet elevvård kan därmed utmönstras ur skolförfattningarna.

Till skillnad från förslagen i elevhälsopropositionen och mot det som gäller i dag föreslog Skollagskommittén att förskolan ska omfattas av de icke medicinska delarna inom elevhälsan. Med hänsyn till bl.a. barnvårdscentralernas (BVC) ansvar för barn i förskoleåldern anser Skollagsberedningen emellertid att det inte är lämpligt eller nödvändigt att ålägga huvudmannen ett ansvar för att anordna elevhälsa i förskolan.

Personal i elevhälsan

Flera remissinstanser har i den tidigare beredningen av förslag till ny skollag ansett att det i skollagen bör skrivas in vilka yrkeskategorier, som omfattas av elevhälsan. I Skollagskommitténs betänkande har man, förutom skolläkaren, inte pekat ut vilka yrkeskategorier som ska ingå i elevhälsan. Anledningen till att regleringen av skolläkaren kvarstår är att kommittén anser att det behövs ytterligare utredning om regleringen av skolläkaren skulle utmönstras ur skollagstiftningen (1982:763). Skollagsberedningen instämmer i denna bedömning. Vi delar även uppfattningen att regleringen av skolsköterskan ska kvarstå. Huvudmannen får emellertid som tidigare organisera tillgången på skolsköterskekompetens på det sätt som passar de lokala för-

utsättningarna. Att skolsköterskan särskilt pekats ut ska inte uppfattas som att elevhälsans fokus är hälso- eller sjukvårdande insatser i snäv bemärkelse utan förebyggande och hälsofrämjande. För att det hälsofrämjande arbetet ska fungera så bra som möjligt är det värdefullt om skolsköterskan även har folkhälsovetenskaplig kompetens.

Vi har därutöver valt att i vårt förslag specificera de särskilda yrkeskategorier förutom skolläkare och skolsköterska, som ska ingå i elevhälsan, dvs. psykolog och kurator. Enligt vår uppfattning kan en hänvisning till medicinsk, psykologisk och psykosocial kompetens knappast syfta på några andra personalkategorier.

Ett skäl till att vi föreslår en uppräkningslista av berörda personalkategorier är att elevhälsan förutsätter tillgång till kompetens som är tillräcklig för att eleverna ska få det stöd de behöver. I regleringen av kompetens ligger också ett krav på att den personal som avses ska ha den utbildning som arbetsmarknaden normalt kräver inom respektive kompetensområde. Detta gör att även om kommuner och andra huvudmän organiserar sin elevhälsa på många olika sätt, t.ex. i olika resurscenter eller att en fristående skola köper tjänster från olika huvudmän, tillhör den personal som ska möta eleverna med mycket få undantag någon av de nämnda yrkesgrupperna.

Skollagsberedningen anser att det behövs ett förtydligande av vilka olika delar som ingår i begreppet elevhälsa. Att det skrivs fram att det ska finnas tillgång till yrkeskategorierna psykolog och kurator medger dock att kommuner och andra huvudmän liksom tidigare ska få organisera sin elevhälsa efter lokala behov och förutsättningar.

Elevhälsans mål är att skapa en så positiv lärandesituation som möjligt för eleven. Personal med specialpedagogisk kompetens kan utifrån de uppgifter som finns om elevens hälsa, sociala situation etc. bedöma och planera hur elevens problem bäst ska mötas i undervisningen. Syftet med en samlad elevhälsa är att den ska resultera i beslut om specialpedagogiska åtgärder för eleven. Tillgång till specialpedagogisk kompetens behöver dock

inte enbart syfta på personer med specialpedagogutbildning. Det kan också innefatta t.ex. speciallärare eller en skolledare med särskilt ansvar för specialpedagogiska insatser på skolan.

2.8 Studie- och yrkesvägledning

Förslag: Alla elever i grund-, grundsär-, special-, same-, gymnasie- och gymnasiesärskolan samt kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare ska ha tillgång till sådan kompetens att elevers och vuxnas behov av vägledning och information inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. I de fall huvudmannen väljer att inrätta särskilda tjänster för studie- och yrkesvägledning ska nuvarande bestämmelser om krav på utbildning för att få anställas utan tidsbegränsning gälla.

Skollagsberedningens förslag

I läroplanerna (Lpo 94 och Lpf 94) finns både riktlinjer för alla som arbetar i skolan och särskilda riktlinjer för studie- och yrkesvägledare, eller den personal som fullgör motsvarande uppgifter. Detta speglar att både lärare, skolledare och särskilt utbildade studie- och yrkesvägledningsfunktionärer har ett gemensamt ansvar men delvis olika roller, när det gäller information och vägledning till eleverna om framtida studier och arbetsliv. En förutsättning för att eleverna ska kunna utnyttja den stora frihet och de möjligheter till egna val som erbjuds är att de får en adekvat information om utbildningsutbud och valmöjligheter, såväl utifrån sina intressen och förutsättningar som i förhållande till arbetsmarknadens behov. Elevernas behov av vägledning kommer säkerligen inte att bli mindre i framtiden än i dag.

Sammantaget talar detta för någon form av reglering av studie- och yrkesvägledning även i den nya skollagen.

Vägledningen inom vuxenutbildningen har en tudelad funktion, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Vägledning och information är i dessa sammanhang viktiga för att den enskilde ska kunna få den utbildning som hon eller han har behov av eller önskemål om. Det är viktigt att det ingår information om studie-stödssystemets uppbyggnad och villkor i vägledningen. Många kommuner har i dag valt att placera vägledningsfunktionen för vuxna centralt, i ett lärcentrum eller i infotek etc. Inte sällan består vägledningen för vuxna av en första insats när det gäller validering, dvs. en första uppskattning av vilka kunskaper den vuxne redan har förvärvat, t.ex. i yrkesliv eller studier.

I dag finns inget krav på att det ska finnas särskild personal för studie- och yrkesvägledning i skolorna. Däremot innehåller dagens skollag en bestämmelse som säger att den som anställs utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning i det offentliga skolväsendet ska ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet. Av samma bestämmelse framgår att den som inte uppfyller anställningskraven får anställas för högst ett år i sänder. Skollagskommittén gick överhuvudtaget inte in på frågan om studie- och yrkesvägledning. Den skolpersonal som regleras i kommitténs förslag är rektor, lärare och skolläkare. Beträffande övrig personal skriver kommittén: "Huvudmannen bestämmer själv vilken personal och kompetens, som behövs för att nå målen och för att de föreskrifter som gäller för verksamheten ska kunna uppfyllas. Detta överensstämmer med kommitténs direktiv att anpassa skollagstiftningen till ett målstyrt skolväsende".

Vår bedömning är som nämnts att en reglering i första hand bör inriktas på tillgången till *kompetens*. Ordvalet "ska ha tillgång till" innebär däremot inte att studie- och yrkesvägledningskompetensen nödvändigtvis behöver finnas just inom den egna skolenheten. Många fristående skolor köper t.ex. in vägledningstjänster. Ett krav på att studie- och yrkesvägledningskompetens ska finnas innebär dock en tydlig markering av huvudmannens

ansvar för att eleverna får tillgång till studie- och yrkesvägledning, samtidigt som organisationen även fortsättningsvis är en lokal fråga.

I de fall huvudmannen väljer att inrätta särskilda befattningar för studie- och yrkesvägledning anser vi emellertid att dagens krav på viss utbildning för att få anställas utan tidsbegränsning ska fortsätta att gälla.

2.9 Registerkontroll

Förslag: Dagens reglering av registerkontroll kvarstår med den utvidgning som trädde i kraft i april 2008.

Skollagsberedningens förslag

Lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg trädde i kraft den 1 januari 2001. Enligt lagen ska den som erbjuds en anställning inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, förskoleklassen eller skolverksamhet för skolpliktiga barn, som anordnas av det allmänna eller av en enskild fysisk eller juridisk person, lämna ett utdrag ur polisens belastningsregister till den som erbjuder anställningen. Den som inte lämnar registerutdrag får inte anställas. Utdraget ska vara högst ett år gammalt. Det ska i förekommande fall innehålla anteckning om mord, dråp, grov misshandel, människorov och grovt rån samt sexualbrott och barnpornografibrott. Det är inte någon förutsättning för anställning att anteckningar i registret saknas. Arbetsgivaren avgör själv om en arbetssökande med anteckning i registerutdraget ändå kan anställas.

I propositionen *Utvidgad registerkontroll inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg* (prop. 2007/08:28), föreslog regeringen en utvidgning av registerkontrollen. Den register-

kontroll som enligt lag ska göras av personer som erbjuds anställning inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg utvidgas till att omfatta ytterligare personkategorier. Riksdagen beslutade den 14 februari 2008 enligt regeringens förslag.

Lagen trädde i kraft den 1 april 2008. Den innebär att registerkontroll även ska göras av den som genom anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver berörd verksamhet, genom uppdrag eller genom anställning inom en annan kommunal förvaltning än den som ansvarar för de berörda verksamheterna, erbjuds eller tilldelas arbete inom en sådan verksamhet under omständigheter liknande dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten. Därutöver ska lärarstudenter och vuxenstuderande som erbjuds att utföra verksamhetsförlagd utbildning inom sådan verksamhet omfattas, liksom den som genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program erbjuds att där utföra arbetspraktik eller någon annan programinsats.

Regeringens bedömning är att övriga vuxna som vistas i de berörda verksamheterna, t.ex. elevers personliga assistenter, färdtjänstchaufförer och busschaufförer i linjetrafik, föräldrar som vistas i verksamheter där deras barn deltar samt familjemedlemmar till dagbarnvårdare i familjedaghem, inte bör omfattas. Skollagsberedningen gör samma bedömning.

2.10 Fortbildning m.m.

Förslag: Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till fortbildning. Huvudmannen ska se till att lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter, som gäller för skolväsendet, särskilt i de föreskrifter som anger målen för utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

I nu gällande skollag finns en bestämmelse (2 kap. 7 §) om att varje kommun och landsting ska se till att kompetensutveckling anordnas för den personal som har hand om utbildningen. Kommuner och landsting ska också vinnlägga sig om en planering av personalens kompetensutveckling. Bestämmelsen tillkom efter förslag i prop. 1999/2000:135 om en förnyad lärarutbildning och ersatte tidigare reglering i grundskole- och gymnasieförordningarna av det dittillsvarande begreppet fortbildning och huvudmännens ansvar för att denna skulle ha en viss årlig omfattning (högst fem studiedagar).

Skollagsberedningen anser, i likhet med Skollagskommittén, att bestämmelsen i första stycket i 7 § bör omformuleras till att huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjlighet till kompetensutveckling och att det andra stycket mönstras ut. Den föreslagna ändringen avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling. Det närmare innehållet i kompetensutvecklingen är emellertid enligt Skollagsberedningen främst en fråga för de professionella i förskolan och skolan att besluta om. Detta speglar bättre den ordning som råder i dag och som kommer till uttryck i den reglering av kompetensutveckling som finns inom ramen för gällande avtal på lärarområdet. Kompetensutveckling ska bygga på en kontinuerlig analys av behoven i förskolan och skolan och hos den enskilde läraren. Om det hos huvudmannen finns lärare utan föreskriven utbildning, bör huvudmannen beakta de möjligheter som finns för den personen att påbörja en utbildning som leder till behörighet, t.ex. genom att delta i sådana lärarutbildningar där studier på halvtid och tjänstgöring som lärare på halvtid kombinerar.

I dagens bestämmelser (2 kap. 7 a § skollagen) anges också att varje kommun och landsting ska se till att lärare, förskollärare och fritidspedagoger som undervisar har nödvändiga insikter i de föreskrifter, som gäller för skolväsendet, särskilt i de föreskrifter

som anger målen för utbildningen. Bestämmelsen tillkom efter förslag i prop. 1998/99:110, mot bakgrund av EG-direktiv om ömsesidigt erkännande av examina för olika yrkesgrupper. Enligt dessa direktiv har det mottagande landet inte rätt att kräva att den sökande ska genomgå en kurs eller ett särskilt kunskapsprov som villkor för erkännande av ett examens- eller kompetensbevis. Därför kan det inte ställas något krav på att den sökande ska prövas vad avser kunskaper i nationella författningar. Detta har sin grund i förbudet att diskriminera någon på grund av nationalitet. Det är dock rimligt och nödvändigt att den som arbetar som lärare i svensk förskola och skola är väl förtrogen med i första hand skollag, skolförordningar, läroplaner och kursplaner för den svenska skolan, och att en bestämmelse om detta finns i skollagen.

Vi menar därför, till skillnad från Skollagskommittén, att denna bestämmelse bör överföras till den nya skollagen. Bestämmelsen avser först och främst personer som anställs vid förskole- och skolenheterna för att undervisa men som saknar föreskriven lärarutbildning och därmed bara anställs med tidsbegränsning. Det är rimligt att anta att det, även med skärpta behörighetsbestämmelser, under överskådlig tid framöver kommer att finnas sådana personer. Även om bestämmelsen ursprungligen i första hand avser personer med utländsk bakgrund utan svensk lärarutbildning, menar vi att bestämmelsen är allmänt tillämplig på personer utan föreskriven svensk lärarutbildning, oavsett om de har svensk eller utländsk bakgrund.

Bestämmelsen bör även i tillämplig utsträckning, och till skillnad från i dagens skollag, omfatta annan personal vid förskole- och skolenheterna än den som undervisar. Det är rimligt att all personal i verksamheter som omfattas av skollagen och skolförordningarna har kännedom om de regler som styr verksamheten och att det är huvudmannens ansvar att se till att så är fallet. Sådana föreskrifter kan bl.a. röra förskolans och skolans värdegrund. Att bestämmelsen uttrycker ett krav på *nödvändiga* insikter ger utrymme för att kännedomen om de föreskrifter, som gäller för skolväsendet, dock rimligtvis kan tillåtas variera

beroende på om det är undervisande personal eller annan personal.

Bestämmelserna om kompetensutveckling m.m. omfattar i den nya skollagen såväl offentliga som enskilda huvudmän, alla skolformer och fritidshemmet.

2.11 Lokaler, utrustning och skolbibliotek

Förslag: En generell bestämmelse om lokaler och utrustning ska införas i skollagen. För utbildningen ska finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas. I skollagen införas en bestämmelse om att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att en generell bestämmelse om lokaler och utrustning införas i skollagen. Bestämmelsen blir tillämplig i alla skolformer och för fritidshemmet och för alla huvudmän. Detta motsvarar Skollagskommitténs förslag i denna fråga.

Dessutom föreslår Skollagsberedningen att det i skollagen införas en bestämmelse med innebörden att eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek. Vi anser att skolbiblioteken spelar en så viktig roll för att stimulera elevernas intresse för läsning och litteratur samt för att tillgodose deras behov av material för utbildningen att det är motiverat med en egen bestämmelse i skollagen. Skollagsberedningen anser dessutom att det är självklart att även elever i grundskolan, specialskolan och sameskolan i motsats till dagens

reglering omfattas av bestämmelsen. Som en följd av Skollagsberedningens förslag i övrigt omfattas även fristående huvudmän av förslaget. Enligt vår uppfattning har de allra flesta skolor i samtliga skolformer redan i dag tillgång till bibliotek på ett eller annat sätt. Tillgången till skolbibliotek måste kunna anordnas på olika sätt beroende på de lokala förhållandena vid varje skola. En liten skola på landsbygden kan ha behov av andra lösningar än en stor skola i en stor stad. Därför måste möjligheterna till att anordna skolbibliotek kunna se olika ut utifrån varje skolas eller elevernas olika behov och förutsättningar. Skollagsberedningen föreslår således att eleverna ska ha tillgång till skolbibliotek men att organiseringen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel. Skollagsberedningens förslag bör beaktas vid den kommande översynen av bibliotekslagen.

3 Barnens och elevernas utveckling mot målen

3.1 Barns och elevers utveckling mot målen

Förslag: Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Skollagsberedningens förslag

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans, som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att utifrån sina behov och förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Utgångspunkten för att alla elever ska få möjlighet att nå målen för utbildningen är att särskilt stöd ges till de elever som av olika anledningar har svårt att nå målen för utbildningen. För grundskolan innebär förslaget att eleven ska ges särskilt stöd på det sätt och i den omfattning, som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås för grundskolan. Detsamma gäller även för sameskolan och specialskolan. I grundsärskolan relateras elevens resultat till de individuellt uppställda målen.

Det är också viktigt att påpeka att förslaget till bestämmelse innebär att alla elever, även de som utvecklas snabbt, har rätt att få stimulans och utmaningar i skolarbetet. Även elever som lätt når kunskapskraven eller har speciella talanger har rätt att få en individanpassad undervisning och uppmuntran att nå ännu längre i sin kunskapsutveckling. Vid resursfördelningen måste hänsyn tas till detta.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om nya läroplaner och kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav för de obligatoriska skolformerna med anledning av regeringens proposition 2008/09:87 *Tydligare mål och kunskapskrav — nya läroplaner för skolan*. Beslutet innebär en genomgripande förändring av kursplanernas struktur med bl.a. en målnivå och ett huvudsakligt kunskapsinnehåll samt kunskapskrav för godtagbara kunskaper för årskurs 3, 6 och 9 och för tre av de godkända betygsstegen i årskurs 9. Begreppen ”mål som minst ska uppnås” och ”betygskriterier” ersätts av begreppet ”kunskapskrav”. Skollagsberedningen har anpassat de förslag som avser de obligatoriska skolformerna till vad som följer av riksdagens beslut.

3.2 Särskilt stöd

Förslag: Bestämmelserna om särskilt stöd ska inte gälla förskolan eller de olika skolformer, som riktar sig till vuxna. Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Under utredningen ska samråd ske med

företrädare för elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövt. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd ska hon eller han ges sådant stöd. För elever i grund-, grundsär-, same-, special- och gymnasieskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att nå kunskapskraven.

Skollagsberedningens förslag

Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans, som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att utifrån sina behov och förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål. Utgångspunkten för att alla elever ska få möjlighet att nå målen för utbildningen är att särskilt stöd ges till de elever som av olika anledningar har svårt att nå målen för utbildningen. För grundskolan innebär förslaget att eleven ska ges särskilt stöd på det sätt och i den omfattning, som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås i grundskolan. Detsamma gäller även för sameskolan och specialskolan. I grundsärskolan relateras elevens resultat till de individuellt uppställda målen. Av bestämmelsen framgår att bl.a. lärare är skyldig att anmäla till rektor om det kan befaras att en elev inte kommer att nå kunskapskraven. Grund för en sådan bedömning kan vara uppnådda resultat inom ramen för undervisning, resultat på nationella prov i ämnen där nationella prov ges eller grunda sig på uppgifter från andra lärare, övrig skolpersonal, elev eller elevs vårdnadshavare. Att sådana bedömningar skyndsamt förs vidare till rektor är avgörande för att rektor ska kunna initiera en utredning om en elevs behov av särskilt stöd.

Det är också viktigt att påpeka att förslaget till bestämmelse innebär att alla elever, även de som utvecklas snabbt, har rätt att få stimulans och utmaningar i skolarbetet. Även elever som lätt når kunskapskraven eller har speciella talanger har rätt att få en individanpassad undervisning och uppmuntran att nå ännu längre

i sin kunskapsutveckling. Vid resursfördelningen måste hänsyn tas till detta.

Skollagsberedningen föreslår i 3 kap. 5–12 §§ vissa bestämmelser om särskilt stöd som ska gälla för vissa skolformer. Bestämmelserna ska inte gälla för förskolan, eftersom målen där inte avser individuella barns prestationer utan mer verksamhetens kvalitetsutveckling. Vilken typ av utredning som behövs för ett barn i förskolan respektive en elev i skolan skiljer sig dessutom åt. Speciella bestämmelser om barn i behov av särskilt stöd i förskolan finns i förskolekapitlet.

Förskoleklassen och fritidshemmet har inga egna mål men följer läroplanerna för de obligatoriska skolformerna och arbetar därmed mot samma mål som dessa. Eleverna kan behöva stöd i förskoleklassen eller fritidshemmet för att förebygga svårigheter för eleven att uppnå skolans mål i ett senare skede. Därför föreslås att bestämmelserna om särskilt stöd i 3 kap. även ska gälla för förskoleklassen och fritidshemmet.

Enligt gymnasieförordningen (1992:394) ska en elev få stöd-undervisning om det kan befaras att eleven inte kommer att nå de kunskapsmål som anges i kursplanerna eller om eleven av andra skäl behöver särskilt stöd. För gymnasiesärskolan gäller enligt förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan att stöd-undervisning ska anordnas under en begränsad tid för elever som har behov av extra stöd i skolarbetet. Skollagsberedningen föreslår att bestämmelserna om särskilt stöd i den nya skollagen ska gälla för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Inom vuxenutbildningen är det inte relevant att tala om olika stödformer. När det gäller gymnasial vuxenutbildning och gymnasial särsvux finns det i dag inte någon rätt till sådana utbildningar. Det finns viss reglering i förordning och i läroplanen kring stöd i komvux, sfi och särsvux. I skollagen anges att undervisningen för en elev kan upphöra om han eller hon inte gör tillfredsställande framsteg. När det gäller grundläggande vuxenutbildning, grundläggande särsvux och sfi kan sådana beslut om upphörande överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Det är framför allt ärenden inom sfi och grundläggande vuxen-

utbildning som överklagas till nämnden. Erfarenheten visar att nämnden i sin bedömning tar hänsyn till om eleven har fått särskilt stöd innan beslutet om undervisningens upphörande fattats. Möjligheten för vuxna att nå de utbildningsmål som har satts upp är givetvis också beroende av de insatser som görs inom vägledningsområdet. En väl fungerande vägledning innebär att de utbildningsval som den vuxne gör bygger på en realistisk bedömning av de förutsättningar som hon eller han har för studierna. Att införa ett lagstadgat krav på att tillhandahålla särskilt stöd i vuxenutbildningen är enligt Skollagsberedningens bedömning således inte aktuellt för närvarande.

Många elever stöter någon gång under sin skoltid på svårigheter och behöver under en kortare tid särskilda stödåtgärder. Andra elever behöver stöd kontinuerligt under hela skoltiden på grund av sjukdom, sociala problem, funktionshinder eller svårigheter att tillgodogöra sig undervisningen av andra orsaker. I vissa fall kan en elev uppvisa andra problem i skolsituationen. Dessa problem innebär inte omedelbart en risk för att målen inte kommer att uppnås, men skolan befarar att större problem kan uppstå på sikt om inte situationen utreds.

Det finns ingen definition av begreppet *behov av särskilt stöd* i lagen. Det är heller inte möjligt att i lagtext närmare definiera vilka förutsättningar som ska finnas för att stöd ska ges i skolarbetet. Bestämmelserna måste därför bli allmänt hållna och knytas till ett ansvar för skolan att utreda elevens stödbehov. Det är viktigt att skolan inte väntar för länge med att utreda en elevs eventuella behov av särskilt stöd. Utredningen ska göras i samråd med den berörda eleven och med beaktande av bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa i 1 kap. 8 §. Om denna utredning visar att eleven är i behov av särskilt stöd för att kunna nå målen ska sådant stöd ges.

För att höja kvaliteten och underlätta uppföljningen av elevernas resultat i grundskolan och motsvarande skolformer har regeringen beslutat att införa kunskapskrav i årskurs 3 i svenska/svenska som andraspråk och matematik. Som stöd för bedömningen av om eleverna uppnått kunskapskraven har Skol-

verket fått i uppdrag att utarbeta nationella prov i dessa ämnen. Regeringen har också aviserat att avstämningstillfällen i grundskolan i fortsättningen bör finnas i årskurserna 3, 6 och 9. I budgetpropositionen för 2009 har bl.a. aviserats att de nationella prov, som i dag genomförs i årskurs 5 och som blir obligatoriska fr.o.m. våren 2009, kommer fortsättningsvis att förläggas till årskurs 6. Riksdagens beslut med anledning av proposition 2008/09:87 *Tydligare mål och kunskapskrav — nya läroplaner för skolan* innebär bl.a. att utöver de obligatoriska nationella ämnesproven i årskurs 3 och 9, ska ämnesprov i svenska, svenska som andraspråk, matematik och engelska användas i slutet av årskurs 6 (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Anpassning måste ske för specialskolan, som har tioårig skolplikt och för sameskolan som bara förekommer i årskurs 1-6. Mot bakgrund av riksdagens beslut utgår Skollagsberedningen från att resultaten på de nationella proven i årskurs 3 och sedermera årskurs 6 ska bli viktiga hållpunkter för bedömningen av elevernas stödbehov i de ämnen där nationella prov anordnas. En utredning om stödbehov ska därför alltid inledas i de fall där resultaten på de nationella prov som ges före årskurs 9 ger anledning till oro. I övriga ämnen är det viktigt att den undervisande läraren inom ramen för undervisningen skaffar sig sådan dokumentation om en elevs kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven för ämnet att läraren kan bedöma om dessa kommer nås. En elev som bedöms ha långt kvar innan kunskapskraven uppnås behöver sannolikt insatser i form av särskilt stöd.

Läraren är ansvarig för att sådan information förs vidare till rektor.

3.3 Åtgärdsprogrammet är det centrala dokumentet i processen

Förslag: För en elev i behov av särskilt stöd ska ett åtgärdsprogram utarbetas. Av åtgärdsprogrammet ska det framgå hur

behoven ser ut, hur behoven ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Om åtgärderna innebär beslut att särskilt stöd ska ges enskilt, i annan undervisningsgrupp eller i form av anpassad studiegång ska detta framgå av åtgärdsprogrammet.

Åtgärdsprogrammet ska beslutas av rektor eller den som rektor gett i uppdrag att utföra denna uppgift. Om en utredning visar att en elev inte behöver särskilt stöd ska beslutas att åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Skollagsberedningens förslag

3.3.1 Allmänna utgångspunkter

I princip likalydande regler om särskilt stöd har hittills funnits i förordningarna för alla skolformer inom den obligatoriska skolan samt i gymnasie- och gymnasieskolan. Motsvarande bestämmelse finns även för fristående skolor.

I Skollagsberedningens förslag finns inledande bestämmelser om skyldigheten att ge elever i behov av särskilt stöd sådant stöd. Om inte annat anges gäller bestämmelserna alla skolformer samt fritidshemmet utom förskolan och de skolformer som riktar sig till vuxna.

Att särskilt stöd för att nå målen ska ges är centralt i skollagstiftningen. Det är elevens behov av stöd som ska vara vägledande för besluten. För rektor är därför varje beslut om en stödåtgärd något som måste föregås av noggranna pedagogiska överväganden, samtidigt som det också finns ekonomiska realiteter att beakta. Av den anledningen föreslår Skollagsberedningen relativt detaljerade bestämmelser för den process som ska leda fram till beslut om särskilda stödåtgärder eller till ett beslut om att stöd inte ska sättas in. Processen kan beskrivas i fem steg: att uppmärksamma, att utreda, att dokumentera, att åtgärda samt

att följa upp och utvärdera. Principerna ska vara vägledande genom hela systemet från förskoleklassen till och med avslutad gymnasieutbildning.

För gymnasieskolan innebär detta att bestämmelsen om att en elev ska ges särskilt stöd, om det befaras att eleven inte kommer att kunna nå de kunskapskrav som ska uppnås eller om eleven av andra skäl behöver stöd, lyfts från förordning till lag. Det innebär att även i gymnasieskolan ska särskilt stöd ges med elevens situation, förutsättningar och behov som utgångspunkt. En elev har alltid rätt att fullfölja den utbildning som hon eller han har påbörjat. Utöver bestämmelserna i skollagen finns i dag bestämmelser i gymnasieförordningen (1992:394) som innebär att om en elev har uppenbara svårigheter att följa undervisningen på sitt studieprogram, ska rektor vidta de åtgärder som behövs för att eleven ska kunna fortsätta studierna i gymnasieskolan. Det ska då övervägas om eleven ska gå om en eller flera kurser, övergå till ett reducerat program eller ett annat nationellt program eller till ett individuellt program. Beslut om byte av studieväg eller förändringar i elevens studieplan fattas i dag av styrelsen för utbildningen efter samråd med eleven och för omyndiga elever vårdnadshavare.

Vi föreslår att bestämmelserna om stödundervisning i gymnasieskolan flyttas från förordning till lag. För gymnasieskolan finns inte några bestämmelser om rätt att fullfölja utbildningen, möjlighet att gå om en kurs eller gå ett reducerat program. Däremot finns i förordningen (1994:741) om gymnasieskolan en bestämmelse om att rektor får befria en elev från delar av undervisningen, om det finns särskilda skäl för detta.

De nya bestämmelser som Skollagsberedningen föreslår tydliggör ansvaret för att tidigt upptäcka elever i behov av särskilt stöd. Rektor har alltid det yttersta ansvaret för att åtgärdsprogram upprättas, så snart det framkommit att eleven behöver särskilt stöd. Bestämmelserna ställer krav på att det finns rutiner för hur personalen ska rapportera till rektor när det blir aktuellt att bedöma om en elev är i behov av särskilt stöd. Utvecklingssamtal kan vara en start till ett åtgärdsprogram. I skolformsför-

ordningarna har idag särskilt angetts att utvecklingssamtal i vissa fall ska resultera i ett åtgärdsprogram.

För de obligatoriska skolformerna kommer som tidigare nämnts avstämningen i samband med de nationella proven att bli viktiga tillfällen när behov av stödåtgärder bedöms.

Att samla bestämmelserna om särskilt stöd i ett särskilt kapitel i skollagen innebär att nuvarande bestämmelser i respektive skolformskapitel och anslutande förordningar med detaljerade organisatoriska och administrativa regler behöver ses över.

Alla elever i de obligatoriska skolformerna ska enligt vårt förslag ha en individuell utvecklingsplan som stöd för utvecklingen mot målen (se avsnitt 3.4.1). Ett åtgärdsprogram avser däremot endast en elev som är i behov av särskilt stöd eller på annat sätt uppvisar svårigheter i sin studiesituation. Syftet med att ställa krav på upprättandet av ett åtgärdsprogram är att det ska finnas ett dokument för planering och utvärdering av elevens utbildning, så att förutsättningarna för elevens fortsatta lärande blir de bästa. För en elev i behov av särskilt stöd är åtgärdsprogrammet ett nödvändigt pedagogiskt instrument för planering och samarbete mellan lärare, annan personal t.ex. i elevhälsan, eleven och i förekommande fall vårdnadshavare samt för uppföljning och utvärdering av stödåtgärderna. Arbetet med åtgärdsprogrammet ska utgå från elevens behov, elevens styrkor och svårigheter och en analys av vilka hinder och möjligheter som finns i elevens omgivning. Elevens och hennes eller hans vårdnadshavares syn på skolsituationen och förslag till tänkbara lösningar ska också vägas in. Programmet ska omfatta elevens hela skolsituation. Om eleven vistas i fritidshem, kan programmet även omfatta åtgärder under vistelsen där. Det är således viktigt att lägga fokus på hela studiemiljön och inte enbart på den enskilda elevens svårigheter.

Skollagsberedningen delar Skollagskommitténs syn på åtgärdsprogrammets utformning och innehåll. Åtgärderna ska vara av både kortsiktig och långsiktig karaktär. De ska relatera till målen i läroplanerna och uppställda kunskapskrav och vara möjliga att följa upp och utvärdera. Det bör också framgå vem som är ansvarig för att stödinsatserna genomförs, följs upp och ut-

värderas. Vi föreslår att krav på åtgärdsprogram regleras i skollagen, eftersom rättssäkerheten ställer särskilda krav på åtgärdsprogrammet.

Arbetet med elever i behov av särskilt stöd är en viktig strategisk och ekonomisk fråga, som rör hela den pedagogiska verksamhetens utformning och som rektor ytterst är ansvarig för. Samtidigt kan ett beslut om särskilt stöd medföra inskränkningar och förändringar för eleven. För att understryka vikten av att det fattas korrekta beslut om åtgärdsprogram föreslår vi därför en föreskrift i skollagen om att rektor beslutar om innehållet i åtgärdsprogrammet. Den 1 juli 2006 infördes skärpningar i skolförordningarna med syfte att förtydliga rektors ansvar för arbetsprocessen kring särskilt stöd.

Det kan finnas behov av att kunna delegera beslut om åtgärdsprogram. Vissa för eleverna mindre ingripande insatser bör kunna beslutas av t.ex. en lärare efter det att rektor gett denne i uppdrag att utföra denna uppgift. Detta innebär inte att rektor avhänder sig det övergripande ansvaret för att eleverna får det särskilda stöd och den hjälp de behöver. Rektor ansvarar för att en utredning genomförs, även om någon annan utses att genomföra utredningen.

I vissa fall kan en utredning göras snabbt och enkelt, medan det i andra fall kan behövas en mer omfattande utredning. Någon tidsgräns för hur lång tid utredningen får ta kan därför inte anges. Huvudprincipen måste dock vara att det ska ske skyndsamt, så att eleven får det stöd hon eller han behöver så fort som möjligt. Givetvis är det också nödvändigt att eleven och elevens vårdnadshavare medverkar i utredningen och ges möjlighet att medverka i utredningen samt att deras synpunkter och förslag vägs in när beslut fattas. Åtgärdsprogrammet ska tas fram med beaktande av bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §). Vidare är det naturligt att den lärare som närmast ansvarar för eleven och annan berörd personal medverkar i utredningen.

Under utredningen ska samråd ske med personal från elevhälsan, om det inte anses uppenbart obehövt. Elevhälsan har i

sin nya roll ett vidare ansvar för förebyggande och hälsofrämjande arbete. Beroende på problemens art varierar dock behovet av samarbete t.ex. med den medicinska delen av elevhälsan. Det är väsentligt att det finns lokalt utformade rutiner för rektors samråd med elevhälsopersonalen. I vissa fall kan det även vara nödvändigt att samarbeta med andra verksamheter, t.ex. socialtjänsten, verksamhet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS) eller barn- och ungdomspsykiatri (BUP). Givetvis måste kontakter under utredningen ske med beaktande av gällande sekretessbestämmelser. Med detta förslag till reglering kan bestämmelserna om elevvårdskonferens utgå ur skolformsförordningarna.

Om rektor efter utredningen konstaterar att det inte föreligger något behov av att upprätta ett åtgärdsprogram ska även detta formellt beslutas och dokumenteras. Detta är viktigt eftersom vi samtidigt föreslår att beslut om åtgärdsprogram och därmed också beslut om att *inte* utarbeta ett åtgärdsprogram ska kunna överklagas.

3.3.2 Överklagande av beslut om åtgärdsprogram

Förslag: Beslut i fråga om åtgärdsprogram ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Vid prövning av ett överklagande ska nämnden antingen fastställa eller upphäva beslutet.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen delar Skollagskommitténs uppfattning att beslut om särskilt stöd är ett så viktigt beslut för eleven att det i princip bör vara överklagbart.

Vad som är särskilt stöd går inte att precisera i lagtext. Det handlar om pedagogiska bedömningar samt många svårbedömda

omständigheter kring eleven. Det kan också vara svårt att veta vilken stödinsats som är den lämpliga vid en viss tidpunkt, eftersom behoven är beroende av studiemiljön och varierar över tid. Gränsen mellan stöd inom ramen för den ordinarie undervisningen och särskilt stöd kan också vara svår att dra. Erfarenheter från Skolverkets tillsyn visar att de anmälda ärendena oftast handlar om att eleven borde få mer stöd än vad hon eller han har fått.

Alla beslut om särskilt stöd ska även i dag kunna motiveras utifrån en sammanvägd bedömning av elevens behov och de olika möjligheter att tillgodose dessa behov, som huvudmannen förfogar över. Besluten ska givetvis bygga på en gedigen utredning med tydligt syfte att ge eleven kvalificerat stöd inom de ramar som finns och som del i en långsiktig planering. I sak kommer därmed inte kravet på huvudmännen att ge särskilt stöd åt elever i behov av sådant stöd att ändras. De strängare kraven på processen bör snarare leda till att besluten i fortsättningen fattas med kvalitativt bättre underlag. Dessutom kommer rättssäkerheten att stärkas genom Skollagsberedningens förslag om medverkan av eleven och i förekommande fall vårdnadshavare i processen. Slutligen ska huvudmannen enligt vårt förslag ha rutiner för hantering av klagomål mot skolan från elever och vårdnadshavare.

Den nuvarande möjligheten att anmäla frågor om särskilt stöd till tillsynsmyndigheten bör även fortsättningsvis vara den vanliga gången för en vårdnadshavare som vill klaga på hur skolan hanterar särskilt stöd. Den bästa lösningen förutsätter kännedom om en elevs unika förutsättningar och behov och kunskap om huvudmannens olika möjligheter att tillgodose dessa behov. Den myndighet som ska utöva tillsyn får dessutom genom den nya lagen bättre möjligheter att utreda, bedöma och därmed också rikta adekvat kritik mot huvudmännen, eftersom processen blir mer noggrant reglerad i skollagen och därmed mer transparent.

Det är emellertid rimligt att det ska finnas ytterligare en möjlighet att pröva ett beslut om åtgärdsprogram. En rätt till överklagande är viktig för att skapa en förbättrad rättsäkerhet för

individ och en starkt garanti för rätten till en likvärdig utbildning. Vi föreslår därför att innehållet i ett åtgärdsprogram eller beslut om att inte upprätta ett åtgärdsprogram ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

En viktig del i nämndens prövning ska vara kvaliteten på den utredning eller det förfarande som lett fram till ett beslut att upprätta åtgärdsprogram eller inte. Nämnden kan inte genom sin överprövning ge förslag om vad åtgärdsprogrammet ska innehålla, men däremot ha en uppfattning om att eleven borde ges stöd i en annan omfattning eller i en annan form. Nämnden ska därför kunna fastställa eller upphäva beslutet men inte sätta ett annat beslut i det ursprungliga beslutets ställe.

Rektor, eller den som rektor gett i uppdrag att utföra en viss uppgift, ska som tidigare nämnts även fatta ett beslut om att inte upprätta ett åtgärdsprogram, om utredningen visar att detta inte behövs. Även ett sådant beslut bör enligt Skollagsberedningen kunna överklagas. Om rektorn, trots signaler om att det finns ett stödbehov, fattar ett beslut om att ett åtgärdsprogram inte ska upprättas, kan det finnas skäl att en oberoende instans granskar om detta beslut verkar rimligt. Det bör vara Skolväsendets överklagandenämnd som ska pröva dessa ärenden för att alla skolor oavsett huvudman ska kunna innefattas i bestämmelsen. Förslaget gäller alltså såväl skolor inom det offentliga skolväsendet som fristående skolor enligt den grundläggande strukturen i detta förslag till ny skollag.

Skollagsberedningen anser inte att möjligheten att överklaga innebär någon ökning av kostnader eller arbetsbelastning för huvudmännen. I princip kommer samma krav som i dag att gälla, nämligen att en elev som är i behov av särskilt stöd också ska få sådant stöd. Om utredningen är välgjord, bedömningarna korrekta och besluten och åtgärderna väl dokumenterade kan knappast risken för kritik bli större än i dag, när Skolverket granskar anmälningar om särskilt stöd.

En möjlighet att överklaga beslut om åtgärdsprogram kan dock medföra en viss kostnadsökning för staten i form av ökad ärendemängd hos Skolväsendets överklagandenämnd. Denna

kostnadsökning kan dock förmodligen kompenseras av en minskning av anmälningarna till tillsynsmyndigheten. Möjligheten till överklagande kommenteras vidare i kapitel 25 om Skolväsendets överklagandenämnd och kapitel 26 om överklagande.

3.3.3 Särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång

Förslag: Ett beslut om att särskilt stöd i de obligatoriska skolformerna ska ges enskilt eller i en särskild undervisningsgrupp eller ett beslut om anpassad studiegång ska fattas av rektor. Besluten får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Skollagsberedningens förslag

Särskild undervisningsgrupp

Det särskilda stödet utgör ett inslag i utbildningen som eleven är skyldig att delta i på samma sätt som om de vanliga rutinerna skulle ha följts. Stödinsatsen ska i första hand ges i den gemenskap eller gruppering där eleven vanligtvis ingår. Stödet ska dock liksom i dag – om det finns särskilda skäl – även kunna ges i en annan miljö, där det finns bättre förutsättningar för eleven att kunna tillgodogöra sig det. I dag beslutas placering av en skolpliktig elev i särskild undervisningsgrupp av styrelsen för utbildningen. Beslutet får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Särskilt stöd får som tidigare nämnts ges i stället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i eller som komplement till denna. Särskild undervisningsgrupp kan betyda undervisning i en annan gruppering inom skolenheten eller undervisning i andra lokaler med annan personal, ibland i ett s.k.

skoldaghem. Det är dock inte frågan om särskild undervisningsgrupp när en elev byter skolenhet. I sådana fall ska bestämmelserna om placering av elev vid skolenhet tillämpas.

Skollagsberedningen föreslår att begreppet särskild undervisningsgrupp ska finnas kvar som eget begrepp i skolformskapitlen i lagtexten. De särskilda skäl som kan åberopas för ett sådant beslut är kopplade till möjligheten att skapa bättre förutsättningar att pedagogiskt hantera elevens stödbehov. Förutom inlärningsproblematik kan det handla om olika funktionsnedsättningar, språkproblem, beteendestörningar m.m. som kan ligga till grund för bedömningen att elevens behov bättre kan tillgodoses i en annan undervisningsgrupp än den ordinarie. När det gäller placering i ett s.k. skoldaghem eller resurscenter bottnar detta ofta i en komplicerad social situation och eleven kan ha behov även av annat stöd än det rent pedagogiska.

Åtgärden att placera en elev i en särskild undervisningsgrupp bör enligt vår uppfattning vara ett särskilt beslut, som fattas av rektor, ibland i samband med ett beslut om åtgärdsprogram. Rektor är den som har ansvaret för vilka insatser som eleven har och har behov av i form av särskilt stöd och rektor bör därför genom sin kännedom om eleven vara den som har de bästa förutsättningarna att fatta ett ändamålsenligt beslut även i dessa fall.

Innan beslut om särskilt stöd genom enskild undervisning eller i särskild undervisningsgrupp fattas ska samråd ske med eleven och elevens vårdnadshavare. I sammanhanget kan erinras om bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §). Beslutet ska dock även i fortsättningen av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas, eftersom det är ingripande och i vissa undantagsfall kan ske mot elevens och hennes eller hans vårdnadshavares vilja. Dokumentation och uppföljning ska ske på samma sätt som när det gäller andra stödåtgärder. Skulle en elev eller vårdnadshavare vara missnöjd med beslutet ska det, som nämnts, kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd som i dag.

Skolverket har riktat kritik mot hur en del kommuner har använt möjligheten att inrätta särskilda undervisningsgrupper

som en utväg, när det handlar om utagerande elever eller elever med svår social problematik, utan att andra stödmöjligheter inom den ordinarie gruppen har prövats i tillräcklig utsträckning. Vissa kommuner får också kritik för att det saknas formella beslut om placering och att elevens vårdnadshavare inte har blivit informerade om hur beslutet kan överklagas. Det är vanligt att det brister i uppföljning och utvärdering av åtgärderna och att det är oklart hur länge det förväntas att eleven ska vistas i den särskilda undervisningsgruppen. Skolverket har även i vissa fall kritiserat innehållet i den undervisning som eleverna har erbjudits liksom kompetensen hos personalen. Samtidigt anser Skolverket att det finns situationer då särskild undervisningsgrupp är den enda fungerande lösningen både för eleven och för den ordinarie gruppen.

Skollagsberedningen anser att det är viktigt att skolor i det obligatoriska skolväsendet har en möjlighet att använda särskilda undervisningsgrupper som åtgärd för elever i behov av särskilt stöd, men att det ska ske på ett rättssäkert sätt för eleven och elevens vårdnadshavare. Placering i en särskild undervisningsgrupp ska ses som en lösning när alternativet att låta eleven gå kvar i den ordinarie undervisningsgruppen har prövats. Placeringen ska föranledas av elevens behov och en bedömning att dessa bäst kan tillgodoses i en särskild undervisningsgrupp. Placeringen ska regelbundet omprövas. Skolan måste upplysa om möjligheten att överklaga samt noggrant dokumentera vilka beslut som fattats i samband med placeringen. Uppföljning och utvärdering av de insatta åtgärderna ska ske med viss regelbundenhet och i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, vilket självklart gäller alla elever som ges någon form av särskilt stöd.

Anpassad studiegång

Om det särskilda stödet för en skolpliktig elev inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar får styrel-

sen, efter att ha hört elevvårdskonferensen, i dag besluta om avvikelser från den timplan och undervisningstid samt de ämnen och de mål som annars gäller för utbildningen. Möjligheten till s.k. anpassad studiegång ska enligt Skollagsberedningens förslag finnas kvar och regleras i en särskild bestämmelse i skollagen. Vi föreslår dessutom att beslut om anpassad studiegång liksom övriga beslut om särskilt stöd i fortsättningen tas av rektor. Det är i skolan, hos den pedagogiska personalen, som kunskapen finns om de förutsättningar och behov som ligger till grund för alla beslut om särskilt stöd. Beslutet om anpassad studiegång ska givetvis föregås av noggranna överväganden, eftersom det kan innebära att eleven lämnar grundskolan utan fullständig utbildning. Elev och vårdnadshavare måste därför få information om vad ett beslut om anpassad studiegång kan innebära för elevens möjligheter att studera vidare och deras synpunkter ska inhämtas och beaktas i bedömningen. Även om de flesta beslut om anpassad studiegång fattas i enighet mellan skolan, eleven och elevens vårdnadshavare, är det av rättssäkerhetsskäl viktigt att beslutet kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. I avsnittet om Skolplikt och rätt till utbildning föreslår Skollagsberedningen att skolplikten ska förlängas ytterligare ett år för en elev, som inte gått ut grundskolans högsta årskurs, när skolplikten normalt skulle ha upphört. I det sammanhanget kommenteras också möjligheten att kombinera den förlängda skolplikten med anpassad studiegång.

3.4 Information om elevens utveckling

3.4.1 Utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och skriftlig information

Förslag: Allmänna bestämmelser om utvecklingssamtal samt om individuella utvecklingsplaner och skriftlig information

ska flyttas från förordning till de olika skolformskapitlen i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Utvecklingssamtal

Eleven och elevens vårdnadshavare ska fortlöpande informeras om elevens utveckling. Utvecklingssamtalet är en viktig utgångspunkt för information och samtal mellan skola och hem om elevens utveckling mot målen. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanerna och uppställda kunskapskrav. Utifrån ett väl genomfört utvecklingssamtal följer sedan de andra formerna av kontakt och dokumentation för respektive skolform, t.ex. individuella utvecklingsplaner för de obligatoriska skolformerna, individuella studieplaner för gymnasieskolan och andra former av skriftlig information, t.ex. åtgärdsprogram. Bestämmelser kommer enligt detta förslag att finnas både i respektive skolformskapitel och i skolformsförordningarna.

Skolverket har vid olika tillfällen framfört att de obligatoriska skolformerna borde ha samma reglering som gymnasieskolan, där ansvaret föreslås läggas på rektor att se till att detta kommer till stånd. Det finns dock skäl att ha en annorlunda reglering i gymnasieskolan, där organisationen är sådan att det kan vara otydligt vem av elevens lärare som har ansvaret för utvecklingssamtalet. I de obligatoriska skolformerna är detta för det mesta självklart, särskilt i de tidigare årskurserna.

För gymnasiesärskolan finns i dag inga bestämmelser om utvecklingssamtal. Eftersom elever i gymnasiesärskolan har samma behov som elever i gymnasieskolan att minst en gång per termin få en samlad information om sin kunskapsutveckling och studie-situation omfattar Skollagsberedningens förslag även gymnasiesärskolan.

Förslaget innebär även att samtliga fristående skolor nu kommer att omfattas av kravet på utvecklingssamtal. I gällande bestämmelser framgår att en fristående skola som fått medgivande att sätta betyg ska tillämpa bestämmelserna i 7 kap. grundskoleförordningen respektive 7 kap. särskoleförordningen. Dessa skolor omfattas alltså redan i dag av bestämmelserna om utvecklingssamtal. Fristående skolor motsvarande gymnasieskolan som utfärdar betyg enligt bestämmelserna för gymnasieskolan omfattas dock inte av bestämmelsen om utvecklingssamtal.

Individuella utvecklingsplaner och skriftlig information

I grundskolan och motsvarande skolformer ska elever och deras vårdnadshavare ges skriftlig information om elevens skolgång genom att individuella utvecklingsplaner upprättas i anslutning till utvecklingssamtalet. Bestämmelserna finns i dag i grundskoleförordningen (1994:1194), särskoleförordningen (1995:206), specialskoleförordningen (1995:401) och sameskoleförordningen (1995:205). Skollagsberedningen föreslår nu att bestämmelserna flyttas från förordning till lag och tas in i respektive skolformskapitel. Regleringen kommer att omfatta både offentliga och enskilda huvudmän.

Den individuella utvecklingsplanen ska inte enbart vara framåtsyftande. Den ska även innehålla omdömen om elevens kunskapsutveckling i de ämnen som eleven får undervisning i. Utformningen av sådana omdömen bestäms lokalt på den enskilda skolan. Något förbud mot att skriftlig information om elevens skolgång ges karaktären av betyg finns inte. Rektor beslutar om den närmare utformningen. Planen får också innehålla annan information om elevens skolgång om rektor beslutar detta.

Utvecklingssamtalet är ett trepartssamtal mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare som bör ge ömsesidig information och leda fram till ömsesidiga åtaganden om det ansvar

som parterna har för att eleverna ska nå målen. Sådana överenskommelser mellan parterna ska dokumenteras i utvecklingsplanen. Detta ska ses som en bekräftelse på och ett ansvarskontrakt om vad som överenskommits.

3.4.2 Allmänna bestämmelser om betyg

Förslag: De allmänna bestämmelserna om betyg och intyg ska finnas i lag i stället för i förordning. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska bemyndigas att meddela ytterligare föreskrifter om betyg.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår i likhet med Skollagskommittén att de allmänna bestämmelserna om betyg ska finnas i lag i stället för i förordning. Vid de flesta förändringar av betygssystemet har regeringen på grund av frågornas stora principiella betydelse valt att underställa riksdagen förslagen i en proposition. Riksdagen har ett legitimt intresse av att få behandla dessa frågor, som är av stor betydelse för elevernas rättssäkerhet och val av studieväg, och ibland kan ha stor betydelse för elevens framtid. Regeringen behöver därför i de flesta fall vända sig till riksdagen med förslag till ändringar i betygssystemet, även om de bestämmelser som berörs finns i en förordning. Det framstår mot denna bakgrund som naturligt att allmänna bestämmelser om betyg flyttas från skolformsförordningarna till skollagen.

Det finns emellertid behov av kompletterande bestämmelser om betyg, framför allt i gymnasie- och gymnasiesärskolan samt vuxenutbildningen. Vi föreslår därför att ett bemyndigande införs med innebörden att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får utfärda ytterligare föreskrifter om betyg.

I avsnittet om Övriga bestämmelser (kap. 28) kommenteras det föreslagna bemyndigandet som innebär att regeringen får utfärda bestämmelser om att fristående skolor ska skicka in elevernas slutbetyg till hemkommunen för arkivering.

En ny betygsskala

Riksdagen har nyligen fattat beslut om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Regeringens förslag bygger på promemorian En ny betygsskala (Ds 2008:13), som har remissbehandlats. Beslutet innebär följande. När betyg sätts inom det offentliga skolväsendet ska en betygsskala med betygsstegen A, B, C, D, E och F användas. Betygsstegen A–E betecknar godkända resultat och F betecknar icke godkänt resultat. Om underlag för bedömning av en elevs kunskaper saknas på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte ges. Detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen. Betyget F och streckmarkering när betyg inte kan sättas ska dock inte användas i skolformer för elever som har en utvecklingsstörning. Riksdagen har också ställt sig bekom regeringens bedömning att införandet av den nya betygsskalan förutsätter nya kursplaner och kunskapskrav. Skollagsberedningen utgår från att detta arbete kommer att vara slutfört och den nya betygsskalan kommer att kunna börja tillämpas samtidigt med att en ny skollag kan träda i kraft. I vårt förslag har därför bestämmelserna om betygssteg och betygsbeteckningar utformats i enlighet med riksdagens beslut om den nya betygsskalan. En konsekvens av den ställning som de fristående skolorna ges i vårt förslag blir dock att betygsregleringen kommer att bli direkt tillämplig på all utbildning i de skolformer där betyg sätts, oavsett om den har offentlig eller enskild huvudman.

3.4.3 Undantag från betygsbestämmelserna för vissa fristående skolor

Förslag: Fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning ska kunna undantas från betygsbestämmelserna.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollagstiftning är fristående grundskolor som har ansökt om och fått medgivande att sätta betyg enligt de bestämmelser som gäller för grundskola med offentlig huvudman skyldiga att följa grundskoleförordningens 7 kap. I annat fall behöver fristående grundskolor inte sätta betyg i de ämnen där det finns nationella kursplaner och kunskapskrav. För fristående gymnasieskolor gäller att de ska sätta betyg enligt bestämmelser i gymnasieförordningen.

Skollagskommittén föreslog att skolor med såväl offentlig som enskild huvudman som tillämpar en alternativ pedagogik enligt föreskrifter som meddelas av regeringen bör kunna medges att tillämpa ett annat bedömningssystem.

Skollagsberedningen anser att som huvudregel ska såväl enskilda som offentliga huvudmän inom skolväsendet tillämpa samma regler om bedömning och betygssättning. Det bör dock även fortsättningsvis finnas möjlighet för regeringen att i förordning föreskriva att fristående skolor som tillämpar en alternativ pedagogik, t.ex. Waldorfskolor, också får tillämpa ett annat bedömningssystem. Sådana föreskrifter får bara innebära undantag för fristående skolor på grund av att undervisningen har en alternativ pedagogisk inriktning. Sådana undantag ska endast vara möjliga i fråga om betygsregleringen som helhet. Det bör däremot inte vara möjligt att medge mer begränsade avsteg, t.ex. att vissa fristående skolor tillämpar en annan betygsskala eller sätter betyg vid andra tillfällen än enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet i allmänhet.

3.5 Åtgärder för rättvisa och likvärdiga betyg

Betygssättning är beslut som ofta har rättsverkan för eleven. Betygen kan ha en avgörande betydelse för elevens framtid, eftersom de har en direkt koppling till urvals- och behörighetsbestämmelser. Betygssättningen innebär därmed myndighetsutövning. Det är av stor vikt att elever ska känna att de fått visa sina kunskaper och blivit rättvist bedömda.

Att betygen måste vara rättvisa och likvärdiga är därför en självklarhet. Frågan om en likvärdig betygssättning har länge uppmärksammats. År 1999 fick Skolverkets kvalitetsgranskningsnämnd i uppdrag att genomföra en nationell kvalitetsgranskning i skolan rörande en likvärdig och rättvis betygssättning. Nämndens rapport år 2000 (Skolverkets rapport nr. 190) pekar på brister i detta avseende. Frågan uppmärksammades också i Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan 2003 (NU 03, Skolverkets rapport nr. 250). Även Riksrevisionen har i rapporten *Betyg med lika värde* (2004:11) konstaterat att det finns brister i likvärdigheten i grundskolans betygssättning.

Betyg och bedömning är starkt förknippade med varandra. Bedömning behöver ständigt göras för att utvärdera hur lärandet sker mot uppställda mål och kunskapskrav. Den kunskapssyn som kommer till uttryck i läroplaner, kursplaner och kunskapskrav utgår ifrån att det sker en bedömning som grundar sig på observationer, samtal, elevarbeten, projekt- och grupparbeten samt enskilda uppgifter. Bedömningen syftar till att identifiera elevers kunskaper för att beskriva starka och svaga sidor och ge ett bra underlag för att planera elevens fortsatta utveckling. Betygen ska visa i vilken utsträckning eleven har uppnått de nationellt uppställda kunskapskraven och även visa kvaliteten i kunskaperna. Nationella ämnesprov och andra prov är därvid en del av bedömningsunderlaget.

Omprovning av betyg

Skollagskommittén föreslog ett system med en möjlighet för elever att kunna få ett betyg omprövat inom en vecka efter det att betyget utfärdats. Omprovningen skulle enligt förslaget göras av en lärare från en annan skolenhet på samma underlag som det ursprungliga betyget satts. Förslaget skulle omfatta alla de skolformer där betyg satts. Många remissinstanser yttrade sig över förslaget och remissbilden var splittrad. Flertalet remissinstanser var positiva till förslaget i sig men det framhölls samtidigt att de praktiska, organisatoriska och ekonomiska konsekvenserna inte var tillräckligt utredda.

Skollagsberedningen delar Skollagskommitténs bedömning att omprovning av betyg är en viktig rättssäkerhetsfråga för elever. Att införa ett system med omprovning av betyg är dock en omfattande konstruktion som kan antas få stora organisatoriska konsekvenser för verksamheten. Det är därför angeläget att frågan närmare analyseras med utgångspunkt i Skollagskommitténs förslag. Inom Regeringskansliet bereds för närvarande direktiv till en utredning om omprovning av betyg. Skollagsberedningens förslag till ny skollag innehåller därför inga bestämmelser om detta.

I avvaktan på utredningens förslag föreslår Skollagsberedningen i stället andra förändringar i skollagen för att värna om rättvisa och likvärdiga betyg samt för att minska behovet av möjligheten att ompröva eller överklaga. Syftet med våra förslag är att stärka elevernas rättssäkerhet och innebär att det införs föreskrifter i skollagen som berör rektors roll samt lärarens skyldighet att informera. Vi föreslår också en ny bestämmelse med skyldighet att rätta till ett uppenbart felaktigt betyg.

Det kan också finnas anledning att se över behovet av fördjupad lärarkompetens i frågor som gäller bedömning och betyg.

3.5.1 Rektors ansvar för betygssättningen förtydligas

Förslag: Rektors ansvar att verka för att betygssättningen sker i enlighet med lag och andra författningar ska förtydligas genom att en särskild bestämmelse införs i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Rektor har det övergripande ansvaret för skolans pedagogiska verksamhet. Det innefattar också att bedömning och betygssättning ska ske i enlighet med de bestämmelser som finns. Olika undersökningar, bl.a. Skolverkets utvärderingar, visar att många rektorer överlämnat betygssättningen helt till skolans lärare, utan att själva delta i processen. Skolverket bedömer i sin sammanfattande inspektionsrapport från 2003 att rektorer sällan tycks ta initiativ för att säkra en rättvis och likvärdig betygssättning. Krav på ett förtydligande av rektors ansvar för att lärares myndighetsutövning utförs på ett sätt som svarar mot de nationella bestämmelserna har framförts av Riksrevisionen i den tidigare nämnda rapporten *Betyg med lika värde* (2004:11).

Skollagsberedningen föreslår att rektors särskilda ansvar förtydligas i skollagen. Detta ansvar innebär att se till att skolans eller verksamhetens lärare dels är väl förtrogna med det regelverk som gäller, dels i övrigt får det stöd de behöver för att kunna sätta rättvisa och likvärdiga betyg. I rektors ansvar ingår också att särskilt beakta obehöriga, mindre erfarna och nyanställda lärares behov av stöd i denna process. Rektors ansvar blir extra tydligt i samband med att utbildningar överlämnas för att bedrivas på entreprenad till en enskild, eftersom myndighetsutövning i form av bl.a. betygssättning får överlämnas till den enskilde.

3.5.2 Information om grunderna för betygssättningen

Förslag: En bestämmelse ska införas i skollagen om att eleven ska få information om grunderna för betygssättningen.

Skollagsberedningens förslag

Elevens rätt till information om på vilka grunder betyget i en kurs, ett ämne eller ett ämnesblock sätts behöver stärkas. I dag finns en riktlinje om rätten till information i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). Mål- och resultatstyrningen innebär att elever och lärare ska ges stort utrymme att tillsammans planera och utforma undervisningen, dvs. innehåll och arbetssätt. Arbetet förutsätter att information om mål och kunskapskrav ges till alla elever i början av ett ämne, ett ämnesblock eller en kurs samt under utbildningens gång. Skolverkets inspektionsrapport från 2003 liksom Skolverkets nationella utvärdering av grundskolan (NU 03) visar emellertid att det finns stora brister i den information elever får och i hur väl de förstår målen. Många missförstånd som gäller enskilda betyg kan undanröjas genom att informationen om kunskapskraven i början av studierna förbättras. Mot denna bakgrund föreslår vi att en sådan informationsskyldighet införs i skollagen för att markera skolans och lärarens ansvar.

3.5.3 Ändring av uppenbart oriktiga betyg och rättelse av skrivfel och liknande

Förslag: Den som har satt betyget ska ändra betyget om det är uppenbart oriktigt och om det kan ske snabbt och enkelt. Ändringen får inte leda till att betyget sänks. I vissa fall ska rektor göra ändringen i stället för den som satt betyget.

Hänvisningen till förvaltningslagens bestämmelser om rättelse av skrivfel eller liknande i dagens skolformsförordningar ersätts av en egen bestämmelse i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningens förslag till åtgärder syftar bl.a. till att förebygga att fel begås. Det är emellertid inte möjligt att helt utesluta att felaktigheter inträffar. Praxis i dag är att ett betyg rättas endast som en följd av skrivfel eller liknande förbiseende. En bestämmelse finns i förordningarna för de olika skolformerna om att 26 § förvaltningslagen (1986:223) om rättelse av skrivfel eller liknande ska tillämpas i skolan och att rektorn får besluta om rättelse. Vi föreslår att denna bestämmelse förs in i skollagen och där utgör en egen bestämmelse som omfattar all utbildning oavsett huvudman.

Bestämmelsen i 26 § förvaltningslagen om rättelse gäller inte beslut där myndigheten har funnit att en felaktig bedömning ligger till grund för beslutet. Ett sådant fel kan dock föranleda en ändring i enlighet med 27 § förvaltningslagen. Huvudregeln i den bestämmelsen är att en myndighet ska ändra ett beslut som är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon anledning, under förutsättning att ändringen kan ske snabbt och enkelt och utan att det blir till nackdel för någon enskild part. Det råder olika meningar om huruvida 27 § förvaltningslagen kan tillämpas i den offentliga skolan. Oavsett vilken bedömning som görs kan konstateras att förvaltningslagen inte omfattar utbildning med enskild huvudman.

Det är en viktig rättssäkerhetsprincip att även uppenbara felaktigheter i bedömningen ska kunna rättas till. Vi föreslår därför att en skyldighet att ändra ett uppenbart oriktigt beslut om betyg införs i skollagen med 27 § förvaltningslagen som förebild. Som nämnts är en av förutsättningarna i förvaltningslagen att ändringen kan ske snabbt och enkelt. Bakgrunden är bl.a. att förfarandet i förekommande fall inte onödigt ska fördröja en

prövning av ett överklagande. När det gäller beslut om betyg finns i dagsläget inte någon möjlighet att få till stånd en ändring på annat sätt än vad som här föreslås. Ett betyg har dock betydelse bl.a. för fortsatta studier. För att i möjligaste mån undvika osäkerhet i olika antagningsförfaranden är det viktigt att ett betyg står fast i så stor utsträckning som möjligt. Av dessa skäl är det rimligt att en bestämmelse om ändring av ett beslut om betyg också förutsätter att ändringen kan ske snabbt och enkelt.

Ytterligare en förutsättning för ändring av ett beslut om betyg är att det ska vara frågan om ett uppenbart felaktigt beslut. En uppenbar felaktighet kan t.ex. vara att bedömningsunderlag förbisetts eller att frånvaro vägts in på ett sätt som strider mot grunderna för bedömning av elevers kunskaper. Bestämmelsen medger däremot inte att en elev som uppfattar sig felaktigt bedömd, får ytterligare möjlighet att visa upp sina kunskaper efter det att betyget satts. Detta kan endast ske genom att tillämpa bestämmelserna om prövning (se avsnitt 3.5.4).

Den föreslagna bestämmelsen stärker alla elevers rättssäkerhet genom att den också gäller elever i fristående skolor. En liknande bestämmelse om att kunna ändra ett uppenbart felaktigt betyg finns i högskoleförordningen (1993:100). Genom att bestämmelsen införs även i skollagen blir författningsregleringen enhetlig inom området.

3.5.4 Prövning

Förslag: Bestämmelser om prövning ska finnas i respektive skolformskapitel.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att det liksom i dag ska finnas en möjlighet att få kunskaper bedömda och betyg satta genom en prövning i den obligatoriska skolan. I gymnasieskolan kan en elev få pröva i ämnen som ingår i elevens studieväg, där betyg inte satts eller där eleven fått Icke godkänt. Inom kommunal vuxenutbildning och svenskundervisning för invandrare kan en vuxen i nuläget begära att få göra prövningar i syfte att erhålla betyg i en kurs. En vuxen kan även vända sig till en gymnasieskola för att begära en sådan prövning under vissa förutsättningar. Detta gäller även om personen redan har ett betyg på kursen.

Eleven eller den prövande ges här en reell chans att visa sina kunskaper och få en ny objektiv bedömning, som kan resultera i ett annat betyg än det ursprungliga. Närmare bestämmelser om prövning finns i respektive skolformskapitel. Som framgår av avsnitt 3.5 så bereds för närvarande direktiv till en utredning om omprövning av betyg. I denna utredning ska också kostnaderna för och reglerna för prövning belysas.

Inget förslag om medbedömare vid betygssättning

Skollagskommittén föreslog att betyg ska beslutas av den lärare som ansvarar för undervisningen vid den tidpunkt då betyget ska sättas, under förutsättning att den läraren uppfyller behörighetskraven för anställning utan tidsbegränsning eller annars är tillsvidareanställd. I andra fall ska betyget beslutas av en lärare som uppfyller kraven för tillsvidareanställning tillsammans med den som ansvarar för undervisningen. Medbedömaren skulle utses av rektorn. Om två eller flera lärare inte kan enas om ett betyg skulle rektorn enligt kommitténs förslag besluta om betyget.

Frågor om behörighetsbestämmelser för lärare, ett statligt auktorisationssystem och vilka arbetsuppgifter olika kategorier

av lärare ska kunna utföra har utretts av Lärarutredningen (dir. 2006:31, dir. 2006:140, dir. 2007:117 samt dir. 2008:21).

I avvaktan på beredningen av Lärarutredningens förslag (*Legitimation och skärpta behörighetsregler*, SOU 2008:52) lämnar Skollagsberedningen inga förslag till bestämmelser om betygsättning relaterat till lärarbehörighet i den nya skollagen.

4 Kvalitet och inflytande

Skollagsberedningen föreslår att systematiskt kvalitetsarbete och inflytande behandlas i ett gemensamt kapitel i skollagen, som gäller för samtliga skolformer och för fritidshemmet. Genom att lägga frågorna om kvalitet och inflytande i ett särskilt gemensamt kapitel vill vi betona vikten av dessa inslag i ett mål- och resultatstyrt system. Det finns dessutom flera beröringspunkter mellan områdena, som gör det motiverat att föra samman bestämmelser om kvalitetsarbete och inflytande i ett kapitel. I kapitel 24 finns kommentarer till bestämmelser om tillsyn, statlig kvalitetsgranskning, nationell uppföljning, uppgiftsskyldighet m.m.

4.1 Systematiskt kvalitetsarbete

Förslag: Varje huvudman inom skolväsendet ska systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen. Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att de nationella målen för utbildningen ska uppfyllas. Om det vid uppföljning, efter klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Skollagsberedningens förslag

Alla som deltar i en utbildning ska erbjudas en verksamhet som är likvärdig och av god kvalitet. Nationell likvärdighet i ett decentraliserat system förutsätter att staten fastställer nationella mål och systematiskt följer upp och granskar att målen nås och att ett systematiskt kvalitetsarbete utvecklas på lokal nivå. Systematiskt och kontinuerligt kvalitetsarbete måste därför bedrivas i varje skola och verksamhet och av varje huvudman. Utveckling och utvärdering av skolenhetens arbete med värdegrundsfrågorna är en självklar del i detta.

Regeringens skärpta krav på tätare och mer systematiska utvärderingar av skolans kvalitet, bl.a. genom utökning av inspektionsverksamheten och fler nationella ämnesprov, medför att den tidigare mycket detaljerade regleringen av hur det lokala kvalitetsarbetet ska bedrivas kan upphöra och ersättas med mer generella bestämmelser.

I enlighet med den grundläggande principen i detta förslag till ny skollag innehåller kapitlet krav på ett systematiskt och kontinuerligt kvalitetsarbete för i stort sett alla former av utbildning och verksamhet för barn, ungdomar och vuxna, oberoende av huvudman.

I dag finns regler om kvalitetsredovisning i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet. Varje kommun och varje skola som ingår i det offentliga skolväsendet, varje kommunalt bedriven förskola och varje kommunalt bedrivet fritidshem ska årligen upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning som ett led i den kontinuerliga uppföljningen och utvärderingen. Detsamma gäller för fristående skolor som motsvarar grund- och gymnasieskolan, riksinternatskolor och sådana resurscenter som enligt särskilda regler anordnar utbildning för vissa elever med funktionshinder. Kommunernas kvalitetsredovisningar ska omfatta såväl kommunalt bedriven skolverksamhet som kommunalt bedriven förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Förutom kvalitetsredovisning finns i dag krav på det planeringsinstrument på kommunal nivå som kallas skolplan. På skolenivå ska finnas en lokal arbetsplan. Kravet på kommunal skolplan finns i skollagen (2 kap. 8 §) och bestämmelsen om lokal arbetsplan i skolformsförordningarna (t.ex. 2 kap. 23 § grundskoleförordningen). Skollagsberedningen föreslår, i likhet med Skollagskommittén, att nuvarande bestämmelser om kommunal skolplan och lokal arbetsplan upphör. Vårt förslag och argumentationen för detta har dock av strukturella skäl placerats i kapitel 2 *Huvudmän och ansvarsfördelning*. Anledningen är att bestämmelsen om den kommunala skolplanen finns i det motsvarande 2 kap. *Den kommunala organisationen för skolan* i dagens skollag.

Ett borttagande av kravet på skolplan och arbetsplan innebär inte att huvudmän och verksamheter fritas från ansvaret att ha en planering för sin verksamhet. Detta följer av kravet på uppföljning och utveckling. Det bör också tydligt markeras att planering är en förutsättning för ett väl fungerande kvalitetsarbete. Skollagsberedningen föreslår därför en bestämmelse om huvudmannens ansvar för att systematiskt *planera, följa upp och utveckla* verksamheten. Arbetet med att utveckla verksamheten är en process där en analys och värdering bl.a. av skolans resultat och redan vidtagna åtgärder måste ligga till grund för beslut om åtgärder för förbättring. Det innebär att huvudmannen bör ha ett kvalitetssystem med struktur, rutiner, processer och resurser, vilket är en förutsättning för ledning och styrning av verksamhetens resultat.

Syftet med allt kvalitetsarbete är att det ska leda till förbättringar. Det är därför ytterst angeläget att kunskapen om eventuella brister i en verksamhet verkligen följs av åtgärder för förändring och förbättring. Vi föreslår därför en uttrycklig bestämmelse om att huvudmannen ska se till att nödvändiga åtgärder vidtas om det vid uppföljning, efter klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten.

4.1.1 Krav på dokumentation men kravet på kvalitetsredovisning avskaffas

Förslag: Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras. Kravet på obligatoriska kvalitetsredovisningar avskaffas.

Skollagsberedningens förslag

Kvalitetsredovisningens primära syfte har varit att främja huvudmännens och verksamheternas lokala kvalitets- och utvecklingsarbete. Förordningen om kvalitetsredovisning infördes redan 1997 (1997:702). I kvalitetsredovisningen ska dels finnas en bedömning av i vilken utsträckning de nationella målen för utbildningen har förverkligats, dels en redogörelse för vilka åtgärder som kommer att vidtas för ökad måluppfyllelse.

Åtgärderna ska baseras på en analys av orsakerna till eventuella brister eller möjliga förbättringsområden. Avsikten har varit att stödja ett kontinuerligt förbättringsarbete som grund för förbättrad måluppfyllelse och ökad effektivitet, vilket i sin tur skulle bidra till en nationellt likvärdig skola. Kvalitetsredovisningarna har dock, bl.a. enligt Skolverket, haft skiftande kvalitet och ofta innehållit beskrivningar snarare än värderingar av verksamhetens resultat.

Regeringen har som tidigare nämnts vidtagit åtgärder för att förstärka den nationella inspektionsverksamheten och för att utöka antalet nationella prov. Tillsammans med de möjligheter till sanktioner som föreslås i kap. 24 *Tillsyn m.m.* kommer detta att betyda att ett skarpare system för nationell utvärdering av skolornas kvalitet införs och det nuvarande kravet på kvalitetsredovisningen kan därmed utgå.

Elever, föräldrar och allmänhet ska kunna få del av viktig information om verksamheten. De kan på så sätt bli mer delaktiga och få ökade möjligheter att göra val och påverka verksamhetens utveckling. Många kommuner lägger ut information om

kommunens och skolornas, förskolornas och fritidshemmens resultat, verksamhetens utveckling och andra intressanta uppgifter på en hemsida eller gör informationen tillgänglig för en bredare allmänhet på andra sätt. Genom att huvudmännen kan ta del av varandras information så kan detta även bidra till utveckling av andra huvudmäns kvalitetssäkring. För huvudmannen utgör den samlade dokumentationen av kvalitetsarbetet ett underlag för bedömning av olika verksamheters skilda förutsättningar och resultat och kan därmed bli underlag för prioriteringar och insatser för ökad måluppfyllelse. Det är därför väsentligt att det även fortsättningsvis finns tillgång till en systematisk och lättillgänglig dokumentation av resultat och kvalitetsarbete hos huvudmannen.

Dokumentationen av det systematiska kvalitetsarbetet på förskoleenhets- och skolenhetsnivå samt på huvudmannanivå utgör dessutom ett viktigt underlag för myndigheterna i deras arbete, framför allt för den nationella inspektionsverksamheten.

Skollagsberedningen anser sammanfattningsvis att det systematiska kvalitetsarbetet inte behöver ske på ett likformigt sätt utan bör utgå från det lokala arbetet och från det systematiska kvalitetsarbetet som ska bedrivas på förskolor och skolor. Detta kvalitetsarbete ska dokumenteras. Däremot anser Skollagsberedningen att kravet på att det ska finnas ett speciellt dokument vid namn kvalitetsredovisning snarast kan skymma syftena med kvalitetsarbetet.

4.1.2 Kvalitetsarbete på huvudmannanivå

Förslag: Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Huvudmannen har det yttersta ansvaret för genomförandet av utbildningen, vilket ger huvudmannens kvalitetsarbete en särskild roll att garantera kvalitet och likvärdighet. Det bör bygga på de uppgifter som kommer fram i verksamheternas kvalitetsarbete och på andra uppgifter som är väsentliga för uppföljningen och utvecklingen, t.ex. betygsstatistik och resultat av nationella prov. Det finns därutöver skäl att anlägga särskilda huvudmannaperspektiv på verksamheten. Som exempel kan nämnas behovet av att analysera variationer mellan skolornas resultat och måluppfyllelse liksom likvärdigheten i skolors bedömning och betygssättning. Även huvudmannens styrning, uppföljning, utvärdering och utveckling av verksamheten bör analyseras särskilt. Samma krav på kvalitetsarbete på huvudmannanivå ställs även på huvudmän för fristående skolor.

En enskild huvudman som bedriver utbildning vid endast en förskole- eller skolenhet bör kunna arbeta med planering, uppföljning, utvärdering och utveckling på huvudmannanivå och enhetsnivå i ett sammanhang då begreppen huvudman och förskole- eller skolenhet för fristående verksamheter i många fall sammanfaller i dessa avseenden. Kommunen bör inom ramen för sitt kvalitetsarbete kunna erbjuda huvudmannen för en sådan fristående verksamhet att ingå i kommunens kvalitetsarbete på huvudmannanivå, exempelvis vad avser uppföljning av utbildningen.

Överväganden när det gäller ansvaret för kvalitetsarbete i annan pedagogisk verksamhet med enskild huvudman, t.ex. familjedaghem med enskild huvudman, som kommunen godkänt, finns i kap. 23 *Annan pedagogisk verksamhet*.

När det gäller kommunernas vuxenutbildning bedrivs många yrkesutbildningar liksom t.ex. undervisning i svenska för invandrare på entreprenad. I och med att kommunen har kvar sitt ansvar som huvudman även i dessa fall ställs extra stora krav på ett utvecklat kvalitetsarbete, t.ex. genom ledning, styrning, uppföljning och utvärdering. Även upphandlingen av utbildning-

arna enligt lagen om offentlig upphandling utgör en viktig del i kvalitetssäkringen av verksamheten. Vidare ställs särskilda krav på ledningsfunktioner, t.ex. rektorsfunktionen, när utbildningarna bedrivs i entreprenadform. Självklart bör kvalitetsarbetet ha samma dignitet oavsett om utbildningen genomförs av kommunens egen utförarorganisation eller av en extern utförare. Ett utvecklat kvalitetsarbete utgör också en viktig förutsättning för likvärdighet och rättssäkerhet utifrån ett deltagarperspektiv.

För fristående skolor har den dåvarande regeringen tidigare i propositionen *Fristående skolor* (prop. 2001/02:35) lämnat förslag om att kommunen ska följa upp och utvärdera verksamheten vid sådana skolor samt att de fristående skolorna ska vara skyldiga att lämna sina kvalitetsredovisningar till den kommun där de är belägna. Riksdagen ställde sig inte bakom regeringens förslag utan tillkännagav att fristående skolor alltid bör erbjudas att delta i kommunens uppföljnings- och utvärderingssystem (bet. 2002/03:UbU15, rskr. 2002/03:204).

Då villkoren för offentlig och enskild verksamhet nu föreslås bli mer likvärdiga, anser vi att det finns starka skäl för att en kommun i sin information även ska redovisa verksamhet som bedrivs vid en fristående skola i kommunen, om den enskilde huvudmannen så önskar. Vi föreslår därför, i linje med riksdagens tillkännagivande, att kommunen ska erbjuda huvudmännen för de fristående skolor som är belägna i kommunen att låta de fristående skolorna ingå i kommunens information på huvudmannanivå. Om en enskild huvudman begär det ska kommunens information även omfatta verksamheten vid den fristående skolan. I enlighet med definitionen av fristående skolor i vårt förslag till ny skollag omfattas även förskoleklasser och fritidshem, som godkänts av tillsynsmyndigheten.

4.1.3 Kvalitetsarbete på förskole- och skolenhetsnivå

Förslag: Kvalitetsarbete, planering, uppföljning och utveckling ska bedrivas på förskole- och skolenhetsnivå. Förskolechefen och rektorn ska ansvara för att kvalitetsarbetet genomförs enligt bestämmelserna.

Kvalitetsarbetet ska bedrivas under medverkan av lärare, övrig personal samt elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare samt elevernas vårdnadshavare ska också ges möjlighet att delta i arbetet.

Skollagsberedningens förslag

Barn, elever och föräldrar ska kunna ställa höga krav på kvalitet och insyn i utbildningen. Det gäller oberoende av verksamhet och oberoende av om huvudmannen är offentlig eller enskild. Skollagsberedningen föreslår därför att det i skollagen införs krav på att varje enhet med förskola, fritidshem, förskoleklass och skola respektive verksamhet inom skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna ska arbeta systematiskt och kontinuerligt med planering, uppföljning och utveckling av verksamheten. Överväganden när det gäller ansvaret för kvalitetsaspekter i annan pedagogisk verksamhet med enskild huvudman, t.ex. familjedaghem med enskild huvudman, som kommunen godkännt, finns i kap. 23 *Annan pedagogisk verksamhet*.

Kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå ska bedrivas under medverkan av lärare, övrig personal samt barn och elever. Arbetet med att utveckla verksamheternas kvalitet bör präglas av demokrati, delaktighet och inflytande. För att nå genomslag och leda till verkliga förbättringar måste kvalitetsarbetet vara brett förankrat hos personal, barn, elever och vårdnadshavare. Läraren har ett särskilt ansvar för kvaliteten i undervisningen och att den kontinuerligt utvecklas. Att lärare systematiskt verkar för att utveckla undervisningen i syfte att därigenom förbättra mål-

uppfyllelsen är centralt för att höja kvaliteten i förskolan och skolan. Ett sådant systematiskt arbete bör vara den drivande kraften bakom kvalitetsarbetet. Det är därför en självklarhet att läraren enskilt och tillsammans med sina kollegor har en aktiv roll i kvalitetsarbetet

Vid utbildning på entreprenad är det viktigt att huvudmannen försäkras om att kvalitetsarbetet bedrivs och utvecklas utifrån de avtalslösningar som inrättas mellan huvudmannen och utföraren.

En särskild utredare har haft i uppdrag att lämna förslag till Utbildningsinspektionens framtida inriktning och utformning (dir. 2007:80). I utredarens uppdrag ingick bl.a. att ta ställning till vilken typ av underlag om förhållanden hos huvudmannen och dennes skolor och verksamheter som inspektionen behöver ha tillgång till inför ett inspektionsbesök. Utredningen redovisade sitt betänkande *Tydlig och öppen – Förslag till en stärkt skolinspektion* (SOU 2007:101) den 15 december 2007.

Utredaren föreslår bl.a. att skolorna inför en inspektion ska upprätta en självvärdering. Detta är ett dokument som kan bestå av ett antal frågor både av tillsyns- och kvalitetskaraktär. Utredare anser att en genomtänkt och systematisk självvärdering som undertecknas av rektor som ansvarig tjänsteman kan utgöra ett redskap för inspektionen på flera sätt, bl. a. som ett underlag inför besöket. Betänkandet har remissbehandlats. Skollagsberedningens förslag stämmer väl överens med utredarens.

Av bestämmelserna bör det vidare framgå att rektor respektive förskolechef ansvarar för att det systematiska och kontinuerliga kvalitetsarbetet genomförs. Chefen för verksamheten har ansvaret men kan låta någon annan utföra de konkreta arbetsuppgifterna.

För att verksamheten ska kunna utvecklas är det viktigt att det finns ett system där förskolan och skolan kontinuerligt rapporterar till huvudmannen vilka resultat och förslag till förbättringar det lokala kvalitetsarbetet har lett fram till.

4.1.4 Klagomålshantering

Förslag: Huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommittén konstaterade att det oftast är genom uppföljning och utvärdering som det visar sig om det finns brister i verksamheten och att det är huvudmannens ansvar att sådana rättas till. Barn, elever och föräldrar vänder sig sällan till huvudmannen, när de är missnöjda. I huvuddelen av de anmälningar som Skolverket tar emot har huvudmannen inte fått tillfälle att själv först agera. Ofta har denne inte ens kännedom om ärendet som nästan alltid rör förhållanden vid en enskild förskole- och skolenhet. Detta beror sannolikt på att barn, elever och föräldrar inte känner till möjligheterna att få frågan utredd redan av huvudmannen eller hur de ska gå till väga om kontakterna på förskole- och skolnivå inte räcker till. De vänder sig då direkt till Skolverket utan att först kontakta huvudmannen.

Mot denna bakgrund föreslår Skollagsberedningen att huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål. Huvudmannen ska informera om dessa rutiner så att barn, elever och vårdnadshavare får kännedom om hur de ska gå till väga. Det bör överlämnas till varje huvudman att bestämma hur klagomålshanteringens ska organiseras och hur informationen om klagomålsrutinerna ska lämnas. Rutinerna bör dock innehålla en intern ansvarsfördelning hos huvudmannen. Vidare är det givetvis nödvändigt att informationen om klagomålsrutinerna lämnas på sådant sätt att de blir kända för barnen och eleverna och deras vårdnadshavare.

4.2 Inflytande för barn, elever och vårdnadshavare

4.2.1 Barnens och elevernas inflytande

Förslag: Barn och elever ska ges inflytande över undervisningen, förskole- och skolmiljön och verksamheten i övrigt. Barnen och eleverna ska fortlöpande hållas informerade i frågor som rör dem och stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Informationen och formerna för inflytandet ska anpassas efter deras ålder och mognad.

Varje barn och elev ska ges tillfälle att behandla frågor av gemensamt intresse under skoltid. Barnens och elevernas arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas av förskolan och skolan. Den elev som har i uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen ska beviljas den ledighet från skolarbetet som uppdraget kräver och erbjudas kompensation för den undervisning som eleven går miste om på grund av uppdraget.

Skollagsberedningens förslag

Alla skolformer och fritidshemmet ska utifrån demokratisk grund förankra, förmedla och levandegöra de grundläggande värden, som anges i skollagen och i läroplanerna (Lpfö 98, Lpo 94 och Lpf 94). Skolväsendet ska fostra demokratiska medborgare och har därmed ett viktigt socialisationsuppdrag. Detta förutsätter att barn redan från förskoleåldern har en viss grad av inflytande genom att kunna påverka sin egen situation och verksamhetens innehåll. Möjligheterna till inflytande för barn och elever kan i vissa avseenden behöva utvecklas och förbättras och hinder för deltagande och inflytande undanröjas.

Demokratiuppdraget samt barnens och elevernas möjlighet till inflytande är starkt kopplade till varandra. Förskolan och skolan ska dels ge kunskaper om demokrati och mänskliga

rättigheter m.m., dels tillämpa ett demokratiskt arbetssätt. Demokratiuppdraget innebär bl.a. att arbeta med inflytande, delaktighet, jämställdhet och människors lika värde både i teori och praktik. Förskolan och skolan ska förmedla de mänskliga rättigheterna. Barnkonventionen uttrycker barns egna mänskliga rättigheter, bl.a. rätten att komma till tals i frågor som rör dem. Skolan utgör en plattform för elever att lära sig och utöva sina mänskliga rättigheter, som en del i värdegrundsarbetet. Det innebär att alla elever måste ges möjlighet och tillfälle att behandla frågor av gemensamt intresse under verksamhetstid. De vuxna i förskolan och skolan ska arbeta för att undanröja hinder för delaktighet och inflytande samt stödja och skapa förutsättningar för barnen och eleverna att engagera sig i sin arbetsmiljö och i frågor som rör den. Personalen ska stärka och uppmuntra det engagemang som finns.

För barn och elever är inflytande en del av deras rätt att påverka den verksamhet, där de dagligen vistas och verkar. Det är viktigt för att förankra beslut och åtgärder i verksamheten. Därför är det rimligt att formulera bestämmelsen om barns och elevers inflytande starkare än när det gäller vårdnadshavarna. Formuleringen ”ska ges inflytande” markerar detta. För vuxna som deltar i utbildning inom ramen för de olika formerna av vuxenutbildning är det självklart att inflytande och delaktighet ska genomsyra verksamheten i likhet med vad som kännetecknar arbetslivet i övrigt.

I det inledande kapitlet i detta förslag till skollag finns en särskild paragraf, 1 kap. 8 §, där det framgår att i all utbildning som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Barns rätt till inflytande är en mänsklig rättighet enligt Förenta Nationernas konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen). Genom att Sverige år 1990 ratificerade barnkonventionen har landet förbundit sig att följa konventionens bestämmelser. Med barn avses i konventionen varje människa under 18 år.

I konventionen anges att barn med stigande ålder och mognad ska ges ökande självständighet innefattande möjlighet till inflytande och delaktighet. Vuxna har en skyldighet, inte bara

att låta barn komma till tals, utan även att beakta deras åsikter. Sambandet mellan barnkonventionen och de olika läroplanerna där formerna för inflytande och ansvar ska kopplas till stigande ålder och mognad är tydligt. Inflytandet ska anpassas till former som är lämpliga för ålder och mognad, så att alla barn oavsett utvecklingsnivå och möjlighet kan vara delaktiga. Ett av målen för den nationella ungdomspolitiken för 2008 är även att alla ungdomar mellan 13 och 25 år ska ha verklig tillgång till inflytande.

Eleverna bör ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Skolorna bör därför ha rutiner för hur frågor slussas från t.ex. klassnivå till ett forum för samråd (se avsnitt 4.2.3). Eleverna ska självklart kunna ta upp och diskutera frågor, som är viktiga för dem, även i andra sammanhang än i det eller de forum för samråd som finns, t.ex. i samtal direkt med lärare eller skolledning.

Barn- och elevinflytandet kan delas in i fyra nivåer: individ, grupp samt förskole- och skolenhet och förskole- och skolhuvudman. Individnivån rör t.ex. inflytandet över det egna lärandet (varje barns eller elevs individuella inflytande). Grupp-nivån är inflytandet över det som sker inom en klass eller en grupp och rör både det egna och det gemensamma lärandet, som t.ex. klassregler och gemensamma mål (både individuellt och kollektivt inflytande). Den tredje nivån är det inflytande som gäller hela verksamheten på enhetsnivå som skola, förskola och ibland hela kommunen (kollektivt inflytande).

På individ- och gruppnivå bör barns och elevers inflytande över undervisningen ges en vid tolkning och innefatta alla frågor som rör dem. Den konkreta utformningen av vad inflytandet omfattar måste få variera, bl.a. beroende på barnens och elevernas ålder, och bör därför lämnas till den lokala nivån att bestämma. Det finns ingen motsättning mellan barns och elevers rätt till inflytande och att rektorn och förskolechefen har ansvaret för det pedagogiska arbetet eller att lärare och förskollärare har ansvaret för undervisningen. Det ligger i deras respektive uppdrag att bedriva verksamheten så att barnen och eleverna

ges inflytande. Detta är inte minst viktigt när det gäller vuxenutbildningen. Det förhållningssätt som ska känneteckna utbildningen är att vuxna är just vuxna även i en utbildningssituation.

Barns och elevers kollektiva inflytande på enhetsnivå rör t.ex. generella arbetsmiljöfrågor, den yttre och inre miljön, t.ex. frågor om förskole- och skolgården, matsalen och därmed också måltider, rastverksamhet och andra frågor av gemensamt intresse. Även denna form av inflytande måste få variera beroende på barnens och elevernas ålder och mognad. I det kollektiva inflytandet ligger en viktig demokratisk skolning. Barn och elever får genom olika former av kollektiva samrådsorgan som t.ex. elevråd möjlighet att lära sig ta ansvar och leda ett arbete med inflytandefrågor. Det är därför önskvärt att det finns forum där barnen och eleverna själva får leda arbetet och att inflytandefrågor inte enbart hanteras i forum som leds av lärare, skolledare eller annan personal.

Elevernas inflytande regleras också i arbetsmiljölagen (1997:1160). Lagen gäller den som genomgår utbildning och ger eleverna medinflytande i arbetsmiljöfrågor genom elevskyddsombud. Även i Arbetsmiljöverkets (AFS 2001:01) och Skolverkets föreskrifter (SKOLFS 2004:13) finns i dag bestämmelser om elevskyddsombudens medverkan i skolans arbetsmiljöarbete.

Att elever åtar sig förtroendeuppdrag är positivt och ska stödjas. En viktig fråga för de elever som åtar sig uppdrag att företräda andra elever är att deras studieförutsättningar inte försämras och att de inte riskerar att uppnå sämre resultat än de annars skulle ha kunnat göra. I dag finns möjlighet endast för elever i gymnasieskolan att få kompensation för den undervisning de går miste om på grund av sina uppdrag. Elevföreträdare, inklusive elevskyddsombud, i alla skolformer utom förskolan, ska enligt vårt förslag ges ledighet och kompenseras för den undervisning de går miste om på grund av ett uppdrag. En elev, som engagerat sig som elevföreträdare i t.ex. ett forum för samråd eller på annat sätt bidragit till skolans gemensamma angelägenheter ska på begäran kunna få ett intyg om vad arbetet innehållit och hur det utförts.

Den föreslagna bestämmelsen om barns och elevers inflytande (4 kap. 9 §) är en allmän bestämmelse som syftar till att ge barnen och eleverna rätt till inflytande på alla de tre beskrivna nivåerna. Det inflytande som varje barn och elev ska ha anges i denna paragraf samtidigt som det individuella inflytandet även finns med i regler om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner m.m. Resonemang kring barnens och elevernas inflytande över sitt eget lärande utvecklas i läroplanerna för respektive skolform.

4.2.2 En allmän lagbestämmelse om vårdnadshavarnas inflytande

Förslag: Vårdnadshavarna för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, fritidshemmet samt i grundskolan och motsvarande skolformer ska ha möjlighet till inflytande över utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Barn och elever är de egentliga brukarna och ska med ökad ålder och mognad ha inflytande över både den dagliga verksamhetens uppläggning och sitt eget lärande. När det gäller de yngre barnen är vårdnadshavarna barnens ställföreträdare. Enligt föräldrabalken har vårdnadshavarna det övergripande ansvaret för sina barns fostran och utveckling. Föräldrars inflytande grundar sig främst på att de går in i barnets ställe när barnet på grund av sin ålder inte självt kan utöva sitt inflytande i full utsträckning. Detta skäl för föräldrars inflytande minskar i styrka i takt med att barnens ålder ökar och barnen själva kan bevaka sina intressen och uttrycka sig. Föräldrar har dessutom i sin roll som just vårdnadshavare och ansvariga för barnets fostran en annan utgångspunkt. Som ansvariga för barnens fostran är föräldrarnas möjlig-

het till inflytande och insyn i skolans verksamhet självklar. En välfungerande samverkan mellan eleverna, skolan och föräldrarna, både på individ- och gruppnivå har stor betydelse för verksamheten.

När det gäller vårdnadshavare har i förslaget till lag valts formuleringen ”ska ha möjlighet till inflytande över utbildningen”. Detta är en mer allmän bestämmelse än när det gäller barn och elever, som ska ”ges inflytande över undervisningen, skolmiljön och verksamheten i övrigt”. I praktiken kan vårdnadshavarna rimligen inte erbjudas samma möjligheter till deltagande i förskolans och skolans dagliga inre verksamhet som barnen och eleverna. Det är dessutom även i förhållande till vårdnadshavarna självklart att det är den pedagogiska personalen som utifrån sin profession har ansvaret för hur undervisningen planeras, genomförs och utvärderas tillsammans med barnen och eleverna.

Begreppet *vårdnadshavare* används genomgående i lagtexten för att öka tydligheten och för att det är enkelt att definiera vilken/-a personer det är. Andra begrepp såsom ”föräldrar” eller ”hemmet” kan avse andra vuxna i barnets närhet än vårdnadshavarna. Terminologin ska inte innebära något hinder för att samarbete med föräldrar eller hemmet anges i läroplanerna på samma sätt som hittills. Bestämmelsen innebär ingen inskränkning av de bestämmelser om inflytande och samarbete som finns på andra ställen i skolförfattningarna utan avser att säkerställa en ”miniminivå”.

Vi föreslår inte någon allmän bestämmelse om vårdnadshavarnas inflytande i gymnasie- eller gymnasiesärskolan. Detta ligger i linje med förslaget om att vårdnadshavarnas medgivande inte behövs vid val av utbildning. Inget hindrar dock att dessa ges ett inflytande där formerna bestäms på lokal nivå.

4.2.3 Ett systematiskt arbete med inflytandefrågor och minst ett forum för samråd vid varje förskole- och skolenhet

Förslag: Vid varje förskole- och skolenhet ska bedrivas ett systematiskt arbete med barnens, elevernas och vårdnadshavarnas inflytande. Den närmare utformningen av samrådet ska anges i samband med den planering för varje förskole- och skolenhet som föreskrivs i bestämmelserna om systematiskt kvalitetsarbete. Rektor och förskolechef ansvarar för att det vid varje förskole- och skolenhet bedrivs ett sådant arbete.

I arbetet med inflytande ska det ingå ett eller flera forum för samråd med barnen, eleverna och vårdnadshavarna. I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och de skolformer som riktar sig till vuxna omfattas inte vårdnadshavarna. Ett forum för samråd ska behandla frågor som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen i förskolan, eleverna i skolan eller vårdnadshavarna. Ett sådant forum ska skapa förutsättningar för barn, elever och vårdnadshavare att utöva ett reellt inflytande över beslut som rör skolans verksamhet. De skolor som styrs av en styrelse med elev- och föräldramedverkan är inte skyldiga att även ha ett forum för samråd.

Rektor respektive förskolechef ska ansvara för att barnen, eleverna och vårdnadshavarna informeras om vad som gäller i fråga om olika former för samråd inom förskole- och skolenheten och om huvuddragen i de bestämmelser som reglerar utbildningen. Rektor respektive förskolechef ska vidare ansvara för att det finns ett eller flera forum för samråd och för att information lämnas om förslag till beslut i frågor som ska behandlas i dessa forum samt ge barn, elever och vårdnadshavare tillfälle att lägga fram synpunkter före beslut.

Skollagsberedningens förslag

Inom varje enhet måste det finnas ett aktivt och systematiskt arbete med barns, elevers och vårdnadshavares inflytande. Det kan inte lämnas helt öppet för en förskola eller skola att välja om man vill arbeta med inflytandefrågor eller inte. Därför måste det finnas en lokalt beslutad planering för hur man vill arbeta med att utveckla informationen samt möjligheten för barn, elever, vårdnadshavare, personal och andra berörda att vara delaktiga och kunna påverka. I arbetet med inflytande ska ingå ett eller flera forum, där de berörda kan delta och där olika åsikter kan brytas mot varandra. Rektor respektive förskolechef ska ansvara för att ett eller flera sådana forum för samråd inrättas.

Ett forum för samråd ska ha två huvuduppgifter. Den ena är att vara en arena, där barn, elever och vårdnadshavare kan föra fram förslag och synpunkter i olika frågor. I ett sådant forum ska man självklart inte behandla ärenden som rör enskilda barn, elever, föräldrar eller personal.. Ansvaret för undervisningen ska alltid ytterst vila på den pedagogiskt utbildade personalen och synpunkter på undervisningen bör via elevråd eller liknande framföras direkt till den undervisande läraren eller vid behov till rektor.

Den andra huvuduppgiften är att ge information om kommande beslut i frågor som är av intresse för de grupper som är representerade i ett forum för samråd. På så vis ges dessa en möjlighet att påverka besluten i så god tid och i sådan ordning att det innebär en reell möjlighet till inflytande.

Den första huvuduppgiften regleras redan i dag i bestämmelser i skolformsförordningarna om elevinflytande, skolkonferens etc. Den andra huvuduppgiften innebär att skolan eller verksamheten har ansvar för att aktivt informera barnen, eleverna och vårdnadshavarna i god tid om förändringar som kommer att beröra dem och att lyssna på deras åsikter. Detta kan betraktas som ett nytt inslag och en förstärkning av dessa gruppers inflytande i förskolan och skolan. Syftet med forumet är inte att ersätta befintliga och fungerande samverkansformer.

Avsikten är inte heller att forumet ska kunna ersätta elevernas egna sammanslutningar som t.ex. elevråd.

I gymnasieförordningen finns i dag bestämmelser om att det vid varje gymnasieskola ska finnas en skolkonferens. Enligt dessa bestämmelser kan skolkonferensen besluta i frågor som annars tillhör rektors beslutsområde men där beslutanderätten inte i författning lagts på rektor. Några liknande beslutsbefogenheter föreslås inte för forumen för samråd. Däremot innebär införandet av ett forum för samråd att rektor ska ta upp viktiga frågor till diskussion innan beslut fattas.

Eleveorganisationen har påpekat att det är osäkert vem som har tolkningsrätten över vilka frågor som är viktiga för eleverna. Tolkningen måste enligt vår mening vara mycket bred och kan jämföras med frågor som tas upp i en MBL-information. Skolledningen har ofta god överblick över vilka frågor som är aktuella för information och diskussion i olika forum för samråd. Det måste dock alltid vara elevernas självklara rätt att föreslå frågor som är viktiga för dem, få upp dem på dagordningen och få diskutera dem i ett forum för samråd. Olika problem kan också komma att kanaliseras till forumet via diskussioner på klass- eller gruppnivå. Elevernas initiativrätt framgår också av den allmänna bestämmelsen om inflytande (4 kap. 9 §), där det framgår att eleverna alltid ska ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen.

Barns inflytande i förskolan

När det gäller inflytande i förskolan är det naturligt att föräldrarna företräder sina barn i dialogen med förskolans ledning och personal. Samtidigt är det ett självklart inslag i det dagliga arbetet på förskolan att personalen låter barnen uttrycka sina åsikter och på andra sätt få ett inflytande över verksamheten. Delaktighet är en grundförutsättning för barns möjlighet att föra sin egen talan och påverka skeenden i förskolan. Det är särskilt viktigt att

lyssna på barn och som vuxen försöka närma sig barns perspektiv. Barnens vardagsinflytande behöver även synliggöras och återkopplas så att de förstår att deras åsikter har betydelse.

Det är viktigt att personalen i förskolan uppmuntrar och stödjer barns delaktighet och inflytande. De vuxnas förhållnings-sätt är avgörande och det krävs att personalen har en medvetenhet om hur barn kan involveras. Att arbeta aktivt med barns delaktighet och inflytande innebär att vara lyhörd och visa respekt för när barn uttrycker sin vilja i vardagliga situationer. Personalen kan med stöd av kontinuerliga observationer, samtal och dokumentation av såväl enskilda barn som barngruppen ta reda på vilka intentioner, behov och intressen som barnen själva på olika sätt ger uttryck för. För att göra de yngsta barnen delaktiga handlar det om ett samspel, där de vuxna tolkar barns agerande och kroppsliga uttryck. Informationen är betydelsefull för planeringen av den pedagogiska verksamheten och utformningen av miljön.

Formerna för forumen

Verksamheter ser olika ut, har olika behov och har kommit olika långt i sitt arbete med inflytande. Därför bör det i stor utsträckning beslutas lokalt på förskolan eller skolan hur inflytandet i detalj ska utformas samt i vilka sammanhang olika frågor ska tas upp. Ett forum för samråd regleras därför inte mer detaljerat i vårt förslag än att det ska behandla frågor som är viktiga för verksamheten och som kan ha betydelse för barn, elever, vårdnadshavare och andra berörda. Det är inte möjligt att ange inför vilka beslut denna informationsskyldighet ska fullgöras förutom att det inte ska gälla frågor som berör individuella ärenden. Det måste avgöras från fråga till fråga utifrån omständigheterna och syftet med ett forum för samråd.

Vid varje förskole- och skolenhet bör det finnas åtminstone ett forum för inflytande. Formerna för detta forum regleras i kap. 13–14 §§. Rektor eller förskolechef, eller den som dessa ut-

ser, bör vara ordförande. I övrigt bör forumet bestå dels av företrädare för lärare och annan skolpersonal, dels av företrädare för barnen eller eleverna samt deras vårdnadshavare. De båda grupperna föreslås ha lika många representanter. I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och de skolformer som vänder sig till vuxna omfattas dock inte vårdnadshavarna.

Av bestämmelsen i 1 kap. 8 § om barnets bästa framgår att barn och elever ska ges möjlighet att komma till tals i frågor som rör dem. Barnens eller elevernas företrädare ska ges möjligheter att delta forumens arbete med beaktande av deras ålder och mognad. Exempelvis i grundskolan bör således framför allt elever i de senare skolåren delta i forumets arbete. I förskolan är det, som uttryckts ovan, vårdnadshavarna som i första hand ska företräda sina barn i dialogen med förskolans ledning och personal.

Skollagsberedningen föreslår ingen ytterligare reglering av hur representanter utses. Förskolan och skolan har ett demokratiuppdrag och därför bör man utgå från att varje enhet fattar demokratiska beslut om vilka som ska delta i ett forum för samråd.

Vårt förslag med krav på systematiskt arbete och minst ett forum för samråd vid alla enheter innebär inte ökade krav jämfört med tidigare bestämmelser. Syftet är att de föreslagna bestämmelserna ska ge möjlighet till ett reellt inflytande. Däremot är det en tydligare reglering jämfört med Skollagskommitténs förslag där alla former (klassråd, skolkonferens, elevvårdskonferens) var borttagna. Det är emellertid främst de formella inslagen som regleras i lag. Därefter är det en uppgift för varje enhet att i demokratiska former överväga vilka frågor som är viktiga att samråda kring för att ge möjlighet till ett inflytande. Aktiv delaktighet för alla berörda i förskolan och skolan är en viktig del i kvalitets- och utvecklingsarbetet.

Rektorn respektive förskolechefen och personalen måste stå för kontinuiteten och initiativen i arbetet med inflytandefrågorna. För att det inte ska råda något tvivel om vem som har ansvaret för att det finns ett systematiskt arbete med inflytande

på de tre tidigare nämnda nivåerna och med tanke på rätten till information, anser vi att det av lagen ska framgå att rektorn respektive förskolechefen har ansvaret. Rektorn eller förskolechefen kan inte delegera sitt övergripande ansvar. Dock kan konkreta uppgifter som att leda ett forum för samråd eller ge information delegeras till en medarbetare.

Grundläggande kunskaper om verksamhetens mål, styrdokument och var olika beslut fattas är en förutsättning för att kunna utöva inflytande. Därför anges i lagen att barnen, eleverna och vårdnadshavarna bör informeras om vad som gäller i fråga om inflytande och om huvuddragen i de bestämmelser som reglerar utbildningen. Tanken är att allt inflytande börjar med information och kunskap om verksamheten. Informationen måste omfatta en grundläggande orientering om den aktuella skolformens styrsystem och uppgifter. För att kunna vara delaktig är även utvecklingen av den kommunikativa förmågan viktig, såväl att lyssna på andra som att föra fram och motivera sina egna synpunkter. För att inte ansvaret ska stanna vid att information ges på ett ensidigt sätt måste det finnas möjlighet för barn, elever och vårdnadshavare att aktivt delta, påverka och samråda.

Varje förskole- och skolenhet ska dokumentera sitt arbete med inflytande för samtliga inflytandenivåer utifrån de bestämmelser som finns om systematiskt kvalitetsarbete och med utgångspunkt från de nationella målen i läro- och kursplaner. Det är inget som hindrar att dagens former för inflytande, t.ex. klassråd och elevråd bildar mönster för hur arbetet med inflytandet organiseras. Det är naturligt att gemensamma frågor tas upp i den grupp eller klass eller i det sammanhang, där barnen och eleverna respektive frågan hör hemma.

4.3 Lokala styrelser

Förslag: En kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för. I en lokal styrelse för en förskoleenhet, eller en skolenhet med grundskola eller grundsärskola, ska som ledamöter ingå företrädare för barnens eller elevernas vårdnadshavare och företrädare för de anställda. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda.

Företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare och företrädarna för de anställda får inte vara fler än övriga ledamöter.

Rektorn får uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare att besluta i, dock inte i frågor som rör enskilda barn eller elever.

Skollagsberedningens förslag

Försöksverksamheter med lokala styrelser i grundskolan och den obligatoriska särskolan samt i gymnasieskolan och den kommunala vuxenutbildningen inrättades 1996 respektive 1997. Avsikten var att de lokala styrelserna skulle besluta i vissa frågor som annars vilade på rektorn eller styrelsen för skolan. Eleverna eller deras vårdnadshavare skulle vara i majoritet. Försöket med lokala styrelser med elevmajoritet i gymnasiet och den kommunala vuxenutbildningen avslutades den 30 juni 2007. I dag regleras försöksverksamheten i förordningen (1996:605) om försöksverksamhet med lokala styrelser inom grundskolan och den obligatoriska särskolan. Förordningen föreskriver bl.a. att

elevernas vårdnadshavare ska delta och vara i majoritet. Förordningen har nyligen förlängts till att gälla t.o.m. den 30 juni 2011.

Skollagsberedningen anser att både barn, elever och vårdnadshavare ska ha inflytande över den verksamhet eller den utbildning som de dagligen är delaktiga i. Inflytande och delaktighet, både från barn, elever och vårdnadshavare, är positivt för såväl individens som verksamhetens utveckling och behöver därför ytterligare stimuleras. Därutöver anser Skollagsberedningen att det är önskvärt att kommunala skolor ges större självständighet gentemot sina kommunala huvudmän. En del i att öka den enskilda skolans självständighet är att möjliggöra lokala styrorgan. Sådana styrorgan kan exempelvis överta vissa av de uppgifter och befogenheter som annars ligger hos skolhuvudmannen.

Med anledning av ovanstående föreslår Skollagsberedningen att det i skollagen tas in bestämmelser om att en kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för. Skollagsberedningen föreslår vidare att i en lokal styrelse för en förskoleenhet, eller en skolenhet med grundskola eller grundsärskola, ska som ledamöter ingå företrädare för barnens eller elevernas vårdnadshavare och företrädare för de anställda. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda. För att en lokal styrelse ska kunna fungera på ett för alla parter jämbördigt sätt föreslår Skollagsberedningen att företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare inte får vara fler än övriga ledamöter. Enligt Skollagsberedningens förslag får rektorn uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare. En lokal styrelse får dock inte fatta beslut i frågor som rör enskilda barn eller elever.

5 Trygghet och studiero

Förslag: Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero. Det behövs utökade och förtydligade möjligheter för huvudman, rektor och lärare att säkerställa en god studiemiljö. Syftet med de åtgärder som vidtas ska alltid vara att förbättra skolsituationen såväl för den elev som är föremål för åtgärder som för övriga elever. Rektor ansvarar för att det upprättas ordningsregler på varje skolenhet. För att ingripa i en akut situation eller i avvaktan på att en utredning färdigställs ska rektor få vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero. Åtgärderna får endast om det finns synnerliga skäl gälla längre än två veckor och aldrig längre än fyra veckor.

En lärare ska under pågående undervisning eller när eleverna annars står under ledning av läraren få vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero.

Regleringen av disciplinära åtgärder mot elever blir mer likartad i olika skolformer. Förskolan är helt undantagen från disciplinära åtgärder och den typen av reglering. Vissa bestämmelser gäller dessutom inte utbildning för vuxna.

Utrymmet för disciplinära åtgärder mot en elev i grundskolan eller motsvarande skolformer utökas genom att skriftlig varning och en möjlighet till kortare avstängning införs. Begreppen förvisning och skiljande från utbildningen

utgår ur författningarna och ersätts av tidsbegränsad och icke tidsbegränsad avstängning.

Rektor eller en lärare ska från en elev få omhänderta föremål, som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten, eller som kan utgöra en fara för säkerheten i skolan. Ett omhändertaget föremål ska i normalfallet återlämnas vid skoldagens slut.

5.1 Skolans arbetsmiljö

Skollagsberedningens förslag

En av de viktigaste förutsättningarna för att barn och ungdomar ska kunna inhämta och utveckla kunskaper och värden är en trygg och stimulerande lärandemiljö. En viktig grund för att åstadkomma trygghet och studiero i skolan är en aktiv dialog mellan elever och mellan elever och lärare/personal om de gemensamma värden som ska gälla. Eleverna ska beredas möjlighet att delta i utformningen av lärandemiljön, t.ex. ordningsregler. Även om de flesta skolor redan i dag arbetar aktivt med och också har lyckats skapa en god arbetsmiljö finns det många exempel på skolor där detta inte fungerar. Olika former av kränkningar, skadegörelse och bristande studiero är vanligt förekommande och medför att elever och lärare inte får rätt förutsättningar för att skolans uppdrag ska kunna fullgöras. Olika undersökningar (bl.a. Trends in International Mathematics and Science Study, TIMSS 2003 och Statens skolverks rapport Attityder till skolan 2003) visar också på de problem som den svenska skolan har på detta område. Skolan har i dag inte alltid de förutsättningar som behövs för att fullt ut skapa en god studiemiljö för alla elever.

Fr.o.m. den 1 juli 1990 har arbetsmiljölagen (AML) vidgats till att omfatta alla elever som genomgår utbildning fr.o.m. grundskolan och uppåt. Tidigare omfattade inte AML elever på nivåer under grundskolans årskurs 7. Enligt ett uttalande i

förarbetena (prop. 1989/90:61) var syftet med ändringen att utsträcka giltigheten till grundskolans dåvarande låg- och mellanstadium. Bl.a. hänvisades till att det vidgade arbetsmiljöbegreppet medfört att skyddsarbetet inte längre var begränsat till mekaniska och kemiska risker och liknande samt till att elevmedverkan i lämpliga former kunde vara av värde även på lägre stadier. När förskoleklassen inrättades och reglerades i skollagen gjordes i praxis vid tillsynen tolkningen att förskoleklassen kunde omfattas av begreppet utbildning enligt AML. Anledningen till detta var att förlängningen nedåt med sexårsverksamheten inte innebar någon avgörande skillnad i förhållande till de förhållanden som låg till grund för ändringen av AML 1990. Enligt 8 kap. 5 § i vårt förslag till ny skollag får barn tas emot i förskoleklass före det år de fyller sex år, utan begränsning nedåt i ålder. Detta kan innebära en utsträckning som går utöver vad som var avsett med 1990 års utvidgning av AML.

Skollagsberedningen har utgått från Skollagskommitténs grundläggande synsätt att rektors och lärares skyldighet att skapa en trygg skolmiljö för alla elever ska förtydligas i skollagen. Det förebyggande arbetet är centralt. Det är skolans, och ytterst rektorns ansvar, att skapa trygghet och studiero i skolan. En viktig förutsättning för detta är att elever, lärare och annan personal känner ett gemensamt ansvar och har respekt för varandra i skolan. Det kräver ett aktivt värdegrundsarbete där grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter kommer till uttryck i praktisk handling. Att skapa en miljö som bygger på respekt och delaktighet utgör grunden för en trygg och utvecklande studiemiljö. Rutiner för att säkerställa samverkan och kommunikation mellan elever, lärare och annan personal är också centrala inslag i det förebyggande och långsiktiga arbetet. Rektorns skyldighet att utreda och genomföra åtgärder för elever i behov av olika former av stöd och som beskrivs i kapitel 3 är självfallet även det en del i arbetet med att skapa en trygg och stimulerande studiemiljö för alla elever. Det finns dock situationer när de åtgärder som vidtagits i förebyggande syfte inte är tillräckliga och där disciplinära åtgärder

behövs för att säkerställa en god studiemiljö. Skollagsberedningen föreslår därför att, rektor och lärare får utökade befogenheter i detta avseende.

Regeringen har redan gjort flera insatser på detta område. En möjlighet att från elever omhändertata föremål som används på ett störande sätt eller som kan utgöra en fara för verksamheten i skolan har införts i skollagen (prop. 2006/07:69). Dessutom har det i skollagen införts en bestämmelse som gör det möjligt att flytta en elev till en annan skola, om detta är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero (SFS 2007:378). Vi föreslår att dessa regler oförändrade förs över till den nya skollagen.

Bestämmelserna om trygghet och studiero ska, om inte annat anges, gälla för samtliga skolformer samt för fritidshemmet. Bestämmelsen gäller dock inte förskolan. Även förskoleklassen är i de flesta fall undantagen, då vi bedömer att reglerna inte kan användas för så unga elever. Det är dock självklart att även i dessa skolformer ska olämpligt beteende stävjas och vårdnadshavare informeras. Vissa bestämmelser passar också av naturliga skäl inte in på utbildningar som anordnas för vuxna, nämligen kravet på ordningsregler, utvisning ur klassrummet, kvarsittning och omhändertagande av föremål. Bestämmelsen om att rektorn ska se till att saken utreds, om en elev gjort sig skyldig till upprepade förseelser, fortsatt olämpligt uppträdande eller allvarligare förseelse, kan heller inte användas inom vuxenutbildningen. Skollagsberedningens utgångspunkt i dessa fall är att det inte är utbildningsverksamhetens sak att utreda vuxna deltagares beteende. Verksamheten är en del av samhället i vilket den ansvarstagande vuxne lever och deltar, vilket innebär att de regelverk som gäller för vårt rättssamhälle i övrigt ska gälla. Detta kan betyda att andra myndigheter kopplas in eller att lagstridiga förhållanden polisanmäls.

5.2 Allmänna befogenheter för rektor och lärare

Trots de förändringar i skollag och förordningar som genomförts på senare tid anser Skollagsberedningen att det behövs ytterligare förändringar i regelverket avseende disciplinära åtgärder för att elever ska kunna tillförsäkras den studiemiljö som de har rätt till. Befintliga bestämmelser om disciplinära åtgärder i skolformsförordningarna är otillräckliga. Att en lärare ska kunna ge en elev, som stör undervisningen, en tillsägelse är något som ingen ifrågasätter. Samtidigt har många lärare och skolledare vittnat om att de känner osäkerhet om vilka åtgärder man får vidta för att komma till rätta med en akut situation i skolmiljön utan att överträda någon författningsbestämmelse. Mot denna bakgrund anser vi att det i skollagen bör införas bestämmelser som stärker rektors och lärares allmänna befogenheter att i akuta situationer vidta nödvändiga åtgärder för att värna elevernas trygghet och studiero. Utrymmet för att använda disciplinära åtgärder bör också öka. Naturligtvis kan en elevs lagstadgade rätt till utbildning inte åsidosättas med stöd av denna reglering.

Varje form av kränkande behandling i skolan är otillåten och i strid med de grundläggande värden som skolan vilar på. Detta framgår tydligt av skolans styrdokument. Det är därför självklart att rektor och lärare ska ha möjlighet att ingripa i en akut situation, om elever kränker andra, är störande eller våldsamma. Rektor måste därvid kunna ta snabba och kortsiktiga beslut om en elevs skolgång i avvaktan på en utredning om en mer permanent lösning. Alla har rätt till en god arbetsmiljö med gynnsamma förutsättningar att studera med lugn och koncentration. I lagens 4 kap. finns bestämmelser om att barn och elever ska ges inflytande över utbildningen och det gäller givetvis även frågor om trygghet, studiero och arbetsmiljön i övrigt. De vuxna måste självklart ingripa för att reda ut situationer som kan urarta till våldsamheter eller allmän oordning. Samtidigt behöver de elever som uppträder på ett sådant sätt att andra elever blir störda eller rentav hotade, stöd från de vuxna att bryta ett destruktivt beteende. En utredning kring elevens skolsituation måste påbörjas

för att ett åtgärdsprogram ska kunna upprättas och eleven få ett mer långsiktigt stödprogram. Under tiden kan dock vissa åtgärder behöva vidtas för att inte problemen ska upprepas och för att värna andra elevers rätt till studiero och trygghet. De åtgärder som vidtas får naturligtvis inte i sin tur vara kränkande för den aktuella eleven. I detta sammanhang bör också erinras om att enligt artikel 28 i barnkonventionen ska konventionsstaterna vidta åtgärder för att säkerställa att disciplinen i skolan upprätthålls på ett sätt som är förenligt med barnets mänskliga värdighet och överensstämmelse med barnkonventionen.

I vissa fall kan de anställda vid skolan ha rätt att ingripa i en akut situation redan med stöd av brottsbalkens allmänna nöd- och nödvärnsbestämmelser. Med stöd av dessa rättigheter kan exempelvis en lärare i de flesta fall ha rätt att handgripligen sära på elever som är inbegripna i ett slagsmål. Bestämmelserna innebär inte någon inskränkning av denna rätt utan syftar till att tydliggöra att rektorer och lärare utöver nödvärnsrätten har en rätt att ingripa med stöd av allmänna rättsgrundsatser. Naturligtvis ger inte bestämmelsen någon rätt att åsidosätta bestämmelser om brott i brottsbalken eller regeringsformens skyddsregler.

För att komma till rätta med en akut och besvärlig situation kan rektor med stöd av den nya regleringen besluta t.ex. om tillfälliga omgrupperingar. Åtgärder som kan komma i fråga är bl.a. att tillfälligt förlägga utbildningen eller lektionstiden på en annan plats eller vid en annan tid för en elev i avvaktan på utredning om hur en situation långsiktigt ska lösas. Det kan i sådana fall även bli aktuellt att provisoriskt förlägga elevens utbildning till en annan skolenhet. Om den andra skolenheten leds av en annan rektor krävs naturligtvis att rektorerna är överens om att elevens utbildning tillfälligt ska förläggas till den andra skolenheten. Det kan vidare handla om att temporärt lägga om undervisningen så att personal och elever får möjlighet att diskutera en uppkommen situation.

Skollagsberedningen föreslår också att lärarna ska få motsvarande möjlighet att vidta nödvändiga åtgärder, dock begränsat till de egna undervisningstillfällena eller motsvarande tider när

eleverna står under lärarens direkta ledning, t.ex. på raster, på skolgården eller under en friluftsdag eller ett studiebesök. Åtgärder som kan komma i fråga kan exempelvis vara att ge elever tillsägelser, att sära på elever som stör undervisningen, att uppmana elever att lämna undervisningslokalen, att ålägga eleven att stanna kvar efter skoldagens slut eller att tala med rektor om vidare åtgärder. Om det fortfarande finns behov av trygghetskapande åtgärder när lärarens ansvar upphör, t.ex. efter skoldagens slut, är det alltså rektorn, som i enlighet med bestämmelserna ska besluta om dessa. Åtgärderna ska vara framåtsyftande. De ska vara försvarliga med hänsyn till åtgärdernas syfte och övriga omständigheter samt får inte kränka elevens integritet och värdighet. Samma regler gäller för skolor med offentliga och enskilda huvudmän.

Det kan också särskilt framhållas att åtgärderna alltid ska vara inriktade på att förbättra elevens framtida uppträdande och inte vara en bestraffning för elevens tidigare uppträdande. Endast om det finns synnerliga skäl får åtgärderna gälla under en längre tid än två veckor. Tidsbegränsningen till två veckor har en motsvarighet i bestämmelserna om avstängning av elev i de obligatoriska skolformerna. Åtgärderna får dock aldrig gälla för längre tid än fyra veckor. Självklart får åtgärderna inte heller inskränka elevernas rätt till yttrandefrihet och informationsfrihet enligt regeringsformen. Att åtgärderna ska vara försvarbara med hänsyn till deras syfte innebär bland annat att s.k. kollektiv bestraffning aldrig kan komma i fråga, vilket följer redan av de principer som gäller för den svenska rättsordningen.

Skollagsberedningen instämmer också i Skollagskommitténs bedömning att vissa andra åtgärder, som i dag anges i förordningarna, självklart kan vidtas även utan uttryckligt stöd i författningarna. Det rör sig om att läraren uppmanar en elev att ändra sitt uppförande, kontakt med elevens vårdnadshavare och information till rektor.

Åtgärder av rektor eller lärare med stöd av dessa bestämmelser kan leda till någon av de särskilda åtgärder som föreslås längre fram i detta avsnitt. I detta sammanhang bör också

nämnas möjligheten för kommunen att flytta en elev i grundskolan om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. Skollagsberedningen föreslår att denna möjlighet även ska finnas i grundsärskolan.

5.3 Disciplinära åtgärder

Förslag: En lärare får visa ut en elev ur klassrummet för högst återstoden av ett undervisningspass. En elev kan beordras att stanna kvar högst en timme efter skoldagen. Rektor ska se till att orsaken till olämpligt uppträdande utreds och att åtgärder vidtas för att få eleven att ändra sitt beteende. En elev kan tilldelas en skriftlig varning av rektorn.

Skollagsberedningens förslag

Som ovan nämnts behöver dagens bestämmelser om disciplinära åtgärder förändras och förtydligas. För att alla elevers rätt till trygghet och studiero ska kunna säkerställas behövs ett tydligt regelverk som ger skolan förutsättningar att tillhandahålla en god studiemiljö. Disciplinära åtgärder som riktar sig mot enskilda elever bör också kompletteras med eller åtföljas av åtgärder med syfte att komma åt brister på system- och verksamhetsnivå. De kortsiktiga disciplinära åtgärderna bör också åtföljas av långsiktiga åtgärder med fokus på övriga behov av stöd som eleven kan ha.

I dag skiljer sig regleringen av disciplinära åtgärder avsevärt mellan de obligatoriska och de frivilliga skolformerna. För de obligatoriska skolformerna finns i dag regler om tillsägelse, kontakt med vårdnadshavare, utvisning från klassrummet samt kvarsittning högst en timme efter skoldagens slut. Är inte dessa insatser tillräckliga ska ärendet anmälas till elevvårdskonferensen och i nästa steg till styrelsen för utbildningen.

För de frivilliga skolformerna utom för vuxenutbildningen finns regler om tillsägelse, utredning av lärare och rektor, utvisning från undervisningspass och skriftlig varning. För kommunal vuxenutbildning finns ett utredningskrav på styrelsenivå. För ungdomsskolans frivilliga skolformer och kommunal vuxenutbildning finns dessutom avstängning och förvisning.

Gymnasieskolan och de olika skolformerna inom vuxenutbildningen är frivilliga utbildningar för ungdomar respektive för vuxna. Detta motiverar att det behövs mer detaljerade disciplinära åtgärder, framförallt om elevernas närvaro, än i de obligatoriska skolformerna där det råder skolplikt. Det finns dock starka skäl att föreslå en mer enhetlig reglering än vad som gäller i dag på detta område. Som ovan nämnts har dagens reglering skapat en osäkerhet bland skolans personal avseende vad man får och inte får göra. Regleringen är samtidigt i vissa avseenden närmast övertydlig avseende vilka åtgärder som bör vidtas. En mer enhetlig reglering mellan skolformerna skapar en ökad tydlighet på området och är också helt i linje med en av de grundläggande utgångspunkterna i detta förslag till ny skollag, en så långt som möjligt gemensam reglering oavsett skolform.

Skollagsberedningen föreslår därför att bestämmelserna om disciplinära åtgärder i den nya skollagen ska vara gemensamma för skolformerna och även gälla för fritidshemmet. Med hänsyn till elevernas låga ålder anser vi inte att förskolan eller förskoleklassen ska omfattas av de föreslagna bestämmelserna.

Bestämmelserna om utvisning ur klassrummet och kvarsittning i ungdomsskolan bör finnas med även i den nya skollagen och i praktiken utgöra de första åtgärderna efter tillsägelse och kontakt med vårdnadshavarna för att upprätthålla ordning och studiero. Enligt Skollagsberedningens uppfattning bör begreppet kvarsittning vidgas så att det förutom att eleven ska stanna kvar en timme efter skoldagen slut också kan innebära att eleven infinner sig i skolan högst en timme innan den schemalagda undervisningen börjar för dagen. Begreppet kvarsittning bör då tolkas så att eleven tar igen förlorad tid, oavsett om det sker efter skoldagens slut eller innan skoldagen börjar.

De disciplinära åtgärder som föreslås i skollagen ska inte användas i bestraffningssyfte. Avsikten är att de ska leda till ett ändrat beteende hos den elev som är föremål för åtgärderna och därmed skapa en bättre skolsituation såväl för den aktuella eleven som för övriga som verkar i skolan. Om en elev fortsätter med sitt olämpliga beteende eller gör sig skyldig till en allvarigare förseelse, ska rektorn därför se till att saken utreds. Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 3 kap. 8 § skollagen är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas. Med utgångspunkt för vad som framkommit i utredningen av elevens olämpliga beteende ska rektorn se till att det vidtas åtgärder för att få eleven att ändra sitt beteende. En sådan åtgärd kan vara att tilldela eleven en skriftlig varning. Det kan också handla om att ge eleven stöd i undervisningen eller annat stöd från elevhälsan om det visar sig att eleven är i behov av detta.

Av betydelse för tillämpningen av de bestämmelser som reglerar disciplinära åtgärder är bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §).

Lagens bestämmelser om möjligheten att visa ut en elev från klassrummet för återstoden av ett undervisningspass samt att ålägga eleven kvarsittning under högst en timme efter skoldagens slut bör naturligtvis inte gälla utbildningar för vuxna. Utbildningar för vuxna bedrivs inte alltid i traditionell undervisningsform och dessutom är det inte möjligt att i dessa sammanhang använda sig av ett begrepp som ”skoldag”. Omfattningen och utformningen av en vuxens deltagande i en utbildning är individuell och de organiserade formerna för lärandet kan därför se mycket olika ut.

5.4 Avstängning

Förslag: En elev i de obligatoriska skolformerna ska kunna stängas av från utbildningen i högst en vecka om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

För samtliga frivilliga skolformer ska därutöver finnas två typer av avstängning, tidsbegränsad avstängning för fusk, störande eller hindrande av utbildningens bedrivande, kränkande behandling m.m. samt möjlighet till avstängning utan tidsbegränsning där eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring.

Skollagsberedningens förslag

I dag finns ingen möjlighet att stänga av elever i de obligatoriska skolformerna från utbildningen. I gymnasieskolan, gymnasiesärskolan och den kommunala vuxenutbildningen är det i dag möjligt att helt eller delvis stänga av en elev från utbildningen i högst två veckor om syftet med tidigare insatser inte uppnåtts, om elevens beteende kan inverka skadligt på andra elever eller om det finns andra särskilda skäl. Som ett alternativ till avstängning kan eleven förvisas från gymnasieskolan för en viss tid, dock högst tre terminer utöver den termin när beslutet meddelades.

Inom den kommunala vuxenutbildningen kan en elev i dag skiljas från utbildningen, stängas av eller förvisas på samma grunder som inom gymnasieskolan. Om en elev inte kan anpassa sig till de arbetsformer som utbildningen bygger på eller, för utbildningar där arbetsplatsförlagd utbildning eller praktik ingår visat sig uppenbart olämplig i den praktiska tjänstgöringen, får eleven skiljas från utbildningen för en viss tid, högst ett och ett halvt år.

Utbildningen i de obligatoriska skolformerna omfattas av skolplikten och eleverna i dessa skolformer har en lagstadgad rätt till utbildning. Detta innebär att de bestämmelser om avstängning m.m. som gäller för de frivilliga skolformerna inte kan tillämpas på de obligatoriska skolformerna. Det finns dock ett behov av att i vissa undantagsfall för en kortare tid kunna stänga av en elev även i de obligatoriska skolformerna. För att lösa akuta situationer i avvaktan på en tillfredsställande lösning av skolsituationen kan det i undantagsfall vara nödvändigt att stänga av en elev från utbildningen.

Skollagsberedningen anser att en elev i de obligatoriska skolformerna ska kunna stängas av från utbildningen i högst en vecka, om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero och tidigare åtgärder inte varit verkningsfulla, eller det finns andra särskilda skäl med hänsyn till elevens beteende. Andra särskilda skäl kan t.ex. vara att eleven vid ett enstaka tillfälle betett sig så kvalificerat olämpligt att en avstängning är nödvändig. I sakens natur ligger att denna bestämmelse ska tillämpas med stor restriktivitet och att andra åtgärder för att komma tillrätta med elevens uppträdande har visat sig otillräckliga. Avstängning är således en yttersta åtgärd i fall då andra åtgärder har prövats men inte fått avsedd effekt. Rektorn ska besluta om sådan avstängning och eleven ska erbjudas kompensation för den undervisning hon eller han går miste om av till följd av avstängningen. Kompensationen kan t.ex. bestå i att eleven erbjuds hemundervisning under den tid avstängningen gäller eller erbjuds extra undervisning efter det att skolsituationen har lösts. En elev i de obligatoriska skolformerna ska inte kunna stängas av vid fler tillfällen än två gånger per kalenderhalvår. Eftersom det här handlar om åtgärder för att komma tillrätta med akuta situationer bör beslutet gälla omedelbart om inte annat beslutas. Vårdnadshavarna ska informeras omedelbart.

Beträffande de frivilliga skolformerna anser Skollagsberedningen att det även där finns behov av, på motsvarande sätt som i de obligatoriska skolformerna, en möjlighet för rektorn att i brådskande fall stänga av elever under en vecka för att komma

tillrätta med en akut situation. Inom de frivilliga skolformerna bör dock, liksom i dag, finnas möjlighet att stänga av elever under längre tid. I dag används begreppet förvisning inom gymnasial utbildning och kommunal vuxenutbildning för avstängning som sträcker sig längre än två veckor. Begreppet förvisning är enligt vår uppfattning ålderdomligt och gränsdragningen till begreppet avstängning är oklar.

I promemorian *Vuxenutbildningslag* (Ds 2005:33) föreslogs att ett nytt avstängningsbegrepp skulle ersätta det som tidigare ingick i begreppen avstängning, förvisning och skiljande från utbildningen. Enligt förslaget skulle det finnas olika typer av avstängning. Dels bör det finnas avstängning med tidsbegränsning när den studerande gjort sig skyldig till fusk, kränkande behandling, eller annars uppfört sig på ett sådant sätt som kan antas inverka skadligt på andra elever m.fl. och dels avstängning utan tidsbegränsning i de situationer där skiljande från utbildningen i dag kan bli aktuellt.

Skollagsberedningen ansluter sig i detta avseende till de principiella överväganden som görs i promemorian. Vi föreslår därför att det för samtliga frivilliga skolformer, förutom möjligheten till avstängning i brådska fall enligt ovan, ska finnas två typer av avstängning. Det ska finnas möjlighet till tidsbegränsad avstängning i fall då eleven gjort sig skyldig till fusk, stört eller hindrat utbildningens bedrivande, utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling eller att elevens uppförande på annat sätt inverkar på övriga elevers trygghet och studiero. Sådan avstängning ska normalt inte avse längre tid än två veckor. Om syftet med sådan avstängning inte har uppnåtts eller om det annars bedöms som nödvändigt med hänsyn till elevens uppträdande får också avstängningen avse längre tid, dock högst pågående kalenderhalvår samt tre ytterligare kalenderhalvår. Det bör också finnas möjlighet till avstängning utan tidsbegränsning vid utbildningar, där det ingår praktik eller delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd och eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring.

Begreppen förvisning och skiljande från utbildning utmönstras därmed från författningstexten och ersätts av ett bredare avstängningsbegrepp.

Bestämmelser om överklagande av beslut om avstängning finns i kap. 26.

6 Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

6.1 Skolplikt och rätt till utbildning

Förslag: Huvudprinciperna i dagens skollag om skolplikt och rätt till utbildning står fast. Regler om skolplikt och rätt till utbildning samlas i ett kapitel i skollagen och görs mer överskådliga.

Rätten till utbildning ska även gälla för vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i landet.

Skollagsberedningens förslag

Skolplikten är en av hörnstenarna i det svenska utbildningssystemet. Den motsvaras av en rätt till likvärdig utbildning för eleven. Skolplikten bör även framöver vara kopplad till att eleven är bosatt i Sverige. Sveriges medlemskap i EU och vårt även i övrigt alltmer internationaliserade samhälle innebär dock att lagstiftningen om rätt till utbildning för barn som inte är bosatta i landet behöver bli tydligare. Som närmare utvecklas i avsnitt 28.2 föreslår Skollagsberedningen därför att det i skollagen ska anges att vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i landet ska ha rätt till utbildning på samma villkor som de barn och ungdomar som är bosatta i landet.

Hittills har bestämmelserna om skolplikt och motsvarande rätt till utbildning funnits på olika håll i skollagen och i skol-

formsförordningarna. För att göra reglerna mer överblickbara och lättare att tillämpa bör de i stället så långt som möjligt samlas i ett kapitel i den nya skollagen. Som en konsekvens av den gemensamma regleringen av utbildning för offentlig och enskild huvudman kommer bestämmelserna om skolplikt och rätt till utbildning att i större utsträckning även gälla utbildning med enskild huvudman.

Skollagsberedningen föreslår att nuvarande regler om när skolplikten börjar, uppskjuten skolplikt och tidigare skolstart kvarstår oförändrade.

Mottagande i grundsärskolan

Barn som bedöms inte kunna nå upp till kunskapskraven i grundskolan därför att de har en utvecklingsstörning, ska tas emot i grundsärskolan. Ett beslut om mottagande i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Om barnets vårdnadshavare inte lämnar sitt medgivande till att barnet tas emot i grundsärskolan, ska barnet fullgöra sin skolplikt enligt vad som gäller i övrigt enligt denna lag. Ett barn får dock mottas i grundsärskolan utan vårdnadshavares medgivande om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa.

Innehållet i de bestämmelser som gäller mottagandet i grundsärskolan och att reglerna om vårdnadshavares "vetorätt" blir permanenta kommenteras närmare i avsnitt 10 *Grundsärskolan*. Där utvecklas också skälen för den förändring av grundsärskolans målgrupp som vi föreslår rörande elever med autism eller autismliknande tillstånd.

Mottagande i specialskolan och sameskolan

Bestämmelserna för mottagande av barn i sameskolan föreslås vara desamma som i dag och kommenteras närmare i skolformskapitel 12, *Sameskolan*.

Utbildningen i specialskolan syftar till att ge barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder, dövhet, hörselskada eller grav språkstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så lång det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan eller särskolan. Elever som tillhör målgruppen ska tas emot i specialskolan om de på grund av sitt funktionshinder eller av andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Specialskolan har redan i dag väl utbyggda rutiner för att utreda om eleven hör till någon av målgrupperna för specialskolan. Skollagsberedningen föreslår att dessa rutiner formaliseras genom att en bestämmelse införs i skollagen om att beslut om mottagande i specialskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Alla elever inom specialskolan kommer dock inte alltid att behöva utredas ur alla dessa utgångspunkter. Därför föreslår beredningen att omfattningen av utredningen och dess olika delmoment får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

6.2 Skolpliktens upphörande

6.2.1 Skolpliktens upphörande generellt och när målen uppnåtts dessförinnan

Förslag: Som huvudregel ska skolplikten upphöra vid utgången av vårterminen det nionde året, eller om eleven går i specialskolan, det tionde året, efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten.

Om en elev tidigare uppnår de kunskapskrav som minst ska uppnås i den skolform, där eleven fullgör sin skolplikt, upphör skolplikten.

Skollagsberedningens förslag

Enligt hittills gällande bestämmelser är skolpliktens upphörande i förtid och möjligheten att få fortsatt utbildning efter skolpliktens upphörande kopplade till om eleven har eller inte har tillfredsställande slutfört högsta årskursen. En elev som fyllt 16 år har rätt att sluta grundskolan, om hon eller han har slutfört sista årskursen. Detsamma gäller även en elev som kanske bara är 15 år, men som börjat skolan som sexåring.

I de olika ämnena finns kunskapskrav som minst ska uppnås, se avsnitt 3.1 angående att begreppen ”mål som minst ska uppnås” och ”betygskriterier” ersätts av begreppet ”kunskapskrav”. De kunskapskrav som eleven ska uppnå är förenade med rättsliga verkningar för eleven, t.ex. i samband med betygssättning. De nya tydligare bestämmelserna om särskilt stöd, som vi föreslår, är också mer fokuserade än tidigare på processen för att eleverna ska få så goda förutsättningar som möjligt att nå kunskapskraven. Elever är olika och har olika förutsättningar och det är därför naturligt att de kan behöva varierande tid och olika insatser för att nå kunskapskraven. Rätten till utbildning bör därför inte i första hand vara knuten till elevernas ålder.

Utifrån vad som ovan sagts föreslår vi således att skolpliktens upphörande och rätten till fortsatt utbildning efter skolpliktens upphörande huvudsakligen bör knytas till elevernas uppnående av de kunskapskrav som finns för utbildningen. Även om detta innebär att en elev kan sluta grundskolan, innan hon eller han har fyllt 16 år eller har slutfört högsta årskursen, innebär det enligt vår mening inte några nämnvärda förändringar jämfört med i dag.

I detta sammanhang är det viktigt att poängtera bredden i kunskapskraven. Det handlar inte enbart om att tillägna sig faktakunskaper utan också om att utveckla värderingar och ett kritiskt tänkande, att kunna se sammanhang och att arbeta tillsammans med andra m.m. Att skolplikten upphör i förtid enligt dagens regler ställer långtgående krav på en elev och torde i dag förekomma i mycket begränsad utsträckning. Vårt förslag avser inte att öka utrymmet för skolpliktens fullgörande i förtid.

Det ska också påpekas att även om begreppet årskurs avskaffas just i detta sammanhang, anser vi i likhet med Skollagskommittén att begreppet årskurs av rättssäkerhetsskäl bör behållas på andra ställen i skollagstiftningen. I de bestämmelser som reglerar elevers skyldighet och rätt att fullfölja utbildningen i grundskolan relateras detta till begreppet årskurs.

Begreppet årskurs behövs också för att på ett precist och adekvat sätt kunna ange en position i utbildningen, t.ex. när betyg ska sättas eller nationella prov genomföras.

Frågan om skolpliktens fullgörande i förtid ska prövas av elevens hemkommun, utom för elever i specialskolan, där frågan ska prövas av Specialpedagogiska skolmyndigheten, som ansvarar för eleverna i specialskolan. Skollagsberedningens förslag i detta avseende omfattar inte elever i grundsärskolan eller elever med utvecklingsstörning i specialskolan, eftersom de har en studiegång som är inriktad mot individuella mål.

6.2.2 Skolpliktens upphörande ett år senare

Förslag: För den elev som inte gått ut högsta årskursen när skolplikten annars skulle ha upphört, upphör skolplikten ett år senare.

Skollagsberedningens förslag

Grundskolan och motsvarande skolformer har ett tydligt ansvar för att eleverna ska fullfölja skolgången där och uppnå de kunskapskrav som minst ska uppnås, innan de går vidare till nästa fas, en gymnasial utbildning. Alla reformer av grundskolans styrsystem och måldokument, som har aviserats eller beslutats, syftar till att göra det tydligt att eleverna har rätt att få med sig de kunskaper som behövs från den obligatoriska skolan. Även reformeringen av gymnasieskolan har denna inriktning.

Av ovanstående skäl är det viktigt att det tydligt syns i skollagen att en elev som inte nått kunskapskraven i grundskolan har en rätt att slutföra utbildningen där, innan steget tas till nästa nivå i utbildningssystemet. Förutsättningarna för en elev som inte anses ha fullföljt hela sin grundskoleutbildning att klara antagningskraven och att sedan lyckas i gymnasieskolan kan inte bedömas som goda. Kommunen har även i dag ansvar för att dessa elever får fullfölja sin grundskoleutbildning, antingen i grundskolans regi eller inom ramen för ett individuellt program i gymnasieskolan. Det är viktigt att markera att grundskolan har ett ansvar för att eleverna får fullfölja sin utbildning. Skollagsberedningen föreslår därför att skolplikten inte upphör vid utgången av vårterminen det nionde året (tionde i specialskolan) efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten för en elev som inte gått ut högsta årskursen, utan först ett år senare. Med ”inte gått ut högsta årskursen” avses i detta sammanhang att eleven sitt nionde skolår (eller tionde i specialskolan) inte påbörjat den högsta årskursen.

Vi anser inte att detta kommer att innebära några större förändringar jämfört med i dag. Skälet till att införa en förlängd skolplikt är snarare att markera vikten av att grundskolan har fullföljt sitt uppdrag, innan eleven går vidare till nästa nivå.

Vi föreställer oss att den elevgrupp, som kan bli aktuell för tvångsvis förlängd skolplikt, är liten. Det gäller elever, som börjat skolan vid åtta års ålder, elever som gått samma årskurs

två gånger någon gång under grundskoletiden samt elever som kommit till Sverige sent under sin skolgång och därför placerats in i en årskurs som inte motsvarar deras ålder. Förutsättningen för att skolplikten ska förlängas är att eleven inte nått de kunskapskrav som minst ska uppnås, när skolplikten normalt skulle ha upphört. Skulle någon elev stämma in på någon av dessa definitioner och ändå mot förmodan ha nått kunskapskraven, tillämpas bestämmelsen om att skolplikten upphör när en elev har nått kunskapskraven. Den förlängda skolplikten kan kombineras med beslut om olika former av särskilt stöd och i vissa fall med anpassad studiegång. Eleven får också göra en prövning när som helst under det tillkommande året. För en elev som flyttar utomlands upphör skolplikten.

Frågan om förlängd skolplikt ska prövas av hemkommunen eller för elever i specialskolan av Specialpedagogiska skolmyndigheten. Beslutet ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. I den slutliga bedömningen kan i enstaka fall finnas individuella omständigheter som gör att en tvångsvis förlängning av skolplikten inte är lämplig. Kommunen kan då fatta ett beslut som innebär att eleven inte behöver vara kvar i grundskolan ytterligare ett år. Rätten att få fullfölja utbildningen i grundskolan under ytterligare två år kvarstår dock om eleven ändrar sig.

Regeringen har överlämnat propositionen *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan* (prop. 2008/09:199) till riksdagen. I propositionen konstateras bl.a. att det bör finnas individanpassade utbildningsalternativ för obehöriga elever. Utbildningsalternativen bör vara tydliga och ha som utgångspunkt att olika målgrupper har olika behov. Regeringen avser därför att, efter det att frågan beretts vidare, återkomma i denna fråga. Detta är dock något annat än att fullfölja utbildningen i grundskolan efter att skolplikten enligt huvudregeln skulle ha upphört. Syftet med fullgörandet av utbildningen i grundskolan är att eleven ska kunna avsluta grundskoleutbildningen som helhet med ett tillfredsställande resultat. Frågan som bereds i anslutning till gymnasiereformen handlar istället mer specifikt om att

eleven ska bli behörig till studier på ett nationellt program i gymnasieskolan.

6.2.3 Rätt att slutföra utbildningen i två år när skolplikten upphört

Förslag: En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har rätt att slutföra den högsta årskursen under två år, även om skolplikten upphör dessförinnan.

Skollagsberedningens förslag

En elev i grundskolan, grundsärskolan och specialskolan får rätt att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildningen under ytterligare två år. Formellt bör man dock inte förlänga skolplikten med mer än ett år, för de elever som inte gått ut högsta årskursen, när skolplikten upphör (se avsnitt 6.2.2). Frågan prövas av hemkommunen eller för elever i specialskolan av Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Den 1 juli 2009 träder en ändring i skollagen i kraft som möjliggör för vissa elever i specialskolan, som får sin utbildning vid Ekeskolan, att få förlängd skolgång till det år de fyller 21 år.

6.3 Deltagande i utbildning

Förslag: Skyldigheten för elever som inte är skolpliktiga att delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen förtydligas.

Bestämmelsen i förordningarna för de obligatoriska skolformerna om elevers närvaro flyttas upp till skollagen. Om en elev utan giltigt skäl uteblir från utbildningen ska rektor samma dag se till att elevens vårdnadshavare underrättas om

att eleven har varit frånvarande. Om det föreligger särskilda skäl behöver underrättelsen inte ske samma dag.

Rektor beslutar om ledighet.

Befrielse från obligatoriska inslag i undervisningen ska bara kunna medges när det finns synnerliga skäl. Ett sådant beslut får endast avse enstaka tillfällen under ett läsår.

Skollagsberedningens förslag

Elever som inte längre har skolplikt kan under de förutsättningar som har angetts tidigare ha rätt till fortsatt utbildning i någon av de obligatoriska skolformerna. Enligt dagens skollag omfattas emellertid inte dessa eller andra elever, som inte har skolplikt, av regleringen om skyldighet att delta i verksamheten som anordnas för att ge utbildningen. Det får dock förutsättas att även elever, som inte är skolpliktiga och som utnyttjar sin rätt till utbildning, deltar i verksamheten på samma sätt som skolpliktiga elever. Även om dessa elever inte omfattas av skolplikten anser Skollagsberedningen att det är rimligt att ställa krav på deras närvaro. Bestämmelsen om skyldighet att delta i verksamheten bör således även omfatta elever som inte har skolplikt, t.ex. om de är äldre än 16 år eller om de inte är folkbokförda i landet. Som en konsekvens av detta resonemang bör även bestämmelserna om ledighet från utbildningen omfatta dessa elever.

Information om frånvaro

Hittills har det i skolformsförordningarna och i läroplanen funnits bestämmelser om samarbete och information mellan skola och hem. Syftet med dessa bestämmelser är att tillsammans med de ovan redovisade reglerna om skolplikt och närvaroplikt minska riskerna för att en elevs frånvaro inte ska fångas upp i ett tidigt skede. Det är ytterst viktigt att det finns kontinuerliga och täta kontakter mellan skola och hem om en elevs skolsituation.

För att ytterligare betona detta anser Skollagsberedningen att den bestämmelse i skolformsförordningarna för de obligatoriska skolformerna som förtydligar skyldigheten att informera elevens vårdnadshavare om en elevs frånvaro, ska flyttas upp i skollagen. Rektor eller den som rektor utser bör ansvara för att informationsskyldigheten fullgörs redan samma dag som frånvaron upptäcks. Om särskilda skäl föreligger, t.ex. att frånvaron avser den sista lektionen på eftermiddagen eller att det överenskommits att all kontakt med hemmet ska ske via en person, så behöver inte kontakten ske samma dag. Den föreslagna bestämmelsen innebär inte någon inskränkning av vad som i övrigt gäller om samarbete mellan skolan och hemmet.

Ledighet och befrielse från obligatoriska inslag i undervisningen

Rektor ska enligt vårt förslag besluta om ledighet för elevers enskilda angelägenheter. I dag är beslutanderätten enligt skolformsförordningarna fördelad så att kortare ledigheter beslutas av rektor, medan styrelsen för utbildningen beslutar om ledigheter som är längre än tio dagar och om det dessutom finns synnerliga skäl. Vi föreslår att rektor alltid beslutar om ledighet utifrån sin kännedom om elevernas förhållanden och sitt ansvar för verksamheten.

Enligt 3 kap. 12 § första stycket skollagen (1985:1100) ska på begäran av en skolpliktig elevs vårdnadshavare eleven befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i verksamheten, om det med hänsyn till särskilda omständigheter inte är rimligt att kräva att eleven deltar. I motiven till bestämmelsen (prop. 1985/86:10 s.89) sägs att en elev inte ska behöva delta i vissa i det stora hela mindre viktiga inslag i utbildningen, om det med hänsyn till särskilda omständigheter framstår som orimligt att kräva att eleven deltar. Det anges bl.a. att det bör finnas ett utrymme för befrielse från inslag, som är meningslösa för eleven, därför att han eller hon redan mer än väl behärskar det som ska uppnås med inslaget och från inslag som kan upplevas som utmanande

mot bakgrund av elevens speciella inställning och hemmiljö. Bestämmelsen ska tillämpas med återhållsamhet.

Enligt Skollagsberedningens bedömning förekommer det att befrielse medges av hänsyn till elevens speciella inställning och hemmiljö på ett sätt som går längre än vad som varit lagstiftarens avsikt, och utan att försök gjorts att anpassa undervisningen. Av gällande skolförfattningar framgår att undervisningen i skolan ska vara allsidig och saklig samt utformas så att alla elever kan delta, oberoende av elevens och elevens vårdnadshavares religiösa eller filosofiska uppfattning. I skollagen och läroplanerna understryks vikten av en dialog mellan skola och vårdnadshavare. Genom en förtroendefull och fungerande dialog med hemmen kan skolan skapa förståelse för skolans verksamhet och för olika inslag i undervisningen. Skolan bör också tillfälligtvis, om det är rimligt, kunna använda gruppindelning eller andra organisatoriska och pedagogiska åtgärder för att undvika att känsliga situationer uppstår för enskilda elever eller grupper av elever. Det kan till exempel avse simundervisning där flickor och pojkar skiljs åt. Undervisningen ska dock bedrivas i enlighet med den värdegrund som finns i läroplanerna. Därmed ska det inte finnas inslag som kan uppfattas som kränkande för någon. Enligt Skollagsberedningens uppfattning kan därför behovet av en bestämmelse om möjlighet till befrielse från undervisning på dessa grunder ifrågasättas. Det kan dock inte uteslutas att det i vissa utpräglade undantagsfall kan behövas en möjlighet att medge en elev befrielse från enstaka obligatoriska inslag i undervisningen. Reglerna bör därför utformas väsentligt mer restriktivt än idag. För att betona att befrielse bara ska komma i fråga i särpräglade undantagsfall ska befrielse bara kunna medges när det finns synnerliga skäl. Kravet på synnerliga skäl innebär att skälen för befrielse måste vara mycket starka. I enstaka fall kan det vara rimligt att en elev som ligger långt före i sin kunskapsutveckling och har nått kunskapskraven befrias från vissa inslag i undervisningen. I normalfallet ska dock en elev som har nått kunskapskraven när det gäller ett specifikt inslag i undervisningen gå vidare med ett mer avancerat och mer

utmanade inslag. Det får överlämnas till rättstillämpningen att närmare klargöra när bestämmelsen ska tillämpas. Befrielse bör endast kunna gälla enstaka inslag i undervisningen. En elev får inte heller medges befrielse i sådan utsträckning att eleven riskerar att inte nå kunskapsmålen eller kunskapskraven i ett ämne. Ett beslut om befrielse ska därför kunna avse endast enstaka tillfällen under ett läsår.

Det bör i sammanhanget även framhållas att den tidigare rätten till befrielse från undervisning i religionskunskap för elever som tillhör vissa trossamfund, upphävdes fr.o.m. den 1 juni 1997 efter förslag i propositionen Fristående skolor m.m. (prop. 1995/96:200).

6.4 Ansvar för att skolplikten fullgörs

Förslag: Reglerna om hemkommunens ansvar för att skolpliktiga elever fullgör sin skolgång förtydligas och förenklas. Kommunen får möjlighet att direkt vid vite förelägga vårdnadshavare till ett barn som inte fullgör sin skolgång att se till så att eleven fullgör skolgången, oberoende av om eleven går i en skolenhet med offentlig huvudman eller i en fristående skola. Ett beslut om föreläggande ska gälla omedelbart om inte annat beslutas.

Huvudmannen för en fristående skola ska anmäla till hemkommunen när en skolpliktig elev börjar eller slutar vid skolan samt utan giltig orsak i betydande utsträckning är frånvarande från obligatoriska inslag.

Skollagsberedningens förslag

Det är hemkommunen, dvs. den kommun där eleven är bosatt som har ett ansvar för att se till att eleven fullgör sin skolgång. Om eleven inte kommer till skolan är kommunens skarpaste

verktyg möjligheten att använda sig av vitesföreläggande. Enligt hittills gällande bestämmelser har kommunen möjlighet att vitesförelägga vårdnadshavare till elever i det offentliga skolväsendet. Detta inträffar om eleven inte fullgör sin skolgång och om detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har fullgjort det som ankommer på dem för att så ska ske. Någon motsvarande möjlighet till föreläggande mot vårdnadshavare till en elev i en fristående skola finns emellertid inte i dag. Här måste i stället kommunen först ålägga eleven skolgång i kommunens skola. I vissa fall kan det vara huvudmannen för specialskolan som ska pröva om eleven ska åläggas skolgång där.

En av grundprinciperna i vårt förslag är en reglering som så långt som möjligt är gemensam för utbildningen i en skolform oberoende av vem som är huvudman. Med hänsyn till detta och eftersom det saknas sakliga skäl för att denna fråga ska regleras olika för olika huvudmän för utbildningen, anser Skollagsberedningen att hemkommunen ska ha möjlighet att även vitesförelägga vårdnadshavare till en elev i en fristående skola, utan att eleven i fråga först åläggs skolplikt i en skola med kommunal huvudman. När det gäller specialskolan och sameskolan är det respektive ansvarig skolmyndighet som har möjlighet att utfärda vitesföreläggande.

Ett vitesföreläggande är en ingripande åtgärd som kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Det är också av stor vikt att vitesföreläggandet utformas på ett sådant sätt att det blir tydligt för elevens vårdnadshavare exakt vad de ska vidta för åtgärder och vid vilken tidpunkt detta senast ska ske. Förelägganden bör alltid utformas så att elevens vårdnadshavare har en möjlighet att fullgöra det genom att eleven inställer sig vid en skola med offentlig huvudman, där skolplikten kan fullgöras. Elevens vårdnadshavare bör ges alternativa möjligheter att fullgöra sina skyldigheter. Det kan antingen ske genom att senast vid en viss tidpunkt visa att barnet fullgör sin skolplikt i en fristående skola, eller att barnet senast vid samma tidpunkt inställer sig vid den kommunala skola, som anges i föreläggandet.

På samma sätt som enligt dagens skollag ska ett beslut om föreläggande gälla omedelbart, även om det överklagas, om inte annat beslutas.

Hemkommunen har alltid ett ansvar för en skolpliktig elevs skolgång, även om den sker i en fristående skola. Kommunen kan från en dag till en annan bli skyldig att erbjuda en plats i en kommunal skola, om en elev väljer att sluta i den fristående skola där eleven tidigare gått. Hemkommunen behöver också få information från en fristående skola om det finns en elev, som utan giltiga skäl är frånvarande från obligatoriska inslag i undervisningen i en betydande omfattning. Det är sannolikt att hemkommunen så småningom får ta ansvar för en sådan elevs skolgång. Risken finns också att en sådan elev kan ”falla mellan stolarna” och råka i svårigheter, som blir svårare att åtgärda, ju längre tid som det pågår. Den fristående skolan ska därför anmäla till hemkommunen om en elev uppvisar ogiltig frånvaro som är av betydande omfattning.

7 Förskolan

7.1 Förskolans pedagogiska uppdrag ska stärkas

Förslag: Förskolans pedagogiska uppdrag ska stärkas.

Skollagsberedningens förslag

Från att ha varit en del av familjepolitiken ingår förskolan sedan slutet av 1990-talet som det första steget i sammanhållet utbildningssystem. Genom införandet av en läroplan för förskolan (Lpfö 98) har förskolans pedagogiska uppdrag förtydligats och verksamheten fått mer preciserade nationella mål.

Förskolan har tillsammans med andra pedagogiska verksamhetsformer blivit en självklar del av det moderna välfärdssamhället, som gör det möjligt för föräldrar att förena föräldraskap med förvärvsarbete och studier. Genom ett omfattande reformarbete har tillgängligheten ökat, avgifterna sänkts och nya grupper av barn fått del av verksamheten.

I avsnitt 1 och 2 framgår våra förslag om att förskolan ska bilda en egen skolform, en reglering av förskolechefens övergripande ansvar samt förskollärarnas pedagogiska ansvar. För att stärka kvaliteten och bättre ge uttryck åt den pedagogiska utveckling som präglar förskolan i dag bör förskolans reglering i skollagen förstärkas ytterligare. Dessa förändringar behandlas i det följande.

7.2 Förskolans uppdrag och syfte

Förslag: Syftet med förskolan ska vara att stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov samt utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Förskolan ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt utbildning.

Skollagsberedningens förslag

Som framgår av avsnitt 1 föreslår Skollagsberedningen att förskolan ska bilda en egen skolform inom utbildningsväsendet och ha samma övergripande mål som andra skolformer. Därmed får de olika skolformerna inom skolväsendet ett enhetligt och tydligt regelverk. Avsikten är dock inte att förändra förskolans uppdrag, som det uttrycks i förskolans läroplan (Lpfö 98). Uppdraget innebär även fortsättningsvis att ge barn såväl en god omsorg som pedagogisk verksamhet och bidra till goda uppväxtvillkor.

Förskolan är ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens utveckling och lärande. Samarbete med föräldrarna är därför ett utmärkande drag för verksamheten. Förskolan är till för barnets egen skull och har betydelse för barnets allsidiga utveckling. Till sammans med föräldrarnas insatser för barnets utveckling och fostran bidrar förskolan till att lägga grunden för ett livslångt lärande. Samtidigt skapas en möjlighet för föräldrar att förena föräldraskap och förvärvsarbete.

Omsorg, utveckling och lärande innebär att se till hela barnet och dess behov. Den pedagogiska verksamheten i förskolan ska anpassas till varje barns behov och förutsättningar och vidareutvecklas utifrån förskolans uppdrag, mål, förutsättningar och

traditioner. Det innebär även att barn i förskolan ska vara delaktiga och ges möjlighet till inflytande.

Verksamheten i förskolan har i sitt uppdrag en social dimension som innebär att främja och utveckla allsidiga kontakter och social gemenskap både mellan barnen och mellan barn och vuxna. Bästa möjliga förutsättningar ska skapas för varje barn att utveckla lust och nyfikenhet och förbereda dem för fortsatt lärande.

Förskolans syfte och uppdrag bör även i fortsättningen framgå av de begrepp som används för verksamheten. Detta innebär att förskolan inte saklöst kan överta skolans terminologi. Definitionen av begreppet undervisning har i detta förslag kompletterats med ”utveckling och lärande” och har därmed anpassats till såväl förskola som skola. Vi anser att begreppet *barn* ska behållas i stället för *elever* i förskolans verksamhet.

Skollagskommittén föreslår att kommunen ska informera barnens vårdnadshavare om förskolan och dess syfte samt verka för att barn som har rätt till förskola deltar i denna. Regeringens proposition *Barnomsorgsavgift och allmän förskola även för tre-åringar* (prop. 2008/09:115) som bl.a. innehåller förslag om en utökad kommunal informationsskyldighet har nyligen antagits av Riksdagen. I propositionen föreslås att kommunen ska informera barns vårdnadshavare även om andra verksamheter än förskola.

Om barnets vårdnadshavare önskar pedagogisk omsorg i form av t.ex. familjedaghem flerfamiljslösningar eller andra pedagogiska verksamhetsformer i stället för förskola för sina barn bör kommunen sträva efter att tillgodose detta önskemål. Se vidare avsnitt 23.2 Pedagogisk omsorg.

7.3 Barngruppernas sammansättning och storlek

<p>Förslag: Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.</p>

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag ska barngrupperna i förskolan ha en lämplig sammansättning och storlek. Bestämmelsen är en viktig markering och bildar utgångspunkt i det dagliga pedagogiska arbetet samt det systematiska kvalitetsarbetet i verksamheter och kommuner. Även för kommunernas övergripande planeringsarbete ska bestämmelsen kunna användas som riktmärke att utgå från för en flexibel resurstilldelning till olika verksamheter.

Statens skolverk har utfärdat allmänna råd för kvaliteten i förskolan, baserade på forskning och erfarenhet. Barngruppens storlek och personaltäthet framhålls i råden som en viktig kvalitetsfaktor. Förutsättningarna varierar från grupp till grupp och från tid till annan och det är alltid nödvändigt att anpassa gruppstorlekar och personaltäthet till de förutsättningar som råder i varje förskola.

Kommunerna avgör, utifrån lokala förhållanden, vilken gruppstorlek och vilken personaltäthet som är den lämpligaste. Enligt Skolverkets utvärderingar har det främst varit ekonomiska överväganden som avgjort gruppstorlekarna.

Faktorer som upptagningsområdets sociala struktur, personalens utbildning och andelen barn i behov av särskilt stöd har haft mindre betydelse.

Barnen i förskolan omfattas inte av arbetsmiljölagen (1977:1160), till skillnad mot elever från och med förskoleklassen samt de vuxna som arbetar i olika skolformer. Skollagskommittén anser att en konsekvens av att förskolan blir en egen skolform bör vara att arbetsmiljölagen ska utvidgas till att även omfatta barn i förskolan. Vilka förändringar som detta föranleder har övervägts inom ramen för den utredning, som tillsattes av regeringen i juni 2004 (dir. 2004:91) för översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen. Utredningen lämnade ett delbetänkande (SOU 2006:44) i maj 2006 och sitt slutbetänkande (SOU 2007:43) i juni 2007. I utredningen har det framkommit att det finns vissa brister i tillsynen över bl.a. barnens hälsa och säkerhet i förskolan. Utredningen ansåg dock inte att det är lämpligt att

åtgärda bristerna med en utvidgning av arbetsmiljölagen till barn i förskolan utan menade att arbetsmiljöarbetet i förskolan kan regleras i skollagen.

Med hänvisning till ovanstående föreslår Skollagsberedningen att dagens bestämmelse om barngruppernas sammansättning och storlek tills vidare ska bibehållas som en viktig del av förskolans allmänna bestämmelser. Som framgår av avsnitt 2.11 föreslår vi att lokaler och utrustning regleras så att syftet med verksamheten ska kunna uppfyllas. Därigenom kompletteras bestämmelsen om barngruppernas sammansättning och storlek för att förebygga ohälsa och i övrigt skapa en god arbetsmiljö.

7.4 Erbjudande av förskola

Förslag: Förskola ska erbjudas barn från och med ett års ålder.

Förskola ska erbjudas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Förskola ska dock inte behöva erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

Barn ska skyndsamt erbjudas förskola om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola. Avgift får för dessa barn endast tas ut för den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan. Förskola ska erbjudas barn enligt ovanstående om de är bosatta i Sverige och inte har börjat i förskoleklassen eller i någon utbildning för fullgörande av skolplikten

Barn ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Om det på något sätt framkommer att ett barn är i behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd.

Skollagsberedningens förslag

Det är viktigt att föräldrar har valfrihet och möjligheter att välja förskola eller annan pedagogisk omsorg bland en mångfald av utövare, som passar barns och familjers behov. Föräldrar ska kunna välja förskola på samma sätt som de kan välja skola. Föräldrar ska också kunna ansöka om plats i förskola i annan kommun.

I likhet med vad som gäller enligt dagens skollag föreslår Skollagsberedningen att förskola ska erbjudas barn, om de är bosatta i landet och inte har börjat i förskoleklassen eller i någon utbildning för fullgörande av skolplikten. Vilka som är bosatta i landet framgår av 28 kap. 1–3 §§ i vårt förslag till ny skollag. (Se vidare avsnitt 28.2). Förskola ska erbjudas från och med ett års ålder i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier.

Förskola behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger. Vi föreslår i stället att särskilda bestämmelser införs om omsorg under kvällar, nätter och helger för de föräldrar vars arbetstider är förlagda till sådana tider och som inte själva kan ordna sådan omsorg för sina barn. Detta kommer i den nya skollagen att regleras tillsammans med annan pedagogisk verksamhet. Se vidare avsnitt 23.

Barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga för vård av annat barn, ska även framdeles erbjudas förskola i en omfattning om minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan. Även allmän förskola ska fortsättningsvis erbjudas alla fyra- och fem-åringar och gälla 525 timmar per år. En proposition som bland annat innehåller förslag om att avgiftsfri allmän förskola utvidgas till att gälla plats i förskola från och med höstterminen det år barnet fyller tre år har nyligen antagits av riksdagen.

Barns eget behov av förskola och barn i behov av särskilt stöd

Det bör även fortsättningsvis finnas bestämmelser om förskola utifrån barns eget behov, dock med ett förtydligande av att barnet kan ha ett behov på grund av familjens situation i övrigt, oavsett föräldrarnas förvärvsarbete eller studier. Bestämmelserna ska reglera barnets behov av förskola både när det gäller plats och omfattning. Vi föreslår således ingen ändring i förhållande till nuvarande lagstiftning av innebörden i erbjudande av förskola till barn som har ett *eget behov* av förskola. Även när det gäller barn som av *fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling* i form av förskola kvarstår dagens reglering. Dessa barns behov av plats, omsorg, stöd samt avgifter bör regleras i två olika bestämmelser.

Som exempel på vad som kan utgöra barns eget behov av förskola kan nämnas barn med ett annat modersmål än svenska eller om barn i glesbygd. Ett annat exempel är barn vars föräldrar deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller har ett funktionshinder som begränsar barnets fysiska eller psykiska utveckling. Även barn vars föräldrar är långtidssjukskrivna, sjuk- eller förtidspensionerade kan räknas in i gruppen samt barn med annat modersmål än svenska. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling kan vara barn med funktionshinder av olika svårighetsgrad. Dessa barns rätt gäller inte enbart tillgång till en plats utan även en verksamhet av sådan kvalitet att barnet får sitt behov av särskilt stöd tillgodosett.

Det är viktigt att barns behov av trygga förhållanden ägnas speciell uppmärksamhet när kommunerna bedömer erbjudande och deltagande i den pedagogiska verksamheten. Det finns en risk för att kommunens handläggning blir otydlig, om barn som har ett eget behov och barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av stöd skulle regleras under samlingsbegreppet barnets eget behov, vilket är Skollagskommitténs förslag. Det är viktigt att inte försämra situationen för barnen och deras familjer jämfört med idag. En förändrad lagstiftning behöver beakta vissa barns särskilda och specifika behov av förskola, stöd och av-

giftsfrihet. En del av dessa barn har ett funktionshinder. Som en del i både familje- och handikappolitiken måste därför ett barns vårdnadshavare kunna fortsätta att förena förvärvsarbete med familjelivet.

Kommunerna ska således även fortsättningsvis vara skyldiga att erbjuda förskola till barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling. Detta gäller barn oavsett ålder och inte som i kommitténs förslag endast barn i behov av särskilt stöd före ett års ålder. Med utgångspunkt i dagens lagstiftning ska den nya skollagen reglera och förtydliga dessa barns behov av stöd i sin utveckling, bl.a. ska plats erbjudas skyndsamt.

Skollagsberedningen föreslår att dagens avgiftsbefrielse på 15 timmar i veckan kvarstår oförändrad för barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling och därför anvisats plats i förskola. För vistelse utöver 15 timmar i veckan får kommunen ta ut avgifter enligt kommunens gällande taxa.

Dagens reglering anger att kommunen ska bedriva uppsökande verksamhet så att barn i behov av särskilt stöd deltar i förskolans verksamhet. Lagstiftningen härrör från den tid då förskolan reglerades i Socialtjänstlagen. Förskolan tillhör numera utbildningsområdet och det är sannolikt mycket få kommuner som bedriver uppsökande verksamhet idag. Habiliteringen inom landstinget för barn med funktionshinder eller socialtjänsten i en kommun kan upplysa de föräldrar som har barn i behov av särskilt stöd om möjligheten att få stöd i form av förskola. Dessutom ingår det i barnavårdscentralens uppgift att göra utvecklingsbedömningar under hela förskoleåldern och vid behov ge hjälp och stöd i föräldraskapet, t.ex. råd om plats i förskola. Även öppna förskolan kan användas på detta sätt. Regleringen om kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet kan därför tas bort.

Varje barn ska ges förutsättningar till utveckling och lärande

Alla barn ska ges den ledning och stimulans, som de behöver i sitt lärande och sin utveckling för att utifrån sina behov och förutsättningar kunna utvecklas så långt som möjligt. Utgångspunkten är att alla barn som behöver det ska få särskilt stöd. Dagens lagstiftning reglerar inte vem som ansvarar för att särskilt stöd i förskolan genomförs. Skollagskommittén lämnar inte heller något förslag på hur ansvaret ska regleras. För att uppnå likvärdighet mellan de olika skolformerna bör det även regleras vem som har ansvaret för att barn ges det stöd de behöver i förskolan. Skollagsberedningen anser att bedömningen av vilka insatser som är lämpliga ska göras av förskolans ledning, tillsammans med personalen, och alltid tillsammans med barnets vårdnadshavare. Förskolechefen får härigenom ett ansvar som motsvarar rektors ansvar i skolan men utifrån förskolans förutsättningar.

Många barn stöter någon gång under sin förskoletid på svårigheter och behöver under en kortare tid någon form av stöd. Andra barn behöver stöd kontinuerligt under hela förskoletiden på grund av sjukdom, sociala förhållanden, funktionshinder eller svårigheter att tillgodogöra sig verksamheten av andra orsaker. Det finns ingen definition av begreppet *behov av särskilt stöd* i lagen. Det är heller inte möjligt att i lagtext närmare definiera vilka förutsättningar som ska finnas för att stöd ska ges i förskolan. Bestämmelsen måste därför bli allmänt hållen och knytas till ett ansvar för förskolan att tillgodose barnets stödbehov. För många barn är en generellt god kvalitet det viktigaste. För andra kan det vara nödvändigt med särskilda stödinsatser som komplement. Stödet kan ges som personalförstärkning, antingen till barngruppen generellt eller till det enskilda barnet, eller i form av konsultation och handledning till personalen. En minskning av antalet barn i barngruppen eller anpassning av lokalerna kan vara andra stödformer. Insatser ska göras efter en bedömning i varje enskilt fall av vilken insats som är mest lämplig.

För förskolan innebär förslaget att barn ska ges särskilt stöd på det sätt och i den omfattning som behövs för att barnet ska ha möjlighet att utvecklas och lära enligt läroplanen. Bestämmelserna är anpassade för förskolan, eftersom målen där inte avser individuella barns prestationer utan istället inriktas på verksamhetens kvalitetsutveckling.

Det är barnets behov av stöd som ska vara vägledande för beslutet. För förskolechefen är därför varje beslut om stöd något som måste föregås av noggranna pedagogiska överväganden, samtidigt som det också finns ekonomiska realiteter att beakta.

7.5 Modersmål

Förslag: Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser att stödet till barn i förskolan med annat modersmål än svenska behöver förstärkas. Sverige är i dag ett mångkulturellt land med många olika etniska, religiösa eller språkliga grupper som har band till sitt ursprung, sin kultur och sina värderingar. Behovet av att uppmärksamma flerspråkiga och flerkulturella barns specifika förutsättningar ökar. Det är en grundläggande uppgift för förskolan att ge alla barn möjligheter att tillvarata sina resurser på bästa sätt. Att stödja barns språkutveckling och kulturell mångfald är därför en viktig uppgift för förskolan.

Språk och lärande hör oupplösligt samman liksom språk och identitetsutveckling. Forskning visar att barn med utländsk bakgrund, som har goda kunskaper i sitt modersmål samt god kännedom om sin bakgrund och som vistas i flerspråkliga miljöer

har bättre möjligheter att lära sig svenska och även inhämta och utveckla färdigheter inom andra områden, t.ex. matematik. Stöd för barn med annat modersmål än svenska är därför mycket viktigt i förskolan, särskilt för yngre barn som är i färd med att utveckla språk och identitet. Det räcker inte med att barnen talar sitt modersmål i hemmet. Även förskolan bör bidra till att modersmålet utvecklas för att barnen aktivt ska kommunicera på såväl sitt modersmål som på svenska.

Av läroplanen för förskolan framgår i dag att det ligger i förskolans uppdrag att medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. Vidare anges att förskolan ska bidra till att barn som tillhör de nationella minoriteterna och barn med utländsk bakgrund får stöd att utveckla en flerkulturell tillhörighet. Sverige har även folkrättsliga åtaganden när det gäller nationella minoriteter i enlighet med ramkonventionen om skydd för nationella minoriteter och europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk. Särskilda bestämmelser rörande förskoleverksamhet på finska, meänkieli och samiska finns även i minoritetsspråkslagarna (1999:1175 och 1176). För att förtydliga förskolans uppdrag införde regeringen 2005 ett mål för förskolan att sträva mot för barn med annat modersmål än svenska. Dessa barn ska i förskolan få möjlighet att utveckla sin kulturella identitet samt sin förmåga att kommunicera såväl på svenska som på sitt modersmål.

Arbetet med att stödja barns språkutveckling är i första hand en pedagogisk fråga för förskolan. Barn lär i de vardagliga aktiviteterna, i lek och i skapande verksamhet. I varje förskola där det finns barn med annat modersmål än svenska eller som hör till någon av de nationella minoriteterna ska aktiviteter, arbetssätt, miljö och material anpassas till barnens behov. Särskilda åtgärder som tvåspråkig personal, lärare i modersmålsstöd, kulturstödjare m.m. kan vara viktiga komplement. Även barnens föräldrar är en viktig tillgång och resurs för förskolan i detta avseende.

Ett viktigt stöd i arbetet med barnens språkutveckling är Tema Modersmål – en webbplats som Skolverket driver. Webbplatsen är formad som en resurs för de som arbetar inom förskola och skola. De olika språkens temaplats innehåller information, material och verktyg för kommunikation. Temaplatsen innehåller för närvarande 33 språk och drivs av aktiva modersmållärare. Temaplatsen lyfter fram bra pedagogiska resurser. Här kan förskolans personal erhålla en översikt av möjligheter att utveckla modersmål i förskolan och få kunskaper om metoder och utbud av material för hur modersmålet kan stödjas.

En ny bestämmelse för barn med annat modersmål än svenska innebär inte att förskolan åläggs nya arbetsuppgifter. Förskolan har redan i dag ett ansvar genom läroplanen för dessa barns språk- och identitetsutveckling. Regleringen innebär en precisering och ett förtydligande av förskolans uppdrag. Enligt skol-lagsberedningens bedömning ska det även fortsättningsvis vara en pedagogisk fråga hur barn med annat modersmål än svenska ska få stöd för sin utveckling och sitt lärande i förskolan. Huvudmannen avgör vilka resurser och kompetenser som krävs i olika arbetslag för att uppfylla regleringen i detta avseende.

7.6 Utvecklingssamtal i förskolan

Förslag: Personalen ska föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Minst en gång per halvår ska personal och barnets vårdnadshavare därutöver genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande (utvecklingssamtal). Förskollärare ska ha det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalets genomförande.

Skollagsberedningens förslag

Samverkan mellan hem och förskola bör stärkas och förskolan som egen skolform bör ha likartade regler för föräldrainflytande som andra skolformer. Skollagsberedningen föreslår att utöver fortlöpande samtal vid dagliga möten samt mer organiserade föräldraaktiviteter i förskolan, ska personal och barnets vårdnadshavare minst en gång varje halvår genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande både i och utanför förskolan (utvecklingssamtal). Förskollärare ska ha det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalens innehåll och genomförande. Vem som genomför utvecklingssamtal avgörs på varje förskola. Det kan vara naturligt att den i personalgruppen som har ett särskilt ansvar för barnet eller den person som känner barnet bäst, oavsett yrkeskategori, genomför utvecklingssamtal.

Bestämmelsen om utvecklingssamtal i förskolan ska regleras specifikt i kapitlet om förskolan för att bäst kunna anpassas till förskolans uppdrag. Bestämmelsen är ny och skiljer sig från andra skolformer. Det är inte meningen att samma modell för utvecklingssamtal som finns i grundskolan ska bli norm även i förskolan. Till skillnad mot skolan har förskolan inte några mål för barnet att uppnå. Det är inte det enskilda barnets resultat som ska utvärderas. Däremot är det viktigt att följa hur varje barns lärande och utveckling sker och hur förskolan kan bidra till detta. Målen att sträva mot i förskolans läroplan anger inriktningen av förskolans arbete och därmed också den önskade kvalitetsutvecklingen. Pedagogisk dokumentation och portfolio är exempel på metoder som har utvecklats för utvärdering av verksamheten, samtidigt som de är olika sätt att följa barnens utveckling och göra barnens lärprocesser synliga, för barnet, föräldrarna och personalen. Det är viktigt att se både vad som föränsar och vad som skiljer förutsättningarna för utvecklingssamtal i förskolan och skolan.

Utvecklingssamtal ska bygga på en bred och nyanserad bild av barnets utveckling och lärande. Barnets utveckling sätts in i ett vidare pedagogiskt och socialt sammanhang i samspelet med

andra barn och vuxna. Barnet jämförs inte med någon annan än sig själv och inte utifrån fastställda normer.

Utvecklingssamtalet ska vara väl förberett och strukturerat. Det är även viktigt att framhålla att det inte kan ersätta de dagliga kontakter och kontinuerliga samtal som personal och föräldrar har när barnet lämnas och hämtas i förskolan.

7.7 Kommunens ansvar

7.7.1 Hemkommunens ansvar

Förslag: Kommunen ska kunna fullgöra sina skyldigheter också genom att erbjuda barnet en motsvarande plats i en förskola med enskild huvudman (fristående förskola).

Skollagsberedningens förslag

Enligt nuvarande skollag ska den kommun där barnet stadigvarande vistas erbjuda förskoleverksamhet. För övriga verksamheter med kommunal huvudman ligger ansvaret i stället på hemkommunen, dvs. den kommun där barnet är folkbokfört. Skollagskommittén föreslår att ansvaret ska överflyttas från vistelsekommunen till hemkommunen.

Regeringens proposition *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) med bl.a. förslag om att ansvaret för att barnet erbjuds förskola överflyttas från vistelsekommunen till hemkommunen har nyligen antagits av riksdagen. Vidare föreslås att kommunernas informationsskyldighet utökas till att gälla alla former av förskoleverksamhet, både med enskild och kommunal huvudman.

Kommunens möjlighet att fullgöra sina skyldigheter när det gäller erbjudande om plats i förskola, genom att komma överens med någon annan kommun om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom förskolan, kvarstår oförändrad. I lagens 21 kap.

Entreprenad och samverkan, anges att kommunen får sluta avtal med någon annan kommun (samverkan) eller en enskild huvudman om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom förskolan.

Som redan tidigare nämnts får kommunen godkänna och ska i sådana fall lämna bidrag till fristående förskola. Vid fördelning av platser kan kommunen använda sig såväl av sin egen förskola som av annan huvudmans förskola i kommunen. Det är viktigt att kommunerna även framöver har detta helhetsansvar över utbudet av förskolor i kommunen. Hänsyn ska tas till önskemål från barnets vårdnadshavare. Det måste kunna godtas om föräldrar vill tacka nej till ett erbjudande om plats i t.ex. en verksamhet som drivs med en viss konfessionell eller pedagogisk inriktning, som föräldrarna inte delar. Kommunen bör i sådana fall erbjuda en plats i en annan förskola. Det är inte heller ovanligt att föräldrar väljer att ställa sig i kö till just den förskola där de vill ha sitt barn även om detta innebär längre väntetider.

7.7.2 Förskola i annan kommun

Förslag: En kommun ska vara skyldig att, efter önskemål från ett barns vårdnadshavare, ta emot ett barn från en annan kommun i sin förskola om det finns särskilda skäl med hänsyn till barnets förhållanden. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta ett yttrande från barnets hemkommun. Vid mottagande ska kommunen ha rätt till ersättning för sina kostnader från barnets hemkommun.

Skollagsberedningens förslag

Det är förmodligen relativt sällsynt att barn vistas stadigvarande i en annan kommun än hemkommunen. Övervägande skäl talar

för att frågan regleras likartat för alla skolformer i hela skollagen. Genom enhetliga regler ökar förutsättningarna för integration mellan olika verksamheter och möjligheten att från förskolan få gå vidare till förskoleklassen och grundskolan vid samma förskole- eller skolenhet i samma kommun, hemkommunen.

Skollagsberedningen föreslår därför att bestämmelserna om skyldighet att erbjuda förskola kompletteras med en ny regel motsvarande den som redan finns för bl.a. grundskolan. Förslaget innebär att varje barns hemkommun har det grundläggande ansvaret för erbjudandet av förskola. Efter önskemål från ett barns vårdnadshavare ska dock barn tas emot i en annan kommun än sin hemkommun om det finns särskilda skäl med hänsyn till barnets förhållanden.

Detta kan till exempel gälla barn som genom föräldrarnas gemensamma vårdnad har anknytning till två kommuner eller barn i behov av särskilt stöd som önskar ta del av lämplig verksamhet i en annan kommun som är anpassad för barnets behov. Ytterligare skäl för att ett barns vårdnadshavare önskar förskola i annan kommun än hemkommunen kan vara geografiska, nämligen att barnet bor nära en kommungräns och en annan kommuns förskola, eller att barnets vårdnadshavare arbetar i en annan kommun. I sådana fall underlättas barnets och familjens vardag betydligt av att få plats i en annan kommuns förskola. Bestämmelsen bör även kunna tillämpas i fall då barn som i dag ska ges möjlighet till förskola på samiska, meänkieli eller finska enligt lagarna om rätt att inom de särskilda förvaltningsområdena använda dessa språk hos förvaltningsmyndigheter och domstolar (jfr SFS 1999:1175 och 1999:1176) inte är folkbokförda i kommunen där de stadigvarande vistas. Detta gäller även i vissa andra fall då barn som hör till någon av de nationella minoriteterna inte har möjlighet att gå i minoritetsspråkig förskola i sin hemkommun. Avsikten med förslaget är dock inte att öppna en möjlighet att gå växelvis i två olika kommuners förskolor för barn som bor växelvis hos sina föräldrar i två olika kommuner.

Mottagande av barn i andra kommuners förskola förekommer även idag. Kommunerna har i sådana ärenden kommit överens med varandra om behov, omfattning och kostnader för verksamheten. Förslaget till ny reglering innebär att kommunen alltid efter önskemål från barnets vårdnadshavare ska bedöma om det finns särskilda skäl med *hänsyn till barnets förhållanden*. Då detta inverkar på kommunernas planering och ekonomiska förutsättningar föreslår vi att det alltid är den mottagande kommunens bedömningar som avgör om barnets förhållanden motiverar en plats i kommunens förskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett barn från en annan kommun ska den inhämta ett yttrande från barnets hemkommun. Vidare ska kommunerna alltid få rätt till ersättning för barn i förskolan som inte är hemmavarande i kommunen genom interkommunal ersättning. Regleringen av sådan ersättning utformas i likhet med motsvarande regler för interkommunal ersättning för elever i grundskolan.

Motsvarande möjlighet om rätt till mottagande i annan kommun med hänsyn till personliga förhållanden och särskilda skäl bör även gälla för förskoleklassen (se avsnitt 8 Förskoleklassen). Då denna möjlighet har funnits för grundskolan sedan tidigare skapas ett enhetligt regelsystem som underlättar övergångarna mellan skolformerna.

Regeringens proposition *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) har antagits av riksdagen och de nya bestämmelserna börjar i här aktuella delar att gälla den 1 juli 2009. Bestämmelserna innebär bl.a. utökade möjligheter att kunna gå i förskola i annan kommun än hemkommunen. I dessa fall ska den mottagande kommunen eller den fristående förskolan ha rätt till ersättning för sina kostnader från barnets hemkommun efter de grunder som hemkommunen tillämpar. Genom de nya reglerna kommer föräldrar således få större möjligheter att påverka var deras barn går i förskola.

8 Förskoleklassen

8.1 Huvudprinciperna för förskoleklassen i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för förskoleklassen i dagens skollag ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Förskoleklassen infördes den 1 januari 1998 som en egen skolform inom det offentliga skolväsendet (prop. 1997/98:6). Skollagsberedningen föreslår att huvudprinciperna för utbildning i förskoleklass ligger fast. Förskoleklassen ska som i dag utgöra en egen skolform och ingå i skolväsendet. Utbildningen ska fortfarande vara frivillig och betraktas som undervisning i samma mening som i övriga skolformer. Till följd av de skolformsövergripande förändringar som behandlats i de allmänna avsnitten föreslår vi dock här några ändringar i regelverket.

Utredningen *Tydliga mål och kunskapskrav i grundskolan* (SOU 2007:28) menade att det finns skäl att i ett revideringsarbete av läroplanen bedöma behovet av särskilda skrivningar som gör förskoleklassens uppdrag, syfte och innehåll tydligare. Utredaren har vidare anfört att en sådan reform bedöms ge bättre möjligheter att utvärdera verksamheternas kvalitet och resultat. Regeringen överlämnade sin proposition *Tydligare mål och kunskapskrav – nya läroplaner för skolan* (prop. 2008/09:87) i

december 2008. I propositionen föreslås riktlinjer för utformningen av läroplaner för grundskolan och motsvarande skolformer. Regeringen bedömer att förskoleklassen även fortsättningsvis ska omfattas av avsnitten om skolans värdegrund och uppdrag samt övergripande mål och riktlinjer i läroplanerna för de obligatoriska skolformerna. Skollagsberedningen föreslår i det följande förändringar som i skollagen gör förskoleklassens uppdrag tydligare.

8.2 Förskoleklassens syfte

Förslag: Förskoleklassen ska stimulera elevens utveckling och lärande och förbereda eleven för fortsatt utbildning. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Förskoleklassen ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Skollagsberedningens förslag

Gemensam reglering

Trots en uttalad ambition om samverkan och integration mellan förskola, förskoleklass, skola och fritidshem skiljer sig den nuvarande regleringen av förskoleklassen på åtskilliga punkter från vad som gäller för grundskolan. Skollagsberedningen anser att organisatoriska bestämmelser för förskoleklassen så långt möjligt ska samordnas med grundskolan och motsvarande skolformer. Syftet är att skapa enhetlig reglering och ytterligare underlätta integrationen mellan förskoleklass, förskola, skola och fritidshem. Det gäller t.ex. ansvaret för att tillhandahålla förskoleklass som faller på barnets hemkommun, regler för val av och mottagande i skolenhet samt möjligheten att gå i en annan kommuns förskoleklass.

Vissa bestämmelser av pedagogisk karaktär bör vara samordnade med förskolan eftersom pedagogiken i förskoleklassen till viss del hämtats från förskolan. Detta gäller t.ex. utvecklingsamtal i förskoleklassen. Detta motsäger dock inte att det är målen i läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) som gäller för arbetet i förskoleklassen.

Förskoleklassens uppdrag

Förskoleklassen ska stimulera varje elevs utveckling och lärande. Dessutom ska förskoleklassen ge eleverna en grund för fortsatt utbildning i skolan. Undervisningsbegreppet definieras i detta förslag till ny skollag på så sätt att förskolans, förskoleklassens och skolans kultur och arbetssätt kan mötas till en pedagogisk helhet. Varje elev i förskoleklassen ska få möjlighet att utvecklas utifrån sina förutsättningar och verksamheten ska anpassas till varje elevs behov.

I förskoleklassen ingår lek och skapande som väsentliga delar i det aktiva lärandet. Elevens lust och nyfikenhet ska tas tillvara. Utgångspunkten är att utveckling och lärande sker ständigt, inte bara eller ens huvudsakligen i arrangerade inläringssituationer. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Det är kombinationen av förskolans och grundskolans arbetssätt och metodik som ger förskoleklassen dess identitet.

Verksamheten ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap både mellan eleverna och mellan elever och vuxna. Eleverna ska ges möjlighet att vara delaktiga och få inflytande i verksamheten. Stor vikt ska läggas vid att uppmuntra eleverna att i samspel med kamrater och vuxna utveckla sin sociala kompetens.

8.3 Erbjudande om och omfattning av förskoleklass

Förslag: Huvudprinciperna i nu gällande lagstiftning om vilka barn som ska erbjudas förskoleklass och omfattningen av denna ska stå fast. Omfattningen ska dock vara minst 525 timmar per *läså*r.

Förskoleklassen ska vara avgiftsfri. Dagens möjlighet att ta ut avgift, när omfattningen överstiger 525 timmar per år eller barnen är yngre när de tas emot, tas bort. Avgift i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Skollagsberedningens förslag

Förskoleklassen har sedan den infördes omfattat minst 525 timmar per år. Skollagskommittén föreslår att förskoleklassen ska omfattas av begreppet *läså*r. Skollagsberedningen instämmer då förskoleklassen redan omfattas av begreppet termin och regleringen bör överensstämma med skolans.

Från och med höstterminen det år barnen fyller sex år ska kommunen erbjuda alla barn förskoleklass. Barn får dock tas emot tidigare vilket innebär möjligheter till en mycket flexibel start. Trots detta sker denna nästan uteslutande vid höstterminens början i praktiskt taget alla kommuner. Det finns inga bestämmelser som hindrar en successiv start men det förutsätter att vårdnadshavare begär det. Stor hänsyn måste också tas till elevens behov av kontinuitet i kamratrelationer och hur lämplig plats i fritidshemmet kan erbjudas. Samverkan och utbyte mellan förskoleklassen och grundskolan ger dock elever de bästa möjligheterna att delta i verksamhet som motsvarar elevernas förmågor och utmanar deras lärande. Detta gäller såväl för elever i förskoleklassen som för elever i grundskolan.

Förskoleklassen är i dag avgiftsfri 525 timmar per år. Regleringen ger dock möjlighet att ta ut avgift för de barn som

tas emot tidigare än höstterminen det år då de fyller sex år eller för den del som verksamheten omfattar mer än 525 timmar per år. Förskoleklassen ska enligt vårt förslag vara helt avgiftsfri.

Huvudmannen avgör dock om tiden ska utökas och i vilken utsträckning som barn som är yngre än sex år ska tas emot i förskoleklassen. Detta kommer enligt vår bedömning inte att få några ekonomiska konsekvenser för kommuner och andra huvudmän. Drygt 84 procent av eleverna hade 2007 plats i fritidshem eller familjedaghem. Om tiden i förskoleklass överstiger 525 timmar per år minskas tiden i motsvarande omfattning i fritidshem respektive familjedaghem, där huvudmannen får ta ut avgift. För de elever som har utökad tid i förskoleklassen och som inte har plats i fritidshem eller familjedaghem tas i dag oftast inte ut någon avgift, eftersom det är huvudmannen som beslutar om utökad tid i förskoleklassen. Detsamma gäller för elever som börjar före sex års ålder.

8.4 Modersmål

Förslag: Förskoleklassen ska medverka till att elever med annat modersmål än svenska får möjlighet att utveckla både det svenska språket och sitt modersmål.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser att stödet till elever i förskoleklassen med annat modersmål än svenska behöver stärkas i likhet med vad som föreslås för förskolan (se avsnitt 7.5). I dagens mångkulturella samhälle är det viktigt att stödja elevernas utveckling av både det svenska språket och elevens modersmål. Behovet av att uppmärksamma flerspråkiga och flerkulturella barns specifika förutsättningar ökar. Att stödja barns språkutveckling och kulturell mångfald är därför en viktig uppgift för förskoleklassen

Sedan införandet av förskoleklassen 1998 finns en gemensam läroplan med grundskolan och fritidshemmet, Lpo 94. Förskoleklassen omfattas av de mål och riktlinjer i läroplanen som inte utgör uppnåendemål. Sålunda ska förskoleklassen t.ex. sträva mot att varje elev utvecklar ett rikt och nyanserat språk. Det ligger också i förskoleklassens uppdrag att varje elev ska få tilltro till sin språkliga förmåga. I förskolan regleras modersmålsstöd i förskolans läroplan och föreslås här att regleras i skollagen. Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål. I grundskolan regleras i dag modersmålsundervisning i grundskoleförordningen. Här föreslås att en reglering sker genom en bestämmelse i skollagen. För eleverna i förskoleklassen saknas idag reglering om hur modersmål ska stödjas och utvecklas. Förskoleklassen är ofta integrerad i grundskolan, samarbetar med denna och närmar sig allt mer grundskolan. Mycket talar därför för att även stödet till elever i förskoleklassen med annat modersmål än svenska ska regleras i skollagen, i likhet med förskolan och grundskolan. Bestämmelser av pedagogisk karaktär i förskoleklassen bör dock i så stor utsträckning som möjligt vara samordnade med förskolan där förskoleklassen har sin pedagogiska grund (se 8.2). Stödet för utveckling av elevernas modersmål ska därför regleras på samma sätt som för förskolan. Det handlar således om en skyldighet för huvudmannen att erbjuda stöd för utveckling av elevens modersmål och inte om en skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning på det sätt som gäller för elever i grundskolan och andra obligatoriska samt frivilliga skolformer.

I likhet med förskolan ska förskoleklassen medverka till att barn med annat modersmål får möjlighet utveckla även sitt modersmål. På samma sätt som föreslås för förskolan ska arbetet med att stödja elevers språkutveckling i första hand vara en pedagogisk fråga för förskoleklassen. Även elever i förskoleklass lär i olika aktiviteter, i lek och i skapande verksamhet. I varje förskoleklass där det finns elever med annat modersmål än svenska eller som hör till någon av de nationella minoriteterna ska

aktiviteter, arbetssätt, miljö och material anpassas till elevernas behov. Det kan t.ex. handla om att tillhandahålla läromedel eller sagoböcker på elevernas modersmål eller att ha musikstunder och andra typer av samlingar där man fokuserar på inslag från elevernas kultur och i samtalen parallellt använder de svenska begreppen och begreppen på elevernas modersmål. Särskilda åtgärder som tvåspråkig personal, lärare i modersmålsstöd, kulturstödjare m.m. kan även här vara viktiga komplement. Samarbete med grundskolans lärare är naturligt också inom detta område. Även elevernas föräldrar är en viktig tillgång och resurs för förskoleklassen i detta avseende. Skolverkets webbplats Tema Modersmål kan även på förskoleklassens område vara ett viktigt stöd i arbetet med elevernas språkutveckling.

Förskoleklassen har redan i dag ett ansvar genom läroplanen för dessa barns språkutveckling. Regleringen innebär en precisering och ett förtydligande av förskoleklassens uppdrag. Enligt skollagsberedningens bedömning ska det även fortsättningsvis vara en pedagogisk fråga hur barn med annat modersmål än svenska ska få stöd för sin utveckling och sitt lärande i förskoleklassen.

8.5 Utvecklingssamtal i förskoleklassen

Förslag: Utvecklingssamtal i förskoleklassen ska regleras i en särskild bestämmelse. Minst en gång per termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare genomföra ett samtal om elevens utveckling och lärande. Utvecklingssamtalet ska ha formen av en dialog om hur eleven trivs och utvecklas på bästa sätt.

Skollagsberedningens förslag

I läroplanen anges att läraren fortlöpande ska informera föräldrarna om elevens skolsituation, trivsel och kunskapsutveckling samt hålla sig informerad om den enskilda elevens personliga situation. I detta förslag till ny lag införs även en särskild bestämmelse om att eleven och elevens vårdnadshavare fortlöpande ska informeras om elevens utveckling.

Även om föräldrasamarbetet i förskoleklassen är väl fungerande och det finns skäl att tro att strukturerade samtal är vanligt förekommande anser Skollagsberedningen att utvecklingssamtalet ska få en mer preciserad reglering än hittills och regleras i skollagen. Samverkan mellan hem och förskoleklass behöver stärkas. Utöver fortlöpande samtal vid mer eller mindre dagliga möten samt mer organiserade föräldraaktiviteter i skolan ska därför minst en gång varje termin, läraren, eleven och elevens vårdnadshavare genomföra ett samtal om elevens utveckling, lärande och behov (utvecklingssamtal). Det ska vara ett barnfokuserat samtal där barnet ges möjlighet att vara delaktigt och bli lyssnat på.

Förskoleklassen har inte egna mål att uppnå i läroplanen. Målen att sträva mot i Lpo 94 anger en önskad inriktning och kvalitetsutveckling för förskoleklassen. Det innebär inte att elevernas individuella utveckling och lärande är ointressant. Tvärtom är det viktigt att följa hur varje elevs utveckling och lärande går framåt och framförallt hur förskoleklassen kan bidra till detta. Kunskap om varje elevs förutsättningar, behov, erfarenheter och intressen är nödvändig för att anpassa och utveckla förskoleklassens verksamhet till varje elevs behov och förutsättningar. Det förutsätter att barnet i enlighet med 1 kap. 8 § ges möjlighet att vara delaktigt och att barnets inställning så långt det är möjligt klarläggs. Pedagogisk dokumentation och portfolio är exempel på metoder som har utvecklats för utvärdering av verksamheten.

Det är viktigt att utvecklingssamtalet i förskoleklassen bygger på en nyanserad och rik bild av elevens utveckling och lärande.

Elevens utveckling ska sättas in i ett vidare pedagogiskt och socialt sammanhang i samspelet med andra elever och de vuxna. Jämförelser gäller alltid elevens egen utveckling. Utvecklings-samtalet ska ha formen av en väl förberedd och strukturerad dialog mellan lärare, elev och vårdnadshavare, där alla parter kan bidra med information om hur eleven trivs och utvecklas på bästa sätt, i förskoleklassen och i hemmet.

8.6 Mottagande och interkommunal ersättning i förskoleklass med offentlig huvudman

Förslag: Hemkommunen ska erbjuda utbildning i förskoleklass till alla barn i kommunen som så önskar. Om det finns särskilda skäl ska hemkommunen få komma överens med en annan kommun om att ta emot ett barn i den andra kommunens förskoleklass.

Ett barn ska ha rätt att bli mottaget i en annan kommuns förskoleklass om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta ett yttrande från barnets hemkommun.

Efter önskemål från en elevs vårdnadshavare ska en kommun även i annat fall få ta emot en elev från en annan kommun. En elev som har tagits emot i en kommuns förskoleklass ett visst läsår ska få gå kvar hela läsåret. I skollagen ska finnas bestämmelser om interkommunal ersättning i vissa fall av mottagande i annan kommun än hemkommunen.

Skollagsberedningens förslag

Hemkommunens ansvar

Plats i förskoleklass ska enligt nuvarande bestämmelse i skollagen anvisas av den kommun där barnen stadigvarande vistas och så nära barnets eget hem som möjligt med beaktande av vad som krävs för att lokaler och andra resurser effektivt ska kunna utnyttjas.

Skollagsberedningen anser i likhet med Skollagskommittén att det är hemkommunen, dvs. den kommun där barnet är folkbokfört som alltid ska ha ett ansvar att erbjuda barn utbildning i förskoleklass. Förändringen syftar till att få likartad reglering med grundskolan och motsvarande skolformer. Dessutom är det enklare för en kommun att fullgöra sin skyldighet om ett register hos en myndighet, folkbokföringen, utgör underlag. Bestämmelser om hemkommun för den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här finns i 28 kap. 5 § andra stycket i den nya skollagen. Om barn väljer att gå i en förskoleklass med enskild huvudman eller i en annan kommuns förskoleklass upphör denna skyldighet. Hemkommunen får också komma överens med en annan kommun att ta emot eleven där om det finns särskilda skäl, t.ex. om de geografiska förhållandena ger en kortare resväg för eleverna.

Övergång från förskoleklassen till grundskolan

En av intentionerna med förskoleklassen är att gruppen hålls samman i samband med skolstarten. Detta framstår särskilt tydligt i de fall förskoleklassens elever ingår i åldersblandade grupper tillsammans med elever i grundskolan. Det är viktigt att risken för att vara tvungen att byta skola vid övergången från förskoleklass till grundskola på grund av olika regelsystem elimineras. Därför föreslås en bestämmelse i skollagens grundskolekapitel om att en elev som mottagits i en förskoleklass vid en viss

skolenhet i kommunen ska ha rätt att fortsätta i grundskolan vid samma enhet (9 kap. 26 § tredje stycket). I praktiken blir ofta val av förskoleklass, för de barn som väljer att gå i denna frivilliga skolform, också ett val av grundskola. För valet av skolenhet kan också rätten till skolskjuts ha betydelse. Förutsättningar för kostnadsfri skolskjuts till grundskola med offentlig huvudman beskrivs i avsnitt 9.8 Skolskjuts.

Regleringen av rätt till mottagande i annan kommun om barnet med hänsyn till personliga förhållanden har särskilda skäl har ingen motsvarighet i tidigare bestämmelser för förskoleklassen. För grundskolan finns denna reglering och vi anser därför att samma reglering ska gälla även förskoleklassen och utformas som en överklagbar rättighet. En bestämmelse om möjlighet för andra kommuner att ta emot en elev efter önskemål från hennes eller hans vårdnadshavare har heller inte funnits för förskoleklassen men däremot för grundskolan. Denna möjlighet bör gälla även för förskoleklassen.

När en elev blivit mottagen i en annan kommuns förskoleklass på grund av att barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl ska interkommunal ersättning tillämpas. Regleringen har utformats på samma sätt som motsvarande bestämmelser om interkommunal ersättning i grundskolan.

Därmed skapas ett enhetligt regelsystem och övergången från förskoleklassen till grundskolan underlättas (se vidare avsnitt 26.3.1 Beslut av kommun, ett landsting eller en enskild huvudman).

8.7 Placering vid skolenhet i förskoleklass med offentlig huvudman

Förslag: Ett barn ska placeras vid den av kommunens skolenheter där barnets vårdnadshavare önskar att hon eller han ska gå i förskoleklass. Om den önskade placeringen skulle med-

föra att ett annat barns berättigade krav på placering i förskoleklass i en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet vid en annan skolenhet.

Kommunen ska få frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet i förskoleklass vid en annan skolenhet om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Skollagsberedningens förslag

Skälig hänsyn ska alltid tas till önskemål från barnets vårdnadshavare. Barnets vårdnadshavare bör ha samma möjlighet att genom egna önskemål styra valet av skolenhet inom kommunen för förskoleklassen som för grundskolan. Om ett barns vårdnadshavare har önskemål om placering för sitt barn som medför att ett annat barns berättigade krav på placering i en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska kommunen, i likhet med vad som gäller inom grundskolan, frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet vid en annan skolenhet.

Liksom för grundskolan får kommunen frångå önskemål från barnets vårdnadshavare och placera barnet vid en annan skolenhet om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Dessa undantag får dock göras endast i mycket speciella fall.

8.8 Mottagande i förskoleklass med enskild huvudman

Förslag: Som huvudregel ska varje skolenhet med förskoleklass som anordnas av enskild huvudman (fristående förskoleklass) vara öppen för alla barn som är berättigade till utbildning i förskoleklass.

Verksamheten ska dock få begränsas till att avse barn som är i behov av särskilt stöd för sin utveckling. Huvudmannen ska inte heller vara skyldig att ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven.

Skollagsberedningens förslag

Förskoleklassen ska stå öppen för alla barn som är berättigade till utbildning där och det är av största vikt att undervisningen för varje barn anpassas efter barnets förutsättningar. En skolenhet med förskoleklass med enskild huvudman får enligt huvudregeln inte neka att ta emot ett barn med funktionshinder eller barn med stort behov av särskilt stöd. Liksom för andra skolor med enskild huvudman bör dock undantag göras i fall då hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven. Undantagen avser mycket speciella fall och motiveras av den begränsning av kommunens bidragsskyldighet som föreslås. En enskild huvudman ska dock ha möjlighet att inrikta sin verksamhet på barn i behov av särskilt stöd för sin utveckling. Därför föreslås en bestämmelse som gör det möjligt att medge undantag från kravet på att en fristående förskoleklass ska vara öppen för alla om det är frågan om sådana barn.

Om det inte finns plats för alla sökande till en fristående skola med förskoleklass, ska urvalet ske efter grunder som är godkända av Statens skolinspektion.

9 Grundskolan

9.1 Huvudprinciperna för grundskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för grundskolan i dagens skollag ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Grundskolan är, tillsammans med de övriga skolformerna där skolplikt kan fullgöras, navet i det svenska skolväsendet. I vårt förslag ligger, med undantag för de skolformsövergripande förändringarna, huvudprinciperna för grundskolan fast. För att förtydliga de vägval som präglar grundskolan i dag behöver emellertid grundskolans regelverk ändras i vissa avseenden. Dessa förändringar behandlas i det följande.

9.2 Grundskolans syfte

Förslag: Grundskolan ska ge eleverna kunskaper och värden och utveckla deras förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska även utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap och ger en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Skollagsberedningens förslag

Grundskolans främsta syfte är att ge eleverna de kunskaper och värden de behöver för att kunna utvecklas och göra aktiva livsval och gå vidare till fortsatt utbildning. När det gäller kunskapsbegreppet anser Skollagsberedningen att begreppet färdigheter ingår i detta, i enlighet med den definition som återfinns i regeringens proposition *Ny läroplan för grundskolan m.m.* (prop. 1992/93:220). Kunskaper bör emellertid kompletteras med begreppet värden för att betona grundskolans uppdrag att förbereda eleverna för ett fullvärdigt samhällsliv där de förmår göra aktiva livsval samt där respekt för andra och för de mänskliga rättigheterna råder (se även avsnitt 1.9 Centrala begrepp i utbildningen – undervisning). Elever som börjar grundskolan har med sig kunskaper och värden från tidigare utbildning och utveckling i övrigt från hemmet, familjedaghemmet, förskolan och förskoleklassen. I grundskolans uppdrag ligger dels att ge eleverna kunskaper och värden, dels att utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. I detta ligger att eleverna ges möjlighet att nå utbildningens mål.

Utbildningen i grundskolan ska även ligga till grund för fortsatt utbildning i ett mer långsiktigt perspektiv, inte bara för den gymnasieutbildning som vanligtvis följer efter avslutad grundskoleutbildning. En bestämmelse om syftet med utbildningen i grundskolan är så central att den bör återfinnas i skollagen.

Elever är olika och har olika behov. De har alla rätt till en likvärdig grundskoleutbildning. Därför måste skolan möta eleverna på olika sätt. Skolgången ska således anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. På detta sätt ges alla elever de bästa möjligheterna att utvecklas utifrån sina förutsättningar.

Denna anpassning får dock inte göras på ett sådant sätt att den kan leda till att elevernas möjligheter att knyta allsidiga kontakter inskränks. Inte heller får elevernas grundläggande rätt att tillhöra en fast grupp, en social gemenskap, inskränkas annat än om mycket starka skäl motiverar detta. Det är av stort värde mot bakgrund av grundskolans fostrande uppgift att elever med olika bakgrund och skilda förutsättningar kan mötas i skolan.

9.3 Utbildningens omfattning och innehåll – ämnen och timplan

Förslag: Grundskolans ämnen ska räknas upp i skollagen. Modersmål ska lyftas fram som ett särskilt ämne för de elever som ska erbjudas sådan undervisning. Grundläggande bestämmelser om skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning ska finnas i lag. Som skolans val får erbjudas ett lokalt tillval, om Statens skolverk godkänt en plan för undervisningen.

Den totala undervisningstiden i grundskolan ska vara minst 6 665 timmar. Den nationella timplanen ska gälla både för skolor med offentlig och skolor med enskild huvudman.

Alla huvudmän ska arbeta i enlighet med de nationella kursplanerna.

Regeringen ges bemyndigande att meddela föreskrifter bl.a. om avvikelser från bestämmelserna om ämnen och från timplanen för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning och för särskilda utbildningar.

Regeringen ges även bemyndigande att utfärda föreskrifter om undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen.

Det införs också ett bemyndigande som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter som innebär avvikelser från kursplaner för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Skollagsberedningens förslag

Läroplanen, kursplanerna och kunskapskraven uttrycker de kunskaper och värderingar som eleverna ska ha med sig från grundskolan. När det gäller utformningen av pedagogiken, bl.a. val av stoff och metoder, ger dagens styrdokument stor frihet för varje skola att organisera undervisningen efter egna förutsättningar och pedagogiska val. Den nationella timplanen anger det minsta antal timmar undervisningstid som varje elev ska vara garanterad under grundskoletiden, dels totalt, dels för varje ämne och ämnesgrupp. En nationell timplan ska således även i fortsättningen vara normen för att alla elever ska få sin lagstadgade rätt till en likvärdig utbildning. Skollagsberedningen anser dock att det i dagens mål- och resultatstyrda system bör finnas möjligheter för skolorna att organisera utbildningen på ett flexibelt sätt utifrån lokala behov även när det gäller fördelningen av undervisningstiden. Därför föreslår Skollagsberedningen att det i skollagen införs ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som möjliggör undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen för offentliga och enskilda huvudmän.

En huvudman som vill bedriva utbildning utan att vara bunden av den nationella timplanen bör kunna ansöka om undantag hos Statens skolinspektion. En förutsättning för att ett sådant undantag ska kunna medges bör vara att huvudmannen kan visa godtagbara pedagogiska eller organisatoriska skäl för detta, samt hur huvudmannen avser att säkerställa att utbildningen håller en så hög kvalitet att eleverna ges fullgoda förutsättningar att nå utbildningens mål. Skolinspektionen ska inom ramen för sin tillsyn bevaka att skolan villkoren för undantag uppfylls. Som en konsekvens av Skollagsberedningens förslag bör försöksverksamheten med utbildning utan timplan i grundskolan upphöra i samband med att en ny skollag träder i kraft. Försöksverksamheten har fungerat väl i de deltagande kommunerna. De kommuner som i dag deltar i

försöksverksamheten, liksom de fristående skolor som inte önskar tillämpa timplanen, bör därför kunna fortsätta att bedriva undervisning obundna av timplanen, utan särskild prövning.

De nationella kursplanerna i grundskolans ämnen fastställs av regeringen. Det är därför mycket viktigt av likvärdighetsskäl att alla skolor följer de nationella kursplanerna i syfte att nå de mål som uttrycks där. Kunskapskraven och de nationella proven bygger på att alla elever arbetat mot samma mål. Detta hindrar dock inte att skolor även fortsättningsvis ska ha en betydande pedagogisk frihet att utforma undervisningen, välja stoff och läromedel på det sätt som passar de lokala förutsättningarna och skolans pedagogiska profil. Som tidigare ska det vara möjligt att jämka i fördelningen mellan den tid som i timplanen anges ska läggas ut i olika ämnen med upp till 20 % av tiden.

Det kan dock finnas situationer då det kan vara rimligt att acceptera vissa avvikelser från de nationella kursplanerna. För vissa särskilda utbildningar och för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning kan det finnas behov av undantag från de generella bestämmelserna för att kunna genomföra utbildningen eller den pedagogiska inriktningen. Regeringen bör därför ges bemyndigande att utfärda föreskrifter som gör det möjligt med avvikelser från ämnesindelning, kursplaner och timplan.

Skollagsberedningen anser att beteckningen ämne ska förbehållas de ämnen, som i dagens skollag finns uppräknade i timplanen för grundskolan och som också har en kursplan fastställd av regeringen och betygskriterier fastställda av Skolverket.

Modersmål är redan i dag ett självständigt ämne med en egen kursplan och betygskriterier och ämnet bör därför nämnas bland de andra ämnen som finns i grundskolan. Modersmål bör dock inte räknas upp i timplanen eftersom undervisningen oftast anordnas utanför timplanebunden tid. För att markera ämnets vikt flyttas även grundläggande regler om modersmålsundervisning från förordning till lag.

Skollagsberedningen föreslår att en grundskola, oavsett huvudman, ska kunna ansöka om att erbjuda ett lokalt tillval som

skolans val utöver innehållet i de nationella kursplanerna. Det kan handla om ett speciellt område, som inte täcks av kursplanerna. En del av eller hela utrymmet för skolans val (600 timmar) ska kunna användas till sådant lokalt tillval. Innehållet i ett lokalt tillval får givetvis inte strida mot målen i skollagen och läroplanen. Skolverket ska godkänna en plan för innehållet i det lokala tillvalet.

Skollagsberedningen anser inte att det ska vara tillåtet att sätta betyg på ett lokalt tillval. Tillsammans med de nationella proven utgör kunskapskraven en viktig likvärdighets- och kvalitetsgaranti vid betygssättningen som grundas på de nationellt fastställda ämnena och kursplanerna i grundskolan. Inget hindrar att någon form av intyg utfärdas men detta har inte någon rättsverkan som betyg i den meningen att de kan användas vid meritvärdering och urval till fortsatt utbildning. Däremot kan det för skolor med alternativ pedagogik som föreslås ha fortsatt möjlighet att ansöka om att inte sätta betyg, naturligtvis ingå omdömen om prestationer i lokalt tillval i det intyg som ska utfärdas vid utbildningens slut.

Riksdagen har nyligen fattat beslut om nya kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav för grundskolan, samt om avskaffande av möjligheten att sätta blockbetyg i grundskolan (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Beslutet innebär en genomgripande förändring av kursplanernas struktur med bl.a. en målnivå och ett huvudsakligt kunskapsinnehåll samt kunskapskrav för godtagbara kunskaper för årskurs 3, 6 och 9 och för de tre godkända betygsstegen i årskurs 9. Skollagsberedningen har anpassat sitt förslag till vad som följer av riksdagens beslut.

9.3.1 Möjlighet att göra avvikelser från timplanen m.m.

Förslag: Det ska fortsatt finnas en möjlighet att göra avvikelser från timplanen för särskilda utbildningar i grundskolan. Detta bör regleras på förordningsnivå.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om avvikelser från timplanen för särskilda utbildningar inom grundskolan. Regeringen har hittills använt sig av denna möjlighet genom att utfärda föreskrifter om utbildning i dans i grundskolan enligt förordningen (1999:250) om förberedande dansutbildning i grundskolan. En jämkning av den ordinarie timplanen behövs för att dansundervisningen ska kunna upprätthålla nödvändig kvalitet. För att den förberedande dansutbildningen ska kunna fortsätta som hittills måste skollagen ge utrymme för särskilda utbildningar av liknande slag. Vi föreslår därför att regeringen även framöver bör ges möjlighet att utfärda föreskrifter om avvikelser från timplan m.m. för särskilda utbildningar, som är av nationellt intresse, i en grundskola med offentlig huvudman. Föreskrifterna får också innebära att elever från hela landet i mån av plats ska tas emot på utbildningen.

Yrkesdansarutredningen har i sitt betänkande *Ta klass* (SOU 2009:27) föreslagit bl.a. att en sammanhållen yrkesdansutbildning ska tillskapas med möjlighet för eleven att specialisera sig mot klassisk balett eller modern dans. Grunden för ett beslut om antagning ska enligt förslaget vara en bedömning av den sökandes förmåga, färdighet, fysiska lämplighet, konstnärlighet, motivation och utvecklingspotential i dans. Utredningens förslag bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

9.4 Profilklasser samt tester och prov vid antagning

Förslag: Huvudreglerna för fördelning av elever på skolor ska vara desamma som i dag. Vårdnadshavares och elevers valfrihet samt närhetsprincipen ska vara utgångspunkter för fördelningen. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska dock få meddela föreskrifter om användande av färdighetsprov som fördelningsgrund vid antagning och urval till utbildning, som kräver att den sökande har speciella färdigheter.

Färdighetsprov ska kunna användas i första hand från och med årskurs 7. Om det finns särskilda skäl, bl.a. med hänsyn till praxis, ska färdighetsprov i vissa fall kunna användas fr.o.m. årskurs 4. I vissa fall får även elevers rätt till en skolplacering nära hemmet inskränkas.

Skollagsberedningens förslag

Varken dagens skollag eller grundskoleförordning innehåller några bestämmelser som reglerar tester och prov för antagning till utbildning. Sådana bestämmelser finns dock i förordningen (1996:1206) om fristående skolor, där det anges att hänsyn till färdighetsprov får tas vid antagning till utbildning, om utbildningen kräver att den sökande har speciella färdigheter i musik eller dans.

En grundläggande utgångspunkt för den svenska skolan är och har länge varit att alla elever i grundskolan har rätt till en likvärdig utbildning, oavsett var i landet de bor eller i vilken skola de går. Barn och föräldrar ska också ha en långtgående möjlighet att välja skola.

Under senare år har det blivit allt vanligare att skolor inrättar profilklasser i olika ämnen. Det finns stora möjligheter att inom ramen för dagens reglering jämka timplanen och öka utrymmet

för t.ex. idrott och hälsa, musik, bild, matematik eller språk. Profilklasser upplevs som ett naturligt och positivt inslag i den svenska skolan och bidrar till att skapa en mer dynamisk utbildning, där alla elever får möjlighet att förverkliga sin fulla potential.

Färdighetstester kan fylla en viktig funktion i samband med antagning och urval till utbildningar som kräver särskilda färdigheter. Ett syfte är att bedöma möjligheten för en elev att följa en utbildning som erbjuds inom ramen för en viss profil. Det kan inte anses ligga i en elevs intresse att påbörja en utbildning med viss profil för att sedan efter ett tag upptäcka att hon eller han saknar förutsättningar för att kunna slutföra den. Ett annat syfte är att göra ett urval, när antalet sökande överstiger antalet platser.

I dag är tester och prov tillåtna i musik och dans för fristående skolor. Tester och prov får också användas för antagning till gymnasieskolans estetiska program även i offentliga gymnasieskolor. Enligt Skolverkets nuvarande praxis på området kan färdighetsprov också få användas inom grundskolan vid utbildningar som kräver särskilda färdigheter i musik och dans, så länge närhetsprincipen inte åsidosätts.

I dag används färdighetstester trots avsaknad av stöd i regleringen som ett naturligt inslag i många kommunala och fristående skolor som har olika former av profilklasser. Även om det vanligaste är att de används när det gäller profilklasser inom det praktiskt-estetiska ämnesområdet (vanligast i ämnena bild, idrott och hälsa samt musik) så förekommer färdighetstester även i språk och naturorienterande ämnen. Rätten till en likvärdig utbildning för alla elever får aldrig åsidosättas. Samtidigt kan det finnas tillfällen då färdighetstester kan motiveras och det finns enligt vår uppfattning inte några bärande skäl för att begränsa användandet av färdighetstester till vissa ämnen eller ämnesgrupper som idag. En huvudman ska under vissa förutsättningar kunna välja att använda färdighetstester i alla de ämnen som ingår i den nationella timplanen.

Användandet av färdighetstester får dock inte innebära att principen om alla elevers rätt till en likvärdig utbildning åsidosätts. Elevernas hemkommun har enligt skollagen ett övergripande ansvar för att elevernas rätt till utbildning tillgodoses även i de fall som färdighetstester används. Även de elever som inte tas in efter färdighetsprov ska ha rätt till en utbildning som uppfyller kraven i skolans styrdokument.

Grundskolan ska erbjuda en grundläggande allsidig utbildning och inte en specialisering som kan hämma elevernas möjlighet att tillgodogöra sig en bred utbildning i alla ämnen. Skollagsberedningen föreslår därför att färdighetsprov ska kunna användas efter godkännande av ansvarig myndighet fr.o.m. årskurs 7. Om det finns särskilda skäl ska det dock vara möjligt att använda tester även i lägre årskurser, dock tidigast från och med årskurs 4. Sådana skäl kan t.ex. vara att det gäller en sedan länge pågående verksamhet och att färdighetstesterna används på ett sätt som är förenligt med den praxis som i dag accepteras av Statens skolverk.

Möjligheter att inrätta profilklasser inom det praktisk-estetiska området finns givetvis utan att tester och prov behöver användas. Sådana bör därför användas endast när de behövs för urval, dvs. när det finns fler sökande än antalet platser eller när man vill försäkra sig om att eleven har förutsättningar att följa en viss utbildning. Inte heller får generella krav som t.ex. att ha godkänt på vissa kunskapsprov som de nationella proven användas i sammanhanget. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer bör ges ett bemyndigande att utfärda föreskrifter om detta. Föreskrifterna får innebära att den så kallade närhetsprincipen åsidosätts. Att som villkor för antagning ställa upp krav på medlemskap i en förening eller dylikt kan t.ex. inte anses förenligt med de föreslagna bestämmelserna eller med skollagen i övrigt. Användande av färdighetstester bör endast tillåtas i begränsad omfattning efter ansökan till och godkännande av ansvarig myndighet.

9.5 Avgifter, lärverktyg m.m.

Förslag: Principen om en avgiftsfri utbildning i grundskolan ska stå fast. I lagen ska förtydligas att avgiftsförbudet även omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet med offentlig huvudman. Elever ska ha tillgång till böcker och lärverktyg samt kostnadsfria och näringsriktiga skolmåltider. Möjligheten att i verksamheten ha enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna ska finnas kvar. I verksamheten får också förekomma att kostnader för skolresor, friluftsdagar eller liknande aktiviteter ersätts av elevens vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för aktiviteten.

Skollagsberedningens förslag

Principen om en avgiftsfri utbildning i grundskolan och motsvarande skolformer inom det obligatoriska skolväsendet är en av hörnstenarna inom den svenska utbildningspolitiken. Rätten till en likvärdig utbildning av hög kvalitet får aldrig vara beroende av en enskild individs ekonomiska förutsättningar. I dag finns för fristående skolor ett uttryckligt förbud mot att ta ut avgifter i samband med ansökan om plats vid en skola. Det finns emellertid skäl att införa ett uttryckligt förbud även för skolenheter med offentlig huvudman, inte minst mot bakgrund av den ökade förekomsten av olika typer av profilklasser där det ofta förekommer ett ansökningsförfarande. Det är angeläget att påpeka att förbudet mot att ta ut avgift i samband med ansökan till utbildning även innebär att det är förbjudet att kräva ersättning för alla kostnader som är förenade med ansökan till utbildningen, såsom t.ex. att en sökande ska få stå i kö till plats på utbildningen. Förändringen syftar till att tydliggöra nu gällande ordning.

Ett utslag av principen om avgiftsfrihet är att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till de läromedel och den utrustning som behövs för att få förutsättningar att nå utbildningens mål samt att de ska ha erbjudas gratis skolmåltider. I dagens skollag anges att eleverna ska ha tillgång till ”böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel...”. Denna formulering kvarstår i princip oförändrad sedan lagens tillkomst. Det finns nu skäl att omformulera bestämmelsen så den bättre passar in i en modern skollag. Den snabba utvecklingen av informationsteknologin under de senaste decennierna har inneburit stora förändringar avseende hur undervisningen bedrivs och vilken utrustning som eleverna använder. I betänkandet *Läromedel-specifikt* (SOU 2003:15) om läromedel för funktionshindrade lanserades beteckningen ”lärverktyg” för att beskriva den utrustning som eleven behöver i undervisningen. Vi anser att detta är ett begrepp som bättre är anpassat till den moderna undervisningssituationen och att det därför bör anges i skollagen att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till böcker och lärverktyg. Med lärverktyg avses således den utrustning och materiel, förutom böcker, som eleverna behöver för att kunna nå målen för utbildningen.

Skollagsberedningen föreslår också att det i lagen ska förtydligas att de skolmåltider som serveras ska vara näringsriktiga. I förarbetena till dagens bestämmelse (prop. 1997/98:6, s. 78 framhålls att det kan anses som en del av läroplanens intentioner att eleverna får tillgång till varierad och näringsriktig mat och tillsammans med andra barn och vuxna äta lunch. Regeringen framhöll vidare att det är viktigt att eleverna får näringsriktig mat. Skollagsberedningen anser det inte möjligt att i lagen närmare föreskriva vad skolmåltiderna ska innehålla. Vid bedömningen av vad som är en näringsriktig måltid bör dock bl.a. Statens livsmedelsverks råd för bra mat i skolan vara en utgångspunkt.

I dagens skollag finns en möjlighet för skolan att i verksamheten ha enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad. Här avses enligt tidigare förarbeten främst kostnader för en färdbiljett med allmänna kommunikationsmedel, en mindre

entréavgift till ett museum eller liknande. En enstaka färdbiljett eller ett inträde kanske i sig inte är en betungande utgift men om det är en regelbundet återkommande kostnad kan den sammanlagda kostnaden lätt bli påfrestande för ett hushåll med känslig ekonomi. Det krävs alltså att skolan noga överväger när och hur ofta denna möjlighet ska utnyttjas. Skollagsberedningen föreslår att dagens bestämmelse ska kvarstå. Skolverket har i sin tillsyn uppmärksammat att det blivit allt vanligare att skolor arrangerar aktiviteter inom utbildningens ram som medför kostnader och som kan kännas betungande för elever och föräldrar, t.ex. när det gäller deltagande i en skolresa eller en friluftsdag. Skolverket har då uttalat att även om huvudmannen anger att t.ex. deltagande i en resa eller friluftsverksamhet är frivilligt för eleverna och det finns kostnadsfria alternativa verksamheter i skolan, så kan detta inte anses förenligt med värdegrunden i skollagen.

Skolresor och utflykter är sedan länge en naturlig del av utbildningen och ger många gånger värdefulla kunskaper, erfarenheter och upplevelser för eleverna. Utgångspunkten måste dock vara att finansieringen av skolresor ska ske genom kommunala medel eller genom att elever helt frivilligt samlar in pengar till kostnaden om resan innebär mer än en obetydlig kostnad, som t.ex. en färdbiljett med allmänna kommunikationsmedel. Det bör dock förtydligas att det inte är förbjudet att låta kostnader för skolresor, utflykter eller liknande aktiviteter ersättas av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever, oavsett om en elevs vårdnadshavare väljer att bidra eller inte. I enlighet med vad som gäller dagens praxis är det därför inte godtagbart att skolan erbjuder kostnadsfritt alternativ för de elever vars vårdnadshavare inte vill betala dessa kostnader. Är aktiviteten att betrakta som en del av utbildningen ska alla elever erbjudas att delta. Ersättningen från elevens vårdnadshavare får i enlighet med kommunallagens bestämmelser inte heller överstiga huvudmannens självkostnad för aktiviteten.

9.6 Bestämmelser om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner och betyg i grundskolan

I Skollagsberedningens förslag till ny skollag föreslår vi att de bestämmelser som i dag finns i grundskoleförordningens 7 kap 2–9 §§ samt 16–17 §§ om utvecklingssamtal, individuella utvecklingsplaner samt betyg ska föras från förordning till lag. Skälen är desamma som de som gäller de allmänna bestämmelserna om betyg i 3 kap. i vårt förslag till ny skollag, nämligen att dessa bestämmelser omges av så starka riksdagsbindningar att det är motiverat att de finns i lag i stället för förordning.

Regeringen har överlämnat till riksdagen propositionen *En ny betygsskala* (prop. 2008/09:66). I propositionen föreslås en betygsskala med betygsstegen A, B, C, D, E och F som ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet. Riksdagen har beslutat i enlighet med regeringens förslag.

9.7 Mottagande och placering vid skolenhet med offentlig huvudman

Förslag: Reglerna om mottagande av elever i grundskola med offentlig huvudman ska i princip kvarstå oförändrade. När en elev av personliga skäl vill bli mottagen i annan kommuns skola ska emellertid alltid yttrande inhämtas från hemkommunen.

Bestämmelserna om placering vid viss skolenhet ska vara tillämpliga under hela skoltiden och inte bara när eleven tas emot vid skolan.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om mottagande bör utformas på i princip samma sätt som i dag. Att en elev i vissa fall ska ha möjlighet att fullgöra skolplikten i en annan kommun än hemkommunen är en viktig ventil och ett utslag av principen om alla elevers rätt till en likvärdig utbildning. Elever som på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att fullgöra sin skolplikt i en annan kommun ska även fortsättningsvis ha rätt att göra detta. Det är viktigt att ett sådant beslut grundas på en omsorgsfull och allsidig utredning. I dessa fall är det fortfarande hemkommunen som ska stå för kostnaderna för elevens skolgång. Därför bör ett beslut om att ta emot en elev från en annan kommun med stöd av att eleven på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta, föregås av att ett yttrande inhämtas från elevens hemkommun.

Rätten till en skolplacering nära hemmet är ett uttryck för principerna om att alla barn och ungdomar ska ha lika tillgång till utbildning och att utbildningen ska vara likvärdig inom varje skolform och i fritidshemmet. Tillgången till en likvärdig utbildning ska inte vara beroende av var någonstans man bor. Denna närhetsprincip ska inte bara gälla vid elevens ursprungliga skolplacering utan bör också innebära att eleven enligt huvudregeln ska få gå kvar i skolenheten i de årskurser som finns vid skolan.

Vårdnadshavares val av skola bör så långt som möjligt vara styrande för vilken skolplacering eleven får. Vårdnadshavares val av skola får emellertid inte ges företräde framför alla elevers rätt till en skolplacering nära hemmet och kommunen ska därför frångå önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i det fall en annan elevs berättigade krav på placering i en skolenhet nära hemmet åsidosätts.

Kommunen bör i likhet med i dag även ha möjlighet att frångå önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i det fall placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Dessutom har kommunen möjlighet att i vissa särskilda fall mot en elevs

och vårdnadshavares vilja flytta en elev till en annan skola om detta är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

I dag är verksamheten i förskoleklass oftast nära integrerad med grundskolan. Förskoleklassen finns i regel i samma lokaler som eller i nära anslutning till en grundskola. Vårdnadshavares val av skola för sina barn sker därför i praktiken oftast i samband med att barnet ska börja i förskoleklass. Bestämmelserna om placering av elev i förskoleklass bör därför ändras så att placering i förskoleklass sker efter samma principer som för elev i grundskola. Kommunen ska därför redan vid fördelningen av elever till förskoleklass planera så att elevens föreskrivna rätt till plats i aktuell grundskola kan tillgodoses utan att annan elevs berättigade krav på en plats nära hemmet åsidosätts.

Även om elevens vårdnadshavares val och närheten till hemmet så långt som möjligt ska vara styrande för en elevs skolplacering finns det vissa situationer då undantag från denna huvudregel måste kunna göras.

För elever i behov av särskilt stöd är den självklara utgångspunkten att stödinsatserna ska ges i den skolenhet där eleven går. Huvudmannen är skyldig att vidta långtgående åtgärder för att tillgodose elevens stödbehov inom ramen för den ordinarie skolplaceringen. I vissa fall kan det emellertid vara nödvändigt att flytta en elev till en annan skola för att erforderligt stöd ska kunna ges. Om en elev under sin skolgång får så stort stödbehov att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en kommun att ge stödet i den skola som eleven går, får eleven flyttas till en skola där stödet lättare kan ges. I detta sammanhang bör det betonas att svårigheterna ska vara av sådan art att de kan anses som betydande för kommunen. Att stödbehovet skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en skolenhet kan därför inte i sig anses tillräckligt för att en elev ska kunna flyttas.

En trygg skolmiljö och studiero är centrala förutsättningar för en utbildning av hög kvalitet. I förslaget till 5 kap. 8–11 §§ i skollagen finns bestämmelser om tillfälliga åtgärder som rektor

eller lärare får vidta för att säkerställa trygghet och studiero. Utgångspunkten måste här vara att en trygg skolmiljö och studiero för alla elever långsiktigt kan skapas utan att en elev som misskött sig flyttas från skolan. I vissa fall kan dock sannolikt situationen uppstå att en elev som misskött sig kan få sitt eventuella stödbehov tillgodosett på skolenheten, men att hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero kräver att eleven ändå flyttas till en annan skolenhet. Skollagsberedningen anser därför att det som i dag ska finnas en möjlighet för kommunen att i undantagsfall flytta en elev till en annan skola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas med stor försiktighet. Avgörande vid en sådan bedömning bör vara att det inte finns något annat sätt att tillförsäkra övriga elever en tillräckligt bra skolmiljö och att möjligheterna att nå det eftersträvade resultatet genom andra, för den berörde eleven mindre ingripande insatser, har prövats och bedömts som otillräckliga.

9.8 Skolskjuts

Förslag: Bestämmelserna om skolskjuts ska utformas som en rättighet för eleven. Rätten till skolskjuts ska i normalfallet gälla från elevens hem till och från den skola som eleven placeras i. Elever som bor växelvis hos sina vårdnadshavare ska i detta sammanhang anses ha sitt hem på två ställen. Det innebär att elever som har så kallat växelvis boende har rätt till skolskjuts till och från båda sina bostadsadresser i enlighet med den ordning som utvecklats i rättspraxis.

I de fall då eleven går i en fristående skola eller i en annan kommunal skola än den han eller hon placerats i och kommunens skolskjuts är organiserad på det sättet att en elev utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser för kommunen kan erbjudas skolskjuts ska dock kommunen ha skyldighet att erbjuda detta. Bedömningen av huruvida

anordnandet av skolskjuts i dessa fall kan få ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen ska göras utifrån vilka skyldigheter kommunen haft ifall eleven valt att gå i den skola som han eller hon placerats i.

Skollagsberedningens förslag

Kostnadsfri skolskjuts är en viktig del av rätten till en likvärdig utbildning för elever i grundskola med offentlig huvudman. Motsvarande rätt till skolskjuts finns för elever i grundsärskolan. Också elever i same- och specialskolan har rätt till kostnadsfria resor mellan skola och hem.

Under de förutsättningar som anges i lagen är kommunen skyldig att erbjuda eleverna kostnadsfri skolskjuts. En genomgående ambition i Skollagsberedningens arbete är att stärka elevernas rättigheter. För att stärka fokuseringen på elevperspektivet vid regleringen av skolskjuts anser vi därför att skolskjuts bör utformas som en rättighet för eleven. Detta leder i sin tur till att beslut om skolskjuts kommer att kunna överklagas genom förvaltningsbesvär, till skillnad från i dag då ett beslut om skolskjuts endast kan överklagas via kommunalbesvär. Bestämmelser om överklagande finns i arbetsgruppens förslag till 26 kap. i den nya skollagen.

De senaste åren har det genom domstolspraxis skett en rättsutveckling som innebär att i fall då vårdnadshavarna separerat men har fortsatt gemensam vårdnad, och barnet bor växelvis hos vårdnadshavarna, så kan barnet ha rätt till kostnadsfri skolskjuts från båda bostadsadresserna. Eleverna ska i detta sammanhang anses ha två likvärdiga hem. Denna rättsutveckling hänger i sin tur samman med utvecklingen på det familjepolitiska området där gemensam vårdnad och växelvis boende nu normalt betraktas som det bästa utifrån barnets intressen och är helt i enlighet med vårdnadslagstiftningens intentioner.

Kostnadsfri skolskjuts är en rättighet för eleven under de förutsättningar som anges i skollagen. Det innebär att kommunen

är skyldig att anordna kostnadsfri skolskjuts om sådan behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos en elev eller annan särskild omständighet. Alla dessa förutsättningar ska prövas individuellt i varje enskilt fall. Det står kommunen fritt att organisera skolskjutsverksamheten på lämpligt sätt med beaktande av bl.a. trafikförhållandena. Det finns inte något generellt hinder mot t.ex. att elever hänvisas till särskilda uppsamlingsplatser i hemmets respektive skolans närhet. I det enskilda fallet ska kommunen särskilt beakta elevens funktionshinder och om behov finns hämta eleven vid elevens hem. Skyldigheten att anordna kostnadsfri skolskjuts ska också enligt huvudregeln vara begränsad till resor till och från den skola som kommunen placerat eleven i. I de fall då kommunens skolskjuts är organiserad på det sättet att en elev utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser för kommunen kan erbjudas skolskjuts till och från en annan skola, kommunal eller fristående, än den han eller hon placerats i, ska kommunen dock vara skyldig att erbjuda detta. Bedömningen av huruvida anordnandet av skolskjuts i dessa fall kan få ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen ska göras utifrån vilka skyldigheter kommunen haft ifall eleven valt att gå i den skola som han eller hon placerats i.

9.9 Fristående grundskolor

Förslag: En fristående grundskola ska, förutom att kunna begränsa sin verksamhet till vissa årskurser, även kunna begränsa verksamheten till utbildning för elever i behov av särskilt stöd eller till utbildning som är speciellt anpassad för vissa elever enligt föreskrifter som meddelas av regeringen.

Fristående grundskolor ska vara öppna för elever i behov av särskilt stöd med undantag endast för de fall där hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för det särskilda stödet på grund av att stödbehovet är så omfattande att orga-

nisatoriska eller ekonomiska svårigheter skulle uppstå för kommunen.

Skollagsberedningens förslag

Huvudregeln ska liksom i dag vara att en fristående skola ska vara öppen för alla som har rätt till utbildning i grundskolan. Med att skolan ska vara öppen för alla avses här bl.a. att skolan i mån av plats ska ta emot alla sökande som har rätt till utbildning i grundskolan och att särskilda intagningskrav, t.ex. visst etniskt ursprung eller viss församlingstillhörighet, inte får finnas (prop. 1995/96:200 s. 70).

På samma sätt som i dag ska en skola dock kunna begränsa sin verksamhet till vissa årskurser. En fristående skola bör även kunna specialisera sin verksamhet för elever i behov av särskilt stöd eller för en särskild elevgrupp som kräver en särskilt anpassad utbildning eller organisation. Ett exempel på sådan utbildning är den engelskspråkiga undervisning som i dag regleras i 2 kap. 8 § grundskoleförordningen (1994:1194). Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om sådana utbildningar.

Av 9 kap. 2 § i 1985 års skollag följer att en fristående skola inte behöver ta emot en elev vars mottagande skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för skolan. Av 9 kap. 6 § tredje stycket i 1985 års skollag framgår att om en elev i en fristående skola har ett omfattande behov av särskilt stöd behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Av förarbetena framgår att den fristående skolan inte kan åberopa ekonomiska svårigheter om kommunen är beredd att betala för det särskilda stödet (prop. 1995/96:200 s. 72).

Skollagsberedningen anser att det finns skäl att i lagen förtydliga förutsättningarna för undantag från öppenhetskravet i fråga om elever med behov av särskilt stöd. Det bör klart framgå

av lagtexten att den fristående skolan i normalfallet inte kan neka att ta emot en elev i behov av särskilt stöd. En fristående skola ska inom ramen för sina normala resurser kunna ge stöd åt flertalet elever. Den ska, på samma sätt som en kommunal skola, kunna anpassa sin organisation och sin undervisning så att hänsyn tas till elevens behov och förutsättningar. En fristående skola ska bara kunna säga nej till en elev i de fall då stödbehovet är så omfattande att hemkommunen inte är skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet. Den fristående skolan kan således inte neka en elev med omfattande stödbehov tillträde om hemkommunen är beredd att ersätta skolan med de ekonomiska kostnaderna för elevens stödbehov.

Eftersom det även kan förekomma att elever under utbildningens gång får ett sådant stort stödbehov, bör huvudmannen även kunna neka eleven fortsatt utbildning i skolan på denna grund. Det bör även framgå av lagtexten att det krävs att elevens hemkommun har fattat ett beslut att inte lämna bidrag för det särskilda stödet innan huvudmannen ger eleven besked om att hon eller han inte tas emot eller inte får fortsatt utbildning vid den fristående skolan.

10 Grundsärskolan

10.1 Huvudprinciperna för den obligatoriska särskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för den obligatoriska särskolan i dagens skollag ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

För barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan därför att de har en utvecklingsstörning finns särskolan. Skollagsberedningen anser det vara motiverat att elever med utvecklingsstörning får behålla en egen skolform där undervisningen kan anpassas efter varje elevs behov och förutsättningar. Skollagsberedningen anser dock att det är angeläget att utbildningen i särskolan blir mera flexibel. Målet ska vara att utveckla samverkan mellan grundsärskolan och grundskolan. I en mera sammanhållen skola får eleverna möjligheter att möta varandra och utveckla förståelse för och tolerans mot olikheter.

Skollagsberedningen föreslår således att särskolan behålls som en egen skolform för elever med utvecklingsstörning och att huvudprinciperna som i dagens skollag gäller för den obligatoriska särskolan ligger fast.

Nedan behandlas förslag till avvikelser och tillägg jämfört med dagens skollag.

10.2 Särskolans syfte

Förslag: Utbildningen i särskolan syftar till att ge elever med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan.

Skollagsberedningens förslag

Eleverna är olika och har olika behov. Vissa elever behöver större anpassningar än andra. Skollagsberedningen anser därför att de elever som behöver en till sina behov anpassad utbildning i särskolan ska kunna få det. Det är emellertid viktigt att utbildningen i grundsärskolan så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan.

10.3 Namnändring

Förslag: Den obligatoriska särskolan byter namn till grundsärskolan.

Träningsskolan ska finnas kvar som en verksamhetsgren inom grundsärskolan.

Skollagsberedningens förslag

Särskolan utgör i dagens skollag en egen skolform (1 kap. 1 § skollagen) och är ett samlingsbegrepp för den obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan (6 kap. 3 § skollagen). Den obligatoriska särskolan är i sin tur uppdelad i grundsärskolan och träningsskolan (6 kap. skollagen och särskoleförordningen (1995:206). De två delarna inom den obligatoriska särskolan kan ses som olika inriktningar eller verksamhetsgrenar.

Skollagskommittén anser att begreppet ”obligatorisk” är missvisande dels i det avseendet att skolplikt kan fullgöras på flera andra sätt, dels att den obligatoriska särskolan innehåller en tionde frivillig årskurs. I och med regeringens proposition om den nya läroplanen (1992/93:250) ändrades dessutom den frivilliga särskolan till gymnasiesärskola. Med hänvisning till ovanstående och för att få samstämmighet i terminologin föreslår Skollagsberedningen att den obligatoriska särskolan får beteckningen grundsärskola.

Skollagsberedningen anser att träningsskolan ska finnas kvar som en verksamhetsgren inom grundsärskolan. Som konstaterats ovan är eleverna olika med olika behov. För att tillgodose elevernas behov måste det också finnas möjligheter till olika och flexibla lösningar. Därför föreslår skollagsberedningen att träningsskola ska finnas som en verksamhetsgren inom grundsärskolan. En placering i träningsskola ska självfallet göras i samråd med eleven och elevens vårdnadshavare och utbildningen ska kunna utformas flexibelt utifrån elevens behov och förutsättningar.

10.4 Personkretsen

Förslag: Det som i lagen sägs om barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd tillhör personkretsen endast om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1 kap. 16 § skollagen gäller det som i lagen sägs om utvecklingsstörda även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med autism eller autismliknande tillstånd.

Enligt nuvarande 1 kap. 5 § skollagen finns särskolan för barn och ungdomar som inte kan gå i grundskolan och gymnasieskolan därför att de är utvecklingsstörda. Skollagsberedningen anser att särskolan ska vara förbehållen elever med utvecklingsstörning samt dem med ovan nämnt begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada. Således föreslår Skollagsberedningen med anledning av ovanstående att personer med autism eller autismliknande tillstånd endast ska tillhöra särskolans personkrets om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom (se även avsnitt 28.3).

10.5 Utredning inför mottagande i särskolan

Förslag: Beslut om mottagande i särskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Skollagsberedningens förslag

Mottagande i särskolan ska föregås av en noggrann utredning. En kommuns barn- och ungdomsnämnd eller motsvarande beslutar om ett barn ska erbjudas plats i denna skolform. Ett erbjudande om plats kan initieras av styrelsen eller av barnets vårdnadshavare. Elevens vårdnadshavare har, enligt pågående för-

söksverksamhet med ökat föräldrainflytande, alltid rätt att tacka nej till särskola. Om ett barn som har tagits emot i särskolan, bedöms kunna gå över till grundskolan, ska styrelsen för särskolan besluta att barnet flyttas till grundskolan.

I dagens skollag finns det inga bestämmelser om att ett mottagande i särskolan ska föregås av en utredning för att fastställa om ett barn har en utvecklingsstörning. Det finns således inte heller bestämmelser om hur en sådan utredning ska gå till. Skolverket har utfärdat Allmänna råd om rutiner för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan (SKOLFS 2001:23). Skolverket konstaterar att för att ta emot ett barn i särskolan måste en bedömning göras om att barnet inte kan nå upp till grundskolans kunskapsmål på grund av utvecklingsstörning eller vad skollagen därmed jämställer. Detta ställningstagande förutsätter en helhetsbedömning av barnet. Bedömningen bör utgå från såväl testresultat som från barnets sätt att fungera och utvecklas i sin lärmiljö och umgänget med andra barn. Helhetsbedömningen bör utgå från barnets bästa, sett på kort och lång sikt. Den bör normalt grunda sig på tidigare kunskap som finns om barnet, hemmets och förskolans/skolans iakttagelser av barnet, utvärdering av de stödåtgärder som prövats samt de nödvändiga utredningar en helhetsbedömning förutsätter.

Varje utredning som initierats inför beslut om mottagande i särskolan genomförs på uppdrag av styrelsen för särskolan och ska ligga till grund för en samlad bedömning inför beslut om barnet ska erbjudas utbildning i särskolan eller inte. Det är viktigt att det tydligt framgår vad utredningen ska belysa och att den i alla delar håller den kvalitet och får den omfattning som krävs för att belysa orsakerna till barnets problem. Olika typer av expertkunskaper erfordras för att genomföra de utredningar som behövs. Bedömningen av om barnet ska erbjudas plats i grundskolan kräver normalt såväl pedagogisk, psykologisk, medicinsk som social sakkunskap.

Det är viktigt att elevens vårdnadshavare alltid erbjuds att delta i informationsutbytet under utredningsprocessen. Den som

ansvarar för utredningen bör också informera barnets vårdnadshavare och, i den mån det kan ske, barnet om vad utredningen innebär. Den ansvarige bör också när utredningen är klar beskriva för barnets vårdnadshavare vad som framkommit och vad detta kan betyda för barnet.

Skollagsberedningen instämmer i vad Skolverket har konstaterat i de Allmänna råden och föreslår att en bestämmelse om utredning inför beslut om mottagande i särskolan samt att detta ska ske i samråd med elevens vårdnadshavare skrivs in i skollagen.

10.6 Rätt för vårdnadshavare att välja skolform

Förslag: Försöksverksamheten med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång görs permanent och skrivs in i skollagen. Barn ska dock utan vårdnadshavares medgivande kunna placeras i grundsärskolan om det med hänsyn till barnets bästa finns synnerliga skäl för detta.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 2 § lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång ska barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapsmål därför att de är utvecklingsstörda tas emot i särskolan. Om barnets vårdnadshavare inte lämnar sitt medgivande till att barnet tas emot i särskolan, ska barnet fullgöra skolplikten enligt vad som gäller för barn i allmänhet i skollagen.

Skollagsberedningen anser att det är viktigt att barnets vårdnadshavare ska kunna välja skolform för sina barn. Beredningen anser dock att hänsyn till barnets bästa ska vara styrande vid val av skolform. Därför införs också en ventil som innebär att barnet kan placeras i grundsärskolan utan medgivande från

barnets vårdnadshavare med hänsyn till barnets bästa om det finns synnerliga skäl för detta. Att det ska krävas synnerliga skäl för en sådan placering innebär att ventilen bara ska användas i undantagsfall när det är uppenbart att eleven inte har förutsättningar att klara av en utbildning i grundskolan.

Den ovan föreslagna utredningen bör enligt Skollagsberedningen skapa en bred och saklig grund för att fatta beslut om vilken skolform som är bäst lämpad för barnet.

För att vårdnadshavare i realiteten ska kunna utnyttja sin rätt att välja skolform krävs att skolan på ett tidigt stadium informerar om denna rättighet. Skolan bör föra en fortlöpande dialog med barnets vårdnadshavare för att garantera deras valfrihet och för att de ska kunna bedöma effekterna av sitt ställningstagande. Av informationen bör det därför framgå vilka krav som ställs på eleverna i de olika skolformerna, vilka krav elevens vårdnadshavare kan ställa på skolan samt vilka möjligheter skolan har att tillgodose elevens särskilda behov.

10.7 Utbildningens innehåll

Förslag: En ökad flexibilitet i utbildningen är angelägen. Elever i grundsärskolan bör kunna få läsa ämnen, ämnesområden eller ämnen i grundskolan. De som läser ämnen i grundskolan ska kunna få betyg enligt grundskolans regler.

För att säkerställa att eleven får sin rätt till utbildning tillgodosedd bör det finnas en studieplan eller liknande där elevens studier dokumenteras.

Indelningen i grundsärskola och träningsskola bör finnas kvar men bli mer flexibel. Utgångspunkten bör vara att eleven läser antingen ämnen eller ämnesområden men elevens förutsättningar ska vara styrande.

Teknik och svenska som andraspråk bör ingå i grundsärskolans timplan. Beträffande teknik bör dock frågan först ut-

redas av Skolverket eftersom det handlar om att skapa ett nytt ämne.

Skollagsberedningens förslag

Undervisningen i grundsärskolan omfattar i dag *ämnena* bild, hem- och konsumentkunskap, idrott och hälsa, musik, slöjd, svenska, engelska, matematik, naturorienterande ämnen och samhällsorienterande ämnen. Därutöver finns elevens val.

I träningskolan bedrivs undervisningen i *ämnesområdena* estetisk verksamhet, kommunikation, motorik, vardagsaktiviteter och verklighetsuppfattning. Därutöver finns elevens val.

Skollagsberedningen anser att en ökad flexibilitet när det gäller utbildningens innehåll är angelägen. Elever i grundsärskolan bör kunna få läsa både ämnen, ämnesområden eller ämnen i grundskolan beroende på förutsättningar och behov. Det gäller också elever i träningskolan som bedöms ha förutsättningar att studera ett eller flera ämnen. Elever som bedöms kunna uppnå målen i ett ämne i grundskolan ska bedömas och få betyg enligt de regler som gäller för grundskolan.

Eftersom elevgruppen är mycket heterogen och förutsättningarna är olika anser Skollagsberedningen att träningskolan ska finnas kvar för att tillgodose behoven hos de elever som bedöms inte kunna uppnå målen för ämnen i den reguljära grundsärskolan eller grundskolan. Skollagsberedningen vill härmed betona olikheten mellan eleverna och vikten av flexibla lösningar i utbildningen.

I dag finns varken ämnet teknik eller ämnet svenska som andraspråk på grundsärskolans timplan. Carlbeck-kommittén konstaterade i sitt slutbetänkande *För oss tillsammans Om utbildning och utvecklingsstörning* (SOU 2004:98) att teknik är ett viktigt ämne också för grundsärskolans elever. Kommittén föreslog att teknik tas upp som ett särskilt ämne på grundsärskolans timplan och får en egen kursplan. Kommittén föreslog likaså att

ämnet svenska som andraspråk tas upp i grundsärskolans timplan.

Skollagsberedningen delar Carlbeck-kommitténs uppfattning på denna punkt och föreslår därför att ämnena teknik och svenska som andraspråk bör ingå i grundsärskolans timplan. När det gäller ämnet teknik anser dock Skollagsberedningen att frågan bör först utredas av Skolverket eftersom ett nytt ämne skapas.

10.8 Skolgång i annan kommun än hemkommunen

Förslag: Grundsärskolans regler om skolgång i annan kommun än hemkommunen harmoniseras med vad som gäller för grundskolan. En kommun ska ha skyldighet att ta emot en elev från en annan kommun i sin grundsärskola, om det med hänsyn till elevens personliga förhållanden finns särskilda skäl för detta. En kommun kan också i andra fall, efter önskemål av vårdnadshavare, ta emot en elev från en annan kommun.

En elev som tagits emot i en kommuns grundsärskola ett visst läsår ska även ha rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsårets gång. Om det för eleven endast återstår en årskurs har eleven också rätt att slutföra denna. Som en konsekvens av dessa förslag blir även reglerna om interkommunal ersättning desamma som för grundskolan.

Skollagsberedningens förslag

En kommun ska enligt nuvarande skollag i sin grundskola ta emot en elev för vars grundskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grund-

skola. Denna bestämmelse har ingen motsvarighet när det gäller grundsärskolan. Skollagsberedningen anser att bestämmelserna bör harmoniseras så att en kommun ska vara skyldig att ta emot en elev vars grundsärskoleutbildning kommunen inte är skyldig att sörja, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta.

Skollagsberedningen föreslår därutöver att bestämmelserna när det gäller mottagande av en elev från annan kommun, rätten för eleven att gå kvar hela läsåret, rätten att slutföra sista årskursen samt reglerna gällande interkommunal ersättning harmoniseras så att reglerna för grundskolan och grundsärskolan överensstämmer med varandra.

10.9 Placering på skolenhet

Förslag: Reglerna om placering av en elev på skolenhet ska vara lika för grundsärskolan och grundskolan.

Kommunen får frånga önskemål från elevens vårdnadshavare om skolplacering om det skulle medföra att någon annan elevs berättigade krav på skolplacering nära hemmet åsidosätts, om den önskade skolplaceringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen eller om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

En elev som blivit placerad vid en viss skolenhet ska också ha rätt att gå kvar där om det inte motsägs av någon av de ovan uppräknade situationerna.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om placering av en elev på en skolenhet bör vara lika för grundsärskolan och grundskolan. Att en elev i vissa fall ska ha möjlighet att fullgöra skolplikten i en annan kommun än

hemkommunen är en viktig ventil och ett utslag av principen om alla elevers rätt till en likvärdig utbildning. Elever som på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att fullgöra sin skolplikt i en annan kommun ska ha rätt att göra detta. Det är viktigt att ett sådant beslut grundas på en omsorgsfull och allsidig utredning. När eleven fullgör skolplikten i en annan kommun är det fortfarande hemkommunen som ska stå för kostnaderna för elevens skolgång. Därför bör ett beslut om att ta emot en elev från en annan kommun med stöd av att eleven på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl för detta, föregås av att ett yttrande inhämtas från elevens hemkommun.

Rätten till en skolplacering nära hemmet är ett uttryck för principerna om att alla barn och ungdomar ska ha lika tillgång till utbildning och att utbildningen ska vara likvärdig inom varje skolform och i fritidshemmet. Tillgången till en likvärdig utbildning ska inte vara beroende av var man bor. Denna närhetsprincip ska inte bara gälla vid elevens ursprungliga skolplacering utan bör också innebära att eleven i princip har rätt att gå kvar i skolenheten under hela skoltiden.

Vårdnadshavares val av skolenhet bör så långt som möjligt vara styrande för vilken skolplacering eleven får. Vårdnadshavares val av skola får emellertid inte ges företräde framför alla elevers rätt till en skolplacering nära hemmet. Kommunen får därför frånga önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i det fall en annan elevs berättigade krav på placering i en grundskolenhet nära hemmet åsidosätts.

Kommunen bör även ha möjlighet att frånga önskemål från elevens vårdnadshavare om placering i de fall placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Dessutom har kommunen liksom i dag möjlighet att mot vårdnadshavares vilja flytta en elev till en annan skola om detta är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

Även om vårdnadshavares val och närheten till hemmet så långt som möjligt ska vara styrande för en elevs skolplacering

finns det vissa situationer då undantag från denna huvudregel måste kunna göras.

För elever i behov av särskilt stöd är den självklara utgångspunkten även i grundsärskolan att stödinsatserna ska ges i den skolenhet där eleven går. Huvudmannen är skyldig att vidta långtgående åtgärder för att tillgodose elevens stödbehov inom ramen för den ordinarie skolplaceringen. I vissa fall kan det emellertid vara nödvändigt att flytta en elev till en annan skola för att erforderligt stöd ska kunna ges. Om en elev under sin skolgång får så stort stödbehov att det skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en kommun att ge stödet i den skola som eleven går, får eleven flyttas till en grundsärskola där stödet lättare kan ges. I detta sammanhang bör det betonas att svårigheterna ska vara av sådan art att de kan anses som betydande för kommunen. Att stödbehovet skulle medföra betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för en skolenhet kan därför inte i sig anses tillräckligt för att en elev ska kunna flyttas.

En trygg skolmiljö och studiero är centrala förutsättningar för en utbildning av hög kvalitet. I förslaget till 4 kap. 8–11 §§ i skollagen finns bestämmelser om tillfälliga åtgärder som rektor eller lärare får vidta för att säkerställa trygghet och studiero. Utgångspunkten måste här vara att en trygg skolmiljö och studiero för alla elever långsiktigt kan skapas utan att en elev som misskött sig flyttas från skolan. I vissa fall kan dock sannolikt situationen uppstå att en elev som misskött sig kan få sitt eventuella stödbehov tillgodosett på skolenheten, men att hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero kräver att eleven ändå flyttas till en annan skolenhet. Skollagsberedningen anser därför att det som i dag ska finnas en möjlighet för kommunen att i undantagsfall flytta en elev till en annan grundsärskola om det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero. Bestämmelsen är avsedd att tillämpas med stor försiktighet. Avgörande vid en sådan bedömning bör vara att det inte finns något annat sätt att tillförsäkra övriga elever en tillräckligt bra skolmiljö och att möjligheterna att nå det efter-

strävade resultatet genom andra, för den berörde eleven mindre ingripande insatser har prövats och bedömts som otillräckliga

10.10 Utbildningens omfattning och rätt att fullfölja utbildningen

Förslag: Grundsärskolan ska ha 9 årskurser och samma totala undervisningstid som grundskolan, dvs. 6 665 timmar. En elev i grundsärskolan ska ha rätt att slutföra högsta årskursen även om skolplikten upphörde dessförinnan. En elev ska ha rätt att efter skolpliktens fullgörande fullfölja utbildningen under högst två år. En elev som fullföljer utbildningen efter skolpliktens upphörande har rätt till minst 800 timmars undervisningstid utöver den garanterade undervisningen enligt timplanen.

Skollagsberedningens förslag

Enligt nuvarande regler har elever som slutfört årskurs 9 i särskolan rätt att få fortsatt utbildning i en tionde årskurs. Timplanen för grundsärskolan omfattar i dag därför 7400 timmar, medan träningskolan omfattar 7020 timmar. För att underlätta samarbetet med grundskolan bör antalet årskurser och den totala undervisningstiden i grundsärskolan anpassas.

Skollagsberedningen föreslår därför att grundsärskolan ska ha nio årskurser och samma garanterade undervisningstid som i grundskolan, dvs. 6 665 timmar. Som en konsekvens av detta bör den bestämmelse som i dag finns avseende rätt för elever i grundskolan och specialskolan att slutföra högsta årskursen även om skolplikten upphört dessförinnan, även gälla för elever i grundsärskolan samt elever med utvecklingsstörning i specialskolan.

Vi föreslår också att elever i grundsärskolan skall ha rätt att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildningen under högst två år. Eftersom målen för särskolan i läroplanen samt målen i grundsärskolans kursplaner är mer kopplade till varje elevs individuella förutsättningar än vad fallet är i grundskolan bör inte rätten att fullfölja utbildningen efter skolpliktens upphörande kopplas till uppnåendet av målen för utbildningen på det sätt som gäller för grund- och specialskolan.

Anpassningen till grundskolans timplan innebär att elever i grundsärskolan som går ett eller två extra år efter skolpliktens upphörande bör ha rätt till minst 800 undervisningstimmar under den förlängda skoltiden för att inte få ett försämrat läge jämfört med dagens situation, då den garanterade undervisningstiden i den obligatoriska särskolan uppgår till 7 400 timmar.

11 Specialskolan

11.1 Huvudprinciperna för specialskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna när det gäller den statliga specialskolan ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Specialskolan finns för elever som är synskadade och har ytterligare funktionshinder, elever som är döva, hörselskadade eller gravt språkstörda och som därför eller av andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Målgruppen utökades från den 1 juli 2008 (prop. 2007/08:112, bet. 2007/08:UbU16, rskr. 2007/08:212). Staten är huvudman för specialskolan som utgör en egen skolform inom det offentliga skolväsendet. Specialskolan ska erbjuda utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan eller särskolan.

Specialskolan har tio årskurser. Elevernas skolplikt upphör vid utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 17 år, dvs. ett år senare än för elever i grundskolan. I och med att en elev i specialskolan, liksom i grundskolan, har rätt att avsluta sin skolgång innan skolplikten upphör, under förutsättning att eleven uppnått utbildningens mål, kan elevens rättighet att gå i skolan under nio år i stället för tio år anses vara tillgodosedd.

De kursplaner som regeringen har fastställt för grundskolan eller särskolan ska också tillämpas i specialskolan. I den utsträckning som grundskolans eller särskolans kursplaner inte kan användas på grund av elevernas funktionshinder ska Skolverket fastställa särskilda kursplaner för specialskolan.

11.2 Specialskolans syfte

Förslag: Utbildningen i specialskolan ska syfta till att ge barn och ungdomar med synskada och ytterligare funktionshinder, dövhet, hörselskada eller grav språkstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning.

Skollagsberedningens förslag

Specialskolans främsta syfte är, i likhet med grundskolan eller grundsärskolan, att ge eleverna de kunskaper de behöver för att göra aktiva livsval och gå vidare till fortsatt utbildning. Specialskolan ska erbjuda en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt som det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan eller grundsärskolan. För döva eller hörselskadade elever ska specialskolan erbjuda en tvåspråkig undervisning i en teckenspråkig miljö.

11.3 Huvudman för utbildningen

Förslag: Specialskolan ska enbart kunna ha statlig huvudman.

Skollagsberedningens förslag

Ärenden om godkännande av fristående skolor som motsvarar specialskolan prövas i dag av styrelsen för specialskolan (9 kap. 1 § i 1985 års skollag). Det saknas reglering när det gäller bidrag till fristående skolor som motsvarar specialskolan. I dag finns det inga fristående skolor som motsvarar specialskolan

Enligt dagens bestämmelser består specialskolan av fem skolenheter med regionala upptagningsområden (regionsskolor) och tre skolenheter för elever från hela landet (riksskolor). Regionsskolorna är avsedda för döva eller hörselskadade elever, som inte behöver utbildning med särskilda insatser vid en riksskola. Regionsskolor finns i Örebro (Birgittaskolan), Härnösand (Kristinaskolan), Stockholm (Manillaskolan), Vänersborg (Vänerskolan), och Lund (Östervångsskolan). Riksskolorna är avsedda för döva eller hörselskadade elever, som på grund av utvecklingsstörning inte kan få sin utbildning i en regionsskola, elever med synskada och ytterligare funktionshinder och elever med grav språkstörning. Riksskolor finns i Gnesta (Åsbackaskolan), Örebro (Ekeskolan) respektive Sigtuna (Hällsboskolan). Från och med höstterminen 2009 finns Hällsboskolan även i Umeå.

I en del kommuner anordnas det hörselklasser vars verksamhet är av regional art. Kommuner som vidtar insatser av regional art för elever med funktionshinder eller med andra särskilda behov kan få statsbidrag till merkostnader för undervisningen och till elevvårdskostnader, om dessa är särskilt stora. Med insatser av regional art avses samordnade utbildningsinsatser för elever med funktionshinder eller med andra särskilda behov, som i stor utsträckning kommer även de elever till del som kommer från en

annan kommun än den där skolan är belägen. Det är Specialpedagogiska skolmyndigheten som beslutar om fördelning av bidraget (1991:931).

Skollagsberedningen anser att staten ska ta ett särskilt ansvar för de elever vars behov inte kan tillgodoses av den enskilda kommunen eller fristående skolan. I statens ansvar ingår att kunna erbjuda sådan spetskompetens och sådana hjälpmedel som det inte är rimligt att begära att kommunerna eller de fristående skolorna kan erbjuda. Skollagsberedningen föreslår därför att staten även fortsättningsvis ska vara huvudman för specialskolan och att specialskola inte ska få bedrivas av enskild huvudman.

11.4 Förskoleklass, fritidshem och fritidsverksamhet vid specialskolor

Förslag: Huvudmannen för specialskolan ska anordna förskoleklass, fritidshem samt fritidsverksamhet för eleverna. Specialpedagogiska skolmyndigheten ska vara huvudman för förskoleklass och fritidshem. Kommunen ska betala ersättning till huvudmannen på motsvarande sätt som för elever i specialskolan. Inget hindrar dock att huvudmannen även fortsättningsvis kan träffa avtal med kommunerna om anordnande av förskoleklass och fritidshem.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 7 kap. 4 § i 1985 års skollag ska staten svara för att elever i specialskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet får tillfredsställande förhållanden. Elevens hemkommun ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i specialskolan (7 kap. 7 § i 1985 års skollag). Enligt 1 kap. 4 § i 1995 års specialskoleförordning får Specialpedagogiska skolmyndigheten efter avtal med en kommun full-

göra kommunens uppgifter inom förskoleklassen och fritidshemsverksamheten. Myndigheten ska ta ut avgift från kommunen för denna verksamhet.

Inom specialskolan finns det elever med olika behov när det gäller fritidshemsverksamhet och övrig fritidsverksamhet. Alla elevers behov ska tillgodoses i så stor utsträckning som möjligt när det gäller att skapa en meningsfull fritid. Elevernas behov och förutsättningar ska vara styrande i planeringen av fritidsverksamheten. Eftersom elevernas behov är olika måste flexibla lösningar vara möjliga. När det gäller förskoleklass och fritidshem vid specialskolor anser Skollagsberedningen att dagens system med avtal mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten och kommunen bör ändras formellt så att det är huvudmannen för specialskolan som anordnar både förskoleklass och fritidshem för eleverna. Det finns inte avgörande skäl för att staten som skolhuvudman inte också skulle kunna vara huvudman för förskoleklass och fritidshem. Med staten som huvudman även för förskoleklass och fritidshem vid specialskolor blir systemet mer renodlat och likställt med övriga skolformer. Lösningar att anordna förskoleklass och fritidshem enligt nu gällande system kan givetvis finnas kvar även om staten blir huvudman. Staten kan således även i fortsättningen sluta avtal med en kommun om anordnande av förskoleklass och fritidshem men staten kan också själv anordna dessa verksamheter.

12 Sameskolan

12.1 Huvudprinciperna för sameskolan i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna när det gäller den statliga sameskolan ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Sameskolan ska ge samers barn en utbildning med samisk inriktning och bidra till att bevara och utveckla det samiska språket och kulturen. Utbildningen i sameskolan ska motsvara utbildningen till och med årskurs 6 i grundskolan. Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94) gäller också för sameskolan. Utöver grundskolans kunskapskrav i läroplanen ska sameskolan också ansvara för att varje elev efter genomgången sameskola är förtrogen med det samiska kulturarvet samt kan tala, läsa och skriva på samiska. Samisk undervisning förekommer också integrerad i grundskolan genom att avtal träffas mellan kommunen och Sameskolstyrelsen.

För verksamheten finns en styrelse, Sameskolstyrelsen. Verksamheten bedrivs i dag vid fem sameskolor på orterna Karesuando, Gällivare, Kiruna, Jokkmokk och Tärnaby.

Även andra barn får fullgöra skolplikten i sameskolan om det finns särskilda skäl. Frågan prövas av Sameskolstyrelsen.

Sameskolan fyller en viktig funktion för den samiska befolkningen. Samerna är en av Sveriges nationella minoriteter och Sveriges enda urfolk. Samernas situation är därför speciell och det är viktigt att de kan få en utbildning som är utformad med hänsyn till både deras språkliga och kulturella bakgrund. Enligt barnkonventionen har ett barn som tillhör en urbefolkning eller en språklig eller etnisk minoritet rätt att bland annat tillsammans med andra i sin grupp ha ett eget kulturliv och att använda sitt eget språk. Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter reglerar bl.a. att en nationell minoritet ska kunna bibehålla sitt språk och sitt kulturarv. Personer som tillhör en nationell minoritet har också rätt att lära sig sitt minoritetsspråk. För att markera ämnets vikt flyttas grundläggande regler om modersmålsundervisning i bl.a. ett nationellt minoritetsspråk från förordning till lag. För att utbildningen i sameskolan ska vara likvärdig med grundskolans är det viktigt att de bestämmelser som gäller för grundskolan så långt som möjligt också gäller för sameskolan. Det gäller till exempel skolplikt, undervisning, elevinflytande och utvecklingssamtal.

Skollagsberedningen anser att sameskolan även i fortsättningen ska utgöra en egen skolform och omfatta årskurserna 1–6. Skollagsberedningen anser därutöver att integrerad undervisning i grundskolans alla årskurser får erbjudas samers barn. Skollagsberedningen vill dock betona att det är angeläget att de samiska elever, som deltar i integrerad samisk undervisning i den vanliga grundskolans högre årskurser, får de samiska tillval som eleven önskar och är berättigad till. Den samiska undervisning som eleven genomgått ska även beaktas i samband med betygsättning.

Utredningen om Översyn av myndighetsstrukturen inom skolväsendet m.m. (Dir. 2007:28)

Skolmyndighetsutredningen (U2007:03) har i sitt slutbetänkande *Tre nya skolmyndigheter* (SOU 2007:79) föreslagit att

Sameskolstyrelsens uppgifter inordnas i Sametinget och förs till Jordbruksdepartementets ansvarsområde. Ärendet bereds för närvarande inom Utbildnings- och Jordbruksdepartementen.

12.2 Sameskolans syfte

Förslag: Sameskolan syftar till att ge en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurserna 1–6 i grundskolan.

Skollagsberedningens förslag

Sameskolans syfte är, i likhet med grundskolan, att ge eleverna de kunskaper och värden de behöver för att göra aktiva livsval och gå vidare till fortsatt utbildning. Eftersom samerna är en nationell minoritet och Sveriges enda urfolk är det av yttersta vikt att bevara den särart som samerna och det samiska språkets olika varieteter utgör. Åtgärder med detta syfte är även en skyldighet enligt Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- och minoritetsspråk. Skollagsberedningen anser det därför vara befogat att sameskolan även i fortsättningen har i uppdrag att bidra till att bevara och utveckla det samiska språket och den samiska kulturen.

12.3 Huvudman för utbildningen

Förslag: Frågan om även enskild ska kunna vara huvudman för sameskolan bör övervägas ytterligare.

Skollagsberedningens förslag

I dagens skollag finns inga bestämmelser om möjligheten att kunna anordna fristående sameskolor och därmed finns heller inga ersättningssystem. Skollagsberedningen anser att det finns skäl att överväga att även enskilda kan vara huvudmän för sameskolan. Eftersom denna fråga kräver vidare beredning, bl.a. vad gäller konstruktionen av ett ersättningssystem lämnar Skollagsberedningen dock inget förslag i detta avseende.

12.4 Förskola, förskoleklass och fritidshem vid sameskolor

Förslag: Huvudmannen för sameskolan ska anordna förskoleklass och fritidshem för eleverna.

Sameskolstyrelsen ska vara huvudman för förskoleklass och fritidshem vid sameskolan. Kommunen ska betala ersättning till huvudmannen på motsvarande sätt som för elever i sameskolan. Inget hindrar dock att huvudmannen även fortsättningsvis kan träffa avtal med kommunerna om anordnande av förskoleklass och fritidshem.

När det gäller förskola vid sameskola ska kommunen även i fortsättningen vara huvudman.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 2 kap. 3 § sameskolförordningen får Sameskolstyrelsen efter avtal med en kommun fullgöra kommunens uppgifter inom förskoleverksamhet och fritidshemsverksamhet samt förskoleklass för samiska barn. Sameskolstyrelsen ska ta ut en avgift från kommunen för denna verksamhet. Avgifternas storlek regleras genom överenskommelse mellan Sameskolstyrelsen och berörda kommuner.

Skollagsberedningen anser att kommunen även i fortsättningen ska vara huvudman för förskola vid sameskolan medan ansvaret för anordnande av förskoleklass och fritidshem ska överföras till Sameskolstyrelsen. När det gäller förskola, förskoleklass och fritidshem har Sameskolstyrelsen i dag avtal med respektive kommun.

När det gäller förskoleklass och fritidshem vid sameskolor anser Skollagsberedningen att dagens system med avtal mellan Sameskolstyrelsen och kommunen bör ändras formellt så att det är Sameskolstyrelsen som anordnar både förskoleklass och fritidshem för eleverna. Det finns inte avgörande skäl för att staten som skolhuvudman inte också skulle kunna vara huvudman för förskoleklass och fritidshem. Med staten som huvudman även för förskoleklass och fritidshem vid sameskolor blir systemet mer renodlat och likställt med övriga skolformer. Lösningar med ersättning för förskoleklass och fritidshem enligt nu gällande avtalssystem kan givetvis finnas kvar även om staten blir huvudman. Staten kan således även i fortsättningen sluta avtal med en kommun om anordnande av förskoleklass och fritidshem men staten kan också själv anordna dessa verksamheter.

Skollagsberedningen föreslår att kommunen även i fortsättningen ska vara huvudman för förskola vid sameskolan. Staten ska även fortsättningsvis kunna sluta avtal med en kommun om att anordna förskola.

13 Fritidshemmet

13.1 Huvudprinciperna för fritidshemmet i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Fritidshemmets ställning som en frivillig verksamhet ska vara oförändrad.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommittén ansåg i sitt förslag till ny skollag att fritidshemmet skulle kvarstå som en pedagogisk verksamhet inom skolväsendet, dock utan att bilda en egen skolform. Fritidshemmet skulle innehållsmässigt och tidsmässigt komplettera utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och andra särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Vidare föreslogs att utbildningen i fritidshemmet skulle vara frivillig och att tillgängligheten i första hand skulle vara knuten till föräldrars förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Skollagsberedningen instämmer i dessa utgångspunkter.

Dagens bestämmelser anger att det är den kommun där barnet vistas som ska erbjuda skolbarnsomsorg. Skollagskommittén föreslog att ansvaret för att erbjuda plats i fritidshem skulle överföras till huvudmannen för förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan. Skollagsberedningen instämmer till stor del i detta. Huvudregeln ska vara att huvudmannen för en förskoleklass eller skola, oavsett om den är offentlig eller enskild, erbjuder fritidshem. Hemkommunen ska dock vara skyldig att erbjuda fritidshem i de fall en fristående skola inte erbjuder sina elever detta.

13.2 Fritidshemmet i eget kapitel

Förslag: Fritidshemmet ska regleras i ett eget kapitel i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Fritidshemmet når ett stort antal barn idag och är därmed ett viktigt komplement till skolan när det gäller att erbjuda en innehållsrik fritid samt att stimulera elevernas utveckling och lärande. Fritidshemmen har under senare år knutits allt närmare skolan. De båda verksamheterna har i många kommuner samordnats organisatoriskt genom lokalintegrering och gemensam arbetsledning. Graden av samverkan mellan fritidshemmet och skolan har utvecklats, men varierar mellan och inom kommunerna.

Fritidshemmet och de olika skolformerna har emellertid olika uppdrag och omfattas därmed inte av samma reglering. En reglering av fritidshemmet i respektive skolformskapitel som skollagskommittén föreslog skulle mångdubbla antalet bestämmelser, öka lagens omfattning och göra regleringen svåröverskådlig. Skollagsberedningen anser därför att bestämmelserna om fritidshemmet ska samlas i ett eget kapitel i skollagen.

Integration och samverkan

Integration och samverkan mellan fritidshem och skola är viktigt och tydliggörs genom att det framgår att utbildningen i fritidshemmet ska komplettera utbildningen i de olika skolformerna. Att bestämmelserna samlas i ett eget kapitel är främst en lagteknisk fråga och påverkar inte möjligheten till integration mellan olika verksamheter i praktiken. Möjligheten att bedriva verksamhet inom fritidshemmets ram och att integrera fritidspedagogisk verksamhet med undervisning under schemalagd tid inom skolans ram kvarstår. Det innebär att huvudmannen kan

organisera arbetet så att fritidshemmets personal även arbetar i skolan, där det formella ansvaret för sådana insatser ligger under skolan. Skolplikten omfattar inte enbart den minsta garanterade undervisningstiden utan även den tid därutöver som kommunen beslutar. Sådan tid kan t.ex. omfatta insatser i skolan under ledning av fritidshemmets personal. Självfallet måste detta rymmas inom vad som föreskrivs om skolplikten avseende högsta antal dagar per läsår och högsta antal timmar per dag som eleverna är skyldiga att delta i.

Skollagsberedningen föreslår också att bestämmelserna i 2, 3 och 4 kap. i skollagen om bl.a. ledning av utbildningen, behörig personal, kvalitet och inflytande samt elevernas utveckling mot målen ska gälla även fritidshemmet.

13.3 Fritidshemmets syfte

Förslag: Fritidshemmet ska, som i dag, komplettera utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och viss utbildning utanför skolväsendet för barn och ungdomar. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna rekreation och en meningsfull fritid samt stimulera deras utveckling och lärande. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov. Fritidshemmet ska utformas så att det främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Skollagsberedningens förslag

Tydligt syfte och uppdrag

Skollagsberedningen föreslår att bestämmelserna om fritidshemmets syfte förstärks och blir tydligare i förhållande till Skollagskommitténs förslag. Det är grundläggande och ska framgå av skollagen, att fritidshemmet förutom att erbjuda eleverna en

meningsfull fritid också ska stimulera elevernas utveckling och lärande, och inte bara vara ett stöd i elevernas utveckling som kommittén föreslagit. En meningsfull fritid innebär även att eleverna ska ha möjlighet till vila, lek och rekreation i fritidshemmet.

En förutsättning för att eleverna ska uppleva fritiden som meningsfull är att verksamheten utformas med deras behov, intressen och erfarenheter som grund. Det förutsätter att barnen görs delaktiga och får inflytande över utformningen av verksamheten. Det är viktigt att ge utrymme för både flickors och pojkars intressen, men också att medvetet försöka bryta invanda könsrollsmönster. Stor vikt ska läggas vid att uppmuntra eleverna att i samspel med kamrater och vuxna utveckla sin sociala kompetens. Verksamheten ska därför utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap, både mellan eleverna och mellan elever och vuxna. Detta får sin motsvarighet i förslag till bestämmelser för bl.a. de skolformer som fritidshemmet ska komplettera.

Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på varje barn och hennes eller hans behov. Omsorg har av tradition, och ska även i fortsättningen ha, en pedagogisk betydelse i fritidshemmet. Elevens utveckling ska ses som en helhet där pedagogik och omsorg integreras.

Utbildningen i fritidshemmet är och ska alltså vara en läroplansstyrd verksamhet (se vidare avsnitt 1.1). Det innebär att läroplanerna för de skolformer som fritidshemmet ska komplettera även ska gälla för fritidshemmet. Fritidshemmet kan genom en utforskande, laborativ och praktisk metodik även medverka till att skolans kunskapsmål uppnås. En gemensam syn på lärande med de olika skolformerna utgör inget hinder för att beakta fritidshemmets egenart. Statens skolverk reviderade sina allmänna råd med kommentarer för kvalitet i fritidshem 2007. Syftet med råden är att förtydliga verksamheten utifrån skollag och nu gällande läroplan (Lpo 94) samt att stödja kvalitetsarbetet i fritidshem. För föräldrar kan de allmänna råden utgöra ett stöd

för inflytande och samverkan. Fritidshemmet bör utifrån sitt uppdrag fortsätta att utvecklas i samverkan med skolan.

Regeringens proposition *Barnomsorgspong och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) med bland annat förslag till bestämmelser om en utökad kommunal informationsskyldighet om kommunala och enskilda verksamheter i kommunen och syftet med dessa, har antagits av riksdagen och börjar gälla den 1 juli 2009.

13.4 Barngruppernas sammansättning och storlek

Förslag: Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag ska barngrupperna i fritidshemmet ha en lämplig sammansättning och storlek. Bestämmelserna är en viktig markering och bildar utgångspunkt i det dagliga pedagogiska arbetet samt det systematiska kvalitetsarbetet i verksamheter och kommuner. Även för kommunernas övergripande planeringsarbete ska bestämmelserna kunna användas som riktmärke att utgå från för en flexibel resurstilldelning till olika verksamheter.

I Statens skolverks reviderade allmänna råd för kvalitet i fritidshemmet framgår att barngruppens storlek och personaltäthet är en viktig kvalitetsfaktor. Enligt Skolverket finns dock inga belägg för att det skulle finnas någon gruppstorlek eller personaltäthet som är den optimala i alla sammanhang. Förutsättningarna varierar från grupp till grupp och från tid till annan och det är alltid nödvändigt att anpassa gruppstorlekar och personaltäthet till de förutsättningar som råder i varje fritidshem. Samtidigt poängteras att även om det inte är möjligt att slå fast

vilken gruppstorlek som är den bästa i alla sammanhang så försämras förutsättningarna för en bra verksamhet med större grupper. Elevgruppens storlek är en viktig kvalitetsfaktor och gruppens sammansättning har betydelse för elevernas möjlighet att finna kamrater som det är intressant, inspirerande och roligt att vara tillsammans med

Eleverna i fritidshemmet omfattas inte av arbetsmiljölagen (1977:1160), till skillnad mot elever från och med förskoleklassen samt de vuxna som arbetar i olika skolformer. Skollagskommittén ansåg att arbetsmiljölagen skulle utvidgas till att även omfatta elever i fritidshemmet och att det därför inte fanns skäl att behålla reglerna om barngrupper i skollagen. Vilka förändringar som detta föranleder har övervägts inom ramen för den utredning (dir. 2004:91) för översyn av vissa delar av arbetsmiljölagen som tillsattes i juni 2004. Utredningen lämnade ett delbetänkande (SOU 2006:44) i maj 2006 och sitt slutbetänkande (SOU 2007:43) i juni 2007. I utredningen har det framkommit att det finns vissa brister i tillsynen över bl.a. barnens hälsa och säkerhet i fritidshemmet. Utredningen ansåg dock inte att det är lämpligt att åtgärda bristerna med en utvidgning av arbetsmiljölagen till barn i fritidshemmet utan menade att arbetsmiljöarbetet i fritidshemmet kan regleras i skollagen. Med hänvisning till ovanstående föreslår Skollagsberedningen att dagens bestämmelse om barngruppernas sammansättning och storlek ska bibehållas som en del av fritidshemmets allmänna bestämmelser. Som framgår av avsnitt 2 föreslår vi att lokaler och utrustning regleras så att syftet med verksamheten ska kunna uppfyllas. Därigenom kompletteras bestämmelsen om barngruppernas storlek och sammansättning för att förebygga ohälsa och i övrigt skapa en god arbetsmiljö.

13.5 Elever som ska erbjudas fritidshem

Förslag: Elever i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola samt särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras ska till och med vårterminen det år de fyller 13 år erbjudas fritidshem i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. För elever från och med höstterminen det år de fyller 10 år kan öppen fritidsverksamhet erbjudas istället för fritidshem.

Elever som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av plats i fritidshem ska erbjudas sådan plats.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår, i likhet med det som gäller i dag, att elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt i särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras ska erbjudas fritidshem den del av dagen då de inte är i skolan och under lov. Fritidshem ska erbjudas i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt. Fritidshem ska erbjudas t.o.m. vårterminen det år eleverna fyller 13 år. För elever från och med höstterminen det år de fyller tio år kan istället för fritidshem öppen fritidsverksamhet erbjudas, se 23 kap. Det är viktigt att huvudmannen tar sitt ansvar för att även den öppna fritidsverksamheten uppfyller de kvalitetskrav, som det är rimligt att ställa på pedagogisk verksamhet för barn.

Olika bestämmelser reglerar i nuvarande skollag kommunernas skyldighet att tillhandahålla fritidshem för *barn som har ett eget behov och barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl*

behöver särskilt stöd i sin utveckling. Vi anser att både berörda elevers situation och kommuners eller andra huvudmäns handläggning riskerar att bli otydlig om samlingsbegreppet *eget behov* används för samtliga dessa elever, vilket Skollagskommittén föreslog.

Skollagberedningen föreslår därför att regleringen ska behållas när det gäller *elevers eget behov* av fritidshem. Ett förtydligande behöver dock göras som syftar till att eleven har ett behov i relation till sin omgivning, det vill säga på grund av familjens situation i övrigt. Som exempel på vad som kan utgöra elevers eget behov av fritidshem kan nämnas elever med föräldrar som fullgör värnpliktstjänstgöring eller är intagna på behandlingshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande. Även elever som har annat modersmål än svenska eller vars föräldrar är långtids-sjukskrivna, sjuk- eller förtidspensionerade kan räknas in i gruppen. Regleringen avser elevens behov av fritidshem både när det gäller plats och omfattning.

Det är viktigt att inte försämra situationen för elever och deras familjer jämfört med i dag. Lagstiftningen behöver beakta elever som har behov av särskilt stöd. Enligt vår mening ska det, med utgångspunkt i dagens lagstiftning, också i fortsättningen vara en skyldighet att erbjuda fritidshem för samtliga elever som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling. Skyldigheten gäller både tillgång till en plats och möjligheten att få delta i en verksamhet av sådan kvalitet att eleven får sitt behov av särskilt stöd tillgodosett. En del av dessa elever har ett funktionshinder av olika svårighetsgrad och bestämelsen blir därför också en del av handikappolitiken.

De allmänna föreskrifterna i 3 kap. gäller även fritidshemmet (se vidare avsnitt 3.4). Detta förutsätter samarbete mellan fritidshemmet och skolan, när behovet av särskilt stöd utreds i någon av verksamheterna, så att samtliga omständigheter för eleven beaktas och gäller även om skola och fritidshem har olika huvudmän.

13.6 Huvudmannens respektive hemkommunens ansvar

Förslag: Varje kommun ska erbjuda fritidshem för elever i kommunens förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Staten ska erbjuda fritidshem för elever i specialskolan och sameskolan. Fristående skolor kan erbjuda fritidshem för elever i sin skola. I de fall en fristående skola inte erbjuder fritidshem ska elevens hemkommun erbjuda fritidshem. Fritidshem ska tillhandahållas under den del av dagen då eleverna inte går i skolan samt under lov.

För elever i särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras ska hemkommunen ha motsvarande skyldigheter. Huvudmannen för dessa utbildningsformer ska, efter avtal med en kommun, få fullgöra kommunens uppgifter inom fritidshemsverksamheten.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens bestämmelser är det den kommun där barnet vistas som ska erbjuda skolbarnsomsorg. Skollagskommittén föreslog att huvudmannen för den utbildning som fritidshemmet ska komplettera, d.v.s. förskoleklassen och skolan, ska få ansvar för att erbjuda fritidshem för eleverna oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild. Kommittén föreslog dock att en elev i en skola med enskild huvudman alltid ska ha rätt att gå i ett fritidshem som anordnas av hemkommunen. Kommittén menade att elever kan vilja gå i ett fritidshem som ligger närmare hemmet än den skola de valt.

Regeringens proposition *Barnomsorgsavgift och allmän förskola även för treåringar* (prop. 2008/09:115) med bl.a. förslag om att ansvaret för att barnet erbjuds fritidshem överflyttas från vistelsekommunen till hemkommunen har antagits av riksdagen. Vidare föreslås i propositionen bestämmelser om mottagande i en kommuns fritidshem eller annan pedagogisk verksamhet av barn

från en annan kommun. Vid mottagande ska kommunen ha rätt till ersättning för sina kostnader från barnets hemkommun.

Eftersom fritidshemmet ska komplettera och samverka med utbildningen i skolan bör fritidshem anordnas för elever i alla skolor. Skollagsberedningen anser därför att det är naturligt att huvudmannen för den utbildning som fritidshemmet ska komplettera, d.v.s. förskoleklassen och skolan, erbjuder fritidshem, oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild. Detta är också fallet i de allra flesta fristående skolor idag. Integrationstanken talar också för att plats i fritidshemmet bör erbjudas vid eller i nära anslutning till den skola eleven går. Även när en elev tas emot i en annan kommuns skola på grund av särskilda skäl och föräldrarna önskar det, ska mottagandet också omfatta plats i fritidshem.

Det kan dock föra för långt att kräva att varje fristående skola ska anordna fritidshem. För höga krav kan då komma att ställas på exempelvis mindre fristående skolor. En fristående skola som inte anordnar fritidshem kan också samverka med en annan skola med kommunal eller enskild huvudman, eller ett fritidshem med enskild huvudman om att erbjuda fritidshemsplats till den friständes skolans elever. Föräldrars och elevers önskemål om var eleven ska gå i fritidshem är dock alltid viktiga att beakta.

Av ovanstående skäl föreslår Skollagsberedningen att bestämmelserna ändras så att det enligt huvudregeln blir den kommun där eleven går i förskoleklass, grundskola eller grundsärskola som blir ansvarig för att erbjuda fritidshem. Staten ska erbjuda fritidshem för elever i specialskolan och sameskolan. Staten får därmed ett utvidgat ansvar genom denna skyldighet. Huvudmän för fristående skolor kan erbjuda fritidshem till sina elever men får ingen skyldighet att göra det. En konsekvens av detta är att hemkommunen fortfarande har ett ansvar för att erbjuda fritidshem för elever som är bosatta i kommunen men som går i fristående skolor. På samma sätt som varit fallet tidigare kommer dock sannolikt det vanligast förekommande vara att den fristående skolan erbjuder fritidshem till sina elever. Det finns också alltid möjlighet för föräldrar och elever att välja ett fristående fritidshem som inte ingår i en skolenhet, när sådana finns att tillgå.

För elever i internationella skolor där skolplikt kan fullgöras, ska hemkommunen även framöver ansvara för att erbjuda fritidshem. Kommunen får i dessa fall överlåta uppgiften på huvudmannen och avtal kan tecknas med elevens hemkommun.

Dagens lagstiftning anger att plats i fritidshem ska erbjudas utan oskäligt dröjsmål. I praktiken har dock plats erbjudits så snart behov har uppkommit. När huvudregeln enligt Skollagsberedningens förslag blir att huvudmannen för den skolenhet eleven valt erbjuder fritidshem är det naturligt att plats också erbjuds så snart det framkommit att det finns behov av sådan plats. Detsamma bör vara utgångspunkten även i de fall en elev i en fristående skola behöver erbjudas fritidshem av hemkommunen.. Väntetiden i dessa fall får aldrig överstiga det som anses följa av dagens praxis, nämligen fyra månader efter ansökan.

14 Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan

15 Utbildning på program i gymnasieskolan

16 Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan

16.1 Inledning

I gymnasiesärskolan finns i dag åtta nationella program. Samtliga program är yrkesförberedande. Dessutom finns specialutformade och individuella program.

I enlighet med vad som framgått i det inledande kapitlet delas särskolan upp i två skolformer – grundsärskolan och gymnasiesärskolan. Detta får konsekvenser för lagtextens utformning.

Skollagsberedningens förslag i övrigt handlar till stora delar om att öka valmöjligheterna i gymnasiesärskolan och att stärka möjligheterna till samverkan mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan. Flera av förslagen innebär också en anpassning av gymnasiesärskolans regler till vad som redan i dag gäller för gymnasieskolan och där skollagsberedningen inte anser att dagens skillnader är motiverade.

16.2 Förändringar för gymnasiesärskolan

Förslag: Huvudprinciperna för utbildningen i gymnasiesärskolan ska ligga fast. Regleringen av utbildning i gymnasiesärskola med offentlig respektive enskild huvudman blir mer enhetlig.

Skollagsberedningens förslag

Som redovisats i avsnitt 10.1 ovan anser Skollagsberedningen att elever med utvecklingsstörning bör kunna få sin utbildning i särskolan. Skollagsberedningen föreslår emellertid att särskolan delas upp i två skolformer – grundsärskolan och gymnasiesärskolan (se avsnitt 10.3).

Skollagsberedningens förslag handlar till stora delar om att öka valmöjligheterna i gymnasiesärskolan och att stärka möjligheterna till samverkan mellan gymnasiesärskolan och gymnasieskolan.

I likhet med vad som gäller för övriga skolformer, innebär förändringarna för gymnasiesärskolan att vissa bestämmelser förs över från förordning till lag. Det gäller t.ex. bestämmelser om betyg (se avsnitt 9.6 för allmänna bestämmelser om betyg). Andra bestämmelser omarbetas, delas upp eller slås ihop. I dagens skollag finns bestämmelserna för såväl den obligatoriska särskolan som gymnasiesärskolan i 6 kap. En följd av att särskolan föreslås delas upp i två skolformer blir att bestämmelserna i nuvarande 6 kap. skollagen behöver delas upp.

I det följande lämnas också sådana förslag för gymnasiesärskolans del som föranleds av den nya skollagens struktur. En utgångspunkt i förslaget till ny skollag är att villkoren för offentliga och enskilda huvudmän ska jämföras i så hög grad som möjligt. I allmänhet blir därför bestämmelserna tillämpliga inte bara för offentliga skolor utan även för utbildning som anordnas av fristående skolor. Bestämmelser om fristående skolor som motsvarar gymnasiesärskolan, i 9 kap. skollagen, har också inarbetats.

Skollagsberedningens utgångspunkt är emellertid att huvudprinciperna för gymnasiesärskolan ska ligga fast.

Bestämmelser om gymnasiesärskolan i två kapitel

Bestämmelserna för utbildningen i gymnasiesärskolan presenteras i två olika kapitel i skollagen: ett om de allmänna bestämmelserna för utbildning i gymnasiesärskolan och ett om utbildning på gymnasiesärskolans program.

16.3 Gymnasiesärskolans syfte och målgrupp

Förslag: En bestämmelse om gymnasiesärskolans syfte ska föras in i skollagen.

Gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i gymnasieskolan.

Bestämmelsen om gymnasiesärskolans målgrupp anpassas till modernt språkbruk och definieras på motsvarande sätt som för grundskolan och särskild utbildning för vuxna.

Skollagsberedningens förslag

En bestämmelse om gymnasiesärskolans specifika syfte saknas i dagens skollag. Däremot finns en bestämmelse om att syftet med särskolan är att ge utvecklingsstörda barn och ungdomar en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan och gymnasieskolan. I läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) anges att gymnasiesärskolan bygger på den obligatoriska särskolan och att gymnasiesärskolans uppgift är att utifrån varje elevs förutsättningar fördjupa och utveckla elevernas kunskaper som en förberedelse för ett meningsfullt vuxenliv i arbete, boende och fritid. Det är naturligt att det i likhet med övriga skolformer i skollagen formuleras ett syfte även för denna skolform.

Skollagsberedningen föreslår att bestämmelsen om särskolans syfte anpassas som en följd av att gymnasiesärskolan föreslås bli

en egen skolform. Gymnasiesärskolan ska ge dessa elever en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i gymnasieskolan.

Det är angeläget att äldre benämningar anpassas till ett mer modernt språkbruk. I likhet med vad som föreslagits för grundsärskolan ska målgruppen för gymnasiesärskolan därför ändras från dagens ”utvecklingsstörda elever” till *elever med utvecklingsstörning* (se avsnitt 10.1). Förändringen syftar till att sätta eleven och inte funktionshindret i fokus.

Målgruppen ska definieras på motsvarande sätt som för grundsärskolan och särskild utbildning för vuxna. Det innebär att det som i lagen sägs om barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd kan endast tillhöra personkretsen för gymnasiesärskolan om personerna också har en utvecklingsstörning, eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Motiven har utvecklats i avsnitt 10.4. samt i kap. 28.

16.4 Ansökan

Förslag: En bestämmelse om ansökan till gymnasiesärskolan införs i skollagen. Ansökan ska alltid ges in till sökandens hemkommun. Om ansökan avser en utbildning hos en annan huvudman, ska hemkommunen vara skyldig att omedelbart sända ansökan vidare till denna.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelser om ansökan till gymnasiesärskolan saknas i dagens skollag. Skollagsberedningen anser att en sådan bestämmelse bör införas. Ansökan ska alltid ges in till sökandens hemkommun. Om ansökan avser en utbildning hos en annan huvudman, ska hemkommunen vara skyldig att omedelbart sända ansökan vidare till denna.

16.5 Avgiftsfrihet

Förslag: Regleringen i fråga om avgifter för offentliga och fristående huvudmän ska vara i huvudsak densamma som gäller för gymnasieskolan.

Elever ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Dock ska det få förekomma att kostnader för enstaka skolresor eller liknande aktivitet ersätts av eleverna på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Avgiftsförbudet i skollagen kompletteras så att det uttryckligen omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet.

Skollagsberedningens förslag

Regleringen i fråga om avgifter ska vara densamma som gäller för gymnasieskolan, med undantag för att huvudmannen för en gymnasieskola kan besluta att elever ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel. Denna åtskillnad finns i dag och ingen förändring ska göras i detta avseende.

Enligt den nuvarande skollagen får det i verksamheten förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad

för eleverna. Skollagsberedningen föreslår att det, utan hinder av övriga bestämmelser i förslaget till ny skollag, ska få förekomma att kostnader för enstaka skolresor eller liknande aktivitet ersätts av eleverna på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten. I dagens skollag anges att eleverna i offentliga och fristående gymnasiesärskolor ska ha tillgång till ”böcker, skrivmateriel, verktyg och andra hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning ...”. Denna formulering har, såvitt gäller den offentliga gymnasiesärskolan, i princip varit oförändrad sedan lagens tillkomst. Skollagsberedningen anser att det nu finns skäl att omformulera bestämmelsen, så att den bättre passar in i en modern skollag. Med ”lärverktyg” avses, i enlighet med den beteckning som lanserades av *Läromedelsutredningen* (SOU 2003:15), den utrustning som eleven behöver i undervisningen. Detta begrepp är bättre anpassat till den moderna undervisningssituationen. Därför ska det anges i skollagen att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till böcker och andra lärverktyg. Detta utvecklas vidare i avsnitt 9.5.

Bestämmelsen om avgiftsfrihet i skollagen ska enligt skollagsberedningens förslag kompletteras så att den uttryckligen omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet även när skolan drivs av en offentlig huvudman.

En offentlig skola har i dag inte rätt att ta ut någon avgift för ansökan om plats i utbildning utan ett särskilt bemyndigande för detta. Något sådant bemyndigande finns inte i nuvarande lagstiftning. Det finns ett uttryckligt förbud för en fristående skola att ta ut avgifter i samband med ansökan om plats i en utbildning som den fristående skolan får bidrag för, vilket följer av 9 kap. 10 § i dagens skollag. Det bör klargöras att förbudet mot att ta ut avgift i samband med ansökan till utbildning gäller oavsett huvudman. Detta innebär att det även är förbjudet att kräva ersättning för alla kostnader som är förenade med ansökan till utbildningen, såsom t.ex. att en sökande ska få stå i kö till plats på utbildningen. Ingen materiell ändring avses således, utan förändringen syftar till att tydliggöra nu gällande ordning.

16.6 Mottagande och utredning

Förslag: Frågan om den unge kan gå i gymnasiesärskolan ska prövas av dennes hemkommun. En elev som har gått ut grundskolan har alltid rätt att tas emot i gymnasiesärskolan. I annat fall ska frågan om en elev tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan föregås av en allsidig utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med den unge och dennes vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Skollagsberedningens förslag

Ungdomar med utvecklingsstörning har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan om de inte bedöms kunna gå i gymnasieskolan. Det bör vara kommunen som själv avgör vem inom kommunen som ska göra bedömningar och fatta beslut enligt bestämmelserna om rätt till utbildning. När det gäller elevers rätt till utbildning i gymnasiesärskolan föreslås därför att regleringen utformas så att det framgår att det är *hemkommunen* som ska göra bedömningen av huruvida en elev inte kan gå i gymnasieskolan på grund av utvecklingsstörning, inte som i dag styrelsen för utbildningen. Bedömningen ska således göras av hemkommunen oavsett vilken huvudman som sedermera anordnar utbildningen för den enskilda eleven.

När en elev har fullgjort sin skolplikt i grundskolan har en utredning gjorts inför mottagandet i denna skolform. Skollagsberedningen anser att det i sådana fall inte är motiverat att göra en ny bedömning inför mottagande i gymnasiesärskolan. En elev som har gått ut grundskolan ska därför alltid ha rätt att tas emot i gymnasiesärskolan. Om en elev däremot fullgjort sin skolplikt i en annan skolform än grundskolan, ska frågan om en elev tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan föregås av en allsidig utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk,

medicinsk och social bedömning (se avsnitt 10.5). Det är viktigt att samråd sker med den unge, och i förekommande fall dennes vårdnadshavare, när utredningen genomförs och att de informeras om vad processen innebär och vilka konsekvenser det får för eleven att gå i gymnasiesärskolan.

16.7 Antagning m.m.

Förslag: Begreppet *antagning* ska genomgående användas i stället för *intagning*. Frågor om antagning av elever till utbildning i gymnasiesärskolan ska prövas av den huvudman som anordnar utbildningen. Huvudmannen ska därvid, efter samråd med eleven, avgöra om denne i gymnasiesärskolan ska gå på ett nationellt, specialutformat eller ett individuellt program.

Skollagsberedningens förslag

I dagens skollag anges att styrelsen för särskolan ska avgöra om en elev i gymnasiesärskolan ska gå på ett nationellt, ett specialutformat eller ett individuellt program. Styrelsen avgör vidare om eleven inom det individuella programmet ska få yrkesträning eller verksamhetsträning. I enlighet med den övergripande principen om att villkor för offentliga och enskilda huvudmän ska vara så lika som möjligt, föreslås att det i stället ska vara huvudmannen som avgör vilket program en elev ska gå.

En elev i gymnasiesärskolan bör emellertid få ökade möjligheter att påverka vilket program han eller hon ska gå. Huvudmannens bedömningar i dessa avseenden ska därför föregås av ett samråd med eleven och grundas på elevens behov och förutsättningar. Förändringen är avsedd att stärka den enskilde elevens valfrihet.

Att utmönstra begreppet *intagning* ur skollagens bestämmelser om utbildning i gymnasiesärskolan är enbart en språklig förändring. När en elev söker till en utbildning i gymnasiesärskolan prövas först om eleven kan tas emot som sökande, dvs. en bedömning görs av målgruppsstillhörighet och behörighet i övrigt och om eleven har rätt till utbildning i kommunen eller landstinget. Ett beslut i fråga om *mottagande* får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Därefter kan eventuellt ett urval bland mottagna sökanden och beslut fattas i fråga om *antagning*. Ett sådant beslut kan inte överklagas. Någon förändring i sak är inte avsedd.

16.8 Individuella studieplaner och utvecklingssamtal i gymnasiesärskolan

Förslag: Bestämmelser om utvecklingssamtal i gymnasiesärskolan ska införas i skollagen.

Skyldigheten att upprätta individuella studieplaner för varje elev i gymnasiesärskolan ska regleras i lag. Alla elever i gymnasiesärskolan ska ha rätt till en individuell studieplan som dokumenterar elevens studieväg.

Skollagsberedningens förslag

I gymnasiesärskolans regelsystem saknas i dag helt bestämmelser om utvecklingssamtal. Genom förslaget om en gemensam bestämmelse om utvecklingssamtal i 3 kap. 4 § kommer krav att ställas på att även elever och elevers vårdnadshavare i gymnasiesärskolan fortlöpande ska informeras om elevens utveckling. Bestämmelsen föreslås nämligen gälla för alla skolformer och för skolenheter med såväl offentlig som enskild huvudman. Skollagsberedningen föreslår i enlighet härmed en lagreglering av utvecklingssamtal för elever i gymnasiesärskolan.

Elever i gymnasiesärskolan har samma behov som elever i gymnasieskolan att minst en gång per termin få en samlad information om sin kunskapsutveckling och studiesituation. Utvecklingssamtalet är också ett viktigt redskap vid framtagandet och revideringen av den individuella studieplanen.

Skollagsberedningen anser att individuella studieplaner ska upprättas för elever i gymnasiesärskolan på motsvarande sätt som för elever i gymnasieskolan. Enligt skollagsberedningen bör den individuella studieplanen inte bara innehålla uppgifter vilka kurser eleven ska gå utan även information om bl.a. utbildningens syfte och mål. Studieplanen ska utformas efter elevens behov och intressen och följas upp, utvärderas och revideras vid behov, i samråd med eleven och i förekommande fall dennes vårdnadshavare. Elevens synpunkter ska inhämtas och beaktas vid utformandet av den individuella utvecklingsplanen.

16.9 Information om elevs frånvaro

Förslag: Varje elev i gymnasiesärskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltig anledning att utebli.

Kommuner vilka har tagit emot elever som hör hemma i andra kommuner i sin gymnasiesärskola och fristående skolor ska anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun.

Regeringen får meddela föreskrifter om frånvaro och om skyldighet för rektor eller den rektor bestämmer att kontakta vårdnadshavare eller på annat sätt lämna information om att elever som har vårdnadshavare varit frånvarande från utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Gymnasiesärskolan är en frivillig skolform. Liksom i gymnasieskolan är elevernas närvaro vid undervisningen en förutsättning för planeringen av undervisningen, elevernas kunskapsinhämtning och betygssättning.

Som en konsekvens av att gymnasiesärskolan föreslås bli en egen skolform, införs dels en bestämmelse om närvaroplikt, dels en bestämmelse om att i vissa fall anmäla studieavbrott.

Frånvaro från utbildning i den offentliga gymnasiesärskolan regleras i dag i förordningen om gymnasiesärskolan genom bestämmelserna kring ledighet. Det bör enligt Skollagsberedningen anges i gymnasiesärskoleförordningen att eleverna ska närvara i alla andra fall än vid sådan frånvaro som regleras i förordningen.

I syfte att underlätta för elevens hemkommun att löpande hålla sig informerad föreslår Skollagsberedningen att såväl fristående skolor som kommuner vilka har tagit emot elever som hör hemma i andra kommuner i sin gymnasiesärskola, åläggs att anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun. En sådan regel finns redan i dagens skollag för fristående grundskolor, och föreslås i avsnitt 6.4 om skolplikt m.m., föras till den nya skollagen. Ett motsvarande förslag vad gäller gymnasieskolan har även lagts av Gymnasieutredningen (SOU 2008:27, s. 577).

Skollagsberedningen föreslår att ett bemyndigande införs för regeringen att utfärda föreskrifter om frånvaro. Enligt dagens läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) har rektor ett särskilt ansvar för att föräldrarna får insyn i elevernas skolgång. Lärarna ska samverka med hemmen och informera om elevernas skolsituation och kunskapsutveckling. Att skolan informerar vårdnadshavare om elevers frånvaro är, enligt vår mening, en naturlig del av skolans ansvar att informera om elevens studiesituation och det kan finnas skäl att i förordning tydliggöra och eventuellt förstärka den informationsskyldighet som idag finns enligt läroplanen.

Enligt läroplanen har rektor ett särskilt ansvar för att föräldrarna får insyn i elevernas skolgång. Därför bör rektor, eller den rektor utser, ansvara för att elevens vårdnadshavare informeras.

16.10 Betyg och betygssättning

Förslag: Bestämmelser om betyg och kursplaner ska flyttas från förordning till lag.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om betyg finns i dag i gymnasiesärskoleförordningen (1994:741) när det gäller gymnasiesärskola som bedrivs av en offentlig huvudman. Enligt 2 kap. 9 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor ska dessa tillämpas även vid fristående gymnasiesärskolor. I enlighet med de övergripande principerna i denna lag föreslås att bestämmelser om betyg överförs från förordning till lag. Bestämmelserna blir då direkt tillämpliga även för fristående gymnasiesärskolor. Riksdagen har nyligen godkänt regeringens förslag om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. Närmare beskrivning av betygsregleringen finns i avsnitt 3.4.2.

17 Utbildning på program i gymnasiesärskolan

17.1 Inledning

I detta kapitel behandlas frågor som avser utbildning på de olika program som finns i gymnasiesärskolan. Flertalet av förslagen i kapitlet syftar till att bestämmelserna för gymnasiesärskolan så långt som möjligt ska motsvara vad som gäller för gymnasieskolan. Förslagen innebär också ökad flexibilitet för elever i gymnasiesärskolan. Som angetts i missivet har förslag som avser gymnasieskolan utelämnats i remissutskicket. Direktiven till en utredning avseende hur gymnasiesärskolans bestämmelser ska kopplas till den nya gymnasieskolan bereds för närvarande inom Utbildningsdepartementet.

17.2 Huvudprinciperna för utbildning på gymnasiesärskolans program ska ligga fast

Förslag: Huvudprinciperna för utbildning på gymnasiesärskolans program ska ligga fast. Regleringen av utbildning med offentlig respektive enskild huvudman ska bli mer enhetlig.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att utbildningen i gymnasiesärskolan även fortsättningsvis ska vara uppdelad på nationella, specialutformade och individuella program. Bestämmelserna justeras också för att överensstämja med principen om likabehandling av huvudmän inom skolväsendet för barn och ungdom. Principen utvecklas i avsnitt 2.2.1.

17.3 Beslut om vilket program en elev ska gå

Förslag: Rektor beslutar, efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, om vilket nationellt eller specialutformat program en elev ska gå på.

Skollagsberedningens förslag

I gymnasiesärskolan finns inte samma förfarande med betygsurval som finns i gymnasieskolan. Skollagsberedningen anser att beslutet om vilket program en elev ska gå på lämpligen fattas av rektor. Ett sådant beslut bör inte fattas på förvaltningsnivå utan nära eleven. Det är rektor som bäst kan bilda sig en uppfattning om vilket program som är lämpligast för en viss individ. Innan beslutet tas ska samråd ske med eleven och elevens vårdnadshavare.

17.4 Gymnasiesärskolans nationella program

Förslag: Utbildningen på de nationella programmen i gymnasiesärskolan ska vara en anpassning av gymnasieskolans motsvarande program.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser att det bör framgå av skollagen att de nationella programmen i gymnasiesärskolan ska vara en anpassning av gymnasieskolans motsvarande program. Bestämmelsen kan ses som riktlinjer för de program mål som ska upprättas för de nationella programmen.

17.4.1 Urval av nationella program

Förslag: För att öka valmöjligheterna för elever i gymnasiesärskolan ska en bestämmelse införas som anger att kommunerna ska sträva efter att erbjuda ett allsidigt urval av nationella program i gymnasiesärskolan.

Skollagsberedningens förslag

Enligt dagens skollag ska hemkommunen erbjuda ett urval av program i gymnasiesärskolan. Enligt förarbetena till den nuvarande bestämmelsen innebär detta att det ska finnas mer än ett program att välja för eleverna (*En ny läroplan*, prop. 1992/93:250 s. 97). Det är angeläget att de elever i gymnasiesärskolan som ska gå ett nationellt program känner att de har möjligheter att välja det program de är intresserade av. För att stärka elevernas faktiska valmöjligheter bör kommunerna så långt det är möjligt erbjuda ett allsidigt urval av nationella program. Detta kan ske antingen genom att kommunen själv anordnar programmet eller genom att elevens hemkommun ingår samverkansavtal med en annan kommun eller med landstinget om att anordna utbildningen.

17.5 Specialutformade program

Förslag: Ett specialutformat program ska i fråga om utbildningens nivå motsvara ett nationellt program. Det kan utformas individuellt för en elev eller gemensamt för en grupp elever. Liksom gällande bestämmelser för gymnasieskolan införs för gymnasiesärskolan bestämmelser om att huvudmannen ska fastställa en plan för varje specialutformat program. Om programmet är avsett för en grupp elever, ska huvudmannen även fastställa programmål.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelsen saknar motsvarighet i dagens reglering för gymnasiesärskolan. En motsvarande bestämmelse finns i dag för gymnasieskolan. Skollagsberedningen anser att regleringen för gymnasiesärskolans specialutformade program bör vara densamma.

17.6 Ämnen och ämnesområden

Förslag: Gymnasiesärskolans ämnen på de nationella och specialutformade programmen samt ämnen och ämnesområden på de individuella programmen ska framgå av skollagen.

Modersmål ska lyftas fram som ett särskilt ämne för de elever som ska erbjudas sådan undervisning. Grundläggande bestämmelser om skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning ska finnas i lag.

Skollagsberedningens förslag

I dagens reglering framgår gymnasiesärskolans ämnen och ämnesområden av gymnasiesärskoleförordningen. En utgångspunkt för Skollagsberedningens förslag är att regleringen av all offentligt finansierad skolverksamhet inom skolväsendet för barn och ungdomar i princip ska vara gemensam, oavsett huvudman. Elever i gymnasiesärskola med enskild huvudman ska således garanteras en utbildning som är likvärdig med den som erbjuds av skolor med kommunala huvudmän.

Som en konsekvens av detta bör de ämnen och ämnesområden som ska ingå i utbildningen vara desamma för gymnasiesärskolor med offentlig och enskild huvudman. Därför föreslås att gymnasiesärskolans ämnen på de nationella och specialutformade programmen och ämnesområden på de individuella programmen framgår av skollagen, i stället för av gymnasiesärskoleförordningen. För gymnasieskolans del framgår kärnämnen av poängplanen, som finns i en bilaga till skollagen och således gäller för såväl offentlig som enskild huvudman. För gymnasiesärskolan finns ingen poängplan. Omfattningen av de olika ämnen och ämnesområden framgår i stället av timplanen. Eftersom man i gymnasiesärskolan vill ha möjlighet att ge en utifrån varje individs behov anpassad utbildning anges där riktvärden för ämnena och ämnesområdenas omfattning. Dessa bör finnas kvar för att kunna erbjuda en flexibel utbildning.

Modersmål är redan i dag ett självständigt ämne med en egen kursplan och betygskriterier och ämnet bör därför nämnas bland de andra ämnen som finns i gymnasiesärskolan. För att markera ämnets vikt flyttas även grundläggande regler om modersmålsundervisning från förordning till lag.

17.7 Möjlighet att läsa ämnen enligt gymnasieskolans kursplaner

Förslag: En elev på gymnasiesärskolans nationella och specialutformade program ska ha möjlighet att läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner om rektor bedömer att eleven klarar av det. Eleven ska då kunna få betyg i ämnet i enlighet med bestämmelserna för gymnasieskolan.

Skollagsberedningens förslag

I dag har elever på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan endast möjlighet att läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil. Denna möjlighet bör vidgas till att omfatta alla ämnen i gymnasieskolan. En förutsättning för att en elev ska få läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner är att rektor bedömer att eleven klarar av det. En elev som läser kurser enligt gymnasieskolans kursplaner bör också få betyg enligt gymnasieskolans bestämmelser.

Det är emellertid viktigt att uppmärksamma att om en elev klarar flera av gymnasieskolans kärnämnen kan det vara motiverat att ifrågasätta om eleven tillhör gymnasiesärskolans målgrupp.

17.8 Individuella program

17.8.1 Alla huvudmän ges möjlighet att anordna individuella program

Förslag: Alla huvudmän ges möjlighet att anordna utbildning på individuella program i gymnasiesärskolan i den mån huvudmannen i övrigt får anordna utbildning i gymnasiesärskolan.

Skollagsberedningens förslag

Landstingen har i dag möjlighet att anordna utbildning på nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan. Skollagsberedningen anser att samtliga huvudmän som i övrigt får anordna utbildning i gymnasiesärskolan bör ges möjlighet att även anordna individuella program. Landstingens möjlighet att anordna individuella program medför ökade möjligheter för elever i gymnasiesärskolan att läsa kurser inom naturbruksprogrammet.

17.8.2 Syftet med individuella program

Förslag: Syftesparagrafen för gymnasiesärskolans individuella program flyttas från förordning till lag.

Syftet med ett individuellt program på gymnasiesärskolan ska vara att ge eleven yrkesträning eller verksamhetsträning eller på annat sätt möta elevens speciella utbildningsbehov. Programmet kan även syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program.

Skollagsberedningens förslag

Syftet med gymnasiesärskolans individuella program regleras i dag i 5 kap. 5 § gymnasiesärskoleförordningen. Skollagsberedningen föreslår att syftesparagrafen för individuella program som bl.a. stadgar att ett program kan syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt eller ett specialutformat program eller att ge eleven en individuell studiegång flyttas över från förordning till lag. Det är viktigt att möjligheten finns även i gymnasiesärskolan att stimulera elever att kunna gå över på ett nationellt eller specialutformat program. I enlighet med syftesparagrafen för gymnasieskolans individuella program anser Skollagsberedningen att det även för gymnasiesärskolan bör framgå att detta är ett av syftena med individuella program.

I gymnasiesärskolan ska utbildningen enligt förslaget till gymnasiesärskolans syfte vara anpassad till varje elevs förutsättningar. All utbildning i gymnasiesärskolan är därmed ägnad att ge eleven en individuell studiegång. Ett individuellt program ska även på annat sätt kunna möta elevens speciella utbildningsbehov, genom att erbjuda eleven de ämnen och/eller ämnesområden som bäst möter hans eller hennes individuella förutsättningar och behov.

17.8.3 Yrkes- och verksamhetsträning på det individuella programmet

Förslag: En elev på gymnasiesärskolans individuella program ska ges möjlighet att läsa en kombination av ämnen och ämnesområden .

Skollagsberedningens förslag

Idag läser eleverna antingen ämnen inom yrkesträningen eller ämnesområden inom verksamhetsträningen. Skollagsbered-

ningen anser att detta skapar en onödig gränsdragning och att det bör vara möjligt att läsa en kombination av ämnen och ämnesområden och på så sätt kombinera yrkes- och verksamhetsutbildning. Samtidigt är det givetvis mycket viktigt att säkerställa alla elevers rätt till en utbildning motsvarande den garanterade undervisningstiden. Huvudregeln bör därför vara att en elev läser antingen ämnen eller ämnesområden, men att rektor kan besluta om att eleven i stället ska läsa en kombination av dessa när det i det enskilda fallet är motiverat utifrån elevens förutsättningar. För att uppnå en lösning som är individuellt anpassad är det viktigt att skolan ger elever och vårdnadshavare möjlighet till inflytande över hur elevens utbildning ska utformas. Det är också angeläget att elevens studier dokumenteras i studieplanen.

17.9 Erbjudande om utbildning på specialutformade eller individuella program

Förslag: Kommunerna har skyldighet att erbjuda utbildning även till dem som inte tagits emot på ett nationellt program eller har avbrutit utbildningen där. Skyldigheten att för dessa elever erbjuda utbildning på specialutformade eller individuella program införs i lag.

Skollagsberedningens förslag

Även om det får anses följa redan av dagens bestämmelser, finns ingen uttrycklig skyldighet för kommunerna att erbjuda utbildning på specialutformade eller individuella program för de elever som inte tagits emot på ett nationellt program eller som har avbrutit utbildningen där. För att tydliggöra denna skyldighet införs en bestämmelse i lag. Motsvarande bestämmelse finns för gymnasieskolan.

17.10 Rätt att tas emot i annan kommuns gymnasiesärskola

Förslag: En kommun ska ha skyldighet att ta emot en elev från en annan kommun i sin gymnasiesärskola, om det med hänsyn till elevens personliga förhållanden finns särskilda skäl för detta.

Skollagsberedningens förslag

De aktuella bestämmelserna motsvarar vad som gäller sedan tidigare för gymnasieskolans del avseende gymnasieskolans nationella program. I förarbetena till den bestämmelse som gäller för gymnasieskolan anges att det kan finnas särskilda skäl t.ex. om personen blivit utsatt för mobbning i hemkommunens skola (prop. 1990/91:85, s. 184). Lång resväg kan också utgöra en grund för rätten att tas emot i en annan kommuns gymnasieskola enligt den praxis som utvecklats genom beslut i Skolväsendets överklagandenämnd. Som en konsekvens av förslaget införs i detta avseende även regler om interkommunal ersättning som delvis motsvarar gymnasieskolans.

17.11 Möjlighet för en kommun att efter önskemål från vårdnadshavare ta emot en elev från en annan kommun i sin gymnasiesärskola

Förslag: En kommun ska ha rätt att i sin gymnasiesärskola ta emot en elev från en annan kommun. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för elevens utbildning från elevens hemkommun.

Skollagsberedningens förslag

I 6 kap. 6 a § skollagen finns en bestämmelse om rätt för en kommun att efter önskemål från elevens vårdnadshavare i sin särskola ta emot en elev från en annan kommun. Bestämmelsen infördes i samband med reformen om ökad rätt att välja grundskola i en annan kommun. Skolverket har med anledning härav anfört att det kan uppfattas som oklart om bestämmelsen endast gäller den obligatoriska särskolan eller om även gymnasiesärskolan omfattas. Skollagsberedningen anser att bestämmelsen bör föras in i kapitlet om gymnasiesärskolan.

17.12 Skolskjuts

Förslag: Bestämmelser om rätt till skolskjuts för elever i gymnasiesärskolan införs. Bestämmelserna motsvarar vad som föreslås gälla i andra skolformer med skolskjuts.

Skollagsberedningens förslag

I dagens skollag finns en bestämmelse om skolskjuts för elever i särskolan. Som en konsekvens av att gymnasiesärskolan föreslås bli en egen skolform, införs särskilda bestämmelser om skolskjuts för elever i gymnasiesärskolan. Bestämmelserna föreslås motsvara vad som föreslås gälla i andra skolformer med skolskjuts, se t.ex. avsnitt 9.8

18 Kommunal vuxenutbildning

18.1 Inledning

I kapitel 1–6 och 21–28 behandlas frågor som är gemensamma för samtliga skolformer inom skolväsendet. I detta kapitel behandlas i huvudsak sådana frågor som innebär förändringar i sak jämfört med den särskilda reglering av kommunal vuxenutbildning (komvux) som idag gäller enligt 1985 års skollag. Bl.a. föreslås att förkortningen komvux utmönstras ur lagen. Huvudprinciperna med utgångspunkt i de av riksdagen i maj 2001 beslutade målen och strategierna avseende den samlade vuxenutbildningen ligger fast.

Riksdagen har nyligen beslutat att anta en ny lag (2009:128) om yrkeshögskolan som innebär att alla eftergymnasiala utbildningar utanför högskolan ska samlas under ett gemensamt regelverk, se prop. 2008/09:68. Lagen innebär bl.a. att påbyggnadsutbildningar inte längre ska anordnas inom komvux. En konsekvens av detta är att bestämmelserna om påbyggnadsutbildningar har utgått i Skollagsberedningens förslag om kommunal vuxenutbildning.

18.2 Benämningen av skolformen

Förslag: Förkortningen komvux utmönstras ur lagtexten.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att benämningen av skolformen även fortsättningsvis ska vara kommunal vuxenutbildning. Där- emot anser vi att förkortningen av skolformen, dvs. komvux, inte bör finnas med i lagtexten. Som en konsekvens av detta bör samma sak gälla för förkortningarna sÄrvux och sfi. Det finns dock inget hinder för att de väl inarbetade förkortningarna används i andra sammanhang än i lagstiftningen.

18.3 Övergripande mål

Förslag: För kommunal vuxenutbildning ska följande övergripande mål gälla:

Kommunal vuxenutbildning syftar till att vuxna stöds och stimuleras i sitt lärande. Vuxna ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Skollagsberedningens förslag

De mål som föreslås har formulerats i överensstämmelse med de mål för vuxenutbildningen som riksdagen ställt sig bakom upprepade gånger sedan slutet av 1960-talet och som helt eller delvis återfinns i flera styrdokument. Senast våren 2001 beslutade riksdagen om mål och strategi för vuxnas lärande (prop. 2000/01:72). Målformuleringarna innefattar ett individmål, ett demokratimål, ett tillväxtpolitiskt och ett fördelningspolitiskt mål. Denna sammansatta målbild har alltså relevans för vuxenutbildningen. Ur ett tillväxtpolitiskt perspektiv är det även viktigt att beakta arbetsmarknadens behov även om utgångs-

punkten ska vara den enskildes behov. Målen innebär att vuxenutbildningens uppdrag är brett, inte enbart kompensatoriskt. I sammanhanget bör även erinras om att enligt artikel 13 i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter har var och en rätt till utbildning och att denna ska syfta till att utveckla människans personlighet och insikten om dess värde samt att stärka respekten för de mänskliga rättigheterna.

Vid prioriteringar av de resurser som avsätts för skolformen kommunal vuxenutbildning bör det även i fortsättningen vara så att när resurserna till vuxenutbildning är begränsade ska den som erhållit minst utbildning prioriteras.

I 1985 års skollag anges att vuxenutbildningen ska ge vuxna tillfälle att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. I förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning anges att kommunen genom kommunal vuxenutbildning ger stöd för vuxnas lärande. Stödet ska utformas utifrån den enskildes behov och förutsättningar. Utgångspunkten för den kommunala vuxenutbildningen ska även fortsättningsvis vara den enskildes behov och förutsättningar. Detta innebär att dessa kriterier ska vara utgångspunkt vid t.ex. utbildningens förläggning i tid och rum, val av metoder samt innehåll. Det är också viktigt att den kommunala vuxenutbildningen erbjuds i flexibla former och på tider som passar de studerandes behov. I övrigt kvarstår de syften som återfinns i dag avseende de två kvarvarande utbildningsnivåerna inom kommunal vuxenutbildning

18.4 Samverkan mellan skolformer

Förslag: Bestämmelsen som anger att bestämmelserna om komvux inte gäller de vuxna som har behov av utbildning motsvarande den som ges i obligatoriska särskolan eller gymnasiesärskolan bör inte få någon motsvarighet i den nya lagen.

Skollagsberedningen förslag

En person med utvecklingsstörning kan ha en ojämn begåvningsprofil och kan i vissa fall ha förutsättningar att tillgodogöra sig vissa kurser i kommunal vuxenutbildning. I 1985 års skollag anges att bestämmelserna om komvux inte gäller vuxna som behöver undervisning motsvarande den obligatoriska eller frivilliga särskolans. Bestämmelsen har ibland uppfattats som att personer med utvecklingsstörning som deltar i vissa kurser i särvox inte samtidigt skall kunna tas emot i andra kurser i komvux. Detta borde dock inte vara avsikten med bestämmelsen. Möjligheten att läsa i flera skolformer samtidigt finns redan i dag i bestämmelserna för komvux och sfi. Det stöds också av läroplanens bestämmelse att utbildningen ska tillgodose de vuxnas individuella önskemål om vidgade studie- och utbildningsmöjligheter.

Lagen bör inte omöjliggöra att en enskilds studier i särskild utbildning för vuxna kan kombineras med studier i annan vuxenutbildning. Skollagsberedningen föreslår därför att bestämmelsen i 1985 års skollag inte ska få någon motsvarighet i den nya lagen. Behörighetsbestämmelserna som gäller för kommunal vuxenutbildning på de olika nivåerna bör i stället avgöra om den sökande ska tas emot eller inte till utbildningen. I detta förslag till skollag föreslås på både grundläggande och gymnasial nivå att den sökande, för att vara behörig till utbildningen, ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det är således den bedömningen som avgör om en sökande med utvecklingsstörning ska tas emot eller inte till utbildningen.

18.5 Kommunernas skyldighet och syfte med utbildningen

Förslag: Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning. Den ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Utbildning på grundläggande nivå ska syfta till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den ska också syfta till att möjliggöra fortsatta studier.

Utbildningen på gymnasial nivå ska syfta till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge.

Skollagsberedningens förslag

Kommunerna har redan idag en skyldighet att tillhandahålla kommunal vuxenutbildning. Denna skyldighet förtydligas genom att kommunens ansvar betonas i en av de inledande paragraferna. Förslaget innebär inte någon materiell förändring jämfört med vad som gäller enligt 1985 års skollag.

Vidare föreslås att utbildningen har två nivåer, grundläggande och gymnasial nivå. Dessa motsvarar det som i dag benämns grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning.

Grundläggande nivå och gymnasial nivå har sin motsvarighet i den del av det offentliga skolväsendet som gäller barn och ungdomar, dvs. grundskolan respektive gymnasieskolan. Vuxna har genom deltagande i samhälls- och arbetsliv förvärvat erfarenheter och kunskaper vilket medför att de delvis har andra behov än barn och ungdomar när det gäller utbildningens mål. Utformningen av och innehållet i utbildningarna behöver därför inte vara identiska med ungdomsskolans. Däremot är det viktigt att framhålla att utbildningarna inom kommunal vuxenutbildning och ungdomsskolan motsvarar varandra och att utbildningen för

vuxna nivåmässigt är likvärdig med utbildningen i ungdomsskolan.

Kommunerna kan idag inrätta lokala kurser. En lokal kurs skall ge kunskaper i ett eller flera ämnen inom ett bestämt kunskapsområde och svara mot sådana behov som inte tillgodoses genom en nationellt fastställd kursplan. När en kommun fastställer en lokal kurs måste det anges på vilken nivå i systemet den ligger. Nivåbegreppet underlättar således kommunikationen och skapar en bättre bild av utbildningens plats i systemet.

De syften som anges för de olika nivåerna svarar mot de övergripande målen för vuxenutbildningen. Sammantaget överensstämmer syftena och målen för den grundläggande och den gymnasiala nivån med syftena som gäller för motsvarande nivåer inom ungdomsskolan. Detta är betydelsefullt eftersom utbildningarna är behörighetsgivande och för att likvärdighet ska upprätthållas.

18.6 Kurser och gymnasiepoäng

Förslag: Utbildningen ska även fortsättningsvis bedrivas i form av kurser. På gymnasial nivå finns även projektarbete. På gymnasial nivå ska kursernas och projektarbetets omfattning betecknas med gymnasiepoäng.

För kurser och projektarbete ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att kursplaner inte ska finnas eller att gymnasiepoäng inte ska beräknas för vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner för kurser och projektarbete.

Skollagsberedningens förslag

Vissa bestämmelser om kursplaner och gymnasiepoäng föreslås föras upp från förordningsnivå till skollagen. För kurser och för projektarbete bör det som huvudregel finnas kursplaner.

Av den förordning som gäller i dag för den kommunala vuxenutbildningen, förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, framgår att en deltagare kan genomgå dels individuella kurser, dels orienteringskurser. Det ska inte heller beräknas gymnasiepoäng för kurserna. Avseende de individuella kurserna ska målen för kursen anges i den individuella studieplanen. Det bör även fortsättningsvis vara möjligt för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva att vissa kurser inte ska ha några kursplaner och att gymnasiepoäng inte ska beräknas för kurserna.

18.7 Individuella studieplaner

Förslag: Vissa bestämmelser om individuella studieplaner ska finnas i skollagen. För varje elev i kommunal vuxenutbildning ska det finnas en individuell studieplan. Den ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna. Rektorn ska ansvara för att individuella studieplaner upprättas.

Skollagsberedningens förslag

Den individuella studieplanen och vägledningen.

Individuella studieplaner upprättas ofta i samband med vägledningen. Vägledningen inom vuxenutbildningen har en tudelad funktion, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Vägledning och information är i detta sammanhang viktigt för att den enskilde

ska kunna få den utbildning som hon eller han har behov av eller önskemål om. Det är också viktigt att det ingår information om studiestödssystemets uppbyggnad och villkor i vägledningen. Många kommuner har i dag valt att placera vägledningsfunktionen för vuxna centralt, i ett lärcentrum eller i infotek eller liknande. Inte sällan består vägledningen för vuxna av en första insats när det gäller validering, dvs. en första uppskattning görs av vilka kunskaper den vuxne redan har förvärvat, t.ex. i yrkesliv. Ofta är det i detta vägledningssammanhang som individuella studieplaner enligt bestämmelserna i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning upprättas.

Bestämmelserna förs upp till lag

Bestämmelsen om att en *individuell studieplan* ska upprättas för varje deltagare finns idag i förordning. Enligt dessa bestämmelser ansvarar rektor för att studieplanen upprättas. Förutom uppgifter om elevens planerade kurser eller utbildning ska, enligt dagens regler, omfattningen i form av verksamhetspoäng framgå av studieplanen. I de fall en individuell kurs har fastställts för den enskilde ska målen för kursen framgå. Studieplanen ska enligt förordningen upprättas i nära anslutning till intagningen och vid behov revideras.

Skollagsberedningen föreslår att vissa grundläggande bestämmelser om den individuella studieplanen ska framgå av skollagen. Den individuella studieplanen är ett viktigt underlag för det analysarbete huvudmannen genomför i syfte att fastställa vilka utbildningar som ska genomföras samt i vilken form. Den bör således spegla den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Detta bör i sin tur innebära en större träffsäkerhet när det gäller vilka utbildningar som ska genomföras samt hur de ska genomföras samt hur resurserna ska fördelas. Det är viktigt att studieplanen följs upp, utvärderas och revideras regelbundet.

Regeringen bör även i framtiden ange ytterligare bestämmelser om den individuella studieplanen i förordning.

18.8 Behörighet till utbildning på grundläggande nivå

Förslag: Varje kommuninnevånare ska ha rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med det andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han är bosatt i landet, saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan samt har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

När det gäller rätten att delta i utbildning på grundläggande nivå föreslås ett tillägg till nuvarande bestämmelser. Tillägget innebär att den sökande ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Denna formulering finns redan i dag på förordningsnivå för gymnasial vuxenutbildning samt i skollagens bestämmelser för särvox. För att få en ökad tydlighet både mellan och inom de olika skolformerna föreslås att det även på grundläggande nivå bör finnas en behörighetsbestämmelse om att den som önskar delta ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Enligt dagens regelverk har vuxna inte någon rätt till särskilt stöd eller rätt att nå målen för utbildningen. Ett avgörande skäl till detta är att det inte finns någon ovillkorlig rätt till utbildning för vuxna liknande den för barn och ungdomar. Det finns däremot starka skäl som talar för att en vuxen som antagits till utbildning måste ges goda möjligheter att delta genom att verksamheten organiseras och genomförs utifrån den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Detta innebär att en person med behov av särskilt stöd inte ska nekas särskilda insatser utan ska snarare tas som intäkt för att den enskildes behov och förutsättningar ska komma i första rummet. Ett exempel är gruppen vuxna med läs- och skrivrelaterade problem. En kommun ska inte kunna neka vuxna med läs- och skrivsvårig-

heter tillträde till vuxenutbildning eftersom dessa grupper i vissa fall saknar de kunskaper som normalt uppnås i grund- eller gymnasieskola. Det gör dem i stället till en prioriterad grupp. Kravet på att en person ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen ska även ses i ljuset av att en person kan ha fullföljt en grundskoleutbildning eller motsvarande men ändå sakna sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan eller motsvarande och följaktligen vara behörig att delta i utbildningen på grundläggande nivå. Kravet på att en person ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen innebär att en kommun inte är skyldig att ta emot personen till en kurs som personen i fråga nyligen har genomgått, om kommunen bedömer att den sökande inte kommer att nå målen trots ännu en genomgång av kursen. Däremot kan det vara aktuellt att en person kan få gå om en kurs om en längre tidsperiod förflutit sedan förra kurstillfället eller om personens personliga förhållanden har ändrats så att hon eller han numer bedöms kunna tillgodogöra sig utbildningen.

18.9 Ansökan om utbildning på grundläggande nivå

Förslag: Ansökan om utbildning på grundläggande nivå ska göras hos hemkommunen. Om ansökan avser utbildning i annan kommun ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den andra kommunen. Till en sådan ansökan ska hemkommunen foga ett yttrande av vilket framgår hemkommunens bedömning av om sökanden uppfyller villkoren för rätt att delta i utbildningen.

Sökanden får tas emot av den andra kommunen även om hemkommunen bedömt att sökanden inte uppfyller villkoren för rätt att delta i utbildningen. Den andra kommunen har då inte rätt till ersättning för utbildningen från sökandens hemkommun.

Skollagsberedningens förslag

I avsnittet ovan föreslås ett nytt behörighetskriterium för utbildning på grundläggande nivå, nämligen att den sökande ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Den som har rätt till utbildning på grundläggande nivå har rätt att delta i sådan utbildning i en annan kommun än hemkommunen. Samtidigt borde hemkommunen rimligen ha bättre information om t.ex. vad den sökande har för utbildningsbakgrund. För att undvika att en mottagande kommun inte har tillräckligt med underlag för bedömningen av om en sökande t.ex. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, föreslås att hemkommunen i ett yttrande ska redovisa sin bedömning av om sökanden uppfyller villkoren för rätt till utbildning.

När en person söker utbildning på grundläggande nivå i annan kommun finns det viss risk för att den kommun som anordnar utbildningen gör en mer fördelaktig bedömning av behörigheten än vad hemkommunen gjort. Av detta skäl bör den mottagande kommunen inte ha rätt till interkommunal ersättning i de fall som hemkommunen i sitt yttrande har angett att den sökande inte uppfyller behörighetsvillkoren.

18.10 Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

Förslag: Behörig till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå är, från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, den som

- är bosatt i landet,
- saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
- har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
- i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än 20 år och har slutfört utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan

eller likvärdig utbildning, och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får föreskriva ytterligare behörighetsvillkor.

Skollagsberedningens förslag

Vissa behörighetsregler finns i dag i lag. Skollagsberedningen föreslår att dessa kvarstår samtidigt som några behörighetsregler som i dag finns i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, med vissa förändringar, förs upp till lag. I förordningen anges att behörig att delta i utbildning är den som saknar eller har brister i de kunskaper som utbildningen avser att ge. Formuleringen ”har brister” har i kommunerna tolkats mycket olika, då den medger ett mycket brett tolkningsutrymme. Brister har definierats utifrån en glidande skala där det i vissa kommuner har betytt att den sökande saknar betyg i kursen och i andra att den sökande inte har nått högsta möjliga betyg, dvs. A. Detta har i praktiken kommit att innebära att ungdomar i vissa kommuner direkt efter avslutade gymnasiestudier och godkända betyg i alla ämnen kunnat läsa upp sina betyg vid komvux, för att användas vid s.k. konkurrenskomplettering. Förutom att detta innebär en orättvisa då det inte är möjligt i alla kommuner, driver det upp antagningspoängen vid högskolan. Ytterligare en aspekt på konkurrenskomplettering är att det blir kostsamt för kommunerna om en ung människa först skall gå tre år i gymnasieskolan och sedan ytterligare ett år i komvux för att få högre betyg.

Betyg i en kurs, med undantag för betyget F, visar att målen för kursen nåtts samt i vilken grad detta skett. För att säkerställa en tydlighet då det gäller vilka som är behöriga bör endast de personer som inte har genomgått kursen eller som saknar godkända betyg vara behöriga. Däremot ska det fortfarande vara möjligt att läsa kurser i ett ämne för t.ex. behörighetskomplettering, vilket den föreslagna bestämmelsen möjliggör.

Skollagsberedningens förslag innebär inte att en person med E i betyg inte ska ha möjlighet att förbättra sina kunskaper. Hon eller han ska fortfarande ha möjlighet att studera på egen hand och därefter genomgå en prövning. En person som endast vill göra en prövning ska inte antas till utbildning.

Förslaget innebär att en ungdom som just lämnat gymnasieskolan med annat betyg än F i en kurs inte är behörig att inom en snar framtid delta i samma kurs i gymnasial vuxenutbildning.

Vidare fastslås att den sökande för att vara behörig till utbildning på gymnasial nivå ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Det senare är inte minst viktigt att fastställa i samband med information om utbildningar och i samband med vägledningsinsatser av olika slag men även under en utbildningsgång. En viktig utgångspunkt är att en utbildning på gymnasial nivå som består av flera kurser ska beaktas utifrån varje enskild kurs i utbildningen. Det kan vara så att en sökande har förutsättningar att följa någon eller några av kurserna men inte alla.

18.11 Utbildning på gymnasial nivå i annan kommun än hemkommunen

Förslag: En hemkommuns beslut att inte åta sig att svara för kostnaderna för utbildning på gymnasial nivå i annan kommun ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1985 års skollag gäller att en hemkommun alltid ska åta sig att svara för kostnaderna för en elevs utbildning om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i en annan kommuns gymnasiala vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Den anordnande

kommunen har inte skyldighet att ta emot en sökande från en annan kommun om inte hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna. I dag är det inte möjligt att överklaga ett beslut där hemkommunen bedömt att det inte finns särskilda skäl att få utbildning i en annan kommun. Detta har gjort att det inte varit möjligt för den enskilde att påverka sin situation.

Skollagsberedningen föreslår att hemkommunens beslut att inte svara för utbildningskostnaderna efter prövning i frågan om en sökande som med hänvisning till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning i en annan kommun ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Förslaget innebär att det hos Skolväsendets överklagandenämnd kan finnas två överklagade beslut i samma ärende, dels hemkommunens beslut att inte åta sig att svara för kostnaderna, dels den anordnande kommunens beslut att inte ta emot den sökande. De två överklagningsärendena torde kunna samordnas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Särskilda skäl pga. personliga förhållanden kan avse t.ex. när en sökande bor nära kommungränsen till en annan kommun och har närmare till den andra kommunens kommunala vuxenutbildning, eller om en sökande har sitt arbete i en annan kommun och därmed har lättare att delta i den kommunens utbildning. Där- emot har avsikten med bestämmelsen inte varit att ge en sökande ”rätt” att gå en specifik utbildning i en annan kommun, bara för att hemkommunen inte anordnar utbildningen.

18.12 Antagning

<p>Förslag: Begreppet <i>antagning</i> ska genomgående användas i stället för <i>intagning</i>.</p>

Skollagsberedningens förslag

Begreppet intagning utmönstras ur skollagens bestämmelser och ersätts med begreppet antagning vilket bättre beskriver vad det handlar om och utgör således en språklig förändring.

18.13 Betyg och intyg

Förslag: Vissa bestämmelser om betyg ska utan materiella förändringar flyttas från förordning till lag. Även bestämmelserna om intyg flyttas från förordning till lag.

Intyg ska kunna utfärdas om den person som slutfört en kurs vill ha sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg. Huvudmannen ansvarar för att den studerande informeras om möjligheten att få ett intyg. Intyg utfärdas av rektor.

Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg ska även gälla när kunskaper har dokumenterats i ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om betyg och intyg.

Regeringen ska få föreskriva att det inte ska sättas betyg på vissa kurser samt att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

Skollagsberedningens förslag

I avsnitt 3.4.2 föreslås att allmänna bestämmelser om betyg ska regleras i lag i stället för i förordning. Här föreslås att vissa bestämmelser om betyg och intyg, som i dag återfinns i komvuxförordningen, ska föras över till den nya skollagen.

Riksdagen har nyligen beslutat om en ny betygsskala som ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmel-

serna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygsregleringen, se avsnitt 3.4.2. I förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning finns bestämmelser som innebär att de studerande som så önskar kan välja att få sina kunskaper dokumenterade genom intyg, även om det enligt bestämmelserna är möjligt att få betyg på kursen. Det är inte alltid givet att en vuxen behöver ett betyg som dokumentation. Betyg används företrädesvis vid antagning till högre utbildning. För en vuxen kan det vara mer relevant att kunna visa vilka kunskaper hon eller han har. Därför är det möjligt att begära ett intyg, med en beskrivande information om vilka kunskaper den enskilde har. Läraren ska emellertid inte kunna avstå från att sätta betyg på de genomförda kurser där betyg ska sättas, även om den enskilde bara vill ha ett intyg. Den enskilde behöver dock inte ta emot betyget. Huvudmannen bör ha ansvar för att informera de studerande om möjligheten att få ett intyg istället för eller som komplement till betyg.

Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg (jfr avsnitt 3.5.2) ska även gälla när kunskaper har dokumenterats i ett intyg. Intyg ska utfärdas av rektor.

Av förordningen om kommunal vuxenutbildning framgår att individuella kurser och orienteringskurser endast ska dokumenteras genom intyg och inte genom betyg. Det bör därför även fortsättningsvis vara möjligt för regeringen att föreskriva att det inte ska sättas betyg på vissa kurser och att det efter vissa kurser alltid ska utfärdas intyg.

Bestämmelser om betyg förs upp till lag bl.a. för att de anses vara av generellt intresse för riksdagen med hänsyn till elevernas rättssäkerhet. Av samma anledning bör även bestämmelserna om intyg föras upp.

18.14 Prövning

Förslag: Begreppet prövning ska definieras i skollagen. Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från kommunal vuxenutbildning ska ha möjlighet att genomgå prövning.

Regeringen får utan hinder av bestämmelserna i skollagen om avgiftsfrihet meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå prövning för betyg att betala en avgift som tillfaller huvudmannen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

Skollagsberedningens förslag

Prövning i kommunal vuxenutbildning regleras i dag i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. I avsnittet om validering har redogjorts för varför en definition av prövning bör göras. Prövning innebär en bedömning, ofta i form av test eller prov, av om en person som inte följt undervisningen i kursen uppfyller kraven för att få betyg på kursen. Prövning bör således definieras som en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier. Syftet är att den enskilde ska få ett betyg på kursen.

Även fortsättningsvis ska vuxna ha möjlighet att få betyg eller ett nytt betyg genom prövning. Begreppet prövning bör i vuxenutbildningen i första hand förbehållas de sammanhang där den som vill få betyg inte är antagen till kursen i fråga. Är den vuxne antagen till kursen bör en bedömning gentemot mål och betygskriterier kunna göras utan att det betecknas som en prövning, eventuellt som ett led i en validering. En kontinuerlig bedöm-

ning av graden av måluppfyllelse i förhållande till kursplanemål och betygskriterier är en del av den pedagogiska processen.

Skollagsberedningens förslag innebär en ambition att särskilja de två insatserna validering och prövning från varandra i syfte att säkerställa likvärdighet och rättssäkerhet för den enskilde.

Utbildningen inom skolväsendet ska som regel vara avgiftsfri. När det gäller anordnandet av prövning har kommunerna hittills kunnat ta ut en avgift av dem som vill genomgå prövning. Skollagsberedningen anser inte att det finns skäl för att ändra nuvarande regler.

Ett bemyndigande införs också för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

18.15 Validering

Förslag: Begreppet validering ska definieras i lagen. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar. Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg ska även gälla vid en validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Skollagsberedningens förslag

Validering och prövning är centrala begrepp inom vuxenutbildningen men återfinns inte i dagens reglering. Skollagsberedningen anser att det är väsentligt att definiera begreppen i lag, huvudsakligen för att en gemensam tolkning av begreppen ökar möjligheterna till samförstånd mellan olika intressenter.

Valideringsdelegationen, som fanns mellan 2004 och 2007 hade bl.a. i uppdrag att lämna författningsförslag dels om genomförande av validering dels om hur resultatet av en validering ska dokumenteras. I förslagen redovisade delegationen att validering tillhandahålls i över 90 procent av kommunerna inom ramen för kommunal vuxenutbildning och att det är en etablerad verksamhet inom kommunal vuxenutbildning. De förslag som delegationen lämnade syftar bl.a. till att säkerställa fortsatt verksamhet med validering. Delegationen betonade vidare i sina förslag att det finns starka skäl för att i författningstext definiera begreppen validering kontra prövning. Vidare angavs att validering inom ramen för en orienteringskurs fortfarande är den lämpligaste insatsen, delvis på grund av statistiska aspekter och delvis för att deltagarna ska omfattas av huvudmannens försäkring. Orienteringskurserna ger möjlighet att synliggöra kompetenser och kunskaper som inhämtats i icke-formellt och informellt lärande och som kan utgöra kriterier för t.ex. yrkeskrav i arbetslivet. Delegationen lämnade den 15 januari 2008 sin slutrapport.

Varken validering eller prövning är några nya företeelser inom vuxenutbildningen, men trots att båda blivit en allt mer naturlig och viktig del av verksamheten råder viss osäkerhet om vad de olika begreppen står för och hur validering respektive prövning kan användas.

Prövning är kontrollerande och syftar till betygssättning medan validering är utforskande till sin funktion. Validering syftar till att kartlägga och undersöka vilka kunskaper och färdigheter den enskilde faktiskt har, utan krav på att ett antal på förhand givna kunskapsmål ska uppnås. Skollagsberedningen

föreslår därför att validering *definieras som en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats*. Detta kan ske i samband med vägledning, t.ex. som en inledande kartläggning, eller inom ramen för en kurs eller en orienteringskurs.

En validering kan resultera i att en prövning genomförs, dvs. att en lärare stämmer av, ”kontrollerar” den enskildes kunskaper gentemot uppställda mål i kursplaner. Då ska betyg sättas. När det sker inom ramen för en kurs kan det i många fall innebära att utbildningstiden förkortas betydligt samt att en anpassning av såväl innehåll som form för undervisningen respektive utbildningen sker. Men en validering kan också resultera i att man i beskrivande form anger vad den enskilde kan. Då ska ett intyg utfärdas.

Vid en validering, t.ex. inom ramen för en orienteringskurs, bör en persons faktiska kunskaper dokumenteras. Det kan handla om kunskap och kompetens som förvärvats i olika former av utbildning, arbetsliv, föreningsliv, privatliv etc., såväl inom landet som utomlands. Valideringen är av vikt både för den enskilde och för samhället, för flexibilitet, rörlighet och ett gott utnyttjande av resurser t.ex. genom att utgångsnivån för studier kan identifieras och att utbildningsinsatser kan anpassas eller förkortas. En utvecklad valideringsverksamhet kräver således ett flexibelt och individanpassat utbildningssystem. Vuxenutbildningen bör kunna erbjuda det som den enskilde vid en validering visar sig behöva för att uppnå en viss formell kompetens eller ett visst utbildningsmål.

Skollagsberedningen föreslår att den som är antagen till t.ex. en orienteringskurs kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Förslaget innebär inte en generell rätt till validering. Den enskildes rätt respektive huvudmannens skyldighet regleras var för sig för utbildning på grundläggande och gymnasial nivå. I dessa avseenden föreslår Skollagsberedningen inga ändringar jämfört med i dag.

För att stärka individens rättssäkerhet föreslås att lagregleringen rörande validering i stora drag utformas i likhet med det som gäller vid betygssättning. Därför föreslås en bestämmelse om att rektor ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar samt att de regler som gäller för ändring av betyg även ska gälla vid en validering.

Det ska inte heller vara möjligt för huvudmannen att avstå från att skriftligt dokumentera resultatet av en validering och därmed frångå sitt ansvar mot den studerande.

18.16 Ansökningsavgifter

Förslag: Möjligheten att ta ut ansökningsavgift avseende utbildning på gymnasial nivå ska tas bort.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1985 års skollag kan huvudmannen när det gäller gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning ta ut en ansökningsavgift av sökanden. Avgiften ska vara skälig samt återbetalas om den sökande inte antas till den utbildning avgiften avser eller om den sökande slutför och får betyg från den kurs som avgiften avser.

Skollagsberedningen föreslår att bestämmelsen tas bort. Den tillämpas i ytterst liten omfattning, sannolikt för att hanteringskostnaderna blir orimligt höga. Ett annat skäl till att ta bort bestämmelsen är att få en samstämmighet med regleringen för övriga skolformer.

18.17 Interkommunal ersättning på gymnasial nivå

Förslag: Det bemyndigande som ger regeringen möjlighet att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen ska inte få någon motsvarighet i den nya skollagen.

Skollagsberedningens förslag

I 1985 års skollag finns en bestämmelse som ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer möjlighet att meddela föreskrifter om skyldighet för en kommun att betala ersättning för gymnasial vuxenutbildning till den kommun eller det landsting som anordnar utbildningen. Denna bestämmelse om interkommunal ersättning är tillämplig även på påbyggnadsutbildningar.

Bemyndigandet har tidigare tillämpats på vissa påbyggnadsutbildningar av nationellt intresse som varit riksrekryterande. Erfarenheterna av tillämpningen visade en hel del negativa konsekvenser. När en kommun låtit anordna kostnadskrävande utbildningar och skickade faktura till elevens hemkommun kunde det hända att hela hemkommunens budgetunderlag omkullkastades. Dessa negativa konsekvenser ledde till att bestämmelserna om riksrekrytering och interkommunal ersättning i förordningen om kommunal vuxenutbildning togs bort 2005. I stället infördes ett riktat statbidrag till dessa utbildningar.

Bemyndigandet tillämpas således inte längre vad gäller påbyggnadsutbildningar och har inte heller tillämpats vad gäller gymnasial vuxenutbildning. Interkommunala skyldigheter bör i första hand regleras direkt i lagen. Skollagsberedningen föreslår därför att bemyndigandet inte får någon motsvarighet i den nya skollagen.

19 Särskild utbildning för vuxna

19.1 Inledning

I kapitel 15 och 21–32 behandlas frågor som är gemensamma för skolformerna inom skolväsendet. I detta kapitel behandlas i huvudsak frågor som innebär förändringar i sak jämfört med dagens reglering av vuxenutbildning för utvecklingsstörda, sär-vux, och som avser utbildning som skall ingå i skolformen särskild utbildning för vuxna. Huvudprinciperna med utgångspunkt i de av riksdagen i maj 2001 beslutade målen och strategierna avseende den samlade vuxenutbildningen ligger fast.

19.2 Namnändring

Förslag: Benämningen vuxenutbildning för utvecklingsstörda ersätts med särskild utbildning för vuxna. Förkortningen sär-vux utmönstras ur skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Benämningen vuxenutbildning för utvecklingsstörda är vilseledande eftersom skolformen även vänder sig till personer som inte är utvecklingsstörda, t.ex. personer med förvärvade hjärnskador. Benämningen bör därför ändras till särskild utbildning för vuxna. Även om förkortningen särvux utmönstras ur lag-

texten kan förkortningen, som är väl inarbetad, fortsatt användas i andra sammanhang.

19.3 Målgruppen

Förslag: Särskild utbildning för vuxna vänder sig till vuxna med utvecklingsstörning. Det som i lagen sägs om personer med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått en betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd tillhör personkretsen endast om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1 kap. 16 § i 1985 års skollag gäller det som i lagen sägs om utvecklingsstörda även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom, samt personer med autism eller autismliknande tillstånd.

Skollagsberedningen anser att särskild utbildning för vuxna, liksom utbildning i grundsärskolan och gymnasiesärskolan, endast ska vara förbehållna elever med utvecklingsstörning samt dem med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Skollagsberedningen föreslår således med anledning av ovanstående att personer med autism eller autismliknande tillstånd endast kan tillhöra personkretsen för särskild utbildning för vuxna om de också har en utvecklingsstörning eller om de också har ett betydande och bestående begåvnings-

mässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

19.4 Övergripande mål för särskild utbildning för vuxna

Förslag: För särskild utbildning för vuxna ska följande övergripande mål gälla.

Särskild utbildning för vuxna syftar till att vuxna med utvecklingsstörning stöds och stimuleras i sitt lärande. Vuxna med utvecklingsstörning ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Skollagsberedningens förslag

De mål som föreslås har formulerats i överensstämmelse med de mål för vuxenutbildningen som riksdagen ställt sig bakom upprepade gånger sedan slutet av 1960-talet och som återfinns i flera styrdokument. Senast våren 2001 beslutade riksdagen på regeringens förslag om mål och strategier för utveckling av vuxnas lärande (prop. 2000/01:72).

Vid prioriteringar av de resurser som avsätts för skolformen särskild utbildning för vuxna bör principen även i framtiden vara den att vid begränsade resurser till vuxenutbildning ska den som erhållit minst utbildning prioriteras.

I 1985 års skollag anges att vuxenutbildningen ska ge vuxna tillfälle att i enlighet med individuella önskemål komplettera sin utbildning. Utgångspunkten för särskild utbildning för vuxna ska även fortsättningsvis vara den enskildes behov och förutsätt-

ningar. Detta innebär att detta ska vara utgångspunkt vid t.ex. utbildningens förläggning i tid och rum, val av metoder samt innehåll.

I övrigt kvarstår de syften som återfinns i dag avseende vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

19.5 Samverkan mellan skolformer

En persons studier i särskild utbildning för vuxna ska i vissa fall kunna kombineras med studier i andra skolformer för vuxna inom skolväsendet. I avsnitt 18.4 redogörs för förslaget att ta bort den bestämmelse som anger att bestämmelserna om komvux inte gäller för dem som har behov av utbildning motsvarande grundsärskolan eller gymnasiesärskolan. Bl.a. motiveras förslaget med att behörighetsreglerna för kommunal vuxenutbildning innebär att det ska göras en bedömning av om den sökande har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller inte innan den sökande tas emot till utbildningen. En person med utvecklingsstörning kan ha en ojämn begåvningsprofil och kan därmed ha förutsättningar att tillgodogöra sig viss utbildning i kommunal vuxenutbildning.

19.6 Individuella studieplaner

Förslag: För varje elev i särskild utbildning för vuxna ansvarar rektor för att en individuell studieplan upprättas. Studieplanen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelsen om att en *individuell studieplan* ska upprättas för varje deltagare i särvox finns i dag i läroplanen för de frivilliga skolformerna (Lpf 94). Rektor ansvarar för att så sker. Ofta är det i ett vägledningssammanhang som individuella studieplaner upprättas. Den individuella studieplanen bör vara ett viktigt underlag för huvudmannens analysarbete i syfte att fastställa vilka utbildningar som ska genomföras samt i vilken form. Studieplanen bör således spegla den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Detta bör i sin tur innebära en större träffsäkerhet när det gäller vilka utbildningar som ska genomföras i kommunerna samt hur resurserna ska fördelas. Det är viktigt att studieplanen följs upp, utvärderas och revideras regelbundet.

Skollagsberedningen föreslår att vissa grundläggande bestämmelser om den individuella studieplanen ska framgå av skollagen.

Regeringen bör även i framtiden ange ytterligare bestämmelser om den individuella studieplanen i förordning.

19.7 Kommunernas skyldighet

Förslag: Kommunerna ska tillhandahålla särskild utbildning för vuxna. Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Skollagsberedningens förslag

Kommunerna har redan i dag en skyldighet att tillhandahålla vuxenutbildning för utvecklingsstörda. Denna skyldighet förtydligas genom att i en av de inledande paragraferna betona kommunens ansvar.

Vidare föreslås att utbildningen kan ligga på två nivåer, grundläggande nivå och gymnasial nivå. Dessa motsvarar det som i dag benämns grundläggande särsvux och gymnasial särsvux.

Förslagen innebär inte någon materiell förändring jämfört med vad som gäller enligt 1985 års skollag.

19.8 Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

Förslag: Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

- är bosatt i landet,
- saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
- har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
- i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än 20 år men har slutfört utbildning i gymnasiesärskolan eller likvärdig utbildning och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Skollagsberedningens förslag

Vissa behörighetsregler för gymnasial särsvux finns i dag i lag. Skollagsberedningen föreslår att dessa kvarstår samtidigt som några behörighetsregler som i dag finns i särsvuxförordningen med vissa förändringar förs upp till lag.

När det gäller behörighetsvillkoret att den sökande ska sakna sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge gäller motsvarande skäl för formuleringen som i kommunal vuxenutbildning, jfr avsnitt 18.10.

Ett av behörighetsvillkoren för gymnasial nivå som föreslås är att den sökande ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig ut-

bildningen. I den nu gällande särvuxförordningen anges att den sökande ska ha förutsättningar att *följa* utbildningen *med hänsyn till tidigare studier och annan verksamhet*. Den ändrade formuleringen föreslås för att få en samstämmighet mellan nivåerna och mellan skolformerna kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna.

Ett annat skäl till en ändrad formulering är att tydliggöra att en sökande som nyligen förvärvat kunskaper i den aktuella kursen i t.ex. gymnasiesärskolan, men ändå förlorat de kunskaper som han eller hon lärt sig där, inte ska kunna söka kursen om och om igen med hänvisning till att han eller hon saknar kunskaperna. Verksamheten inom särvux skall syfta till att ge människor möjlighet att tillgodogöra sig ny kunskap. Det är däremot inte särvux uppgift att ta ansvar för daglig omsorg och stimulans. I detta sammanhang bör nämnas att det dock är viktigt att vuxna med utvecklingsstörning ges stöd t.ex. inom daglig verksamhet eller studiecirkel för att vidmakthålla de kunskaper de en gång förvärvat genom utbildning.

19.9 Antagning

Förslag: Begreppet *antagning* ska genomgående användas i stället för *intagning*.

Skollagsberedningens förslag

Begreppet intagning utmönstras ur skollagens bestämmelser och ersätts med begreppet antagning. Motsvarande förändring görs även för gymnasiesärskolan. Antagning är en bättre beskrivning men innebär endast en språklig förändring.

19.10 Betyg och intyg

Förslag: Vissa bestämmelser om betyg ska utan materiella förändringar flyttas från förordning till lag. Även bestämmelserna om intyg flyttas från förordning till lag.

Intyg ska utöver vad som gäller i dag kunna utfärdas om den person som slutfört en kurs vill ha sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg. Huvudmannen ansvarar för att den studerande informeras om möjligheten att få ett intyg. Intyg utfärdas av rektor.

Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg ska även gälla när kunskaper har dokumenterats i ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om betyg och intyg.

Regeringen ska få föreskriva att det inte ska sättas betyg på vissa kurser samt att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

Skollagsberedningens förslag

I avsnitt 3.4.2 föreslås att allmänna bestämmelser om betyg ska regleras i lag i stället för i förordning. Här föreslås att vissa bestämmelser om betyg och intyg som i dag återfinns i särskild förordning ska föras över till den nya skollagen.

Riksdagen har nyligen beslutat om en ny betygsskala som ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygsregleringen, se avsnitt 3.4.2.

I förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning finns bestämmelser som innebär att den studerande som så

önskar kan välja att få sina kunskaper dokumenterade genom intyg, även om det enligt bestämmelserna är möjligt att få betyg på kursen. I avsnitt 18.13 föreslås att bestämmelserna förs upp till lag. Skollagsberedningen föreslår att det även inom särskild utbildning för vuxna bör vara möjligt att få sina kunskaper dokumenterade i ett intyg. Läraren ska dock inte kunna avstå från att sätta betyg på de kurser där betyg ska sättas även om den enskilde bara vill ha ett intyg. Den enskilde ska dock kunna avstå från att ta emot betyget. Huvudmannen bör ha ansvar för att informera eleverna om möjligheten att få ett intyg i stället för eller som komplement till betyg.

19.11 Validering

Förslag: Validering ska kunna göras även i särskild utbildning för vuxna.

Skollagsberedningens förslag

Motiven till att införa vissa bestämmelser om validering i skollagen redogörs för i avsnitt 18.15.

Skollagsberedningen föreslår att det ska vara möjligt att få sina kunskaper och sin kompetens validerade även inom ramen för särskild utbildning för vuxna.

I och med att det finns möjlighet att validera kunskaper är timplaner inte längre relevanta. Därför bör enligt Skollagsberedningens bedömning de bestämmelser om timplaner som finns i särsvuxförordningen i dag kunna utgå.

20 Utbildning i svenska för invandrare

20.1 Inledning

I kapitel 1–5 och 21–32 behandlas frågor som är gemensamma för skolformerna inom skolväsendet, t.ex. frågor om trygghet och studiero, utbildning på entreprenad och vägledning. I detta kapitel behandlas i huvudsak sådana frågor som innebär förändringar i sak jämfört med den särskilda reglering av svenskundervisning för invandrare (sfi) som i dag gäller enligt 1985 års skollag. Bl.a. föreslås att skolformens namn ska ändras till utbildning i svenska för invandrare. Huvudprinciperna för skolformen ligger fast.

Utredningen om nyanländas arbetsmarknadsetablering har lämnat ett betänkande med förslag som till viss del rör sfi (*Egenansvar – med professionellt stöd*, SOU 2008:58). Förslagen i betänkandet, som har remissbehandlats, har inte beaktats i Skollagsberedningens förslag utan bereds i särskild ordning inom Regeringskansliet.

I promemorian *En utökad betygsrätt för enskilda utbildningsanordnare, kommunal överlåtelse av myndighetsuppgifter, sfi i folkhögskola, m.m.* (U2008/6038/SV) har Utbildningsdepartementet lämnat vissa förslag som påverkar sfi. Förslagen har remissbehandlats. Promemorian är för närvarande under beredning inom Regeringskansliet.

20.2 Namnändring

Förslag: Skolformen svenskundervisning för invandrare byter namn till utbildning i svenska för invandrare. Förkortningen sfi utmönstras ur skollagen.

Skollagsberedningen förslag

Benämningen svenskundervisning för invandrare bör ersättas av utbildning i svenska för invandrare. Det finns flera skäl till detta. Utbildningen innefattar mer än svenskundervisning. Den syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket, men även läs- och skrivinläring för de som behöver det. Läs- och skrivinläringen kan ske på elevens modersmål. Namnet bör också ändras för att skapa en enhetlig namnstruktur inom vuxenutbildningen, samt för att förtydliga att utbildningen är en språkutbildning för invandrare.

Som en konsekvens av namnändringen bör även förkortningen sfi utmönstras ur lagen. Även om benämningen sfi inte kommer att användas i lagtexten finns det dock inget formellt hinder för en fortsatt användning av begreppet i andra sammanhang. Beteckningen sfi är väl inarbetad och etablerad bland brukarna.

20.3 Övergripande mål

Förslag: För utbildning i svenska för invandrare ska följande övergripande mål gälla.

Utbildning i svenska för invandrare syftar till att vuxna invandrare stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja

den personliga utvecklingen. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Skollagsberedningens förslag

De övergripande målen som föreslås för utbildning i svenska för invandrare överensstämmer i stor utsträckning med de mål för vuxenutbildningen som riksdagen antog för första gången i slutet av 1960-talet och som helt eller delvis återfinns i flera styrdokument. Senast våren 2001 beslutade riksdagen om mål och strategier för vuxnas lärande (prop. 2000/01:72).

De övergripande målen innefattar ett individmål, ett demokratimål och ett tillväxtpolitiskt mål. Denna sammansatta målbild är av stor betydelse för utbildning i svenska för invandrare, inte minst ur ett integrationspolitiskt perspektiv. Ur ett tillväxtpolitiskt perspektiv är det även viktigt att beakta arbetsmarknadens behov även om utgångspunkten enligt de övergripande målen ska vara den enskildes behov. Detta gäller t.ex. utbildningens förläggning i tid och rum, val av metoder samt innehåll. I övrigt kvarstår de syften som gäller i dag avseende sfi.

20.4 Individuella studieplaner

Förslag: För varje elev i utbildning i svenska för invandrare ska det finnas en individuell studieplan. Den ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna. Rektor ansvarar för att en sådan individuell studieplan upprättas.

Skollagsberedningens förslag

Individuella studieplaner är idag inte obligatoriska inom sfi. Det saknas enligt Skollagsberedningens bedömning sakliga skäl för detta. Undersökningar visar att för att kunna bedriva en effektiv sfi-utbildning är det viktigt att tidigt ta ett samlat grepp om individens kunskaper, förutsättningar och målsättning med sina studier i svenska. Ofta är det i vägledningssammanhang som en individuell studieplan bör upprättas. Den individuella studieplanen bör innehålla uppgifter om elevens studieväg, om vilka kurser som individen avser att genomgå och planerad omfattning av studierna. Dessutom bör studieplanen innehålla uppgifter om hur kunskapsinhämtningen fortskrider.

Den individuella studieplanen bör vara ett viktigt underlag för huvudmannens analysarbete i syfte att fastställa vilka kurser som skall genomföras samt i vilken form. Studieplanen bör således spegla den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Detta bör i sin tur innebära en större träffsäkerhet när det gäller analys av vilka utbildningar som ska genomföras i kommunerna samt hur resurserna därmed ska fördelas och användas. Det är viktigt att studieplanen följs upp, utvärderas och revideras regelbundet.

Regeringen bör även i framtiden ange ytterligare bestämmelser om den individuella studieplanen i förordning.

20.5 Kommuners skyldighet att tillhandahålla utbildning

Förslag: Utbildning i svenska för invandrare ska även fortsättningsvis finnas att tillgå för den som har rätt till sådan utbildning senast inom tre månader från det att rätten inträtt. Endast om det finns särskilda skäl ska kommunen få dröja längre än tre månader med att tillhandahålla utbildningen.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1985 års skollag är kommunerna skyldiga att se till att sfi finns att tillgå för den enskilde inom tre månader från det att han eller hon fick rätt till sådan utbildning. Rätten till utbildning uppstår i princip från det datum personen folkbokförs i kommunen. Om det inte finns särskilda skäl ska utbildningen kunna påbörjas inom tre månader från det att rätten till utbildning uppstod. Vad som kan utgöra särskilda skäl har behandlats i prop. 1993/94:126 s. 21. Särskilda skäl kan t.ex. föreligga om det till en kommun inom en nära framtid väntas anlända invandrare som lämpligen kan ingå i samma undervisningsgrupp eller om invandraren efter det att uppehållstillstånd har beviljats och folkbokföring skett, bor kvar i förläggning i avvaktan på att flytta till en annan kommun.

En bearbetning av Statistiska Centralbyråns (SCB) grunddata som gjorts inom utbildningsdepartementet visar att medianen för väntetid från folkbokföringsdatum till utbildningsstart för alla som har påbörjat sfi-studier sedan läsåret 2002/03 ligger på nästan fyra månader. Endast fyrtiofem procent av dem som har rätt till sfi har påbörjat utbildningen inom tre månader. Det finns inte några uppgifter om vad orsaken till väntetiden är, dvs. om det är individen själv som väljer att inte påbörja utbildningen eller om det är kommunen som inte tillhandahåller utbildningen inom tre månader.

Enligt 1985 års skollag och enligt Skollagsberedningens förslag har kommunerna ett ansvar för att söka upp och motivera invandrare att delta i sfi. Det är viktigt att kommunerna uppfyller dels sin skyldighet att tillhandahålla utbildning i svenska för invandrare så snart som möjligt, dels sin skyldighet att söka upp och motivera invandrare att delta i sfi. Ur ett integrationsperspektiv är det angeläget att inte skjuta upp en av de viktigaste integrationsåtgärderna. Eventuella problem med för små undervisningsgrupper bör som huvudregel kunna lösas genom t.ex. samarbete med andra kommuner. Endast i undantagsfall ska det vara möjligt för kommunen att vänta med att tillhandahålla ut-

bildning i svenska för invandrare för enstaka individer. Dessa undantagsfall ska enligt skollagsberedningen vara om det föreligger sådana särskilda skäl som det ursprungligen var tänkt, dvs. om det till en kommun inom en *nära* framtid väntas anlända invandrare som lämpligen kan ingå i samma undervisningsgrupp eller om invandraren efter det att uppehållstillstånd har beviljats och folkbokföring skett, bor kvar i förläggning i avvaktan på att *inom kort* flytta till en annan kommun.

Skolverket har på regeringens uppdrag vidtagit åtgärder för att förbättra statistiken avseende svenskundervisning för invandrare (U2008/6302/SV). Vidare har SCB tagit initiativ till att ytterligare förbättra kunskapsunderlaget genom en enkät till sfi-studerande om deras synpunkter på sfi.

20.6 Betyg och intyg

Förslag: Vissa bestämmelser om betyg ska utan materiella förändringar flyttas från förordning till lag. Även bestämmelser om intyg flyttas från förordning till lag.

Intyg ska utöver vad som gäller i dag kunna utfärdas om den person som slutfört en kurs vill ha sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg. Huvudmannen ansvarar för att den studerande informeras om möjligheten att få ett intyg. Intyg utfärdas av rektor.

Bestämmelserna om rättelse och ändring av betyg ska även gälla när kunskaper har dokumenterats i ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om betyg och intyg.

Regeringen ska få föreskriva att intyg alltid ska utfärdas efter viss utbildning.

Skollagsberedningens förslag

I avsnitt 3.4.2 föreslås att allmänna bestämmelser om betyg ska regleras i lag i stället för i förordning. Här föreslås att vissa bestämmelser om betyg och intyg som i dag återfinns i sfi-förordningen ska föras över till den nya skollagen.

Riksdagen har nyligen beslutat om en ny betygsskala som ska användas när betyg sätts inom det offentliga skolväsendet (prop. 2008/09:66. bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygskalan, se avsnitt 3.4.2.

Det är inte alltid givet att en vuxen behöver ett betyg som dokumentation. Betyg används företrädesvis vid antagning till högre utbildning. För en vuxen kan det vara mer relevant att kunna visa vilka kunskaper hon eller han har. Detta bör särskilt vara betydelsefullt då det handlar om kunskaper i svenska språket. I förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning finns bestämmelser som innebär att en elev som så önskar kan välja att få sina kunskaper dokumenterade genom intyg, även om det enligt bestämmelserna är möjligt att få betyg på kursen. I avsnitt 18.13 föreslås att bestämmelserna förs upp till lag. Skollagsberedningen föreslår att det även inom utbildning i svenska för invandrare bör vara möjligt att få sina kunskaper dokumenterade i ett intyg. Läraren ska emellertid inte kunna avstå från att sätta betyg på de kurser där betyg ska sättas även om den enskilde bara vill ha ett intyg. Den enskilde ska dock kunna avstå från att ta emot betyget. Huvudmannen bör ha ansvar för att informera eleverna om möjligheten att få ett intyg i stället för eller som komplement till betyg.

Regeringen bemyndigas meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter viss utbildning inom sfi. I och med detta kan dagens möjlighet att utfärda intyg inom den del av utbildningen som avser läs- och skrivinlärning finnas kvar.

20.7 Validering och prövning

Förslag: Validering ska kunna göras även i utbildning i svenska för invandrare.

Vissa bestämmelser om prövning i utbildning i svenska för invandrare ska finnas i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Motiven till att införa vissa bestämmelser om validering och prövning i skollagen har redogjorts för i avsnitten 18.14 och 18.15.

Det är väsentligt att vuxna ges möjlighet att få sina kunskaper och sin kompetens validerade för att synliggöra och tillvarata dessa oavsett hur, när och var de förvärvats. Detta gäller även kunskaper i svenska språket. Skollagsberedningen föreslår därför att det ska vara möjligt att få sina kunskaper och sin kompetens validerade även inom ramen för utbildning i svenska för invandrare.

Vissa regler om prövning bör på samma sätt som i andra skolformer föras upp från förordning till lag.

20.8 Disciplinära åtgärder

Förslag: Samma regler för disciplinära åtgärder som gäller för övrig vuxenutbildning inom skolväsendet ska gälla för utbildning i svenska för invandrare.

Skollagsberedningens förslag

I förordningarna om kommunal vuxenutbildning och om vuxenutbildning för utvecklingsstörda finns bestämmelser om av-

stängning m.m. från utbildningen. Motsvarande regler saknas i skolformen svenskundervisning för invandrare. Skollagsberedningen bedömer att det saknas sakliga skäl till att undanta elever i sfi från bestämmelserna om disciplinära åtgärder. I dag kan en studerande delta samtidigt i t.ex. grundläggande vuxenutbildning och sfi. Huvudmannen kan då stänga av eleven från den ena skolformen men inte från den andra. För att få en överensstämmelse mellan skolformerna och för att öka tydligheten i systemet både för eleven och för huvudmannen föreslår skollagsberedningen att samma regler ska gälla för alla de tre vuxenutbildningsformer som ingår i skolväsendet.

De materiella detaljerna i förslagen om disciplinära åtgärder redogörs för i avsnitt 5.

21 Entreprenad och samverkan

21.1 Inledning

Förslagen i detta kapitel syftar till att göra gällande bestämmelser om bl.a. entreprenadverksamhet i olika utbildningsformer mer överskådliga och enhetliga. Bestämmelser från olika författningar har därför sammanförts i ett särskilt kapitel i lagen. Därutöver lämnas endast smärre förslag på materiella förändringar avseende entreprenadverksamhet.

Förslag: Dagens bestämmelser om entreprenad ska förtydligas och sammanföras till ett kapitel i skollagen. Med entreprenad ska avses att kommuner eller landsting med bibehållet huvudmannaskap sluter avtal med en enskild fysisk eller juridisk person om att utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen. De bestämmelser som finns för en utbildning eller en annan verksamhet ska i huvudsak även gälla vid entreprenad.

Det bemyndigande som i dag finns i lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan (entreprenadlagen) ska överföras till skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Utanför skollagstiftningen finns regler som möjliggör samverkan mellan kommuner i form av kommunalförbund och gemensam nämnd.

Entreprenadverksamhet regleras på flera ställen i skollagen och i lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden i skolan (entreprenadlagen). Bestämmelserna reglerar delvis olika förhållanden. De skillnader som finns mellan utbildningsformerna i olika avseenden påverkar även förutsättningarna för entreprenadverksamheten i skolan och på andra områden. Det är en brist att det saknas en enhetlig definition av begreppet entreprenad i nuvarande skolförfattningar. En definition kan underlätta särskiljandet av entreprenad inom skolförfattningarnas område från annan kommunal respektive enskild verksamhet samt ge begreppet entreprenad stadga i skollagstiftningen, så att de tolkningssvårigheter som tidigare förelegat kan undvikas i framtiden.

Skollagsberedningen föreslår att dagens bestämmelser om entreprenad förtydligas och sammanförs till ett kapitel i förslaget till ny skollag.

Med entreprenad avses i detta sammanhang att en kommun eller ett landsting med bibehållet huvudmannaskap uppdrar åt en enskild fysisk eller juridisk person att för kommunens eller landstingets räkning utföra viss kommunal verksamhet. Kommunen eller landstinget ansvarar i egenskap av huvudman för verksamhetens innehåll men låter någon annan sköta själva utförandet. Bibehållet huvudmannaskap innebär att även om en entreprenör av en kommun eller ett landsting ges i uppdrag att utföra uppgifter inom t.ex. utbildning, så är det fortfarande fråga om en kommunal verksamhet i förhållande till brukarna, dvs. barn, elever och vårdnadshavare. Huvudmannen beslutar om verksamhetens mål, inriktning, omfattning och kvalitet samt ansvarar för uppföljning och utvärdering av verksamheten. Den myndighetsutövning som får överlämnas vid entreprenad är främst lärares betygssättning. Huvudmannen svarar för övrig myndighetsutövning.

Enligt kommunallagen (1991:900) ansvarar kommunen eller landstinget även för kontroll och uppföljning av att entreprenören verkligen fullföljer sina åtaganden enligt avtalsvillkoren. Den ansvariga nämnden ska se till att verksamheten bedrivs i enlighet med de nationella mål samt de övriga mål och riktlinjer som gäller för verksamheten. Nämnden ska också se till att verksamheten bedrivs på ett i övrigt tillfredsställande sätt och att avtalet utformas så att medborgarna tillförsäkras insyn i hur entreprenören utför uppgiften.

Entreprenad ska inte sammanblandas med bidragsfinansierad enskild verksamhet. En sådan verksamhet föreligger när t.ex. en kommun ger bidrag till en enskild som bedriver egen verksamhet utan något uppdrag direkt från kommunen, exempelvis en fristående förskola. Kommunen är då inte huvudman och har inget direkt ansvar för verksamheten gentemot brukarna. Begreppet enskild definieras i den nya skollagens första kapitel.

En kommun eller ett landsting får enligt nuvarande bestämmelser inte sluta entreprenadavtal med en annan kommun, ett annat landsting eller statligt organ i annat fall än om utförande av kommunens uppgifter inom förskolan, fritidshemmet eller den kommunala vuxenutbildningen.

De bestämmelser som finns för en utbildning i skollagen och andra författningar på skolområdet, exempelvis läroplaner och kursplaner, gäller även vid entreprenad, liksom reglerna om vem som ska sätta betyg. Detta följer av att kommunen eller landstinget är huvudman för verksamheten.

Skollagskommittén har föreslagit att den tystnadsplikt som i dag gäller enligt entreprenadlagen ska överföras till kapitlet om entreprenad i skollagen. Bestämmelser om tystnadsplikt för personal i enskild verksamhet som bedrivs med stöd av skollagen, t.ex. entreprenadverksamhet, införs dock i 28 kap. Övriga bestämmelser i den föreslagna lagen. Därmed behövs inga särskilda bestämmelser om tystnadsplikt i kapitlet om utbildning på entreprenad m.m. Till skillnad från vad kommittén har föreslagit föreslår Skollagsberedningen att det bemyndigande som finns i entreprenadlagen för regeringen eller den myndighet som

regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter ska överföras till kapitlet om entreprenad och samverkan i skollagen.

Entreprenader i förskola, fritidshem och förskoleklass

Gällande bestämmelser ger stor frihet att lägga ut utbildning inom förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg och förskoleklass på entreprenad till en enskild genom att ”sluta avtal med någon annan”. Verksamheten kan även läggas ut på en annan kommun.

De enda begränsningar som finns avser överlämnandet av myndighetsutövning. Någon förändring i sak är inte avsedd. Gränsen mellan exempelvis förskola eller fritidshem på entreprenad, som bygger på ett avtal mellan kommunen och entreprenören, och enskild förskola eller fritidshem som bygger på ett beslut av kommunen om bidrag enligt 2 a kap. 17 § i dagens skollag, är oklar. Genom att bestämmelserna om entreprenad samlas under rubriken Entreprenad i den föreslagna lagens kapitel om entreprenad och samverkan blir gränserna tydligare på detta område. En definition av begreppet entreprenad i lagen är också ämnad att tydliggöra skillnaden. Definitionen av entreprenad innebär att avtal mellan två offentliga huvudmän inte kan utgöra entreprenad i lagens mening. Sådan samverkan regleras emellertid i samma kapitel i lagen under rubriken Samverkan.

21.2 Uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen

<p>Förslag: I entreprenadkapitlet ska föras in en bestämmelse som innebär att kommuner, inom grundskola, grundsärskola, gymnasieskola och gymnasiesärskola får överlämna uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen på entreprenad.</p>

Skollagsberedningens förslag

Enligt 3 kap. 16 § kommunallagen (1991:900) får en kommun efter beslut av fullmäktige lämna över vården av en kommunal angelägenhet, för vilken särskild ordning inte föreskrivits, till en enskild. Bestämmelsen innebär att en kommun inte endast med stöd av kommunallagen kan lämna över sådana uppgifter på entreprenad, för vilka det föreskrivits att en nämnd ska ansvara för uppgiften. I förslaget till ny skollag finns sådana särskilda bestämmelser om att en nämnd ska fullgöra kommunens uppgifter enligt lagen (se kap. 2).

Med stöd av bestämmelserna i entreprenadlagen kan bl.a. viss undervisning i gymnasieskolan lämnas ut på entreprenad. Den möjlighet som finns för regeringen att medge dispens avser likaså avtal om att bedriva undervisning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom. Såväl skolskjuts som skolmåltider är verksamheter som ligger inom det kommunala nämndansvaret. Skollagsberedningen bedömer att det bör införas ett uttryckligt lagstöd att avtala om entreprenad avseende verksamhet enligt skollagen som inte utgör undervisning, t.ex. skolskjuts, skolmåltider och elevhälsa.

I vårt förslag till ny skollag kommer även elevhälsan att regleras i skollagen och ligga inom det kommunala nämndansvaret. Det finns i dag möjligheter för en kommun att lägga uppgifter inom skolhälsovården på landstinget, se 1 kap. 5 § grundskoleförordningen (1994:1194), 1 kap. 5 § särskoleförordningen (1995:206), 1 kap. 14 § gymnasieförordningen (1992:394) och 1 kap. 12 § gymnasiesärskoleförordningen (1994:741). Vårt förslag om det nya verksamhetsområdet elevhälsa redovisas närmare i avsnitt 2.7. Vi bedömer att det även ska finnas möjlighet för kommuner att avtala om att lägga ut elevhälsan på entreprenad.

21.3 Entreprenader i gymnasieskolan

Förslag: Möjligheten att inom gymnasieskolan överlämna uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil på entreprenad till en enskild ska behållas.

I nu gällande skollag regleras endast två former av huvudmannaskap för gymnasial utbildning av ungdomar. Det är dels den kommunala gymnasieskolan som kommunen är skyldig att anordna, dels fristående gymnasieskolor. Parallellt med kommunernas gymnasieutbildning får landstingen under vissa förutsättningar anordna motsvarande utbildning. Enligt entreprenadlagen får kommuner och landsting sluta avtal med en enskild fysisk eller juridisk person om att denne ska bedriva viss undervisning *inom gymnasieskolan*. Avtalet får endast avse undervisning i *karaktärsämnen* som har en *yrkesinriktad* eller *estetisk profil*. I 2 § entreprenadlagen ges en möjlighet för kommuner och landsting att om det finns särskilda skäl få dispens från lagens bestämmelser.

21.4 Entreprenader inom vuxenutbildning tillhörande offentliga skolväsendet

Förslag: Möjligheten att inom kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare uppdra åt andra att anordna utbildning ska behållas.

I nu gällande skollag får en kommun eller ett landsting uppdra åt andra att anordna kommunal vuxenutbildning (komvux), vuxenutbildning för utvecklingsstörda (särsvux) och svenskundervisning för invandrare (sfi). Om en kommun eller ett landsting

uppdrar åt någon annan att anordna sådan verksamhet, får kommunen eller landstinget till denna överlämna endast den myndighetsutövning som hör till lärares uppgifter. Det innebär att rektors myndighetsutövning inte får överlämnas vid entreprenad. Vi föreslår att motsvarande ska gälla vid entreprenader avseende såväl kommunal vuxenutbildning som särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

I promemorian *En utökad betygsrätt för enskilda utbildningsanordnare, kommunal överlåtelse av myndighetsuppgifter, sfi i folkhögskola, m.m.* (U2008/6038/SV) har Utbildningsdepartementet lämnat förslag om ändringar i regelverket kring entreprenad i vuxenutbildningen. Förslagen har remissbehandlats. Promemorian bereds i särskild ordning inom Regeringskansliet.

21.5 Entreprenadmöjligheter för enskilda huvudmän

Lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan ger kommuner och landsting rätt att sluta avtal med en enskild fysisk eller juridisk person om att denne ska bedriva viss undervisning på entreprenad. För att överlämna myndighetsutövning till en enskild krävs lagstöd. I dag finns inte något lagstöd för att fristående skolor ska kunna lägga ut viss undervisning på entreprenad. Frågan om enskilda huvudmäns möjligheter att anlita entreprenörer utreds för närvarande av Utredningen om villkoren för fristående skolor (U 2007:5).

21.6 Dispens

Förslag: Den möjlighet för regeringen att medge dispens som finns i entreprenadlagen ska behållas och överföras till skolagens kapitel om entreprenad.

Skollagsberedningens förslag

I dag kan kommuner och landsting enligt 2 § entreprenadlagen, om det finns särskilda skäl, få dispens av regeringen från vissa av lagens bestämmelser. Denna dispensmöjlighet överförs till skollagen. Detta innebär att regeringen även i framtiden kan medge undantag från vissa bestämmelser om entreprenad. Dispensmöjligheten avser dels vilken undervisning som kan få läggas ut på entreprenad, dels vem som kan vara entreprenör. Dispens kan således ges avseende avtal som är vidare än den definition av entreprenad som föreslagits i avsnitt 21.1. Den föreslagna möjligheten för regeringen att medge undantag avser undervisning för barn och ungdomar inom skolväsendet med offentlig huvudman, vilket även omfattar bl.a. förskolan. I dag avser dispensmöjligheten undervisning inom det offentliga skolväsendet, där förskolan inte ingår. Dagens möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om möjlighet för enskilda och andra utomstående att svara för enstaka inslag i verksamhet med offentlig huvudman inom skolväsendet förs över till den nya skollagen.

21.7 Bestämmelser för utbildning på entreprenad

21.7.1 Myndighetsutövning

Förslag: Om en kommun eller ett landsting överlämnar uppgiften att bedriva undervisning på entreprenad till en enskild, ska kommunen eller landstinget till den enskilde få överlämna endast den myndighetsutövning som hör till lärares undervisningsuppgift.

Skollagsberedningens förslag

Av 11 kap. 6 § regeringsformen framgår att uppgifter som innefattar myndighetsutövning endast kan överlämnas till enskilda

juridiska eller fysiska personer om det finns stöd för det i lag. I dag anges i entreprenadlagen att huvudmannen får överlämna den myndighetsutövning som hör till uppgiften. I syfte att förtydliga vilken uppgift som avses har den föreslagna bestämmelsen utformats så att det framgår att den myndighetsutövning som kan överlämnas är endast den som hör till *lärares undervisningsuppgift*. Vid utbildning på entreprenad får läraren utföra den myndighetsutövning som hör till hans eller hennes åligganden, såsom t.ex. betygssättning. Lärarnas myndighetsutövning, främst betygssättning, hör intimt samman med deras undervisningsuppgifter. Det är därför naturligt att denna myndighetsutövning får överlämnas. Skollagens bestämmelser om vem som ska sätta betyg gäller även hos entreprenören, med undantag för de krav på föreskriven utbildning eller på anställning utan tidsbegränsning. De lärare som är verksamma hos och anställda av en entreprenör har därigenom samma ansvarsområde som lärare anställda hos kommunen. De kan och ska således sätta betyg. De befogenheter avseende myndighetsutövning som tillkommer huvudmannen och rektor genom bestämmelser i skollagen ska däremot inte kunna överlämnas till entreprenören. Rektors ansvar för att utfärda betygsdokument kvarstår således oförändrat. Detta innebär att det för lärare som är anställda hos entreprenören görs ett undantag från det föreslagna kravet att betyg ska beslutas av lärare som uppfyller kraven för tillsvidareanställning utan tidsbegränsning.

21.7.2 Krav på lärares utbildning och kompetens

Förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om utbildning på entreprenad.

Den föreslagna huvudregeln om lärares behörighet ska gälla även för undervisning som läggs ut på entreprenad. Undantag bör i särskilda fall kunna göras för viss typ av utbildning.

Skollagsberedningens förslag

I avsnitt 2.6 har redogjorts för att Skollagsberedningen, i avvaktan på att förslagen från Lärarutredningen (SOU 2008:52) har beretts, inte lämnar några förslag till ny reglering av behörighet och anställningsvillkor m.m. för lärare. Huvudregeln enligt 1985 års skollag är att huvudmännen är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. Undantag får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller om det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna. Det senare undantaget syftar till att förhindra att en huvudman i sin undervisning ska tvingas använda en lärare som visserligen har rätt utbildning men som är direkt olämplig att använda med hänsyn till eleverna, t.ex. vid missbruksproblem (prop. 1990/91:18 s. 38 och 48). Av förarbetena framgår vidare att en total överensstämmelse mellan lärares utbildning och samtliga undervisningsuppgifter inte kan krävas. Hur långt kravet ska sträckas måste prövas från fall till fall (samma prop. s. 47).

När det gäller undervisning som läggs ut på entreprenad gäller i dag olika krav på lärares behörighet i olika skolformer. När det gäller vuxenutbildning gäller huvudregeln, som redogjorts för ovan, även vid entreprenadförhållanden. I entreprenadlagen, som gäller för barn- och ungdomsutbildning, gäller i stället för huvudregeln att för undervisningen ska användas lärare som har en kompetens avsedd för den undervisning de ska bedriva. Detta innebär enligt förarbetena till lagen att lärare som är verksamma hos en entreprenör inte behöver ha en fullständig formell lärarutbildning. Motiven till undantagsregeln anger att det inte är realistiskt att tro att företag inom t.ex. yrkesutbildningsområdet

kan tillhandahålla personal som till alla delar förutom ett aktuellt, adekvat yrkeskunnande också har en formell lärarutbildning. Läraren ska dock ha en adekvat utbildning för den undervisning som han eller hon ska bedriva och pedagogisk insikt. Lärarens kompetens ska vara sådan att undervisningen håller samma kvalitet som annars krävs inom det offentliga skolväsendet (se prop. 1992/93:230 s. 33 och 89).

Möjligheten för en kommun att sluta avtal om att vissa delar av utbildningsverksamheten ska bedrivas på entreprenad av en enskild syftar till att knyta arbetsliv och skola närmare varandra. Entreprenadverksamhet kan utgöra ett värdefullt komplement till den kommunala utbildningsverksamheten. För att få en tidsenlig yrkesutbildning krävs ofta moderna resurser i form av teknisk utrustning och spetskompetens som inte alltid kan erbjudas av skolan.

Skollagskommittén föreslog att samma regler avseende behörighet och kompetens ska gälla för entreprenören som för huvudmannen (*Skollag för kvalitet och likvärdighet*, SOU 2002:121 s. 477). Skollagsberedningen delar skollagskommitténs uppfattning. Huvudregeln ska därför vara att de regler som gäller i vanliga fall kring lärares behörighet även ska gälla i entreprenadfallen. Det kan emellertid undantagsvis finnas skäl att använda sig av lärare med en spetskompetens som inte har en formell lärarutbildning. Detta är främst aktuellt för undervisning i ämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil. Skollagsberedningen föreslår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela ytterligare föreskrifter om utbildning på entreprenad. Bedömningen är att regeringen i sådana föreskrifter bör kunna göra undantag från lärares behörighetsregler vid utbildning på entreprenad där sådan spetskompetens som beskrivits ovan är önskvärd.

Läroverstyrelsen har bl.a. föreslagit att endast legitimerade lärare självständigt ska få sätta betyg (*Legitimation och skärpta behörighetsregler*, SOU 2008:52 s. 192). Detta och andra förslag i betänkandet kan komma att påverka den slutliga utformningen

av bestämmelserna kring lärares behörighetsregler vid utbildning på entreprenad.

21.8 Ansvar för medicinska insatser

Förslag: En kommun ska såsom huvudman få överlåta ansvaret för medicinska insatser till ett landsting, om de är överens om detta. På samma sätt ska ett landsting få överlåta ansvaret till en kommun. Staten eller en enskild ska såsom huvudman få överlåta ansvaret för medicinska insatser till en kommun eller ett landsting, om huvudmannen och kommunen eller landstinget är överens om detta.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om skolhälsovård i dagens skolformsförordningar förs samman i två paragrafer i den nya skollagen. I avsnitt 2.7 redogörs för ett förslag om elevhälsa. Dessutom ges en huvudman för enskilt bedriven verksamhet möjlighet att överlåta ansvaret för de medicinska insatserna till en kommun eller ett landsting, om huvudmannen och kommunen eller landstinget är överens om detta.

Av 2 kap. följer att en kommunal, statlig eller enskild huvudman har möjlighet att överlåta ansvaret för de medicinska insatserna till någon annan. Detta innebär givetvis inte att skolhuvudmannen kan avhända sig det yttersta ansvaret för att de medicinska insatserna kommer till stånd. Däremot kan skolhuvudmannen med stöd av den bestämmelsen överlämna ansvaret att såsom vårdgivare utse en verksamhetschef enligt kraven i hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Vidare innebär 2 kap. att inom vissa skolformer med offentlig huvudman får elevhälsan överlämnas på entreprenad.

Skollagskommittén har föreslagit att bestämmelsen ska placeras i det kapitel som reglerar utbildning på entreprenad. Eftersom bestämmelsen avser all utbildningsverksamhet enligt skollagen bedömer Skollagsberedningen, i likhet med kommittén, att detta är den lämpligaste placeringen. Vi vill dock särskilt påpeka att en överlåtelse av ansvaret för medicinska insatser inte är att betrakta som entreprenad, eftersom det är just ansvaret för verksamheten som överläts till någon annan.

21.9 Avtal mellan stat och kommun

Förslag: Den nuvarande möjligheten för staten att såsom huvudman för sameskolan sluta avtal med en kommun om att fullgöra kommunens uppgifter inom förskolan ska kvarstå.

I dag kan staten i egenskap av huvudman för de statliga skolformerna specialskolan och sameskolan, efter avtal med en kommun, fullgöra kommunens uppgifter inom förskoleklassen och fritidshemmet. Samma sak gäller beträffande sameskolan även för kommunens uppgifter inom förskolan. Skollagsberedningen har inte funnit skäl att föreslå någon ändring avseende sameskolans möjlighet att avtala om att fullgöra kommunens uppgifter inom förskolan.

Av författningskommentarerna till 2 kap. 4 § framgår att staten föreslås vara huvudman för förskoleklass och fritidshem i anslutning till skolenheter inom specialskolan och sameskolan. Likaså framgår det att kommunerna genom avtalslösningar kan anordna förskoleklass och fritidshem för elever vid dessa skolenheter.

22 Särskilda utbildningsformer

22.1 Inledning

I likhet med 1985 års skollag ska den nya skollagen innehålla ett kapitel där bestämmelser samlas för verksamheter som i något avseende ersätter eller kompletterar sådana delar av grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande skolformer som ingår i skolväsendet för barn och ungdomar. Några nya verksamheter tillkommer eller flyttas hit, nämligen internationella skolor och vissa verksamheter för barn på sjukhus.

En av de nuvarande särskilda utbildningsformerna, riksinternatskolor förs till skolväsendet för barn och ungdomar. I Skollagsberedningens förslag definieras inte skolformerna utifrån vem som är huvudman. Riksinternatskolorna blir därmed grundskolor respektive gymnasieskolor och inte som hittills utbildningar som motsvarar dessa. Riksinternatskolor behandlas närmare i avsnitt 28.9. Utbildning vid särskilda resurscentrum blir specialskolor som behandlas närmare i avsnitt 11.2.

I detta kapitel finns sålunda bestämmelser om internationella skolor, utbildning vid särskilda ungdomshem, utbildning vid sjukhus eller liknande institutioner och bestämmelser om annat sätt för att fullgöra skolplikten. Här finns även vissa gemensamma bestämmelser om olika bemyndiganden, som rör de särskilda utbildningsformerna. Ytterligare bestämmelser om tystnadsplikt, tillsyn och uppgiftsskyldighet finns i kapitlen Tillsyn m.m. (24 kap.) och Övriga bestämmelser (28 kap.).

22.2 Internationella skolor

Förslag: Den som endast för en kortare tid har sitt hem i Sverige eller den som har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola med en enskild huvudman ska få fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om Statens skolinspektion har godkänt huvudmannen för ändamålet. Huvudmannen ska vid mottagande av en elev pröva elevens skäl att få sin utbildning vid skolan.

Skollagsberedningens förslag

I skollagen (1985:1100) har ändringar genomförts avseende internationella skolor. Riksdagen har i enlighet med förslagen i budgetpropositionen för 2007 (prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16) beslutat att villkoren för internationella skolor på grundskolenivå ska utgå från Skolverkets beslut om godkännande och rätt till bidrag och på gymnasienivå från Skolverkets beslut om rätt till bidrag. Sedan den 1 oktober 2008 är det Statens skolinspektion som beslutar om godkännande och rätt till bidrag.

I ovan nämnda proposition framgår lagförslag och författningsskomentarer om vilka villkor och övriga bestämmelser som en internationell skola ska uppfylla för att godkännas eller ges rätt till bidrag. Riksdagen har beslutat i enlighet med dessa förslag. Vi föreslår att dessa bestämmelser överförs till den nya skollagen. I juli 2004 redovisades promemorian *Internationella skolor och annan internationellt inriktad utbildning i Sverige* (U2004/2874/S). Promemorian utarbetades av en arbetsgrupp bestående av tjänstemän från Utbildningsdepartementet. I promemorian lämnades förslag till nya och ändrade bestämmelser om internationella skolor i 1985 års skollag. Förslagen har bl.a. behandlats i den ovan nämnda budgetpropositionen. I promemorian föreslogs även att skälen för att kunna tas emot på en internationell skola skulle förtydligas och att begreppet andra

skäl skulle ersättas av begreppet andra särskilda skäl. Skollagsberedningen ansluter sig till detta förslag.

Elever vid internationella skolor på grundskolenivå

Den som endast för en kortare tid har sitt hem i landet eller den som har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola med enskild huvudman ska få fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om Statens skolinspektion har godkänt huvudmannen för ändamålet.

Det finns anledning att förtydliga vilka skäl som kan ligga till grund för mottagande av en elev i en internationell skola. Vårt förslag är att begreppet *andra skäl* i dagens skollag ska ersättas med begreppet *andra särskilda skäl*. Med elever som har *andra särskilda skäl* att få sin utbildning i en internationell skola avses, som framgår av författningskommentaren till 22 kap. 2 §, exempelvis elever som visserligen stadigvarande är bosatta i Sverige men där familjen planerar att inom en inte alltför avlägsen framtid lämna landet antingen för gott eller för åtskilliga år. Sådana elever kan vara barn till forskare, barn med svenska föräldrar som är anställda i olika internationella företag eller barn till svenska diplomater. Även familjeskäl kan utgöra sådana särskilda skäl som här avses. Det kan då röra sig om att en eller båda föräldrarna eller någon annan familjemedlem kommer från ett annat land och att eleven i sin hemmiljö regelbundet använder det språk som är undervisningsspråk i den internationella skolan. Det kan också vara fråga om elever som tidigare gått i skola utomlands och som vill fullfölja sin utbildning i Sverige. Därutöver har det förekommit att skolorna tagit emot elever som nyligen flyttat till Sverige under en övergångsperiod, innan eleven börjar i en skola inom skolväsendet för barn och ungdomar. Enligt vår mening utgör inte detta ett särskilt skäl.

Vi föreslår vidare att en internationell skola ska åläggas att vid mottagande av en elev göra en prövning av elevens skäl att få sin utbildning i skolan. Därvid bör skolan bland annat beakta hur

lång tid den skolpliktiga eleven ska vistas i landet, om familjen har tidsbegränsat uppehållstillstånd, om eleven har svenskt eller ett annat medborgarskap, om eleven är barn till utländsk beskickningspersonal eller om några andra särskilda skäl föreligger. Syfte med den nya regleringen är att stärka elevernas rättssäkerhet genom att säkerställa att skolorna ser över sina rutiner för mottagande och gör en prövning av de skäl eleverna har för att få sin utbildning vid skolan.

Oavsett skälen till att en elev önskar gå i en internationell skola ska det krävas att en sådan skolgång framstår som ett fullgott alternativ för den enskilda eleven, trots att kunskaperna i svenska språket och om svenska förhållanden får antas bli sämre än om eleven hade fått sin utbildning inom skolväsendet för barn och ungdom.

Elever vid internationella skolor på gymnasienivå

Hemkommunen ska lämna bidrag för en elev som är folkbokförd i landet eller som har rätt till utbildning i gymnasieskola med stöd av bestämmelserna om vilka som ska anses som bosatta i landet (22 kap. 6 § andra stycket) och eleven antingen för en kortare tid har sitt hem i landet eller har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola.

De andra särskilda skäl som ligger till grund för skyldigheten att utge bidrag kan tolkas vidare än de skäl som krävs för att en skolpliktig elev ska få tas emot till utbildning vid en internationell skola. Ett sådant särskilt skäl kan t.ex. vara att eleven tidigare fått sin utbildning vid en internationell skola på grundskolenivå genom att skolan fått regeringens medgivande att ta emot även sådana elever som inte befunnits ha andra särskilda skäl.

22.3 Utbildning vid särskilda ungdomshem

Förslag: Skolpliktiga barn som vistas på ett särskilt ungdomshem ska i förekommande fall även ges möjlighet till utbildning som, med nödvändiga avvikelser, motsvarar grundskolan eller specialskolan.

Ungdomar som inte längre är skolpliktiga och vistas på särskilt ungdomshem ska utan behovsprövning ges möjlighet att delta i kompletterande utbildning på grundskolenivå eller motsvarande eller i utbildning som motsvarar sådan utbildning som erbjuds i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

Skollagsberedningens förslag

De barn och ungdomar som vistas på särskilda ungdomshem får vård med det tydliga syftet att de ska få förutsättningar att leva ett liv utan missbruk och kriminalitet. I denna vård är utbildning ett viktigt inslag.

Att skolpliktiga barn och ungdomar som vistas på särskilda ungdomshem, och inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, ges möjlighet att fullgöra sin skolplikt genom att delta i utbildning vid ett särskilt ungdomshem är en viktig rättighetsfråga. I de allra flesta fall handlar det om en utbildning motsvarande den som ges i grundskolan, men skolpliktiga barn och ungdomar som vistas på särskilda ungdomshem bör i förekommande fall även ha tillgång till utbildning motsvarande den som ges i grundsärskolan eller specialskolan.

Även om utbildningen som ges till skolpliktiga barn och ungdomar på särskilda ungdomshem så långt som möjligt bör motsvara utbildningen inom skolväsendet måste den anpassas till ungdomshemmens övergripande uppdrag. Syftet med vården på särskilda ungdomshem och miljön på dessa institutioner gör att vissa avvikelser från den reguljära utbildningen måste accepteras. Avvikelsen får dock inte vara större än vad som är att betrakta

som nödvändigt. Det är även rimligt att graden av avvikelser kan variera beroende på vilken skolform utbildningen ska motsvara.

Även för elever som inte längre är skolpliktiga och vistas på särskilda ungdomshem är rätten till utbildning en viktig fråga. Dessa ungdomars rätt till utbildning bör därför förtydligas genom att den koppling som i dag finns till ett behov hos eleven tas bort. Statens institutionsstyrelse ansåg i sitt remissvar över Skollagskommitténs förslag att det är mycket angeläget att kunna bedriva skolverksamhet som motsvarar utbildningen i det reguljära skolväsendet. Detta görs redan i dag och utgör en del av verksamheten vid ungdomshemmen.

22.4 Utbildning för intagna i kriminalvårdsanstalt

Förslag: I skollagen ska införas en bestämmelse avseende utbildning för intagna i kriminalvårdsanstalt.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 1985 års skollag är de personer som är intagna i kriminalvårdsanstalt inte behöriga att tas emot till komvux eller särvox. När styrsystemet för det offentliga skolväsendet förändrades i början av 1990-talet ansågs det lämpligast att lägga ansvaret för utbildning av intagna hos den myndighet som ansvarar för kriminalvården, i dag Kriminalvården. Utbildningen regleras sedan 2007 i förordningen (2007:152) om utbildning vid kriminalvård i anstalt. I denna ges Kriminalvården möjlighet att, förutom komvux och särvox, anordna utbildning som motsvarar sfi, trots att intagna har rätt till sfi i sin hemkommun. Intagna byter ofta anstalt. Dessutom ställs det inom vissa anstalter höga krav på säkerhet vid användning av modern teknik. Detta sammantaget gör det svårt för de intagnas respektive hemkommuner att ge dem en bra utbildning. Det ansågs därför önskvärt att Krimi-

nalvården även fick anordna utbildning som motsvarar sfi när den ovan nämnda förordningen infördes. Den utbildning som anordnas enligt förordningen är likvärdig med motsvarande vuxenutbildning inom det offentliga skolväsendet. Detta understryks av att det i förordningen anges att betyg som har satts inom kriminalvårdens utbildning får tas med i ett slutbetyg från motsvarande utbildning inom det offentliga skolväsendet. Likvärdigheten ska enligt Skollagsberedningens mening vara oförändrad.

Av 18 och 19 kapitlen i förslaget till skollag framgår att de intagna inte omfattas av bestämmelserna som gäller för behörighet till kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna. Skollagsberedningen föreslår att det i den nya skollagen görs en hänvisning till vad som gäller i fråga om utbildning för intagna i kriminalvårdsanstalt.

22.5 Särskild undervisning m.m.

Förslag: Om ett barn vårdas på sjukhus eller i någon annan institution, ska huvudmannen för institutionen sörja för att barnet får tillfälle att delta i verksamhet som motsvarar den som erbjuds i förskola, förskoleklass eller fritidshem.

För sådana elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som på grund av sjukdom eller liknande skäl under en längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete ska särskild undervisning anordnas på ett sjukhus eller en motsvarande institution. Sådan undervisning ska så långt som möjligt motsvara den utbildning som eleven inte kan delta i.

Särskild undervisning ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det.

Särskild undervisning ska anordnas av den kommun där institutionen är belägen. Sådan undervisning ska stå öppen

även för dem som fullgör skolplikt utanför skolväsendet. Dagens ersättningssystem ska behållas.

För sådana elever som inte vårdas på sjukhus eller motsvarande institution ska särskild undervisning anordnas i hemmet eller på annan lämplig plats. Sådan undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i. Särskild undervisning ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det. Särskild undervisning får endast ske om elevens vårdnadshavare, eller eleven själv i de fall denne är myndig, samtycker.

Skollagsberedningens förslag

Vissa verksamheter för barn på sjukhus

Skollagsberedningen bedömer att ansvaret för att anordna verksamheter på sjukhus eller motsvarande institution bör flyttas från skolhuvudmannen till den kommun där sjukhuset eller motsvarande institution är beläget. Dagens ersättningssystem bör kvarstå.

Särskild undervisning

Dagens reglering är till viss del otydlig och svåröverskådlig när det gäller särskild undervisning på sjukhus eller liknande institutioner. För gymnasieskolans del saknas bestämmelser om vem som ansvarar för den särskilda undervisningen. Med Skollagsberedningens förslag blir regleringen enhetlig för de olika skolformer, som undervisningen motsvarar, med tydliga anvisningar om både ansvar och målgrupp. Förslaget gäller liksom tidigare endast elever som är sjuka *en längre tid*. För andra elever ligger ansvaret alltså på elevens skolhuvudman. I sådana fall står det fritt för skolhuvudmannen att ordna undervisningen så att den bäst tillgodoser elevens behov under sjukdomstiden.

Förslaget innebär att särskild undervisning utgör en särskild utbildningsform vid sidan av skolväsendet för barn och ungdomar. Syftet med särskild undervisning på sjukhus eller motsvarande institution är att kompensera för den undervisning som eleven inte kan delta i. Det är även i fortsättningen av yttersta vikt att eleverna ges möjlighet att inhämta de kunskaper som de går miste om på grund av en längre sjukhusvistelse. Det är dessutom viktigt att kommunerna i sitt uppdrag att kompetensutveckla sina lärare även tar hänsyn till denna lärargrupp och den kompetens som behövs för undervisning på sjukhus. Det handlar om ämneskunskaper men kan även handla om fördjupade psykologiska kunskaper för att kunna undervisa elever på sjukhus på ett professionellt sätt. Särskild undervisning får endast nekas en elev om dennes medicinska tillstånd är sådant att detta är uppenbarligen olämpligt. En elev får således inte förvägras att delta i undervisningen på grund av att han eller hon inte deltagit i eller betett sig på ett önskvärt sätt i den medicinska behandlingen.

Särskild undervisning i hemmet eller på annan lämplig plats

Regleringen avser särskild undervisning för elever som inte anordnas på sjukhus eller någon annan liknande institution. Vårt förslag är att bestämmelsen om särskild undervisning på sjukhus eller liknande institution respektive särskild undervisning i elevens hem eller på annan lämplig plats delas upp i två delar. Anledningen är att ansvaret för undervisningen fördelas på olika huvudmän beroende på var den särskilda undervisningen kommer till stånd. Särskild undervisning i hemmet får endast ske om elevens vårdnadshavare samtycker. Vårt förslag är att ett tillägg görs som innebär att om eleven är myndig ska denna samtycka till särskild undervisning i hemmet.

Ansvar för att anordna särskild undervisning och ersättningssystem

Vårt förslag om att ansvaret för att anordna särskild undervisning på sjukhus överförs från skolhuvudmannen till den kommun där sjukhuset är beläget innebär en effektivisering av verksamheten. Även i detta sammanhang är barnperspektivet viktigt och elevernas behov ska tillgodoses så ändamålsenligt och effektivt som möjligt. Enligt vår bedömning kommer det att bli enklare att överblicka verksamheten och att garantera att eleverna får den undervisning de har rätt till när de vistas på sjukhus, om sjukhuset endast behöver samverka med en part, det vill säga kommunen där sjukhuset är beläget. I lagen föreslås ett bemyndigande som möjliggör föreskrifter om vad som ska gälla när ett sjukhus är beläget i två eller flera kommuner.

Enligt dagens ersättningssystem lämnas statsbidrag till kostnaderna för sjukhusundervisning från anslaget 1:6 Särskilda insatser på utbildningsområdet. Bidrag till kommuner för särskild undervisning på sjukhus m.m. Dessa medel disponeras och fördelas efter ansökan av Specialpedagogiska skolmyndigheten. Ersättning betalas till den kommun där sjukhuset ligger. Ersättningens storlek grundas på antalet tjänster och varierar därför mellan olika kommuner. Vi anser att dagens ersättningssystem fungerar väl och harmonierar med förslaget i övrigt. Detta förslag innebär således en tydlig reglering där både anordnansvaret och rätten till ersättning finns hos kommunen där sjukhuset är beläget.

22.6 Annat sätt för att fullgöra skolplikten

Förslag: Villkoren för att få fullgöra skolplikten på annat sätt ska skärpas genom att det måste föreligga synnerliga skäl för att medgivande ska kunna lämnas. Som tidigare ska ett beslut om återkallande av ett medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt gälla omedelbart om inte annat beslutas.

Skollagsberedningens förslag

Bestämmelserna om möjligheten att fullgöra skolplikten på annat sätt kvarstår i princip oförändrade sedan nuvarande skollags tillkomst. Bestämmelsen förknippas ofta med s.k. ”hemundervisning” och i förarbeten till bestämmelserna (prop. 1985/86:10 s. 50 f., s. 125 f.) anges bl.a. att hemundervisning i enstaka fall, och då främst i de lägre årskurserna, kan tänkas vara en godtagbar ersättning för skolgång om någon speciell yttre omständighet föreligger. Som exempel på en sådan omständighet nämns att barnet bor i glesbygd eller behöver särskild vård. Av praxis på området framgår också att bestämmelsen ofta aktualiseras när föräldrar av olika skäl, t.ex. filosofiska eller religiösa, vill ge sina barn undervisning i hemmet.

Av i dag gällande skolförfattningar framgår tydligt att undervisningen i skolan ska vara allsidig och saklig och därigenom utformas så att alla elever kan delta, oberoende av vilken religiös eller filosofisk uppfattning som eleven och hennes eller hans vårdnadshavare har. Mot denna bakgrund är det Skollagsberedningens uppfattning att det i dag inte finns något behov av en bestämmelse i skollagen som ger utrymme för hemundervisning p.g.a. religiös eller filosofisk uppfattning hos familjen. Sammantaget innebär detta att den nu föreslagna ändringen inte kan anses stå i strid med Sveriges internationella förpliktelser.

Det behövs emellertid även framöver ett visst utrymme för att under begränsad tid få medgivande till skolpliktens fullgörande på annat sätt. Som nämns i förarbetena till dagens bestämmelse kan det t.ex. handla om fall då en elev flyttat hit från något grannland men väljer att gå kvar i grannlandets skola under återstoden av en termin eller att en elev deltar i en filminspelning eller dylikt. Bestämmelsen bör också kunna aktualiseras när elever gör längre resor. I bestämmelsens lydelse ligger att den ska tillämpas med stor restriktivitet. Alla barns rätt till en likvärdig utbildning är en av grundstenarna i det svenska utbildningssystemet och den aktuella verksamheten måste för den begränsade tid som ett medgivande kan avse (upp till ett år i

sänder) framstå som ett fullgott alternativ till den reguljära undervisningen. Bedömningen om synnerliga skäl föreligger ska utgå från elevens intressen.

22.7 Gemensamma bestämmelser om bemyndigande

Förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, beträffande utbildning och annan verksamhet som omfattas av detta kapitel, meddela föreskrifter

1. om enskilds ansökan om godkännande eller förklaring
2. om rätt till bidrag och ansökningstid, antagning till, organisation av och det närmare innehållet i utbildningen eller verksamheten, samt 3. betygssättning.

Regeringen meddelar även föreskrifter om och vid vilken tidpunkt ett beslut om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag senast ska meddelas.

Skollagsberedningens förslag

I 1985 års skollag finns bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter gällande vissa utbildningar utanför det offentliga skolväsendet, som i Skollagsberedningens förslag motsvaras av utbildningar som regleras i 22 kap. i skollagen. Det gäller exempelvis utbildning i särskilda ungdomshem och utbildning vid sjukhus eller liknande. Skollagsberedningen finner det lämpligt att nu samla dessa bemyndiganden i en gemensam paragraf.

I lagen har tidigare angetts vid vilket sista datum en ansökan ska vara inlämnad för att en enskild huvudman ska kunna godkännas eller förklaras bidragsberättigad för ett visst år. För att möjliggöra en större flexibilitet på området föreslås i stället att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer nu

också bemyndigas att meddela föreskrifter om ansökningstid. Motsvarande bemyndigande föreslås också när det gäller en ansökan om godkännande som huvudman för en fristående skola. Förslag i frågan har lämnats av Utredningen om villkoren för fristående skolor i betänkandet Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet (SOU 2008:122).

Tidigare har betygsbestämmelser i utbildningsväsendet varit förordningsreglerade. Eftersom betygsbestämmelserna nu i stor utsträckning lyfts till lagen föreslår vi att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer också bemyndigas att meddela föreskrifter om betyg i de utbildningar som är aktuella. Även framdeles kommer det att finnas utrymme för flexibilitet när det gäller dessa utbildningar, vilket är motiverat bl.a. för att det inte i dag kan förutses hur dessa utbildningsformer kommer att utvecklas.

23 Annan pedagogisk verksamhet

23.1 Huvudprinciperna för vissa pedagogiska verksamheter i dagens skollag ska ligga fast

Förslag: Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds ska regleras som annan pedagogisk verksamhet och inte bilda egna skolformer. Huvudprinciperna för dessa verksamheter i dagens lagstiftning ska ligga fast.

Skollagsberedningens förslag

Familjedaghem, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet utgör i dag delar av förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Dessa verksamheter regleras i 2 a kap i 1985 års skollag. Även omsorg under s.k. obekväm arbetstid regleras inom bestämmelserna för förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. I sammanhanget ska nämnas att riksdagen nyligen har beslutat om lagändringar med anledning av regeringens proposition 2008/09:115 *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar*. Ändringarna avser bl.a. bestämmelser om kommunal bidragsskyldighet (barnomsorgspeng) till enskild verksamhet utöver förskola och fritidshem, mottagande i en kommuns verksamhet av barn från en annan kommun, interkommunal ersättning samt om utökad kommunal informationskyldighet

om kommunala och enskilda verksamheter inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg i kommunen. Ändringarna har beaktats i Skollagsberedningens förslag.

Skollagsberedningen föreslår att sådana bestämmelser som reglerar verksamheter som i något avseende ersätter eller kompletterar förskolan och fritidshemmet samlas i ett särskilt kapitel under benämningen *Annan pedagogisk verksamhet*. Benämningen på familjedaghem och flerfamiljslösningar samt andra verksamheter i olika varianter föreslås bli *pedagogisk omsorg*. Övriga verksamheter som ingår i kapitlet är öppen förskola, öppen fritidsverksamhet samt omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Ytterligare bestämmelser för verksamheterna t.ex. om tystnadsplikt och uppgiftsskyldighet finns i kap. 28 Övriga bestämmelser. Tillsyn regleras i kap. 24 Tillsyn m.m..

Av kap. 21 Entreprenad och samverkan framgår att kommunen får sluta avtal med någon annan kommun (samverkan) om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom annan pedagogisk verksamhet.

Skollagsberedningens förslag syftar till en tydligare reglering i jämförelse med Skollagskommitténs förslag. Detta innebär dock ingen förändring av kraven på kvalitet i verksamheterna jämfört med nuvarande lagstiftning.

23.2 Pedagogisk omsorg

Förslag: Benämningen på familjedaghem och flerfamiljslösningar och andra verksamheter i olika varianter ska vara pedagogisk omsorg. Verksamheten ska genom pedagogisk verksamhet och omsorg stimulera barns utveckling och lärande. Verksamheten ska utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. Verksamheten ska utformas så att den främjar social gemen-

skap samt förbereder barnen för fortsatt lärande. Läroplanen för förskolan ska vara vägledande för verksamheten.

Kommunen ska i stället för förskola eller fritidshem sträva efter att erbjuda ett barn pedagogisk omsorg, om barnets vårdnadshavare önskar det. Kommunen ska ta skälig hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform.

Skollagsberedningens förslag

Mångfald och valfrihet är viktiga kvalitetsfrågor och andra lösningar än förskola och fritidshem bör därför stimuleras. Med familjedaghem avses en pedagogisk verksamhet, där dagbarnvårdare i kommunal eller enskild regi tar emot inskrivna barn från andra familjer. Verksamheten är i allmänhet förlagd till dagbarnvårdarens hem. Föräldrar har dock olika behov och önskemål. Det finns därför skäl att förtydliga att alternativen till förskola och fritidshem inte endast kan vara familjedaghem utan även kan vara flerfamiljslösningar och andra verksamheter i olika varianter där det bedrivs pedagogisk verksamhet. Benämningen på de former som inte är förskola, fritidshem, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet eller omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds ska ges en enhetlig benämning i enlighet med riksdagens beslut med anledning av prop. 2008/09:115.

Familjedaghem utgör i dag ett viktigt komplement till förskolan och fritidshemmet av flera skäl. Av valfrihetsskäl är det viktigt att familjedaghem och flerfamiljslösningar samt andra verksamheter i olika varianter finns för barn, vars föräldrar önskar dessa verksamhetsformer för sina barn. Vissa barn kan också behöva vara i mindre grupper än vad förskolan och fritidshemmet kan erbjuda. Vidare kan det geografiska avståndet vara för långt till närmaste förskola eller så kan föräldrarnas arbetstider passa bättre med t.ex. familjedaghemets möjlighet till tidsmässig flexibilitet.

Familjedaghem och flerfamiljslösningar samt andra verksamheter i olika varianter ska genom pedagogisk verksamhet och

omsorg stimulera barns utveckling och lärande. Läroplanen för förskolan ska vara vägledande men inte bindande för pedagogisk omsorg på samma sätt som idag gäller för kommunala familjedaghem. Det innebär att verksamheterna kan tillämpa delar av läroplanen utifrån de förutsättningar som dessa verksamheter ger. Läroplanens avsnitt om normer och värden är lika relevanta för pedagogisk omsorg som för förskolan och blir därmed vägledande i samband med kvalitetsbedömningen vid prövningen av enskild verksamhet. Statens skolverk har på regeringens uppdrag utformat allmänna råd för familjedaghem (1999:3).

I likhet med vad som gäller enligt dagens lagstiftning ska verksamheten utgå från varje barns behov. Dagens reglering ska också behållas för att barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver. För att betona kopplingen till de övriga verksamheter som regleras i skollagens föreslår Skollagsberedningen även att det i lagen anges att verksamheten ska utformas så att den främjar social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt lärande.

Erbjudande om pedagogisk omsorg

I dagens skollag ingår familjedaghem som en del i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen. Kommunerna ska utan oskäligt dröjsmål erbjuda antingen förskola eller familjedaghem respektive fritidshem eller familjedaghem, varvid kommunen ska ta skäligen hänsyn till önskemål från barnets vårdnadshavare om omsorgsform.

Skollagskommittén föreslog att kommunen ska sträva efter att i stället för förskola erbjuda ett barn familjedaghem om vårdnadshavarna önskar det. Riksdagens beslut med anledning av prop. 2008/09:115 innebär ändringar i skollagen som gäller benämningen på förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg och som ska träda i kraft den 1 juli 2009. Ändringarna innebär att sådan verksamhet som inte är förskola eller fritidshem och inte

heller öppen förskola eller öppen fritidshemsverksamhet ska benämnas pedagogisk omsorg. Begreppet familjedaghem ersätts med pedagogisk omsorg i skollagen och annan lagstiftning. Pedagogisk omsorg utgör på det sättet ett samlingsbegrepp där familjedaghem är en av flera tänkbara varianter. Jämfört med dagens bestämmelser kommer en förändring av skollagen på denna punkt att innebära en förstärkning av föräldrarnas möjligheter att välja pedagogisk omsorg som verksamhetsform. Familjedaghem och flerfamiljslösningar samt andra verksamheter i olika varianter betonas därmed som viktiga komplement till förskolan och fritidshemmet.

Olika former av pedagogisk omsorg i enskild regi väntas främja en större variation av utövare som uppfyller kvalitetskraven. Detta ökar föräldrarnas frihet att välja verksamhetsform för sina barn. Dessa reformer avses tillförsäkra föräldrar tillgång till olika drifts- och verksamhetsformer och underlätta att besluten fattas så nära medborgarna som möjligt. Familjerna ska kunna välja verksamhet för sina barn utifrån sina behov och önskemål. Kommunen ska enligt vårt förslag sträva efter att tillgodose önskemål från barnets vårdnadshavare om pedagogisk omsorg i stället för förskola eller fritidshem.

23.3 Öppen förskola

Förslag: En kommun ska kunna anordna öppen förskola som komplement till förskola och pedagogisk omsorg.

Den öppna förskolan ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de till barnen medföljande vuxna samtidigt som dessa ges möjlighet till social gemenskap.

Skollagsberedningens förslag

Öppen förskola ingår i dagens skollag som en del av förskoleverksamheten och har till uppgift att genom pedagogisk verksamhet erbjuda barn fostran och omvårdnad. Den öppna förskolan definieras som en kompletterande verksamhet till förskola och familjedaghem men skiljer sig från dessa i flera avseenden. Skollagsberedningen föreslår att bestämmelsen om öppen förskola ska ange verksamhetens syfte och målgrupp samt även framhålla den öppna förskolans kompletterande funktion till förskola och till pedagogisk omsorg i form av familjedaghem samt flerfamiljslösningar och andra verksamheter.

Kommunerna är inte skyldiga att anordna öppen förskola. Barn och föräldrar har ingen formell plats att ta i anspråk och barnen är inte inskrivna i den öppna förskolan. Verksamheten vänder sig till barn och föräldrar som är hemma på dagarna, t.ex. under föräldraledigheten. För dessa är verksamheten en viktig social träffpunkt, där barnen ges tillfälle att tillsammans med en förälder eller annan vuxen delta i en verksamhet i gruppens form, som syftar till att ge pedagogisk stimulans.

I många kommuner använder familjdaghemmen den öppna förskolan som resurs och mötesplats. Dagbarnvårdare deltar tillsammans med barnen i den öppna förskolans verksamhet. Där kan de under ledning av förskollärare få stöd för den pedagogiska utvecklingen av sin egen verksamhet. Även andra former av pedagogisk omsorg bör kunna använda öppna förskolan som resurs för erfarenhetsutbyte, social gemenskap och som stöd i utvecklingen av sin verksamhet.

Statens skolverk har på regeringens uppdrag utformat allmänna råd för den öppna förskolan (Allmänna råd med kommentarer för öppen förskola 2000:1). Råden har anknytning till förskolans läroplan, som inte gäller för den öppna förskolan men kan vara vägledande i verksamheten.

Öppen förskola drivs i dag även av andra huvudmän än kommunen eller är samorganiserad med till exempel barn- eller mödrahälsovården och socialtjänsten i s.k. familjecentraler. Det

är även fortsättningsvis viktigt att verksamheten utvecklas utifrån lokala behov.

23.4 Öppen fritidsverksamhet

Förslag: Öppen fritidsverksamhet ska kunna erbjudas elever i grundskolan och motsvarande skolformer samt i andra utbildningsformer där skolplikten kan fullgöras, i stället för fritidshem från och med höstterminen det år eleven fyller 10 år till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år. Öppen fritidsverksamhet ska genom pedagogisk verksamhet komplettera utbildningen i skolan. Verksamheten ska erbjuda barnen rekreation och en meningsfull fritid samt möjlighet till utveckling och lärande.

Skollagsberedningens förslag

Verksamhetens uppdrag

Öppen fritidsverksamhet ska kunna erbjudas i stället för fritidshem till barn i åldern 10–13 år. Den öppna fritidsverksamheten ska komplettera skolan, både tids- och innehållsmässigt samt bidra till att barnen ges möjlighet till utveckling och lärande. Verksamheten ska, som framgår av nuvarande lagstiftning, utgå från varje barns behov. För barn i behov av sådant särskilt stöd som endast kan ges i fritidshem ska en kommun dock alltid erbjuda plats i fritidshem.

Tillgången till öppen fritidsverksamhet varierar kraftigt mellan kommunerna. Hösten 2007 fanns det 605 verksamheter och de anordnades i endast var fjärde kommun. Skolverkets föräldraenkät som genomförts 1999, 2002 och 2005, visar att efterfrågan på öppen fritidsverksamhet är betydligt större än tillgången.

Statens skolverk har på regeringens uppdrag utformat allmänna råd för öppen fritidsverksamhet (Allmänna råd med kommentarer för öppen fritidsverksamhet, 2000:2). Råden har anknytning till läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo 94). Läroplanen gäller inte för öppen fritidsverksamhet men kan vara vägledande för verksamheten. Den pedagogiska verksamheten ska enligt råden utgå från den syn på barns utveckling och lärande som kommer till uttryck i läroplanen.

Den öppna fritidsverksamheten är en enklare form av verksamhet som inte erbjuder samma grad av omsorg och tillsyn och barngrupperna kan vara mer flexibla i jämförelse med fritidshemmen. I gengäld ska verksamheten anpassas mer till äldre barns behov. Vilken form, fritidshem eller öppen fritidsverksamhet, som är mest lämplig i ett enskilt fall beror på barnets behov och förutsättningar samt önskemål från barnets vårdnadshavare. Huvudmannen har ett ansvar för att den öppna fritidsverksamheten uppfyller de kvalitetskrav, som det är rimligt att ställa på pedagogisk verksamhet för barn. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med att barnen erbjuds en säker och utvecklande miljö, även om det sker i friare former än i fritidshemmet.

Barn i behov av särskilt stöd

Eftersom den öppna fritidsverksamheten har andra förutsättningar och en annan inriktning än fritidshemmet har personalen inte samma möjlighet att ge barn särskilt stöd. Även i den öppna fritidsverksamheten bör dock personalen uppmärksamma barn i behov av särskilt stöd och medverka till att barnen får det stöd de behöver. Utifrån önskemål från barnets vårdnadshavare kan också ett barn i behov av särskilt stöd delta i öppen fritidsverksamhet, om dess behov kan tillgodoses i sådan verksamhet.

23.5 Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds

Förslag: Kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete eller familjens situation i övrigt.

Skollagsberedningens förslag

Det är en viktig utgångspunkt att omsorg för barn ska erbjudas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete, studier eller barnets eget behov. Detta är också en förutsättning för kvaliteten i förskolan, fritidshemmet och annan pedagogisk verksamhet att dessa anpassas till barns och föräldrars behov, även om föräldrars arbetstider varierar i omfattning och tidsmässig förläggning.

Enligt 2 a kap. 6 § första stycket i 1985 års skollag ska förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg tillhandahållas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller barnets eget behov. I förarbetena till denna bestämmelse (prop. 1993/94:11 s. 33) framhålls att det givetvis är önskvärt att verksamheten om möjligt även erbjuds till barn, vars föräldrar har s.k. obekväma arbetstider eller t.o.m. nattarbetar. Det skulle dock enligt propositionen leda för långt att uppställa ett generellt krav på att verksamheten ska kunna erbjudas på andra tider än vad som kan anses som normal arbetstid på dagtid under vardagar.

Statens skolverk har tidigare tolkat bestämmelserna i dagens skollag i samband med tillsynsbeslut. Myndigheten har då kommit fram till att kommunerna är skyldiga att erbjuda omsorg för barn också under föräldrars s.k. obekväma arbetstid. Skolverket har anfört att kommunerna är skyldiga att göra en individuell prövning av varje ansökan om omsorg för barn på obekväma

arbetstid. I senare tillsynsbeslut har Skolverket dock intagit en mer restriktiv hållning till möjligheten att få omsorg under s.k. obekväm arbetstid.

Omsorg för barn under s.k. obekväm arbetstid har även varit föremål för domstolsprövning. I en dom från Regeringsrätten (RÅ 2007 ref. 2) konstateras att även om kommunen är skyldig tillhandahålla förskola i den omfattning som behövs för att även småbarnsföräldrar ska kunna förvärvsarbeta på heltid och att det innebär att kommunen bör förlägga verksamheten till sådana tider som passar de flesta förvärvsarbetande föräldrar, så finns ingen skyldighet att tidsmässigt anpassa verksamheten till enskilda föräldrars önskemål.

Utgångspunkten för Skollagsberedningens förslag är att det i ett modernt samhälle ska gå att kombinera föräldraskap och förvärvsarbete. Många yrkesgrupper, t.ex. inom kulturområdet, har arbetstider helt eller delvis förlagda till kvällar, nätter eller helger. Här bör dock vägas in i bedömningen om arbetsgivaren har möjligheter att förlägga arbetet till vardagar under dagtid för de föräldrar som behöver det. Föräldrar ska kunna känna sig trygga med omsorgen för sina barn, även om de arbetar andra tider än dagtid måndag till fredag. Om män och kvinnor ska ges samma möjligheter till ekonomiskt oberoende, utvecklingsmöjligheter i arbetet och delat ansvar för hem och barn, krävs det att samhället ger stöd till dem som arbetar inom yrken som medför tjänstgöring på udda tider. Inte minst för ensamstående föräldrar är omsorg för barn under s.k. obekväm arbetstid viktig. Även för näringslivet på en ort kan det vara viktigt att omsorg anordnas även under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds för att kunna behålla och rekrytera rätt kompetens.

Gällande lagstiftning har tolkats olika av de inblandade parterna och olikheterna mellan kommunerna har uppmärksamats. Många kommuner erbjuder dock omsorg under föräldrars obekväma arbetstider på ett kvalitativt mycket bra sätt genom nattöppna förskolor, familjedaghem eller barnvårdare i det egna hemmet.

Av Skolverkets officiella statistik för 2007 framgår att av de cirka 780 000 barn som var inskrivna i förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen hade knappt 3 600 barn omsorg under s.k. obekväma arbetstider i 128 kommuner. Det rör sig således om en liten grupp barn, men antalet har ökat med 248 fler barn i ytterligare fyra kommuner jämfört med 2004.

Det finns behov av att förtydliga regelverket kring omsorg under kvällar, nätter och helger. Vi föreslår därför att en bestämmelse införs med den innebörden att kommunerna under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds ska sträva efter att tillhandahålla omsorg för barn vars föräldrar har förvärvsarbete på s.k. obekväm arbetstid. Utgångspunkten bör vara att omsorg ska erbjudas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller familjens situation i övrigt, om föräldrarna inte själva kan ordna omsorgen. Som exempel på vad som kan utgöra familjens situation i övrigt kan nämnas ensamstående föräldrar samt barn med förälder som fullgör värnplikts-tjänstgöring, är intagen på behandlingshem, kriminalvårdsanstalt eller liknande. Sådan omsorg bör erbjudas från och med ett års ålder till och med vårterminen det år barnet fyller 13 år.

Att sträva efter innebär enligt vårt förslag att en kommun inte utan vidare kan avstå från att tillhandahålla sådan omsorg. Ambitionen måste vara att tillhandahålla omsorg även under s.k. obekväm arbetstid åt familjer som har behov av det. Om kommunen vid en viss tidpunkt inte har någon efterfrågan måste kommunen ändå planera för att tillhandahålla omsorg, när situationen förändras.

Detta innebär att det inte bör vara möjligt för en kommun att generellt avskaffa tillgången till kommunalt finansierad omsorg för barn till föräldrar som förvärvsarbetar under s.k. obekväma tider. Å andra sidan innebär det ingen rättighet att i enskilda fall få omsorg under obekväm arbetstid. Föräldrars ansvar för att hitta lösningar på barnets behov av omsorg kvarstår.

Kommunen bör, för varje ansökan om plats, göra en individuell bedömning utifrån de lokala förutsättningarna och besluta om plats därefter. I bedömningen bör även ingå föräldrarnas

reella möjligheter att ordna omsorg för sina barn själva. Ansvarig nämnd och förvaltning för förskola, pedagogisk omsorg och fritidshem bör svara för behovsprövningen.

Omsorg för barn under s.k. obekväma arbetstider ska inte betraktas som en skolform, till skillnad mot förskolan, och inte heller åläggas de krav som ställs på en sådan verksamhet. Det är viktigt att bygga vidare på de kunskaper och goda erfarenheter som redan finns av denna verksamhet. Omsorgen ska som i dag kunna erbjudas i olika former som nattöppna förskolor, familjedaghem eller barnvårdare i det egna hemmet. Naturligtvis kan även omsorg under s.k. obekväm arbetstid anordnas i flerfamiljslösningar och andra verksamheter. Det ska vara upp till kommunen att besluta i vilka former verksamheten ska bedrivas samt tidpunkten för när kvällsomsorgen tar vid efter dagtid. Syftet med förslaget är att i lagstiftningen förtydliga gällande rättsläge. Förslaget innebär därför inte några utökade ekonomiska krav på kommunerna.

23.6 Gemensamma bestämmelser för annan pedagogisk verksamhet

23.6.1 Övergripande utgångspunkter

Förslag: Verksamhet i pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds ska utformas med respekt för barnets rättigheter och i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna, såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Den ska främja och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som vårt samhälle vilar på.

Var och en som verkar inom verksamheten ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov samt utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Skollagsberedningens förslag

De övergripande målen i förslaget till ny skollag gäller för samtliga skolformer samt fritidshemmet men däremot inte för annan pedagogisk verksamhet. Det är dock viktigt att det i den nya skollagen även för pedagogisk omsorg, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet anges övergripande mål, som bygger på de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som samhället vilar på. Detta ska även gälla för omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Den värdegrund och de normer och värden som anges i läroplanerna för förskolan och det obligatoriska skolväsendet ska genomsyra annan pedagogisk verksamhet. Se vidare avsnitt 23.5.

Barnkonventionen och de rättigheter som uttrycks där ska genomsyra all lagstiftning som rör barn. För att tydliggöra detta anges att verksamheten ska utformas med respekt för barnets rättigheter. Bestämmelserna i 1 kap. 9 § i den nya lagen gäller därför även för annan pedagogisk verksamhet. Bestämmelsen anger att i all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn ska barnets bästa vara utgångspunkt. Barnets inställning ska så långt det är möjligt klargöras. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Det är grundläggande att verksamheterna utgår från en helhetssyn på barns behov och utveckling samt främjar allsidiga kontakter och social gemenskap både mellan barnen och mellan barn och vuxna. Pedagogiken ska utgå från att utveckling och lärande ständigt sker. Detta har sin motsvarighet i bestämmelser

för andra pedagogiska verksamheter och ska gälla även pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds.

23.6.2 Kvalitet i verksamheten

Förslag: Verksamhet i pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler i grupper med lämplig sammansättning och storlek. För sådan verksamhet ska det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnets behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

En kommun ska systematiskt följa upp och utvärdera verksamhet i pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Det systematiska kvalitetsarbetet ska dokumenteras.

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i en verksamhet ska kommunen vidta nödvändiga åtgärder. Kommunen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas av kommunen på lämpligt sätt.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser att reglering av verksamhetens kvalitet och därmed vilka krav som kan ställas på verksamheten, liksom i dag måste framgå av bestämmelserna. För att skapa en verksamhet av god kvalitet måste hänsyn tas till strukturella faktorer som barngruppens storlek och personaltäthet. Detta samspelar i sin tur med personalens kompetens, lokalernas stor-

lek och utformning samt barngruppens sammansättning socialt, etniskt, köns- och åldersmässigt.

Dagens lagstiftning rörande barngrupper och lokaler ska därför bibehållas. Barnens självkänsla och identitet utvecklas i samspelet med andra barn och vuxna. Barngruppens sammansättning och storlek har en stor betydelse för barnens trivsel och utveckling och ger pedagogiska förutsättningar för verksamhetens utformning. Det är också viktigt ur säkerhetssynpunkt att dagbarnvårdare och annan personal kan ha överblick över barnen. Det finns däremot inga belegg för att det skulle finnas någon gruppstorlek eller personaltäthet som är den optimala i alla sammanhang. Förutsättningarna varierar från grupp till grupp och från tid till annan. Gruppernas storlek och sammansättning i öppen förskola och öppen fritidsverksamhet kan dessutom variera från dag till dag. Verksamheten bör därför vara flexibel och bestämmelserna ska tillämpas utifrån verksamheternas varierande förutsättningar.

Lokalerna ska vara anpassade för sitt ändamål. Dagbarnvårdare, annan personal, andra vuxna och barn i verksamheterna ska vistas i en säker, god och hälsosam miljö. Lokalernas storlek och utformning, miljö och material ska vara beskaffade så att uppgiften att ge en god pedagogisk verksamhet understöds och kan genomföras.

Personalens kompetens och engagemang är den viktigaste faktorn för verksamhetens kvalitet. Kompetensen hör ihop med erfarenhet, utbildning, möjligheter till kompetensutveckling och tillgång till pedagogisk handledning. För att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet ska kunna tillgodoses bör dagbarnvårdare och personal i annan pedagogisk omsorg samt personal i öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds, precis som i dag ha en utbildning med inriktning mot barn eller erfarenhet av att arbeta med barn i de åldrar det gäller.

Systematiskt kvalitetsarbete

Alla barn ska erbjudas en verksamhet som är likvärdig och av god kvalitet. Detta uppdrag kräver utvecklade arbetsformer i varje kommun för att planera, säkra och utveckla kvaliteten på lokal nivå. Kvalitetsarbetet ska utgöra ett stöd för det lokala förbättringsarbetet, för dialog mellan föräldrar och personal om verksamhetens måluppfyllelse, för behovet av utveckling samt för att stödja dialogen mellan verksamheten och den centrala nivån i kommunen.

Vårt förslag utgår från kommunernas ansvar för styrning, ledning och planering. Kommunerna måste följa upp och utvärdera verksamheten för att kunna se om den bedrivs i enlighet med de nationella och kommunala målen. Det är därför av stor vikt att det bedrivs ett systematiskt kvalitetsarbete i pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under den tid då förskola och fritidshem inte erbjuds. Kvalitetsarbetet ska dokumenteras. Detta motsvaras till viss del av det som gäller inom skolväsendet för barn och ungdomar.

Om det vid uppföljning, utvärdering, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i en verksamhet ska kommunen vidta nödvändiga åtgärder. En kommun måste därför ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas av kommunen på lämpligt och lättillgängligt sätt.

23.6.3 Avgifter och bidrag

Förslag: För plats i pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem samt sådan omsorg som erbjuds under tid då förskola och fritidshem inte erbjuds ska avgifter få tas ut på det sätt som anges i de kapitel som behandlar förskola respektive fritidshem.

Kommunen ska lämna bidrag till enskild huvudman för pedagogisk omsorg förutsatt att verksamheten uppfyller vissa

krav. Dessa krav är att kommunen tillförsäkras insyn i verksamheten, att den enskilde har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för motsvarande offentlig verksamhet, att verksamheten inte medför påtagliga negativa följder för kommunens motsvarande verksamhet, att verksamheten är öppen för alla barn och att avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet.

Om en enskild huvudman som har godkänts som huvudman för fritidshem i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till en elev ska bidrag lämnas av hemkommunen, om kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller kvalitetskraven och avgifterna inte är oskäligt höga.

Kommunen ska även kunna lämna bidrag till övrig annan pedagogisk verksamhet som bedrivs av en enskild huvudman. Kraven är att kommunen tillförsäkras insyn i verksamheten, att verksamheten uppfyller kvalitetskraven och att avgifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad i motsvarande verksamhet.

Skollagsberedningens förslag

I likhet med Skollagskommitténs förslag, dagens bestämmelser samt de avgiftsbestämmelser för plats i förskola eller fritidshem som framgår av lagens 7 och 13 kap., föreslår vi att en kommun får ta ut skäliga avgifter för plats i pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem. Avgifterna får tas ut enligt grunder som kommunen bestämmer.

Bidrag

Etableringsfriheten omfattar i dagens lagstiftning enbart förskolor och fritidshem. Den omfattar inte t.ex. familjedaghem och öppen förskola. Enligt nuvarande bestämmelser i skollagen är kommunen inte skyldig att lämna bidrag till dessa verksamheter. Kommunen har dock möjlighet i 2 a kap. 17 § fjärde stycket skollagen att lämna bidrag till sådan verksamhet om den uppfyller de i 2 a kap. 3 § skollagen angivna kraven på personalens utbildning eller erfarenhet, barngruppernas sammansättning och storlek, lokalernas ändamålsenlighet samt att avgifterna inte är oskäligt höga.

För att stimulera ökad mångfald, en större variation av anordnare som uppfyller kvalitetskraven, bredda utbudet samt öka föräldrarnas valmöjlighet föreslås ytterligare ändringar i skollagen. Riksdagen har antagit regeringens proposition 2008/09:115 *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för tre-åringar*. Bestämmelserna om bidragsskyldighet (barnomsorgspeng) till enskild verksamhet bereds därför även i detta sammanhang. Ändringarna innebär i huvudsak en fortsättning på de reformer som inleddes med införandet av etableringsfrihet för enskilda förskolor och fritidshem. Förslaget innebär en ytterligare utvidgning av kommunernas bidragsskyldighet till att gälla även familjedaghem samt flerfamiljslösningar och andra verksamheter (barnomsorgspeng). Kommunen ska lämna bidrag under vissa förutsättningar till pedagogisk omsorg, som anordnas av enskild. Bidrag ska lämnas om kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, den enskilde har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för motsvarande offentlig verksamhet, verksamheten är öppen för alla barn. Något krav på att söka kommunens godkännande bör inte finnas, men godkännande ska vara en förutsättning för att enskilda verksamheter ska ha rätt till offentliga bidrag för de barn som tas emot.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen mot-

svarande verksamhet. Om ett barn har omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter uppstår för kommunen.

För fritidshem som anordnas av enskild huvudman kommer huvudmännen att vara garanterade bidrag från kommunen enligt 13 kap. 16 §. Samtidigt får huvudmannen rätt att erbjuda elever från tio års ålder öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem. Av den anledningen behövs även en bestämmelse som garanterar enskilda huvudmän bidrag för öppen fritidsverksamhet.

Kommunen ska, under vissa förutsättningar, kunna lämna bidrag till andra verksamheter som anordnas av enskild. Det gäller öppen förskola, öppen fritidsverksamhet, som anordnas av enskild som samtidigt inte är huvudman för en fristående skola, samt omsorg under tid då förskola och fritidshem inte erbjuds. Bidrag kan lämnas om kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten och de kvalitetskrav som anges uppfylls. Bidragsbeloppet bör inte oskäligt avvika från kommunens kostnad för motsvarande verksamhet.

24 Tillsyn m.m.

24.1 Inledning

I ett system där ansvaret för verksamheten är decentraliserat till kommuner och enskilda huvudmän och som bygger på principen om mål- och resultatstyrning krävs en tydlig och effektiv uppföljning, utvärdering, granskning och tillsyn. En likvärdig skola kräver att rättssäkerheten och kvaliteten i verksamheten kan säkerställas. För elevernas skull är det av yttersta vikt att tidigt uppmärksamma och påpeka brister i en skola. De krav som ställs i skollagen och andra föreskrifter måste hävdas aktivt och staten måste fordra att åtgärder vidtas, när kraven inte är uppfyllda.

Statens skolinspektion har tillsyn över och svarar för kvalitetsgranskning av skolväsendet m.m. Den prövar ärenden om godkännande av utbildningar som motsvarar förskoleklassen som bedrivs av fristående skolor och fristående skolor som motsvarar grundskolan eller särskolan och internationella skolor på grundskolenivå, samt återkallande av sådant godkännande. Skolinspektionen prövar även ärenden om rätt till bidrag till fristående skolor motsvarande gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan och internationella skolor på gymnasienivå, samt återkallande av sådan rätt.

24.2 Ansvar för nationell uppföljning och utvärdering

Förslag: Statens skolverk ska på nationell nivå följa upp och utvärdera skolväsendet samt övriga utbildningar och verksamheter som står under Statens skolinspektions tillsyn. Skolverket ska även följa upp och utvärdera annan pedagogisk verksamhet som regleras i skollagen.

Huvudmannen för en utbildning eller en verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering ska lämna sådana uppgifter och sådan verksamhetsredovisning till Skolverket som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka uppgifter eller vilken verksamhetsredovisning som ska lämnas samt vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs.

Skolverket får förelägga en huvudman att fullgöra sina skyldigheter enligt ovan.

Skollagsberedningens förslag

Uppföljning och utvärdering på nationell nivå av skolväsendet ger såväl regering och riksdag som allmänhet överblick över utvecklingen inom verksamhetsområdet. Skolverket bidrar till uppföljningen och utvärderingen med underlag för Skolinspektionens verksamhet. I dag regleras ansvaret för uppföljning och utvärdering i förordningen (2008:612) med instruktion för Statens skolverk och omfattar skolväsendet, förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen.

Skollagsberedningen föreslår att Skolverkets ansvar för nationell uppföljning och utvärdering av skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna samt av särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet ska regleras i skollagen. Ett skäl för detta

är uppföljningens och utvärderingens centrala betydelse för arbetet med att värna en likvärdig utbildning av hög kvalitet. Det är också rimligt mot bakgrund av att huvudmannens ansvar för att planera, följa upp och utvärdera den egna verksamheten ska regleras i den nya skollagen.

Vi föreslår att huvudmannen för en utbildning eller en verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering ska vara skyldig att lämna de uppgifter och den verksamhetsredovisning till Skolverket som verket behöver för sin uppföljning och utvärdering.

Skolverket föreslås få rätt att förelägga en huvudman för en utbildning eller en verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering eller annan som ska lämna upplysningar att fullgöra sin skyldighet.

Vidare föreslås regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer få ett bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs.

24.3 Definition av tillsyn

Förslag: Med tillsyn avses i denna lag en oberoende och självständig granskning som syftar till att den utbildning eller annan pedagogisk verksamhet som granskas uppfyller de villkor som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift eller de särskilda villkor som har meddelats med stöd av en sådan föreskrift. Med tillsyn avses även beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av den huvudman som bedriver verksamheten.

Skollagsberedningens förslag

Enligt propositionen Ansvaret för skolan (prop. 1990/91:18 s. 108) ska tillsynen komplettera uppföljningen och utvärderingen. Tillsynen ska syfta till att rätta till brister och förhållanden som inte kan ge utslag i en samlad utvärdering, men som kan ha betydelse för enskilda. Tillsynen gäller områden som är viktiga för den enskilde eleven: elevens rätt, integritet och rättssäkerhet samt bestämmelser som är viktiga för den nationella likvärdigheten. Tillsynen är en kontroll av att offentliga och enskilda skolhuvudmän följer bestämmelserna i bl.a. skollagen och läroplanerna. Någon värdering därutöver görs inte inom ramen för tillsynen.

Riksdagens revisorer lämnade förslag angående tillsynen av skolan (1993/94:RR11) om en bredare och mer aktiv tillsyn. Revisorerna ansåg att Skolverket i sin tillsyn inte tillräckligt beaktat kommunernas skyldighet att själva kontrollera sin skolverksamhet. Utbildningsutskottet (bet. 1994/95:UbU1) föreslog bifall till revisorernas förslag och att riksdagen skulle göra ett tillkännagivande till regeringen om utökad och mer aktiv tillsyn. Utskottet betonade bl.a. tillsynen i frågor som rör hur skolhuvudmannen tar ansvar för sin egenkontroll av skolverksamheten.

Enligt Tillsynsutredningen (SOU 2002:14) är tillsyn ett samhällsstyrande instrument i situationer där staten har garanterat medborgarna att en viss verksamhet ska nå upp till en viss standard. Kärnan i tillsynsrelationen är rätten för ett tillsynsorgan att granska ett tillsynsobjekt, dvs. den verksamhet som är föremål för de av staten fastställda normerna, och att rikta krav mot den som är ansvarig för tillsynsobjektet, dvs. huvudmannen.

Skollagsberedningen föreslår att tillsynsbegreppet inom skollagens område definieras så att tillsyn ska avse en oberoende och självständig granskning, som syftar till att den utbildning eller annan pedagogisk verksamhet som granskas uppfyller de villkor som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift eller de

särskilda villkor som har meddelats med stöd av en sådan föreskrift.

24.3.1 Dagens reglering av ansvaret för tillsyn

Statens skolinspektions tillsynsansvar regleras huvudsakligen i förordningen (2008:613) med instruktion för Statens skolinspektion. Enligt denna ska myndigheten granska kvaliteten i skolväsendet, förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen samt ha tillsyn över:

- det offentliga skolväsendet samt den av det allmänna anordnade förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen,
- kommunernas skyldighet att hålla sig informerade om icke skolpliktiga ungdomar (kommunernas uppföljningsverksamhet),
- hur kommunen fullgör sitt tillsynsansvar i fråga om enskilda förskolor och enskilda fritidshem samt enskilda förskoleklasser som inte Skolverket har tillsyn över,
- kommunernas skyldighet att se till att skolpliktiga barn får föreskriven utbildning,
- utbildning vid fristående skolor (enligt 9 kap. skollagen),
- utbildning vid riksinternatskolor,
- utbildningen vid särskilda ungdomshem enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga,
- sjukhusundervisning/motsvarande för skolpliktiga elever,
- visstidsutbildning vid särskilda resurscenter,
- kommunens handläggning av frågor som rör fullgörande av skolplikten på annat sätt än som annars anges i skollagen,
- vissa andra utbildningar och verksamheter i den omfattning som följer av särskilda bestämmelser eller särskilda beslut.

Tillsynen över verksamhet med enskild huvudman regleras i dag även i lag. Av 9 kap. 11 och 13 §§ skollagen (1985:1100) framgår att fristående skolor för barn och ungdom ska stå under tillsyn av Statens skolinspektion. Vidare framgår av 2 a kap. 15 § samt 2

b kap. 8 § skollagen att kommunerna har tillsyn över enskild förskola och enskilt fritidshem, samt enskild förskoleklass om denna inte står under tillsyn av Statens skolinspektion.

24.3.2 Ansvaret för tillsyn ska regleras i skollagen

Förslag: Statens skolinspektion ska ha tillsyn över skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna samt verksamhet som bedrivs enligt bestämmelserna om särskilda utbildningsformer med visst undantag samt annan pedagogisk verksamhet med offentlig huvudman.

Varje kommun ska inom sitt område utöva tillsyn över enskild verksamhet som godkänns av kommunen. Det gäller förskolor med enskild huvudman samt fritidshem och förskoleklass med enskild huvudman samt annan pedagogisk verksamhet vars huvudman inte godkänns av staten. Statens skolinspektion ska ha tillsyn över hur kommunen fullgör detta tillsynsansvar. Länsstyrelserna och Socialstyrelsen ska utöva tillsyn över viss verksamhet.

Statens skolinspektion ska dessutom ha tillsyn över hur kommunen fullgör sitt ansvar för att se till att skolpliktiga barn får föreskriven utbildning samt kommunens handläggning av frågor som rör fullgörande av skolplikten på annat sätt. Myndigheten ska vidare ha tillsyn över hur hemkommunen informerar sig om icke skolpliktiga ungdomars sysselsättning.

Skollagsberedningens förslag

Det är angeläget att ansvaret för tillsynen över skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna tydligt framgår av skollagen. I dag finns ingen lagreglering av Skolinspektionens tillsyn av verksamheter med offentlig huvudman. I dag är enbart tillsynen av fristå-

ende skolor reglerad i skollagen, medan tillsynsuppdraget i övrigt främst framgår av förordningen (2008:613) med instruktion för Statens skolinspektion. Vidare finns bestämmelser om tillsyn i ett antal statsbidragsförordningar. Behovet att i lag reglera tillsynsmyndighetens mandat att utöva tillsyn har framförts inte bara av Skollagskommittén (SOU 2002:121) utan även av Riksrevisionsverket (RRV 2001:24), Riksdagens revisorer (2001/02:13), Tillsynsutredningen (SOU 2002:14) samt Svenska Kommunförbundet (*Kommunal självstyrelse Statlig tillsyn av kommunerna – delrapport, 1994*). Den dåvarande regeringen redovisade sin syn i denna fråga i sin utvecklingsplan om kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning (skr. 2001/02:188). Liksom Tillsynsutredningen konstaterade regeringen att förhållandet att tillsynen inte är reglerad i lag skiljer skolområdet från andra samhällsområden. I utvecklingsplanen gjorde regeringen bedömningen att tillsynen av förskolan och det offentliga skolväsendet borde regleras i skollagen.

En lagreglering av tillsynen motiveras, enligt vår uppfattning, främst av att de sanktioner som är förknippade med tillsynen är uttryck för en långtgående myndighetsutövning. Ambitionen är också att regleringen av verksamhet i offentlig och enskild regi ska vara så likvärdig som möjligt. Ett första steg är att tillsynen i båda fallen regleras i lag. Det är dock inte möjligt att i alla avseenden skapa en helt likformig reglering för offentlig och enskild verksamhet, bl.a. på grund av att den offentliga huvudmannen har ett mer långtgående ansvar att erbjuda alla barn och ungdomar utbildning än den enskilda huvudmannen.

Skollagsberedningen föreslår att det statliga mandatet att utöva tillsyn och granska verksamhetens kvalitet ska regleras i skollagen. Vi föreslår att det utformas så att tillsynen avser efterlevnaden av skollagen, föreskrifter som meddelats med stöd av lagen samt bestämmelser om utbildningen som kan finnas i annan författning. Regleringen innebär inte något hinder mot regeringens möjlighet att föreskriva om tillsyn över verksamhet, som inte omfattas av skollagen i de fall regeringen meddelar föreskrifter om verksamheten.

Skollagsberedningen föreslår vidare att skollagen ska ange de områden som staten ska utöva tillsyn över. Vi föreslår att bestämmelserna utformas så att det tydligt framgår att staten ska ha tillsyn över skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna, i den mån kommunen inte har tillsyn över verksamheten, samt verksamhet enligt reglerna om särskilda utbildningsformer (22 kap. i förslaget till skollag) och annan pedagogisk verksamhet med offentlig huvudman (23 kap. i förslaget till skollag).

Vi föreslår att kommunen ska ha tillsyn över sådan verksamhet vars huvudman kommunen godkänner, dvs. fristående förskolor och fristående fritidshem. För förskola och fritidshem är detta i dag reglerat i 2 a kap. 15 § skollagen, för förskoleklassen i 2 b kap. 8 § samma lag. Statens skolinspektion ska ha tillsyn över hur kommunen fullgör sitt tillsynsansvar i fråga om fristående förskolor och fristående fritidshem och sådana förskoleklasser samt annan pedagogisk verksamhet som staten inte har tillsyn över. Här kan erinras om att barn enligt 1 kap. 9 § ska ges möjlighet att komma till tals i alla frågor som rör honom eller henne.

Vi föreslår vidare att det i lag regleras att tillsynsmyndigheten ska ha tillsyn över hur kommunen fullgör sitt ansvar för att se till att skolpliktiga barn får föreskriven utbildning i enlighet med vad som framgår av lagen. Myndigheten ska också ha tillsyn över kommunens handläggning av frågor som rör fullgörande av skolplikten på annat sätt än som annars anges i skollagen. I båda fallen framgår detta i dag av förordningen (2008:613) med instruktion för Statens skolinspektion. Vi föreslår även att Statens skolinspektion ska ha tillsyn över hur hemkommunen informerar sig om icke skolpliktiga ungdomars sysselsättning.

Med detta förslag kommer tillsynen att omfatta verksamhet med såväl offentlig som enskild huvudman. Skollagsberedningen bedömer att detta sätt att reglera det statliga tillsynsansvaret möjliggör tillsyn över efterlevnaden av såväl skollagen som föreskrifter vilka meddelats med stöd av denna. Detta gäller också, i de fall där det är relevant, andra bestämmelser av betydelse för verksamheten. Den huvudsakliga utgångspunkten för tillsynen bör vara skollagen och tillhörande författningar. Det är emeller-

tid viktigt att tillsynsmyndigheten, när det är påkallat, kan rikta kritik även från ett mer allmänt förvaltningsrättsligt perspektiv.

I sitt remissvar med anledning av Skollagskommitténs betänkande påpekar JO att med de bestämmelser om tillsyn som kommittén föreslår, kan vissa förvaltningsrättsliga frågor komma att falla utanför det som omfattas av tillsynen, t.ex. skyldigheten att svara på brev eller handläggningen av en framställan om att få ta del av allmän handling. Enligt JO:s mening är det t.ex. rimligt att en ordinarie tillsynsmyndighet inte bara prövar frågor som hänför sig till författningarna på själva sakområdet utan att myndigheten även från ett mer allmänt förvaltningsrättsligt perspektiv kan granska verksamheten. JO understryker också att det är angeläget att det klargörs vad tillsynsuppdrag innebär.

Den statliga skolmyndighetens tillsyn begränsas dock om tillsynen faller inom någon annan myndighets särskilda område. Detta kan inträffa om andra myndigheter har tillsynsansvar, t.ex. Datainspektionen när det gäller hantering av personuppgifter och Arbetsmiljöverket när det gäller arbetstids- och arbetsmiljölagstiftningen.

För såväl den statliga myndigheten som för kommunerna, i de fall dessa svarar för tillsynen, ska tillsynen också omfatta kontroll av att huvudmannen iakttar de skyldigheter som i dag följer av lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskola, skola och fritidshem m.m.

Det är av stor vikt att myndigheter med ansvar för tillsyn över samma tillsynsobjekt samverkar om tillsynen. Detta gäller t.ex. elevhälsan. Den del av elevhälsans personal som utgör hälso- och sjukvårdspersonal står under Socialstyrelsens tillsyn i yrkesutövningen. Tillsynsansvaret för denna del av verksamheten åligger Socialstyrelsen. Skolhälsovården är i dag en gren inom hälso- och sjukvården. För verksamheten gäller de författningar av allmän karaktär som är giltiga för all annan hälso- och sjukvård, t.ex. hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och Socialstyrelsens allmänna råd (SOSFS 1997:8) om verksamhetschef inom hälso- och sjukvård. Socialstyrelsen har befogenhet att meddela föreskrifter och allmänna råd om skolhälsovården. Vi föreslår

inga förändringar i denna ansvarsfördelning vid övergången till en samlad elevhälsa.

Enligt förvaltningslagen (1986:223) ska varje myndighet lämna andra myndigheter hjälp inom ramen för den egna verksamheten. Samverkan mellan myndigheter bör enligt Tillsynsutredningen (SOU 2004:100) ske för att deras verksamhet ska bli mer effektiv, men också för att det ska bli enklare för enskilda att ha kontakt med myndigheterna. Tillsynsutredningen ansåg dock inte att de allmänna reglerna om samverkan är tillräckliga för tillsynsområdet och lämnade förslag för att ytterligare skärpa kravet på samverkan och samordning.

24.4 Tillsynsbesök

Förslag: En tillsynsmyndighet ska för sin tillsyn ha rätt att på plats granska sådan verksamhet som står under dess tillsyn och ska få inhämta upplysningar samt ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Tillsyn ska utövas så att den inte vållar större kostnad eller olägenhet än nödvändigt hos den som bedriver den verksamhet som granskas.

Den vars verksamhet granskas ska på begäran av tillsynsmyndigheten, i den mån det är nödvändigt för tillsynen, lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar och det övriga material som behövs för tillsynen.

Tillsynsmyndigheten ska få förelägga den vars verksamhet granskas att fullgöra denna skyldighet. En sådan begäran och ett sådant föreläggande ska även få riktas mot en annan person som innehar upplysningar, handlingar eller annat material som har betydelse för tillsynen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den

som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för tillsynen.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att en tillsynsmyndighet uttryckligen ska få rätt att på plats granska sådan verksamhet som står under myndighetens tillsyn och få inhämta upplysningar samt ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Även Tillsynsutredningen gjorde bedömningen att tillsynsorgans rätt till tillträde och undersökning samt skyldigheten för de objektsansvariga att lämna upplysningar bör regleras i lag. Tillsynsutredningen lämnade i sitt slutbetänkande *Tillsyn – förslag om en tydligare och effektivare offentlig tillsyn* (SOU 2004:100) förslag till sådana bestämmelser i förslaget till tillsynslag.

Vårt förslag innebär att motsvarande ska gälla även för en kommun när den utövar tillsyn över enskild verksamhet. I dag framgår detta av den nuvarande skollagen. Vidare föreslås bestämmelsen gälla även för länsstyrelserna och Socialstyrelsen vid deras tillsyn över elevhemsboendet vid utbildning som är anpassad för rörelsehindrade elever (Rh-anpassad utbildning), specialskolor och resurscenter. Även detta framgår av den nu gällande skollagen.

Förslaget innebär att samma regel gäller för inspektion, oavsett tillsynsorgan. För kommunernas tillsyn innebär detta, jämfört med i dag, att de även kommer att få ta del av annat material utöver handlingar vid sin tillsyn.

Det finns inte några hinder för tillsynsmyndigheten att inspektera oanmält, vare sig med nuvarande regler eller med de förändringar, som föreslås här. Behovet av att inspektera om en skolenhet anmäls av en elev eller vårdnadshavare måste bedömas i varje enskilt fall.

Skyldighet att lämna upplysningar m.m.

Den vars verksamhet granskas föreslås bli skyldig att lämna den hjälp som behövs vid tillsynen i form av upplysningar, handlingar och övrigt material som behövs för tillsynen. I dag saknas uttryckliga bestämmelser om detta för Skolinspektionens tillsyn. Vi anser att denna rätt bör tydliggöras genom en bestämmelse i skollagen, även om det i och för sig inte har framkommit att Skolverket eller Skolinspektionen stött på svårigheter i dessa hänseenden. Sådan uppgiftsskyldighet föreslås gälla för huvudmannen och personer som är anställda hos huvudmannen. En sådan begäran och ett sådant föreläggande ska även få riktas mot en annan person som innehar upplysningar, handlingar eller annat material som har betydelse för tillsynen.

Vi föreslår även att tillsynsmyndigheten ska få förelägga den vars verksamhet granskas att fullgöra sin skyldighet att lämna den hjälp som behövs för tillsynen. Ett sådant föreläggande föreslås även kunna få förenas med föreläggande om vite.

Vidare föreslås regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer få ett bemyndigande att meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för tillsynen.

24.5 Statlig kvalitetsgranskning

Förslag: Statens skolinspektion ska granska kvaliteten i de utbildningar och verksamheter som omfattas av myndighetens tillsyn.

Inriktningen på kvalitetsgranskningen ska vara kvaliteten i den granskade utbildningen eller verksamheten i förhållande till mål och andra gällande riktlinjer.

Enligt förordningen (2008:613) med instruktion för Statens skolinspektion ska myndigheten genom utbildningsinspektion granska kvaliteten i skolväsendet och ha tillsyn.

I skrivelsen *Utvecklingsplan för förskola, skola och vuxenutbildning – kvalitet och likvärdighet* (skr. 1996/97:112) bedömde den dåvarande regeringen att Skolverkets tillsyn borde kompletteras med kvalitetsbedömningar gjorda av statliga utbildningsinspektörer knutna till myndigheten. I 1998 års ekonomiska vårproposition (prop. 1997/98:150) presenterades ett tiopunktsprogram för kvalitet och likvärdighet i skolan. En nationell inspektionsnämnd skulle inrättas och knytas till Skolverket. Nationella utbildningsinspektörer skulle lämna offentliga rapporter över sin granskning av enskilda skolor och kommuner. Den nationella kvalitetsgranskningen av skolan startade hösten 1998.

I utvecklingsplanen *Utbildning för kunskap och jämlikhet* (skr. 2001/02:188) bedömde den dåvarande regeringen att granskningen av kvalitet och kvalitetsarbete i skolor och kommuner borde stärkas och bli en av Skolverkets centrala myndighetsuppgifter. I budgetpropositionen för 2003 (prop. 2002/03:1) uttalades ambitionen att inspektionen på sikt skulle fördubblas. I budgetpropositionen för 2004 (prop. 2003/04:1) angavs målet att inspektionen genom att fördubblas skulle omfatta varje kommun och alla skolor vart sjätte år. En utgångspunkt var att inspektionen skulle omfatta totalt cirka 6 000 enheter inom barn- och ungdomsskolan.

Inspektionsverksamheten byggdes ut under 2003 och 2004. Förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg samt vuxenutbildning inspekteras främst på huvudmannanivå. Fristående skolor inspekteras senast under skolornas tredje verksamhetsår som en del av inspektionen i en kommun.

Regeringen har i budgetpropositionerna för 2007 och 2008 konstaterat att den statliga utbildningsinspektionen behöver stärkas. Fokus ska ligga på måluppfyllelsen. Inspektionsresultaten ska vara jämförbara och offentliga, dvs. lättillgängliga för var och en. I enlighet med regeringens bedömning i budget-

propositionen för 2008 (prop. 2007/08:1) att Skolinspektionens anslag bör öka med 150 miljoner kronor från föreslår regeringen i budgetpropositionen för 2009 att medel avsätts även för 2009.

Efter förslag i propositionen *Nya skolmyndigheter* (prop. 2007/08:50) har Statens skolinspektion inrättats som en ny myndighet för inspektion (Statens skolinspektion), dvs. kvalitetsgranskning och tillsyn, från den 1 oktober 2008. En särskild utredare har i betänkandet *Tydlig och öppen – Förslag till en stärkt skolinspektion* (SOU 2007:101) lämnat förslag till den statliga utbildningsinspektionens framtida inriktning och utformning – huvudsakligen såvitt gäller kvalitetsgranskning. Betänkandet har remissbehandlats och förslagen bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Skollagsberedningens förslag

Ett mål- och resultatstyrt system förutsätter granskning av resultat och måloppfyllelse. En likvärdig skola kräver att kvaliteten i verksamheten kan säkerställas. Alla barn och ungdomar har rätt att gå i en bra skola – en skola där han eller hon trivs, kan utvecklas och har möjlighet att nå kunskapsmålen. Huvudmännen är i sin tur skyldiga att se till att alla skolor håller hög kvalitet. Om huvudmännen brister i detta ansvar måste staten snabbt kunna vidta åtgärder.

Därför är det viktigt att staten granskar den bedömning som görs lokalt, i syfte att säkerställa den nationella likvärdigheten. Genom regelbundna kvalitetsgranskningar kan Statens skolinspektion identifiera brister i verksamheten och visa på förbättringsområden för det lokala kvalitetsarbetet. Genom att brister och förbättringsområden påtalas kan förbättringar inom verksamheten påskyndas. Regelbunden granskning och uppföljning syftar till att höja skolornas kvalitet. Där det finns brister i måloppfyllelsen måste staten undersöka vad som ligger bakom bristerna samt vilka insatser som görs för att avhjälpa problemen.

Statens skolinspektion ska granska kvaliteten i de utbildningar och verksamheter som omfattas av myndighetens tillsyn. Inriktningen på kvalitetsgranskningen ska vara utbildningens eller verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra gällande riktlinjer. Granskningen ska belysa hur väl skolorna klarar sitt uppdrag att ge varje elev förutsättningar att nå de nationella målen i varje ämne. Skollagens bestämmelser om detta bör inte vara alltför detaljerade utan medge ett visst utrymme för regeringen att i föreskrifter meddela mer preciserade uppgifter för den statliga kvalitetsgranskningen.

24.6 Sanktioner m.m.

Kvalitetsutvecklingen inom skolväsendet gynnas av en aktiv dialog mellan tillsynsmyndigheten och huvudmännen. Detta utesluter dock inte behovet av sanktioner i vissa fall.

Skolverkets tidigare uppföljningar av tillsynsbeslut som rör kommunala och landstingskommunala skolhuvudmän visar att besluten genomgående diskuteras på politisk nivå och att huvudmännen som regel vidtar sådana åtgärder, som verket bedömer tillräckliga. Det finns dock, enligt Skolverket, tendenser till att huvudmän inte alltid rättar till konstaterade brister så snabbt och målmedvetet som man har rätt att kräva. Det har också förekommit exempel på kommunala direktiv som står i strid med lagstiftningen. När tillsynsmyndigheten konstaterar en brist måste den ha tillgång till olika former av sanktioner för att åstadkomma rättelse.

Med dagens författningsreglering kan Statens skolinspektion, om verket vid tillsyn finner allvarliga brister, rikta kritik mot huvudmannen. För fristående skolor finns dessutom särskilda regler (se avsnitt 24.6.9). Skollagsberedningen anser dock att möjligheten att rikta kritik är en otillräcklig sanktionsmöjlighet och att det finns behov av att förena tillsynen med utökade och mer ändamålsenliga sanktionsmedel. Vi föreslår därför att tillsynsmyndigheten ska få rätt att i vissa situationer förelägga en

huvudman att fullgöra sina åligganden. Ett sådant föreläggande ska få förenas med vite, som utgör själva sanktionsmedlet.

I dag finns inga sanktioner för tillsynsmyndigheten att tillgripa om en kommunal skola missköter sig. Regeringen kan visserligen med stöd av 15 kap. 15 § skollagen (1985:1100) meddela de föreskrifter för kommunen, eller på kommunens bekostnad vidta de åtgärder som behövs för att avhjälpa bristen. En sådan åtgärd är emellertid så ingripande att den aldrig har använts. Samtidigt finns, som ovan nämnts, ibland tendenser till att kommuner inte alltid rättar till konstaterade brister tillräckligt snabbt och målmedvetet. För att säkra likvärdigheten och kvaliteten i utbildningen måste staten kunna ingripa mot kommuner och landsting som allvarligt brister i sitt ansvarstagande. När det gäller fristående skolor har Statens skolinspektion möjlighet att återkalla godkännandet respektive bidragsrätten.

Skolverket har i kontakter med Utbildningsdepartementet framhållit följande. Sedan verket funnit allvarliga brister i en fristående skolas verksamhet har det kritiserat huvudmannen för dessa. När verket har följt upp sin kritik har huvudmannen åtgärdat bristerna, varför frågan om återkallelse av godkännandet eller rätten till bidrag fallit. Därefter har skolan återgått till den tidigare kritiserade ordningen. Detta har kunnat upprepas flera gånger utan att verket haft möjlighet att ingripa på annat sätt än att på nytt kritisera skolan.

Staten måste ha effektiva verktyg för att kontrollera och säkerställa att lagar och förordningar följs. På skolans område är kontroll en nödvändig del av en mål- och resultatstyrd organisation. Nationella krav måste hävdas aktivt och staten måste kunna kräva att åtgärder vidtas när kraven inte är uppfyllda. Det finns således starka skäl att i ett sammanhang se över sanktionssystemet för såväl offentlig som enskild utbildning för barn, ungdomar och vuxna.

Statliga sanktioner mot huvudmän – även offentliga – förekommer inom flera samhällssektorer (jfr 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen [1977:1160], 6 kap. 13 § lagen [1998:531] om yrkesverk-

samhet på hälso- och sjukvårdens område samt 13 kap. 6 § socialtjänstlagen [2001:453]).

Skollagsberedningens ambition är att skapa så lika villkor som möjligt för olika huvudmän. Dagens sanktionsmöjligheter skiljer sig väsentligt åt för det offentliga skolväsendet och för verksamhet i enskild regi. En fullständig likformighet är dock inte möjlig att åstadkomma. Att kommunen har det yttersta ansvaret för att erbjuda plats i förskolan liksom tillgång till gymnasieutbildning och att se till att alla barn har möjlighet att fullgöra sin skolplikt särskiljer kommunerna från enskilda huvudmän. Detta förhållande får återverkningar på sanktionssystemet, som därför inte kan bli helt likformigt.

Vi har övervägt möjligheterna att införa flera olika sanktionssteg och har stannat vid att föreslå en ”trappa” med fem steg. Det första steget innebär en anmärkning vid mindre allvarliga överträdelser, och därefter blir sanktionerna allt kraftigare. De fyra första stegen är lika för offentliga och enskilda huvudmän. För det femte steget skiljer sig sanktionerna åt för olika huvudmän beroende på skillnader i regelverken. Det femte steget innebär statliga tvångsingripanden mot kommunala huvudmän, som närmar sig vad som kan liknas vid ”tvångsförvaltning” av en kommunal skola, respektive återkallelse av godkännandet som huvudman för en fristående förskola eller skola. Proportionalitetsprincipen ska naturligtvis tillämpas, så att inte mer ingripande åtgärder tillgrips än vad som är nödvändigt med hänsyn till frågans art och bristens omfattning.

Offentliga och enskilda huvudmän	
1)	Anmärkning
2)	Föreläggande
3)	Föreläggande med vite
4)	Tillfälligt förbud att driva verksamhet
	Offentlig huvudman
	Enskild huvudman
5)	”Tvångsförvaltning”
	Återkallelse

En återkallelse kan även vara interimistisk (se avsnitt 24.6.7).

Skollagsberedningen har bedömt att flera steg med allt skarpare åtgärder är nödvändiga, då syftet med ett sanktions-system bör vara att så snabbt som möjligt avhjälpa konstaterade brister – inte att möjliggöra en onödigt långt utdragen process.

På högskoleområdet kan examensrätten bli indragen för en viss utbildning. På skolväsendets område skulle en motsvarighet kunna vara att en huvudman för utbildning på gymnasial nivå mister rätten att utfärda slutbetyg. En sådan sanktion skulle dock drabba eleverna hårdast och inte den huvudman som har ansvar för en bristfällig verksamhet.

24.6.1 Förebyggande åtgärder

Förslag: Om det vid tillsyn framkommer behov av åtgärder bör tillsynsmyndigheten försöka åstadkomma rättelse genom påpekanden.

Skollagsberedningens förslag

Eftersom tillsynens främsta uppgift är att verka i förebyggande syfte, bör tillsynsmyndigheten normalt som en första åtgärd bereda den som är föremål för tillsyn möjlighet att frivilligt avhjälpa bristen. Det innebär, i enlighet med förslaget om att till-

syn ska utövas så att den inte vållar större kostnad eller olägenhet än nödvändigt hos den som bedriver den verksamhet som granskas, att den minst ingripande åtgärden ska användas innan en kraftfullare åtgärd vidtas.

24.6.2 Underlåtelse att ingripa

Förslag: Tillsynsmyndigheten får underlåta att ingripa endast om en överträdelse är ringa eller den vars verksamhet granskas vidtar nödvändiga åtgärder. Likaså får myndigheten underlåta att ingripa om det med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl mot ett ingripande.

Skollagberedningens förslag

Syftet med ett sanktionssystem är att åstadkomma rättelse av de brister som konstateras vid tillsyn och kvalitetsgranskning – inte att bestraffa dem som bär ansvaret för bristerna. Av detta följer att det under vissa omständigheter bör vara möjligt för tillsynsmyndigheten att underlåta att ingripa. Myndigheten ska inte behöva ingripa om en överträdelse är ringa. Samma sak bör gälla om den verksamhetsansvarige snabbt vidtar rättelse. Om den verksamhetsansvarige själv påtalat eller sökt komma tillrätta med regelöverträdelser eller brister i verksamheten, bör det också finnas en möjlighet för myndigheten att avstå från att ingripa.

24.6.3 Anmärkning

Förslag: Vid mindre allvarliga överträdelser av vad som gäller för verksamheten ska huvudmannen tilldelas anmärkning.

Skollagsberedningens förslag

Vid mindre allvarliga överträdelser av regelverket ska tillsynsmyndigheten tilldela huvudmannen en anmärkning. Huvudmannen är då skyldig att inom viss tid åtgärda de brister som föranlett anmärkningen. Om huvudmannen underlåter att rätta till de brister som föranlett anmärkningen, kan myndigheten utfärda ett föreläggande.

24.6.4 Föreläggande

Förslag: Tillsynsmyndigheten får förelägga en huvudman att fullgöra sina åligganden, om huvudmannen inte följer de föreskrifter som gäller för verksamheten eller om en enskild huvudman inte följer de villkor som gäller för godkännandet eller rätten till bidrag. Har huvudmannen tilldelats en anmärkning får inte ett beslut om föreläggande meddelas innan huvudmannen haft tillfälle att vidta rättelse, om inte särskilda skäl föreligger.

Ett föreläggande ska ange de åtgärder som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska anse de påtalade bristerna avhjälpna.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att tillsynsmyndigheten får förelägga huvudmannen att fullgöra sina åligganden, om huvudmannen inte följer de föreskrifter som gäller för verksamheten. Samma sak ska gälla om en enskild huvudman inte följer de villkor som gäller för godkännandet och bristerna inte har avhjälpats efter en anmärkning.

Om bristerna tidigare påpekats av tillsynsmyndigheten i form av en anmärkning ska en förutsättning för att tillsynsmyndig-

heten ska kunna utfärda ett föreläggande vara att huvudmannen inte har rättat till de aktuella bristerna.

24.6.5 Föreläggande vid vite

Förslag: Ett föreläggande som utfärdas av Statens skolinspektion, Statens skolverk eller av en kommun får förenas med vite.

Ett föreläggande om att lämna upplysningar, handlingar och övrigt material som behövs för tillsynen får förenas med vite. Detta ska kunna tillämpas såväl gentemot verksamhetens huvudman som mot en annan person som innehar sådan information.

Ett beslut om föreläggande ska gälla omedelbart om inte annat beslutas.

Skollagsberedningens förslag

Skollagskommittén (SOU 2002:121) har utrett om statens sanktionsmöjligheter bör vidgas. Kommitténs bedömning är att så bör ske. Bland skälen *för* ökade sanktionsmöjligheter anfördes de preventiva syftena och symbolvärdet samt principen om att tillsynen över verksamheter med såväl offentlig som enskild huvudman bör omfattas av samma regelsystem. Den primära kontrollen av att bestämmelserna efterlevs måste utövas av huvudmännen själva. Staten måste emellertid, med sitt yttersta ansvar, kunna agera på ett effektivt sätt mot skolhuvudmän som allvarligt brister i sitt ansvarstagande. De starkaste skälen mot ökade sanktionsmöjligheter finner kommittén i riskerna för en förskjutning mot tvingande styrmedel och svårigheter att hitta ett effektivt och väl avvägt sanktionsmedel.

Riksdagen har tillkännagett som sin mening för regeringen (bet. 2005/06:UbU14, rskr. 2005/06:241) att regeringen ska

återkomma till riksdagen med förslag som ger Statens skolverk ett i skollagen reglerat tillsynsansvar för såväl offentliga som fristående skolhuvudmän, rätt att förelägga dessa skolhuvudmän att fullgöra sina ålägganden samt rätt att kunna förena föreläggandet med vite.

Skollagsberedningen har övervägt om tillsynsmyndigheten ska ges tillgång till ett sanktionsinstrument som är kraftfullare än dagens möjlighet att rikta kritik, men som är mildare än den yttersta sanktionen, som i dag i princip kan liknas vid tvångsförvaltning av kommunens verksamhet respektive återkallelse av godkännandet respektive bidragsrätten för fristående skolor.

För att garantera efterlevnaden av regelverket, inte minst av hänsyn till eleverna, finns det anledning att skärpa sanktionsmöjligheterna för skolor som inte följer regelverket eller brister kvalitetsmässigt och som inte snabbt åtgärdar detta. Skollagsberedningen anser därför att Statens skolinspektion bör få möjlighet att förelägga såväl kommunala som enskilda huvudmän vid vite. Därmed blir det möjligt att snabbt tillgripa sanktioner mot huvudmän – kommunala eller enskilda – vilkas verksamhet visar sig inte uppfylla lagstiftningens krav.

Skollagsberedningen föreslår att en kommun ska få förena ett föreläggande om att lämna upplysningar, handlingar och övrigt material som behövs för tillsynen med vite. Ett föreläggande såväl gentemot verksamhetens huvudman som mot en annan person som innehar sådan information ska kunna förenas med vite.

En befogenhet att meddela förelägganden som kan förenas med vite förutsätter lagstöd. Föreläggandet bör riktas mot huvudmannen som ytterst ansvarig för utbildningen. Närmare bestämmelser finns i lagen (1985:206) om viten. Här kan särskilt framhållas att vite ska fastställas till ett belopp som med hänsyn till vad som är känt om huvudmannens ekonomiska förhållanden och till omständigheterna i övrigt kan antas förmå denne att följa det föreläggande som förenats med vite (se 3 § lagen om viten).

Möjligheten att tillgripa föreläggande som kan förenas med vite tar i första hand sikte på att säkerställa att huvudmannen

fullgör sitt ansvar för utbildningen som helhet och eleverna som kollektiv. Avsikten är alltså inte att förelägganden ska användas i ärenden som rör enskilda individer där lagstiftningen anvisat en särskild överklagandemöjlighet.

En möjlighet att vitesföreläggande syftar i första hand till att vara förebyggande. Redan förekomsten av en sådan möjlighet torde i de flesta fall vara ett tillräckligt påtryckningsmedel för att förmå den vars verksamhet är föremål för tillsynen att rätta till de missförhållanden som tillsynsmyndigheten påtalat. Sådana förelägganden torde därför behöva tillgripas endast i undantagsfall.

Av rättssäkerhetsskäl bör tillsynsmyndighetens beslut om ett sådant föreläggande kunna överklagas till förvaltningsdomstol. Ett föreläggande ska endast tillgripas om andra medel för att få huvudmannen att åtgärda bristerna har prövats eller bedöms som verkningslösa. Det är därför viktigt att ärendet inte fördröjs genom att föreläggandet överklagas. Ett föreläggande bör därför kunna gälla omedelbart även om det överklagas. Så är fallet även inom hälso- och sjukvården samt arbetsmiljöområdet.

Införande av vitesföreläggande innebär att mer likvärdiga sanktionsmöjligheter införs för kommunala och enskilda huvudmän. För de fristående skolorna innebär detta även att ett mellansteg införs, så att huvudmannen kan ges möjlighet att rätta till bristerna innan en så extrem åtgärd vidtas som att återkalla godkännandet och därmed också rätten till bidrag.

24.6.6 Vissa bemyndiganden

Förslag: Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmän för vissa verksamheter enligt skollagen att lämna sådana sakuppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning, utvärdering, tillsyn och kvalitetsgranskning av verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska vidare få meddela föreskrifter om skyldighet för enskilda huvudmän att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten.

Om en huvudman inte fullgör sina skyldigheter enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av ovanstående bestämmelser ska regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer vid vite få förelägga huvudmannen att fullgöra sina skyldigheter.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 15 kap. 11 § skollagen (1985:100) får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om skyldighet för skolhuvudmannen att lämna sådana sakuppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering. Förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmän inom det offentliga skolväsendet m.m. ger Skolverket författningsstöd för att samla in underlag för den nationella uppföljningen och utvärderingen av skolväsendet, förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen.

Riksdagens beslut med anledning av *propositionen Kvalitet i förskolan* (prop. 2004/05:11, bet. 2004/05:UbU3, rskr. 2004/05:126) innebar bl.a. att det i 15 kap. 11 § infördes ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för kommunen att lämna sådana sakuppgifter om förskoleverksamheten och skolbarnsomsorgen samt sådan verksamhetsredovisning, som behövs för uppföljning och utvärdering av verksamheten, motsvarande den skyldighet som redan fanns för skolan. I samma proposition aviserades att förslag till motsvarande bestämmelser för enskilt bedriven förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg skulle komma att lämnas. Vi föreslår därför att

regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer också ges möjlighet att meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen att lämna sådana sakuppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljning och utvärdering av förskolor och fritidshem med enskild huvudman.

Vi föreslår också regler om uppgiftsskyldighet för annan pedagogisk verksamhet i kommunal regi, dvs. pedagogisk omsorg, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet samt omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds.

Barn och föräldrar ska kunna ställa samma krav på kvalitet och insyn i verksamheten, oberoende av huvudman. Skollagsberedningen anser därför att lagstiftningen ska ställa samma krav på att lämna sakuppgifter och verksamhetsredovisning i annan pedagogisk verksamhet i enskild regi som i offentlig regi. Uppgiftsskyldigheten ska därför gälla även enskilt bedriven verksamhet men då i förhållande till kommunen.

Enligt förslaget ska kommunen tillförsäkra sig insyn i verksamhet som bedrivs av en enskild för att bidrag ska utgå. Kommunen ska i sin tur ha uppgiftslämnarskyldighet om annan pedagogisk verksamhet i enskild regi till Skolverket och till Statens skolinspektion.

Slutligen föreslår vi att det i lagtexten uttryckligen ska anges att bemyndigandet omfattar all annan verksamhet enligt skollagen, oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild.

Uppgiftsskyldigheten gäller dels skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet, dels huvudmännen för fristående förskolor, förskoleklass och skolor.

Skollagsberedningen föreslår att motsvarande skyldighet ska gälla för huvudmannen att även lämna sådana sakuppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som Statens skolinspektion behöver för tillsyn och kvalitetsgranskning.

I dagens skollag finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en fristående skola att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten. En fristående skola kan således av regeringen åläggas att lämna en

ekonomisk redovisning över sin verksamhet till t.ex. Skolverket och till den kommun där skolan är belägen (se prop. 2001/02:35 s. 62). Regeringen får vidare enligt dagens skollag meddela föreskrifter om vite för den som inte följer bestämmelserna om uppgiftsskyldighet.

Skollagsberedningen föreslår att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer vid vite får förelägga en huvudman att fullgöra sina skyldigheter enligt de föreskrifter som har meddelats med stöd av de föreslagna bemyndigandena. Vi föreslår även att ett beslut om ett sådant föreläggande ska få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

24.6.7 Tillfälligt verksamhetsförbud

Förslag: Om det är sannolikt att ett beslut om återkallelse av godkännandet för en fristående skola kommer att fattas, men detta inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av annan särskild anledning, får tillsynsmyndigheten förbjuda huvudmannen att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare.

Ett sådant beslut ska gälla omedelbart och får, om inte annat beslutas, gälla i högst sex månader.

Motsvarande ska gälla för en skola med offentlig huvudman, om det är sannolikt att ett beslut om statliga åtgärder kommer att fattas.

Skollagsberedningens förslag

Vi föreslår att tillsynsmyndigheten, i mycket allvarliga fall, helt eller delvis ska kunna förbjuda verksamheten med omedelbar verkan. Denna möjlighet ska finnas såväl när verksamheten bedrivs av offentliga som enskilda huvudmän. Denna åtgärd ska

endast kunna tillgripas under speciella omständigheter. Dels måste det framstå som sannolikt att myndighetens utredning kommer att leda till ett beslut om statliga åtgärder i form av återkallelse av godkännande, dels ska det föreligga en allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet.

Vi föreslår att ett sådant beslut ska gälla omedelbart. Av rätts-säkerhetsskäl bör inte ett beslut om tillfälligt förbud att driva verksamheten vidare få gälla längre än sex månader.

24.6.8 Särskilda sanktioner mot kommuner och landsting som huvudmän

Förslag: Statens skolinspektion ska ha möjlighet att besluta om åtgärder för rättelse på kommunens eller landstingets bekostnad mot kommuner och landsting som grovt eller under längre tid åsidosätter sina skyldigheter och inte följer förelägganden.

Skollagsberedningens förslag

Enligt 15 kap. 15 § skollagen (1985:1100) får regeringen, om en kommun grovt eller under längre tid åsidosatt sina skyldigheter, meddela de föreskrifter för kommunen som behövs för att avhjälpa bristen. Regeringen kan också besluta om åtgärder som ska vidtas på kommunens bekostnad. Bestämmelsen tillkom 1992, när sektorsbidraget till skolan avskaffades och ersattes med det generella statsbidraget till kommunerna. Liknande regler hade funnits även tidigare. Bestämmelsen har hittills aldrig tillämpats. Skollagsberedningen föreslår nu förändringar av bestämmelsen som primärt syftar till att skapa mer likartade sanktionsmöjligheter mot kommunala respektive fristående skolor

I förarbetena till nuvarande bestämmelse argumenteras för att staten, med det yttersta ansvaret för skolväsendet, har behov av konkreta korrektionsåtgärder om huvudmannen inte vidtar rättelse. Enligt vår mening är de skäl som då angavs fortfarande i allt väsentligt giltiga. Vi bedömer att det kan finnas behov av att i extrema situationer kunna ingripa genom att på kommunens bekostnad vidta åtgärder för rättelse av påtalade missförhållanden på såväl enhets- som huvudmannanivå. Vi föreslår emellertid att denna befogenhet bör tillkomma Statens skolinspektion. Det kan anses mindre väl förenligt med regeringens ställning och uppgifter att den ingriper som en tillsynsmyndighet i enskilda fall. En befogenhet för en statlig tillsynsmyndighet att besluta om rättelse på en felandes bekostnad förekommer på andra områden och kan också tillämpas mot kommuner, t.ex. på arbetsmiljöområdet (jfr t.ex. 7 kap. 7 § arbetsmiljölagen [1977:1160] eller 26 kap. 18 § miljöbalken). Bestämmelsen bör utformas så att den ger utrymme för Skolinspektionen att anpassa åtgärderna efter omständigheterna vid den aktuella skolenheten eller hos den aktuella huvudmannen, eftersom de situationer där det kan bli aktuellt att tillämpa den kan antas vara av mycket skiftande karaktär. Även om ett beslut enligt bestämmelsen alltid har huvudmannen som adressat hindrar detta inte att de konkreta åtgärderna riktas mot en del av en kommuns skolväsende eller t.o.m. en enskild skolenhet inom detta. Skolinspektionen bör vid behov kunna anlita bistånd från andra statliga skolmyndigheter för att genomföra de åtgärder som Skolinspektionen beslutar. Vilka åtgärder som kan komma i fråga kommenteras närmare i författningskommentaren.

Med nuvarande lagstiftning gäller inte bestämmelsen om regeringens sanktionsmöjligheter när kommun grovt eller under längre tid åsidosatt sina skyldigheter för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet. Vårt förslag innebär att även dessa verksamheter kommer att omfattas av Statens skolinspektionens befogenheter, som en konsekvens av att lagstiftningen görs mer generell och likvärdig för olika verksamhetsformer. De argument som redovisats ovan för skolans del har lika stor

relevans för förskola, fritidshem och annan pedagogisk verksamhet.

24.6.9 Särskilda sanktioner mot huvudmän som godkänts av staten

Förslag: Om en enskild som godkänts som huvudman för viss verksamhet eller förklarats ha rätt till bidrag inte följer ett föreläggande att fullgöra sina skyldigheter, och överträdelsen är allvarlig, ska myndigheten få återkalla godkännandet eller rätten till bidrag.

Myndigheten får besluta att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att den myndighet regeringen bestämmer ska få förelägga huvudmannen för en fristående skola som godkänts av staten att uppfylla kraven, om huvudmannen inte längre uppfyller sina skyldigheter. Ett sådant föreläggande ska innehålla uppgift om de åtgärder som anses nödvändiga för att kraven för godkännande ska uppfyllas. Om huvudmannen inte följer föreläggandet och missförhållandena är allvarliga får myndigheten eller, i de fall kommunen godkänt verksamheten, kommunen återkalla godkännandet för verksamheten.

Det kan vara rimligt att en så kraftfull sanktion som att återkalla ett godkännande föregås av att de åtgärder som förväntas kommuniceras med huvudmannen på ett tydligt sätt. I dagens regelverk formuleras detta på olika sätt för olika verksamheter med enskild huvudman. För en fristående skola återkallas godkännandet eller bidraget för verksamheten om bristerna inte avhjälpes efter påpekande för huvudmannen. För enskild förskola sker detta efter föreläggande. I praktiken innebär detta inte

någon skillnad. Vi förslår därför att begreppet föreläggande används för samtliga verksamheter med enskild huvudman och att det av föreläggandet ska framgå vilka åtgärder huvudmannen väntas vidta.

Jämfört med vad som gällt hittills om sanktioner i förhållande till fristående skolor innebär förslaget en renodling genom att sanktionen blir återkallelse av godkännande. Hittills har det förekommit två beslut – dels beslut om återkallelse av godkännande, dels beslut om återkallelse av rätten till bidrag. Eftersom det enligt de nya bestämmelserna kommer att följa en automatisk rätt till bidrag om huvudmannen fått ett godkännande, kommer det inte att fattas något särskilt beslut om förklaring av rätt till bidrag. Detta medför att någon återkallelse av förklaring om rätt till bidrag i dessa fall inte längre behövs.

Skolverket har i rapporten *Skarpare rutiner vid tillståndsprövning och inspektion av fristående skolor* (dnr 01-2003:1995) föreslagit en ändring av skollagen. Enligt förslaget ska en återkallelse av godkännande och/eller rätt till bidrag för en fristående skola kunna gälla i princip omgående. Skälet för förslaget är den erfarenhet Skolverket har av återkallelse, som inneburit att huvudmannen fördröjt stängningen av en undermålig verksamhet genom att utnyttja rätten att överklaga beslutet till länsrätten. I extrema fall har en skola kunnat fortsätta verksamheten i mer än ett läsår efter det att Skolverket fattat beslut om återkallelse.

Beslut om återkallelse av godkännande ska som regel inte gälla omedelbart. I vårt förslag till ny skollag införs dock en möjlighet för myndigheten att efter en bedömning av omständigheterna i det enskilda fallet som en yttersta åtgärd besluta att frångå denna regel. Möjligheten bör emellertid begränsas till synnerligen allvarliga fall, där bristerna i verksamheten är sådana att det inte kan anses lämpligt att verksamheten får fortsätta i avvaktan på ett slutligt avgörande. Det kan exempelvis röra sig om att förhållandena i utbildningen framstår som undermåliga eller att eleverna far illa. Om beslutet gäller utan hinder av att det vunnit laga kraft, innebär det att det gäller även om beslutet

överklagas. Denna omständighet kan motverkas om den instans som prövar överklagandet kan besluta om inhibition, vilket innebär att det överklagade beslutet inte ska gälla i avvaktan på slutlig prövning av överklagandet.

Ett godkännande ska också, liksom i dagens lagstiftning, återkallas om huvudmannen inte iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskola, skola och fritidshem m.m. och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen.

24.6.10 Sanktioner mot verksamhet som en kommun godkänt

Förslag: Om en enskild som godkänts som huvudman för viss verksamhet eller förklarats ha rätt till bidrag inte följer ett föreläggande att fullgöra sina skyldigheter, och överträdelsen är allvarlig, ska kommunen få återkalla godkännandet eller rätten till bidrag.

Kommunen får besluta att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att en kommun får förelägga huvudmannen för en fristående förskola eller ett fristående fritidshem som kommunen godkänt samt annan pedagogisk verksamhet som kommunen beslutat har rätt till bidrag, att uppfylla kraven, om denne inte längre uppfyller kraven för godkännande. Ett föreläggande ska innehålla uppgifter om de åtgärder som anses nödvändiga för att kraven för godkännandet ska uppfyllas. Om huvudmannen inte följer föreläggandet får kommunen återkalla godkännandet för verksamheten. Detsamma gäller om huvudmannen utökar verksamheten utöver vad som anges i godkännandet.

Förslaget gäller för de enskilda verksamheter kommunen godkänner och har tillsyn över, dvs. fristående förskolor och fritidshem samt annan pedagogisk verksamhet som kommunen beslutat har rätt till bidrag.

Jämfört med dagens bestämmelser är förslaget att föreläggandet ”ska innehålla uppgift om de åtgärder som anses nödvändiga för att kraven för godkännande ska uppfyllas” en nyhet.

Kommunen ska också, liksom enligt dagens lagstiftning, återkalla godkännandet om huvudmannen inte iakttar sina skyldigheter enligt lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskola, skola och fritidshem samt annan pedagogisk verksamhet och bristerna inte avhjälpas efter påpekande för huvudmannen.

24.7 Överklagande

Skollagsberedningens uppfattning är att beslut om föreläggande av rättssäkerhetsskäl ska kunna överklagas till förvaltningsdomstol, vilket bör ses mot bakgrund av förslaget om att föreläggande är förenat med vite. Beslut om återkallelse av godkännande och förklaring om rätt till bidrag föreslås kunna överklagas (se kap. 26).

Även Skolinspektionens beslut enligt den nya bestämmelsen om åtgärder på en kommuns eller ett landstings bekostnad bör kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

25 Skolväsendets överklagandenämnd

25.1 Inledning

Förslag: Vissa föreskrifter om Skolväsendets överklagandenämnd ska föras in i skollagen för att säkerställa att förfarandet vid nämnden uppfyller Europakonventionens krav på rätt till domstolsprövning.

Skollagsberedningens förslag

När Skolöverstyrelsen och länskolnämnderna lades ner, uppstod behov av en ny instans som kunde överpröva sådana beslut av skolhuvudmännen som bedömdes vara särskilt viktiga för enskilda elever. Därför inrättades Skolväsendets överklagandenämnd år 1991. Vilka beslut som får överklagas hos nämnden anges uttryckligen i den nuvarande skollagen (1985:1100), samt i ett fall i grundskoleförordningen (1994:1194). Genom sin sammansättning av ledamöter har nämnden en särskild sakkunskap på skolområdet. Nämndens beslut med anledning av ett överklagande får inte överklagas.

Under åren har antalet ärenden som kommit in till nämnden varierat mellan knappt 500 och knappt 1 500 ärenden per år. De i särklass största ärendegrupperna gäller frågor om mottagande av elever i gymnasieskolan och om mottagande av elever i kommunal vuxenutbildning. Tillsammans har de två ärende-

typerna varje år svarat för cirka 90 procent av samtliga ärenden. Den närmare regleringen av nämndens verksamhet återfinns i dag i förordningen (2007:948) med instruktion för Skolväsendets överklagandenämnd.

Sedan den 1 januari 1995 gäller Europakonventionen (Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna) som svensk lag. I artikel 6 i Europakonventionen stadgas att envar, när det gäller dennes civila rättigheter och skyldigheter, ska vara berättigad till en rättvis och offentlig förhandling inom skälig tid och inför en oavhängig och opartisk domstol, som har upprättats enligt lag. Ursprungligen förutsattes att uttrycket civila rättigheter och skyldigheter syftade på sådant som traditionellt brukar räknas till civilrätten. Genom den praxisbildning som sker i Europadomstolen har innebörden av begreppet utvecklats och tillämpningen av artikel 6 kommit att utvidgas till områden som saknar privaträttsliga inslag.

Även om artikel 6 enligt hittillsvarande praxis inte har ansetts tillämplig beträffande rättigheter och skyldigheter på skolområdet, är det svårt att förutse det framtida tillämpningsområdet. Europadomstolen har även förklarat att termen "domstol" ("tribunal") i detta sammanhang inte ska tolkas så, att därmed avses enbart en domstol av traditionellt slag, som ingår i ett lands domstolsorganisation.

Mot denna bakgrund och för att säkerställa att förfarandet vid Skolväsendets överklagandenämnd uppfyller Europakonventionens krav på rätt till domstolsprövning, anser Skollagsberedningen, liksom Skollagskommittén, att grundläggande föreskrifter om nämnden ska införas i den nya skollagen. Övriga föreskrifter rörande nämnden ska finnas i nämndens instruktion.

25.2 Nämndens sammansättning m.m.

Förslag: Bestämmelser om nämndens sammansättning och ledamöternas kvalifikationer m.m. ska införas i skollagen.

Bestämmelserna i nämndens instruktion om antalet ledamöter, samt att det ska finnas en vice ordförande och högst två ersättare för de vanliga ledamöterna, föreslås införas i skollagen. Vice ordföranden ska benämnas ersättare för ordföranden.

Ordföranden och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit domare. Övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap om barns och elevers förhållanden och behov samt skolverksamheten i övrigt. Ledamöterna och deras ersättare ska utses av regeringen för en period om minst tre år.

Skollagsberedningens förslag

Dagens skollag innehåller en paragraf med bestämmelser om Skolväsendets överklagandenämnd. I paragrafen anges bl.a. att nämndens ordförande ska vara jurist och ha erfarenhet som domare. Närmare bestämmelser om nämnden finns i dess instruktion. Där föreskrivs bl.a. att nämnden ska bestå av sex ledamöter, av vilka en ska vara vice ordförande och att vice ordföranden ska uppfylla samma krav som enligt dagens skollag gäller för ordföranden.

Artikel 6 i Europakonventionen innebär bl.a. att den som gör gällande en civil rättighet eller skyldighet har rätt till en prövning av en oavhängig och opartisk domstol som har upprättats enligt lag. Att vissa grundläggande regler om nämndens organisation, som t.ex. bestämmelserna om dess sammansättning, i dag finns i förordning och inte i lag innebär en viss osäkerhet i fråga om hur detta överensstämmer med konventionens krav.

Av hänsyn till konventionen bör i skollagen även regleras den kortaste period som ett förordnande kan avse. En mandatperiod på tre år har godtagits i Europadomstolens praxis. Denna tidsperiod överensstämmer dessutom med den tid som de nuvarande

förordnandena för nämndens ledamöter gäller. Tre år är därför enligt Skollagsberedningens uppfattning en lämplig tidsperiod.

Att nämndens ordförande och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare innebär en viss skärpning jämfört med i dag. Med hänsyn till den förändrade roll som Skolväsendets överklagandenämnd kommer att få till följd av Skollagsberedningens förslag till utökade möjligheter att överklaga beslut i form av s.k. förvaltningsbesvär (se vidare kap. 26), finns det skäl att i skollagen understryka vikten av att nämnden genom sin sammansättning tillförsäkras kunskap på alla berörda områden. Förutom jurister ska, liksom i dag, i nämnden ingå ledamöter med särskild sakkunskap både när det gäller elevers förhållanden och behov och skolverksamheten i övrigt.

I enlighet med riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition om nya skolmyndigheter (prop. 2007/08:50), ansvarar Statens skolinspektion för kansligöromål, föredragning av ärenden, ekonomiadministration och därmed sammanhängande sysslor åt Skolväsendets överklagandenämnd. Dessa uppgifter har tidigare åvilat Statens skolverk. Skollagsberedningen anser inte att det kan betraktas som ett hot mot ledamöternas självständighet att Statens skolinspektion sörjer för att dessa uppgifter utförs åt nämnden. Motsvarande ordning har gällt för Statens skolverk sedan såväl verket som överklagandenämnden bildades år 1991, och finns också för t.ex. Högskoleverket och Överklagandenämnden för högskolan liksom Centrala studiestödsnämnden och Överklagandenämnden för studiestöd.

25.3 Bestämmelser om muntlig förhandling

<p>Förslag: Skolväsendets överklagandenämnd ska hålla muntlig förhandling om enskild part begär det samt om förhandlingen inte är obehövlig. Ett ytterligare villkor för att nämnden ska</p>

hålla muntlig förhandling ska vara att det inte finns särskilda skäl som talar mot att förhandling hålls.

Muntliga förhandlingar ska vara offentliga, men ska få hållas inom stängda dörrar, om det kan antas att det vid förhandlingen kommer att lämnas någon uppgift för vilken gäller sekretess enligt sekretesslagen (1980:100).

Till muntlig förhandling ska den som är part kallas. Att en part uteblir från en muntlig förhandling hindrar inte att nämnden handlägger och avgör ärendet. En kallelse till muntlig förhandling ska innehålla en upplysning om betydelsen av att en part uteblir från förhandlingen.

En enskild part, som inställt sig till muntlig förhandling, ska få ersättning av allmänna medel för resa och uppehälle. Nämnden ska få bevilja förskott på ersättningen. Närmare bestämmelser om ersättning och förskott meddelas av regeringen.

Skollagsberedningens förslag

I artikel 6 i Europakonventionen föreskrivs en rätt för den enskilde till en rättvis och offentlig förhandling. Enligt förvaltningslagen (1986:223), som reglerar handläggning av överklagade beslut hos administrativa besvärmyndigheter – däribland Skolväsendets överklagandenämnd – tillgodoses kravet på rättvis förhandling genom att den som överklagar har rätt att, innan ett ärende avgörs, få del av alla handlingar i ärendet liksom eventuell utredning som nämnden därutöver kan ha inhämtat, samt tillfälle att yttra sig över allt som tillförts ärendet av någon annan.

Rätten till offentlig förhandling finns dock inte reglerad i förvaltningslagen. Rätten till offentlig förhandling innefattar enligt Europakonventionen dels att parterna ska få framträda direkt inför en domstol för att muntligen få lägga fram sin sak, dels att rättegången ska vara tillgänglig för allmänheten. Förhandlingarna vid Skolväsendets överklagandenämnd är i dag inte öppna för allmänheten, vilket alltså strider mot konventionen. Att en

enskild part har rätt att begära muntlig förhandling vid en prövning inför nämnden bör därför enligt Skollagsberedningens uppfattning tydliggöras i skollagen. Förhandlingen ska vara muntlig om den som överklagar har begärt det, om förhandlingen inte är obehörlig samt att det inte finns särskilda skäl som talar emot att en förhandling hålls. Dessa villkor har utformats på motsvarande sätt som i förvaltningsprocesslagen, som reglerar handläggningen av överklaganden vid förvaltningsdomstolarna.

Skollagsberedningen föreslår även, till skillnad från Skollagskommittén, att det i skollagen regleras att en särskild kallelse ska utgå till parterna till en muntlig förhandling, och att det av denna kallelse ska framgå att överklagandenämnden kan fatta beslut även om någon part uteblir från den muntliga förhandlingen.

Eftersom förvaltningslagen inte alls innehåller några bestämmelser om offentlighet och sekretess vid förhandlingar, föreslår Skollagsberedningen att den nya skollagen kompletteras med vissa sådana regler avseende Skolväsendets överklagandenämnd. Regler om offentlighet och sekretess vid muntlig förhandling finns i förvaltningsprocesslagen, den lag som reglerar förvaltningsdomstolarnas handläggning av överklagade beslut. Skollagsberedningen anser dock att det för närvarande inte i skollagen finns något behov av lika utförliga bestämmelser om offentlighet, ordning och sekretess vid muntlig förhandling som i förvaltningsprocesslagen. Om det visar sig att den föreslagna regleringen av muntliga förhandlingar vid Skolväsendets överklagandenämnd är otillräcklig i detta avseende, får behovet av eventuell ytterligare reglering bedömas då större erfarenhet finns av den föreslagna nya ordningen med offentliga förhandlingar.

För att möjligheten att utnyttja rätten till muntlig förhandling inte ska bli alltför begränsad ska det, i likhet med vad som gäller för en parts inställelse till en förhandling vid allmän förvaltningsdomstol, finnas vissa möjligheter att ersätta den enskilde för dennes kostnader för inställelsen till Skolväsendets överklagandenämnd. Därför föreslår Skollagsberedningen också att det i skollagen införs en bestämmelse om ersättning för parts

inställelse, enligt samma principer som i förvaltningsprocesslagen. Nämnden ska därför kunna bevilja förskott på kostnadsersättningen för resa och uppehälle.

26 Överklagande

26.1 Bestämmelsernas struktur och innehåll

Förslag: Bestämmelserna om överklagande samlas i ett kapitel i den nya skollagen. I detta anges samtliga beslut enligt skollagen som kan överklagas i den ordning som gäller för s.k. förvaltningsbesvär hos allmän förvaltningsdomstol eller hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Utökade möjligheter till överklagande i form av förvaltningsbesvär införs genom att vissa beslutstyper som i dag endast kan bli föremål för s.k. laglighetsprövning i stället får överklagas för en sakprövning (förvaltningsbesvär).

Vid överklagande av beslut som gäller med omedelbar verkan, främst vissa beslut om sanktionsåtgärder eller disciplinära åtgärder, finns möjlighet för den klagande att begära inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten, i samband med att beslutet överklagas.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen anser, liksom Skollagskommittén, att rätt till överklagande stärker den enskildes rättssäkerhet. Dessutom, vilket inte är mindre viktigt, utgör denna rätt i många fall en garanti för skollagens grundläggande princip om rätten till likvärdig utbildning. Att samla bestämmelserna om överklagande i ett kapitel ger en bättre överblick över vilka beslut som kan överklagas och i vilken ordning detta ska ske. En sådan lösning

överensstämmer också med uppbyggnaden av dagens skolformsförordningar.

Inom förvaltningsrätten skiljer man på överklagande, s.k. förvaltningsbesvär, och laglighetsprövning enligt kommunallagen (1991:900). Enskilda juridiska och fysiska personers rättigheter enligt skollagen får räknas som civila rättigheter enligt Europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen). En genomgående strävan har därför varit att i förslaget till ny skollag endast använda begreppet rättighet när det föreligger möjlighet att överklaga ett beslut genom *förvaltningsbesvär*. Skollagsberedningen vill dock påpeka att begreppet rättighet även kan förekomma i lagen utan att det finns någon överklagandemöjlighet. Det gäller då vissa rättigheter av principiell eller medborgerlig art, exempelvis den rätt till utbildning som följer av regeringsformen. Det torde dock inte finnas något behov av att kunna överklaga beslut i sådana fall.

I dagens skollag finns bestämmelser om överklagande genom förvaltningsbesvär i anslutning till de s.k. materiella bestämmelserna i lagens olika kapitel. Vissa där angivna beslut fattade av t.ex. en kommun eller en rektor kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol eller hos Skolväsendets överklagandenämnd. Nämndens beslut får dock inte överklagas.

När det gäller vissa typer av beslut fattade av en kommun saknas överklagandebestämmelser. Beslutet kan då endast bli föremål för *laglighetsprövning* enligt kommunallagen. Enligt bestämmelserna om laglighetsprövning har varje medlem av en kommun eller ett landsting rätt att få lagligheten av kommunens eller landstingets beslut prövad av länsrätten. Rätten till laglighetsprövning gäller i huvudsak beslut av fullmäktige och beslut av en nämnd eller av ett partssammansatt organ, om beslutet inte är av rent förberedande eller rent verkställande art. Prövningen avser beslutets laglighet och kan avse fyra fall:

- huruvida beslutet har tillkommit i laga ordning,
- om beslutet hänför sig till något som enligt lag inte är en angelägenhet för kommunen eller landstinget,
- om det organ som har fattat beslutet har överskridit sina befogenheter, eller
- om beslutet strider mot lag eller annan författning.

Rätten till laglighetsprövning tillkommer som nämnts enbart kommun- och landstingsmedlemmar. Om exempelvis en elev eller elevens vårdnadshavare inte är medlem i kommunen eller landstinget har eleven eller elevens vårdnadshavare ingen möjlighet att överklaga lagligheten av kommunens eller landstingets beslut.

Vårt förslag i detta avsnitt syftar till att förtydliga vilka beslut som kan prövas i sak (förvaltningsbesvär). En sådan prövning skiljer sig från laglighetsprövning i viktiga avseenden. Generella bestämmelser finns i förvaltningslagen (1986:223). Enligt 22 § förvaltningslagen får ett beslut överklagas av den som beslutet angår, om det har gått henne eller honom emot och beslutet kan överklagas. Vissa inskränkningar av rätten att överklaga, liksom andra avvikelser från förvaltningslagens regler, kan dock finnas både i annan lag och i förordning. Prövningen av beslutet avser inte enbart dess laglighet utan även dess materiella innehåll. Den överprövande instansen har samma befogenheter som den myndighet som fattade beslut som första instans. Den kan alltså pröva den överklagade frågan i sak och ändra eller upphäva det överklagade beslutet. Överinstansen kan dock som regel inte gå utöver den klagandes yrkanden. Förvaltningslagen innehåller inte någon uppräknning av vilka specifika beslut som kan överklagas. Detta anges i stället ofta i den lagstiftning som reglerar respektive sakområde. Sådana beslut på skolans område kan fattas av en myndighet, en huvudman eller en rektor.

I flera fall sker överklagande hos allmän förvaltningsdomstol. I andra fall ska beslutet överklagas hos en nämnd eller en annan förvaltningsmyndighet. På skolområdet gäller i dag att vissa beslut kan överklagas hos länsrätten. Länsrätt är alltså första in-

stans och därefter följer kammarrätt och Regeringsrätten. I de två senare instanserna krävs oftast ett särskilt prövningstillstånd för att ett överklagande ska prövas. Andra beslut kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Rätten till överklagande kan även vara avskuren genom ett uttryckligt överklagandeförbud.

Även om Skollagsberedningen föreslår att det införs utökade möjligheter till överklaganden, kommer många typer av beslut även i framtiden att endast kunna bli föremål för laglighetsprövning enligt kommunallagen. Sådana beslut är t.ex. beslut om plats i förskola och fritidshem. Även beslut som står i strid mot regelverket, som t.ex. kommuners beslut att ta ut avgift för skolmältider i grundskolan och motsvarande skolformer, kan bli föremål för laglighetsprövning.

Vissa beslut som ska kunna överklagas gäller med omedelbar verkan, dvs. utan att beslutet har vunnit laga kraft. Detta rör främst vissa beslut om sanktionsåtgärder eller disciplinära åtgärder som av akuta skäl bedöms behöva träda i kraft direkt, exempelvis beslut om återkallelse av godkännande av enskild huvudman, beslut om verksamhetsförbud och beslut om avstängning eller omplacering av elev. I sådana fall finns alltid en möjlighet för den klagande att begära s.k. inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten, i samband med att beslutet överklagas. Det innebär att den instans som prövar överklagandet har möjlighet att besluta att det överklagade beslutet inte ska gälla, i avvaktan på slutlig prövning av överklagandet. Möjlighet att begära inhibition finns vid överklagande till både allmän förvaltningsdomstol och Skolväsendets överklagandenämnd. De generella reglerna om möjligheterna till inhibition finns i 28 § förvaltningsprocesslagen (1971:291) och 29 § förvaltningslagen (1986:223). Förvaltningsprocesslagen reglerar förvaltningsdomstolarnas handläggning av överklagade beslut. För administrativa besvärmyndigheter, däribland Skolväsendets överklagandenämnd, gäller bestämmelserna i förvaltningslagen, om inte avvikande bestämmelser har meddelats.

De ärenden som i dag kan överklagas genom prövning i sak (förvaltningsbesvär) föreslås liksom i nuläget i huvudsak fördelas mellan allmän förvaltningsdomstol och Skolväsendets överklagandenämnd. Likaså bör principen för fördelningen av ärendena på domstolen respektive nämnden vara densamma som när denna ordning infördes. Som framgår av avsnitt 25.1 inrättades, i samband med omorganisationen av det statliga skolväsendet 1991, Skolväsendets överklagandenämnd för överprövning av vissa beslut på skolområdet. Fördelningen av ärenden mellan domstol och överklagandenämnden motiverades av de krav som enligt Europakonventionen ställs om rätt till domstolsprövning av civila rättigheter. I prop. 1990/91:115 *om vissa skolfrågor m.m.* anfördes att i de fall beslut kan anses angå någons civila rättigheter, i den mening som detta begrepp har enligt Europakonventionen eller ligger nära sådana beslut, bör överklaganden prövas av domstol. Detsamma gällde beslut av utpräglat judiciell karaktär.

När det gäller flera av de nya möjligheter att överklaga som föreslås, ska överklagande ske hos Skolväsendets överklagandenämnd. Genom detta kan det krav på särskild kompetens på skolområdet som de aktuella ärendena i allmänhet ställer tillgodoses.

Den första delen om överklagande behandlar de beslut som får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. En andra del behandlar de beslut som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Slutligen föreslås att det i skollagens kapitel om överklagande förs in en särskild paragraf om överklagandeförbud. I nedanstående avsnitt följer en genomgång av vilka olika beslut som kan överklagas och vilken instans som ska pröva beslutet m.m.

26.2 Överklagande hos allmän förvaltningsdomstol

26.2.1 Beslut av Statens skolinspektion eller Statens skolverk

Förslag: Beslut om godkännande eller återkallelse av godkännande av enskild som huvudman för utbildning ska kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Vidare införs en möjlighet att hos allmän förvaltningsdomstol överklaga beslut om tillfälligt förbud för en offentlig eller enskild huvudman att driva verksamheten vidare. Beslut om vitesföreläggande för en offentlig eller enskild huvudman att fullgöra sina åligganden, liksom beslut om vitesföreläggande för en sådan huvudman eller annan person att i anslutning till en tillsyn, till statlig kvalitetsgranskning samt till nationell uppföljning och utvärdering lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar som behövs för tillsynen, kvalitetsgranskningen respektive uppföljningen och utvärderingen, ska också kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Även beslut om godkännande av eller rätt till bidrag till internationell skola, liksom återkallelse av godkännande, respektive rätt till bidrag till, en internationell skola ska kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Skollagsberedningens förslag

Godkännande av enskild som huvudman för utbildning

I 2 kap. 5 § förslaget till ny skollag anges att enskilda får godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem. Beslut om godkännande av enskild som huvudman för utbildning måste liksom enligt nu gällande skollag av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut om godkännande av enskild som huvudman för fristående skola fattas i dag av Statens skolinspektion. Vid ett godkännande av en fristående grund- eller grundsärskola med förskoleklass och fritidshem ska även förskoleklassen och fritidshemsverksamheten prövas i de fall där verksamheten ska bedrivas av den enskilde huvudmannen. När det gäller förskoleklassen föreslår vi, som tidigare nämnts i avsnitt 2.2.2, att Statens skolinspektion i framtiden ska pröva ansökningar om godkännande för alla förskoleklasser i enskild regi, dvs. oavsett om de är anknutna till en grund- eller grundsärskola eller ej.

Kommunen beslutar om godkännande av enskild som huvudman för fristående förskola, fristående fritidshem samt annan pedagogisk verksamhet som kommunen har lämnat bidrag till. Möjligheten att överklaga kommunens beslut behandlas närmare i avsnitt 26.2.2.

I dagens skollag föreskrivs att en fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola, som uppfyller i lagen föreskrivna krav, ska förklaras berättigad till bidrag från elevernas hemkommuner. Till skillnad mot regleringen i dagens skolförfattningar innebär de föreslagna nya bestämmelserna att en enskild som blir godkänd därmed också får rätt till bidrag från elevens hemkommun enligt närmare bestämmelser i respektive skolformskapitel. Någon ytterligare prövning av rätten till bidrag efter ett godkännande ska således inte göras. De nya bestämmelser som införs om överklagande av beslut om godkännande av enskild som huvudman för gymnasie- eller gymnasiesärskola, motsvaras i dagens skollag av bestämmelser om överklagande av beslut om rätt till bidrag.

Återkallelse av godkännande, tillfälligt verksamhetsförbud och vitesföreläggande

Skollagsberedningen har föreslagit flera nya och utökade sanktionsmöjligheter från tillsynsmyndigheten mot såväl offentliga som enskilda huvudmän (jfr avsnitt 24.6). Även Skollags-

kommittén föreslog skärpta sanktionsmöjligheter. Riksdagen har också bett regeringen att återkomma med förslag om ett i skollagen reglerat tillsynsansvar med skärpta sanktionsmöjligheter (bet. 2005/06:UbU14, rskr. 2005/06:241). Den ansvariga statliga tillsynsmyndigheten är, enligt riksdagens beslut med anledning av prop. 2007/08:50 *Nya skolmyndigheter*, Statens skolinspektion. Däremot är en kommun tillsynsmyndighet över sådan pedagogisk verksamhet som den själv har godkänt, dvs. fristående förskola, fristående fritidshem samt annan pedagogisk verksamhet som kommunen har lämnat bidrag till.

Vårt förslag till sanktionsmöjligheter föreslås utformas som en "sanktionstrappa", bestående av de fem stegen anmärkning, föreläggande, föreläggande med vite, tillfälligt förbud att driva verksamhet samt "tvångsförvaltning" av skolor eller verksamheter med offentlig huvudman respektive återkallelse av godkännande för enskild huvudman. Syftet med ett skarpt sanktionssystem är att så snabbt som möjligt avhjälpa brister som konstaterats av tillsynsmyndigheten, inte att möjliggöra utdragna processer. Samtidigt är det av rättssäkerhetsskäl angeläget att sanktionsbesluten kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Överklagandemöjligheterna måste vara lika tydliga som sanktionsmöjligheterna, i syfte att skapa ett såväl hållbart som rättssäkert system för att avhjälpa brister och försummelser.

Därför föreslår vi att de beslut av tillsynsmyndigheten som ska kunna överklagas ska vara de som rör:

- *återkallelse* av godkännande av enskild huvudman,
- *tillfälligt verksamhetsförbud* samt
- *vitesföreläggande*.

Dessa tre typer av beslut är skarpa sanktionsåtgärder som kan få påtagliga, direkta och kännbara konsekvenser för alla som berörs av dem och därför också måste kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, oavsett om åtgärden har beslutats av den statliga eller kommunala tillsynsmyndigheten, dvs. av Statens skolinspektion eller kommunen.

Återkallelse av ett godkännande av en enskild huvudman kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol enligt nu gällande skollag. Vi föreslår att bestämmelserna om överklagande överförs till den nya skollagen. Som framgår av kapitel 24 förekommer enligt nu gällande skollag två sanktionsbeslut, dels beslut om återkallelse av godkännande, dels beslut om återkallelse av rätten till bidrag. Eftersom det enligt vårt förslag kommer att följa en automatisk rätt till bidrag om den enskilde huvudmannen har fått ett godkännande, kommer det inte att fattas något särskilt beslut om förklaring av rätt till bidrag. Detta medför att någon bestämmelse om överklagande av en återkallelse av förklaring om rätt till bidrag i dessa fall inte längre behövs.

Ett beslut om återkallelse av godkännande ska som regel inte gälla omedelbart. I vårt förslag till reglering av återkallelse av godkännande finns dock en särskild bestämmelse som möjliggör för tillsynsmyndigheten att i synnerligen allvarliga fall gå vidare med att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart. Den föreslagna bestämmelsen har tillkommit för att förhindra att huvudmannen kan fördröja stängning av en undermålig verksamhet genom att utnyttja rätten till överklagande till högre instans. Bestämmelsen är endast avsedd att tillämpas då bristerna i verksamheten är sådana att det inte kan anses lämpligt att den får fortsätta i avvaktan på ett slutligt avgörande, exempelvis om förhållandena i utbildningen framstår som direkt undermåliga eller att elever far illa.

Om beslutet om återkallelse gäller omedelbart, dvs. utan att det har vunnit laga kraft, innebär detta att beslutet gäller även om det överklagas. Här finns en möjlighet för den klagande att begära inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten, i samband med att beslutet överklagas. Det innebär i detta fall att förvaltningsdomstolen har möjlighet att besluta att beslutet om återkallelsen av godkännandet inte ska gälla, i avvaktan på slutlig prövning av överklagandet.

Det *tillfälliga förbudet att driva verksamheten* vidare kan för en enskild huvudman utfärdas av såväl Statens skolinspektion som

kommunen. För verksamhet som bedrivs av kommun eller landsting är det dock av naturliga skäl endast den statliga tillsynsmyndigheten, dvs. Statens skolinspektion, som kan utfärda förbudet. Även ett sådant beslut har naturligtvis genomgripande konsekvenser för alla berörda och ska därför vara möjligt att överklaga till allmän förvaltningsdomstol. Ett förbud att driva verksamheten vidare ska tillgripas endast i synnerligen allvarliga fall. I sakens natur ligger att beslutet, för att vara meningsfullt normalt gäller med omedelbar verkan. Även här finns en möjlighet för den klagande att begära inhibition, dvs. avbrytande av att beslutet om att tillfälligt förbjuda fortsatt verksamhet verkställs, i samband med att beslutet överklagas.

Vitesföreläggande kan enligt vårt förslag förekomma i flera fall. Möjlighet till vitesföreläggande ska finnas i anslutning till föreläggande från Statens skolinspektion till en huvudman att fullgöra vissa angivna åligganden, inom ramen för myndighetens tillsyn. Vidare ska vitesföreläggande kunna förekomma i anslutning till föreläggande från Statens skolinspektion eller den kommunala tillsynsmyndigheten till en huvudman – eller annan person – att i anslutning till en tillsyn lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar som behövs för tillsynen.

Skyldighet att lämna uppgifter och tillhandahålla handlingar m.m., inklusive möjlighet till vitesföreläggande, föreslås även gälla i anslutning till andra statliga kontrollåtgärder än tillsyn, vilket framgår av avsnitten 24.2 och 24.5. Det gäller dels i anslutning till den *statliga kvalitetsgranskning* som bedrivs av Statens skolinspektion, dels i anslutning till den *nationella uppföljning och utvärdering* som bedrivs av Statens skolverk. I dessa fall får även, enligt Skollagsberedningens förslag, regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material m.m. som ska tillhandahållas.

I samtliga ovan beskrivna fall föreslås alltså finnas möjlighet till vitesföreläggande. Eftersom de utdömda vitesbeloppen bör ha en sådan storlek att de upplevs som kännbara och därmed

verkningsfulla, måste de också kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Internationella skolor

Skollagsberedningen har föreslagit att internationella skolor ska regleras som en särskild utbildningsform, dvs. en verksamhet som i något avseende ersätter eller kompletterar grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande skolformer inom skolväsendet för barn och ungdomar (jfr avsnitt 22.2). Detta innebär att bestämmelserna om godkännande och rätt till bidrag för internationella skolor, till skillnad från motsvarande bestämmelser vad gäller fristående skolor, inte föreslås ändras i den nya skollagen.

Riksdagen har i enlighet med förslag i budgetpropositionen (prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16, s. 78–85) beslutat om vilka villkor och övriga bestämmelser som en internationell skola ska uppfylla för att godkännas och förklarad berättigad till bidrag. Dessa bestämmelser föreslås överföras till den nya skollagen, men det är numera Statens skolinspektion som beslutar om godkännande och förklaring av rätt till bidrag enligt lag (2008:220) om ändring i skollagen (1985:1100). För internationella skolor på grundskolenivå innebär ett beslut av Statens skolinspektion att skolan godkänns och förklaras berättigad till bidrag. För internationella skolor på gymnasial nivå innebär ett beslut av Statens skolinspektion att skolan förklaras berättigad till bidrag. Beslut om godkännande av respektive rätt till bidrag för en internationell skola ska av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas, på motsvarande sätt som beslut om godkännande av fristående skolor.

Även beslut om återkallelse av godkännandebeslut respektive återkallelse av bidragsbeslut till internationella skolor fattas av Statens skolinspektion. Dessa beslut om återkallelse ska, i likhet med vad som gäller i dag, och på motsvarande sätt som vad gäller beslut om återkallelse av godkännande av fristående skolor,

kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. I övrigt föreslås samma sanktionsreglering och möjligheter att överklaga olika typer av sanktionsbeslut för internationella skolor, som för andra skolor och verksamheter vilka regleras av skollagen.

26.2.2 Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman

Förslag: En kommuns beslut om godkännande eller återkallelse av godkännande av enskild som huvudman för förskola eller fritidshem ska även i fortsättningen kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Vidare ska kommunens beslut om rätt till bidrag, eller om återkallelse av sådan rätt, till enskild huvudman för fritidshem som i stället väljer att bedriva öppen fritidsverksamhet till en elev i åldern 10–13 år, kunna överklagas.

En möjlighet ska också införas att hos allmän förvaltningsdomstol överklaga en kommuns beslut om tillfälligt förbud för en enskild huvudman att driva verksamheten vidare samt beslut om vitesföreläggande för en enskild huvudman att fullgöra sina åligganden, liksom vitesföreläggande för en enskild huvudman, eller annan person, att i anslutning till en tillsyn lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar som behövs för tillsynen.

Huvudmannens beslut om avstängning av en elev i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, ska kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, oavsett om huvudmannen är en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman.

En möjlighet införs att hos allmän förvaltningsdomstol överklaga en kommuns eller ett landstings beslut om skolskjuts för elever i grundskolan, grundsärskolan eller gymnasiesärskolan.

En bestämmelse införs om överklagande av en kommuns beslut om ekonomiskt stöd till inackordering för elever i gymnasieskolan med offentlig huvudman.

Beslut om föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter att göra vad på henne eller honom ankommer för att en skolpliktig elev ska fullgöra sin skolgång ska kunna överklagas, oavsett om huvudmannen för utbildningen är offentlig eller enskild.

En kommuns beslut om medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i skollagen och återkallelse av sådant medgivande, ska även i fortsättningen kunna överklagas.

Skollagsberedningens förslag

Kommunens godkännande av enskild som huvudman för utbildning

Beslut av en kommun avseende godkännande av enskild som huvudman för förskola och fritidshem enligt 2 kap. 5 § i förslaget till ny skollag kan, liksom i dag, överklagas hos allmän förvaltningsdomstol och ska av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas i samma ordning även enligt den nya skollagen. Även om bestämmelsen innebär att kommunens beslut innebär att enskild får godkännas som huvudman för en förskola eller ett fritidshem, anser vi att överklagandemöjligheten fyller en reell funktion, exempelvis om en kommun avslagit en ansökan med hänvisning till att den tilltänkta verksamheten inte uppfyller kvalitetskraven.

Vi föreslår också att om en enskild huvudman, som har godkänts som huvudman för fritidshem, i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till barn i åldern 10–13 år så ska den enskilde huvudmannen ha rätt till kommunalt bidrag för den öppna fritidsverksamheten (jfr avsnitt 23.6.3). Detta förutsätter att kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, att verksam-

heten uppfyller kvalitetskraven och att avgifterna inte är oskäligt höga. Även här ska kommunens beslut, som i detta fall avser rätt till bidrag, vara möjligt att överklaga.

En kommuns godkännande av en enskild som huvudman för förskola, fritidshem eller öppen fritidsverksamhet som alternativ till fritidshem innebär, enligt vårt förslag, att kommunalt bidrag också måste lämnas till den enskilde huvudmannens verksamhet. Bidraget ska bestämmas för varje barn och elev efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till den egna verksamheten, vilket utvecklas närmare i avsnitt 2.2.2. Möjligheten att överklaga gäller dock inte vilket belopp som ska utgå i bidrag, utan själva beslutet att godkänna eller inte godkänna en enskild som huvudman.

Regeringen har genom prop. 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor* föreslagit att kommunala beslut om bidragets storlek ska kunna överklagas av huvudmannen för en fristående skola eller en enskilt bedriven förskola, fritidshem och förskoleklass och bli föremål för en fullständig prövning av förvaltningsdomstol genom förvaltningsbesvär (alltså ej laglighetsprövning, se avsnitt 26.1). De nya bestämmelserna i skollagen föreslås träda ikraft den 1 juli 2009 och ska tillämpas första gången på bidrag för kalenderåret 2010. I avvaktan på riksdagens beslut har inte förslagen om överklagande av kommunala beslut om bidrag inkluderats i förslaget till ny skollag. Vi vill dock understryka att den nya skollagen kan komma att behöva kompletteras med ytterligare bestämmelser om överklagande på denna punkt.

Kommunens beslut om återkallelse av godkännande, tillfälligt verksamhetsförbud och vitesföreläggande

Skollagsberedningen har, som närmare redovisats avsnitt 26.2.1, föreslagit utökade sanktionsmöjligheter från tillsynsmyndigheten mot såväl offentliga som enskilda huvudmän.

En kommun är också i dag själv tillsynsmyndighet över sådan pedagogisk verksamhet som den har godkänt, dvs. fristående

förskola och fristående fritidshem samt enskild huvudman som har godkänts som huvudman för fritidshem och som i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till barn i åldern 10–13 år. När det gäller fristående förskoleklasser föreslår Skollagsberedningen som tidigare nämnts att såväl godkännande som tillsyn ska åvila den statliga tillsynsmyndigheten, dvs. Statens skolinspektion.

I likhet med vad som föreslås för sanktionsbeslut fattade av den statliga tillsynsmyndigheten föreslår vi att de beslut av den kommunala tillsynsmyndigheten som ska kunna överklagas är de som rör *återkallelse* av godkännande av enskild huvudman, *tillfälligt verksamhetsförbud* samt *vitesföreläggande*. Innebörden av och formerna för överklagande i dessa tre avseenden har redovisats utförligt i avsnitt 26.2.1. Dessa beslut innebär skarpa sanktionsåtgärder som kan få påtagliga, direkta och kännbara konsekvenser för alla som berörs av dem. Därför måste de också kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, oavsett om sanktionsåtgärden har beslutats av Statens skolinspektion eller kommunen.

Även en kommuns beslut om återkallelse av rätt till bidrag till enskild som har godkänts som huvudman för fritidshem och som i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till barn i åldern 10–13 år, föreslås på motsvarande sätt vara möjligt att överklaga till allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman om avstängning

Huvudmannens beslut om avstängning av elev i de frivilliga skolformerna, dvs. gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, måste av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas. Här avses sådan avstängning som huvudmannen beslutar om, i de fall där syftet med rektors beslut om brådskande avstängning inte har uppnåtts (se avsnitt 26.2.4), eller om det annars bedöms som nödvändigt med hänsyn till

elevens uppträdande, och som får avse längre tid än sammanlagt två veckor, dock högst pågående kalenderhalvår samt tre ytterligare kalenderhalvår. En studerande som har stängts av med stöd av dessa bestämmelser, ska på nytt kunna beredas utbildning efter avstängningstidens slut. Om en huvudman nekar den studerande detta, ska beslutet kunna överklagas hos förvaltningsdomstol. I syfte att jämställa offentliga och enskilda huvudmän föreslås att rätten att överklaga i fortsättningen ska gälla oavsett om huvudmannen är en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman.

Om beslutet om avstängning gäller omedelbart, dvs. utan att det har vunnit laga kraft, innebär detta att beslutet gäller även om det överklagas. Här finns dock en möjlighet för den klagande att begära inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten av avstängningen, i samband med att beslutet överklagas.

I dag finns bestämmelser om avstängning eller förvisning, liksom om överklagande av dessa beslut, i gymnasieförordningen (1992:394), i förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan och i förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. Den senare är i dessa avseenden även tillämplig vad gäller sär- vux enligt förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda, beslut som enligt gällande bestämmelser ska fattas av styrelsen för utbildningen. Skollagsberedningen har föreslagit att det ålderdomliga begreppet förvisning utmönstras. Samtidigt föreslås att bestämmelserna om avstängning ska gälla samtliga frivilliga skolformer, dvs. även utbildning i svenska för invandrare, att besluten ska kunna överklagas och att bestämmelserna flyttas från förordning till den nya skollagen (jfr avsnitt 5.4). När det gäller utbildning i svenska för invandrare är således dessa bestämmelser helt nya. För att rättssäkerheten inte ska försämrats föreslås att besluten, i likhet med motsvarande beslut enligt nu gällande förordningar, ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Skollagsberedningen har föreslagit att det ska finnas möjlighet till avstängning utan tidsbegränsning från utbildningar i samtliga frivilliga skolformer, där det ingår praktik eller där delar

av utbildningen är arbetsplatsförlagd, och där eleven därvid har visat sig vara uppenbart olämplig för den praktiska tjänstgöringen (jfr avsnitt 5.4). Denna bestämmelse avser situationer som bara torde inträffa i undantagsfall, exempelvis att en person som missbrukar narkotika inte bör få praktisera på en vårdinrättning, där det finns tillgång till receptbelagda preparat. Även sådana avstängningsbeslut ska vara möjliga att överklaga hos allmän förvaltningsdomstol. Det är enligt vår uppfattning inte rimligt att en studerande ska kunna utestängas från vidare utbildning för all framtid, utom i vissa särskilda fall. Även i detta fall föreslås att rätten att överklaga i fortsättningen ska gälla oavsett om huvudmannen för utbildningen är en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman.

Kommunens eller landstingets beslut om skolskjuts

Hemkommunen är enligt vårt förslag skyldig att anordna kostnadsfri skolskjuts för en elev i grundskolan, grundsärskolan eller gymnasiesärskolan, om det behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet. Även landstinget har i vissa fall motsvarande skyldighet när det gäller elever i gymnasiesärskolan. Bestämmelserna om rätt till skolskjuts för elever i gymnasiesärskolan har i vårt förslag blivit tydligare, i samband med att gymnasiesärskolan blivit en egen skolform. Rätten till skolskjuts behandlas i avsnitten 9.8 och 17.12.

En kommuns eller ett landstings beslut om skolskjuts för elever i grundskolan, obligatoriska särskolan och gymnasiesärskolan kan enligt dagens skollag endast bli föremål för laglighetsprövning hos allmän förvaltningsdomstol. Laglighetsprövningar av beslut om skolskjuts är relativt vanliga. En elev som går i en grundskola i en annan kommun än hemkommunen har emellertid normalt inte rätt till laglighetsprövning av den andra kommunens beslut om skolskjuts, eftersom eleven måste vara

medlem av den andra kommunen för att ha rätt till laglighetsprövning.

Vi föreslår att de beslut om skolskjuts som ska vara överklagbara ska kunna överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Som framgått i avsnitt 9.7 har en genomgående ambition i Skollagsberedningens arbete varit att stärka elevernas rättigheter. Därför har den nya skollagens bestämmelser om skolskjuts utformats som en rättighet för eleven. Besluten ska därmed kunna överklagas och föreslås kunna prövas hos allmän förvaltningsdomstol och inte av Skolväsendets överklagandenämnd, eftersom beslut om skolskjuts enligt nu gällande regelverk kan bli föremål för laglighetsprövning i tre instanser. Då Överklagandenämndens beslut inte kan överklagas skulle det innebära en försämring i rättssäkerhetskänslan i förhållande till vad som nu gäller, om dessa ärenden endast skulle kunna prövas i en instans. Något krav på särskild sakkunskap avseende skolverksamhet föreligger inte heller vad gäller denna typ av ärenden. Eftersom frågor om skolskjuts ofta är av stor principiell betydelse för en kommun är det viktigt med en möjlighet till prejudicerande avgöranden från Regeringsrätten på området.

Till skillnad från Skollagskommittén föreslår vi även att beslut enligt den nya skollagen om skolskjuts för elever som går i en annan kommuns grund-, grundsär- eller gymnasiesärskola – eller i förekommande fall i en gymnasiesärskola i ett annat landsting än hemlandstinget – ska få överklagas genom förvaltningsbesvär. Elever som går i grundskolan, grundsärskolan eller gymnasiesärskolan i en annan kommun respektive landsting än i hemkommunen eller i förekommande fall i hemlandstinget, har som ovan nämnts normalt inte någon rätt till laglighetsprövning avseende sådana beslut, eftersom de inte är medlemmar i den kommun eller det landsting där de går i skolan. Att just i detta specifika fall tillåta överklagande för prövning i sak av hemkommunens beslut, medan motsvarande beslut av en annan kommun inte skulle kunna överklagas, skulle emellertid te sig märkligt.

Kommunens beslut om stöd till inackordering

Till elever i gymnasieskola med offentlig huvudman som behöver inackordering till följd av skolgången ska hemkommunen i vissa fall lämna ekonomiskt stöd. Skyldigheten gäller till och med det första kalenderhalvåret det år då eleverna fyller tjugo år. Stödet ska avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Bidragsnivån är knuten till prisbasbeloppet. Hemkommunens beslut om inackorderingsstöd kan i dag endast bli föremål för laglighetsprövning.

Elever i gymnasieskola med enskild huvudman, kan ansöka om statligt inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395). Det statliga inackorderingstillägget lämnas med ett belopp som beror på avståndet mellan hemmet och skolan. En elev som är missnöjd med Centrala studiestödsnämndens (CSN) beslut om statligt inackorderingstillägg kan enligt studiestödslagen överklaga beslutet hos Överklagandenämnden för studiestöd. Nämndens beslut med anledning av ett överklagande dit får dock inte överklagas.

Rätten till överprövning av CSN:s beslut är således i viss mening mer vidsträckt än det som gäller för motsvarande kommunala beslut. Genom att införa en rätt att överklaga en kommuns beslut om stöd till inackordering jämföras i detta avseende förutsättningarna för elever i gymnasieskolor med olika huvudmän att överklaga beslut om inackorderingsstöd eller inackorderingstillägg. Att beslut om inackorderingsstöd ska kunna överklagas för prövning i sak överensstämmer också med Skolnämndens förslag när det gäller möjligheterna att överklaga beslut om skolskjuts, samt beslut om resor och åtgärder för elever i specialskolan och sameskolan som inte bor hemma.

Eftersom beslut av Skolväsendets överklagandenämnd inte kan överklagas, skulle det innebära en försämring av rättssäkerheten jämfört med vad som gäller i dag att föra dessa ärenden dit. Beslut om inackorderingsstöd föreslås därför få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Beslut av en kommun eller enskild huvudman om skolpliktens fullgörande

Övriga beslut av en kommun som kan överklagas enligt dagens skollag ska av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas i samma ordning enligt den nya skollagen. Det är för det första fråga om beslut om föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter att göra vad på henne eller honom ankommer för att en skolpliktig elev ska fullgöra sin skolgång. I syfte att jämställa offentliga och enskilda huvudmän, föreslås att bestämmelsen om överklagande av beslut om föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter i fortsättningen även ska gälla i fristående skolor.

För det andra ska en kommuns beslut avseende medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i skollagen, och återkallelse av sådant medgivande, kunna överklagas enligt samma ordning som i dagens skollag.

26.2.3 Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten eller Sameskolstyrelsen

Förslag: De möjligheter som anges i dagens skollag att hos allmän förvaltningsdomstol överklaga de beslut som i dag fattas av Specialpedagogiska skolmyndigheten om medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt och om återkallelse av sådant medgivande överförs från förvaltningslagen till den nya skollagen.

Detsamma gäller de beslut om föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter att göra vad på henne eller honom ankommer för att en skolpliktig elev ska fullgöra sin skolgång, som enligt dagens regelverk utfärdas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen..

I lagen införs också bestämmelser om att Specialpedagogiska skolmyndighetens eller Sameskolstyrelsens beslut om elevers resor får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Skollagsberedningens förslag

Rätten att överklaga beslut om resor, inklusive skolskjuts, ska vara lika oavsett skolform och vilken huvudman som ansvarar för utbildningen. Elever i specialskolan respektive sameskolan har redan i dag rätt till resor som behövs för utbildningen utan kostnad. Beslut om rätt för elev i specialskolan respektive sameskolan att kostnadsfritt få resor som behövs för utbildningen fattas i dag av Specialpedagogiska skolmyndigheten respektive Sameskolstyrelsen. Dessa beslut kan redan i dag, med stöd av Europakonventionen, överklagas hos allmän förvaltningsdomstol enligt bestämmelser i förvaltningslagen.

Förslaget att införa sådana bestämmelser om överklagande i den nya skollagen innebär ingen ändring jämfört med vad som gäller i dag. Förslaget syftar till att förtydliga gällande rätt och att uppmärksamma möjligheterna att överklaga. Att de aktuella besluten går att överklaga överensstämmer dessutom med det som föreslås gälla om skolskjuts för elever i grund-, grundsär- och gymnasiesärskolan. Laglighetsprövning är inte möjlig när det gäller specialskolan och sameskolan eftersom dessa skolformer är statliga. Genom att i den nya skollagen införa möjligheter att överklaga beslut om resor för elever i specialskolan och sameskolan blir överklagandebestämmelserna enhetliga för resor i alla obligatoriska skolformer och i gymnasiesärskolan.

Av rättssäkerhetsskäl föreslås vidare att ytterligare två typer av beslut ska överföras från dagens skollag till den nya skollagen. För det första gäller det möjligheterna att överklaga beslut om medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i skollagen och om återkallelse av sådant medgivande. Dessa beslut fattas enligt gällande regler av Specialpedagogiska skolmyndigheten. För det andra överförs bestämmelserna om

möjligheter att överklaga beslut om föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter att göra vad på honom eller henne ankommer för att en skolpliktig elev ska fullgöra sin skolgång. Dessa beslut fattas enligt gällande regler av Specialpedagogiska skolmyndigheten respektive Sameskolstyrelsen.

26.2.4 Beslut av rektor

Förslag: Beslut av rektor om brådskande avstängning av en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare föreslås få överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Skollagsberedningens förslag

Rektors beslutsbefogenheter

I speciallagstiftning om obligatorisk kommunal verksamhet finns bestämmelser som avviker från kommunallagens regler om de kommunala nämndernas ansvarsområde. Exempel på detta är skolförfattningarna, dvs. skollag, skolformsförordningar och läroplaner, vilka reglerar rektors uppgifter som administrativ chef och som ledare för den pedagogiska verksamheten.

Den grundläggande bestämmelsen om rektor finns i 2 kap. 8–9 §§ i den nya skollagen. För kommunala skolor innebär bestämmelsen en avvikelse från kommunallagens grundläggande regler om de kommunala nämndernas beslutanderätt. En utgångspunkt för vårt förslag till ny skollag har, som redovisats i kapitlen 1 och 2, varit att de grundläggande principer för ansvarsfördelningen som lagts fast i förarbetena till dagens skollag alltså ska gälla (prop. 1990/91:18).

I de olika skolformsförordningarna finns i dag bestämmelser som uttryckligen anger att det är rektor som ska fatta beslut i vissa ärenden. Regleringen av rektors ansvar och befogenheter i skolförfattningarna omfattar uppgifter av flera olika slag, t.ex. faktiskt handlande, administrativa verkställighetsbeslut och myndighetsutövning. Utöver de uppgifter som regleras i skolförfattningarna, har rektor ansvar för frågor som rör administration, personal och ekonomisk förvaltning. På dessa områden är rektor underställd den ansvariga nämnden. Enligt vissa bestämmelser i skolförfattningarna har rektor således en självständig beslutanderätt. Bestämmelserna innebär samtidigt en begränsning av den kommunala nämndens befogenheter enligt kommunallagen. Detta innebär att rektor har något av en särställning bland kommunala befattningshavare.

Den ansvariga kommunala nämnden kan inte ta över beslutanderätten och inte heller ge några direktiv om hur den ska utövas på det område den omfattar. Den nämnd som förfogar över de ekonomiska resurserna och har det övergripande ansvaret kan emellertid indirekt påverka rektors självständighet. Om rektors beslut grundas direkt på skolförfattningarna gäller inte kommunallagens regler om delegering, och därmed saknas i allmänhet möjlighet att överklaga. Beslut som rektor fattar efter delegering från nämnden kan däremot bli föremål för laglighetsprövning, om det inte särskilt har föreskrivits att överklagande kan ske på annat sätt.

För beslut som rör enskilda elever kräver rättssäkerheten att behörigheten att fatta beslut läggs på en rimlig nivå, och att det är fullständigt klart vem som ska fatta besluten och därmed ansvara för dem. Enligt vårt förslag till ny skollag ska därför rektors beslutanderätt alltid framgå av den nya lagen. Genom detta förslag kommer således vissa beslut som anges i den nya skollagen att kunna överklagas i särskild ordning.

Brådskande avstängning

Rektor kan, enligt skollagsberedningens förslag, fatta beslut om brådskande avstängning av elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan samt i de frivilliga skolformerna, dvs. gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare (jfr avsnitt 5.4). Dessa beslut ska av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas. Här avses sådan brådskande avstängning under en kortare tid, sammanlagt högst två veckor och inte heller fler än två gånger under en termin, som kan behövas för att lösa akuta situationer i avvaktan på en tillfredsställande lösning av skolsituationen. Dessa möjligheter föreslås gälla samtliga frivilliga skolformer, men även i de obligatoriska skolformerna, dvs. grund-, grundsär-, special- och sameskolan.

I dag finns bestämmer om avstängning med omedelbar verkan, liksom om överklagande av dessa beslut, i gymnasieförordningen (1992:394), förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan och förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. Den senare är i dessa avseenden även tillämplig för särsvux enligt förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda. Sådana beslut ska enligt gällande bestämmelser fattas av rektor i avvaktan på att styrelsen ska avgöra ärendet om avstängning. När det gäller grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och utbildningen i svenska för invandrare är bestämmelserna om rektors beslut om brådskande avstängning, liksom möjligheten att överklaga ett sådant beslut, helt nya.

I likhet med bestämmelserna om huvudmannens beslut om avstängning under längre period föreslås att rektors beslut om brådskande avstängning ska kunna överklagas och att bestämmelserna flyttas från förordning till den nya skollagen. För beslut som rör enskilda studerande kräver, som nämnts, rättssäkerheten att behörigheten att fatta beslut läggs på en rimlig nivå, och att det är fullständigt klart vem som ska fatta besluten och därmed ansvara för dem. Därför bör även bestämmelser om

överklagande av rektorns beslut om avstängning överförs från förordning till lag. För att rättssäkerheten inte ska försämrats föreslås även att besluten, i likhet med motsvarande beslut enligt nu gällande förordningar, ska kunna överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Eftersom rektors beslut om avstängning är att betrakta som en akut åtgärd i undantagsfall, gäller det som regel omedelbart, dvs. beslutet gäller även om det överklagas. Möjlighet finns då för den klagande att begära inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten av den brådskande avstängningen, i samband med att beslutet överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Överklagandebestämmelserna ska gälla oavsett om huvudmannen för utbildningen är en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman.

26.3 Överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd

26.3.1 Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman

Förslag: Ett beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman om mottagande i gymnasieskolan till utbildningar som är avsedda för en grupp elever, får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. När det gäller beslut om mottagande i andra hand föreslås samma regler som i dag.

Kommunens eller landstingets beslut om mottagande i, avbrytande av eller återupptagande av utbildning i kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och svenska för invandrare ska också kunna överklagas till Överklagandenämnden.

En kommuns beslut om uppskjutande av skolplikten, om att skolplikten ska upphöra tidigare eller senare än vad som i övrigt anges i skollagen, liksom om att en elev ska ha rätt att slutföra den högsta årskursen även om skolplikten i grund-

skolan eller grundsärskolan skulle upphöra dessförinnan, ska få överklagas hos Överklagandenämnden.

En kommuns beslut om placering av en elev vid en annan skolenhet inom sin grundskola eller grundsärskola än vid den skolenhet som elevens vårdnadshavare önskar, på grund av att det annars skulle innebära ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för kommunen eller på grund av att det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero, ska också få överklagas hos Överklagandenämnden.

En kommuns beslut om mottagande i egen förskoleklass av ett barn från en annan kommun på grund av särskilda skäl ska få överklagas hos överklagandenämnden. Beslutet ska få överklagas endast av barnet eller barnets vårdnadshavare. En kommuns beslut om mottagande i egen grundskola eller grundsärskola av en elev från en annan kommun på grund av särskilda skäl ska på motsvarande sätt få överklagas endast av eleven eller elevens vårdnadshavare.

Beslut av en kommun om åtagande att svara för kostnaderna för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå för en sökande från en annan kommun ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut får endast överklagas av den sökande eller den studerande.

Möjligheterna att överklaga till Överklagandenämnden föreslås även gälla kommunala beslut om mottagande i grundsärskolan, kommunala beslut om elever som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet samt kommunala beslut om huruvida en sökande till gymnasiesärskolan kan gå i gymnasieskolan. Rätt att överklaga föreslås även gälla för beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman om rätt till utbildning eller annan verksamhet för person som har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt den nya skollagen till följd av EU-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan.

Skollagsberedningens förslag

Beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman om mottagande i gymnasieskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt svenska för invandrare

Beslut rörande mottagande i gymnasieskolan eller i den nuvarande skolformen kommunal vuxenutbildning utgör den klart övervägande delen av de beslut som överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Enligt Skolverkets årsredovisning för år 2007 svarade ärenden som avsåg gymnasieskolan för 65 procent och ärenden som avsåg kommunal vuxenutbildning för 25 procent av inkomna ärenden under detta år.

När en elev söker till en utbildning i gymnasieskolan görs, som framgår av avsnitt 14.6, en prövning i två steg. Först prövas om eleven kan tas emot som sökande, dvs. en bedömning görs av om den sökande uppfyller behörighetskraven för utbildningen, och om den sökande har rätt till utbildning i kommunen eller landstinget eller hos den enskilde huvudmannen. Ett beslut av huvudmannen om *mottagande* ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Möjligheten att överklaga beslut om mottagande ska enligt förslaget till ny skollag gälla oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild. Sådana beslut fattas enligt dagens skollag av styrelsen för utbildningen i den anordnande kommunen eller landstinget.

I nästa steg gör huvudmannen ett eventuellt urval bland mottagna sökanden, dvs. en prövning sker av elevens meritvärde etc. och beslut fattas i fråga om *antagning*. Ett sådant beslut kan inte överklagas, se också avsnitt 26.6. Enligt dagens skollag fattas beslut om såväl mottagande som intagning av styrelsen för utbildningen i den anordnande kommunen eller landstinget. Skollagsberedningen har i avsnitt 14.6 redogjort för förslaget att begreppet intagning ersätts av begreppet antagning.

Genom riksdagens beslut med anledning av prop. 2006/07:71 om *frisökning – ökade valmöjligheter till gymnasieskolan, m.m.* har fr.o.m. den 1 juli 2008 införts en komplettering av överklagande-

reglerna i nu gällande skollag (5 kap. 11 §). Det avser s.k. andrahandsmottagning av sökande som enbart önskar bli mottagna i andra hand, dvs. till platser som blir över sedan alla mottagna i första hand också tagits in till utbildningen. Eftersom den anordnande huvudmannen beslutar om hur många platser en viss gymnasieutbildning ska omfatta, och således också om det alls ska finnas några platser för andrahandsmottagning, föreligger aldrig någon rätt för en sökande att bli mottagen i andra hand. I dessa fall är det bara om huvudmannen funnit att en sökande inte uppfyller behörighetsvillkoren för den sökta utbildningen som den bedömningen kan överklagas. Huvudmannens ställningstagande när det gäller om det finns några platser för andrahandsmottagning kan däremot aldrig överklagas.

Skollagsberedningen anser att denna undantagsbestämmelse ska överföras till den nya skollagen. När det gäller fristående skolor saknar dessa den typ av primärt upptagningsområde som offentliga skolor har, varför det inte heller finns något system med första- respektive andrahandsmottagning vid sådana skolor. Man kan säga att de alltid har riksrekrytering.

Möjligheten att överklaga beslut om mottagande avser sådana gymnasieutbildningar, nationella, specialutformade eller individuella program, som är avsedda för en grupp elever. För sådana specialutformade och individuella program som anordnas för en enskild elev, inte för en grupp elever, kommer normalt inte något ansökningsförfarande i fråga. Dessa beslut ska ej heller kunna överklagas.

Till den nya skollagen föreslås också överföras de redan gällande möjligheterna att till Skolväsendets överklagandenämnd överklaga kommunens eller landstingets beslut om mottagande i beslut om avbrytande av eller beslut om att på nytt bereda utbildning i kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och svenska för invandrare. Bestämmelserna om mottagande, avbrytande och återupptagande av utbildning i dessa skolformer för vuxna, har kommenterats i avsnitten 18.10 och 19.8. Även i detta sammanhang bör framhållas att beslut om

mottagande inte är detsamma som beslut om antagning, som inte föreslås kunna överklagas. Detta utvecklas närmare i avsnitt 26.6.

Beslut av en kommun om skolpliktens påbörjande och upphörande m.m.

En kommuns beslut om att, på begäran av ett barns vårdnadshavare, skjuta upp skolplikten till senast höstterminen det kalenderår som barnet fyller åtta år ska, liksom enligt nu gällande skollag, kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Likaså föreslår vi att hemkommunen beslutar om att en elevs skolplikt i grundskolan och grundsärskolan kan upphöra tidigare eller senare än vad som annars regleras i skollagen, liksom att en elev ska ha rätt att slutföra den högsta årskursen även om skolplikten i grundskolan eller grundsärskolan skulle upphöra dessförinnan (jfr avsnitt 6.2). Den föreslagna bestämmelsen om senare upphörande av skolplikten är ny i förhållande till nu gällande skollag. Skollagsberedningen föreslår alltså att en ny bestämmelse införs om att skolplikten inte upphör vid 16 år i grundskolan (17 i specialskolan) för en elev som inte slutfört högsta årskursen och därmed inte nått målen, utan först ett år senare. ”Slutfört högsta årskursen” definieras i detta sammanhang som att inför sista läsåret ha flyttats upp till årskursen.

Bestämmelsen kommer att omfatta elever som börjat skolan vid åtta års ålder, elever som gått samma årskurs två gånger någon gång under grundskoletiden samt elever som kommit till Sverige sent under sin skolgång och därför placerats in i en årskurs som inte motsvarar deras ålder. Förutsättningen för att skolplikten ska förlängas är också att de inte nått målen, när skolplikten normalt skulle ha upphört. Skulle någon elev stämma in på någon av dessa definitioner och ändå mot förmodan ha nått målen, tillämpas bestämmelsen om att skolplikten upphör när en elev har nått de mål som minst ska uppnås enligt läroplanen och kursplanerna.

Den förlängda skolplikten kan kombineras med beslut om olika former av särskilt stöd och i vissa fall med anpassad studiegång. Eleven får också göra en prövning när som helst under det tillkommande året. För en elev som flyttar utomlands upphör skolplikten.

Frågan om förlängd skolplikt ska prövas av hemkommunen eller för elever i specialskolan av Specialpedagogiska skolmyndigheten. I den slutliga bedömningen kan i enstaka fall finnas individuella omständigheter, som gör att en tvångsvis förlängning av skolplikten inte är lämplig. Kommunen kan då fatta ett beslut som innebär att eleven inte behöver vara kvar i grundskolan ytterligare ett år. Rätten att få fullfölja utbildningen i grundskolan under ytterligare två år kvarstår dock, om eleven ändrar sig.

Även beslut om att en elevs skolplikt i grundskolan och grundsärskolan kan upphöra tidigare eller senare än vad som annars regleras i skollagen, liksom kommunens beslut om rätt att slutföra den högsta årskursen även om skolplikten har upphört dessförinnan, ska av rättssäkerhetsskäl kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Den föreslagna bestämmelsen om förlängd skolplikt är som nämnts ny i förhållande till nu gällande skollag, och följaktligen är även rätten att överklaga ett sådant kommunalt beslut ny. Motsvarande bestämmelser om beslut om skolpliktens upphörande m.m. i specialskolan fattas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och rätten att överklaga ett sådana beslut behandlas i avsnitt 26.3.2.

Beslut av en kommun om placering av elev i grundskolan eller grundsärskolan

I den nu gällande skollagen har i enlighet med riksdagens beslut med anledning av prop. 2006/07:69 införts en möjlighet att av hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero placera en elev vid en annan skolenhet inom den offentliga grundskolan än den elevens vårdnadshavare önskar [lag (2007:378) om ändring i

skollagen (1985:1100)], se vidare avsnitt 9.7. Motsvarande möjligheter att omplacera en elev i grundsärskolan ska införas i den nya skollagen (jfr avsnitt 10.9).

Ett beslut om en sådan placering innebär ett omfattande ingripande i den enskilda elevens skolgång och livssituation och måste föregås av en noggrann prövning. För att garantera elevens rättssäkerhet är det viktigt att ett sådant beslut kan överklagas. Den bestämmelse om överklagande av omplaceringsbeslut av en elev i grundskolan som finns i den nuvarande skollagens 4 kap. 12 § överförs därför till den nya skollagen och föreslås omfatta även grundsärskolan. Den aktuella typen av beslut ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd eftersom de är av sådan karaktär att prövningen kräver en specifik kompetens på skolområdet. Dessa ärenden är naturligtvis av en sådan karaktär att nämnden bör pröva dem utan onödigt dröjsmål.

Kommunens beslut om s.k. omplacering av en elev till en annan skolenhet gäller omedelbart, såvida inte Överklagandenämnden beslutar annat. Här finns alltså en möjlighet att begära inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten, i samband med att beslutet överklagas. Överklagandenämnden har därmed möjlighet att, om beslutet överklagas, i avvaktan på sitt slutliga ställningstagande stoppa verkställigheten av omplaceringen.

Kommunen kan naturligtvis även utforma sitt omplaceringsbeslut så att det får verkan först vid en senare tidpunkt. På detta sätt kan kommunen alltså själv skjuta på verkställigheten. I detta sammanhang måste också erinras om bestämmelsen i 28 § förvaltningslagen (1986:223). Där anges att ett överklagande av en myndighets beslut förfaller, om myndigheten själv ändrar beslutet så som klaganden begär. Det finns alltså en möjlighet, och även en skyldighet, för kommunen att häva sitt eget placeringsbeslut även efter ett överklagande till Skolväsendets överklagandenämnd, något som kan bli aktuellt om förutsättningarna för beslutet har ändrats.

Vi föreslår även att bestämmelsen i nuvarande skollag om att en kommun får besluta att på grund av betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter placera en elev vid en annan

skolenhet inom sin offentliga grundskola eller grundsärskola än den elevens vårdnadshavare önskar, överförs till den nya skollagen (jfr avsnitten 9.7 och 10.9). Vi menar att även denna typ av placeringsbeslut är av så ingripande karaktär för den enskilde att de ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Vad som är att betrakta som betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter kan variera mycket beroende på vilken huvudman och vilka kostnader det handlar om. Det kan därmed antas uppstå vissa svårigheter för överklagandenämnden att hitta tydliga kriterier som utgångspunkt för sin prövning. Möjligheten att överklaga denna typ av placeringsbeslut har sin främsta betydelse för att ge eftertryck åt lagens krav på en individuell bedömning i det enskilda fallet. Om kommunens beslut överklagas måste den kunna visa att den gjort en individuell prövning av önskemålet om placering och redovisa vilka åtgärder eller utgifter som den önskade placeringen skulle kräva. I övrigt bör det i huvudsak lämnas över till rättstillämpningen att precisera kriterier för bedömningen. Skollagsberedningen anser emellertid att det bör övervägas om Statens skolverk kan ges i uppdrag att utarbeta allmänna råd till stöd för bedömningen.

Beslut av en kommun om mottagande i förskoleklass, grundskola eller grundsärskola av elev från annan kommun

Beslut om mottagande av ett barn i offentlig förskoleklass i en annan kommun än hemkommunen p.g.a. särskilda skäl ska enligt vårt förslag fattas av den kommun i vars förskoleklass barnet önskar bli mottaget. Ett sådant beslut ska få överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslutet ska få överklagas endast av barnet eller barnets vårdnadshavare. Motsvarande möjlighet att överklaga en kommuns beslut om mottagande av en elev i en grundsärskola som anordnas av en annan kommun än elevens hemkommun, föreslås också införas i den nya skollagen. Bestämmelserna om mottagande i grundsärskola i annan kommun är nya.

Förslagen motsvarar vad som redan i dag gäller för grundskolans del, utom när det gäller regeln om vilka som får överklaga beslutet. Beslut om mottagande i en annan kommuns grundskola får enligt nu gällande skollag överklagas av eleven eller företrädare för denne. Att beslutet om mottagande i annan kommuns grundskola enligt Skollagsberedningens förslag får överklagas även av elevens vårdnadshavare, innebär att elevens vårdnadshavare får en självständig talerätt. Vi anser, mot denna bakgrund, att det av rättssäkerhetsskäl är viktigt att samma avgränsning av talerätten ska gälla för beslut om mottagande i förskoleklass som för beslut om mottagande i grundskola.

Ett barn som har fått plats i en förskoleklass vid en viss skola får som huvudregel börja grundskolan i samma skola. Valet av skola för förskoleklass kan alltså i viss mån likställas med valet av skola inom grundskolan. Det är högst ovanligt att barnets vårdnadshavare väljer en skola för förskoleklassen och en annan för grundskolan, såvida inte familjen flyttar. Att införa en möjlighet att överklaga beslut om mottagande i förskoleklassen av ett barn från en annan kommun kommer sannolikt att innebära att sådana beslut överklagas i stället för beslut om mottagande i grundskola.

Av rättssäkerhetsskäl är det viktigt att möjligheterna att överklaga beslut om mottagande i grundsärskolan i en annan kommun än elevens hemkommun, är desamma som vad gäller grundskolan.

Beslut av en kommun om interkommunal ersättning vid ansökan till kommunal vuxenutbildning

Enligt vårt förslag till den nya skollagens 18 kap finns, liksom i den nu gällande skollagen, en bestämmelse om att en ansökan att delta i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå i annan kommun än den sökandes hemkommun ska inlämnas till hemkommunen, som i sin tur ska sända ansökan vidare till den huvudman som anordnar den sökta utbildningen. Till ansökan

ska fogas ett yttrande i vilket hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna (s.k. interkommunal ersättning), om den som sökt utbildningen med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos en annan huvudman.

Vi föreslår nu, till skillnad från vad som gäller i dag och som redovisats också i avsnitt 18.11, att även hemkommunens beslut vad gäller åtagande att svara för kostnaderna för den utbildning som tillhandahålls av en annan huvudman, ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Det ska således inte endast vara den mottagande kommunens beslut om mottagande i kommunal vuxenutbildning som ska kunna överklagas. Ett motsvarande förslag fanns i departementsskrivelsen *Vuxenutbildningslag* (Ds 2005:33).

I dag ingår inte hemkommunens bedömning av de särskilda skälen i mottagandebestämmelserna och detta kan således inte överklagas på annat sätt än genom laglighetsprövning enligt kommunallagen. Den anordnande kommunen har inte skyldighet att ta emot en sökande från en annan kommun, om inte hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna. Detta innebär att det inte har varit möjligt för den enskilde att påverka sin situation, vilket medför en rättsosäkerhet för den som söker.

Överklagandemöjligheterna föreslås gälla endast utbildning på gymnasial nivå inom ramen för kommunal vuxenutbildning. Besluten föreslås få överklagas endast av den sökande eller den studerande.

Som exempel på ”särskilda skäl” kan nämnas fall där en sökande bor nära gränsen till en annan kommun och har närmare till den andra kommunens kommunala vuxenutbildning, eller om en sökande har sitt arbete i en annan kommun och därmed har lättare att delta i den kommunens kommunala vuxenutbildning. Däremot är inte avsikten med bestämmelsen om överklagande att ge en sökande ”rätt” att gå en specifik utbildning i en annan kommun, om det enda skälet är att hemkommunen inte anordnar utbildningen.

Övriga beslut av en kommun som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd

Övriga beslut av en kommun som enligt nu gällande skollag kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd föreslås också överföras till den nya skollagen. En kommuns beslut om att ta emot en elev i grundsärskolan ska, liksom i dagens skollag, kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Vi vill i sammanhanget även erinra om förslagen i avsnitten 10.5 och 10.6 om att skärpa skollagens krav när det gäller mottagande i grundsärskolan, krav såväl på att en utredning ska föregå ett beslut om mottagande i grundsärskolan, som på vårdnadshavares inflytande i anslutning till ett sådant beslut.

Liksom i dag ska man kunna överklaga en kommuns beslut när det gäller att svara för att en elev i grundskolan, som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet, får tillfredsställande förhållanden utan att extra kostnader uppstår.

Enligt vårt förslag ska även kommunens beslut om att en elev inte ska tas emot i gymnasiesärskolan därför att eleven bedöms kunna gå i gymnasieskolan, fattas av den sökandes hemkommun. Enligt dagens skollag är det styrelsen för utbildningen som fattar även denna typ av beslut. Möjligheten att överklaga sådana beslut till Skolväsendets överklagandenämnd finns också i vårt förslag.

Övriga beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd

Av rättssäkerhetsskäl föreslås också att det i den nya skollagen införs en möjlighet att överklaga beslut av en kommun, ett landsting eller en enskild huvudman om rätt till utbildning eller annan verksamhet för person som har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt den nya skollagen till följd av EUrätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess

medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer.

26.3.2 Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten eller Sameskolstyrelsen

Förslag: De möjligheter som finns i dag att hos Skolväsendets överklagandenämnd överklaga beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten om huruvida ett barn ska gå i specialskolan, om skolpliktens upphörande för elev som går i specialskolan och om åtgärder för elev i specialskolan som inte bor hemma, föreslås bli överförda till den nya skollagen. Även Specialpedagogiska skolmyndighetens beslut om att efter skolpliktens upphörande fullfölja en utbildning i specialskolan ska kunna överklagas hos Överklagandenämnden.

Sameskolstyrelsens beslut om huruvida ett barn ska gå i specialskolan ska liksom i dag få överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. En bestämmelse införs också i den nya skollagen om att Sameskolstyrelsens beslut om rätt för elev som måste bo utanför det egna hemmet att få tillfredsställande förhållanden, får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Specialpedagogiska skolmyndighetens eller Sameskolstyrelsens beslut om rätt till utbildning för person som har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt den nya skollagen till följd av EU-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer ska också få överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Skollagsberedningens förslag

Beslut om ett barn ska gå i specialskolan, om åtgärder för elev i specialskolan som inte bor hemma och om skolpliktens upphörande m.m. för en elev som går i specialskolan fattas av Specialpedagogiska skolmyndigheten. Dessa beslut ska, enligt vårt förslag, kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslut om att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildning i specialskolan fattas enligt nu gällande skollag av styrelsen för utbildningen, men även sådana beslut kommer att i framtiden fattas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och föreslås också kunna överklagas hos Överklagandenämnden. Däremot kommer det inte heller i fortsättningen finnas möjlighet att överklaga Specialskolemyndighetens beslut som rör synskadade elever med ytterligare funktionshinders rätt att genomgå ytterligare utbildning i specialskolan fram till och med vårterminen det år eleven fyller 21 år.

Sameskolstyrelsens beslut om ett barn ska gå i sameskolan ska på motsvarande sätt, och, i enlighet med nu gällande skollag, kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Sameskolstyrelsens beslut om rätt för elev i sameskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet att utan extra kostnader få tillfredsställande förhållanden, kan enligt nu gällande bestämmelser överklagas hos allmän förvaltningsdomstol med stöd av Europakonventionen. Vårt förslag om att sådana beslut i framtiden ska få överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd innebär ett förtydligande av gällande rätt, på så sätt att en uttrycklig överklagandebestämmelse införs. Att besluten ska överklagas hos Överklagandenämnden i stället för hos allmän förvaltningsdomstol hänger samman med att kvaliteten i prövningen av besluten bedöms gynnas av sådan särskild sakkunskap på skolområdet som nämnden besitter. Motsvarande överklagandebestämmelser finns i dagens skollag när det gäller grundskolan och specialskolan, och ska, enligt vårt förslag också överföras till den nya skollagen.

Som tidigare framgått (se även avsnitt 26.3.1) föreslås av rättssäkerhetsskäl att det i den nya skollagen införs en möjlighet att överklaga beslut om rätt till utbildning för person som har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt den nya skollagen till följd av EU-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer. Denna rätt till utbildning gäller även specialskolan och sameskolan. För elever i specialskolan fattas sådana beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten. Således ska också Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsens beslut om sådan rätt till utbildning kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

26.3.3 Beslut av rektor

Förslag: Beslut om åtgärdsprogram av rektor, eller av den som rektor med stöd av lagen har överlåtit sin beslutanderätt till, ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Vid prövning av ett överklagande ska nämnden antingen fastställa eller upphäva beslutet. Överklagandenämnden får inte sätta något annat beslut i det överklagade beslutets ställe.

Ett beslut av rektor i de obligatoriska skolformerna om särskilt stöd i en annan elevgrupp eller enskilt, eller om anpassad studiegång ska få överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Skollagsberedningens förslag

Åtgärdsprogram

Skollagsberedningens utgångspunkt är att rätten till överklagande inte endast stärker den enskildes rättssäkerhet utan

även i många fall utgör en garant för skollagens grundläggande princip om rätten till likvärdig utbildning. Skollagsberedningen eftersträvar därför i sina förslag att föreskrifter som anger att den enskilde har rätt till någonting, endast ska förekomma om denne samtidigt har rätt att anföra förvaltningsbesvär. Vissa beslut inom skolan har ansetts så betydande för eleven att de bör vara överklagbara. Ett beslut om särskilt stöd kan medföra avsevärda förändringar och inskränkningar för eleven. Vi anser därför att beslut om särskilt stöd kan vara sådana för den enskilde viktiga beslut, att de därför i princip ska kunna överklagas.

I enlighet med det som föreskrivs i Skollagsberedningens förslag till 3 kap. 9 § i den nya skollagen ska åtgärdsprogram utarbetas för elever i behov av särskilt stöd. Bestämmelsen gäller oberoende av huvudman för alla skolformer, med undantag för förskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. Av åtgärdsprogrammet ska framgå hur elevens behov ser ut, vilka åtgärder som ska vidtas samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas.

Beslut om åtgärdsprogram fattas av rektor eller av den som rektor har delegerat uppgiften till. Om rektor, eller den som fått uppgiften att besluta om åtgärdsprogram, efter utredning konstaterar att det inte föreligger något behov av att upprätta ett åtgärdsprogram ska även detta formellt beslutas och dokumenteras. Vi föreslår, som redovisats i avsnitt 3.3.1, att rektors beslut om åtgärdsprogram, eller beslut om att inte upprätta åtgärdsprogram, ska vara möjligt att överklaga hos Skolväsendets överklagandenämnd. Även Skollagskommittén föreslog att ett beslut om åtgärdsprogram ska kunna överklagas, men däremot inte samma möjlighet när ett sådant beslut inte fattas. Om åtgärdsprogrammet i de obligatoriska skolformerna innebär eller innefattar beslut om placering i särskild undervisningsgrupp eller anpassad studiegång, ska detta framgå av åtgärdsprogrammet. I dessa senare fall är det dock frågan om så pass genomgripande åtgärder att rektor inte ska kunna delegera sitt beslut.

Frågan om elevens rätt till särskilt stöd i form av åtgärdsprogram är inte helt enkel. Särskilt stöd innebär inte bara en

rättighet utan också en skyldighet för eleven att delta i de stöd-åtgärder som sätts in. Det är knappast möjligt att i lagtext närmare definiera vilka förutsättningar som ska föreligga för rätt till stöd och i vilka former stöd ska ges. Elever har olika behov och behovet varierar över tiden beroende på olika faktorer i både skolan, bl.a. bemötande, ämnen och situationer i skolmiljön, och i hemmet.

För att beslut om åtgärdsprogram ska vara överklagbara ska det normalt röra sig om myndighetsutövning. Undervisning och pedagogisk verksamhet anses inte utgöra myndighetsutövning. Det är inte helt klart huruvida ett ärende om särskilt stöd kan betraktas som myndighetsutövning eller inte, delvis beroende på stödets utformning. Om ett beslut om särskilt stöd innebär att elevens studiegång blir ofullständig i förhållande till garanterad utbildning enligt timplan och kursplaner, dvs. anpassad studiegång, rör det sig sannolikt om myndighetsutövning. Ett sådant beslut påverkar elevens rätt till fortsatt utbildning.

Vi anser som nämnts att rektors beslut om åtgärdsprogram ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. En viktig del i nämndens överprövning avser utredningens kvalitet, dvs. om rektor utrett eleven på det sätt som krävs enligt Skollagsberedningens förslag, samt även i övrigt har följt den handlägningsprocess som föreskrivs i den nya skollagen. Om det finns brister i utredningen eller i förfarandet ska överklagandenämnden upphäva åtgärdsprogrammet och återförvisa ärendet till rektor. När det gäller överprövningen i sak, dvs. omfattningen eller formen för särskilt stöd, kan det hävdas att innehållet i det särskilda stödet inte lämpar sig för en prövning i högre instans. Särskilt stöd går inte att precisera i lagtext. Det handlar om pedagogiska bedömningar samt många svårbedömda omständigheter kring eleven. Andra faktorer som kan försvåra en överprövning är tidsaspekten, t.ex. kan en termin eller ett läsår ha passerats innan överklagandet prövats i sak. Gränsen mellan stöd inom ramen för den ordinarie undervisningen och särskilt stöd kan också vara svår att dra. Å andra sidan visar er-

farenheter från Skolverkets tidigare tillsyn att ärendena oftast handlar om att eleven borde få mer stöd än det som eleven fått.

Skollagsberedningen har därför, liksom Skollagskommittén, valt att föreslå en lösning som innebär att beslut om åtgärdsprogram som fattats av rektor, eller den som rektor har delegerat beslutet till, ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Skollagsberedningen menar att Överklagandenämnden är den lämpligaste instansen för denna typ av överklagande, eftersom särskilda kunskaper på skolområdet finns i nämnden. Nämnden ska vid sin prövning antingen fastställa eller upphäva beslutet. Om nämnden finner att utredningen visar att eleven ska ges särskilt stöd i större omfattning eller stöd i annan form, bör åtgärdsprogrammet upphävas och ärendet återförvisas till rektor som har att besluta om ett nytt åtgärdsprogram, dvs. en ny prövning i sak.

Beslut om åtgärdsprogram för en elev i en fristående skola ska kunna överklagas på samma sätt som beslut för en elev i en offentlig skola. Förvaltningslagens bestämmelser om handläggning av ärenden ska tillämpas även i en fristående skola vid handläggning av ett ärende om särskilt stöd. Att låta beslut om åtgärdsprogram bli överklagbara även för fristående skolor, kan innebära ökad administrativ arbetsbörda för dessa. Å andra sidan handlar det om elevernas rättssäkerhet och en kontroll av att handlägningsprocessen följs, vilket otvetydigt är lika viktigt i fristående som i offentliga skolor.

Särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång

Skollagsberedningen har också föreslagit att övriga beslut om olika typer av särskilt stöd ska fattas av rektor, däribland sådana som motsvarar beslut om särskild undervisningsgrupp och anpassad studiegång, beslut som enligt nu gällande skolformsförordningar ska fattas av styrelsen för utbildningen (jfr avsnitt 3.2.1). Dessa beslut kan innebära omfattande ingrepp för den enskilde eleven och ska därför, enligt Skollagsberedningens för-

slag, inte kunna delegeras av rektor till någon annan befattningshavare. De ska också vara möjliga att överklaga hos Skolväsendets överklagandenämnd.

26.4 Överklagande hos Statens skolverk

Förslag: Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten och Sameskolstyrelsen avseende personalärenden får överklagas hos Statens skolverk.

Skollagsberedningens förslag

Enligt specialskoleförordningen (1995:401) och sameskolförordningen (1995:205) får beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten respektive Sameskolstyrelsen i personalärenden överklagas hos Statens skolverk. Enligt nämnda förordningar får beslut i personalärenden överklagas hos Statens skolverk. Överklagandebestämmelserna föreslås bli överförda från förordning till skollagen.

26.5 Övriga bestämmelser om överklagande

Förslag: Den befintliga möjligheten att hos allmän förvaltningsdomstol överklaga ett beslut av Högskoleverket om utfärdande av behörighetsbevis överförs också till den nya skollagen. Detsamma gäller bestämmelserna i dagens skollag om överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd av beslut avseende vissa frågor om mottagande och intagning m.m. till Rh-anpassad utbildning.

Kravet på prövningstillstånd vid överklagande från länsrätten till kammarrätten bör också överföras till den nya skollagen.

När en kommun överklagar Skolinspektionens beslut om godkännande av en enskild som huvudman ska förutom den enskilde även Skolinspektionen vara kommunens motpart hos allmän förvaltningsdomstol.

Skollagsberedningens förslag

Vissa andra bestämmelser om överklagande föreslås också överföras från 1985 års skollag till den nya skollagen. Detta gäller möjligheten att hos allmän förvaltningsdomstol överklaga ett beslut av Högskoleverket om utfärdande av behörighetsbevis. Vidare överförs bestämmelserna i 1985 års skollag om överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd av beslut avseende vissa frågor om mottagande och intagning m.m. till Rh-anpassad utbildning.

Kravet på prövningstillstånd vid överklagande av länsrättens avgörande till kammarrätten föreslås också bli överförda till den nya skollagen.

Vem som får överklaga ett myndighetsbeslut hos allmän förvaltningsdomstol och vem som är motpart till den som överklagar följer av allmänna förvaltningsrättsliga principer och av bestämmelser i förvaltningsprocesslagen (1971:291). Av 7 a § förvaltningsprocesslagen framgår att om en enskild överklagar en förvaltningsmyndighets beslut hos länsrätten ska den myndighet som först beslutade i saken vara den enskildes motpart sedan handlingarna överlämnats till domstolen. Av denna bestämmelse följer att om Statens skolinspektions beslut att inte godkänna en enskild som huvudman för t.ex. en fristående skola överklagas av den enskilde blir Skolinspektionen den enskildes motpart i domstolen. Om Skolinspektionen däremot godkänner den enskilde och kommunen överklagar beslutet blir den enskilde, och inte Skolinspektionen, kommunens motpart (jfr rättsfallet RÅ 2008 ref. 4). För att Skolinspektionen ska kunna ta tillvara de allmänna intressen som myndigheten har till uppgift att bevaka bör den ges ställning som part i domstolsprocessen även i de fall en

kommun överklagar ett beslut att godkänna en enskild som huvudman. En bestämmelse om att förutom den enskilde också Skolinspektionen ska vara kommunens motpart bör därför införas i skollagen.

26.6 Överklagandeförbud

Förslag: Andra beslut enligt den nya skollagen än sådana som anges i den nya skollagens kapitel om överklagande ska få överklagas endast om överklagande får ske enligt 10 kap. kommunallagen. Beslut om antagning till utbildning i de frivilliga skolformerna får dock inte överklagas.

Förbudet mot att överklaga beslut av Skolväsendets överklagandenämnd ska överföras från dagens skollag till den nya skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningens strävan har varit att i bestämmelser i den nya skollagen endast använda begreppen rättighet och skyldighet, då det också finns en rätt för den enskilde att överklaga beslut enligt bestämmelserna genom förvaltningsbesvär med stöd av Europakonventionen. Det har dock inte varit möjligt att vara helt konsekvent i detta avseende. Andra beslut än de som räknas upp i den nya skollagens kapitel om överklagande ska emellertid inte kunna bli föremål för annan prövning än laglighetsprövning enligt kommunallagen.

I sammanhanget bör särskilt påpekas att ett beslut om antagning till utbildning i de frivilliga skolformerna inte får överklagas. Som framgår av avsnitten 14.6 och 26.3.1 är ett beslut om *mottagande* och ett beslut om *antagning* till en utbildning på gymnasial nivå inte samma sak.

I likhet med vad som gäller enligt dagens skollag, föreslås att beslut av Skolväsendets överklagandenämnd med anledning av ett överklagande dit, inte får överklagas.

27 Åtgärder mot kränkande behandling

27.1 Förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever

Lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever trädde i kraft den 1 januari 2006 (prop. 2005/06:38, bet. 2005/06:UbU4, rskr. 2005/06:149). Lagen upphävdes den 1 januari 2009 samtidigt som den nya diskrimineringslagen (2008:567) trädde i kraft (prop. 2007/08:95, bet. 2007/08:AU7, rskr. 2007/08:219). 2006 års lag förbjöd dels diskriminering, dels vad som i lagen benämndes annan kränkande behandling. De bestämmelser i 2006 års lag som handlade om diskriminering flyttades över till den nya diskrimineringslagen medan de bestämmelser som handlade om annan kränkande behandling flyttades över till ett eget kapitel, 14 a kap, i skollagen (1985:1100). 14 a kap skollagen trädde i kraft den 1 januari 2009 (prop. 2007/08:95, bet. 2007/08:AU7, rskr. 2007/08:219).

Syftet med bestämmelserna i 14 a kap. skollagen är att motverka kränkande behandling av barn och elever. Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt skollagen. Med kränkande behandling avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen kränker ett barns eller en elevs värdighet. 14 a kap. innehåller bestämmelser om aktiva åtgärder, förbud mot kränkande behandling, skyldighet att

utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling och förbud mot repressalier.

Den som ansvarar för verksamheten – staten, en kommun, ett landsting eller en enskild – ska bedriva ett målinriktat arbete för att främja de ändamål som bär upp lagen. Detta innebär bl.a. att det ska upprättas en likabehandlingsplan för att förhindra diskriminering, mobbning och annan kränkande behandling i verksamheten som ska följas upp och ses över årligen. Planen ska baseras på evidens och beprövad erfarenhet. Av kap. 1 framgår att all utbildning ska baseras på forskning och beprövad erfarenhet vilket även omfattar värdegrundsarbete och annan verksamhet syftande till att förebygga diskriminering, mobbning och annan kränkande behandling.

Skyldigheten att utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling innebär att om huvudmannen eller personalen får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten, är huvudmannen skyldig att utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina skyldigheter enligt 14 a kap. ska huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för den kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. Statens skolinspektion ska se till att 14 a kap. följs. Inom Statens skolinspektion finns ett Barn- och elevombud som övervakar reglerna om kränkande behandling i 14 a kap. skollagen. Diskrimineringsombudsmannen utövar tillsyn över diskrimineringslagen.

Det föreslås nu att bestämmelserna om annan kränkande behandling i 14 a kap. skollagen i huvudsak oförändrade flyttas över till ett nytt kapitel, 27 kap., i den nya skollagen. I ett avseende föreslås dock en ändring (anmälningssplikten).

27.2 Anmälningsskyldighet för personal m.m.

Förslag: En lärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechef eller rektor. En förskolechef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen ska skyndsamt utreda anmälan och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden. Det som sägs i första stycket ska även tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på så sätt som avses i diskrimineringslagen.

Skollagsberedningens förslag

För att säkerställa att bestämmelserna om skyldighet att utreda uppgifter om kränkande behandling, trakasserier eller sexuella trakasserier och vidta åtgärder blir tillräckligt effektiva behövs även bestämmelser om anmälningsskyldighet för rektorer, förskolechefer, lärare och övrig personal. Huvudmannen måste få kännedom om uppgifterna för att utredning ska kunna inledas och eventuella åtgärder vidtas. Lärare och annan personal ska ha anmälningsskyldighet till rektor eller förskolechef. Rektor och förskolechef ska ha anmälningsskyldighet till huvudmannen. För att ytterligare betona vikten av effektivitet i dessa ärenden föreslår Skollagsberedningen att det i lagen ska skrivas in att huvudmannen skyndsamt ska utreda en anmälan.

28 Övriga bestämmelser

28.1 Inledning

Förslag: I ett särskilt kapitel i den nya skollagen ska samlas vissa bestämmelser som avser flera skolformer och verksamheter. Det gäller

- bestämmelser om bosättning m.m.,
- vissa ytterligare definitioner,
- kommunens skyldighet att löpande hålla sig informerad om icke skolpliktiga ungdomar,
- bestämmelser om handläggning med tillämpning av förvaltningslagen (1986:223),
- talerätt för den som fyllt 16 år,
- anmälan till socialnämnden och samverkan med andra myndigheter,
- tystnadsplikt för den som är eller har varit verksam i enskilt bedriven utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen,
- riksinternatskolor,
- utbildning som leder fram till International Baccalaureate,
- överlämnande av betygshandlingar från fristående skolor till elevens hemkommun,
- kommunens skyldighet att lämna information om den förskola och den verksamhet som avses i 23 kap. som finns i kommunen samt om möjligheten för enskilda att bedriva sådan verksamhet samt

– vissa övriga bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter.

Skollagsberedningens förslag

I skollagens avslutande kapitel samlas, i enlighet med Skollagskommitténs förslag, bestämmelser som inte har en naturlig plats i skolformskapitlen eller i andra av skollagens kapitel. Skollagsberedningens förslag överensstämmer i flera delar med kommitténs förslag. Kommittén lämnade emellertid inte förslag på alla de områden som kan komma att omfattas av ett sådant kapitel, vilket innebär att det i vissa delar har varit nödvändigt att lämna kompletterande förslag. Vidare har vissa bestämmelser ändrats sedan kommitténs förslag presenterades, vilket också föranleder avsteg från kommitténs förslag. Vidare föreslås en helt ny bestämmelse om överlämnande av betygshandlingar.

Kapitlet inleds med bestämmelser om vem som ska anses som bosatt i landet och därmed sammanhängande bestämmelser när det gäller rätten till utbildning och annan pedagogisk verksamhet för personer som inte är folkbokförda i landet. I kapitlet finns därutöver vissa skolformsövergripande definitioner, bl.a. om att det som i lagen sägs om barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning även ska gälla dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Vidare finns bestämmelser om kommuners s.k. uppföljningsansvar för ungdomar under 20 år som inte har fullföljt en gymnasieutbildning.

I kapitlet finns även föreskrifter om handläggning med tillämpning av förvaltningslagen (1986:223), om elevs talerätt, om tystnadsplikt samt en hänvisning till socialtjänstlagens bestämmelse om anmälan till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd. På samma sätt som i den hittills gällande skollagen är syftet med hänvisningen till socialtjänst-

lagen (2001:451) att öka kunskapen om anmälningsskyldighet inom verksamheter som rör barn och ungdom enligt skollagen. Kapitlet innehåller också bestämmelser om riksinternatskolor samt utbildning som leder fram till International Baccalaureate. Vidare föreslås en ny bestämmelse som reglerar en fristående skolas skyldighet att överlämna betygshandlingar till elevens hemkommun. Det införs även en bestämmelse om kommunens skyldighet att informera om den förskola och den verksamhet som avses i 23 kap. som finns att tillgå inom kommunen. Informationen ska även avse möjligheten för enskilda att bedriva förskola eller sådan verksamhet som avses i 23 kap. med bidrag från hemkommunen. Rörande motiven till denna bestämmelse, se prop. 2008/09:115, Barnomsorgspong och allmän förskola även för treåringar. Slutligen föreslås att det till den nya skollagens kapitel med Övriga bestämmelser överförs vissa bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda föreskrifter, i några fall med erforderliga justeringar vilka i princip innebär att det aktuella bemyndigandet i den nya skollagen även omfattar enskilda huvudmän.

28.2 Bosättning m.m.

Förslag: I skollagen ska anges att med bosatt i landet avses den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatta i landet enligt skollagen ska även anses sådana personer som avses i 1 § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., samt personer som vistas i landet enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:176). För dessa grupper avgränsas rätten till utbildning till barn och ungdomar som omfattas av den nu gällande förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl. Vad gäller utbildning

i gymnasie- och gymnasiesärskolan avser rätten till utbildning de fall där ungdomarna har påbörjat denna utbildning före 18 års ålder. För den förstnämnda gruppen ovan gäller också, att om ett beslut om avvisning eller utvisning har meddelats ska de anses som bosatta i landet fram till dess att de lämnar landet, under förutsättning att de inte håller sig undan så att ett sådant beslut inte kan verkställas.

Som bosatta enligt skollagen ska vidare anses personer som har rätt till utbildning och annan verksamhet enligt skollagen till följd av EG-rätten, EES-avtalet eller avtalet mellan EU och Schweiz om fri rörlighet för personer.

Som bosatta enligt skollagen ska slutligen anses familjemedlemmar till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall, och som kommer från andra länder än sådana som omfattas av EG-rätten, EES-avtalet eller avtalet mellan EU och Schweiz om fri rörlighet för personer. Rätten till utbildning avgränsas för dessa personer till barn och ungdomar och till utbildning motsvarande skolplikten. Dessa barn och ungdomar omfattas emellertid inte av skolpliktsbestämmelserna.

I skollagen ska även finnas ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att utfärda föreskrifter om deltagande i verksamhet enligt skollagen, för personer som inte omfattas av ovan redovisade bestämmelser om bosättning m.m.

Skollagsberedningens förslag

Som framgår av avsnitt 6.1 bör skolplikten även fortsättningsvis vara begränsad till elever som är bosatta i landet. Av förarbetena till 1985 års skollag (prop. 1985/86:10, s. 81) framgår att en person som rätteligen ska vara folkbokförd i Sverige anses vara bosatt i landet. I Skollagsberedningens förslag lagfästs principen

att med bosatt i landet avses den som rätteligen ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Skolplikten motsvaras också av en *rätt till utbildning*. Enligt de föreslagna bestämmelserna i 6 kap. 1–3 §§ nya skollagen finns också personer som vid tillämpningen av skollagen ska anses som bosatta i Sverige trots att de inte är folkbokförda i landet. Barn och ungdomar som omfattas av dessa bestämmelser har inte skolplikt men i huvudsak samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn. I den föreslagna nya skollagens kap. 28 anges vilka grupper av personer som härvid avses.

Skollagsberedningen har valt att lagtekniskt utforma bestämmelserna så, att i den första bestämmelsen (28 kap. 1 § i förslaget till ny skollag) anges vilka grupper som ska anses som bosatta i landet och därmed ha rätt till utbildning och annan verksamhet enligt skollagen på i princip samma sätt som dem som är folkbokförda i landet. Det gäller fyra kategorier: asylsökande m.fl., personer som har tidsbegränsat uppehållstillstånd för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras, personer som omfattas av EG-rätten, EES-avtalet eller avtalet mellan EU och Schweiz om fri rörlighet för personer, samt familjemedlemmar till personer som tillhör en främmande makts beskickning m.m. I samtliga ovan nämnda fall föreslår Skollagsberedningen att rätten till utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen ska gälla oavsett huvudman.

Alla personer som omfattas av dessa bestämmelser har dock inte rätt till utbildning i alla skolformer. Detta regleras i 28 kap. 2 § i förslaget till ny skollag där det anges vissa begränsningar i rätten till utbildning.

Asylsökande m.fl.

Barn och ungdomar som ensamma eller tillsammans med sina föräldrar har lämnat sitt hemland har samma grundläggande behov av omvårdnad och skydd, av kontinuitet i relation till sina föräldrar och respekt för sin integritet som andra barn. Men det

faktum att de har lämnat eller flytt från sitt hemland, och ännu inte vet om de får möjlighet att rota sig här, innebär att dessa barn i många avseenden befinner sig i en svårare situation än andra. Ett led i arbetet för att stärka dessa barns situation är att lagfästa rätten till utbildning. Enligt Skollagsberedningens uppfattning finns det dock inte skäl att låta dessa barn och ungdomar även omfattas av skolplikten, jfr prop. 2000/01:115, s. 18–19.

I förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl. ges föreskrifter om utbildning inom det offentliga skolväsendet för asylsökande barn och ungdomar, samt för några andra grupper som är jämställda med dessa. Dessa gruppers rättigheter m.m. regleras dels i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl., dels i utlänningslagen (2005:716). Den nämnda förordningen trädde i kraft år 2002 och har ändrats några gånger sedan Skollagskommittén överlämnade sitt betänkande. Således omfattar förordningen numera även barn och ungdomar som inte är folkbokförda här i landet och vistas här enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras – beslut som regleras i 5 kap. 15 § i utlänningslagen (2005:716).

Eftersom bestämmelserna handlar om rätten till utbildning inom skolväsendet har Skollagsberedningen, liksom Skollagskommittén, den principiella uppfattningen att relevanta bestämmelser bör finnas i skollagen i stället för i förordning. Därför föreslår vi att rätten till utbildning för de grupper som omfattas av den nuvarande förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl., ska regleras på sådant sätt att de ska anses vara bosatta i landet. Därmed kommer, med vissa särskilt angivna undantag, bestämmelserna om rätt till utbildning inom skolväsendet för barn och ungdomar att gälla för asylsökande barn och ungdomar m.fl. på i princip samma sätt som för dem som är folkbokförda i landet.

Den föreslagna regleringen innebär att barn och ungdomar som har ett tidsbegränsat uppehållstillstånd med stöd av bestämmelserna i utlänningslagen (2005:716) och som därmed enligt den nya skollagen ska anses vara bosatta i Sverige inte längre anses som bosatta i landet när tillståndstiden har löpt ut.

Skollagsberedningen anser också det rimligt att de asylsökande barn m.fl. som omfattas av de föreslagna bestämmelserna ska anses som bosatta i Sverige – och därmed ha rätt till utbildning – till dess att de lämnar landet, även om ett beslut om avvisning eller utvisning meddelats. Vi menar dock i nuläget att detta inte ska gälla om personen i fråga håller sig undan så att ett sådant beslut inte kan verkställas. I sammanhanget bör dock framhållas att det i dag är möjligt för kommunerna att på frivillig väg ta emot dessa barn i sin grund- och gymnasieskola (jfr. 6 kap. 2 § grundskoleförordningen samt 11 kap. 7 § gymnasieförordningen). Någon förändring av dessa regler föreslås inte.

Utredningen om rätt till utbildning m.m. för barn som håller sig undan verkställighet av beslut om avvisning eller utvisning redovisade i februari 2007 sina förslag i betänkandet *Skolgång för barn som skall avvisas eller utvisas* (SOU 2007:34). I betänkandet föreslogs att barn i familjer som håller sig undan verkställighet av ett beslut om avvisning eller utvisning får rätt till utbildning inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdom på huvudsakligen samma villkor som barn som är bosatta i Sverige. Dessa barn föreslogs också ha rätt att delta i offentligt bedriven förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg.

Så som utredningens direktiv var formulerade undantogs flera grupper från dess förslag. Framför allt omfattades inte barn som kommer till Sverige utan att ha ansökt om nödvändigt tillstånd för vistelsen och som inte fått något beslut om avvisning eller utvisning. Regeringen har i budgetpropositionen för 2009 (prop. 2008/09:1, utgiftsområde 16, s. 106) uttryckt att det finns skäl att se över om gruppen barn som ska omfattas av förslaget bör utökas. Frågan bereds i Regeringskansliet och kan således komma att påverka den slutliga utformningen av skollagens

bestämmelser om bosättning m.m. för asylsökande barn och ungdomar m.fl.

Möjligheten till utbildning i gymnasie- och gymnasiesärskolan gäller enligt förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl., endast för den som har påbörjat utbildningen före 18 års ålder. I den proposition som låg till grund för förordningen (prop. 2000/01:115 om asylsökande barns skolgång m.m.), bedömde nämligen den dåvarande regeringen att rätten till gymnasieutbildning borde gälla om studierna påbörjas före 18 års ålder, med hänvisning till att barnkonventionen omfattar barn upp till 18 år. I propositionen framhölls dock att en kommun självfallet även fick erbjuda gymnasieutbildning till asylsökande ungdomar som fyllt 18 år. Skollagsberedningen instämmer i denna bedömning och anser inte att det i nuläget är rimligt att utöka denna åldersgräns till 20 år, vilket Skollagskommittén föreslog och i likhet med det som gäller för ungdomar som är folkbokförda i landet. Skollagsberedningen bedömer att ett sådant utökat åliggande skulle medföra ökade kostnader för kommunerna, och att frågan därför behöver utredas vidare. Vi föreslår därför i nuläget ingen förändring i förhållande till förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl. i detta avseende.

Skollagsberedningen anser, liksom Skollagskommittén, att det saknas egentliga skäl att reglera dessa frågor i förordning. Vårt förslag innebär som framgått att relevanta bestämmelser i förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl. införs i den nya skollagen och att förordningen därmed kan upphävas.

Skollagsberedningens förslag innebär att rätten till utbildning för de grupper av asylsökande m.m. barn och ungdomar som här avses omfattar även fristående skolor, fristående förskoleklasser, fristående förskolor samt fritidshem och annan pedagogisk verksamhet som bedrivs av en enskild huvudman.

Konsekvenser av medlemskapet i EU och EG-rätten

Efter tillkomsten av den nu gällande skollagen har Sverige blivit medlem i Europeiska unionen (EU) och EG-rätten har därmed blivit en del av Sveriges nationella rättsordning. Enligt artikel 12 i EG-fördraget är all diskriminering på grund av nationalitet förbjuden inom fördragets tillämpningsområde. Av särskild betydelse för utbildningsområdet är rådets förordning (EEG) nr 1612/68 om arbetskraftens fria rörlighet inom gemenskapen. Av detta följer att även de som inte är bofasta i Sverige men som omfattas av EG-rätten ska ha rätt till utbildning.

Vad gäller barn och ungdomar ska, enligt artikel 12 i rådets förordning, barnen till en medborgare i en medlemsstat som är eller har varit anställd i en annan medlemsstat få tillträde till denna stats allmänna skolor, lärlingsutbildning och yrkesskolekurser på samma villkor som medborgarna i denna stat, om barnen bor där. Medlemsstaterna ska vidare främja alla beaktanden att göra det möjligt för dessa barn att delta i utbildningen under bästa möjliga förhållanden. Ett medlemsland kan således inte, enligt den praxis som utvecklats inom EG-rätten, upprätthålla krav på folkbokföring för att medge barn till arbetstagare som är unionsmedborgare eller medborgare i ett EES-land, rätt till utbildning i allmänna skolor.

EG-rätten och de därmed sammanhängande avtalen preciserar inte vilka skolformer eller motsvarande som rätten till utbildning avser. I artikel 7.2 i rådets förordning (EEG) nr 1612/68 anges att en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat, inom en annan medlemsstats territorium ska åtnjuta samma sociala och skattemässiga förmåner som värdlandets egna medborgare. Skollagsberedningen har ingen klar uppfattning om huruvida begreppet sociala förmåner i denna artikel kan anses omfatta rätt till förskola och fritidshem. Skollagskommittén ansåg dock att det, med hänsyn till syftet med rådets förordning och till att EG-domstolen har gjort en vid tolkning av begreppet sociala förmåner, är rimligt att utgå ifrån att förskola och fritidshem omfattas av artikeln i fråga.

I nämnda rådsförordnings artikel 7.3 anges vidare att en arbetstagare som är medborgare i en medlemsstat, inom en annan medlemsstats territorium även, med stöd av samma rättighet och på samma villkor som landets medborgare, ska ha tillgång till utbildning i yrkesskolor och omskolningscentra.

Skollagsberedningen föreslår mot denna bakgrund att det i skollagen förs in en bestämmelse om att den som har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen till följd av EG-rätten, EES-avtalet eller avtalet mellan EU och Schweiz om fri rörlighet för personer, ska anses som bosatt i landet även om han eller hon inte är folkbokförd här. För denna personkrets ska inte anges någon begränsning vad gäller rätten till utbildning i olika skolformer. Det kan här nämnas att ett beslut av exempelvis en kommun om huruvida en person som tillhör aktuell personkrets har rätt till utbildning kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd (se även avsnitten 26.3.1 och 26.3.2).

Barn till beskickningsmedlemmar från länder utanför EU/EES

Den ovan föreslagna regleringen i skollagen av rätt till utbildning i enlighet med EG-rätten m.m. omfattar även barn och ungdomar som är familjemedlemmar till medlemmar i främmande makts beskickningar från de länder som omfattas av EG-rätten, EES-avtalet eller avtalet mellan EU och Schweiz om fri rörlighet för personer. Även familjemedlemmar till beskickningsmedlemmar från länder utanför EU/EES/Schweiz, bör ha en i skollagen lagfäst rätt till utbildning. Denna rätt föreslås dock avgränsas till att gälla barn och ungdomar i grundskola, obligatorisk särskola, specialskola, sameskola och motsvarande utbildningar, i enlighet med 2 § i förordningen (2007:81) om utbildning och statsbidrag för vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige.

Skollagskommittén föreslog att barn till beskickningsmedlemmar från länder även utanför EU/EES-avtalens tillämpningsområde också skulle ha rätt till utbildning i förskola, förskole-

klass, fritidshem och gymnasieskola. Skollagsberedningen föreslår dock i nuläget inga förändringar i förhållande till de regler om rätt till utbildning som finns i förordningen (2007:81) om utbildning och statsbidrag för vissa barn och ungdomar som inte är folkbokförda i Sverige, men anser att förutsättningarna bör ses över att utöka rätten till utbildning utöver de skolformer som omfattas av skolplikten, för barn till beskickningsmedlemmar från länder utanför EU/EES/Schweiz.

Bestämmelserna bör dock föras från förordning till den nya skollagen, eftersom de avser rätten till utbildning.

Bemyndigande att utfärda föreskrifter om deltagande i utbildning

Skollagsberedningens förslag avser regleringen av rätten till utbildning m.m. för olika grupper. Dessutom behöver det även i fortsättningen finnas ett bemyndigande i skollagen för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, att utfärda föreskrifter om deltagande i verksamhet som omfattas av skollagens bestämmelser, för personer som inte omfattas av ovan redovisade bestämmelser om bosättning m.m. Detta bemyndigande motsvarar i princip det bemyndigande som finns i den nu gällande skollagens 15 kap. 5 §, men föreslås bli utvidgat till att omfatta alla verksamheter enligt skollagen oavsett huvudman.

28.3 Vissa definitioner

Förslag: Med en persons hemkommun avses i skollagen den kommun i vilken personen är folkbokförd. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här, avses med hemkommun den kommun i vilken han eller hon stadigvarande vistas eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun i vilken han eller hon för tillfället uppehåller sig. Med hemlandsting avses det landsting till vilket hemkommunen hör. Med utlandssvensk elev avses i skollagen

en elev vars vårdnadshavare stadigvarande vistas i utlandet och av vilka minst en är svensk medborgare.

Det som i den nya skollagens kapitel om grundsärskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna sägs om barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd tillhör personkretsen endast om de också har en utvecklingsstörning, eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Skollagsberedningens förslag

I den nuvarande skollagens 1 kap. finns i avsnittet *Gemensamma bestämmelser för det offentliga skolväsendet* vissa gemensamma definitioner som är gemensamma för flera skolformer, och vilka därför föreslås föras till den nya skollagens avslutande kapitel Övriga bestämmelser.

Hemkommun, hemlandsting och utlandssvensk elev

Vad gäller skollagens definition av begreppet *hemkommun* instämmer Skollagsberedningen i den bedömning som gjordes i den proposition som föregick 1985 års skollag (prop. 1985/86:10, s. 31), att den generella rätten till utbildning måste gälla också personer som inte har en stadigvarande vistelseort, även om dessa fall måste betraktas som exceptionella och att det kan vara svårt att få till stånd en meningsfull skolgång i ett sådant fall. I sådana speciella fall bör därför anges även i den nya skollagen att med hemkommun avses den kommun i vilken personen för tillfället uppehåller sig.

Vidare definieras i den nya skollagens kap. 28 begreppen *hemlandsting* och *utlandssvensk elev*.

Personkretsen för grundsärskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna

Som utvecklats i avsnitten 10.4, 16.3 och 19.3 föreslår vi att skolformerna grundsärskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna endast ska vara förbehållna elever med utvecklingsstörning samt dem med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Vi föreslår därför med anledning av ovanstående att personer med autism eller autismliknande tillstånd endast kan tillhöra personkretsen för grundsärskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna, om personerna också har en utvecklingsstörning, eller om de också har ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Skollagskommittén avstod från att lägga närmare förslag om personkrets för dessa skolformer med hänvisning till den då pågående s.k. Carlbeckkommittén, som hade ett brett uppdrag att se över utbildningen för barn, ungdomar och vuxna med utvecklingsstörning.

Eftersom den föreslagna bestämmelsen om personkrets avser tre skolformer i den nya skollagen, föreslås också att den gemensamma definitionen tas med som en bestämmelse i det avslutande kapitlet.

28.4 Kommunens uppföljningsansvar för ungdomar under 20 år

<p>Förslag: En hemkommun ska löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt</p>

men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder. Kommunens skyldighet omfattar inte de ungdomar som genomför eller har fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande.

Skollagsberedningens förslag

I den nuvarande skollagens 1 kap. 18 § finns en bestämmelse som reglerar kommunens skyldighet att löpande hålla sig informerad om de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år, och som inte genomför eller har fullföljt utbildning i gymnasie- eller gymnasiesärskolan – det s.k. kommunala uppföljningsansvaret.

1985 års skollag, som trädde i kraft den 1 juli 1986, innehöll en uttrycklig bestämmelse om hemkommunens skyldighet att hålla sig informerad om hur ungdomarna är sysselsatta (det s.k. informationsansvaret). Genom de ändringar som propositionen *Växa med kunskaper* (prop. 1990/91:85, bet. 1990/91:UbU16, rskr. 1990/91:356) föranledde, togs denna uttryckliga skyldighet bort ur den då gällande skollagen, samtidigt som individuella program infördes i gymnasieskolan. Förändringen innebar bl.a. att kommunerna ålades att erbjuda en gymnasieutbildning till alla inom den avsedda gruppen. Skyldigheten för kommunerna att hålla sig informerade om hur ungdomar under 20 år är sysselsatta avsågs därmed inte upphöra, utan skulle utgöra en integrerad del i verksamheten (jfr nämnda proposition s. 92).

Studier av bl.a. Skolverket (*Det kommunala uppföljningsansvaret – finns det?*, dnr 2002:46) visade att borttagandet av den tidigare bestämmelsen hade lett till att kommunerna uppfattat reglerna som otydliga. Vidare framkom att uppfattningen om vilket ansvar kommunen har för de berörda ungdomarna och vad kommunens åtaganden omfattar, varierade bland kommunerna. Förslag att åter reglera uppföljningsansvaret lades därför av dels

Gymnasiekommittén 2000 i betänkandet *Åtta vägar till kunskap* – En ny struktur för gymnasieskolan (SOU 2002:120), dels Utredningen om unga utanför i betänkandet *Unga utanför* (SOU2003:92), samt därefter i en särskild remisspromemoria från Utbildningsdepartementet (2004-04-19; dnr 2004/1913/UNG). Bestämmelsen i nuvarande skollag infördes år 2004 efter förslag i prop. 2004/05:2 *Makt att bestämma – rätt till välfärd* (s. 84–88) och innebar, enkelt uttryckt, att en reglering av kommunernas s.k. uppföljningsansvar åter infördes i skollagen.

Skolverket redovisade år 2006 en uppföljande studie av det s.k. kommunala uppföljningsansvaret mot bakgrund av det förtydligande som hade gjorts i skollagen år 2004 (*Redovisning av uppdrag om Information om icke skolpliktiga ungdomar – det kommunala uppföljningsansvaret*, dnr 2005:3341). Av redovisningen framgick att flera av de problem som verket hade uppmärksammat i en tidigare utvärdering år 2002 kvarstod. Exempelvis hade endast en tredjedel av ungdomarna som omfattas av det kommunala uppföljningsansvaret kontaktats under det senaste året.

Regeringen utfärdade i november 2007 en förordning (2007:813) om jobbgaranti för ungdomar som har fyllt 16 men inte 25 år. Syftet med jobbgarantin är att erbjuda ungdomar särskilda arbetsmarknadspolitiska insatser på ett tidigt stadium för att de så snabbt som möjligt ska få arbete, påbörja eller återgå till utbildning. Aktiviteterna i jobbgarantin kan således innebära såväl arbetspraktik som utbildningsinsatser.

Gymnasieutredningen redovisade i april 2008 sina förslag till en reformerad gymnasieskola i betänkandet *Framtidsvägen – en reformerad gymnasieskola* (SOU2008:27), vilket f.n. remissbehandlas. Utredningen menar bl.a. (s. 567–578) att nuvarande konstruktion med individuella program innebär att problemen för de ungdomar som t.ex. inte vill gå i gymnasieskolan eller avbryter sina gymnasiestudier blir definierade som en fråga för utbildningsansvariga även om de inte kan lösas med utbildningsinsatser. Kommunens yttersta ansvar för sina kommuninvånare

och det kommunala uppföljningsansvaret för unga beskriver, enligt utredningen, vilken viktig roll som kommunen har, men många gånger blir svaret endast utbildningsinsatser inom det individuella programmets ram. Ansvar är enligt utredningen otydligt och risken stor att elever med dessa sammansatta behov härigenom hamnar mellan stolarna.

Mot bl.a. denna bakgrund föreslog Gymnasieutredningen att den nuvarande gymnasieskolans individuella och specialutformade program avskaffas, och ersätts av insatser som på bättre sätt kan tillgodose de olika behov som de berörda ungdomarna har. Insatserna kan bestå av utbildningsformerna preparandår inom grundskolans ram samt individuella alternativ och programintroduktion inom gymnasieskolans ram. Samtidigt konstaterade Gymnasieutredningen att det trots olika insatser alltid kommer att finnas elever som av olika skäl vill byta utbildning, som helt avbryter sin utbildning eller som över huvud taget inte söker till gymnasieskolan. Dessa ungdomar bör, enligt utredningen, erbjudas andra lämpliga åtgärder, t.ex. inom ramen för det kommunala uppföljningsansvaret och jobbgarantin. Gymnasieutredningen föreslog ingen förändring i utformningen av den nuvarande skollagens bestämmelse om kommunalt uppföljningsansvar med undantag för en teknisk förändring som innebär att hänvisningen till specialutformade program föreslogs utgå.

I syfte att underlätta för elevens hemkommun att löpande hålla sig informerad föreslår Skollagsberedningen i kapitel 14 att såväl fristående gymnasieskolor som kommuner vilka anordnar gymnasieutbildning för elever som hör hemma i andra kommuner, åläggs att anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun. En sådan regel finns redan i dagens skollag för fristående grundskolor, och föreslås i avsnitt 6.4 om skolplikt m.m., föras till den nya skollagen. Ett motsvarande förslag vad gäller gymnasieskolan framfördes även av Gymnasieutredningen (SOU 2008:27, s. 577).

Vårt förslag om anmälan till hemkommunen av studieavbrott i gymnasieskolan, liksom förordningen om jobbgaranti och

Gymnasieutredningens förslag i dessa avseenden syftar till att förbättra förutsättningarna för den grupp ungdomar som här avses. Med tanke på att den nu gällande bestämmelsen om kommunalt uppföljningsansvar i skollagen relativt nyligen har införts och i avvaktan på beredningen av Gymnasieutredningens förslag, ser Skollagsberedningen därför inga skäl att föreslå ändringar i nuvarande bestämmelse.

Vi vill dock i likhet med Gymnasieutredningen framhålla att uppföljningsansvaret inte ensidigt bör definieras som en fråga för utbildningsansvariga, och att de erforderliga åtgärderna inte alltid behöver vara utbildningsinsatser. Samverkan med andra verksamheter, som socialtjänsten och de statliga arbetsmarknadsmyndigheterna är därför av vikt, något som också understryks av Gymnasieutredningen. Genom att bestämmelsen utgör en del av skollagen kan den också, liksom enligt redan nu gällande bestämmelser, bli föremål för tillsyn från Statens skolinspektion.

28.5 Bestämmelser om handläggning

Förslag: I skollagen ska anges vilka föreskrifter i förvaltningslagen (1986:223) som är tillämpliga i ärenden avseende myndighetsutövning mot enskild. I ärenden som kan överklagas i den ordning som gäller för s.k. förvaltningsbesvär ska vissa ytterligare föreskrifter i förvaltningslagen tillämpas.

Skollagsberedningens förslag

Förvaltningslagen (1986:223) reglerar förvaltningsmyndigheternas handläggning av ärenden och domstolarnas handläggning av förvaltningsärenden. Handläggningsbestämmelserna avser bl.a. frågor om en parts rätt att meddela sig muntligen, anteckning av uppgifter, en parts rätt att få ta del av uppgifter, motivering av beslut, underrättelse om beslut och rättelse av

skrivfel eller liknande. Förvaltningslagen gäller dock inte enskilda huvudmän för t.ex. fristående skolor. För att stärka elevernas rättssäkerhet föreslås därför att bestämmelsen om handläggning i dagens skollag avseende de nuvarande verksamhetsformerna förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg, utvidgas till att gälla alla ärenden som rör myndighetsutövning mot enskild enligt skollagen, oavsett huvudman. Bestämmelsen ska således, förutom för fristående förskolor och fristående fritidshem, gälla även fristående förskoleklasser och fristående skolor. Det kan exempelvis avse ärenden om särskilt stöd eller mottagande av elev.

I jämförelse med motsvarande lagrum i den nu gällande skollagen utvidgas även förvaltningslagens tillämplighet så att ytterligare bestämmelser i förvaltningslagen måste beaktas då ett beslut överklagas enligt den ordning som gäller för förvaltningsbesvär (se vidare avsnitt 26.1). Det avser bl.a. bestämmelser om att ett överklagande ska inlämnas skriftligt, och bestämmelser om prövning av huruvida ett överklagande har kommit in i rätt tid, m.m. För överklagbara beslut som fattas av en rektor i en skola med offentlig huvudman gäller förvaltningslagen. Införandet av en särskild bestämmelse i skollagen om vilka ytterligare bestämmelser i förvaltningslagen som blir tillämpliga i alla ärenden som kan överklagas enligt den ordning som gäller för förvaltningsbesvär, syftar i första hand till att jämställa förfarandet vad gäller beslut som fattas av en rektor i, eller huvudmannen för, en fristående skola med andra beslut som kan överklagas enligt skollagen. Detta ligger i linje med Skollagsberedningens bärande princip i förslaget till ny skollag, att alla skolformer ska ha en i så stor utsträckning som möjligt gemensam reglering, oavsett om huvudmannen är en kommun, ett landsting, staten eller en enskild.

28.6 Talerätt för den som fyllt 16 år

Förslag: Den som har fyllt 16 år ska ha rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt skollagen. Denna rätt ska också gälla ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, liksom överklagande av beslut om sådan utbildning, även om sökanden eller klaganden inte har uppnått 16 års ålder.

Skollagsberedningens förslag

Skollagsberedningen föreslår att elever och andra ges rätt att föra talan i ärenden och överklaga beslut enligt skollagen redan från och med det att de har fyllt 16 år. Denna rätt ges såväl elever som andra, oavsett om de har uppnått 16 års ålder eller inte, i fråga om ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, liksom överklagande av beslut om sådan utbildning. Skollagskommittén hade samma uppfattning men förslaget var i detta avseende lagtekniskt utformat endast så att det gällde elever, vilket dock säkerligen inte var kommitténs avsikt. Den föreslagna bestämmelsen bör enligt Skollagsberedningen omfatta även en omyndig person som inte är elev och som t.ex. överklagar ett beslut om att inte bli mottagen i gymnasieskolan.

Myndiga personer har alltid rätt att föra sin egen talan i mål och ärenden enligt skollagen. Vad gäller utbildning upp till gymnasienivå är eleverna dock i allmänhet i den åldern att det får anses naturligt att de företräds av vårdnadshavare. Gränsen för skolpliktens upphörande går vid 16 år, även om Skollagsberedningen i avsnitt 6.2 föreslår att en ny bestämmelse införs om att skolplikten inte upphör vid 16 år i grundskolan (17 år i specialskolan) för elever som inte slutfört högsta årskursen i grund-

skolan respektive specialskolan och därmed inte nått målen, utan först ett år senare.

Den som påbörjar gymnasieutbildning har uppnått en ålder, ofta 16 år, som ligger nära myndighetsgränsen och har i regel blivit myndig när utbildningen avslutas. När det gäller andra skolformer än gymnasieskolan och gymnasiesärskolan kommer bestämmelsen troligen att bli aktuell främst då ungdomar som kommer till Sverige hellre vill delta i utbildning i svenska för invandrare än att gå i gymnasieskolan. De ska då kunna föra sin egen talan, något som även framhölls i departementsskrivelsen *Vuxenutbildningslag* (Ds 2055:33, s. 163).

Det förefaller därför enligt Skollagsberedningen naturligt att en person som söker respektive överklagar själv får ansöka till nämnda utbildningar respektive överklaga beslut rörande dessa, även om hon eller han inte har uppnått myndighetsåldern. Inget hindrar naturligtvis att t.ex. en elev som av olika skäl inte vill eller har möjlighet att föra sin egen talan, företräds av vårdnadshavare. Vårt förslag innebär också att, även om den som har fyllt 16 år har självständig talerätt, en vårdnadshavare själv kan träda in i processen vid sidan av och i egenskap av företrädare för den omyndige eleven, t.ex. genom att bestrida bifall till elevens överklagande eller genom att själv överklaga beslutet.

Barn och föräldrar måste i ärenden och mål enligt skollagen dock i de flesta fall anses ha gemensamma intressen i saken. Barnet intar ställning av part i förvaltningsrättslig mening i ett sådant mål eller ärende och vårdnadshavare företräder barnet med stöd av föräldrabalkens (1949:381) bestämmelser. Detta gäller enligt huvudregeln så länge barnet är omyndigt, dvs. i allmänhet till dess det har fyllt 18 år. Barnet har alltså vanligtvis inte rätt att ensamt föra talan, att självt yttra sig i ett ärende eller att få del av handlingar i ärendet. I stället är det vårdnadshavare som företräder barnet i dessa avseenden.

Genom den föreslagna bestämmelsen sänks den ålder till vilken vårdnadshavare företräder barnet i de nu angivna hänseendena, från 18 till 16 år. Efter den åldern är barnet således att anse som självständig part, ibland dock alltjämt vid sidan av

vårdnadshavare (jfr. prop. 1979/80:1 om socialtjänsten, del A, s. 408). När det är frågan om ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare liksom överklagande av beslut om en sådan utbildning, kan barnet dessutom anses som självständig part vid en lägre ålder än 16 år.

Genom skollagsberedningens förslag om talerätt för den som har fyllt 16 år, kan förfarandet inför Skolväsendets överklagandenämnd ibland bli mer komplicerat än i dag genom att det kan få karaktären av en flerpartsprocess. Skollagsberedningen menar ändå den ökade rättssäkerhet som följer av den utökade talerätten väl motiverar förslaget.

28.7 Anmälan till socialnämnden m.m.

Förslag: Huvudmannen för verksamhet som avses i skollagen och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa, samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av sekretesslagen.

Skollagsberedningens förslag

I den nuvarande skollagens 1 kap. finns en bestämmelse (§ 2 a) som reglerar skyldigheten för skolan samt förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg att på socialnämndens initiativ samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs, i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa. Bestämmelsen tillkom efter förslag i propositionen om *Stärkt skydd för barn i utsatta situationer m.m.* (prop. 2002/03:53). Bestämmelser som reglerar samverkan mellan olika samhällsorgan vad gäller barn i utsatta situationer infördes, förutom i

skollagen, samtidigt i socialtjänstlagen (2001:453), hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) och i lagen om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område (1998:531). I polislagen (1984:387) fanns redan en bestämmelse som reglerar polisens skyldighet att samverka med andra myndigheter och organisationer vilkas verksamhet berör polisverksamheten. Socialtjänsten har huvudansvaret för att samverkan kommer till stånd.

Skollagsberedningen delar den bedömning som gjordes i prop. 2002/03:53 att förskolan, skolan och fritidshemmet är naturliga delar av barnets vardag och att det inte minst är här som barn som far illa eller riskerar att fara illa bör bli upptäckta för att få den hjälp och det stöd de kan behöva i ett tidigt skede. Bestämmelsen om samverkan med socialnämnden m.m. bör därför överföras till den nya skollagens avslutande kapitel Övriga bestämmelser. Vårt förslag innebär samtidigt att nuvarande bestämmelse tydliggör att skyldigheten att samverka avser såväl huvudmannen, vare sig denne är offentlig eller enskild, som all anställd personal.

Bestämmelsen innehåller liksom tidigare även en hänvisning till skyldigheten att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd enligt 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

28.8 Tystnadsplikt

Förslag: I skollagen ska införas bestämmelser som reglerar tystnadsplikten för den som är eller har varit verksam i enskilt bedriven utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen. För det allmännas verksamhet gäller bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Skollagsberedningens förslag

För det offentliga skolväsendet och annan pedagogisk verksamhet med offentlig huvudman gäller sekretesslagens bestämmelser om tystnadsplikt. För annan verksamhet än den offentliga krävs särskilda bestämmelser om tystnadsplikt.

Föreskrifter om tystnadsplikt finns i den nu gällande skollagen för enskilt bedriven förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, förskoleklass och fristående skolor, samt för utbildningsverksamhet i form av entreprenad i lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan (entreprenadlagen). Skollagsberedningen föreslår att dessa föreskrifter sammanförs i en gemensam paragraf i den nya skollagen, vilken omfattar all enskilt bedriven verksamhet enligt skollagen.

Genom bestämmelsens utformning klargörs att personer som är verksamma vid fristående förskola, fristående fritidshem eller fristående förskoleklass eller inom annan pedagogisk verksamhet med enskild huvudman enligt den nya skollagens 23 kap. omfattas av motsvarande tystnadsplikt som enligt nu gällande skollag. När det gäller annan verksamhet med enskild huvudman, t.ex. grundskola, gymnasieskola eller motsvarande skolformer, motsvarar tystnadsplikten i princip den som regleras i kap. 9 § 16 a om fristående skolor i dagens skollag. I sammanhanget kan erinras om att det, enligt Skollagsberedningens förslag till 22 kap. 14 § i den nya skollagen, är lägeskommunen som framgent kommer att vara huvudman för sådan särskild undervisning som ges till elever i grund-, grundsär-, special-, same-, gymnasie- och gymnasiesärskolan vilka vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution. Därmed kommer huvudmannen för sådan undervisning som erbjuds elever vilka vårdas på sjukhus eller någon annan institution automatiskt att omfattas av sekretesslagens bestämmelser om tystnadsplikt.

Tystnadsplikt i verksamheter med enskild huvudman regleras enligt nuvarande lagstiftning som nämnts även i entreprenadlagen (1993:802). Eftersom den föreslagna nya bestämmelsen även omfattar tystnadsplikt i entreprenadverksamhet behövs, till

skillnad mot vad Skollagskommittén föreslog, ingen särskild föreskrift om tystnadsplikt i det föreslagna kapitlet om utbildning på entreprenad m.m. (se kapitel 21).

28.9 Riksinternatskolor

Förslag: Riksinternatskolor ska inte längre utgöra en särskild utbildningsform. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer ska få möjlighet att meddela föreskrifter för riksinternatskolor som avviker från övriga bestämmelser i skollagen.

Skollagsberedningens förslag

Även om det i dag bara finns tre riksinternatskolor i landet – Sigtunaskolan Humanistiska Läroverket (SSH), Lundsbergs skola och Grennaskolan – är dessa skolor en sedan länge etablerad form för utbildning motsvarande grund- och gymnasieskola. Läsåret 2007/08 fanns det totalt 791 elever på grund- och gymnasienivå vid dessa skolor (varav något fler, 53 procent, män).

En av de grundläggande ambitionerna bakom förslaget till en ny och modern skollag är att regleringen i högre utsträckning ska vara gemensam för olika utbildningsformer och olika huvudmän. Olika utbildningsformers specifika inriktning och särart motiverar emellertid vissa avvikelser från denna målsättning.

Riksinternatskolor utgör enligt 10 kap. i den nu gällande skollagen en särskild utbildningsform utanför det offentliga skolväsendet och vid sidan av de fristående skolorna. Regler om riksinternatskolor finns, förutom i skollagen, i en särskild förordning (1991:1080). Genom olika hänvisningar i dessa författningar kan utläsas att riksinternatskolorna redan i dag omfattas

av större delen av de grundläggande regler som gäller för grund- och gymnasieskolan. Med hänsyn till den ovan nämnda grundläggande ambitionen föreslår Skollagsberedningen därför, i likhet med Skollagskommittén, att riksinternatskolorna inte längre ska utgöra en särskild utbildningsform utan i stället utgöra grundskola och gymnasieskola eller endera av dessa skolformer, vilket även framgår av avsnitt 22.1. Förslaget innebär regleringsmässigt, men inte i sak, en avsevärd förändring för riksinternatskolorna i förhållande till i dag. De materiella förändringar som blir följden överensstämmer med vad som föreslås för de fristående skolorna, dvs. alla bestämmelser i lag, förordning (inklusive läroplaner) och andra föreskrifter kommer i framtiden också att gälla för riksinternatskolorna. Eftersom de blir en del av grund- eller gymnasieskolan kommer utgångspunkten alltså att bli att de allmänna reglerna för respektive skolform gäller även för riksinternatskolorna, om inte annat anges.

I dag finns enligt den nämnda förordningen (1991:1080) om riksinternatskolor möjlighet för regeringen att efter ansökan från en riksinternatskola besluta om avvikelser från gällande föreskrifter. Dessa bestämmelser är tämligen diffust formulerade, och Skollagsberedningen har ingen klar bild av i vilken utsträckning de har tillämpats. I syfte att tydliggöra regleringen av riksinternatskolorna, föreslår vi att det i den nya skollagen tas in ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, att vid behov meddela föreskrifter om utbildningen vid riksinternatskolor, som får avvika från bestämmelserna i skollagen. Det kan t.ex. vara fråga om föreskrifter om mottagande och urval samt bidrag och villkor för statsbidrag för riksinternatskolor. Föreskrifterna kan också innebära undantag från de övriga regler som gäller för grund- och gymnasieskolor. Dessa möjligheter till särskilda undantagsföreskrifter är motiverade utifrån riksinternatskolornas speciella ställning i utbildningssystemet.

28.10 International Baccalaureate (IB)

Förslag: En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen påbörjades och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office betalas av staten. Om parterna inte kommer överens om annat ska ersättning utgå med ett belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar.

För internationella skolor som motsvarar gymnasieskolan finns särskilda bestämmelser om bidrag för IB-utbildning.

Enligt riksdagens beslut (prop. 1992/93:158, bet. 1992/93:UbU12, rskr. 1992/93:329) om skolans internationalisering får en kommun vid sidan av sin gymnasieskola, liksom en fristående skola, anordna International Baccalaureate (IB). Utbildningen kan enligt såväl den nuvarande skollagens 10 kap. som enligt Skollagsberedningens förslag till ny skollag även erbjudas av en riksinternatskola (se avsnitt 28.9). International Baccalaureate, som alltså kan anordnas av såväl en offentlig som en enskild huvudman, är en internationell utbildning som kan ges under förutsättning att skolan är auktoriserad av IBO – International Baccalaureate Organisation. Såväl offentliga som enskilda huvudmän har under vissa förutsättningar, bl.a. att utbildningen är godkänd av IBO, rätt till statsbidrag för den särskilda avgiften till IBO (1993:795). Utbildningen leder fram till en examen som är godkänd för inträde till universitet i alla länder som har valt att jämställa IB-examen med nationella examina. Utbildningen följer en internationell läroplan som utformats av IBO, vilket innebär att utbildningen ser i stort sett likadan ut i alla de länder där den erbjuds.

En hemkommun har skyldighet att ersätta kostnader för en elev som går en utbildning som leder fram till International Baccalaureate, enligt bestämmelser i den nuvarande skollagens 5 kap. om gymnasieskolan. Skollagsberedningen föreslår att dessa bestämmelser överförs till den nya skollagens avslutande kap. 28 *Övriga bestämmelser*. För internationella skolor, vilka enligt Skollagsberedningens förslag i avsnitt 22.2 i den nya skollagen ska regleras som en särskild utbildningsform, dvs. en verksamhet som i något avseende ersätter eller kompletterar grundskolan, gymnasieskolan och motsvarande skolformer, finns särskilda bestämmelser om bidrag för IB-utbildning. Detta utvecklas i avsnitt 22.2.

28.11 Överlämnande av betygshandlingar

Förslag: I skollagen ska införas en bestämmelse som reglerar skyldighet för en fristående skola där betyg sätts, att överlämna betygshandlingar till elevens hemkommun. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela närmare föreskrifter om denna skyldighet.

Skollagsberedningens förslag

Fristående skolor omfattas, till skillnad från skolor med offentliga huvudmän, varken av offentlighetsprincipen eller av skyldigheten att arkivera handlingar enligt arkivlagen (1990:782). Handlingar i fristående skolor är således inte allmänna eller offentliga. Som framgått av avsnitt 28.8 omfattas de fristående skolornas huvudmän inte heller i nuläget av bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100). I avsnitt 28.8 har dock föreslagits att i den nya skollagen ska införas en gemensam paragraf, som reglerar tystnadsplikten i all enskilt bedriven verksamhet enligt skollagen.

Elever i fristående skolor har ett självklart intresse av att exempelvis betygshandlingar bevaras under viss tid. En elev som förlorar t.ex. ett betygsdokument kan inte självklart, med stöd av nu gällande lagstiftning, räkna med att det går att få en kopia av detta genom att vända sig till den skola där det utfärdades, om skolan inte har en offentlig huvudman. Skollagsberedningen menar att eleverna i fristående skolor bör ha samma möjligheter som elever i offentliga skolor att i efterhand kunna begära ut uppgifter om genomförd skolgång, om t.ex. originalbetyget går förlorat. Bevarandet av vissa handlingar är således av stor betydelse med hänsyn till elevernas rättssäkerhet.

Skolverket och Riksarkivet har också påtalat behovet av arkivregler för vissa handlingar i fristående skolor, bl.a. betygshandlingar, åtgärdsprogram samt beslut i elevvårdsärenden (skrivelse till Utbildningsdepartementet 2000-10-04). Skolverket menade vidare i sitt remissyttrande över Skollagskommitténs betänkande (2003-09-12) att handlingsoffentlighet vad gäller vissa handlingar bör gälla för fristående skolor på samma sätt som för handlingar hos kommunala myndigheter.

Skollagsberedningen har, liksom skollagskommittén, strävat efter att utveckla en så långt möjligt gemensam reglering för offentliga och fristående skolor. Samma slags dokument kommer att finnas i skolorna oavsett vem som är huvudman för skolan. Skollagsberedningen anser att det behövs en reglering av enskilda skolors bevarande av handlingar. Det finns i princip två huvudmodeller för att åstadkomma detta.

En modell innebär att vissa handlingar hos fristående skolor jämföras med handlingar hos kommunala myndigheter. Därigenom skulle handlingarna bli allmänna och de kommunala arkivmyndigheterna skulle få tillsyn över dem. Regleringen skulle kunna ske genom att vissa angivna handlingar i fristående skolor omfattas av tryckfrihetsförordningens, sekretesslagens och arkivlagens bestämmelser. Tekniskt skulle detta kunna genomföras genom en ändring i sekretesslagen (bilagan till 1 kap. 8 § sekretesslagen). Fördelen med en sådan modell är bl.a. att den löser den rättssäkerhetsproblematik som beskrivits ovan,

samtidigt som den tillförsäkrar allmänheten insyn i verksamheten. Lösningen är lagstiftningstekniskt enkel då det endast handlar om att utöka tillämpligheten av ett redan färdigt system för handlingsoffentlighet, sekretess och arkiveringsskyldighet. Skolverket och Riksarkivet har förordat en sådan lösning i ovan nämnda skrivelse. Liknade system finns för högskolor som drivs i privaträttslig form.

Vi menar att handlingsoffentlighet i princip bör gälla när offentlig förvaltning anförtros fristående skolor, i vart fall i ärenden som har karaktär av myndighetsutövning. Den föreslagna modellen skulle dock innebära stora förändringar för fristående skolor med ett helt nytt system och ökad administration. Den dåvarande regeringen anförde också i propositionen *Demokrati för det nya seklet* (prop. 2001/02:80) att det inte är en framkomlig väg att lagstifta om handlingsoffentlighet även för privatägda företag. Det var enligt den dåvarande regeringen möjligt att ett privat företag faktiskt skulle avstå från att upprätta vissa handlingar, om dessa skulle komma att bli offentliga. Skollagsberedningen delar denna uppfattning.

Den andra principiella lösningen skulle vara att huvudmannen för en fristående skola ska bli skyldig att lämna in vissa handlingar till elevens hemkommun. En likartad lösning, i vilken handlingarna skulle lämnas in till tillsynsmyndigheten föreslogs i den nämnda propositionen *Demokrati för det nya seklet* (prop. 2001/02:80 s. 106–108). Motivet för förslaget var att tillförsäkra allmänheten insyn i fristående skolor. Som exempel på handlingar som skulle ges in till kommunen eller Skolverket angavs betyg, handlingar om skolans lokaler, verksamhetsberättelser, timplaner, scheman och klassorganisation. Detta förslag antogs dock inte av riksdagen.

Skollagskommittén anslöt sig till den principiella modell som hade föreslagits i den s.k. demokratipropositionen. Kommittén föreslog att detta tekniskt skulle lösas på det sätt som föreslagits i propositionen, nämligen genom att det i den nya skollagen införs en bestämmelse som bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, att utfärda närmare före-

skrifter om vilken information som ska ges. Detta bemyndigande föreslogs av kommittén utformas så att det bemyndigande i den nuvarande skollagens 15 kap. 11 §, vilket avser skyldighet för en fristående skola att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten, även skulle avse en skyldighet att lämna sådan information som gör det möjligt för allmänheten att få insyn i verksamheten. Denna formulering om insyn byggde i sin tur på den dåvarande regeringens förslag i den s.k. demokratipropositionen, vilken dock alltså inte antogs av riksdagen.

Skollagsberedningen instämmer i att det är viktigt att vissa handlingar i fristående skolor och övriga av skollagen reglerade verksamheter med enskild huvudman bevaras, så att de kan utgöra underlag för tillsyn, kvalitetsgranskning, uppföljning och utvärdering av verksamheten i fristående skolor m.m. I kapitel 24 har vi lämnat förslag på bestämmelser som reglerar huvudmannens uppgiftsskyldighet i anslutning till statlig tillsyn och kvalitetsgranskning, vilka i framtiden kommer att utövas av Statens skolinspektion, och i anslutning till nationell uppföljning och utvärdering, vilka i framtiden kommer att utövas av Statens skolverk. Ansvarsfördelningen mellan myndigheterna härvidlag är en följd av riksdagens beslut med anledning av regeringens proposition *Nya skolmyndigheter* (prop. 2007/08:50). Dessa bestämmelser avser såväl offentliga som fristående skolor och förskoleklasser samt offentliga förskolor och fritidshem. Bestämmelserna avser även uppgiftsskyldighet till kommunen i anslutning till den kommunala tillsynen över sådan pedagogisk verksamhet som den själv har godkänt, dvs. fristående förskolor och fristående fritidshem samt enskilda huvudmän som har godkänts som huvudman för fritidshem och som i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till barn i åldern 10–13 år.

Vidare föreslås i avsnitt 28.12 ett fortsatt bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, att utfärda föreskrifter om skyldighet för den enskilde huvudmannen att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten. Detta bemyndigande föreslås gälla alla i den nya skollagen reglerade verksamheter med enskild huvudman. I avsnitt 28.12 före-

slås även ett fortsatt bemyndigande att utfärda föreskrifter om vitesföreläggande för den som inte följer bestämmelsen om skyldighet att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten. Även uppgiftsskyldigheten enligt de i kapitel 24 föreslagna bestämmelserna, är i samtliga angivna fall förenad med möjligheten att vid vite förelägga huvudmannen att lämna uppgifterna i fråga.

I respektive skolformskapitel i den nya skollagen föreslås vidare en bestämmelse som reglerar kommunens rätt till insyn och den enskilde huvudmannens skyldighet att delta i uppföljning och utvärdering, som utförs av den kommun där skolenheten ligger. Med kommunal insyn avses härvid att kommunen fortlöpande ska kunna hålla sig informerad om hur verksamheten vid den fristående skolan, förskolan, förskoleklassen eller det fristående fritidshemmet utvecklas, t.ex. genom att ta del av dess räkenskaper för att kunna göra en rättvis bedömning av bidragsbehovet. Kommunen har också rätt till den insyn som är nödvändig för att den fristående skolan, förskolan, förskoleklassen eller det fristående fritidshemmet ska kunna ingå i kommunens uppföljning och utvärdering. Rätten till insyn innebär dock inte någon rätt för kommunen att göra påpekande eller rikta kritik mot en verksamhet med enskild huvudman som står under statlig tillsyn. Den föreslagna bestämmelsen om insyn finns, vad gäller fristående skolor, redan i 9 kap. 11 § andra stycket i nu gällande skollag, men föreslås i den nya skollagen även gälla andra verksamheter enligt skollagen med enskild huvudman.

Skollagsberedningen menar att de i kapitel 24 och avsnitt 28.12 samt i respektive skolformskapitel föreslagna bestämmelserna om uppgiftsskyldighet respektive kommunal insyn, ger tillräckliga möjligheter att tillförsäkra dels Statens skolinspektion och den kommunala tillsynsmyndigheten, dels Statens skolverk samt den kommun där skolenheten ligger, erforderlig insyn i såväl enskilda som offentliga huvudmäns verksamhet, inklusive tillgång till olika typer av handlingar och liknande. Det kan t.ex. gälla handlingar som verksamhetsberättelser, årsredovisning,

timplaner, scheman, klassorganisation och resultat på nationella prov. På detta sätt garanteras också allmänheten insyn i de handlingar som kan komma att omfattas av bestämmelserna om uppgiftsskyldighet respektive kommunal insyn.

Exempelvis får Skolverket i dagsläget information om den tänkta skolverksamheten när en ansökan om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag ges in till myndigheten. Genom sin skyldighet att utöva tillsyn över bl.a. de fristående skolor som blir godkända och/eller berättigade till bidrag får Skolverket också information om verksamheten i skolorna. Handlingar med sådan information blir allmänna handlingar hos Skolverket. Detta förfarande kommer i framtiden att gälla för Statens skolinspektion, dit allmänheten kommer att kunna vända sig för att få information om den fristående skolan.

Motsvarande förfarande kommer, med Skollagsberedningens förslag, att gälla för en kommun i de fall kommunen har godkänt och utövar tillsyn över en verksamhet med enskild huvudman, t.ex. en fristående förskola.

Däremot utgör bestämmelserna inte en tillräcklig garanti för elevernas rättssäkerhet vad gäller tillgång till betygshandlingar. Som ovan nämnts är det Skollagsberedningens uppfattning att det inte är lämpligt att lagstifta om handlingsoffentlighet även för privatägda företag. Att hänvisa till de betygsuppgifter med personnummer som årligen samlas in av Statistiska Centralbyrån (SCB) som underlag för bl.a. betygsstatistik på såväl grundskole- och gymnasienivå samt för de ansöknings- och antagningsförfaranden som ombesörjs av Verket för högskoleservice (VHS), är p.g.a. datainsamlingsprocedurer och sekretessbestämmelser inte heller någon framkomlig väg för att lösa frågan om arkivering av betygshandlingar för elever i fristående skolor.

Skollagsberedningen föreslår i stället en ny bestämmelse i skollagen som ålägger huvudmannen för fristående skolor att överlämna betygshandlingar till elevens hemkommun. Med betygshandlingar avser vi i första hand elevernas slutbetyg samt betygskatalogen. Den föreslagna bestämmelsen bör endast avse fristående skolor i vilka betyg sätts. Genom Skollagsbered-

ningens förslag kommer de till hemkommunen överlämnade betygshandlingarna att omfattas av offentlighetsprincipen enligt tryckfrihetsförordningen, sekretesslagen (1980:100) och arkivlagen (1990:782), samtidigt som den administrativa hanteringen inte blir alltför omfattande, vare sig hos de överlämnande fristående skolorna eller de mottagande kommunerna.

Vidare föreslås regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer få ett bemyndigande att vid behov meddela närmare föreskrifter om skyldigheten att överlämna handlingar. Exempelvis kan vid behov i sådana föreskrifter närmare anges vilka handlingar som ska anses ingå i de betygshandlingar som ska överlämnas till elevens hemkommun, liksom lämpliga tidpunkter och former för detta.

Skollagsberedningen har utformat dessa förslag så att de ska tillgodose såväl kravet på elevernas rättssäkerhet som behovet av erforderlig medborgerlig insyn, utan att detta innebär några omfattande nya och kostnadskrävande arbetsinsatser för den fristående skolan, elevens hemkommun eller Statens skolinspektion och Statens skolverk.

Särskilt om personuppgiftslagen

Ett grundläggande krav enligt personuppgiftslagen (1998:204) är att personuppgifter inte behandlas för något ändamål som är oförenligt med det för vilket uppgifterna samlades in. Detta krav gäller naturligtvis också den information som lämnas över från skolorna i enlighet med Skollagsberedningens förslag i kapitel 24 och i föreliggande avsnitt.

Användning av dokumentation som rör enskilda elever har ökat i skolan. Genom ändringar i 8 § personuppgiftsförordningen (1998:1191) har regeringen öppnat upp för viss hantering av känsliga uppgifter i statliga och kommunala myndigheters verksamhet. För skolans del innebär detta att det numera finns författningsstöd för att behandla känsliga uppgifter i ärenden om upprättande av åtgärdsprogram, handläggning av ärenden om

stödåtgärder eller ärenden om skolskjuts. Men när det gäller verksamhet som inte kan ses som ärendehandläggning t.ex. lärarens minnesanteckningar, uppgifter i mobbningsituationer, register för skolskjuts, skolkurators anteckningar, register för specialkost, administrativa elevregister m.m., finns inget författningsstöd för att behandla känsliga personuppgifter. Det som står till buds är samtycke från eleven eller att uppgifterna behandlas manuellt.

28.12 Övriga bemyndiganden

Förslag: I skollagen införs vissa bemyndiganden för regeringen, eller i förekommande fall den myndighet som regeringen bestämmer, att meddela föreskrifter gällande

- organisation samt om ledamöter i samverkansorgan m.m.,
- samverkan mellan olika skolformer eller mellan en skolform och en annan utbildningsform,
- anordnande av försöksverksamhet,
- medgivande till enskilda att anordna provning och utfärda betyg,
- skyldighet för huvudmannen för en i skollagen reglerad verksamhet med enskild huvudman att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten, samt
- vite för den som inte följer bestämmelsen om skyldighet att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten,
- bestämmandet av kommunens bidrag till fristående förskolor och fristående skolor samt skyldighet för kommunen att lämna uppgifter som behövs för beslut om bidrag och uppgifter om hur bidraget har beräknats, samt
- undantag från bestämmelser om utformning, omfattning och förläggning av utbildning eller annan verksamhet, som behövs för att tillförsäkra barn och elever utbildning eller annan verksamhet som de har rätt till enligt lagen, vid extra-

ordinära händelser i fredstid som har betydande inverkan på möjligheten att under viss tid erbjuda utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen

Skollagsberedningens förslag

I den nu gällande skollagens 15 kap. §§ 1–4, 8 och 11 andra och tredje styckena finns vissa övriga bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Dessa bemyndiganden föreslås överföras till den nya skollagens kap. 28 *Övriga bestämmelser*, i förekommande fall med erforderliga justeringar. Dessa justeringar innebär i princip att det aktuella bemyndigandet i den nya skollagen även omfattar enskilda huvudmän för i den nya skollagen reglerade verksamheter. Motivet till detta är att de genomgripande förändringar som har skett inom skolväsendet för barn, ungdomar och vuxna sedan tillkomsten av 1985 års skollag, innebär att även enskilda huvudmän i framtiden kan bedriva ett flertal skolformer. Bemyndigandena i den nya skollagen avser alltså såväl offentliga som enskilda huvudmän, och utbildning för både barn, ungdomar och vuxna.

De bemyndiganden som här avses gäller möjlighet att meddela

- ytterligare föreskrifter om organisation samt om ledamöter i samverkansorgan m.m.,
- föreskrifter om samverkan mellan olika skolformer eller mellan en skolform och en annan utbildningsform,
- föreskrifter om anordnande av försöksverksamhet,
- medgivande till enskilda att anordna prövning och utfärda betyg,
- föreskrifter om skyldighet för huvudmannen för en i den nya skollagen reglerad verksamhet med enskild huvudman att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten,

– föreskrifter om vitesföreläggande för den som inte följer bestämmelsen om skyldighet att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten samt

– föreskrifter om bestämmandet av det bidrag kommunerna är skyldiga att lämna till fristående förskolor och fristående skolor samt om skyldighet för kommunen att lämna uppgifter som behövs för beslut om bidrag och uppgifter om hur bidraget har beräknats (se prop. 2008/09:171, Offentliga bidrag på lika villkor).

Vidare införs ett bemyndigande för regeringen att, i vissa extraordinära situationer när det inte är möjligt att tillförsäkra barnen och eleverna den utbildning eller verksamhet de ska erbjudas enligt skollagen, meddela nödvändiga föreskrifter som kan innehålla undantag från lagens regler om utbildningens utformning, omfattning och förläggning. Avsikten är att sådana undantagsföreskrifter ska kunna meddelas i sådana mycket allvarliga situationer när undervisning eller annan verksamhet måste ställas in för viss tid, till exempel för att förhindra smittspridning eller för att en betydande del av personalen insjuknat vid en epidemi. Syftet med sådana föreskrifter ska vara att göra det möjligt för barnen eller eleverna att få del av den utbildning eller den verksamhet som skollagen tillförsäkrar dem. Det låter sig svårtligen göras att förutse exakt vilka bestämmelser som det kan bli aktuellt att göra undantag från. Föreskrifternas giltighetstid bör vara begränsad. Behövs mer varaktiga regeländringar, bör regeringen vända sig till riksdagen med förslag till lagändringar.

29 Ekonomiska konsekvenser

Förslaget till ny skollag är i första hand en anpassning av lagen till det decentraliserade och mål- och resultatorienterade styrsystem, som började införas under 1990-talets första hälft. En ny skollag ska inte ses som en "reformkatalog" utan är i första hand en ny, förbättrad och moderniserad rättslig struktur för nuvarande och framtida reglering.

Förskolan som en egen skolform i skolväsendet för barn och ungdomar och en i huvudsak gemensam reglering för offentliga och enskilda huvudmän är stora nyheter i skollagen. Dessa övergripande förändringar är principiellt viktiga men de ställer inte i sig kostnadsmissiga krav på huvudmännen.

Förslagen bedöms inte medföra några särskilda kostnadskonsekvenser för fristående förskolor och skolor, dvs. de som har enskild huvudman. De bidragsregler som gäller för sådana skolor ska redan i dag ge likvärdiga bidragsvillkor för offentliga skolor och fristående förskolor och skolor, vilket innebär att bidragen från kommunerna ska beräknas på samma grunder. Det finns ett antal områden där Skollagsberedningens förslag bör bedömas ur ett ekonomiskt perspektiv.

Rektor och lärare

Rektor får ett tydligt ansvar för att det finns former för elevers och vårdnadshavares inflytande. Vi bedömer att detta inte medför några ökade kostnader jämfört med i dag, eftersom formerna

för inflytande ska kunna anpassas efter de behov och omständigheter som råder på varje förskola eller skola.

Personal i elevhälsan

Skollagsberedningen har valt att i sitt förslag specificera de särskilda yrkeskategorier förutom skolläkare och skolsköterska, som ska ingå i elevhälsan, dvs. psykolog och kurator. Beredningen kan konstatera att tillgången till skolkuratorer och skolpsykologer kontinuerligt har ökat under de senaste tio åren. Detta gäller för såväl offentliga som för andra huvudmän.

Detta förtydligande av regleringen görs för att säkerställa att elevhälsan har tillgång till tillräcklig kompetens för att eleverna ska få det stöd som de behöver. Förtydligandet av vilka olika delar som ingår i elevhälsan inskränker inte kommunernas och andra huvudmäns möjlighet att organisera sin elevhälsa efter lokala behov och förutsättningar. Även om regleringen innebär ett utökat krav på vilka personalkategorier som ska ingå i elevhälsan är inte syftet med förslaget att kommunerna eller de fristående huvudmännen ska behöva nyanställa personal. Förslaget innebär inte att det måste finnas psykologer och kuratorer anställda på varje skola utan huvudmännen ska ha frihet att tillgodose kravet på tillgång på olika sätt beroende på lokala behov och förutsättningar. Enligt Skollagsberedningens uppfattning kan förslaget eventuellt leda till ökade kostnader för skolhuvudmännen. Det är dock svårt att uppskatta de totala kostnadskonsekvenserna av förslaget.

Skolbibliotek

Skollagsberedningen föreslår att det i skollagen införs en bestämmelse med innebörden att förutom eleverna i grundskolan och gymnasieskolan ska eleverna i grundsärskolan, gymnasiesär-

skolan, specialskolan och sameskolan, ha tillgång till skolbibliotek. Förslaget gäller även de fristående skolformerna.

Att även elever i grundsär- och gymnasiesärskolan, specialskolan och sameskolan har tillgång till skolbibliotek måste betraktas som självklart ur ett likvärdighetsperspektiv. Enligt vad Skollagsberedningen erfar har de allra flesta elever i de aktuella skolformerna redan idag tillgång till skolbibliotek, varför förslaget i de flesta fall kommer ha ingen eller endast marginell betydelse för skolhuvudmännens kostnader. Förslaget är utformat så att organisationen av skolbiblioteksverksamheten ska vara flexibel och anpassas efter lokala behov och förutsättningar.

Fristående skolor har enligt gällande bestämmelser rätt till bidrag från elevens hemkommun om de uppfyller villkoren i skollagens 9 kap. 6, 6 a §§ respektive 9 kap. 8, 8 b §§. Bidraget ska bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna skolorna. Kostnaden för skolbibliotek får således anses utgöra en del i den sammanlagda resursfördelningen. Hur sedan en skola konkret organiserar tillgången till skolbibliotek är en fråga för lokala bedömningar.

Systematiskt kvalitetsarbete

Skollagsberedningen föreslår att kravet på upprättande av skolplan och kraven på upprättande av kvalitetsredovisning tas bort. I stället föreslås att det i skollagen ska införas allmänna bestämmelser om systematiskt kvalitetsarbete. Detta innebär en minskad statlig detaljstyrning av huvudmännens kvalitetsarbete men avsikten är inte att sänka kravnivån. Den kostnadsökning som kan uppstå till följd av de nya bestämmelserna om systematiskt kvalitetsarbete uppvägs sannolikt av den kostnadsminskning som följer av de borttagna kraven på skolplan och kvalitetsredovisning.

Förskoleklass

Förskoleklassen är i dag i princip avgiftsfri. Regleringen ger dock möjlighet att ta ut avgift för de barn som tas emot tidigare än höstterminen de fyller 6 år eller för den del som verksamheten omfattar mer än 525 timmar per år. Denna möjlighet försvinner och förskoleklassen ska enligt förslaget till ny skollag vara helt avgiftsfri. Huvudmannen avgör dock om tiden ska utökas och i vilken utsträckning som barn som är yngre än sex år ska tas emot i förskoleklassen. Det är mycket få elever som inte har plats i fritidshem eller familjedaghem efter tiden i förskoleklassen. I dag tas det oftast inte ut någon avgift, eftersom det är huvudmannen som beslutar om utökad tid i förskoleklassen. Detsamma gäller för elever som börjar före sex års ålder. Förslaget får inte några nya ekonomiska konsekvenser, eftersom det fortfarande är huvudmannen som fattar besluten om utökad tid.

Skollagsberedningen anser att stödet till elever i förskoleklassen med annat modersmål än svenska behöver stärkas. Det är viktigt att stödja elevernas utveckling av både det svenska språket och elevens modersmål. Förskoleklassen omfattas av samma läroplan som grundskolan och fritidshemmet. I dagens reglering finns det uttalade mål som är kopplade till elevernas språkliga utveckling, bland annat ska verksamheten i förskoleklassen bidra till att varje elev utvecklar ett rikt och nyanserat språk och till att eleverna stärker sin tilltro till sin språkliga förmåga. För eleverna i förskoleklassen saknas idag uttryckliga regler om hur modersmål ska stödjas och utvecklas. Det naturliga är att i skollagen skapa en ny reglering för modersmålsstödet också i förskoleklass. Bestämmelser av pedagogisk karaktär i förskoleklassen bör dock i så stor utsträckning som möjligt vara samordnade med förskolan där förskoleklassen har sin pedagogiska grund. Stödet för utveckling av elevernas modersmål bör utformas i enlighet med samma principer som används i förskolan. Enligt skollagsberedningens bedömning ska det även fortsättningsvis i första hand vara en pedagogisk fråga hur barn med annat modersmål än svenska ska få stöd för sin utveckling

och sitt lärande i förskoleklassen. Det är den lokala nivån som får bedöma vilka metoder och kompetenser som krävs i olika arbetslag för att svara upp mot den föreslagna regleringen. Enligt skollagsberedningens bedömning kan förslaget komma att innebära ökade kostnader för huvudmännen men dessa är svåra att närmare uppskatta i nuläget.

Ämnet teknik i grundsärskolan

Ämnet teknik föreslås införas som ett nytt ämne i grundsärskolans timplan. Innan detta kan genomföras i praktiken behöver dock Skolverket ta fram ett ämnesinnehåll och lärare behöver vidareutbildas. Kommunernas merkostnader för förslaget kan i nuläget uppskattas till ca. 6 miljoner kronor och kan främst anses bestå av kostnader för utrustning samt kostnader för utbildning av lärare.

Utredning inför mottagande i särskolan

Skollagsberedningen föreslår att beslut om placering i grundsärskolan alltid ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, medicinsk, psykologisk och social bedömning. Redan idag finns krav på att det inför mottagande av barn i särskolan måste göras en helhetsbedömning av barnet, se Skolverkets Allmänna råd för utredning och beslut om mottagande i den obligatoriska särskolan (SKOLFS 2001:23). Jämfört med dagens reglering innebär förslaget i sig inte några nya uppgifter för skolhuvudmännen och ger därför sannolikt inte upphov till några merkostnader för skolhuvudmännen.

Skolpliktens upphörande ett år senare

Grundskolan och motsvarande skolformer har ett tydligt ansvar för att eleverna ska fullfölja skolgången där och uppnå de mål som finns i läroplan och kursplaner. Eleverna har rätt att få bästa möjligheter att nå målen i den obligatoriska skolan. En elev som inte nått målen i grundskolan har därför en rätt att slutföra utbildningen där, innan steget tas till nästa nivå i utbildningssystemet. En viktig utgångspunkt för elevernas fortsatta utbildning är att utbildningen i grundskolan ska vara slutförd när eleverna går in i gymnasieskolan. För att öka möjligheterna till detta föreslår Skollagsberedningen att huvudregeln om skolpliktens upphörande, d.v.s. att denna upphör vid utgången av vårterminen det nionde året efter att eleven börjat fullgöra skolplikten, inte ska gälla för de elever som vid denna tidpunkt inte gått ut högsta årskursen. För dessa elever ska skolplikten istället upphöra ett år senare. Den grupp som omfattas av förslaget kommer således att vara de elever som gått om en eller flera årskurser under utbildningens gång. Skollagsberedningen anser inte att detta förslag kommer att innebära några större organisatoriska förändringar jämfört med i dag. De flesta av dessa elever och deras vårdnadshavare kommer sannolikt utnyttja rättigheten att få slutföra grundskolan efter skolpliktens upphörande. Kommunerna kommer i praktiken fortfarande att kunna hitta olika lösningar för hur utbildningen för dessa elever bäst ska organiseras efter deras behov och förutsättningar.

Den kostnad som kan tänkas uppstå för kommunerna till följd av förslaget kan sannolikt komma att bli mycket liten. Merkostnader kommer bara uppstå för den grupp av elever som inte slutfört sista årskursen vid utgången av vårterminen det nionde året efter att de börjat fullgöra skolplikten, inte utnyttjar sin rättighet att slutföra utbildningen i grundskolan och inte heller går vidare till gymnasieskolan. Varje år är det mellan 100 och 200 elever i hela landet som lämnar grundskolan innan de slutfört årskurs 9, bl.a. till följd av att deras skolplikt upphört. Kostnaderna för förslaget måste ställas i relation till den

besparing det innebär för kommunen att dessa elever - genom att givits utökade möjligheter att nå målen i grundskolan - direkt kan söka sig till gymnasieskolans nationella program. Detta förslag kommer att leda till ökade kostnader för kommunerna. Det är dock svårt att uppskatta de totala kostnadskonsekvenserna av förslaget.

Utvecklingssamtal och individuella studieplaner

Skollagsberedningen föreslår att det i skollagen ska finnas bestämmelser om utvecklingssamtal i samtliga skolformer till och med gymnasienivå. Redan i dag finns i läroplanen för förskolan (Lpfö 98) samt läroplanen för de obligatoriska skolformerna (Lpo 94) krav på att utvecklingssamtal ska genomföras. För förskolan och förskoleklassen innebär Skollagsberedningens förslag att bestämmelserna preciseras och flyttas från läroplan till lag. Enligt vårt förslag ska utvecklingssamtal hållas minst två gånger per år. Skollagsberedningen anser att de eventuella kostnadseffekterna av förslaget är svåra att bedöma i nuläget.

För gymnasiesärskolan finns idag ingen reglering av utvecklingssamtal. Att denna typ av informationsutbyte mellan skola och hem redan idag måste ske även i denna skolform måste dock anses vara en förutsättning för att eleverna ska kunna nå målen med sin utbildning. De uppgifter om elevens utveckling som ska ligga till grund för utvecklingssamtalet i olika skolformer måste redan idag samlas in och bearbetas av huvudmannen för att utbildningen ska kunna bedrivas i enlighet med gällande författningar. Skollagsberedningens förslag bör därför närmast ses som en precisering av gällande regler avseende när och hur vissa delar av informationsutbytet mellan skola och hem ska ske.

Även om informationen är tillgänglig ska kommunerna ersättas för de direkta kostnader som följer av utvecklingssamtalen. Läsåret 2007/08 gick cirka 8 700 elever i gymnasiesärskolan. Om dessa elever erbjuds två halvtimmeslånga utveck-

lingsamtal per år medför förslaget kostnader för kommunerna på 1 800 000 kronor.

Förslagen innebär också att bestämmelserna om utvecklingsamtal blir direkt tillämpliga på verksamheter som drivs av enskild huvudman. Detta är en konsekvens av Skollagsberedningens ambitioner att så långt som möjligt åstadkomma en gemensam reglering oavsett huvudman samt att stärka barns och elevers rättssäkerhet. Förslagen kan i dessa delar inte anses ha några ekonomiska konsekvenser.

Skollagsberedningen föreslår även att det i lagen ska finnas krav på individuella studieplaner i gymnasiesärskolan, i särskild utbildning för vuxna samt i utbildning i svenska för invandrare (sfi). Beträffande de två förstnämnda skolformerna finns redan i dag i läroplanen (Lpf 94) ett uttryckligt krav på att individuell studieplan ska upprättas för eleven. Förslaget innebär inga nämnvärda materiella förändringar jämfört med vad som enligt läroplanen gäller idag och kan inte anses ha några kostnadskonsekvenser. När det gäller utbildning i svenska för invandrare finns det i gällande regelverk inte något krav på att dokumentera individens studieplanering i en individuell studieplan. Många kommuner använder redan individuella studieplaner i sin planering. Det som ska framgå av planen är uppgifter som kommunen ändå behöver dels för att kunna fatta beslut om att ta emot individen, t.ex. omfattningen av svenskkunskaperna, dels för att kunna placera den studerande på rätt studieväg och kurs. En effektiv planering av utbildningen förutsätter att de enskildas mål med och förutsättningar för studierna beaktas och att elevernas planer revideras med hänsyn till uppnådda studieresultat. Att upprätta en individuell studieplan innebär följaktligen att dessa uppgifter sammanförs i ett dokument som benämns individuell studieplan. Merkostnaderna för att göra denna åtgärd obligatorisk för kommunerna är sannolikt små. Skollagsberedningen uppskattar merarbetet för upprättande och revidering av en individuell studieplan till ca 12 minuter. Elevantalet i sfi har mellan 1999/2000 och 2006/07 ökat från ca 34 000 till 65 000. Prognosen är att antalet invandrare som får uppehållstill-

stånd kommer att minska, vilket innebär ett minskat elevantal i sfi. Vid ett elevantal på 60 000 och en lön på 185 kr i timmen, inklusive sociala kostnader, för den som gör arbetet uppgår merkostnaden för kommunerna till ca 2,2 miljoner kr.

Rätt att i vissa fall gå utbildning i annan kommun än i hemkommunen.

Som angetts ovan är en allmän strävan med förslaget till ny skollag att så långt som möjligt ha en gemensam reglering oavsett huvudman och skolform. I dag finns på grundskolans och gymnasieskolans område regler som innebär att en kommun är skyldig att i sin verksamhet ta emot en elev som är bosatt i en annan kommun, om eleven på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att gå i den kommunens skola. I sådana fall har kommunen rätt till ersättning för sina kostnader för elevens skolgång från elevens hemkommun (interkommunal ersättning).

Dessa bestämmelser utgår ifrån särskilda behov hos den enskilde eleven. Det finns inte skäl att tro att den typen av behov finns just bara i grundskolan och gymnasieskolan. Skollagsberedningen föreslår därför att även en kommun som är huvudman för förskola, förskoleklass, grundsärskola och gymnasiesärskola, under de närmare förutsättningar som anges för varje skolform, ska vara skyldig att ta emot ett barn eller en elev från en annan kommun ifall denne på grund av sina personliga förhållanden har särskilda skäl att bli mottagen i kommunen. Den mottagande kommunen ska ha rätt till ersättning för sina kostnader för barnets eller elevens utbildning från hemkommunen. Förslagen kan inte anses leda till några nämnvärda kostnadskonsekvenser.

Ingen ansökningsavgift vid ansökan till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

Skollagsberedningen föreslår att möjligheten att ta ut ansökningsavgift vid ansökan till kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå tas bort. Möjligheten infördes för att komma till rätta med de problem som uppstår genom att vissa vuxna, som tagits in till en kurs, aldrig infinner sig till kursstarten eller hoppar av nästan omedelbart (prop. 1991/92:157 s. 35). Skollagsberedningens bedömning är att möjligheten att ta ut avgifter används endast i mycket begränsad omfattning och att kommunerna har hittat andra lösningar för att komma till rätta med problemet. De ekonomiska effekterna av förslaget anses vara av försumbar omfattning.

Möjligheter att överklaga beslut

Skollagsberedningens förslag till bestämmelser avseende överklagandemöjligheter i den nya skollagen innebär att det införs utökade möjligheter till överklagande i form av s.k. förvaltningsbesvär. Dessa förslag syftar till att stärka den enskildes rätts-säkerhet och att öka likvärdigheten. De ärenden som kan överklagas genom förvaltningsbesvär föreslås liksom i nuläget i huvudsak fördelas mellan allmän förvaltningsdomstol och Skolväsendets överklagandenämnd.

När det gäller ökade möjligheter att överklaga ärenden enligt skollagen hos *allmän förvaltningsdomstol* är dessa i de flesta fall en konsekvens av skärpta eller ändrade bestämmelser i skollagen i övrigt. I första hand gäller detta förslagen till skärpta sanktionsmöjligheter i form av tillfälligt verksamhetsförbud och vitesföreläggande, beslut som kan fattas av såväl Statens skolinspektion som kommunen. Vidare gäller det huvudmannens beslut om avstängning av en elev, liksom rektors beslut om brådskande avstängning. Skollagsberedningens förslag i dessa avseenden är att betrakta som möjligheter som kan användas i

akuta situationer, då andra åtgärder har visat sig verkningslösa. Vår bedömning är därför att antalet överklaganden av sådana beslut kommer att bli relativt begränsade.

Skollagsberedningen föreslår även en rätt till skolskjuts och möjligheter att överklaga kommunens eller landstingets beslut om skolskjuts hos allmän förvaltningsdomstol. I dag är laglighetsprövningar avseende skolskjuts relativt vanliga, vilket innebär att ärendemängden hos förvaltningsdomstolarna inte självklart kommer att öka även om den typ av beslut som kan överklagas förändras till följd av vårt förslag. En viss ökning av antalet överklaganden hos allmän förvaltningsdomstol av beslut om skolskjuts kan dock bli följden av Skollagsberedningens förslag. Vi bedömer dock att den möjliga ökningen av antalet sådana överklaganden inte är större än att den ryms inom ramen för förvaltningsdomstolarnas befintliga resurser. Det merarbete som kan uppstå hos huvudmannen i samband med att sådana beslut överklagas, kan enligt Skollagsberedningens bedömning anses kompenseras av en minskad arbetsbelastning till följd av att antalet anmälningar till Statens skolinspektion minskar på de områden där möjlighet till förvaltningsbesvär införs.

När det gäller de föreslagna ökade möjligheterna att överklaga ärenden enligt skollagen hos *Skolväsendets överklagandenämnd* utgörs i nuläget den helt övervägande delen av nämndens ärenden av frågor om huvudmannens mottagande av elever i gymnasieskolan och i den hittillsvarande skolformen kommunal vuxenutbildning. I dessa avseenden föreslår vi dock inte några förändringar i möjligheterna att överklaga beslut. Skollagsberedningens principiella inställning är att alla beslut om särskilt stöd även i dag ska kunna motiveras utifrån en sammanvägd bedömning av elevens behov och de olika möjligheter att tillgodose elevens behov, som huvudmannen förfogar över. I sak har därmed inte kravet på huvudmännen att ge stöd till elever i behov av särskilt stöd ändrats. De strängare kraven på processen bör snarare leda till att besluten i fortsättningen fattas med kvalitativt bättre underlag. Vi bedömer därför att kostnaderna inte bör öka för huvudmännen i fråga om åtgärdsprogram.

Däremot bedömer Skollagsberedningen att förslaget om möjligheter att överklaga beslut om åtgärdsprogram kan medföra en viss ökad ärendemängd hos Skolväsendets överklagandekommitté och därmed också en viss kostnadsökning. Förslaget innebär att en ny ärendegrupp tillförs kommitténs verksamhet. Den årliga kostnadsökningen bedöms som redovisats ligga mellan 0,8 och 1,6 miljoner kronor. Kostnaderna bedöms kunna finansieras inom ramen för UO 16.

1 kap. Inledande bestämmelser

Övergripande mål m.m.

Syftet med utbildningen inom skolväsendet

1 § Utbildningen inom skolväsendet syftar till att barn och elever ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. Den ska främja alla barns och elevers utveckling och lärande samt en livslång lust att lära. Utbildningen ska också förmedla och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter, som det svenska samhället vilar på.

I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Barn och elever ska ges stöd och stimulans så att de utvecklas så långt som möjligt. En strävan ska vara att uppväga skillnader i barnens och elevernas förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.

Utbildningen syftar också till att i samarbete med hemmen främja barns och elevers allsidiga personliga utveckling till aktiva, kreativa, kompetenta och ansvarskännande individer och medborgare.

I paragrafen anges syftet med utbildningen, som är av betydelse både för den enskilda individens utveckling och för samhällsutvecklingen. Formuleringarna är allmänt hållna och utgör i första hand en grundval för tolkningen av andra mer konkret utformade bestämmelser. I utbildningen ska hänsyn tas till barns och elevers olika behov. Med värden avses skolans värdegrund som ska utgå från grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna. Det närmare innehållet i dessa rättigheter uttrycks i flera internationella konventioner som Sverige anslutit sig till. Bestämmelser om utbildningens syfte finns bl.a. i artikel 29 i FN:s konvention om barnets rättigheter (Barnkonventionen) samt i artikel 13 i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Att utbildningen ska förmedla och förankra grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna innebär att det måste finnas kunskap hos såväl lärare, annan personal som barn och

elever om vad dessa värderingar och rättigheter innebär och hur de kan förverkligas.

Beträffande vuxenutbildningen ska bestämmelsen tillämpas med hänsyn till denna utbildnings särart och breda uppdrag. I respektive skolformskapitel och, för fritidshemmet i 13 kap., finns ytterligare mål angivna i de paragrafer som handlar om respektive utbildnings syfte.

I övrigt hänvisas till avsnitt 1.5 när det gäller de övergripande målen.

Utformningen av utbildningen

2 § Utbildningen ska utformas i överensstämmelse med de mänskliga rättigheterna och grundläggande demokratiska värderingar såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor.

Var och en som verkar inom utbildningen ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling.

Paragrafen innehåller vissa grundläggande bestämmelser om hur utbildningen ska utformas för att de övergripande målen i 1 kap 1 § ska nås. Paragrafen gäller också för vuxenutbildningen men där framgår målen för utbildningarna av respektive skolformskapitel.

I *första stycket* slås fast att utbildningen ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna. Denna del av bestämmelsen är ny. Bestämmelsens sista led har delvis sin motsvarighet i 1 kap. 2 § tredje stycket respektive 1 kap. 9 § andra stycket i 1985 års skollag. Motiven till dessa bestämmelser finns i prop. 1990/91:18 s. 30. Vidare anges, i enlighet med 1994 års läroplan för det obligatoriska skolväsendet, Lpo 94, exempel på några av de grundläggande demokratiska värderingar och mänskliga rättigheter som utbildningen ska förmedla, gestalta och förankra hos barnen och eleverna. Enligt Lpo 94 sker detta genom individens

fostran till rättskänsla, generositet, tolerans och ansvarstagande i överensstämmelse med den etik som förvaltats av kristen tradition och västerländsk humanism. Dessa värden är centrala moment i lärandet och uttrycks därför direkt i lagen.

Även bestämmelsen i *andra stycket* har delvis sin motsvarighet i bland annat 1 kap. 2 § tredje stycket respektive 1 kap. 9 § andra stycket i 1985 års skollag. Motiven till den bestämmelsen finns i bl. a. i prop. 1990/91:18 s. 30, 1992/93:220 s. 86 f. och 1994/95:164 s. 10 f. Med uttrycket ”var och en som verkar inom utbildningen” avses anställda och andra som har uppdrag i verksamheten. I 27 kap. finns bestämmelser om huvudmannens skyldigheter att förebygga kränkande behandling.

I respektive skolformskapitel och, för fritidshemmet i 13 kap., finns ytterligare bestämmelser om utbildningens utformning i de paragrafer som handlar om respektive utbildnings syfte.

I övrigt hänvisas till avsnitt 1.5 när det gäller förevarande paragraf.

3 § Utbildningen vid en skolenhet eller förskoleenhet med offentlig huvudman ska vara icke-konfessionell.

Bestämmelsen gäller enbart i verksamheter inom skolväsendet med offentlig huvudman.

I Lpo 94 och i 1994 års läroplan för de frivilliga skolformerna (Lpf 94) anges att undervisningen i skolan ska vara icke-konfessionell. Någon motsvarande bestämmelse har inte funnits för förskolan. Hittills gällande bestämmelser i läroplanerna har förts in i förevarande paragraf med bland annat den ändringen att begreppet ”undervisning” ersätts av begreppet ”utbildning”. Definitionen av ”undervisning” i 1 kap. 7 § leder till att detta begrepp i den nya skollagen är snävare än begreppet ”utbildning”. Därför har ”utbildning” använts här. Med ”utbildning” avses i den nya skollagen den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål. Bestämmelsen innebär att huvudmannen har ett ansvar att se till att eleven inte blir ensidigt påverkad i olika trosfrågor. Bestämmelsen utgör dock

inte något hinder mot att huvudmannen inom ramen för skolans val eller elevens val i grundskolan eller motsvarande skolformer eller det individuella valet i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan erbjuder undervisning i religionskunskap, historia eller samhällskunskap som innebär fördjupning i kristendom, islam eller judendom etc., under förutsättning att eleven har valt sådana studier. Denna undervisning måste dock ske på ett sådant sätt att även utbildningen i detta avseende är icke-konfessionell.

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 1.6.

4 § Undervisningen vid fristående skolor, förskolor och fritidshem ska vara icke-konfessionell.

Utbildningen i övrigt vid en sådan skolenhet eller förskoleenhet som avses i första stycket får ha en konfessionell inriktning. Deltagandet i konfessionella inslag ska vara frivilligt.

Paragrafen avser endast undervisning och utbildning vid fristående skolor, fritidshem och förskolor med enskilda huvudmän.

I *första stycket* markeras att undervisningen ska vara icke-konfessionell. "Undervisning" definieras i 1 kap. 7 §. På samma sätt som gäller för undervisningen vid skolenheter med offentlig huvudman utgör regleringen inte något hinder för huvudmannen att inom ramen för elevens val eller skolans val i grundskolan och motsvarande skolformer eller det individuella valet i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan erbjuda undervisning i religionskunskap, historia eller samhällskunskap som innebär fördjupning i kristendom, islam eller judendom etc., under förutsättning att eleven har valt sådana studier. Denna undervisning måste dock ske på ett sådant sätt att även utbildningen i detta avseende är icke-konfessionell.

I paragrafens *andra stycke*, som har sitt ursprung i 9 kap. 2 § andra stycke i 1985 års skollag (motiven till den bestämmelsen finns i prop. 1995/96:200 s. 32), anges att i den del av utbildningen som inte utgörs av undervisning får det förekomma konfessionella inslag. Exempel på sådana inslag är morgonsamlingar och bönestunder. Naturligtvis får dessa delar av utbild-

ningen inte strida mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildningen. Deltagandet i de konfessionella momenten ska vara frivilligt, något tvång att delta får inte förekomma.

Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 1.6.

Lika tillgång till utbildning

5 § Alla ska, oberoende av geografiskt hemvist samt sociala och ekonomiska förhållanden ha lika tillgång till utbildning i skolväsendet om inte annat följer av särskilda bestämmelser i denna lag.

I diskrimineringslagen (2008:567) finns bestämmelser som har till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter inom utbildningsområdet oavsett kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning eller ålder.

Bestämmelsen i *första stycket* motsvarar, för barn och ungdomar, i huvudsak 1 kap. 2 § första stycket första meningen i 1985 års skollag. Den bestämmelsen gäller dock endast det offentliga skolväsendet. Här avses emellertid samtliga skolformer inom skolväsendet samt fritidshemmet, dvs. den omfattar även enskilt anordnad verksamhet samt förskolan och vuxenutbildningen.

Bestämmelsen ger en allmän rätt till utbildning inom varje skolform och i fritidshemmet. Rätten till utbildning i en viss kommun eller vid en viss skolenhet regleras däremot i respektive skolformskapitel och, när det gäller fritidshemmet, i 13 kap. Rätten till utbildning enligt bestämmelsen gäller bara om inte annat följer av särskilda bestämmelser i skollagen.

Plats i förskola för de yngsta barnen och plats i fritidshem är beroende av barnens behov och vårdnadshavarnas förhållanden. Rätten till skolskjuts gäller bara vissa skolformer och bara vid verksamhet som har offentlig huvudman. Vidare kan förekomsten av avgifter, även om dessa ska vara skäliga, i vissa fall ha betydelse i fråga om möjligheten för ett barn att delta i utbild-

ning. För vissa utbildningar i gymnasieskolan gör dessutom en begränsning av antalet platser att vissa urvalsregler träder i kraft. Bestämmelsen om lika tillgång till utbildning måste därför tillämpas med beaktande av dessa och vissa andra liknande förhållanden. För vuxenutbildningen gäller särskilda regler som påverkar rätten till utbildning.

Motiven till bestämmelsen i 1985 års skollag finns i prop. 1990/91:18 s. 27.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär en hänvisning till diskrimineringslagen (2008:567), som trätt i kraft den 1 januari 2009. Diskrimineringslagen har ersatt lagen (2006:67) om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever i den del som behandlar diskriminering. De bestämmelser i den upphävda lagen som har till ändamål att motverka annan kränkande behandling, som i 1985 års skollag regleras i 14 a kap., utgör i den nya skollagen 27 kap.

Bestämmelsen om lika tillgång till utbildning behandlas i avsnitt 1.7.

Likvärdig utbildning

6 § Utbildningen inom skolväsendet ska vara likvärdig inom varje skolform och inom fritidshemmet varhelst i landet den anordnas.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 kap. 2 § första stycket andra meningen och 1 kap. 9 § första stycket tredje meningen i 1985 års skollag. De bestämmelserna omfattade dock inte förskolan och fritidshemmet. Här avses samtliga skolformer inom skolväsendet samt fritidshemmet.

Begreppet "likvärdig" innebär inte att utbildningen ska vara likformig i betydelsen likadan utan att kvaliteten i verksamheten ska ha så hög nivå att de fastställda målen kan uppnås oavsett var i landet verksamheten bedrivs. Hur verksamheten ska utformas för att nå de fastställda målen kan variera beroende på lokala

behov och förutsättningar. Det finns olika vägar att nå de fastställda målen.

Hänsyn ska tas till barnens och elevernas olika förutsättningar och behov. Det finns utrymme för anpassningar av undervisningen och organisationen av utbildningen till behoven hos olika barn och elever, så länge de tillförsäkras lika tillgång till likvärdig utbildning. Skollagsberedningens förslag innebär även att verksamheter med enskild huvudman omfattas av bestämmelsen.

Motiven till bestämmelserna i 1985 års skollag finns i prop. 1990/91:18 s. 27 f.

Bestämmelsen om likvärdig utbildning behandlas i avsnitt 1.7.

Definitioner

7 § I denna lag avses med

– *elev*: den som deltar i utbildning enligt denna lag med undantag för barn i förskolan,

– *enskild*: bolag, samt förening, stiftelse, registrerat trossamfund eller enskild individ,

– *fristående skola*: skolenhet vid vilken enskild bedriver utbildning inom skolväsendet i form av grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller sådan förskoleklass och sådant fritidshem som avses i 2 kap. 6 § första stycket,

– *fristående förskola*: förskoleenhet vid vilken enskild bedriver utbildning i form av förskola,

– *fristående fritidshem*: sådana fritidshem som drivs av enskild och som avses i 2 kap. 6 § andra stycket,

– *förskoleenhet*: av huvudman för förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en förskolebyggnad eller flera förskolebyggnader som ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon förskolebyggnad,

– *skolenhet*: av huvudman för annan skolform än förskola organiserad enhet omfattande verksamhet i en skolbyggnad eller flera skolbyggnader som

ligger nära varandra och till enheten knuten verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad,

– *undervisning*: sådana målstyrda processer som under ledning av lärare syftar till utveckling och lärande genom inhämtande och utvecklande av kunskaper och värden, samt

– *utbildning*: den verksamhet inom vilken undervisning sker utifrån bestämda mål.

Denna paragraf innehåller definitioner av vissa grundläggande begrepp i lagen.

Med *elev* menas en person som deltar i någon form av utbildning som regleras i skollagen. Elevbegreppet omfattar deltagare inom samtliga skolformer samt fritidshemmet. Barn i förskolan är dock undantagna från elevbegreppet. Liksom i 1985 års skollag omfattas även vuxna personer av elevbegreppet.

Definitionen av *enskild* tar sikte på vilka som förutom det allmänna kan vara huvudman för utbildning inom skolväsendet. Aktiebolag och handelsbolag, ekonomiska och ideella föreningar samt stiftelser och registrerade trossamfund, dvs. juridiska personer, definieras som enskilda i lagens mening. Även enskilda individer, dvs. fysiska personer, omfattas av begreppet enskild.

Mot bakgrund av att fristående skolor föreslås ingå som en integrerad del i skolväsendet behövs en definition av begreppet *fristående skola*. Det som kännetecknar en fristående skola är att den drivs av en enskild huvudman. En fristående skola utgörs av en eller flera skolenheter med utbildning i form av förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. På motsvarande sätt finns det en definition av termen *fristående förskola*, som alltså är förskolor som drivs av enskild huvudman. I de fall det i lagen talas om *fristående fritidshem* så avses sådana fritidshem som drivs av enskild men som inte anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. I dessa fall är det kommunen som godkänner den enskilda huvudmannen, se 2 kap. 6 § andra stycket.

Uttrycken *skolenhet* och *förskoleenhet* förekommer inte i 1985 års skollag. Begreppen avser skolan eller förskolan i fysisk bemärkelse, dvs. de lokaler, byggnader och utrymmen utomhus där huvudmannen bedriver sin verksamhet. För att flera byggnader ska anses som en skolenhet krävs att de ligger någorlunda nära varandra och på ett naturligt sätt hör ihop. Byggnaderna i en skolenhet ingår också i samma administrativa enhet. Även verksamhet som inte bedrivs i någon skolbyggnad men som är nära knuten till enheten omfattas av begreppet skolenhet. Här avses t.ex. skolgårdar samt idrottsplatser i nära anslutning till skolans byggnader. Detsamma gäller i fråga om begreppet förskoleenhet.

Termen *undervisning* är av central betydelse i den nya skollagen. Det finns inte någon definition av ordet undervisning i 1985 års skollag. I läroplanen för förskolan (Lpfö 98) talas inte om undervisning utan om pedagogisk verksamhet. Definitionen i den nya skollagen är därför anpassad till såväl förskola och fritidshem som övriga skolformer. Det är därför viktigt att klargöra att undervisningsbegreppet ska ges en vid tolkning när det gäller förskola och fritidshem. Undervisning är ett snävare begrepp än utbildning och avser de målstyrda processer som syftar till att barnen och eleverna både ska inhämta och utveckla kunskaper och värden. I definitionen av undervisningsbegreppet ligger också att lärandeprocessen sker under ledning av lärare. Med detta menas naturligtvis inte att läraren måste vara närvarande i undervisningslokalen eller motsvarande all lektionstid. Tanken är dock att för att en aktivitet ska klassas som undervisning måste en lärare ha det övergripande ansvaret för det som ska göras. Exempelvis är slumpmässigt läsande eller TV-tittande som inte ingår som en del i en pedagogisk planering inte undervisning i lagens mening.

Utbildning är det mest grundläggande begreppet i såväl 1985 års skollag som i den nya skollagen. Termen beskriver all den verksamhet som omfattas av de övergripande målen i skolförfattningarna. I 1985 års lag finns dock inte någon uttrycklig definition av ordet. Med utbildning i den nya skollagen avses utöver undervisningen i princip all verksamhet, både i den inre och

yttre miljön, som vanligtvis äger rum under skoldagen. Härigenom kommer t.ex. den verksamhet som sker under skolmål-tider och på skolgården under raster att omfattas av definitionen. Även "externa" verksamheter som lägerskolor, studiebesök etc. innefattas i begreppet utbildning.

Definitionerna utvecklas vidare i avsnitt 1.8.

Särskild hänsyn till barnets bästa

8 § I all utbildning och annan verksamhet enligt denna lag som rör barn under 18 år ska barnets bästa vara utgångspunkt.

Barnets inställning ska så långt det är möjligt klarläggas. Barn ska ha möjlighet att fritt uttrycka sina åsikter i alla frågor som rör honom eller henne. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad.

Det finns inte någon motsvarande paragraf i 1985 års skollag.

Bestämmelsen har sin utgångspunkt i artiklarna 3 och 12 i Barnkonventionen. Barnkonventionen innehåller såväl medborgerliga och politiska rättigheter som ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter och omfattar alla barn upp till 18 år. Bestämmelsen avser all verksamhet enligt den nya skollagen, dvs. även sådana vissa särskilda utbildningsformer och annan pedagogisk verksamhet som avses i 22 respektive 23 kap., där eleverna i utbildningen är under 18 år. Principerna är väl förankrade i lagstiftning som rör barn men har tidigare inte kommit till tydligt uttryck i skollagen.

I *första stycket* kommer barnkonventionens artikel 3 om barnets bästa till uttryck. Artikel 3 anger att vid alla åtgärder som rör barn, vare sig de vidtas av offentliga eller privata sociala välfärdsinstitutioner, domstolar, administrativa myndigheter eller lagstiftande organ, ska barnets bästa komma i första rummet. För att avgöra vad som är barnets bästa krävs att en bedömning görs av vilka konsekvenser ett beslut eller en åtgärd får för det enskilda barnet eller för en grupp barn. Barnets bästa behöver

inte alltid vara utslagsgivande, men ska väga tungt. I de fall andra intressen tillåts väga tyngre krävs dock att den som beslutar eller vidtar någon annan åtgärd kan visa att en sammanvägning av relevanta intressen har gjorts i det enskilda fallet.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar i huvudsak artikel 12 om barnets rätt att komma till tals i alla frågor som rör honom eller henne. Denna rätt gäller oavsett barnets ålder eller mognad. Barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till hans eller hennes ålder och mognad. För att barnet ska kunna utöva sin rätt att komma till tals måste han eller hon få information om vad frågan gäller på ett sätt som är begripligt för barnet. Situationer där barnets rätt att komma till tals särskilt bör beaktas är bland andra utarbetandet av individuella utvecklingsplaner, tillsynsbesök och deltagande i utbildning med konfessionella inslag. I skollagen finns ytterligare bestämmelser om barnens och elevernas inflytande över utbildningen, däribland de allmänna bestämmelserna om kvalitet och inflytande i 4 kap.

Bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa ska relateras till sådana bestämmelser i skollagen som innebär såväl beslut eller åtgärder som rör det enskilda barnet eller eleven som beslut eller åtgärder riktade mot grupper av barn eller elever. Det handlar bl.a. om bestämmelser som reglerar stöd till elever såsom genomförande av utredningar och framtagande av åtgärdsprogram och bestämmelser som rör skolmiljön såsom framtagande av ordningsregler och disciplinära åtgärder. Bestämmelsen behandlas närmare i avsnitt 1.9.

Läroplan

9 § För varje skolform och för fritidshemmet gäller en läroplan som utgår från bestämmelserna i denna lag. Läroplanen ska ange utbildningens värdegrund och uppdrag. Den ska också ange mål och riktlinjer för utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om läroplan. Föreskrifterna får innebära att det för en viss skolform eller fritidshem inte ska finnas en läroplan. I sådant fall ska regeringen

eller den myndighet som regeringen bestämmer på annat sätt föreskriva om utbildningens värdegrund och uppdrag samt om mål och riktlinjer för utbildningen.

Av *första stycket* framgår att det ska finnas en läroplan för varje skolform och för fritidshemmet. Bestämmelsen ersätter motsvarande skyldighet i nu gällande skolformsförordningar och är ny för de fristående skolorna, förskolorna och fritidshemmen. Läroplanerna ska tillämpas vid all utbildning inom skolväsendet, oavsett om utbildningen bedrivs av en offentlig eller en enskild huvudman. Vidare anges vad som minst ska finnas i en läroplan. Bestämmelsen utesluter inte att gemensamma läroplaner beslutas för vissa skolformer och fritidshemmet.

Som framgår av bemyndigandet i *andra stycket* är tanken att regeringen, på samma sätt som hittills, ska meddela föreskrifter om läroplanerna.

Läroplanerna behandlas även i avsnitt 1.10.

Lagens innehåll

Skolväsendet

10 § Denna lag innehåller bestämmelser om skolväsendet. Utbildningen inom skolväsendet anordnas av det allmänna och av enskilda enligt vad som följer av 2 kap. 2–6 §§.

Skolväsendet omfattar skolformerna

- förskola,
- förskoleklass,
- grundskola,
- grundsärskola,
- specialskola,
- sameskola,
- gymnasieskola,
- gymnasiesärskola,
- kommunal vuxenutbildning,

- särskild utbildning för vuxna, och
- utbildning i svenska för invandrare.

I skolväsendet ingår också fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och i vissa särskilda utbildningsformer.

Enligt *första stycket* kan utbildning inom skolväsendet anordnas av det allmänna och enskilda. Vad som avses med enskilda framgår av 1 kap 8 §.

I 2 kap. 2–6 §§ finns närmare bestämmelser om huvudmän inom skolväsendet. Begreppet skolväsende blir det samlade begreppet för de skolformer som regleras i den föreslagna skollagen. Av tredje stycket framgår att även fritidshemmet ingår i skolväsendet trots att fritidshemmet, enligt vad som framgår av andra stycket, inte utgör en egen skolform.

I *andra stycket* anges de skolformer som ingår i skolväsendet. Enligt 1985 års skollag avses med skolform endast de utbildningar som anordnas inom det offentliga skolväsendet. Här avses emellertid de angivna utbildningarna, oavsett om dessa anordnas av det allmänna (en offentlig huvudman) eller en enskild huvudman. Varje skolform regleras i särskilda kapitel i den föreslagna skollagen. Därutöver finns det gemensamma bestämmelser för flera skolformer i främst 1–5 kap.

Som nämnts anges i *tredje stycket* att fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan och specialskolan också ingår i skolväsendet. Detsamma gäller sådana fritidshem som kompletterar andra utbildningsformer där skolplikten kan fullgöras, till exempel internationella skolor. Bestämmelser om fritidshemmet, bl.a. om skyldighet att anordna fritidshem, finns i 13 kap.

Vissa särskilda utbildningsformer samt annan pedagogisk verksamhet

11 § I lagen finns även bestämmelser om vissa särskilda utbildningsformer samt annan pedagogisk verksamhet som bedrivs i stället för utbildning inom skolväsendet. För sådan verksamhet gäller gemensamma bestämmelser i denna lag endast om det framgår särskilt.

Av paragrafen framgår att det i skollagen även finns bestämmelser om vissa särskilda utbildningsformer (22 kap.) och annan pedagogisk verksamhet (23 kap.) utanför skolväsendet. I 22 kap. regleras internationella skolor, utbildning vid särskilda ungdomshem, utbildning vid sjukhus och liknande institutioner m.m. och annat sätt för att fullgöra skolplikten. I 23 kap. regleras pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Utöver bestämmelserna i dessa kapitel gäller vissa andra föreskrifter i lagen. I sådant fall framgår detta direkt av bestämmelserna eller av en hänvisning i 22 eller 23 kap.

Lagens disposition

- 12 § Lagen är uppdelad i 28 kapitel som innehåller
- inledande bestämmelser (1 kap.) och bestämmelser om
 - huvudmän och ansvarsfördelning (2 kap.),
 - elevernas utveckling mot målen (3 kap.),
 - kvalitet och inflytande (4 kap.),
 - trygghet och studiero (5 kap.),
 - skolplikt och motsvarande rätt till utbildning (6 kap.),
 - förskolan (7 kap.),
 - förskoleklassen (8 kap.),
 - grundskolan (9 kap.),
 - grundsärskolan (10 kap.),
 - specialskolan (11 kap.),

- sameskolan (12 kap.),
- fritidshemmet (13 kap.),
- gymnasieskolan (14 och 15 kap.),
- gymnasiesärskolan (16 och 17 kap.),
- kommunal vuxenutbildning (18 kap.),
- särskild utbildning för vuxna (19 kap.),
- utbildning i svenska för invandrare (20 kap.),
- entreprenad och samverkan (21 kap.),
- vissa särskilda utbildningsformer (22 kap.),
- annan pedagogisk verksamhet (23 kap.),
- tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering (24 kap.),
- Skolväsendets överklagandenämnd (25 kap.),
- överklagande (26 kap.), och
- åtgärder mot kränkande behandling (27 kap.), samt
- övriga bestämmelser (28 kap.).

I syfte att göra skollagen lättillgänglig och användarvänlig har det i paragrafen tagits in en beskrivning av hur lagen är disponerad. Mer detaljerade innehållsförteckningar finns i den inledande paragrafen i varje kapitel, med början i 2 kap.

Lagens disposition har ändrats i förhållande till 1985 års skollag. Den största förändringen är att bestämmelserna om fristående skolor har integrerats med bestämmelserna om utbildning med offentlig huvudman. Ett annat exempel på ändring är att ett betydande antal bestämmelser som tidigare upprepats för varje skolform har samlats i de bestämmelser som gäller flera skolformer och fritidshemmet (1–5 kap.). På samma sätt har flera gemensamma bestämmelser om skolplikt och motsvarande rätt till utbildning samlats i ett kapitel (6 kap.). Dessutom har bestämmelserna om överklagande samlats i ett eget kapitel (26 kap.).

Skollagens uppbyggnad behandlas i avsnitt 1.3 och 1.4.

2 kap. Huvudmän och ansvarsfördelning m.m.

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- vilka som är och får vara huvudmän inom skolväsendet,
- huvudmannens ansvar för utbildningen,
- ledningen av utbildningen och ansvaret för undervisningen och den pedagogiska verksamheten,
 - lärare,
 - elevhälsa,
 - studie- och yrkesvägledning,
 - registerkontroll inom skolväsendet,
 - personalens kompetensutveckling, och
 - lokaler och utrustning samt tillgång till skolbibliotek.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Skolhuvudmän

Kommuner

2 § Kommuner är huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare och fritidshem.

I varje kommun ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt denna lag. Om kommunens uppgifter fullgörs av flera nämnder ska varje sådan nämnd, i den utsträckning det begärs, till de övriga lämna uppgifter som behövs för att administrera fördelningen av platser i sådan verksamhet som avses i 23 kap.

För en sådan nämnd som avses i andra stycket gäller det som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900). I 4 kap. 15–17 §§ finns bestämmelser om lokala styrelser inom den del av skolväsendet som en kommun är huvudman för.

I *första stycket* anges att kommunerna är huvudmän för där uppräknade skolformer samt fritidshemmet.

Av *andra stycket* följer att det i kommunerna måste finnas nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt den föreslagna skollagen. Liksom tidigare gäller att kommunen har ett heltäckande ansvar för de uppgifter som enligt skollagen faller på kommunen. Ingen del av denna verksamhet får med andra ord falla utanför kommunstyrelsens eller annan nämnds uppgifter (se prop. 1990/91:155). I de fall flera nämnder har olika ansvarsområden enligt lagen så är varje nämnd skyldig att till övriga nämnder tillhandahålla de uppgifter som krävs för att administrera fördelningen av platser i sådan verksamhet som avses i 23 kap.

Av *tredje stycket* framgår att för sådana nämnder som avses i andra stycket gäller kommunallagens (1991:900) reglering kring nämnder. Här finns också en upplysning om att det i skollagen finns särskilda bestämmelser om lokala styrelser. Dessa knyter an till kommunallagens bestämmelser om självförvaltningsorgan, men innehåller vissa avvikelser från kommunallagen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.1

Landsting

3 § Ett landsting får vara huvudman för gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna i den utsträckning som anges i denna lag.

I ett landsting som är huvudman för sådana skolformer som anges i första stycket ska det finnas en eller flera nämnder som ska fullgöra landstingets uppgifter enligt denna lag.

För en sådan nämnd som avses i andra stycket gäller det som är föreskrivet om nämnder i kommunallagen (1991:900). I 4 kap. 15–17 §§ finns bestämmelser om lokala styrelser inom den del av skolväsendet som ett landsting är huvudman för.

I *första stycket* anges att landstingen kan vara huvudmän för där uppräknade skolformer i den utsträckning som anges i denna lag. Den närmare regleringen kring detta framgår av respektive skolformskapitel avseende gymnasieskolan (14 och 15 kap.), gymnasiesärskolan (16 och 17 kap.), kommunal vuxenutbildning (18 kap.) och särskild utbildning för vuxna (19 kap.) Någon förändring för landstingens möjlighet att anordna utbildning i förhållande till dagens reglering är inte avsedd.

Av *andra stycket* följer att det i landstingen, liksom hos kommunerna, måste finnas nämnder som ska fullgöra kommunens uppgifter enligt den föreslagna skollagen. Liksom tidigare gäller att landstingen har ett heltäckande ansvar för de uppgifter som enligt skollagen faller på landstingen när de är huvudmän. Ingen del av denna verksamhet får med andra ord falla utanför landstingsstyrelsens eller annan nämnds uppgifter (se prop. 1990/91:155).

Av *tredje stycket* framgår att för sådana nämnder som avses i andra stycket gäller kommunallagens (1991:900) reglering kring nämnder. Här finns också en upplysning om att det i skollagen finns särskilda bestämmelser om lokala styrelser. Dessa knyter an till kommunallagens bestämmelser om självförvaltningsorgan, men innehåller vissa avvikelser från kommunallagen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.1

Staten

4 § Staten är huvudman för specialskolan och sameskolan samt förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola.

För fullgörande av statens uppgifter som huvudman för specialskolan ska en särskild myndighet finnas. För fullgörande av statens uppgifter som huvudman för sameskolan ska en särskild myndighet finnas.

Paragrafen motsvarar delvis statens huvudmannaskap enligt 1 kap. 6 och 7 §§ i 1985 års skollag. I dag gäller också att kommunen har ansvaret för att anordna fritidshem för de elever

som deltar i utbildning i specialskolan respektive sameskolan. Det är dock lämpligast att staten har huvudmannskapet för de förskoleklasser och fritidshem som finns i anslutning till skolenheterna. Något hinder mot att kommunen genom avtalslösningar ändå anordnar fritidshemmet för elever vid dessa skolenheter finns inte.

På samma sätt som i dag ska det finnas statliga myndigheter som fullgör statens uppgifter som huvudman. När det gäller specialskolan har Specialpedagogiska skolmyndigheten denna uppgift. Hur ansvaret för sameskolorna ska utformas är föremål för vidare utredning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.1.

Enskilda

5 § Enskilda får godkännas som huvudmän för förskola, förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola och fritidshem.

Godkännande ska lämnas om huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen och utbildningen inte innebär påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna. Om godkännandet avser grundskola, grundsärskola eller förskoleklass som anordnas vid skolenhet med grundskola eller grundsärskola krävs därutöver för att godkännande ska lämnas att elevantalet uppgår till minst 20 elever, om det inte finns särskilda skäl för ett mindre elevantal.

Ett godkännande ska avse viss utbildning vid en viss skolenhet.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att enskilda, dvs. enligt definitionen i 1 kap. 7 § bolag som inte till någon del ägs av stat, landsting eller kommun samt förening, stiftelse, registrerat trosamfund eller enskild individ, får godkännas som huvudman för de i bestämmelsen angivna skolformerna samt fritidshemmet. Utredningen om lika villkor för offentliga och fristående skolor (U 2007:05) har haft i uppdrag att överväga om det bör vara möjligt för en juridisk person som helt eller delvis ägs av en kommun att vara huvudman för en fristående skola, se dir

2007:33. Utredningens förslag har lämnats i betänkandet *Mer om fristående skolor och enskild förskoleverksamhet* (SOU 2008:122).

Av andra stycket följer att godkännande ska lämnas om den som ansöker om godkännande har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för utbildningen. Med föreskrifter avses samtliga gällande regler i lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som gäller för den aktuella skolformen eller fritidshemmet. Dessutom krävs att etablerandet av utbildningen inte får några påtagliga negativa följder för den del av skolväsendet som anordnas av det allmänna. Detta krav får bedömas på samma sätt som motsvarande prövning enligt 9 kap. 6, 6 a, 8 eller 8 b § i 1985 års skollag. Motsvarande krav på förskolan, förskoleklassen och fritidshemmet finns inte uttryckligen angivet i 1985 års skollag. När det gäller godkännande av grundskolor och grundskolor samt förskoleklass, som anordnas vid skolenheter med grundskola eller grundskolor, måste därutöver elevantalet uppgå till minst 20 elever, om det inte finns skäl för ett mindre elevantal. Kravet på minsta elevantal motsvarar bestämmelsen för godkännande av fristående skolor i 9 kap. 2 § första stycket 4 i 1985 års skollag. I författningskommentaren till den bestämmelsen anfördes att bedömningen måste grundas på den elevprognos som uppgavs i ansökan eftersom några elever som regel inte hade antagits vid tidpunkten för godkännande. Vidare anfördes att särskilda skäl kunde finnas i glesbygd för att i lägre årskurser möjliggöra skolgång inom rimligt avstånd från hemmet. Det kunde också vara frågan om ”skolor av typen terapi-skola/behandlingshem”. Särskilda skäl kunde också finnas under en uppbyggnadsperiod (se vidare allmänmotiven och författningskommentaren till dåvarande första stycket 3 i prop. 1995/96:200 s. 43 och 70). Den föreslagna bestämmelsen är konstruerad så att ett godkännande ska lämnas om förutsättningarna är uppfyllda.

Enligt *tredje stycket* ska ett godkännande begränsas till att avse viss utbildning vid en viss skolenhet. En enskild huvudman kan alltså inte utöka verksamheten med utbildning vid ytterligare en skolenhet utan nytt godkännande. Ett godkännande kan avse

flera olika utbildningar vid samma skolenhet, t.ex. fritidshem, förskoleklass och grundskola, eller olika program i gymnasieskolan. Det kan också avse till exempel ett fritidshem som inte hör till någon skolform.

I 24 kap finns bestämmelser om när ett godkännande kan återkallas.

Godkännande av enskilda huvudmän behandlas i avsnitt 2.2.

6 § Den myndighet som regeringen bestämmer prövar ärenden om godkännande enligt 5 § av enskilda huvudmän för

- förskoleklass,
- grundskola,
- grundsärskola,
- gymnasieskola,
- gymnasiesärskola, eller
- fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola, eller grundsärskola.

Övriga ärenden om godkännande av enskild huvudman enligt 5 § prövas av den kommun där utbildningen ska bedrivas.

I *första stycket* anges att det är den myndighet som regeringen bestämmer som prövar ärenden om godkännande enligt 5 §. Enligt gällande bestämmelser är det Statens skolinspektion som har denna uppgift. Prövningen ska avse angivna skolformer samt fritidshemmet.

När det gäller förskoleklassen respektive fritidshemmet föreslås förändringar jämfört med i dag. För förskoleklassen gäller i dag att Statens skolinspektion godkänner den förskoleklass som anordnas vid en skolenhet med grundskola eller grundsärskola. I annat fall är det kommunen som ska göra prövningen och fatta beslut. Nu föreslås att alla ansökningar om att anordna förskoleklass ska prövas av Statens skolinspektion, även i de fall som förskoleklassen är anknuten t.ex. till en förskola. Statens skolinspektion ska även godkänna en enskild som huvudman för fritidshem som anordnas vid en skolenhet med förskoleklass,

grundskola eller grundsärskola. I annat fall är det kommunen som ska göra prövningen och fatta beslut.

Av *andra stycket* följer att i de fall skolmyndigheten inte ska pröva en ansökan om godkännande enligt 5 § så ska prövningen göras av den kommun där utbildningen ska bedrivas. Detta gäller dels fristående förskola, dels fritidshem med enskild huvudman som inte anordnas vid en skolenhet med fristående förskoleklass, grundskola eller grundsärskola.

Av 26 kap. 1 § framgår att beslut om godkännande får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.2.

Huvudmannens ansvar för utbildningen

7 § Huvudmannen ansvarar för att utbildningen genomförs i enlighet med bestämmelserna i denna lag, föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen och de bestämmelser för utbildningen som kan finnas i andra författningar.

Paragrafen motsvarar i sak 1 kap. 12 § första stycket i 1985 års skollag såvitt avser offentliga huvudmän. Här omfattar paragrafen även enskilda huvudmän.

Huvudmannens ansvar för utbildningen behandlas i avsnitt 2.1.

Ledningen av utbildningen och ansvaret för undervisningen

Rektor och förskolechef

8 § Verksamheten vid en skolenhet ska ledas av en rektor. Verksamheten vid en förskoleenhet ska ledas av en förskolechef. Rektorn och förskolechefen ska benämnas på detta sätt. Dessa benämningar ska förbehållas den som har en anställning som rektor eller förskolechef.

Rektorn och förskolechefen ska leda och samordna det pedagogiska arbetet inom sitt verksamhetsområde. Det åligger dessa att särskilt verka för att utbildningen utvecklas.

Paragrafen innehåller bestämmelser om rektor och förskolechef samt deras uppgifter. Såvitt gäller rektorer inom de delar av skolväsendet som har en kommun eller ett landsting som huvudman motsvarar bestämmelsen delvis 2 kap. 2 § första stycket i 1985 års skollag. Tillämpningsområdet har dock vidgats på så sätt att de nya bestämmelserna är tillämpliga inte bara inom kommunalt bedriven verksamhet utan även på utbildning under statligt eller enskilt huvudmannaskap. Förskolechefer har inte tidigare varit en i författning reglerad befattning. Liksom för rektorerna gäller bestämmelserna om förskolechefer både för offentligt och enskilt huvudmannaskap.

I *första stycket* slås fast att verksamheten vid en skola ska ledas av en rektor. På motsvarande sätt ska verksamheten vid en förskola ledas av en förskolechef. Ingenting hindrar emellertid att rektors- respektive förskolechefsfunktionen upprätthålls av samma person vid skolenheter som omfattar både förskola och annan skolform. Det är dock viktigt av rättssäkerhetsskäl att det för barn, elever, föräldrar och andra berörda framstår som helt klart och tydligt i vilken egenskap beslutsfattandet sker när en person upprätthåller dubbla funktioner. Likaså är det av samma skäl viktigt att det tydligt framgår vem på förskole- eller skolenheten som har ansvaret för sådant beslutsfattande som avses i 9 § andra stycket. Därför finns det bestämmelser som säger dels att rektorn och förskolechefen ska benämnas med sina författningsreglerade titlar i den dagliga verksamheten, dels att det bara är rektorer respektive förskolechefer som får upprätthålla dessa benämningar. Andra anställda får med andra ord inte i tjänsten kallas för rektor eller förskolechef. Bestämmelsen om att den som är rektor också ska benämnas rektor motsvaras i dag av särskilda bestämmelser i skolformsförordningarna, se t.ex. 1 kap 2 § andra stycket grundskoleförordningen (1994:1194) och 1 kap. 9 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. För

de fristående skolorna har inte någon motsvarande reglering direkt kunnat utläsas av någon författning.

Bestämmelserna innebär ingen reglering av hur ledningen närmare ska organiseras, utan detta avgör huvudmännen utifrån lokala förhållanden. Rektorns och förskolechefens ansvarsområde kan omfatta en eller flera förskole- eller skolenheter eller en del av en förskole- eller skolenhet. Även vilka skolformer som omfattas av ansvaret kan variera.

Bestämmelsen i *andra stycket* om rektors och förskolechefens lednings- och samordningsansvar är ny. Ansvaret enligt paragrafen avser generella frågor, till exempel om den övergripande organisationen av det pedagogiska arbetet, arbetet med barn och elever i behov av särskilt stöd, skolans kontakter med arbetslivet, formerna för samarbete med hemmen samt kompetensutveckling av personalen. Det är inte möjligt att göra någon fullständig uppräkningslista av frågor som omfattas av det pedagogiska lednings- och samordningsansvaret. En utgångspunkt är dock att rektor och förskolechef ska ha ansvaret för sådana mer övergripande frågor där ett särskilt ansvar i egenskap av skolledare framstår som normalt och naturligt.

En särskild bestämmelse om att rektor ska verka för att betygssättningen sker i enlighet med lag och andra författningar finns i 3 kap. 14 §.

Bestämmelsen om rektors ansvar i fråga om att utveckla utbildningen motsvarar 2 kap. 2 § i 1985 års skollag men gäller alla skolformer och skolhuvudmän. Som angetts tidigare är alla bestämmelser som rör förskolechefen nya.

Frågor om ledningen av utbildningen behandlas i avsnitt 2.4.

9 § Rektorn och förskolechefen beslutar om sin enhets inre organisation samt fattar i övrigt de beslut och har det ansvar som framgår av särskilda föreskrifter i denna lag eller andra författningar.

Förskolechefen och rektorn får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare vid förskole- eller skolenheten som har tillräcklig kompetens och erfarenhet att fullgöra enskilda ledningsuppgifter och besluta i frågor som avses i

första stycket. Beslutanderätt enligt särskilda föreskrifter får dock överlåtas till någon annan endast om annat inte anges särskilt i dessa föreskrifter.

I *första stycket* finns bestämmelser om rektors och förskolechefs beslutanderätt. Bestämmelsen innebär, när det gäller utbildning vid förskole- eller skolenheter med en kommun eller ett landsting som huvudman, en avvikelse från kommunallagens (1991:900) grundläggande bestämmelser om nämndernas beslutanderätt. Någon motsvarande generell reglering av sådan beslutanderätt finns inte i 1985 års skollag.

I det ansvar som rektor och förskolechef har enligt 8 § att fungera som ledare och samordnare av det pedagogiska arbetet ingår att dessa personer också fattar de beslut som ett sådant ansvar kräver. Bestämmelsen om att rektor och förskolechef beslutar om enhetens inre organisation ska läsas mot denna bakgrund. Besluten kan röra exempelvis personalens ansvarsområden, schemaläggning eller barnens och elevernas fördelning på klasser eller grupper.

Av första stycket framgår vidare att rektor och förskolechef, förutom att de beslutar om enhetens inre organisation, även fattar de beslut som framgår av särskilda föreskrifter. Sådana särskilda föreskrifter finns till exempel i skolan när det gäller beslut om åtgärdsprogram och ledighet.

Andra stycket innehåller bestämmelser om rektorns och förskolechefens möjlighet att delegera beslutanderätten. Delegationen ska ske till en anställd eller av huvudmannen anlitad uppdragstagare som uppfyller kraven i bestämmelsen. Delegationen ska avse vissa avgränsade ledningsuppgifter eller frågor. I de fall där rektor eller förskolechef ska fatta beslut enligt särskilda föreskrifter i lagen eller någon annan författning får delegation ske såvida det inte uttryckligen angivits att beslutanderätten inte får delegeras.

Rektor och förskolechef kan även ansvara för andra frågor än vad som följer av ledningsansvaret enligt skollagen. En rektor och förskolechef vid en förskole- eller skolenhet med utbildning som bedrivs av en kommun eller ett landsting som huvudman

kan nämligen med stöd av bestämmelserna i kommunallagen om delegation ha att besluta på kommunens eller landstingets vägnar i till exempel anställnings-, personal-, eller lokalärenden.

Bestämmelsen behandlas även i avsnitt 2.4.

Behörighetskrav för rektor

10 § Som rektor får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Behörighetskrav för förskolechef

11 § Som förskolechef får bara den anställas som genom utbildning och erfarenhet har pedagogisk insikt.

Bestämmelserna i 10 och 11 §§ är uppbyggda på samma sätt. För rektorerna motsvarar 10 § i sak regleringen i 2 kap. 2 § andra stycket i 1985 års skollag såvitt gäller verksamhet med kommunal huvudman, men gäller här alla huvudmän. Författningsregleringen kring befattningen som förskolechef är ny.

Behörighetskraven för rektor och förskolechef behandlas i avsnitt 2.5.

Lärare

12 § Huvudmännen är skyldiga att för undervisningen använda lärare, förskollärare eller fritidspedagoger som har en utbildning avsedd för den undervisning de i huvudsak ska bedriva. I förskolan ska det finnas personal med sådan utbildning och erfarenhet att barnens behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

Undantag från första stycket får göras endast om personer med sådan utbildning inte finns att tillgå eller det finns något annat särskilt skäl med hänsyn till eleverna och barnen.

Varje kommun och landsting ska vidare sträva efter att för undervisning i gymnasieskolan och kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå anställa lärare som har forskarutbildning.

Bestämmelsen motsvarar för offentliga huvudmän i huvudsak 2 kap. 3 § i 1985 års skollag, 9 kap. 7 § första stycket specialskoleförordningen (1995:401) och 6 kap. 8 § sameskolförordningen (1995:205) men träffar i de delar som inte gäller utbildning för vuxna även verksamheter som bedrivs av enskilda huvudmän. Sista meningen i första stycket motsvarar i huvudsak 2 a kap. 3 § andra stycket första meningen samma lag.

Anställningsform m.m.

13 § Behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i skolväsendet utan tidsbegränsning är

1. den som har svensk lärarexamen, respektive barn- och ungdomspedagogisk examen som regeringen med stöd av 1 kap. 10 a § högskolelagen (1992:1434) har meddelat föreskrifter om, eller motsvarande äldre utbildning, med huvudsaklig inriktning på den undervisning anställningen avser, eller

2. den som av Högskoleverket har fått ett behörighetsbevis enligt vad som föreskrivs i 15 §.

Den som inte är behörig får ändå anställas utan tidsbegränsning, om det saknas behöriga sökande och det finns särskilda skäl, samt den sökande har motsvarande kompetens för den undervisning som anställningen avser och det dessutom finns skäl att anta att den sökande är lämpad att sköta undervisningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för anställning vid fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 4 § i 1985 års skollag med den skillnaden att den gäller samtliga skolformer och skolhuvudmän.

Ett bemyndigande har införts i sista stycket om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela

föreskrifter om undantag för anställning vid fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 2.6.

14 § Den som inte uppfyller kraven enligt 13 § får anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog för högst ett år i sänder.

Paragrafen motsvarar 2 kap. 5 § i 1985 års skollag.

Behörighetsbevis

15 § Den som har en utländsk lärarutbildning ska få ett behörighetsbevis, om den utbildningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar sådan utbildning som avses i 13 § första stycket 1.

Den som har ett annat modersmål än svenska, danska, färöiska, isländska eller norska kan få ett behörighetsbevis endast om han eller hon har de kunskaper i svenska som behövs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om villkoren för ett sådant behörighetsbevis som avses i 13 § första stycket 2.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 4 a–4 c §§ i 1985 års skollag.

Av 26 kap. 3 § framgår att beslut i frågan om behörighetsbevis kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Elevhälsa

Elevhälsans omfattning

16 § För eleverna i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, sameskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska det finnas elevhälsa. Elevhälsan ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och

specialpedagogiska insatser. Elevhälsan ska främst vara förebyggande och hälsofrämjande. Elevernas utveckling mot utbildningens mål ska stödjas.

För medicinska, psykologiska och psykosociala insatser ska det finnas tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Vidare ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Av *första stycket* följer att skolhuvudmannen måste se till att det finns elevhälsa för varje elev i angivna skolformer. Den del av elevhälsan som motsvarar dagens skolhälsovård ska även fortsättningsvis anses utgöra en självständig verksamhetsgren i förhållande till den övriga elevhälsan och den särskilda elevstödande verksamheten i övrigt (se författningskommentaren till lag om ändring i sekretesslagen [1980:100]). Vidare anges att elevhälsan främst ska vara förebyggande och hälsofrämjande och omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser. Detta innebär att elevhälsan ska bidra till skapandet av miljöer som främjar elevernas lärande, utveckling och hälsa. Här anges också att elevhälsan ska stödja elevernas utveckling mot utbildningens mål. Andra bestämmelser om elevernas utveckling mot målen finns i 3 kap.

I *andra stycket* anges att det för de i första stycket preciserade insatserna ska finnas tillgång till skolläkare och skolsköterska. Den delen motsvarar 14 kap. 2 § tredje stycket i 1985 års skollag. Skolhuvudmannen avgör själv omfattningen av och inriktningen på personalens sammansättning och kompetens utifrån lokala behov och förutsättningar. Huvudmannen kan själv anställa denna personal eller ordna det på annat sätt. Bestämmelsen kräver till skillnad från 1985 års skollag dessutom att det, förutom skolläkare och skolsköterska, finns tillgång till adekvat utbildad personal i form av psykolog, kurator samt personal som kan tillgodose elevernas behov av specialpedagogiska insatser. Detta förtydligande av regleringen görs för att säkerställa att elevhälsan har tillgång till tillräcklig kompetens för att eleverna ska få det stöd som de behöver. Förtydligandet av vilka olika delar som ingår i elevhälsan inskränker inte kommunernas och

andra huvudmäns möjlighet att organisera sin elevhälsa efter lokala behov och förutsättningar. Även om regleringen således innebär ett utökat krav på vilka personalkategorier som ska ingå i elevhälsan är inte syftet med förslaget att kommunerna eller de fristående huvudmännen ska behöva nyanställa personal.

Av 21 kap. 9 § följer att en kommunal, statlig eller enskild skolhuvudman har möjlighet att överlåta ansvaret för de medicinska insatserna till annan aktör. Detta innebär givetvis inte att skolhuvudmannen kan frånhända sig det yttersta ansvaret för att de medicinska insatserna kommer till stånd. Där- emot kan skolhuvudmannen med stöd av den bestämmelsen överlämna ansvaret att såsom vårdgivare utse en verksamhetschef enligt kraven i 29 § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763). Vidare innebär 21 kap. 9 § att inom vissa skolformer med offentlig huvudman får elevhälsan överlämnas på entreprenad.

Elevhälsan behandlas i avsnitt 2.7.

17 § En huvudman för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare får för sina elever anordna sådan elevhälsa som avses i 16 §.

Hälsovård är inte obligatorisk i de skolformer som riktar sig till vuxna. Paragrafen lyfter fram att det finns en möjlighet för huvudmännen att även här anordna elevhälsa.

Hälsobesök

18 § Huvudmannen ska erbjuda varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan minst tre hälsobesök som innefattar allmänna hälsokontroller. Hälsobesöken ska vara jämnt fördelade under skoltiden. Eleven ska dessutom mellan hälsobesöken erbjudas kontroll av syn och hörsel och andra begränsade hälsokontroller.

Det första hälsobesöket får ske under utbildningen i förskoleklassen i stället för under utbildningen i en sådan skolform som avses i första stycket.

Varje elev i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska erbjudas minst ett hälsobesök som innefattar en allmän hälsokontroll.

Paragrafen motsvarar delvis hittills gällande bestämmelser om hälsokontroller i 14 kap. 2–5 §§ i 1985 års skollag. Här införs begreppet ”hälsobesök” för att bättre spegla vad som sker vid dagens ”hälsokontroller”. Vid ”hälsokontrollerna” förekommer specifika hälsoundersökningar och i anslutning därtill ett hälso-samtal. Termen ”hälsobesök” markerar en förskjutning från ett kontrollerande till ett mer hälsofrämjande arbets sätt som stämmer väl överens med den allmänna inriktningen av elevhälsan enligt 16 §.

De medicinska insatserna enligt *första stycket* avser hälsobesök för eleverna i förskoleklassen samt i grundskolan och motsvarande skolformer där skolplikten kan fullgöras. Av bestämmelsen framgår att hälsobesöken ska vara jämnt fördelade under skoltiden. Med skoltiden avses här den sammanlagda tiden i förskoleklass och påföljande utbildning i grundskolan eller motsvarande skolform. Om en elev inte deltar i förskoleklassen ska tre hälsobesök erbjudas under tiden i grundskolan eller motsvarande skolform. För det fall eleven deltar i utbildning med två eller flera huvudmän får avgöras från fall till fall hur hälsobesöken ska förläggas så att eleven sammanlagt erbjuds tre hälsobesök under skoltiden.

Bestämmelserna i 14 kap. 2 § andra stycket och 3 § andra och tredje stycket i 1985 års skollag om särskilda undersökningar för elever i vissa skolformer har inte överförts till den nya skollagen. Detta innebär att det inte finns någon bestämmelse i den nya skollagen som möjliggör tvångsvis hälsoundersökning. Om det finns behov av en tvångsvis undersökning får sådan ske med stöd av allmänna bestämmelser som medger sådan undersökning. Som exempel kan nämnas läkarundersökning enligt lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och smittskyddslagslagen (2004:168).

Av 21 kap. 9 § följer att en kommunal, statlig eller enskild skolhuvudman har möjlighet att överlåta ansvaret för de insatser som anges i paragrafen till annan.

Elevhälsan behandlas i avsnitt 2.7.

Enklare sjukvårdsinsatser

19 § Elever som avses i 18 § får vid behov anlita elevhälsan för enklare sjukvårdsinsatser.

Bestämmelsen motsvarar i sak 14 kap. 5 § i 1985 års skollag och ger en möjlighet för eleverna i de obligatoriska skolformerna att, utöver hälsobesöken och hälsokontrollerna, anlita elevhälsan för enklare sjukvårdsinsatser såsom omplåstring, preliminära bedömningar vid smärre olyckor under utbildningsmoment osv.

Studie- och yrkesvägledning

Tillgång

20 § Elever i samtliga skolformer utom förskolan och förskoleklassen ska ha tillgång till sådan kompetens att deras behov av vägledning och information inför val av framtida utbildnings- och yrkesverksamhet kan tillgodoses. Även den som avser att påbörja en utbildning ska ha tillgång till vägledning och information.

Av paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, framgår att samtliga elever i skolväsendet ska ha tillgång till studie- och yrkesvägledning. Förskolan och förskoleklassen är av naturliga skäl undantagna. Även den som står i begrepp att välja skollagsreglerad utbildning utan att för den skall vara formellt antagen som elev ska också ges en möjlighet att få vägledning och information.

Kompetens för studie- och yrkesvägledning finns främst hos personer som är anställda för denna verksamhet. Även rektor och lärare har dock ett visst ansvar att förmedla sådan kunskap. Frågor om studie- och yrkesvägledning behandlas främst i läroplanerna.

Huvudmannen bestämmer själv om kompetensen ska ordnas genom att personal anställs eller på något annat sätt. Om personal anställs gäller emellertid bestämmelserna i 21 § som innebär ett krav på adekvat utbildning för att utan tidsbegränsning få anställas för studie- och yrkesvägledning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.8.

Behörighet

21 § För att få anställas utan tidsbegränsning för studie- och yrkesvägledning ska den sökande ha en utbildning avsedd för sådan verksamhet.

Den som inte uppfyller kravet enligt första stycket får anställas för studie- och yrkesvägledning för högst ett år i sänder.

Paragrafen motsvarar med viss språklig ändring bestämmelserna i 2 kap. 6 § i 1985 års skollag. Bestämmelserna är emellertid nu också direkt tillämpliga även på enskilda huvudmän och innebär ett krav på adekvat utbildning för att utan tidsbegränsning få anställas för studie- och yrkesvägledning i skolväsendet. Vad som är adekvat utbildning måste prövas från fall till fall.

Motiven till bestämmelserna i 1985 års skollag finns i prop. 1990/91:18 s. 39–40 och s. 49.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.8.

Registerkontroll av personal inom skolväsendet

Kontroll vid anställning eller motsvarande inom skolväsendet

22 § Den som erbjuds en anställning inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan samt inom annan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. ska till den som erbjuder anställningen lämna ett utdrag ur det register som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister. Utdraget ska vara högst ett år gammalt. Regeringen meddelar föreskrifter om innehållet i ett sådant utdrag. Den som inte har lämnat registerutdrag får inte anställas.

Registerutdrag som avses i första stycket ska lämnas även av den som

1. erbjuds eller tilldelas arbete inom sådan verksamhet som avses i första stycket under omständigheter liknande dem som förekommer i ett anställningsförhållande inom verksamheten, om det sker genom uppdrag, anställning hos någon som ingått avtal med den som bedriver verksamheten eller anställning inom annan kommunal verksamhet,
2. under utbildning till en lärarexamen enligt högskolelagen (1992:1434) eller yrkesutbildning inom kommunal vuxenutbildning tilldelas plats för verksamhetsförlagd del av utbildningen inom sådan verksamhet som avses i första stycket, eller
3. genom deltagande i ett arbetsmarknadspolitiskt program tilldelas plats för arbetspraktik eller annan programinsats inom sådan verksamhet som avses i första stycket.

Registerutdraget ska i fall som avses i andra stycket lämnas till den inom verksamheten som beslutar om att anlita eller ta emot någon på ett sådant sätt som avses där. Den som inte har lämnat ett sådant registerutdrag får inte anlitas eller tas emot i verksamheten.

Bestämmelserna i paragrafens *första stycke* motsvarar första och andra styckena i 1 respektive 2 §§ lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg, se prop. 1999/2000:123. s. 32 för den närmare motiveringen till bestämmelsens utformning. Regleringen i *andra* och *tredje stycket* motsvarar 2 a § i lagen, se prop. 2007/08:28 s. 15 och 16.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.9.

Undantag från skyldigheten att lämna registerutdrag

23 § Den som inom ett år erbjuds en förnyad anställning hos samma arbetsgivare eller en förnyad möjlighet att på ett sådant sätt som avses i 22 § andra stycket delta i verksamheten får anställas, anlitas eller tas emot utan att han eller hon lämnat ett registerutdrag.

Paragrafen motsvarar i sak 3 § lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg i dess lydelse den 1 april 2008 och innebär att den som är anställd eller på annat sätt verkar i skolväsendet och omfattas av regleringen kring registerkontroll under vissa förutsättningar inte på nytt behöver visa upp ett registerutdrag, se prop. 2007/08:28 s. 16 och prop. 1999/2000:123. s. 32 och 33.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.9.

Återlämnande av registerutdrag m.m.

24 § På begäran av den som lämnat ett registerutdrag ska det återlämnas i original.

Bestämmelsen motsvarar 4 § i lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skolbarnsomsorg och innebär att den som har lämnat in ett registerutdrag alltid har rätt att få tillbaka originalhandlingen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 2.9.

25 § Bestämmelser om tillsyn och om återkallelse av tillstånd eller godkännande finns i 24 kap.

Paragrafen motsvarar i sak 5 § lagen (2000:873) om registerkontroll av personal inom förskoleverksamhet, skola och skol-

barnsomsorg. Regleringen i 24 kap. innebär att fristående skolor eller andra verksamheter med enskilda huvudmän under vissa förutsättningar kan få sitt godkännande återkallat om huvudmannen inte iakttar sin skyldighet att begära in registerutdrag om ett sådant inte lämnas in självant.

Fortbildning m.m.

26 § Huvudmannen ska se till att personalen vid förskole- och skolenheterna ges möjligheter till fortbildning.

Huvudmannen ska se till att lärare och annan personal vid förskole- och skolenheterna har nödvändiga insikter i de föreskrifter som gäller för skolväsendet.

Paragrafens *första stycke* motsvarar delvis 2 kap. 7 § första meningen i 1985 års skollag såvitt avser kommunernas och landstingens ansvar för kompetensutveckling för den personal som har hand om utbildningen. Bestämmelsen, som här gäller samtliga huvudmän inom skolväsendet, avser att tydliggöra att huvudmannen ska ge förutsättningar, bl.a. ekonomiskt och tidsmässigt, för kompetensutveckling.

Enligt *andra stycket*, som delvis motsvarar 2 kap 7 a § i 1985 års skollag, har huvudmannen ett ansvar för att all personal vid förskole- och skolenheterna får kännedom om de föreskrifter som gäller för skolväsendet. I nyss nämnda bestämmelse gäller detta bara för den undervisande personalen. I den föreslagna skollagen har detta alltså utvidgats till att avse all personal. För den icke undervisande personalen handlar den nödvändiga insikten om framför allt de föreskrifter som rör skolans värdegrund etc., t.ex. 27 kap. om åtgärder mot kränkande behandling.

Huvudmannens ansvar för kompetensutveckling m.m. behandlas i avsnitt 2.10.

Lokaler och utrustning samt tillgång till skolbibliotek

27 § För utbildningen ska det finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att syftet med utbildningen ska kunna uppfyllas.

Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska vidare ha tillgång till skolbibliotek.

Genom bestämmelsen i *första stycket* införs ett generellt krav på att det ska finnas de lokaler och den utrustning som behövs för att förebygga ohälsa och i övrigt skapa en god arbetsmiljö. Bestämmelsen ersätter liknande bestämmelser i 2 a kap. 3 § i 1985 års skollag, 1 kap. 4 § grundskoleförordningen (1994:1194) och 1 kap. 4 § särskoleförordningen (1995:206). Bestämmelsen omfattar emellertid här samtliga skolformer som regleras i lagen oavsett huvudman.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär en skyldighet för alla skolhuvudmän för de uppräknade skolformerna att anordna sin verksamhet så att eleverna har tillgång till bibliotek. Hur detta anordnas måste kunna variera från skolenhet till skolenhet.

I respektive skolformskapitel finns bestämmelser om att eleverna utan kostnad skall ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning m.m.

Huvudmannens ansvar för lokaler och utrustning samt för att ge eleverna tillgång till skolbibliotek behandlas i avsnitt 2.11.

3 kap. Barns och elevers utveckling mot målen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- barnens och elevernas lärande och personliga utveckling,
- allmänt om information om barnets och elevens utveckling,
- särskilt stöd med anpassad studiegång och särskild undervisningsgrupp

eller enskild undervisning,

- allmänt om betyg och betygssättning, och
- prövning för betyg.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Tillämpningsområde

2 § Om inte något annat anges särskilt gäller bestämmelserna i detta kapitel samtliga skolformer och fritidshemmet.

Bestämmelserna om särskilt stöd i 5–12 §§ gäller inte i förskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

I *första stycket* anges vilka utbildningar som bestämmelserna i kapitlet gäller för om inte något annat anges särskilt.

Av *andra stycket* framgår att förskolan och skolformer för vuxna är undantagna från bestämmelserna i kapitlet om särskilt stöd.

Inledande bestämmelser

Barnens och elevernas lärande och personliga utveckling

3 § Alla barn och elever ska ges den ledning och stimulans som de behöver i sitt lärande och sin personliga utveckling för att de utifrån sina egna förutsättningar ska kunna utvecklas så långt som möjligt enligt utbildningens mål.

Elever som lätt når de kunskapskrav som minst ska uppnås ska ges ledning och stimulans för att kunna nå längre i sin kunskapsutveckling.

Paragrafens *första mening* anger den övergripande målsättning som ska utmärka utbildningen inom alla skolformer och fritidshemmet. Bestämmelsen ligger till grund för vad som närmare föreskrivs i läroplanerna om undervisningens individualisering. Med utbildningens mål avses såväl nationella mål som de mål som förskolan, fritidshemmet och skolan själva ställer upp. Regleringen innebär självfallet inte att huvudmannen kan nöja sig med att en elev når den lägsta godtagbara kunskapsnivån. Syftet är att markera att ambitionen måste vara högre än så. *Andra meningen* markerar särskilt att tillgängliga resurser inte enbart kan riktas mot de svagaste eleverna medan de elever som lätt når de kunskapskrav som alla elever minst ska uppnå lämnas utan ledning och stimulans.

Information om barnets och elevens utveckling

4 § Eleven och elevens vårdnadshavare samt vårdnadshavare för ett barn i förskolan ska fortlöpande informeras om elevens eller barnets utveckling. Närmare bestämmelser om sådan information finns i respektive skolformskapitel.

En allmän bestämmelse om den löpande informationen om elevens eller barnets utveckling har tagits in i denna paragraf. Bestämmelsen motsvarar närmast den inledande meningen i 7 kap. 2 § grundskoleförordningen (1994:1194), 7 kap. 1 § särskoleförordningen (1995:206), 8 kap. 1 § specialskoleförordningen (1995:401) och 5 kap. 3 § sameskolförordningen (1995:205). Den är ny för gymnasieskolan (jämför 7 kap. 19 § gymnasieförordningen [1992:394]). I paragrafen erinras också om det finns ytterligare bestämmelser om utvecklingsamtal och andra former för information i respektive skolformskapitel.

Särskilt stöd

Allmänt om särskilt stöd

5 § Om en utredning enligt 8 § visar att en elev behöver särskilt stöd ska hon eller han ges sådant stöd.

En elevs svårigheter ska i första hand lösas inom ramen för den ledning och stimulans för lärande och personlig utveckling som alla elever ska ges enligt 3 §. En elev kan emellertid behöva ytterligare stöd eller annat stöd än det som ska ges enligt 3 §. Sådant stöd benämns särskilt stöd.

6 § Särskilt stöd får ges i stället för den undervisning eleven annars skulle ha deltagit i eller som komplement till denna. Det särskilda stödet ska ges inom den elevgrupp som eleven tillhör om inte annat följer av denna lag eller annan författning.

Det särskilda stödet kan ersätta annan undervisning eller vara ett komplement till den. Av paragrafen framgår att stödinsatsen i första hand ska ges i den gemenskap eller gruppering där eleven normalt ingår.

Utformningen av det särskilda stödet i vissa skolformer

7 § För en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska det särskilda stödet ges på det sätt och i den omfattning som behövs för att eleven ska ha möjlighet att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås.

Paragrafen markerar sambandet mellan skolans ansvar för att varje elev i de obligatoriska skolformerna når de kunskapskrav som minst ska uppnås och skyldigheten att ge särskilt stöd. Uttrycket ”på det sätt och i den omfattning” tydliggör att det inte bara gäller stöd i en viss omfattning utan att det också måste övervägas på vilket sätt stödet bäst kan ges.

Utredning

8 § Om det inom ramen för undervisningen eller genom resultatet på ett nationellt prov, genom uppgifter från lärare, övrig skolpersonal, en elev eller en elevs vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att det kan befaras att en elev inte kommer att nå de kunskapskrav som minst ska uppnås, ska detta anmälas till rektorn. Rektorn ska se till att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds. Behovet av särskilt stöd ska även utredas om eleven uppvisar andra svårigheter i sin skolsituation. Samråd ska ske med elevhälsan, om det inte är uppenbart obehövt.

Paragrafen reglerar i vilka situationer behovet av särskilt stöd ska utredas. Bestämmelsen har sin motsvarighet i gällande reglering om åtgärdsprogram i skolformsförordningarna. Redan i dag förutsätts att åtgärdsprogram föregås av en utredning.

I *paragrafen* föreskrivs först en anmälningsplikt så snart det finns grundad anledning att befara att eleven kan behöva särskilt stöd utöver det generella stöd som normalt ges inom klassen eller gruppen. Utredningen ska genomföras skyndsamt. Alla som arbetar i skolan har ett ansvar för att de elever som behöver särskilda stödåtgärder uppmärksammas. Frågan kan tas upp av lärare, personal inom elevhälsan eller annan skolpersonal. Ett exempel på omständigheter som utlöser utredningsskyldigheten är att det av elevens resultat på ett nationellt prov framgår att hon eller han riskerar att inte nå målen för den aktuella årskursen. Störst betydelse som en indikator på brister i elevens kunskapsutveckling har naturligtvis proven i årskurserna före den sista. Behovet kan komma fram vid utvecklingssamtal mellan lärare, elev och vårdnadshavare eller genom uppgifter från andra utanför skolan, t.ex. socialtjänsten. Även eleven eller elevens vårdnadshavare har rätt att väcka frågan om elevens behov av särskilt stöd ska utredas. Med uttrycket ”andra svårigheter i sin skolsituation” avses sådana situationer där en elev behöver särskilt stöd även om det just då inte finns anledning befara att hon eller han inte ska nå de kunskapskrav som minst ska nås. I utredningen ska elevens synpunkter inhämtas. Utredningen ska

genomförs med beaktande av bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa i 1 kap. 8 §. Vid utredningen ska samråd ske med elevhälsan, utom i de fall där det är uppenbart obehövligt. Samråd med elevhälsan kan vara uppenbart obehövligt exempelvis om behovet avser rent pedagogiska insatser. Rektorn ansvarar för att en utredning genomförs.

Åtgärdsprogram

9 § Ett åtgärdsprogram ska utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas. Eleven och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta när ett åtgärdsprogram utarbetas.

Åtgärdsprogrammet beslutas av rektorn. Om beslutet innebär att särskilt stöd ska ges i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 10 § eller i form av anpassad studiegång enligt 12 § får rektorn inte överlåta sin beslutanderätt till någon annan.

Om en utredning enligt 8 § visar att eleven inte behöver särskilt stöd, ska rektorn eller den som rektorn har överlåtit beslutanderätten till i stället besluta att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas.

Enligt *första stycket* ska ett åtgärdsprogram utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Programmet ska användas av eleven och skolan för att planera och utveckla hela den pedagogiska verksamheten för eleven. Arbetet med åtgärdsprogrammet ska utgå från elevens behov, elevens styrkor och svagheter samt vilka hinder och möjligheter som finns i elevens omgivning. Vid behov bör samråd ske med t.ex. personal från elevhälsan. Eleven själv och elevens vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i utarbetandet av åtgärdsprogrammet. Det är viktigt att elevens synpunkter inhämtas och beaktas när åtgärdsprogrammet tas fram. Här kan erinras om bestämmelsen om hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §). Arbetet ska omfatta elevens hela skolsituation. Genom uppföljning och utvärdering kan programmet användas

för elevens framsteg och behov av stöd. Vissa former av särskilt stöd anges i 10 och 12 §§.

Av *andra stycket* framgår att ett åtgärdsprogram beslutas av rektor. Rektorn kan delegera uppgiften att besluta om åtgärdsprogram till någon annan, t.ex. en lärare i arbetslaget. I de fall som anges i bestämmelsen får rektorn dock inte delegera uppgiften. Åtgärdsprogrammet utgör ett beslut som ska dateras och undertecknas av beslutsfattaren. Det bör upprättas i en särskild handling och ska förvaras på ett betryggande sätt.

Av *tredje stycket* framgår att om en utredning enligt 8 § anses visa att eleven inte behöver något särskilt stöd måste ett formellt beslut fattas om att ett åtgärdsprogram inte ska utarbetas. Detta är en förutsättning för att frågan om särskilt stöd ska kunna överprövas efter överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning

10 § Om det finns särskilda skäl får ett beslut enligt 9 § för en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan innebära att särskilt stöd ska ges enskilt eller i en annan elevgrupp än den som eleven normalt hör till.

Av paragrafen framgår att i de angivna skolformerna får det särskilda stödet ges utanför den gemenskap eller gruppering där eleven normalt ingår endast om det finns särskilda skäl. Innan beslut om särskild undervisningsgrupp fattas ska samråd ske med eleven och elevens vårdnadshavare, med beaktande av bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §). Det kan innebära undervisning i en särskild undervisningsgrupp eller enskilt inom skolenheten. Stödet kan också ges i andra lokaler med annan personal, t.ex. vid ett skoldaghem eller resurscenter. Det är dock inte fråga om byte av skolenhet i sådana fall. Beslut enligt denna paragraf om undervisning i särskild undervisningsgrupp eller enskilt kan inte ersätta beslut om placering

vid en skolenhet enligt bestämmelser i respektive skolformskapitel.

11 § Det finns ytterligare bestämmelser i vissa skolformer som innebär att elevens undervisning kan ske utanför den elevgrupp som eleven normalt hör till.

I paragrafen erinras om att undervisning i särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning i vissa skolformer kan ske med stöd av andra bestämmelser i skollagen än i detta kapitel.

Anpassad studiegång

12 § Om det särskilda stödet för en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan inte i rimlig grad kan anpassas efter elevens behov och förutsättningar, får ett beslut enligt 9 § innebära avvikelser från den timplan samt de ämnen och mål som annars gäller för utbildningen (anpassad studiegång).

Rektorn ansvarar för att en elev med anpassad studiegång får en utbildning som så långt det är möjligt är likvärdig med övrig utbildning i den aktuella skolformen.

Första stycket motsvaras delvis av 5 kap. 10 § grundskoleförordningen (1994:1194), 5 kap. 8 § särskoleförordningen (1995:206), 6 kap. 7 § specialskoleförordningen (1995:401) och 3 kap. 13 § sameskoleförordningen (1995:205). Här ges emellertid en möjlighet att anpassa utbildningen utöver vad som följer av dessa bestämmelser genom att den möjliggör avvikelser från de mål som gäller för utbildningen. Bestämmelsen avser situationer när andra stödåtgärder inte har gett resultat, t.ex. för skoltrötta elever eller elever som av andra skäl inte är tillgängliga för utbildning. Eleven och elevens vårdnadshavare måste få information om vad ett beslut om anpassad studiegång kan innebära för elevens möjligheter att studera vidare. Deras synpunkter ska inhämtas och beaktas i bedömningen. För skolpliktiga elever i de högre års-

kurserna får utbildningen delvis förläggas till en arbetsplats utanför skolan. Avsikten är att sådan arbetsplatsförlagd utbildning ska regleras på förordningsnivå liksom i dag.

I *andra stycket* markeras rektors ansvar för att utbildningen för en elev med anpassad studiegång så långt som möjligt blir likvärdig med utbildningen i allmänhet i den aktuella skolformen.

Allmänna bestämmelser om betyg

Skolformer där betyg ges

13 § I grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare ska betyg sättas i den utsträckning och form som följer av denna lag eller annan författning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om undantag från första stycket för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Paragrafens *första stycke* anger i vilka skolformer betyg ska sättas. Bestämmelser om betygstillfällen, betygsbeteckningar m.m. för de olika skolformerna finns i respektive skolformskapitel.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som innebär att fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning undantas från den skyldighet att sätta betyg som annars följer av första stycket.

Rektors ansvar

14 § Rektorn ska verka för att betygssättningen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Rektorns ansvar enligt 2 kap. 8 § andra stycket innebär bl.a. att hon eller han ska verka för att betygssättningen sker i enlighet med lag och andra författningar. I denna paragraf erinras om detta ansvar. Syftet är att särskilt markera rektorns ansvar för en likvärdig och rättvis betygssättning.

Information om grunderna för betygssättningen

15 § Eleverna ska informeras om på vilka grunder betygen sätts.

Bestämmelsen avser de grunder som gäller för samtliga elever, dvs. enligt bestämmelserna i skollagen, den aktuella läroplanen, kunskapskraven och kursplanerna. Bestämmelser om grunderna för betygssättningen finns i skollagen i respektive skolformskapitel.

Beslut om betyg

16 § Betyg ska beslutas av den eller de lärare som ansvarar för undervisningen vid den tidpunkt betyg ska sättas. Om ett betyg är beroende av två eller flera lärares bedömning och dessa inte kan enas, ska betyget beslutas av rektorn.

Paragrafen ersätter motsvarande bestämmelser i 7 kap. 5 § grundskoleförordningen (1994:1194), 7 kap. 4 § andra stycket särskoleförordningen (1995:206), 8 kap. 5 § specialskoleförordningen (1995:401), 7 kap. 3 § första stycket gymnasieförordningen (1992:394), 7 kap. 3 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan, 4 kap. 5 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning samt 4 kap. 3 § första stycket förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

Information om skälen för betyget

17 § Den som har beslutat betyget ska på begäran upplysa eleven och elevens vårdnadshavare om skälen för betyget.

Av paragrafen följer att en elev och en elevs vårdnadshavare har rätt att i efterhand få upplysningar om skälen för ett beslutat betyg. Bestämmelsen gäller samtliga beslut om betyg, dvs. även terminsbetyg i de obligatoriska skolformerna.

Utfärdande av betyg

18 § Betyg ska utfärdas skriftligt.

Avsikten är att de föreskrifter som behövs om utformningen av betygsdokument m.m. ska meddelas i författning på lägre nivå än lag. Närmare bestämmelser om betygssättning finns i respektive skolformskapitel.

Rättelse av skrivfel och liknande förbiseende

19 § Ett betyg som innehåller en uppenbar oriktighet till följd av ett skrivfel eller liknande förbiseende får rättas av rektorn. Innan rättelse görs ska rektorn ge eleven och elevens vårdnadshavare tillfälle att yttra sig, om det inte är obehövligt. Vid rättelse ska ett nytt skriftligt betyg utfärdas och den oriktiga betygshandlingen om möjligt förstöras.

Paragrafen ersätter hänvisningen till 26 § förvaltningslagen (1986:223) i 7 kap. 19 § grundskoleförordningen (1994:1194), 8 kap. 19 § specialskoleförordningen, 7 kap. 18 § gymnasieförordningen (1992:394), 7 kap. 10 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan, 4 kap. 21 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, 4 kap. 6 § förordningen (1992:736)

om vuxenutbildning för utvecklingsstörda samt 18 § förordningen (1994:895) om svenskundervisning för invandrare.

Ändring av uppenbart oriktiga betyg

20 § Finner den eller de som har meddelat ett beslut om betyg att beslutet är uppenbart oriktigt på grund av nya omständigheter eller av någon annan anledning, ska denne eller dessa ändra beslutet, om det kan ske snabbt och enkelt. En sådan ändring får inte innebära att betyget sänks.

Ändring enligt första stycket ska göras av rektorn

1. om den som har meddelat det ursprungliga beslutet inte längre är anställd av huvudmannen eller är förhindrad på grund av något annat liknande skäl,
2. om det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och någon eller några av dem inte längre är anställda av huvudmannen eller är förhindrade på grund av något annat liknande skäl, eller
3. om det ursprungliga beslutet har fattats av flera personer och dessa inte kan enas.

Bestämmelsen, som är ny, har utformats med 27 § förvaltningslagen (1986:223) som förebild.

I *första stycket* anges att den första förutsättningen för att den eller de som har satt betyget ska ha en skyldighet att ändra sitt betygsbeslut är att beslutet är uppenbart oriktigt. Exempel på felaktigheter som kan medföra en sådan ändringsskyldighet är att bedömningsunderlag har förbisetts eller att frånvaro har vägts in på ett sätt som strider mot föreskrifter om bedömning av elevens kunskaper. Det ska dock vara fråga om uppenbara felaktigheter. Någon mer ingående granskning av grunderna för beslutet ska inte behöva göras om det inte finns särskild anledning till det.

Ändringsskyldigheten kan uppkomma genom att en beslutsfattare själv upptäcker ett förbiseende eller en felbedömning. Nya omständigheter som en elev åberopar kan också göra att beslutet i efterhand framstår som uppenbart oriktigt. Sådana om-

ständigheter måste dock hänföra sig till tiden före det ursprungliga beslutet. Denna paragraf ger inte möjlighet att ändra ett betygsbeslut på grund av att eleven efter att betyget har satts utför prestationer som visar att hon eller han har de kunskaper som krävs för ett högre betyg.

Som en andra förutsättning för skyldigheten att ändra beslutet gäller att ändringen kan göras snabbt och enkelt. Det innebär att det normalt inte finns någon ändringsskyldighet om det krävs ytterligare utredning i ärendet.

Om de angivna förutsättningarna är uppfyllda, ska ett nytt betygsbeslut fattas som ändrar det tidigare beslutet. Som regleringen är utformad kommer bara klart oriktiga beslut att omfattas av ändringsskyldigheten.

Av *andra stycket* framgår att det under vissa närmare angivna omständigheter är rektorn som ska göra bedömningen och fatta ett nytt beslut. De förutsättningar för ändringsskyldigheten som anges i första stycket gäller även en prövning som görs av rektorn.

Prövning för betyg

21 § För den som vill genomgå prövning för betyg finns särskilda bestämmelser i denna lag.

Regeringen får utan hinder av bestämmelser i denna lag om avgiftsfrihet meddela föreskrifter om skyldighet för den som vill genomgå prövning för betyg att betala en avgift som tillfaller huvudmannen.

I *första stycket* erinras om att det finns särskilda bestämmelser om prövning för betyg i skolformskapitlen. Bestämmelserna i skolformskapitlen motsvarar i huvudsak gällande bestämmelser i skolformsförordningarna.

Andra stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om skyldighet för enskild som vill genomgå prövning att betala en avgift som tillfaller huvudmannen.

4 kap. Kvalitet och inflytande

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- systematiskt kvalitetsarbete på huvudmannanivå och förskole- och skol-
enhetsnivå,
- åtgärder vid brister i verksamheten,
- rutiner för klagomål,
- inflytande och annat samråd med barnen, eleverna och vissa vårdnads-
havare,
- elevernas arbete med frågor av gemensamt intresse, och
- planering och uppföljning av inflytandefrågor.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Systematiskt kvalitetsarbete

Nationell nivå

2 § I 24 kap. finns bestämmelser om tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning av skolväsendet och andra utbildningar.

Paragrafen innehåller en hänvisning till bestämmelserna i 24 kap., vilka också kan sägas innehålla bestämmelser om kvalitetsarbete. Där regleras t.ex. kvalitetsgranskning och uppföljning av skolväsendet. Vidare finns där bestämmelser om uppgiftsskyldighet (24 kap. 8 §).

Huvudmannanivå

3 § Varje huvudman inom skolväsendet ska på huvudmannanivå systematiskt och kontinuerligt och planera, följa upp och utveckla utbildningen.

Varje huvudman inom skolväsendet ska ha ett ansvar att planera, följa upp och utveckla utbildningen. Detta ska ske kontinuerligt och på ett systematiskt sätt och måste naturligtvis anpassas efter den aktuella nivån på utbildningen. Huvudmannen har alltså det övergripande ansvaret för att ett kvalitetsarbete kommer till stånd. I 4 § anges att motsvarande kvalitetsarbete också ska göras på förskole- och skolenhetsnivå. En huvudman som bedriver utbildning vid endast en förskole- eller skolenhet kan givetvis arbeta med planering, uppföljning, utvärdering och utveckling på huvudmannanivå enligt förevarande paragraf och på förskole- och skolenhetsnivå enligt 4 § i ett sammanhang.

Paragrafen motsvarar för kommunerna till viss del 2 kap. 8 § andra stycket i 1985 års skollag om uppföljning och utvärdering av skolplanen. Några särskilda bestämmelser om skolplan finns inte i den nya skollagen. Här har dock införts ett uttryckligt krav på att huvudmannen ska planera sin verksamhet.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.1.1.

Förskole- och skolenhetsnivå

4 § Sådan planering, uppföljning och utveckling av utbildningen som anges i 3 § ska även genomföras vid varje förskole- och skolenhet på enhetsnivå.

Planeringen och kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå ska genomföras under medverkan av lärare, övrig personal och elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare samt elevernas vårdnadshavare ska ges möjlighet att delta i arbetet.

Förskolechefen och rektorn ansvarar för att kvalitetsarbete vid förskole- och skolenheten genomförs enligt första och andra stycket.

I paragrafens *första stycke* anges att motsvarande kvalitetsarbete, dvs. att systematiskt och kontinuerligt planera, följa upp och utveckla utbildningen, som huvudmannen ansvarar för enligt 3 § också ska genomföras på förskole- och skolenhetsnivå.

Hur planeringen och kvalitetsarbetet på förskole- och skolenhetsnivå ska genomföras anges i *andra stycket*. Där framgår att

detta ska ske under medverkan av lärare, övrig personal samt elever. Barn i förskolan, deras vårdnadshavare samt elevernas vårdnadshavare ska också ges en möjlighet att delta i arbetet. Formerna för deltagandet får bestämmas lokalt.

Ansvaret för det kvalitetsarbete som avses i första och andra styckena åligger, enligt *tredje stycket*, rektorn och förskolechefen. Rektors- respektive förskolechefsfunktionen kan naturligtvis upprätthållas av samma person vid förskole- och skolenheter som omfattar både förskola och annan skolform, se vidare författningskommentaren till 2 kap. 8 §.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.1.2.

Inriktning på det systematiska kvalitetsarbetet

5 § Inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska vara att de mål som finns för utbildningen i denna lag och i andra föreskrifter (nationella mål) uppfylls.

För att säkerställa att kvalitetsarbetet speglar arbetet i förhållande till de olika typer av nationella mål som finns i skollagen och andra författningar, bl.a. i läroplaner och kursplaner, anges att inriktningen på det systematiska kvalitetsarbetet ska vara att dessa mål uppfylls. I skollagen framgår målen dels i form av övergripande mål m.m. för utbildningen i 1 kap. 9–12 §§, dels i form av separata mål för varje utbildning i respektive skolformskapitel.

Dokumentation

6 § Det systematiska kvalitetsarbetet enligt 3 och 4 §§ ska dokumenteras.

För att i efterhand kunna följa upp kvalitetsarbetet dels på den egna lokala nivån, dels på nationell nivå i form av tillsyn och annan kvalitetsgranskning måste kvalitetsarbetet dokumenteras.

Paragrafen innehåller därför en bestämmelse om att arbetet med att systematiskt planera, följa upp och utveckla utbildningen på huvudmannanivå (3 §) och på förskole- och skolenhetsnivå (4 §) ska dokumenteras. De närmare rutinerna för dokumentationsarbetet får utarbetas hos huvudmannen och på de enskilda förskole- och skolenheterna. Någon motsvarande redovisning som avses i förordningen (1997:702) om kvalitetsredovisning inom skolväsendet m.m. är inte tänkt att finnas när den nya skollagen träder i kraft. Även om det i den kommande regleringen inte krävs att huvudmannen redovisar några egna bedömningar av kvalitetsarbetet och måluppfyllelsen, så är det naturligtvis ytterst angeläget att materialet kan ligga till grund för andras bedömningar i detta avseende.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.1.1.

Åtgärder

7 § Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten, ska huvudmannen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Bestämmelsen avser att förtydliga huvudmannens skyldighet att vidta erforderliga åtgärder om det vid uppföljning och utvärdering, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamheten.

Skyldigheten att vidta åtgärder i de beskrivna situationerna följer redan av huvudmannens ansvar för utbildningen enligt 2 kap. 7 § men det finns ett behov av att här förtydliga vad ansvaret innebär. Huvudmannens skyldighet att vidta åtgärder är även en viktig del i det systematiska kvalitetsarbetet.

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 4.1.

Rutiner för klagomål

8 § Huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Paragrafen ska ses mot bakgrund av bestämmelserna i 2 kap. 7 § om huvudmannens ansvar för utbildningen.

I förevarande bestämmelse regleras att huvudmannen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Det överlämnas till varje huvudman att bestämma hur klagomålshanteringen ska organiseras och hur informationen om klagomålsrutinerna ska lämnas. Rutinerna bör dock innehålla en intern ansvarsfördelning hos huvudmannen. Huvudregeln bör här vara att klagomål först lämnas till ansvarig rektor eller förskolechef för att därefter slussas vidare till huvudmannen. Vidare är det givetvis nödvändigt att informationen om klagomålsrutinerna lämnas på sådant sätt att de blir kända för barnen och eleverna och deras vårdnadshavare.

Paragrafen behandlas även i avsnitt 4.1.4.

Inflytande och samråd

Allmänt om barnens och elevernas inflytande

9 § Barn och elever ska ges inflytande över utbildningen. De ska fortlöpande stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen och hållas informerade i frågor som rör dem.

Informationen och formerna för barnens och elevernas inflytande ska anpassas efter deras ålder och mognad. Eleverna ska alltid ha möjlighet att ta initiativ till frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Elevernas och deras sammanslutningars arbete med inflytandefrågor ska även i övrigt stödjas och underlättas.

I 6 kap. 17 och 18 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160) finns bestämmelser om elevskyddsombud.

Paragrafen ersätter bland annat bestämmelserna om inflytande i 4 kap. 2 §, 5 kap. 2 §, 6 kap. 2 §, 7 kap. 2 § och 8 kap. 2 § i 1985 års skollag men gäller samtliga huvudman och inkluderar även den utbildning som riktar sig till vuxna. Paragrafen ska ses mot bakgrund av bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa, 1 kap. 8 § där det framgår att barn och elever ska ges möjlighet att komma till tals i frågor som rör dem.

Bestämmelsen i *första stycket* ger barn och elever inom skolväsendet en allmän rätt till inflytande över undervisningen, skolmiljön och verksamheten i övrigt. Här avses både det inflytande som barnen och eleverna ska ha som grupp och kollektiv och det inflytande som tillkommer varje individ. Vidare föreskrivs bland annat att barnen och eleverna ska stimuleras att ta aktiv del i arbetet med att vidareutveckla utbildningen. Kravet innebär att det inte är tillräckligt att ge möjligheter för barnen och eleverna till detta, utan att ett mer aktivt arbete krävs från förskolans eller skolans sida.

Informationen och formerna för inflytandet måste givetvis anpassas efter barnens och elevernas ålder och mognad. En bestämmelse om detta har tagits in i paragrafens *andra stycke*. Som framgår av bestämmelserna finns det inte, med undantag för de forum för inflytande som anges i 11 §, några närmare riktlinjer om utformningen av inflytandet vid varje skolenhet. Skälet till detta är att utformningen måste bestämmas med hänsyn till de lokala förhållandena vid varje förskole- och skolenhet efter diskussion mellan förskolechef, rektor, lärare, eleverna och vårdnadshavarna. I den dagliga verksamheten är det dock särskilt viktigt att barnen och eleverna får möjlighet att ta initiativ till vilka frågor som enligt deras mening bör behandlas i olika sammanhang. I andra stycket andra meningen har därför införts en bestämmelse som innebär att barnen och eleverna alltid ska ha möjlighet att ta initiativ i frågor som ska behandlas inom ramen för deras inflytande över utbildningen. Detta innebär att barnen och eleverna alltid ska ha möjlighet att lyfta upp frågor till de forum för inflytande i vilka de deltar (se 11 §) och andra former för inflytande som har bestämts lokalt.

Av 14 § första stycket framgår att den närmare utformningen av inflytandet ska anges i samband med planeringen av verksamheten. Den bestämmelsen träffar bl.a. hur barnens och elevernas initiativrätt ska utformas. Därutöver finns en allmän bestämmelse som säger att elevernas arbete med inflytandefrågor även i övrigt ska stödjas och underlättas. Det kan t.ex. avse tillhandahållande av lokaler och utrustning för elevsammanslutningarnas arbete och visst ekonomiskt stöd.

Regleringen kring elevskyddsombud i 6 kap. 17 och 18 §§ arbetsmiljölagen (1977:1160) en viktig del av elevernas inflytande över skolmiljön. Därför har i *tredje stycket* tagits in en hänvisning till dessa bestämmelser.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.2.

Elevernas arbete med frågor av gemensamt intresse

10 § Varje elevföreträdare samt övriga elever ska ges tillfälle att under skoltid behandla frågor av gemensamt intresse.

I förslaget till ny skollag har hittillsvarande detaljreglering av organisationen i stort sett utmönstrats. En viss minimireglering har dock bedömts nödvändig. Enligt förevarande paragraf ska varje elev ges tillfälle att under den tid de vistas i skolan behandla frågor av gemensamt intresse. Detta kan ske genom en koppling till en klass eller en undervisningsgrupp eller i någon annan form. Skolan måste avsätta tid och resurser för elevernas arbete med inflytande på olika nivåer. I planeringen av undervisningen måste särskild hänsyn tas som gör det möjligt för eleverna att tidsmässigt delta i olika samverkansorgan och för elevföreträdarna att samla in synpunkter och att samordna, förankra och återföra förslag och beslut. Bestämmelsen omfattar inte barn i förskolan.

Ledighet och kompensation för elevföreträdare

11 § Av 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen (1977:1160) följer att en elev som har utsetts till elevskyddsombud ska få den ledighet från skolarbetet som behövs för uppdraget. Detsamma ska gälla en elev som har utsetts till elevrådsrepresentant eller som har annat uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen.

Elevskyddsombud, elevrådsrepresentant och andra elevföreträdare ska erbjudas kompensation för den undervisning som de går miste om på grund av uppdraget.

Hänvisningen till 6 kap. 18 § arbetsmiljölagen (1977:1160) i *första stycket* motsvarar, för utbildning med offentliga huvudmän, i huvudsak bestämmelserna i 6 kap. 8 § tredje stycket grundskoleförordningen (1994:1194), 6 kap. 5 § tredje stycket särskoleförordningen (1995:206), 7 kap. 9 § tredje stycket specialskoleförordningen (1995:401), 5 kap. 2 § sameskolförordningen (1995:205), 6 kap. 20 § tredje stycket gymnasieförordningen (1992:394) och 6 kap. 3 § tredje stycket förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan. Här har lagts till att även den elev som har i uppdrag att företräda andra elever i frågor om utbildningen ska beviljas den ledighet som uppdraget kräver.

Bestämmelsen i *andra stycket* motsvarar delvis 8 kap. 1 § andra stycket gymnasieförordningen och 8 kap. 1 § andra stycket förordningen om gymnasiesärskolan. En elev som utsetts till elevskyddsombud och andra elevföreträdare får här en rätt till kompensation för vad han eller hon har gått miste om till följd av sitt uppdrag. En sådan kompensation ska alltid erbjudas.

Av paragrafen framgår att bestämmelserna inte omfattar barn i förskolan.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.2.1.

Allmänt om vårdnadshavares inflytande över utbildningen i vissa skolformer och i fritidshemmet

12 § Vårdnadshavare för barn i förskolan och för elever i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och fritidshemmet ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.

Paragrafen innehåller en allmänt utformad bestämmelse om att vårdnadshavarna ska erbjudas möjlighet till inflytande över utbildningen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.2.2.

Forum för samråd med elever och vissa vårdnadshavare

13 § Vid varje förskole- och skolenhet ska det finnas ett eller flera forum för samråd med barnen, eleverna och de vårdnadshavare som avses i 12 §. Där ska sådana frågor behandlas som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen, eleverna eller vårdnadshavarna.

Inom ramen för ett eller flera sådana forum som avses i första stycket ska barnen, eleverna och vårdnadshavarna informeras om förslag till beslut i sådana frågor som ska behandlas där och ges tillfälle att lägga fram synpunkter innan beslut fattas.

Rektor och förskolechef ansvarar för att det finns forum för samråd enligt första stycket och för att informations- och samrådsskyldigheten i andra stycket fullgörs.

Bestämmelsen innebär att det i arbetet med inflytandefrågor alltid ska ingå ett eller flera forum för samråd där frågor som är viktiga för enhetens verksamhet och som kan ha betydelse för barnen, eleverna eller vårdnadshavarna behandlas. Några närmare riktlinjer om vilka frågor som ska behandlas eller om det ska finnas ett eller flera forum lämnas inte. Dessa frågor måste avgöras efter de lokala förhållanden som råder efter diskussion mellan förskolechef, rektor, lärare, barnen, eleverna och vårdnadshavarna. Detsamma gäller hur råden ska vara sammansatta

och vilka arbetsformer som ska tillämpas. Det centrala är att rådet eller råden ges en sådan utformning att kravet på att ge barn, elever respektive vårdnadshavare möjligheter till inflytande kan uppfyllas.

Av *första stycket* framgår att det inte finns krav på forum för samråd när det gäller barnen i förskolan. Däremot ska finnas sådant forum för barnens vårdnadshavare. Detta innebär givetvis inte att barnen i förskolan står utan möjlighet till inflytande. Av 9 § följer att de ska ha inflytande över utbildningen och stimuleras att vidareutveckla utbildningen. Dessutom finns inte något krav på forum för vårdnadshavarna till elever i gymnasieskolan.

I *andra stycket* regleras den informations- och samrådsskyldighet som alltid ska utföras inför ett beslut. Givetvis är det viktigt att informationen lämnas i sådan ordning och i ett sådant stadium av beslutsprocessen att det finns en reell möjlighet att beakta synpunkterna innan beslut fattas.

Av *tredje stycket* följer att förskolechef eller rektor ansvarar för att det finns forum för samråd och för att informations- och samrådsskyldigheten fullgörs. Det finns inte något hinder mot att någon annan än dessa befattningshavare utför arbetsuppgiften, men det är alltid de som har det ansvar som anges i paragrafen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 4.2.3.

Planering och information

14 § Den närmare utformningen av inflytandet ska anges i samband med den planering av verksamheten som föreskrivs i 4 §.

Barnen, eleverna och vårdnadshavarna ska informeras om vad som gäller i fråga om inflytande och samråd. De ska vidare informeras om huvuddragen i de bestämmelser som reglerar utbildningen. Förskolechefen och rektorn ansvarar för att sådan information lämnas.

Enligt *första stycket* ska den närmare utformningen av inflytandet anges i den planering av verksamheten som enligt 4 § ska ske på förskole- och skolenhetsnivå.

Bestämmelsen i *andra stycket* om information avser främst översiktlig information om skollagen, läroplanen samt, i förekommande fall, kursplaner och betygskriterier. Den information som ska lämnas till barnen och eleverna måste naturligtvis anpassas efter deras ålder och mognad. Förskolechef och rektor ansvarar för att sådan information lämnas.

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 4.2.1.

Lokala styrelser

15 § En kommun eller ett landsting får inrätta lokala styrelser inom den del av skolväsendet som kommunen eller landstinget är huvudman för enligt bestämmelserna om självförvaltningsorgan i 7 kap. 18–22 §§ kommunallagen (1991:900) i den mån inte annat föreskrivs i denna lag.

Av paragrafen framgår att kommuner och landsting inom sin del av skolväsendet får inrätta lokala styrelser enligt de bestämmelser som gäller för självförvaltningsorgan enligt kommunallagen (1991:900). Detta innebär att kommunfullmäktige får besluta att en nämnd som fullgör kommunens uppgifter som huvudman inom skolväsendet får uppdra åt en lokal styrelse att helt eller delvis sköta driften av en skolenhet inom nämndens ansvarsområde. I detta ligger att en lokal styrelse får inrättas för en hel förskole- eller skolenhet, eller en del av en sådan enhet. Fullmäktige får även besluta att nämnden får uppdra åt den lokala styrelsen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller en grupp av ärenden. Ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda eller som i övrigt avses i 6 kap. 34§ § kommunallagen får dock inte delegeras till en lokal styrelse (jfr 7 kap. 18 § kommunallagen). Nämnden ska i en arbetsordning fastställa den lokala styrelsens uppgifter, sammansättning, arbetsformer och mandattid (jfr 7 kap. 19 § kommunallagen). Vidare framgår av

förevarande paragraf att kommunallagens bestämmelser om självförvaltningsorgan inte gäller för lokala styrelser, om det finns avvikande bestämmelser i skollagen. Sådana bestämmelser finns i följande paragraf.

16 § I en lokal styrelse för en förskoleenhet, eller en skolenhet med grundskola eller grundsärskola, ska som ledamöter ingå företrädare för barnens eller elevernas vårdnadshavare och företrädare för de anställda. I en lokal styrelse för en skolenhet med gymnasieskola, gymnasiesärskola, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare ska som ledamöter ingå företrädare för eleverna och företrädare för de anställda. Företrädarna för eleverna eller elevernas vårdnadshavare får inte vara fler än övriga ledamöter.

Paragrafen innehåller särskilda regler om en lokal styrelses sammansättning, som gäller i stället för reglerna om ett självförvaltningsorgans sammansättning i 7 kap. 20 § första stycket kommunallagen (1991:900).

17 § Rektorn eller förskolechefen får uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rektorn enligt 2 kap. 9 § får uppdra åt en anställd eller en uppdragstagare att besluta i. Rektorn eller förskolechefen får dock inte uppdra åt den lokala styrelsen att besluta i frågor som rör enskilda barn eller elever.

I de fall en föreskrift i skollagen eller någon annan författning än kommunallagen anger att rektorn eller förskolechefen ansvarar för en viss uppgift eller beslutar om en viss fråga, kan nämnden inte delegera ansvaret eller beslutanderätten till en lokal styrelse. Nämnden har ju i sådana fall ingen egen beslutanderätt att delegera. Rektorn ges dock i förevarande paragraf en möjlighet att i viss utsträckning delegera sin beslutanderätt enligt 2 kap. 8 § eller andra särskilda föreskrifter. Här framgår att, om en lokal styrelse har inrättats för en förskole- eller skolenhet, rektorn eller förskolechefen kan delegera sin befogenhet till styrelsen i samma utsträckning som delegation till en anställd eller en uppdragstagare är möjlig enligt 2 kap. 9 §. En ytterligare begränsning

av delegationsmöjligheten finns dock, som innebär att rektorn inte får delegera beslutanderätten i frågor som rör enskilda elever, även om delegation till en anställd eller uppdragstagare skulle vara möjlig i en viss fråga.

5 kap. Trygghet och studiero

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- kapitlets tillämpningsområde,
 - arbetsmiljö,
 - ordningsregler,
 - rektorns och lärarens allmänna befogenheter,
 - vissa särskilda åtgärder för att åstadkomma trygghet och studiero,
 - avstängning från utbildningen, och
 - omhändertagande av föremål.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Tillämpningsområde

2 § Om inte annat anges i andra stycket eller särskilt i respektive paragraf gäller bestämmelserna i detta kapitel fritidshemmet och samtliga skolformer utom förskolan.

Bestämmelserna i 5, 8–12, 21–23 §§ gäller inte för kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare.

Av paragrafen framgår vilka utbildningar som träffas av bestämmelserna om inte annat anges särskilt. Det finns inte någon bestämmelse i detta kapitel som omfattar förskolan.

Av *andra stycket* framgår att vissa av bestämmelserna i kapitlet är undantagna från utbildningar som riktar sig till vuxna.

Inledning

3 § I arbetsmiljölagen (1997:1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö.

I vissa frågor som rör arbetsmiljön finns även särskilda bestämmelser i denna lag.

I paragrafen erinras om att det i arbetsmiljölagen (1997:1160) finns bestämmelser om kraven på en god arbetsmiljö samt om att det i vissa frågor som rör arbetsmiljön även finns särskilda bestämmelser på andra håll i lagstiftningen. Merparten av reglerna i 5 kap. Trygghet och studiero kan sägas ha betydelse för arbetsmiljön. Även bestämmelserna om åtgärder mot kränkande behandling i 27 kap. kan sägas röra arbetsmiljön. I sammanhanget kan också nämnas att det i lagen (2008:000) om förbud och andra åtgärder mot diskriminering finns bestämmelser om en skolas skyldighet att förebygga och förhindra diskriminering.

4 § Utbildningen ska utformas på ett sådant sätt att alla elever tillförsäkras en skolmiljö som präglas av trygghet och studiero.

Paragrafen anvisar att utbildningen måste utformas så att den dagliga verksamheten på skolenheterna tillförsäkrar eleverna trygghet och studiero. Grundläggande är därför de övergripande mål som gäller för utbildningen, samt målparagraferna i de särskilda skolformskapitlen.

Ordningsregler

5 § Ordningsregler ska finnas för varje skolenhet. De ska utarbetas under medverkan av eleverna och följas upp på varje skolenhet.

Rektorn beslutar om ordningsregler.

Som ett led i att upprätthålla tryggheten och studieron ska det på varje skolenhet finnas ordningsregler. Dessa regler påverkar naturligtvis inte de befogenheter som rektorn och lärarna har när det gäller att vidta t.ex. disciplinära åtgärder som utvisning, kvarsittning etc. Arbetet med att ta fram ordningsreglerna ska ske under medverkan av eleverna på respektive skolenhet. Av betydelse i detta arbete är bestämmelserna om kvalitetsarbetet samt elevernas inflytande och samråd i 4 kap.

Det är rektorn som fattar det formella beslutet att fastställa ordningsreglerna.

Allmänna befogenheter

Rektor

6 § Rektor får vidta de tillfälliga åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs uppträdande.

Endast om det finns synnerliga skäl får en åtgärd som vidtas med stöd av första stycket gälla under längre tid än två veckor. Åtgärden får dock aldrig gälla för en längre tid än fyra veckor.

I 8–23 §§ finns bestämmelser om vissa särskilda åtgärder.

I paragrafens *första stycke* anges att rektorn har en allmän befogenhet att vidta tillfälliga, nödvändiga åtgärder i två situationer. För det första när det gäller att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero och för det andra när det gäller att komma till rätta med en elevs uppträdande. Bestämmelsen är allmänt hållen och ger inte någon rätt att åsidosätta annan lagstiftning, t.ex. brottsbalken samt bestämmelserna om grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformens 2 kap samt i Europakonventionen. Av betydelse är också bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa (1 kap. 8 §). Utrymmet för att vidta åtgärder med stöd av denna bestämmelse är av naturliga skäl mycket begränsat. Likaså får de åtgärder som vidtas inte inskränka vissa elevers rätt till utbildning, se närmare 6 kap. 3 § och där gjorda hänvisningar. Det kan t.ex. handla om att tillfälligt förlägga en elevs utbildning till en annan skolenhet. I sådana lägen krävs naturligtvis att rektorn på den mottagande skolenheten godtar en sådan provisorisk lösning.

Av *andra stycket* följer att endast om det föreligger synnerliga skäl så får en åtgärd som har vidtagits med stöd av första stycket gälla under längre tid än två veckor. Med hänsyn till att det ska

finnas synnerliga skäl för en tidsförlängning säger det sig självt att det kan bli aktuellt i rena undantagsfall. Under alla omständigheter får åtgärden aldrig gälla längre än fyra veckor, dvs. det finns en bortre tidsgräns.

I *tredje stycket* finns en hänvisning till de särskilda åtgärder som kan vidtas för att upprätthålla trygghet och studiero i skolan.

Lärare

7 § En lärare får, under pågående undervisning eller då eleverna i övrigt står under ledning av läraren, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma till rätta med en elevs uppträdande.

I 8–23 §§ finns bestämmelser om vissa särskilda åtgärder.

På motsvarande sätt som gäller för rektorn (6 §) har lärarna rätt att under pågående undervisningspass vidta nödvändiga åtgärder för att tillförsäkra eleverna trygghet och studiero eller för att komma tillrätta med en elevs uppträdande. Med undervisning likställs när eleverna i övrigt står under ledning av läraren, dvs. friluftsdagar, lek under raster och liknande situationer. Även i dessa situationer gäller att läraren inte kan åsidosätta annan lagstiftning, t.ex. brottsbalken samt reglerna om grundläggande fri- och rättigheter i regeringsformen samt i Europakonventionen. Likaså får åtgärderna inte inskränka vissa elevers rätt till utbildning, se närmare 6 kap. 3 § och där gjorda hänvisningar.

I *andra stycket* finns en hänvisning till de särskilda åtgärder som kan vidtas för att upprätthålla trygghet och studiero i skolan.

Disciplinära åtgärder m.m.

Utvisning ur klassrummet

8 § En lärare i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan får visa ut en elev från undervisningslokalen för högst återstoden av ett undervisningspass, om

1. eleven gör sig skyldig till en förseelse eller på annat sätt uppträder olämpligt, och
2. eleven inte har ändrat sitt uppförande efter uppmaning från läraren.

I paragrafen regleras möjligheten att under vissa förutsättningar visa ut elever från undervisningslokalen resterande tid av ett undervisningspass. Bestämmelsen gäller bara i angivna skolformer. Utvisning får ske om eleven gör sig skyldig till en förseelse eller på annat sätt uppträder olämpligt och fortsätter med detta trots uppmaning att ändra beteendet. Här kan det röra sig om att eleven uppträder stökigt och stör undervisningen eller vägrar att överlämna ett föremål som läraren enligt 21 § har rätt att omhänderta. Om eleven inte ändrar sitt beteende i sådana situationer föreligger grund för att visa ut eleven från undervisningslokalen.

Kvarsittning

9 § Under samma förutsättningar som i 8 § får en lärare eller rektor i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan besluta att en elev ska stanna kvar i skolan under uppsikt högst en timme efter att skoldagens undervisning har avslutats eller infinna sig i skolan högst en timme innan elevens schemalagda undervisning börjar.

Under de förutsättningar som gäller för utvisning ur klassrummet kan en lärare eller en rektor i angivna skolformer besluta att en elev ska stanna kvar i skolan efter det att undervisningen har avslutats eller infinna sig i skolan högst en timme innan den

schemalagda undervisningen börjar. Kvarsittning får alltså användas om en elev har gjort sig skyldig till en förseelse eller på annat sätt uppträtt olämpligt och inte ändrat sitt uppträdande efter tillsägelse från läraren. Kvarsittningen får dock bara ske om eleven står under uppsikt samt genomföras under högst en timme.

Det är inte uttryckligen reglerat att kvarsittning får vidtas först efter en utvisning men i praktiken blir förmodligen kvar-sittning en åtgärd som tillgrips efter det att en utvisning visat sig verkningslös.

Utredning

10 § Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan gjort sig skyldig till upprepade förseelser eller fortsatt olämpligt uppträdande eller en allvarligare förseelse, ska rektorn se till att saken utreds. I de fall eleven har vårdnadshavare ska samråd ske med denne.

Om förutsättningarna för en utredning om särskilt stöd enligt 4 kap. 8 § är uppfyllda ska även en sådan utredning inledas.

I de fall en elev gör sig skyldig till upprepade förseelser eller fortsätter med ett sådant olämpligt uppträdande som berättigar till utvisning (8 §) och kvarsittning (9 §) är rektorn, enligt *första stycket*, skyldig att se till att händelseförloppet utreds. I de fall eleven har vårdnadshavare ska samråd ske med denne.

Av *andra stycket* framgår att om en utredning visar att eleven är i behov av sådant särskilt stöd som avses i 3 kap. 8 § så måste även en utredning enligt den paragrafen inledas.

11 § Med utgångspunkt i vad som har framkommit vid en utredning enligt 10 § första stycket ska rektorn se till att det vidtas åtgärder för att få eleven att ändra sitt beteende.

I paragrafen regleras rektorns skyldighet att försöka ändra en ”störande” elevs beteende genom att se till att det vidtas relevanta åtgärder. Åtgärderna ska sättas in utifrån vad som framkommit vid den utredning som ska göras enligt 10 § första stycket.

Skriftlig varning

12 § Efter en utredning enligt 10 § första stycket får rektorn besluta att tilldela eleven en skriftlig varning. En sådan varning ska innehålla information om vilka åtgärder som kan komma att vidtas om eleven inte ändrar sitt beteende.

Om eleven har vårdnadshavare ska denne informeras om rektorns beslut om en skriftlig varning.

Utredningen enligt 10 § första stycket kan också resultera i att rektorn beslutar att tilldela eleven en skriftlig varning. I sådana fall ska varningen innehålla information om vilka åtgärder som kan bli aktuella om inte eleven ändrar sitt beteende. I praktiken rör det sig förmodligen om att skriftligen dokumentera det som har framkommit och bestämts i samtal med en elev när det gäller vilka konsekvenser som elevens uppträdande kan få om han eller hon inte ändrar sitt beteende. Avsikten är också att peka på det oacceptabla i elevens uppförande. Ett skriftligt dokument innebär också att vårdnadshavaren får samma information som eleven.

Brådskaande avstängning

13 § Rektorn får besluta att helt eller delvis stänga av en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare om

1. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero,

2. syftet med åtgärder enligt 8–12 §§ inte uppnås eller det föreligger andra särskilda skäl med hänsyn till elevens beteende, och

3. eleven erbjuds kompensation för den undervisning som han eller hon går miste om på grund av avstängningen.

Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt första stycket.

Ett beslut om avstängning gäller omedelbart om inte annat beslutas.

I paragrafens *första stycke* finns en möjlighet för rektorn att i angivna skolformer stänga av elever från den ordinarie utbildningen. Avstängningen får dock bara ske under en begränsad tid (14 §). Avstängning kan gälla helt eller delvis men får bara vidtas om vissa förutsättningar är uppfyllda. För det första gäller att åtgärden måste vara nödvändig med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero. Det är alltså övriga elevers behov i detta avseende som kan motivera en avstängning. Ordet nödvändig indikerar också att avstängning är en yttersta åtgärd och att en avstängning måste till för att säkerställa trygghet och studiero. För det andra så ska utvisning ur klassrummet (8 §), kvarsittning (9 §) eller skriftlig varning (12 §) inte ha haft någon effekt på elevens uppförande i de fall dessa bestämmelser är tillämpliga, något som inte är fallet i utbildningar som riktar sig till vuxna. Det är dock inget krav att dessa åtgärder måste ha vidtagits om det föreligger särskilda skäl med hänsyn till elevens beteende. Här kan det t. ex. röra sig om att eleven har begått ett allvarligt brott som riktat sig mot en annan elev eller en lärare. För det tredje måste den avstängde eleven kompenseras för den undervisning som han eller hon går miste om till följd av avstängningen. Detta kan för den obligatoriska skolan t.ex. ske genom utbildning i särskild undervisningsgrupp eller enskild undervisning enligt 3 kap. 11 § eller hemundervisning enligt 22 kap. 16 §.

I *andra stycket* anges att rektorn inte kan delegera beslutsfattandet enligt denna paragraf till någon annan.

Av *tredje stycket* framgår att beslut om brådskande avstängning gäller omedelbart, såvida inte rektorn beslutar att avstängningen ska börja att gälla vid en senare tidpunkt.

Ett beslut om brådskande avstängning kan överklagas enligt 26 kap. 8 § 1.

Avstängningstid och förlängning av brådskande avstängning

14 § Ett beslut enligt 13 § får endast innebära avstängning under den tid som krävs för en skyndsamt utredning av vilka andra åtgärder som kan behövas.

En elev får inte stängas av för en längre tidsperiod än en vecka och inte heller vid fler tillfällen än två gånger per kalenderhalvår.

Om det kan antas att förutsättningarna för avstängning enligt 16 eller 18 §§ är uppfyllda och huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra människors säkerhet, får rektorn besluta att avstängningen förlängs. Ett sådant beslut gäller till dess huvudmannen har prövat saken. Den sammanlagda avstängningen får dock inte omfatta längre tid än två veckor. Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt detta stycke.

Brådskande avstängning som sker med stöd av 13 § får inte fortgå längre än som behövs för att skyndsamt utreda vad som utöver avstängningen kan behöva vidtas. Detta framgår av paragrafens *första stycke*.

I *andra stycket* anges att en brådskande avstängning i normalfallet inte får vara längre än en vecka och att antalet avstängningar får vara maximalt två per kalenderhalvår.

I paragrafens *tredje stycke* finns en möjlighet – inom de frivilliga skolformerna – att förlänga tidsgränsen i andra stycket. Om det kan antas att det föreligger förutsättningar för avstängning enligt 16 § (reguljär avstängning) och 18 § (avstängning från utbildning med praktiska inslag), se nedan, och huvudmannens beslut om avstängning med stöd av sistnämnda paragrafer inte kan inväntas av hänsyn till andra människors säkerhet så har rektorn en möjlighet att förlänga den brådskande avstängningen. Genom hänvisningen till andra människors säkerhet blir en förlängning bara aktuell i ytterst allvarliga situationer. Förlängningsbeslutet gäller bara till dess att huvudmannen prövat avstängningen enligt dessa paragrafer. Under alla

omständigheter får dock avstängningstiden sammantaget aldrig omfatta längre tid än två veckor.

Utredning och informationsskyldighet

15 § Innan rektor beslutar om avstängning enligt 13 § eller en förlängning av avstängningen enligt 14 § tredje stycket ska eleven och elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig.

Rektorn ska informera huvudmannen när han eller hon har fattat ett sådant beslut som avses i första stycket. Om eleven är under 18 år ska även socialnämnden informeras om beslutet.

I de fall rektorn har befogenhet att besluta om avstängning, dvs. brådskande avstängning (13 §) och förlängning av brådskande avstängning (14 §), så måste han eller hon före beslutet ge eleven möjlighet att yttra sig beträffande de omständigheter som ligger till grund för avstängningen. Om eleven har vårdnadshavare ska också denne ges tillfälle att yttra sig.

Avstängning

16 § Huvudmannen får besluta att helt eller delvis stänga av en elev i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, om

1. eleven med otillåtna hjälpmedel eller på annat sätt försöker vilseleda vid bedömningen av elevens måluppfyllelse och kunskaper,
2. eleven stör eller hindrar utbildningens bedrivande,
3. eleven utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person för kränkande behandling, eller
4. elevens uppförande på annat sätt inverkar negativt på övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

I de frivilliga skolformerna finns, enligt *första stycket*, utöver möjligheterna till brådskande avstängning (13 §) samt förlängning av sådan avstängning (14 §) en möjlighet till avstängning dels under andra förutsättningar, dels under längre tid. Det rör sig om fyra situationer då en avstängning med stöd av denna paragraf kan komma i fråga. Det är huvudmannen som beslutar om avstängning i dessa fall.

Den första situationen gäller traditionellt "fusk", t.ex. att eleven med hjälp av otillåtna hjälpmedel, mobil uppkoppling mot Internet under ett prov, användning av miniräknare i vissa fall, eller på annat sätt försöker vilseleda bedömningen av kunskaper och måluppfyllelse där syftet naturligtvis är att prestera ett bättre resultat i olika avseenden än vad ens kunskaper motsvarar.

Den andra situationen tar sikte på att en elev stör eller på annat sätt hindrar att utbildningen kan genomföras på avsett sätt. Om huvudmannen bedömer att störningsmomenten etc. är så allvarliga och att de inte genom andra åtgärder går att komma tillrätta med finns alltså en möjlighet att stänga av eleven.

En tredje situation där det kan bli aktuellt med avstängning är om en elev utsätter någon annan elev eller av utbildningen berörd person, lärare, städpersonal, personal inom studie- och yrkesorienteringen osv., för kränkande behandling. Här kan det naturligtvis också bli aktuellt för rektorn att besluta om brådskande avstängning med stöd av 13 §.

Den fjärde situationen hänger samman med de två föregående punkterna. Om en elev på ett annat sätt än vad som där anges uppför sig på ett sådant sätt att övriga elevers trygghet och studiero påverkas på ett negativt sätt så kan detta utgöra grund för avstängning..

Det ligger i sakens natur att i de fall som avses i punkterna 2–4 ska uppförandet ha varit påtagligt störande för övriga elever. Dessutom krävs att tillsägelser och varningar inte har resulterat i ett förbättrat beteende.

Av *andra stycket* framgår att huvudmannen kan förordna att beslutet ska gälla omedelbart, dvs. man behöver inte invänta att

beslutet vunnit laga kraft, utan beslutet om avstängning kan verkställas omedelbart.

Avstängningstid

17 § Beslut enligt 16 § får inte avse avstängning under längre tid än två veckor under ett kalenderhalvår, om inte annat följer av andra stycket.

Avstängningen får omfatta en längre tid än två veckor om syftet med en kortare avstängningstid inte har uppnåtts eller om det annars bedöms som nödvändigt med hänsyn till elevens uppträdande. Ett beslut om avstängning enligt 16 § får dock aldrig avse längre tid än återstoden av pågående kalenderhalvår samt tre ytterligare kalenderhalvår.

Huvudmannens beslut om avstängning enligt 16 § får i normalfallet inte avse en längre tidsperiod än två veckor. Denna utgångspunkt framgår av *första stycket* i bestämmelsen.

I *andra stycket* finns dock ett undantag från huvudregeln om maximalt två veckors avstängning. Där sägs att avstängningstiden får vara längre om syftet med avstängningen inte uppnås på två veckor eller kortare perioder. Det finns emellertid en borte tidsgräns för avstängningar som sker med stöd av 16 §. Avstängningen får maximalt gälla till innevarande kalenderhalvårs utgång plus ytterligare tre kalenderhalvår, dvs. utöver pågående kalenderhalvår kan det läggas till ett och ett halvt år.

Förutsättningar för avstängning från viss utbildning med praktiska inslag

18 § Huvudmannen får besluta att helt eller delvis stänga av en elev från en viss utbildning i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare, om

1. det i utbildningen ingår praktik eller delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd, och
2. eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring.

Huvudmannen får besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart.

När det gäller utbildning med praktiska inslag i de frivilliga skolformerna så finns det en särskild regel kring avstängning från dessa utbildningar. Avstängningar som sker enligt denna paragraf tar alltså inte sikte på hela skolformen utan bara vissa utbildningar inom den. Förutsättningarna för avstängning är att det i utbildningen ingår praktik eller att delar av utbildningen är arbetsplatsförlagd och att eleven har visat sig uppenbart olämplig för praktisk tjänstgöring. Med hänsyn till att olämpligheten ska vara uppenbar är det fråga om rena undantagsfall som bestämmelsen blir tillämplig på. Det kan handla om att en narkotikamissbrukare inte bör få praktisera på ett sjukhus inom ramen för t.ex. en vårdutbildning eller att någon som är dömd för uppsåtliga våldsbrott inte bör få genomföra ett praktiskt moment i en miljö som påminner om den där brottet begicks.

Huvudmannen kan, enligt *andra stycket*, även i dessa fall besluta att avstängningen ska gälla omedelbart.

Avstängningstid från utbildning med praktiska inslag

19 § Ett beslut om avstängning enligt 18 § kan avse viss tid eller gälla utan tidsbegränsning.

Om det föreligger särskilda skäl får huvudmannen besluta att ett beslut om avstängning som gäller utan tidsbegränsning i stället ska avse viss tid eller upphöra att gälla.

Avstängningsbeslut avseende utbildningar med praktiska inslag kan, enligt regleringen i *första stycket*, avse viss tid eller gälla utan tidsbegränsning. Huvudmannen får göra bedömningen i det enskilda fallet.

I *andra stycket* anges att om det föreligger särskilda skäl så kan en tidsbegränsad avstängning hävas helt eller övergå till att avse en bestämd tid. Det är huvudmannen som beslutar om ändringar

av tidigare fattade beslut. Exempel på särskilda skäl kan vara att det framstår som helt klart att den avstängde elevens livssituation har ändrats och att det som utgjorde grund för avstängningen därför inte längre är relevant.

Utredning

20 § Innan huvudmannen beslutar om avstängning enligt 16 eller 18 § ska eleven elevens vårdnadshavare beredas tillfälle att yttra sig. Om eleven är under 18 år ska huvudmannen även samråda med socialnämnden innan beslut fattas.

Innan huvudmannen fattar ett beslut om avstängning enligt 16 eller 18 §§ måste denne före beslutet ge eleven möjlighet att yttra sig beträffande de omständigheter som ligger till grund för avstängningen. Om eleven har vårdnadshavare ska denne också ges tillfälle att yttra sig. För elever under 18 år måste huvudmannen också samråda med socialnämnden i elevens hemkommun.

Omhändertagande av föremål

Förutsättningar för ett omhändertagande

21 § Rektor eller en lärare får från en elev omhändertaga föremål som används på ett sätt som är störande för skolverksamheten eller som kan utgöra en fara för säkerheten i denna.

Rektorn får inte uppdra åt annan att fatta beslut enligt första stycket.

I paragrafens *första stycke* anges under vilka förutsättningar och i vilka sammanhang lärare och rektorer kan använda sig av befogenheten att omhändertaga föremål som tillhör elever och alltså på detta sätt rubba besittningen till föremål som på olika sätt kan anses tillhöra en elev. Bestämmelsen motsvarar 1 kap. 20 § i 1985 års skollag. Rörande tillämpningen kan hänvisas till

motiven till sistnämnda bestämmelse, se prop. 2006/07:69 s. 15–17.

Av *andra stycket* framgår att rektorn inte har någon möjlighet att delegera beslutanderätten avseende omhändertagande av föremål. Det är med andra ord bara lärare och rektorer som har en rättslig befogenhet att omhänderta föremål.

Bestämmelsen gäller inte i de utbildningar som riktar sig till vuxna, se 5 kap. 2 § andra stycket.

Återlämnande av ett omhändertaget föremål

22 § Ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § ska återlämnas till eleven senast vid den tidpunkt skoldagen är slut för eleven. Om eleven vid upprepade tillfällen tagit med sig föremål som omfattas av 21 § eller om det med hänsyn till föremålets beskaffenhet finns särskild anledning att inte återlämna det, behöver dock inte föremålet lämnas tillbaka förrän elevens vårdnadshavare har underrättats om omhändertagandet. Ett omhändertagande får inte bestå längre än till och med fjärde dagen efter verkställandet av omhändertagandet.

Om ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § kan antas bli förverkat enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, 6 § narkotikastrafflagen (1968:64), 5 § lagen (1988:254) om förbud beträffande knivar och andra farliga föremål, 5 § lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel, 9 kap. 5 § vapenlagen (1996:67) eller 5 § lagen (1999:42) om förbud mot vissa hälsofarliga varor ska rektorn eller den som rektorn har bestämt skyndsamt anmäla omhändertagandet till polismyndigheten. Omhändertagandet får i dessa fall bestå tills frågan om föremålet skall tas i beslag har prövats.

I paragrafen anges när ett omhändertaget föremål ska återlämnas och hur man ska förfara om föremålet kan antas bli förverkat enligt bestämmelser i strafflagstiftningen. Bestämmelsen har samma utformning som 1 kap. 21 § i 1985 års skollag. Motiven till sistnämnda bestämmelse finns i prop. 2006/07:69 s. 17 och 18 och ledning för hur bestämmelsen ska tillämpas kan hämtas där.

Bestämmelsen gäller inte i de utbildningar som riktar sig till vuxna, se 5 kap. 2 § andra stycket.

Dokumentation

23 § Om ett föremål som har omhändertagits enligt 21 § inte återlämnas senast vid lektionens slut ska omhändertagandet dokumenteras skriftligt av den som genomfört omhändertagandet.

Under vissa förutsättningar måste ett omhändertagande av föremål dokumenteras. Bestämmelsen motsvarar 1 kap. 22 § i 1985 års skollag och motiven för dokumentationsskyldigheten framgår av prop. 2006/07:69 s. 18 och 19.

Bestämmelsen gäller inte i de utbildningar som riktar sig till vuxna, se 5 kap. 2 § andra stycket.

6 kap. Skolplikt och motsvarande rätt till utbildning

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- vilka som omfattas av skolplikt,
- den rätt till utbildning som motsvarar skolplikten,
- hur skolplikten fullgörs,
- när skolplikten börjar,
- tidigare skolstart,
- när skolplikten upphör och elevers rätt att därefter slutföra skolgången,
- skyldigheten att delta i utbildningen, och
- ansvaret för att skolplikten fullgörs.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Vilka som omfattas av skolplikt

2 § Barn som är bosatta i Sverige har skolplikt enligt föreskrifterna i detta kapitel.

Skolplikt gäller dock inte barn, som varaktigt vistas utomlands eller vars förhållanden är sådana att det uppenbarligen inte kan begäras att barnet ska gå i skola.

Skolplikt gäller inte heller barn som avses i 28 kap. 1 § andra stycket. Dessa barn har dock samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar 3 kap. 1 § i 1985 års skollag. Med bosatt i Sverige avses enligt huvudregeln i 28 kap. 1 § första stycket den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481). Motiven till bestämmelse i 1985 års skollag, som motsvarar andra stycket i förevarande paragraf, finns i prop. 1985/86:10 s. 82.

Paragrafens *tredje stycke* innehåller en hänvisning till bestämmelserna i 28 kap. 1 § andra stycket. Av den bestämmelsen framgår vilka barn och ungdomar som vid tillämpningen av

skollagen ska anses bosatta i Sverige trots att de inte är folkbokförda i landet. De barn och ungdomar som anges där har inte skolplikt men samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn. En elev som utnyttjar sin rätt till utbildning utan att ha skolplikt ska, enligt 16 §, delta i verksamheten på samma sätt som en skolpliktig elev.

Rätten till utbildning

3 § Av 2 kap. 21 § regeringsformen följer att skolplikten motsvaras av en rätt att få utbildning inom den del av skolväsendet som har offentlig huvudman. Av bestämmelserna i 2 § tredje stycket samt i 11 och 15 §§ följer även en viss rätt till utbildning utöver skolplikten.

Paragrafens första mening motsvarar i princip 3 kap. 1 § andra stycket i 1985 års skollag. Här erinras om den bestämmelse i 2 kap. 21 § regeringsformen som innebär att alla barn som är skolpliktiga har rätt att kostnadsfritt få grundläggande utbildning i en offentlig skola. Denna rätt till utbildning är följaktligen en grundläggande fri- och rättighet som är skyddad av grundlag. Rätten till utbildning är även skyddad i FN:s konvention om barnets rättigheter, FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna.

Med hänsyn till förändringen av begreppen i den nya skollagen har i denna paragraf begreppet ”utbildning inom det offentliga skolväsendet” bytts ut mot begreppet ”utbildning inom den del av skolväsendet som har offentlig huvudman”. De utbildningar som avses är grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola som anordnas av en offentlig huvudman.

Staten garanterar inte någon rätt till utbildning i en fristående skola eller i någon annan skola med enskild huvudman. Däremot följer av 3 och 4 §§ att skolplikten kan fullgöras i de nämnda skolformerna oavsett om utbildningen bedrivs av en offentlig

eller en enskild huvudman. Av 2 kap. 5 § framgår inom vilka skolformer enskilda kan bedriva utbildning.

Hur skolplikten fullgörs

Grundskolan

4 § Skolplikt ska fullgöras i grundskolan om inte sådana förhållanden som avses i 5 eller 6 §§ föreligger eller skolplikten fullgörs i sameskolan enligt 7 § eller på annat sätt enligt bestämmelserna i 22 kap.

Av paragrafen följer att skolplikten ska fullgöras i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller fullgörs i sameskolan eller enligt bestämmelserna i 22 kap. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 3 kap. 2 och 3 §§ samt 8 kap. 3 § i 1985 års skollag.

Grundsärskolan

5 § Barn som bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning, ska tas emot i grundsärskolan. Frågan om det föreligger sådana förhållanden som avses i första meningen prövas av barnets hemkommun.

Ett beslut om mottagande i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med barnets vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

Om barnets vårdnadshavare inte lämnar sitt medgivande till att barnet tas emot i grundsärskolan ska barnet fullgöra sin skolplikt enligt vad som gäller i övrigt enligt denna lag. Ett barn får dock mottas i grundsärskolan utan vårdnadshavares medgivande om det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa.

Bestämmelsen i *första stycket* motsvarar 3 kap. 3 § andra stycket i 1985 års skollag. Formuleringen av målen har ändrats i förtydligande syfte. Någon förändring i sak är dock inte avsedd. Av 28

kap. 7 § framgår att vad som gäller barn och ungdomar med utvecklingsstörning även ska gälla barn och ungdomar som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Vidare anges vilken instans som ska avgöra om förutsättningar föreligger för utbildning i grundsärskolan. Bestämmelsen motsvarar delvis 3 kap. 4 § i 1985 års skollag och gäller såväl när ett barn första gången ska börja fullgöra sin skolplikt som när ett byte av skolform övervägs för en elev som redan har påbörjat sin utbildning. Av 11 § följer att regleringen även gäller för barn som påbörjar en utbildning för skolpliktiga ett år innan skolplikten inträder.

Av *andra stycket* följer att ett beslut om mottagande i grundsärskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Omfattningen av utredningen och dess olika delmoment får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Vid genomförandet av utredningen ska samråd ske med vårdnadshavare.

Vårdnadshavares inflytande över valet av skolform regleras i *tredje stycket*. Som huvudregel har vårdnadshavare möjlighet att välja att ett barn som har rätt till grundsärskola i stället ska tas emot i grundskolan. En konsekvens av vårdnadshavares bestämmanderätt är att ett barn som på grund av en utvecklingsstörning inte förväntas nå upp till grundskolans kunskapskrav ändå kan komma att tas emot i grundskolan. Även i dessa fall har eleven rätt till stöd enligt 3 kap. 5 §. I de fall det krävs har rektorn möjlighet att besluta om s.k. anpassad studiegång enligt 4 kap. 10 §. Regleringen motsvarar i princip det som i dag gäller genom lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång. Vårdnadshavares rätt att bestämma kan dock inte gälla undantagslöst. Därför införs det i lagen ett undantag från vårdnadshavares bestämmanderätt för det fall att synnerliga skäl föreligger med hänsyn till barnets bästa. Bedömningen ska utgå ifrån bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa i 1 kap. 8 §. För att avgöra vad som i varje enskilt fall är barnets bästa krävs det att en be-

dömning görs av vilka konsekvenser ett mottagande i grundsärskolan får för det enskilda barnet. Av sistnämnda bestämmelse framgår att barnets inställning så långt det är möjligt ska klarläggas samt att barnets åsikter ska tillmätas betydelse i förhållande till barnets ålder och mognad. Genom att det måste föreligga synnerliga skäl för att frånga vårdnadshavares vilja framgår att bestämmelsen bara kan tillämpas undantagsvis.

Paragrafen behandlas i avsnitt 10.4–10.6.

Specialskolan

6 § Barn som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan ska tas emot i specialskolan om de

1. är synskadade och har ytterligare funktionshinder,
2. är döva eller hörselskadade, eller
3. har en grav språkstörning.

Frågan om det föreligger sådana förhållanden som avses i första stycket prövas av den myndighet som regeringen bestämmer. Ett beslut om mottagande i specialskolan ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Utredningen ska genomföras i samråd med barnets vårdnadshavare.

I paragrafens första stycke anges målgruppen för specialskolan. Bestämmelsen motsvarar 3 kap. 3 § i 1985 års skollag.

Av *andra stycket* framgår att det är den myndighet som regeringen bestämmer som prövar om det finns förutsättningar för att en elev ska fullgöra sin skolplikt i specialskolan. Bestämmelsen motsvarar delvis 3 kap. 4 § andra stycket i 1985 års skollag och gäller såväl när ett barn första gången ska börja fullgöra sin skolplikt som när ett byte av skolform övervägs för en elev som redan har påbörjat en utbildning. Uppgiften ligger i dag på Specialpedagogiska skolmyndigheten. Av 11 § följer att regleringen även gäller för barn som påbörjar en utbildning för skolpliktiga ett år innan skolplikten inträder. Myndighetens beslut om mottagande i specialskolan ska föregås av en utredning

som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Omfattningen av utredningen och dess olika delmoment får avgöras utifrån omständigheterna i det enskilda fallet.

Bestämmelserna innebär att det inte längre finns någon reglering av vem som får väcka frågan om prövning av frågan om i vilken skolform ett barn ska tas emot. Den saken får avgöras enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer, vilket innebär att vårdnadshavare fortfarande har möjlighet att ta initiativ till en prövning av i vilken skolform barnet ska gå. Beslut om mottagande i specialskolan får enligt 26 kap. 11 § första stycket 1 överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Bestämmelserna är tillämpliga även när någon som inte är skolpliktig ges utbildning i specialskolan. Detta följer av att dessa barn enligt 2 § tredje stycket har samma rätt till utbildning som skolpliktiga barn.

Sameskolan

7 § Barn till samer får fullgöra sin skolplikt avseende årskurserna 1–6 i sameskolan i stället för i grundskolan. Även andra barn får fullgöra den delen av sin skolplikt i sameskolan om det finns särskilda skäl.

Frågan om ett barn ska få fullgöra sin skolplikt i sameskolan prövas av den myndighet som regeringen bestämmer.

Av *första stycket* framgår vilka som kan fullgöra sin skolplikt i sameskolan. Bestämmelsen motsvarar, med viss språklig justering, 8 kap. 3 § i 1985 års skollag. I bestämmelsen anges att även andra barn än barn till samer får fullgöra sin skolplikt i sameskolan om det finns särskilda skäl. Som exempel på ett särskilt skäl kan nämnas att ett barn från en ort med sameskola, men utan kommunal grundskola tvingas att åka till en annan ort med kommunal grundskola om han eller hon inte får gå i sameskolan (se vidare förarbetena till motsvarande bestämmelse i 1985 års skollag, prop. 1985/86:10 s. 118). Eftersom sameskolan

endast omfattar årskurs 1–6 kan självfallet inte resterande del av skolplikten fullgöras i där.

I *andra stycket* anges att den myndighet som regeringen bestämmer ska avgöra om förutsättningar föreligger för utbildning i sameskolan. Bestämmelsen motsvarar delvis 8 kap. 6 § i 1985 års skollag. Uppgiften ligger i dag på Sameskolstyrelsen.

Bestämmelsen gäller såväl när ett barn första gången ska börja fullgöra sin skolplikt som när ett byte av skolform övervägs för en elev som redan har påbörjat en utbildning. Av 11 § följer att bestämmelsen, på samma sätt som för de övriga skolformerna, även gäller för barn som påbörjar en utbildning för skolpliktiga ett år innan skolplikten inträder.

Som nämnts ovan innebär bestämmelsen vidare att det inte längre finns någon reglering av vem som får väcka frågan om prövning av i vilken skolform ett barn ska tas emot. Den saken får avgöras enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer, vilket innebär att vårdnadshavare fortfarande har möjlighet att ta initiativ till en prövning av i vilken skolform barnet ska gå.

Beslut enligt *andra stycket* får enligt 26 kap. 14 § första stycket 1 överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Mottagande på försök

8 § Den som är elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan kan på försök under högst sex månader tas emot som elev i en annan av dessa skolformer, om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare lämnar sitt medgivande.

Paragrafen möjliggör försöksperioder i andra skolformer. Bestämmelsen motsvarar 3 kap. 6 § i 1985 års skollag men gäller nu även för en fristående skola med grundskola eller grundsärskola.

Integrerade elever

9 § En elev i grundskolan kan få sin utbildning inom grundsärskolan (integrerad elev) om de huvudmän som berörs är överens om detta och elevens vårdnadshavare medger det. En elev i grundsärskolan kan under samma förutsättningar få sin utbildning inom grundskolan eller sameskolan.

För en elev som på detta sätt får sin utbildning inom en annan skolform gäller de bestämmelser som avser den ursprungliga skolformen. Rektorn för den skolenhet där eleven får sin undervisning får dock besluta om de undantag från dessa bestämmelser som krävs med hänsyn till undervisningens uppläggning.

Första stycket saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Däremot finns motsvarande bestämmelser för utbildning med offentlig huvudman i 4 kap. 4 § grundskoleförordningen (1994:1194) och 6 kap. 1 § särskoleförordningen (1995:206). Någon ändring i sak är inte avsedd förutom att bestämmelsen nu även gäller fristående skola med grundskola eller grundsärskola.

Av *andra stycket* följer att en integrerad elev alltjämt är elev i den ursprungliga skolformen och ska följa de regler som gäller för den skolformen, t.ex. när det gäller utbildningens omfattning och innehåll. Eftersom undervisningen bedrivs enligt andra bestämmelser är det nödvändigt med en möjlighet till undantag från de bestämmelser som gäller för elevens ursprungliga skolform. Rektorn för den skolenhet där eleven får sin undervisning har därför fått möjlighet att besluta om de undantag från dessa bestämmelser som krävs med hänsyn till undervisningens uppläggning. Frågan om undantag och dess omfattning beslutas för varje enskilt fall.

När skolplikten börjar

10 § Skolplikten inträder höstterminen det kalenderår då barnet fyller sju år.

Om det finns särskilda skäl får barnet börja fullgöra sin skolplikt först höstterminen det kalenderår då barnet fyller åtta år.

Frågan om uppskjuten skolplikt prövas av hemkommunen efter begäran av barnets vårdnadshavare.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar bestämmelserna i 3 kap. 7 § i 1985 års skollag. De förändringar som har gjorts är endast av förtydligande och redaktionell karaktär.

I *tredje stycket* har preciserats att det är hemkommunen som har att fatta beslut om att fullgörandet av skolplikten ska skjutas upp. Vad som avses med hemkommun anges i 28 kap. 7 §.

Kommunens beslut i frågan om uppskjuten skolplikt kan enligt 26 kap. 11 § överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Tidigare skolstart

11 § Om ett barns vårdnadshavare begär det, ska barnet redan höstterminen det kalenderår då barnet fyller sex år jämföras med skolpliktiga barn i fråga om rätten att börja skolan.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 8 § i 1985 års skollag.

När skolplikten upphör och elevers rätt att därefter slutföra skolgången

Skolpliktens upphörande

12 § Om inte annat följer av 13 och 14 §§ upphör skolplikten vid utgången av vårterminen det nionde året, eller om eleven går i specialskolan, det tionde året, efter det att eleven börjat fullgöra skolplikten.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 3 kap. 10 § första stycket i 1985 års skollag. I stället för att koppla skolpliktens upphörande till elevens ålder används här antalet skolår för att beteckna när skolplikten enligt huvudregeln ska upphöra.

Senare upphörande

13 § För den elev som inte gått ut högsta årskursen när skolplikten annars skulle ha upphört enligt 12 §, upphör skolplikten i stället ett år senare.

Frågan om skolpliktens förlängning enligt första stycket prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas dock frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Regleringen i *första stycket* innebär att skolplikten inte längre med automatik upphör vid utgången av vårterminen det år eleven fyller 16 respektive 17 år, beroende på om eleven fullgör sin skolplikt i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan. En enskild kan alltså tvingas att gå ett år längre i skolan än enligt regleringen i 1985 års skollag. I de flesta fall får det antas att eleven, vårdnadshavare och skolan är överens om att eleven behöver ytterligare ett år i grundskolan för att klara antagningskraven till gymnasieskolan. Det rör sig om en mycket begränsad grupp elever som i praktiken kommer att bli föremål för tvångsvis förlängd skolplikt.

Enligt *andra stycket* är det elevens hemkommun som prövar om skolplikten ska senare för elever som fullgör sin skolplikt i grundskolan eller grundsärskolan. Vad som avses med hemkommun anges i 28 kap. 5 §. För elever i specialskolan prövas frågan av den myndighet som regeringen bestämmer, i dag Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Ett beslut i fråga om skolpliktens förlängning kan enligt 26 kap. 11 § överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Om en elev som inte har gått ut högsta årskursen när skolplikten enligt regleringen i 12 § upphör att gälla förlängs sålunda skolplikten med ett år. Skolplikten upphör således vid utgången av vårterminen det kalenderår eleven fyller 17 respektive 18 år. Av 14 § framgår att skolplikten även kan upphöra under det tillkommande skolpliktsåret.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.2.

Tidigare upphörande

14 § Om eleven före den tidpunkt som framgår av 12 eller 13 §§ uppnår de kunskapskrav som minst ska uppnås för den skolform där eleven fullgör sin skolplikt, upphör därmed skolplikten.

Frågan om skolpliktens upphörande enligt första stycket prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

Av *första stycket* framgår att skolpliktens upphörande i förtid kopplas till frågan om eleven har uppnått de kunskapskrav som har fastställts för utbildningen. Bestämmelsen, som i sak motsvarar 3 kap. 10 § andra stycket i 1985 års skollag, gäller även i de fall någon har en förlängd skolplikt enligt 13 §.

Enligt *andra stycket* är det elevens hemkommun som prövar om skolplikten ska upphöra i förtid för elever som fullgör sin skolplikt i grundskolan eller grundsärskolan. Vad som avses med hemkommun anges i 28 kap. 5 §. För elever i specialskolan prövas frågan av den myndighet som regeringen bestämmer, i dag Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Ett beslut i fråga om skolpliktens upphörande kan enligt 26 kap. 11 och 13 §§ överklagas till Skolväsendets överklagandekommitté.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.1.

Rätt att slutföra skolgången

15 § En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har rätt att slutföra den högsta årskursen, även om skolplikten upphör dessförinnan.

En elev i grundsärskolan har rätt att efter skolpliktens upphörande slutföra utbildningen under ytterligare två år. Eleven har därvid rätt till minst 800 timmar utöver den i 10 kap. 6 § första stycket garanterade undervisningstiden.

En elev i grundskolan eller specialskolan har rätt att efter skolpliktens upphörande slutföra utbildningen under ytterligare två år om eleven inte har nått upp till de kunskapskrav som minst ska uppnås för respektive skolform.

En elev som tagits emot i specialskolan enligt 6 § första stycket 1 och som på grund av sina funktionshinder inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasiesärskolan eller gymnasieskolan, får efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats genomgå ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår eleven fyller 21 år, om eleven inte bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen enligt tredje stycket.

Frågan om rätt att slutföra skolgången enligt denna bestämmelse prövas av hemkommunen. För elever som går i specialskolan prövas dock frågan av den myndighet som regeringen bestämmer.

I paragrafens *första stycke* anges att en elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan alltid ska ha rätt att slutföra den högsta årskursen, även om skolplikten har upphört dessförinnan. Denna rättighet blir aktuell bland annat för elever som har fått sin skolplikt uppskjuten eller som har behövt fler år än normalt för att ta sig igenom utbildningen. Det finns inte någon begränsning av hur många läsår som ska kvarstå för att eleven ska ha rätt att slutföra den högsta årskursen. Av bestämmelser i respektive skolformskapitel framgår att grundskolan och grundsärskolan består av nio årskurser samt att specialskolan består av tio årskurser.

Elever i grundsärskolan har enligt bestämmelsen i *andra stycket* rätt att slutföra utbildningen under två år trots att skolplikten på sätt som anges i 12–14 §§ har upphört. Av bestämmelsen framgår också att eleven vid en fortsatt skolgång har rätt till 800 timmars undervisning utöver den garanterade undervisningstiden. Med hänsyn till att den obligatoriska särskolan i 1985 års skollag består av tio årskurser, se 6 kap. 3 § andra stycket, innebär regleringen i den nya skollagen att en elev i grundsärskolan kan erhålla utbildning i samma omfattning som tidigare.

I *tredje stycket* regleras fortsatt skolgång för elever i grundskolan och specialskolan. Här ges en elev i grundskolan eller i specialskolan rätt att slutföra utbildningen under ytterligare två läsår efter att skolplikten har upphört. Bestämmelsen, som i de flesta fall träffar andra elever än de som avses i första stycket,

innebär en rätt att gå högsta årskursen i ytterligare två läsår, dvs. till och med vårterminen det kalenderår eleven fyller 18 år eller, om eleven går i specialskolan, 19 år. Som villkor uppställs emellertid att eleven inte har nått upp till de kunskapskrav som minst ska uppnås för respektive skolform.

Enligt *fjärde stycket* får elever som tagits emot i specialskolan på grund av synskada och ytterligare funktionshinder möjlighet till ytterligare skolgång efter skolpliktens upphörande om de inte bedöms kunna slutföra utbildningen inom de två åren som anges i andra och tredje stycket. Bestämmelsen motsvarar 7 kap. 6 § andra stycket i 1985 års skollag och träder i kraft den 1 juli 2009 (prop. 2008/09:112, bet. 2008/09:UbU16, rskr. 2008/09:219).

Enligt *femte stycket* är det elevens hemkommun som prövar om eleven har rätt slutföra utbildningen efter skolplikten när det gäller grundskolan. Vad som avses med hemkommun anges i 28 kap. 5 §. För elever i specialskolan prövas frågan av den myndighet som regeringen bestämmer, i dag Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Ett beslut i fråga om rätt att slutföra utbildningen kan enligt 26 kap. 11 och 13 §§ överklagas till Skolväsendets överklagandekommitté.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.2.3 och 10.10.

Deltagande i utbildning

Närvaro

16 § Varje elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltigt skäl att utebli.

Den obligatoriska verksamheten får omfatta högst 190 dagar per läsår och åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar per dag. Sådan verksamhet får inte förläggas till lördagar, söndagar eller andra helgdagar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får dock för elever

i grundsärskolan och specialskolan meddela föreskrifter om avvikelser från bestämmelserna om lärotider.

Om en elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan eller sameskolan utan giltigt skäl uteblir från den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, ska rektorn se till att elevens vårdnadshavare samma dag underrättas om att eleven har varit frånvarande. Om det finns särskilda skäl behöver underrättelse inte ske samma dag.

När det gäller skolpliktiga elever motsvarar paragrafens *första stycke* 3 kap. 11 § första stycket i 1985 års skollag såvitt avser utbildning som anordnas av offentliga huvudmän. Här är dock bestämmelsen tillämplig även på fristående skolor. Dessutom har tillämpningsområdet utvidgats till även icke skolpliktiga elever som deltar i utbildningen. För dessa elever är deltagandet i och för sig frivilligt, men om eleven deltar har han eller hon inte rätt att godtyckligt välja bort vissa delar. Av 1 kap. 12 § andra stycket framgår att deltagande i konfessionella inslag i utbildning som bedrivs av enskild huvudman alltid är frivilligt.

I *andra stycket* anges den yttersta gränsen för den obligatoriska verksamheten. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 3 kap. 11 § tredje stycket i 1985 års skollag, 4 kap. 2 § grundskoleförordningen (1994:1194), 4 kap. 2 § särskoleförordningen (1995:206) och 5 kap. 2 § specialskoleförordningen (1995:401) såvitt avser utbildning som anordnas av offentliga huvudmän. Här träffar bestämmelserna även fristående skolor. Av bestämmelsen framgår indirekt att det är tillåtet med icke obligatorisk verksamhet utöver vad som anges här.

Sedan tidigare har det varit möjligt att efter samråd med en elevs vårdnadshavare och efter att ha hört elevvårdskonferensen besluta om andra lärotider för en elev i den obligatoriska särskolan och i specialskolan om det finns särskilda skäl med hänsyn till elevens fysiska och psykiska förutsättningar (4 kap. 4 § särskoleförordningen och 5 kap. 4 § specialskoleförordningen). Av andra styckets tredje mening framgår att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer, för elever i dessa skolformer,

alltjämt ska få meddela föreskrifter om avvikelser från bestämmelserna om lärotider.

Bestämmelsen i *tredje stycket* är ny i lagen men har i princip sin motsvarighet i dagens skolformsförordningar som omfattar barn och ungdomar, se 6 kap. 8 a § grundskoleförordningen (1994:1194), 6 kap. 5 a § särskoleförordningen (1995:206), 7 kap 9 a § specialskoleförordningen (1995:401) och 5 kap. 2 § same-skolförordningen (1995:205). Genom den nya skollagens konstruktion gäller bestämmelserna även för utbildningar i fristående skolor. Här förtydligas i lagen en viktig del av det samarbete med hemmen och elevens vårdnadshavare som följer av andra bestämmelser i skollagen och i läroplanen. Bestämmelsen gäller frånvaro från verksamhet som anordnas i grundskolan och motsvarande skolformer. För att syftet med bestämmelsen ska uppnås är det viktigt att informationen till vårdnadshavare lämnas så snart som möjligt. Rektor, eller den rektor utser, ska se till att underrättelse sker. Det är givetvis inget som hindrar att rektor uppdrar åt elevens klassföreståndare eller mentor att ta kontakt med vårdnadshavare. Motsvarande reglering finns också för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, se respektive skolformskapitel.

Lydelsen innebär att vårdnadshavare ska underrättas inte bara när eleven uteblir från obligatoriska inslag utan även vid frånvaro från annan verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen. Underrättelsen ska ske samma dag som frånvaron inträffar om det inte föreligger särskilda skäl. Sådana kan vara t.ex. att frånvaron avser sista lektionen på eftermiddagen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.3.

Ledighet

17 § En elev i de skolformer som anges i 16 § får beviljas kortare ledighet för enskilda angelägenheter. Om det föreligger synnerliga skäl får längre ledighet beviljas.

Rektorn beslutar om ledighet. Beslut om ledighet som avser längre tid än tio dagar får inte fattas av någon annan än rektor.

Bestämmelserna i *första stycket* motsvarar 3 kap. 11 § andra stycket första meningen i 1985 års skollag och 6 kap. 8 § tredje stycket grundskoleförordningen (1994:1194) när det gäller skolpliktiga elever. Kortare ledighet enligt den förstnämnda bestämmelsen, dvs. upp till tio skoldagar för enskilda angelägenheter under ett läsår, beslutas i dag av rektor. Längre ledigheter, vilka regleras i den sistnämnda bestämmelsen, beslutas av styrelsen. Någon förändring i fråga om vad som avses med "kortare ledighet" är inte avsedd i och med att ledighetsbestämmelserna samlas i lag.

Den nya regleringen innebär att det alltid är rektor, eller den rektor bestämmer, som fattar beslutet om kortare ledigheter. Beträffande längre ledigheter bör det inte finnas någon möjlighet för rektor att överlåta beslutanderätten. Mot bakgrund av att beslut om längre ledigheter måste grundas på en samlad bedömning av elevens situation, se nedan, är det lämpligast att beslutanderätten ligger hos rektor. Han eller hon får anses ha bäst kännedom om elevens förhållanden i detta avseende.

Ett beslut om ledighet måste som redan angetts grundas på en samlad bedömning av elevens situation. Bland de omständigheter som normalt bör beaktas kan särskilt nämnas frånvarons längd, elevens studiesituation, möjligheterna att på olika sätt kompensera den förlorade undervisningen, hur angelägen ledigheten är för eleven samt om eleven fullgör sin skolplikt eller deltar i utbildningen utan att vara skolpliktig. Situationer då bestämmelsen skulle kunna bli aktuell är t.ex. vid vissa resor, familjehögtider eller religiösa högtider.

Som redan har framgått innebär 10 § att även icke skolpliktiga elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan är skyldiga att delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen. Därför omfattas även dessa elever av förevarande bestämmelse om ledighet.

I *andra stycket* klargörs att rektor fattar beslut om ledigheten oavsett hur lång ledighet det rör sig om. I enlighet med bestämmelsen i 2 kap. 9 § *andra stycket* kan rektor överlåta sin beslutanderätt åt en anställd eller uppdragstagare vid skolenheten om denne har tillräcklig kompetens och erfarenhet. Det är dock inte lämpligt att någon annan än rektor, av skäl som tidigare angetts, beslutar om längre ledigheter.

Befrielse

18 § En elev i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan och sameskolan får på begäran av elevens vårdnadshavare befrias från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i undervisningen om det finns synnerliga skäl. Ett sådant beslut får endast avse enstaka tillfällen under ett läsår.

Rektorn beslutar om befrielse. Rektorn får inte uppdra åt någon annan att fatta sådana beslut.

Paragrafen motsvaras delvis av 3 kap. 12 § i 1985 års skollag (se prop. 1985/86:10, del A s. 89 f.). Som framgår av *första stycket* har dock villkoren för befrielse skärpts. För befrielse krävs att det finns synnerliga skäl. I detta ligger att befrielse bara kan bli aktuellt i rena undantagsfall där omständigheterna är mycket särpräglade. En annan nyhet är att ett beslut om befrielse bara får avse enstaka tillfällen under ett läsår.

I *andra stycket* klargörs att det är rektorn som ska fatta beslut i frågor om befrielse, och att rektorn inte kan delegera sin beslutanderätt till någon annan. Rektorns beslut kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol (se 26 kap.).

Ansvar för att skolplikten fullgörs m.m.

Vårdnadshavares ansvar

19 § Den som har vårdnaden om ett skolpliktigt barn ska se till att barnet fullgör sin skolplikt.

Paragrafen motsvarar 3 kap. 15 § i 1985 års skollag (se prop. 1985/86:10, del A, s. 90 f.).

Hemkommunens ansvar

20 § Hemkommunen ska se till att skolpliktiga barn som inte går i dess grundskola eller grundsärskola på något annat sätt får föreskriven utbildning.

Paragrafen motsvarar i sak 3 kap. 13 § första stycket andra meningen i 1985 års skollag.

Huvudmännens ansvar

21 § Kommunen ska se till att eleverna i dess grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång. Huvudmannen för specialskolan och huvudmannen för sameskolan ska se till att elever i utbildning under deras ledning fullgör sin skolgång.

När en skolpliktig elev börjar eller slutar vid en fristående skola eller utan giltig orsak är frånvarande från obligatoriska inslag i betydande utsträckning, ska huvudmannen snarast lämna uppgift om detta till elevens hemkommun.

Bestämmelserna i *första stycket* motsvarar 3 kap. 13 § första stycket första meningen och delvis 3 kap. 13 § andra stycket i 1985 års skollag i såvitt avser de skolpliktiga eleverna. I andra meningen har de två statliga skolformerna förts samman i en gemensam bestämmelse. Till skillnad mot tidigare omfattar bestämmelsen i första stycket även de icke skolpliktiga eleverna.

Andra stycket motsvarar i huvudsak 3 kap. 14 § första meningen och 9 kap 15 § första stycket i 1985 års skollag. När det gäller frånvaro har dock angetts att det är frånvaro från obligatoriska inslag som ska anmälas. Det ska således i den delen vara frågan om sådan verksamhet som avses i 16 § andra stycket. Enligt 16 § tredje stycket sträcker sig skolans underrättelseskyldighet till vårdnadshavare längre. Enligt den bestämmelsen ska vårdnadshavare underrättas om eleven uteblir från den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, dvs. även den verksamhet som anordnas utöver de obligatoriska inslagen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.4.

Vite

22 § Om en skolpliktig elev inte fullgör sin skolgång och detta beror på att elevens vårdnadshavare inte har gjort vad denne är skyldig att göra för att så ska ske, får hemkommunen förelägga elevens vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter. För en elev i specialskolan eller i sameskolan är det i stället huvudmannen för respektive skolform som får förelägga elevens vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter.

Ett föreläggande enligt första stycket får förenas med vite.

Ett beslut om föreläggande gäller omedelbart om inte annat beslutas.

Enligt dessa bestämmelser har hemkommunen möjlighet att förelägga en vårdnadshavare att fullgöra sina skyldigheter, oavsett om utbildningen där eleven fullgör sin skolplikt bedrivs av en offentlig eller enskild huvudman. Paragrafen motsvarar 3 kap. 16 § i 1985 års skollag för elever som fullgör sin skolplikt vid en utbildning med en offentlig huvudman. När det gäller elever i specialskolan och sameskolan är det respektive huvudman för dessa skolformer som fattar beslut om ett föreläggande.

Föreläggandet bör vara utformat så att det alltid finns en möjlighet att fullgöra det genom att eleven inställer sig vid en skola med offentlig huvudman där skolplikten kan fullgöras. Ett föreläggande som gäller en vårdnadshavare till en elev som full-

gör skolplikten vid en fristående skola bör därför ge vårdnadshavare alternativa möjligheter att fullgöra sina skyldigheter. Detta kan ske antingen genom att vid en viss tidpunkt visa att barnet fullgör sin skolgång vid en fristående skola eller genom att barnet vid samma tidpunkt inställer sig vid en särskilt angiven skolenhet med utbildning som anordnas av en offentlig huvudman. Ett föreläggande enligt denna paragraf får endast rikta sig mot den som är vårdnadshavare enligt 6 kap. föräldrabalken.

Som framgår av paragrafens *andra stycke* får ett föreläggande förenas med vite. Det är av stor vikt att ett vitesföreläggande tydligt anger vad vårdnadshavare har att vidta för åtgärder. Vitesförelägandet måste vara utformat så att vårdnadshavare får helt klart för sig vad som fordras av honom eller henne för att undgå skyldighet att betala det fastställda vitesbeloppet. Om förelägandet innebär en skyldighet att vidta en viss åtgärd ska det, enligt 2 § lagen (1985:206) om viten, av förelägandet framgå vid vilken tidpunkt eller inom vilken tidsfrist åtgärden ska vidtas. Ett allmänt hållet föreläggande med innebörd att adressaten ska efterleva vissa bestämmelser är inte tillräckligt för att vite ska kunna dömas ut (jfr RÅ 1994 ref. 29).

Det är viktigt att ett vitesföreläggande inte utfärdas förrän alla tänkbara ansträngningar har gjorts för att finna en lösning på frivillig väg. Ett föreläggande får givetvis inte utfärdas om eleven vägrar att gå i skolan trots att vårdnadshavare har gjort vad som ankommer på honom eller henne i detta sammanhang (se prop. 1985/86:10, del A, s. 91 f.).

Om vårdnadshavare inte följer ett vitesföreläggande får kommunen ansöka hos länsrätten om utdömande av vite i enlighet med 6 § lagen om viten.

Enligt *tredje stycket* gäller ett beslut om föreläggande omedelbart om inte annat beslutas.

Av 26 kap. 3, 5 och 6 §§ framgår att beslut om föreläggande enligt denna paragraf får överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Paragrafen behandlas i avsnitt 6.4.

7 kap. Förskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- allmänna bestämmelser om förskolan (2–12 §§),
 - särskilda bestämmelser om förskola med offentlig huvudman (13–18 §§), och,
 - särskilda bestämmelser om fristående förskola (19–25 §§).

Paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Förskolan ska stimulera barns utveckling och lärande samt erbjuda barnen en trygg omsorg. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov och utformas så att omsorg, utveckling och lärande bildar en helhet.

Förskolan ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt utbildning.

Paragrafen ersätter delvis 2 a kap. 3 § första stycket i 1985 års skollag.

Bestämmelsen i *första stycket* anger syftet med verksamheten i förskolan. I sak motsvarande bestämmelser finns i 1998 års läroplan för förskolan (se avsnitt 2.2 i bilagan till förordningen [SKOLFS 1998:16] om läroplan för förskolan). Avsikten är att närmare angivna mål även i fortsättningen anges i läroplanen.

Andra stycket innehåller föreskrifter om utformningen av verksamheten i förskolan. Bestämmelsen bör ses som ett övergripande mål som förskolan ständigt ska sträva mot.

Erbjudande av förskola

3 § Barn som är bosatta i Sverige och som inte har börjat i förskoleklassen eller i någon utbildning för fullgörande av skolplikten ska erbjudas förskola enligt vad som anges i 5–8 §§. Förskola behöver dock inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

Paragrafens *första mening* motsvarar delvis 2 a kap. 1 § första och andra styckena i 1985 års skollag. Bestämmelsen avgränsar den grupp barn som ska erbjudas förskola till barn som är bosatta i Sverige. Vilka barn som ska anses bosatta i landet framgår av 28 kap. 2 §.

Av *andra meningen*, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, framgår att förskola inte behöver erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger. Med uttrycket ”i samband med större helger” avses såväl allmänna helgdagar utöver söndagar som nyårsafton, midsommarafton och julafton. Kommunen är naturligtvis inte förhindrad att erbjuda förskola under angivna tider trots att den inte är skyldig att göra det. Bestämmelser om erbjudande av omsorg under tid då kommunen inte erbjuder förskola finns i 23 kap. 5 §.

4 § Barn ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om barnet har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 a kap. 6 § i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 45 f.). Jämfört med i 1985 års lag görs ett förtydligande att ett eget behov hos barnet ska vara hänförligt till familjens situation. Det kan t.ex. röra sig om barn med ett annat modersmål än svenska eller om barn i glesbygd. Ett annat exempel är barn vars föräldrar deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder eller har ett funktionshinder som begränsar barnets fysiska eller psykiska utveckling.

5 § Barn, vars föräldrar är arbetslösa eller föräldralediga enligt föräldraledighetslagen (1995:584) för vård av annat barn, ska från och med ett års ålder erbjudas förskola i en omfattning om minst tre timmar per dag eller 15 timmar i veckan.

Paragrafen motsvarar 2 a kap. 6 a och 6 b §§ i 1985 års skollag och reglerar i vilken omfattning barn till arbetslösa eller föräldralediga föräldrar ska erbjudas förskola (se prop. 1999/2000:129 s. 44).

6 § Oavsett vad som anges i 5 och 6 §§ ska barn från och med höstterminen det år barnet fyller tre år erbjudas förskola under minst 525 timmar om året (allmän förskola).

Paragrafen motsvarar 2 a kap. 8 a § i 1985 års skollag och reglerar skyldigheten att erbjuda allmän förskola för barn från och med höstterminen det år de fyller tre år (se prop. 1999/2000:129 s. 44 och prop. 2008/09:115 s. 41).

7 § Även andra barn än som anges i 5–7 §§ ska erbjudas förskola, om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola.

Paragrafen motsvarar, med vissa språkliga justeringar, 2 a kap. 9 § första stycket i 1985 års skollag. Bestämmelsen har tidigare haft sin motsvarighet i 16 § socialtjänstlagen (1980:620), 6 § lagen (1976:381) om barnomsorg och 5 § lagen (1973:1205) om förskoleverksamhet (se prop. 1993/94:11 s. 48, prop. 1979/80:1 del A s. 532, prop. 1975/76:92 s. 26 samt prop. 1973:136 s. 65–69 och 95). Av förarbetsuttalanden vid tidigare ändringar framgår att dessa har varit av redaktionell natur och att någon ändring i sak inte varit avsedd. Någon saklig ändring är inte heller nu avsedd. Förarbetena till 1973 års lagstiftning har därför i princip fortfarande sin giltighet i fråga om vilka barn som ska omfattas av denna bestämmelse. Innebörden är liksom hittills att barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i

sin utveckling i form av förskola ska erbjudas förskola, oavsett om de har fyllt ett år eller inte. Med ”andra skäl” kan då avses t.ex. sådana sociala skäl som inte är hänförliga till familjens situation.

Barngruppernas storlek

8 § Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Paragrafen motsvarar 2 a kap. 3 § andra stycket andra meningen i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 45).

Särskilt stöd

9 § Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges det stöd som deras speciella behov kräver.

Om det genom uppgifter från förskolans personal, ett barn eller ett barns vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att ett barn har behov av särskilt stöd, ska förskolechefen se till att barnet ges sådant stöd.

I 3 kap. 5–11 §§ finns bestämmelser om skyldighet att ge särskilt stöd och att utreda behov av sådant stöd, som gäller för andra skolformer för barn och ungdom än förskolan. I förevarande paragraf finns bestämmelser om motsvarande skyldighet när det gäller barn i förskolan.

Första stycket motsvarar 2 a kap. 3 § tredje stycket andra meningen i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 45).

Andra stycket saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen är ny för förskolan. För andra skolformer för barn och ungdom har dock motsvarande bestämmelser sedan tidigare funnits på förordningsnivå, t.ex. för grundskolan i 5 kap. grundskoleförordningen (1994:1194). Av bestämmelsen framgår att

förskolechefen i likhet med rektorn i andra skolformer har ett särskilt ansvar för barn som har behov av särskilt stöd också får det.

Förslaget behandlas i avsnitt 7.4.

Modersmål

10 § Förskolan ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Paragrafen är ny för förskolan och motsvarar det som i dag anges i Läroplanen för förskolan (Lpfö 98), 1. Förskolans värdegrund och uppdrag, avsnittet Förskolans uppdrag

Föräldrasamarbete och utvecklingssamtal

11 § Personalen ska föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Minst en gång per halvår ska personalen och barnets vårdnadshavare därutöver genomföra ett samtal om barnets utveckling och lärande (utvecklingssamtal). Förskollärare har det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalet.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen reglerar förskolepersonalens skyldighet att genom utvecklingssamtal och samtal i annan form lämna information till barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. En motsvarande reglering har hittills funnits endast i 1998 års läroplan för förskolan (se avsnitt 2.4 i bilagan till förordningen [SKOLFS 1998:16] om läroplan för förskolan).

Enligt den nya bestämmelsen har personalen en skyldighet att föra fortlöpande samtal med barnets vårdnadshavare om barnets utveckling. Sådana samtal kan föras exempelvis i samband med att barnet hämtas eller lämnas i förskolan. Därutöver ska personal och vårdnadshavare minst en gång per halvår genomföra

ett utvecklingssamtal där barnets utveckling och lärande såväl i som utanför förskolan ska tas upp. Det övergripande ansvaret för utvecklingssamtalen ligger alltid på en förskollärare. Det får dock anses naturligt att den eller de i personalen som bäst känner barnet genomför utvecklingssamtalen i praktiken, oavsett vilken yrkeskategori de tillhör.

Förskola med offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

12 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i förskola kommer till stånd för alla barn i kommunen som ska erbjudas förskola och vars vårdnadshavare önskar sådan utbildning.

Hemkommunen kan fullgöra sina skyldigheter också genom att erbjuda barnet motsvarande utbildning i fristående förskola.

Om det finns särskilda skäl, får hemkommunen komma överens med en annan kommun om att denna i sin förskola ska ta emot barn vars utbildning hemkommunen ansvarar för.

Första stycket motsvarar till viss del 2 a kap. 1 § första stycket i 1985 års skollag. I denna lag har dock innebörden av det ansvar som läggs på kommunerna preciserats till att se till att förskola kommer till stånd för alla barn i kommunen som ska erbjudas förskola och vars vårdnadshavare önskar det. Vidare ligger detta ansvar alltid på den kommun som är barnets hemkommun enligt 28 kap. 5 §.

Andra stycket motsvarar till viss del 2 a kap. 7 § andra stycket i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 32 och s. 46). För att hemkommunen ska anses ha fullgjort sin skyldighet genom att erbjuda plats i en fristående förskola ska verksamheten där motsvara den som ska erbjudas i förskola med offentlig huvudman. Barnets vårdnadshavare behöver således inte acceptera ett erbjudande om plats i en fristående förskola med

sådana konfessionella inslag i verksamheten som inte får finnas i förskola med offentlig huvudman.

Bestämmelsen i *tredje stycket* är främst avsedd för situationer där de geografiska förhållandena medför att förskola i en annan kommun än hemkommunen för vissa barn leder till betydligt kortare resväg. Om det blir aktuellt med en sådan överenskommelse innebär detta att hemkommunen ingår avtal med en annan kommun om att denna ska ta emot de berörda barnen i sin förskola. Det är i sådana fall inte fråga om ett entreprenadförhållande. Bestämmelser om entreprenad finns i 21 kap.

Mottagande i annan kommun

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskola med offentlig huvudman i en annan kommun än hemkommunen, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens förskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot ett sådant barn ska den inhämta yttrande från barnets hemkommun.

Efter önskemål av barnets vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskola ta emot ett barn från en annan kommun.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelser finns däremot sedan tidigare för andra skolformer, bl.a. grundskolan (jfr 4 kap. 8 och 8 a §§ i 1985 års skollag samt i denna lag 9 kap. 22–24 §§).

Enligt *första stycket* är en kommun skyldig att ta emot ett barn från en annan kommun i sin förskola om det finns särskilda skäl med hänsyn till barnets förhållanden. När det gäller barn i förskoleåldern kan bedömningen av om sådana särskilda skäl föreligger bli något annorlunda än för elever i grundskolan. Situationen för ett barn i förskoleåldern är i högre grad beroende av vårdnadshavarnas situation. Eftersom det inte finns någon motsvarighet till skolskjuts kan sådana omständigheter som var vårdnadshavare arbetar och deras färdväg till arbetet påverka bedömningen av om det föreligger särskilda skäl för barnet att få gå

i en annan kommuns förskola. Bestämmelsen innebär dock inte att barn som bor växelvis hos föräldrar i olika kommuner ska erbjudas att växelvis gå i de olika kommunernas förskolor. Ett annat skäl kan också i vissa fall vara att ett barn som tillhör någon av de nationella minoriteterna bara kan få tillgång till minoritetsspråkig förskola i annan kommun än i hemkommunen.

Av *andra stycket* framgår att en kommun inte är förhindrad att i andra fall än som avses i första stycket ta emot ett barn från en annan kommun i sin förskola.

Erbjudande av plats

14 § När vårdnadshavare har anmält önskemål om förskola med offentlig huvudman ska kommunen erbjuda barnet förskola inom fyra månader.

Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl har behov av särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola ska skyndsamt erbjudas förskola.

Paragrafens *första stycke* motsvarar i sak 2 a kap. 7 § första stycket i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 46). Till skillnad från 1985 års lag anges dock uttryckligen att fyra månader är den tid som kan anses rimlig för att anordna plats i förskola. Tidigare framgick detta endast av förarbetsuttalanden (prop. 1993/94:11 s. 46). Statens skolinspektion utövar tillsyn över hur kommunerna fullgör bl.a. sin skyldighet enligt denna paragraf. Skolinspektionen får enligt 24 kap. 12 § förelägga en kommun som inte följer t.ex. denna föreskrift att fullgöra sina åligganden. Av 24 kap. 29 § följer att ett sådant föreläggande får förenas med vite.

Bestämmelsen i *andra stycket* saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Den förtydligar att förtur ska ges till barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av förskola.

Placering vid en förskoleenhet

15 § Ett barn ska erbjudas plats vid en förskoleenhet så nära barnets eget hem som möjligt. Skälig hänsyn ska tas till barnets vårdnadshavares önskemål.

Paragrafen motsvarar i sak 2 a kap. 8 § i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 47). Tidigare angavs uttryckligen att kommunen vid erbjudande av plats får beakta vad som krävs för att effektivt utnyttja lokaler och andra resurser. Någon saklig ändring är dock inte avsedd. Kommunen får således även i fortsättningen vid erbjudande av plats vid en förskoleenhet beakta vad som krävs för ett effektivt resursutnyttjande.

Avgifter

16 § En kommun får ta ut avgift för plats i förskola som den anordnar. De avgifter som tas ut ska vara skäliga.

Från och med höstterminen det år barnet fyller tre år får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 525 timmar om året.

För barn som erbjudits förskola enligt 8 § får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 2 a kap. 10 § första stycket i 1985 års skollag med språkliga och redaktionella ändringar.

Andra och tredje styckena motsvarar 2 a kap. 10 § andra stycket i 1985 års skollag.

Interkommunal ersättning

17 § En kommun som i sin förskola har ett barn från en annan kommun ska av hemkommunen ersättas för sina kostnader för barnets utbildning om mottagandet grundar sig på 13 § första stycket.

Även i de fall som avses i 13 § andra stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om något annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskola. Om ett barn har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelser finns däremot sedan tidigare för andra skolformer, bl.a. grundskolan (jfr 4 kap. 8 och 8 a §§ i 1985 års skollag samt i denna lag 9 kap. 30 §).

Enligt *första stycket* ska den mottagande kommunens kostnader ersättas i de fall ett barn har tagits emot med stöd av 13 § första stycket. Eftersom förhållandena kan variera avsevärt från fall till fall är det inte möjligt att i lagtexten precisera hur ersättningen ska regleras. Givetvis bör kommunerna komma överens om ersättningen. Någon särskild ordning för att avgöra tvister om interkommunal ersättning föreskrivs inte i skollagen, utan en tvist som inte kan lösas på annat sätt får ytterst avgöras av domstol.

I *andra stycket* regleras rätten för den mottagande kommunen till ersättning i de fall som 13 § andra stycket. Bestämmelsen har samma innebörd som motsvarande bestämmelse för grundskolan (se författningskommentaren till 9 kap. 31 §).

Fristående förskola

Mottagande

18 § Varje fristående förskola ska vara öppen för alla barn som ska erbjudas förskola om inte den kommun där förskoleenheten är belägen medger undantag med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 22 § andra stycket andra meningen.

Av *första stycket* framgår att fristående förskolor ska vara öppna för alla barn som enligt 5–8 §§ ska erbjudas förskola, om inte den kommun där den fristående förskolan är belägen medger undantag med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär. Sådana undantag kan avse exempelvis att en fristående förskola får begränsa sin verksamhet till barn vilkas föräldrar är medlemmar i ett föräldrakooperativ eller till barn till anställda hos ett visst företag. Det kan också vara fråga om en fristående förskola som särskilt riktar sig till barn som är i behov av särskilt stöd. Ett motsvarande öppenhetskrav har hittills utgjort ett villkor för kommunens skyldighet att lämna bidrag till enskilda förskolor enligt 2 a kap. 17 § första stycket 2 i 1985 års skollag (se bet. 2005/06:UbU13 s. 50).

Av *andra stycket* framgår att öppenhetskravet inte gäller barn med ett omfattande stödbehov, om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för det särskilda stödet på grund av att betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter skulle uppstå för kommunen. Motsvarande reglering för förskoleklassen och grundskolan finns i 8 kap. 17 § respektive 9 kap. 32 §.

Urval

19 § Om det inte finns plats för alla sökande till en förskoleenhet, ska urvalet göras på grunder som den kommun där förskoleenheten är belägen godkänner.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen reglerar hur urvalet ska gå till när det inte finns plats för alla sökande till en fristående förskola. Avsikten är att urvalsgrunderna ska granskas av lägeskommunen i samband med dess prövning av huvudmannens ansökan om godkännande enligt 2 kap. 6 § andra stycket.

Avgifter

20 § Avgifter som huvudmannen för en fristående förskola tar ut får inte vara oskäligt höga.

Från och med höstterminen det år barnet fyller tre år får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 525 timmar om året.

För barn som ska erbjudas förskola enligt 8 § får avgiften bara avse den del av verksamheten som överstiger 15 timmar i veckan.

Paragrafen reglerar avgiftssättningen i fristående förskolor. Kravet att avgifterna i en fristående förskola inte får vara oskäligt höga i jämförelse med avgifterna i lägeskommunens förskola är inte nytt, men är i 1985 års skollag utformat som ett villkor för kommunens bidragsskyldighet (se 2 a kap. 17 § andra stycket i 1985 års skollag). Någon ändring i sak är inte avsedd.

Av *andra* och *tredje styckena* framgår att samma regler om avgiftsfrihet för viss verksamhet som gäller för förskola med offentlig huvudman också gäller för fristående förskolor.

Ersättning från hemkommunen

21 § Barnets hemkommun ska lämna bidrag till huvudmannen för varje barn vid förskoleenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. omsorg och pedagogisk verksamhet,
2. pedagogiskt material och utrustning,
3. måltider,
4. administration,
5. mervärdesskatt, och
6. lokalkostnader.

Därutöver ska bidrag (tilläggsbelopp) lämnas för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskola.

Paragrafens *första stycke* motsvaras till viss del av 2 a kap. 17 a § första och andra stycket i 1985 års skollag. Skollagsberedningens förslag utgår från den lydelse 2 a kap. 17 a § i 1985 års skollag ges genom riksdagens beslut med anledning av prop. 2008/09:115 *Barnomsorgspeng och allmän förskola även för treåringar*. Dessutom har de ändringar som regeringen föreslagit i prop. 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor* beaktats.

Andra stycket motsvarar till viss del 2 a kap. 17 a § tredje stycket andra meningen i 1985 års skollag.

22 § Bidragsskyldigheten enligt 21 § gäller bara i den omfattning som barnet ska erbjudas förskola enligt 4–8 §§.

Bidraget ska i förekommande fall minskas med det belopp som huvudmannen tar ut i avgift enligt 20 §.

Enligt *första styckets första mening*, som inte har någon motsvarighet i 1985 års skollag, är hemkommunen inte skyldig att lämna bidrag till en fristående förskola för ett barn i andra fall eller i större utsträckning än som omfattas av hemkommunens ansvar enligt 4–8 §§.

Andra stycket saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Avsikten är inte att möjliggöra en sänkning av bidragen om huvudmannen för en fristående förskola tar ut lägre avgifter på grund av arbetsinsatser av föräldrarna (jfr bet. 2005/06:UbU13 s. 48).

23 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 21 § när bidraget avser ett barn som ska erbjudas förskola enligt 28 kap. 2 § eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 §.

Paragrafen motsvarar 2 a kap. 17 a § i 1985 års skollag (se prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16 s. 83).

Insyn, uppföljning och utvärdering

24 § Den kommun där förskoleenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten vid en fristående förskola. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där förskoleenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelser finns däremot sedan tidigare för fristående skolor som motsvarar andra skolformer för barn och ungdom (se 9 kap. 11 § andra stycket i 1985 års skollag). Bestämmelsen har samma innebörd som motsvarande bestämmelser för t.ex. grundskolan (se författningskommentaren till 9 kap. 37 §).

8 kap. Förskoleklassen

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om förskoleklassen (2–11 §§),
- särskilda bestämmelser om förskoleklass med offentlig huvudman (12–16 §§), och
- särskilda bestämmelser om förskoleklass vid en fristående skola och annan förskoleklass med enskild huvudman (17–21 §§).

Paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Förskoleklassen ska stimulera elevers utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Förskoleklassen ska utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Paragrafen motsvarar delvis 2 b kap. 1 § i 1985 års skollag.

I *första stycket* anges syftet med utbildningen i förskoleklassen. Avsikten är att ytterligare övergripande mål ska anges i läroplanen (se 1 kap. 11 §).

Andra stycket innehåller föreskrifter om utformningen av utbildningen i förskoleklassen. Bestämmelsen bör ses som ett övergripande mål som förskoleklassen ständigt ska sträva mot.

Läsår och terminer

3 § Utbildningen i förskoleklassen delas in i läsår. Varje läsår består av en hösttermin och en vårtermin.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Huvudmannen beslutar när läsår och terminer ska börja och sluta.

Erbjudande och information om utbildningen

4 § Förskoleklassen är avsedd för barn som ännu inte har börjat någon utbildning för fullgörande av skolplikten.

Hemkommunen ska informera vårdnadshavare om förskoleklassen och syftet med denna samt verka för att barnen deltar i den.

Första stycket motsvarar delvis 2 b kap. 2 § första stycket i 1985 års skollag såvitt gäller förskoleklass med offentlig huvudman. Bestämmelsen anger en övre åldersgräns för att få utbildning i förskoleklassen genom anknytningen till fullgörande av skolplikten. Detta innebär att barn som har nått skolpliktig ålder, men har medgetts att påbörja utbildning för fullgörande av skolplikten ett år senare, har rätt till utbildning i förskoleklassen. Samtidigt utesluts barn som har påbörjat en utbildning för fullgörande av skolplikten ett år före skolpliktens inträde. Denna bestämmelse jämförd med 6 kap. 10 och 11 §§ samt 7 kap. 4 § innebär att det är barnets vårdnadshavare som väljer om barnet ska gå i förskola eller förskoleklass, eller i grundskola eller en motsvarande skolform, under höstterminen det år barnet fyller sex år och vårterminen följande år.

Andra stycket motsvarar i sak 2 b kap. 3 § andra stycket i 1985 års skollag när det gäller verksamhet med offentlig huvudman. Här är det dock barnets hemkommun som ska ansvara för informationen, som ska avse även verksamhet med enskild

huvudman. Vilken kommun som är barnets hemkommun följer av 28 kap. 2 §.

5 § Barn som är bosatta i Sverige ska erbjudas förskoleklass från och med höstterminen det år de fyller sex år. Barn får tas emot tidigare.

Paragrafen motsvarar delvis 2 b kap. 2 § första och andra stycket i 1985 års skollag när det gäller förskoleklass med offentlig huvudman.

Vilka barn som ska anses bosatta i landet framgår av 28 kap. 2 §. Vidare anges uttryckligen att en huvudman får ta emot barn tidigare än höstterminen det år barnet fyller sex år. Det finns således möjlighet för huvudmännen att vara flexibla i mottagandet av yngre barn.

Tester och prov

6 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Enligt bestämmelsen får tester och prov varken användas som behörighetskrav vid antagning av elever, eller som urvalsgrund om det finns fler sökande än platser eller för fortsatt utbildning vid en skolenhet. Med "antagning" avses också mottagande och placering vid en skolenhet. Bestämmelsen gäller även fördelning av elever på undervisningsgrupper. Paragrafen ger inte regeringen möjlighet att medge undantag från förbudet mot tester och prov som antagnings- eller urvalsgrund (jfr 1 kap. 3 § förordningen [1996:1206] om fristående skolor).

Omfattning

7 § Förskoleklassen ska omfatta minst 525 timmar under ett läsår.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 b kap. 2 § första stycket andra meningen i 1985 års skollag såvitt gäller förskoleklass med offentlig huvudman. Här anges dock att utbildningen ska omfatta minst 525 timmar per *läsår* till skillnad mot om *året* i 1985 års lag. Ändringen innebär i praktiken inte någon avgörande skillnad eftersom huvudmannen enligt 3 § själv beslutar när ett läsår slutar och börjar.

Avgifter

8 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Paragrafen motsvarar huvudregeln för förskoleklass med offentlig huvudman i 2 b kap. 5 § och för motsvarande verksamhet med enskild huvudman i 2 b kap. 10 d §§ i 1985 års skollag. Utbildning i förskoleklassen är avgiftsfri på samma sätt som i grundskolan och motsvarande skolformer. Detta gäller även om utbildningen omfattar mer än 525 timmar per läsår eller om ett barn tas emot före höstterminen det år det fyller sex år. Denna ordning motsvarar vad som i praktiken gäller i de flesta fall en kommun erbjuder utbildning i förskoleklass utöver vad den är skyldig att erbjuda.

I *andra stycket* införs termen lärverktyg som en mer tidsenlig och adekvat beskrivning av de läromedel och den utrustning som används för att eleverna ska nå utbildningens mål.

Bestämmelsen i *tredje stycket* är ny när det gäller verksamhet med offentlig huvudman. Den förtydligar att avgiftsförbudet

även omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.3.

9 § Utan hinder av 8 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen innebär undantag från huvudregeln i 8 § att utbildningen ska vara avgiftsfri.

Bestämmelsen i *första stycket* är ny för förskoleklassen, men har för grundskola med offentlig huvudman sin motsvarighet i 4 kap. 4 § tredje meningen i 1985 års skollag. Till skillnad mot 1985 års lag omfattas här utbildning som bedrivs av en enskild huvudman direkt av bestämmelsen.

Av *andra stycket* framgår att det finns ett utrymme för att i viss mån låta kostnader för skolresor, utflykter eller liknande aktiviteter ersättas av elevens vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever, oavsett om vårdnadshavare väljer att bidra eller inte, och ersättningen från vårdnadshavare får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.3.

Modersmål

10 § Förskoleklassen ska medverka till att barn med annat modersmål än svenska får möjlighet att både utveckla det svenska språket och sitt modersmål.

Paragrafen är ny för förskoleklassen och motsvarar vad som enligt 7 kap. 11 § gäller för förskolan.

Utvecklingsamtal

11 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om elevens utveckling och lärande.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Av bestämmelsen framgår att utvecklingsamtal ska hållas i förskoleklassen och hur ofta det minst ska ske. En allmän bestämmelse om fortlöpande information till eleven och elevens vårdnadshavare finns i 3 kap. 4 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.4.

Förskoleklass med offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

12 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i förskoleklass kommer till stånd för alla barn i kommunen som önskar sådan utbildning. Av 2 kap. 4 § första stycket framgår att staten är huvudman för förskoleklass vid en skolenhet med specialskola eller sameskola.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att kommunen anordnar förskoleklass i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för samtliga i kommunen som är berörda.

Om det finns särskilda skäl får hemkommunen komma överens med någon annan kommun om att denna i sin förskoleklass ska ta emot barn vars utbildning hemkommunen ansvarar för.

Paragrafen reglerar skyldigheten att se till att förskoleklass kommer till stånd. I 1985 års skollag regleras denna skyldighet i 2 b kap. 2 § första stycket första meningen. Förevarande paragraf

har samma utformning som motsvarande bestämmelser för grundskolan i 9 kap. 22 §.

Av *första* och *andra styckena* följer att hemkommunen alltid måste vara beredd att tillhandahålla utbildning i förskoleklass i egen regi till alla barn som har rätt till sådan utbildning och vars vårdnadshavare önskar det. Väljer ett barns vårdnadshavare att låta barnet få utbildning som anordnas av en annan huvudman är hemkommunen inte skyldig att anordna utbildning för barnet. Om barnet av någon anledning inte avser att fortsätta sin utbildning hos en annan huvudman är hemkommunen återigen skyldig att ta emot barnet i sin förskoleklass.

Bestämmelserna innebär vidare att hemkommunen inte kan neka att i sin förskoleklass ta emot någon som har rätt att gå i förskoleklass och som önskar utnyttja sin rätt. Hemkommunen kan således inte hänvisa någon till förskoleklass med annan huvudman i eller utanför kommunen. Den enda situation, när ett barns hemkommun inte är skyldig att ta emot barnet i sådan förskoleklass som kommunen själv bedriver, framgår av paragrafens tredje stycke.

Bestämmelsen i *tredje stycket* är främst avsedd för situationer där de geografiska förhållandena medför att utbildning i en annan kommun än hemkommunen för vissa elever leder till betydligt kortare resväg (jfr prop. 1990/91:115 s. 72?). Om det blir aktuellt med en sådan överenskommelse innebär detta att hemkommunen ingår avtal med en annan kommun om att denna ska ta emot de berörda barnen som elever i sin förskoleklass. Det är i sådana fall inte fråga om ett entreprenadförhållande. Bestämmelser om entreprenad finns i 21 kap.

Mottagande i annan kommun

13 § Ett barn har rätt att bli mottaget i förskoleklass med offentlig huvudman i en annan kommun än den som ska svara för barnets utbildning, om barnet med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den

kommunens förskoleklass. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot ett sådant barn ska den inhämta ett yttrande från elevens hemkommun.

Efter önskemål av en elevs vårdnadshavare får en kommun även i annat fall i sin förskoleklass ta emot en elev från en annan kommun.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen är ny för förskoleklassen. En motsvarande bestämmelse finns däremot i 1985 års skollag för grundskola med offentlig huvudman (jfr 4 kap. 8 § första stycket i 1985 års skollag och i denna lag 9 kap. 23 §).

Bestämmelsen i *första stycket* ger en rätt för barnet att gå i förskoleklass med en annan kommun som huvudman om de förutsättningar som anges är uppfyllda. Prövningen ska göras av den kommun där barnet önskar gå i förskoleklass i stället för i sin hemkommun. Den andra kommunen ska inhämta yttrande från barnets hemkommun. Det är barnets förhållanden som ska prövas.

Bestämmelsen kan bli tillämplig för barn som av olika skäl rent faktiskt vistas längre eller kortare tid i en annan kommun än hemkommunen, t.ex. ett barn som är familjehemsplacerat i en kommun men folkbokfört i en annan kommun. Den kan också bli tillämplig i situationer där familjens bosättning gör det betydligt enklare att ta sig från bostaden till en skolenhet med förskoleklass i en annan kommun än hemkommunen. Även föräldrarnas möjligheter att skjutsa barnet måste beaktas särskilt eftersom deltagande i förskoleklass inte ger laglig rätt till skolskjuts. Vid bedömningen av om det föreligger särskilda skäl för mottagande i en annan kommuns förskoleklass finns det skäl att särskilt beakta barnens lägre ålder och mognad. Frågan om ersättning från hemkommunen ska däremot inte beaktas vid bedömningen enligt förevarande paragraf.

I bedömningen måste också beaktas vid vilken skolenhet den andra kommunen avser att placera barnet med tillämpning av bestämmelserna i 14 §. Om mottagandet i en annan kommun än hemkommunen innebär t.ex. betydligt kortare resväg bara med placering vid en viss skolenhet, måste det stå klart att barnet

också placeras vid den skolenheten för att särskilda skäl ska föreligga. Även barnets fortsatta skolgång i grundskolan måste vägas in. Skälet för detta är den nya huvudregeln i 9 kap. 28 § fjärde stycket som innebär att den som har blivit placerad vid en viss skolenhet också har rätt att fortsätta sin grundskoleutbildning där.

Bestämmelsen i *andra stycket* klargör att en kommun utan hinder av den kommunalrättsliga lokaliseringsprincipen får ta emot barn från andra kommuner i sin förskoleklass också i andra fall än då barnet har särskilda skäl att få gå i förskoleklass i en annan kommun än hemkommunen. Någon skyldighet för kommunen att ta emot ett barn som inte har sådana särskilda skäl finns dock inte.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.5.

14 § En elev som har tagits emot i en kommuns förskoleklass ett visst läsår ska få gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen är ny för förskoleklassen, men har samma innebörd som motsvarande bestämmelse för grundskolan (se 9 kap. 26 §).

Placering vid skolenhet

15 § Ett barn ska placeras vid den av kommunens skolenheter som barnets vårdnadshavare önskar. Om den önskade placeringen skulle medföra att ett annat barns berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera barnet vid en annan skolenhet.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera barnet vid en annan skolenhet om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Paragrafen reglerar vid vilken skolenhet inom kommunen som ett barn ska placeras. I 1985 års skollag regleras denna fråga i 2 b kap. 3 § första stycket.

Av *första stycket* framgår att kommunen vid placering av en elev i första hand ska utgå från elevens vårdnadshavares önskemål. Ett önskemål om placering vid en viss skolenhet får emellertid inte gå ut över någon annans berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet. Detta blir aktuellt när en annan elevs vårdnadshavare inte har framfört något önskemål om placering vid en viss skolenhet. Tillämpningen av motsvarande reglering för grundskolan i 4 kap. 6 § tredje stycket i 1985 års skollag kan i viss mån tjäna som vägledning (jfr prop. 1992/93:230 s. 73). Det måste dock beaktas att elever i förskoleklassen saknar rätt till skolskjuts.

Bestämmelsen i *andra stycket* möjliggör för kommunen att frångå vårdnadshavares önskemål om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Utgångspunkten är att det stöd som en elev behöver ska ges enligt 3 kap. 5–9 §§ på den skolenhet där eleven har placerats enligt första stycket. Om en elev under utbildningen får behov av så omfattande stödinsatser att dessa inte kan ges vid den skolenheten utan att betydande ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen får eleven flyttas till en annan skolenhet i kommunen där behovet av stöd kan tillgodoses.

Om det blir aktuellt att flytta en elev till en annan skolenhet på grund av elevens behov av särskilt stöd ska ett beslut om placering vid annan skolenhet fattas enligt förevarande paragraf. Ett beslut om åtgärdsprogram enligt 3 kap. 9 § kan inte innebära byte av skolenhet.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.6.

Interkommunal ersättning

16 § En kommun som i sin förskoleklass har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång grundar sig på 13 § första stycket.

Även i de fall som avses i 13 § andra stycket ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Regleringen har utformats på samma sätt som motsvarande bestämmelser om interkommunal ersättning i grundskolan (se 9 kap. 31 § och författningskommentaren till den paragrafen).

Enligt paragrafen ska den mottagande kommunens kostnader ersättas i de fall en elev har tagits emot med stöd av 13 § första stycket. Eftersom förhållandena kan variera avsevärt från fall till fall är det inte möjligt att i lagtexten precisera hur ersättningen ska beräknas. Givetvis bör kommunerna komma överens om ersättningen. Någon särskild ordning för att avgöra tvister om interkommunal ersättning föreskrivs inte i skollagen, utan en tvist som inte kan lösas på annat sätt får ytterst avgöras av domstol.

Av paragrafen följer att det inte finns någon skyldighet att ge interkommunal ersättning om en elev går kvar under läsåret enligt 14 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 8.5.

Fristående förskoleklass

Mottagande

17 § Varje fristående förskoleklass ska vara öppen för alla som ska erbjudas utbildning i förskoleklassen. Utbildningen får dock begränsas till att avse elever som är i behov av särskilt stöd för sin utveckling.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 19 § andra stycket.

Paragrafen motsvaras delvis av 2 b kap. 7 § i 1985 års skollag.

Enligt bestämmelsen gäller som huvudregel att varje fristående förskoleklass ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i förskoleklassen. En i huvudsak motsvarande bestämmelse gäller för grundskolan (se författningskommentaren till 9 kap. 32 §).

Urval

18 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet med förskoleklass, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Bestämmelsen handlar om hur urvalet ska gå till när det inte finns plats för alla sökande. En i sak motsvarande reglering finns för grundskolan (se författningskommentaren till 9 kap. 33 §).

Bidrag från hemkommunen

19 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. måltider,

4. elevhälsa,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen förskoleklass.

Paragrafen motsvarar i sak delvis 2 b kap. 10 b § i 1985 års skollag med de ändringar som föreslås i regeringens proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*. Något särskilt beslut om rätt till bidrag ska dock inte längre fattas. Rätten till bidrag följer i stället av Statens skolinspektions eller lägeskommunens beslut om godkännande enligt 2 kap. 6 §. Kostnader för elevhälsa ingår här som en särskild post i grundbeloppet, eftersom huvudmannens skyldighet att anordna elevhälsa i Skollagsberedningens förslag även omfattar förskoleklassen. Någon skillnad i sak jämfört med förslaget i prop. 2008/09:171 är dock inte avsedd. Angående den närmare innebörden av bestämmelserna i övrigt hänvisas till prop. 2008/09:171. Riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag i prop. 2008/09:171 väntas under våren 2009. Regeringen föreslår i den nämnda propositionen att ändringarna i 1985 års skollag ska träda i kraft den 1 januari 2010.

20 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 19 § när bidraget avser en elev som har rätt till utbildning i förskoleklass enligt 28 kap. 2 § eller föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 §.

Paragrafen motsvarar 2 b kap. 10 b § tredje stycket i 1985 års skollag (se prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16 s. 83).

Insyn, uppföljning och utvärdering

21 § Den kommun där skolenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

Paragrafen motsvaras av 9 kap. 11 § andra stycket i 1985 års skollag. I paragrafen regleras kommunens rätt till insyn och den enskilde huvudmannens skyldighet att delta i uppföljning och utvärdering som utförs av den kommun där skolenheten ligger.

9 kap. Grundskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om grundskolan (2–21 §§),
- särskilda bestämmelser om grundskola med offentlig huvudman (22–31 §§), och
- särskilda bestämmelser om fristående grundskola (32–37 §§).

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Grundskolan ska ge eleverna kunskaper och värden och utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Utbildningen ska utformas så att den bidrar till personlig utveckling samt förbereder eleverna för aktiva livsval och ligger till grund för fortsatt utbildning.

Utbildningen ska även utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap och ger en god grund för ett aktivt deltagande i samhällslivet.

Paragrafen motsvarar delvis 4 kap. 1 § i 1985 års skollag.

I paragrafens *första stycke* anges syftet med utbildningen i grundskolan. Övergripande mål för utbildningen finns angivna i 1 kap. 1 §. Avsikten är att ytterligare övergripande mål ska anges i läroplanen och att preciserade kunskapskrav ska finnas för varje ämne.

I *andra stycket* finns bestämmelser om utformningen av utbildningen i grundskolan. I den delen utgör paragrafen ett mål som skolan ständigt ska sträva mot. Allmänna bestämmelser om utformningen av utbildningen finns i 1 kap. 2 §.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.2.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Grundskolan ska ha nio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 3 § första och andra styckena i 1985 års skollag såvitt avser grundskola med offentlig huvudman. Här omfattas emellertid även fristående grundskolor av regleringen.

Ämnen

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, och
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val och skolans val. Undervisningen i elevens val och skolans val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen. Som skolans val får även erbjudas ett lokalt tillval, om den myndighet som regeringen bestämmer har godkänt en plan för undervisningen.

I paragrafen anges vilka ämnen som den obligatoriska verksamheten i grundskolan ska omfatta.

I *första stycket* anges de ämnen som undervisningen ska omfatta. Uppräkningen av ämnen motsvaras av vad som i dag anges

i den timplan som finns i bilaga 3 till 1985 års skollag. Samtliga elever ska få undervisning i dessa ämnen, oavsett om utbildningen bedrivs av en offentlig huvudman eller vid en fristående skola.

Vad som anges i *andra* och *tredje styckena* om språkval, modersmålsundervisning, elevens val och skolans val träffar också all grundskoleutbildning. Avsikten är att regeringen, liksom hittills, ska meddela närmare bestämmelser om språkval, modersmålsundervisning, elevens val och skolans val. Ett bemyndigande som möjliggör detta finns i 9 kap. 6 § 1.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 6 665 timmar. Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga x.

Bestämmelsen motsvaras delvis av vad som anges i bilaga 3 till 1985 års skollag. Den totala undervisningstiden för varje elev under de nio årskurser som grundskolan enligt 9 kap. 3 § ska omfatta ska vara minst 6 665 timmar. I timplanen finns bestämmelser om undervisningstid för varje ämne eller annan verksamhet. Timplanen ska gälla för såväl skolor med kommunal huvudman som skolor med enskild huvudman. Timplanen fogas som bilaga x till den nya skollagen och är densamma som i bilaga 3 till 1985 års skollag (se vidare förarbetena till timplanen i 1985 års skollag, prop. 1992/93:220 s. 63 f., 1997/98:6 s. 70 och 1999/2000:68 s. 16).

Av 6 kap. 16 § andra stycket följer att den obligatoriska verksamheten i grundskolan får omfatta högst 190 dagar per läsår och åtta timmar eller, i de två lägsta årskurserna, sex timmar per dag. Obligatorisk verksamhet får, enligt samma paragraf, inte förläggas till lördagar, söndagar eller helgdagar.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§,
2. avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning och för särskilda utbildningar,
3. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § (anpassad studiegång) och 6 kap. 9 § andra stycket (integrerad undervisning), om det finns särskilda skäl, och
4. undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att på vissa särskilt angivna områden meddela föreskrifter.

Bemyndigandet i *första stycket första punkten* kan bli aktuellt för bl.a. undervisning i modersmål. *Andra punkten* motsvarar delvis 4 kap. 3 a § 2 i 1985 års skollag såvitt avser avvikelser från timplanen för grundskola med offentlig huvudman. Regeringen har använt sig av det nämnda bemyndigandet när det gäller förberedande dansutbildning, se förordningen (1999:250) om förberedande dansutbildning. Här omfattar bemyndigandet också föreskrifter som gäller motsvarande särskilda utbildningar i fristående grundskolor. Därutöver ger bemyndigandet stöd för att meddela föreskrifter som innebär avvikelser från timplanen och bestämmelserna om ämnen m.m. för fristående grundskolor med särskild pedagogisk inriktning.

För fristående grundskolor finns dessutom en särskild möjlighet att begränsa sin verksamhet till utbildning som är särskilt anpassad för vissa elever enligt föreskrifter som meddelas av regeringen, se 9 kap 32 §. Om det inte finns plats för alla sökande till en fristående grundskola, är utgångspunkten att urvalet ska ske efter grunder som har godkänts av Statens skolinspektion, se 9 kap. 33 § första stycket. För sådana särskilda utbildningar som avses i förevarande paragrafs andra punkt finns dock ett särskilt bemyndigande för regeringen eller den myndig-

het som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vad som ska gälla beträffande urval, se 9 kap. 33 § andra stycket.

Tredje punkten motsvarar i princip 4 kap. 3 a § 3 i 1985 års skollag såvitt avser avvikelser från timplanen för grundskola med offentlig huvudman. När den bestämmelsen infördes angavs som exempel på särskilda skäl en skola som, utöver de valmöjligheter som redan finns, ville göra någon mindre förändring i den förordade timfördelningen. Det kunde avse möjlighet för skolan att anordna anpassad studiegång för elever som åberopade sjukdom eller andra särskilda omständigheter eller att jämka timplanen för enstaka elever (prop. 1992/93:230 s. 66 f.). När det gäller anpassad studiegång följer av 3 kap. 12 § att rektor får besluta om avvikelser från bestämmelserna i 9 kap. 4 § och från timplanen. Vidare finns möjlighet att avvika från dessa när det gäller integrerade elever enligt 6 kap. 9 § andra stycket. Det kan dock finnas andra situationer där det är nödvändigt med avvikelser. Som exempel kan nämnas att det enligt 2 kap. 8 § grundskoleförordningen (1994:1194) är möjligt att avvika från timplanen när det gäller engelskspråkig undervisning. Bemyndigandet gäller här föreskrifter för såväl grundskolor med offentlig huvudman som fristående grundskolor.

Fjärde punkten saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Här bemyndigas regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som möjliggör undantag från skyldigheten att tillämpa timplanen för offentliga och enskilda huvudmän. Förslaget behandlas i avsnitt 9.3.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar i sak, med språkliga och redaktionella justeringar, 2 kap. 9 § grundskoleförordningen (1994:1194) såvitt gäller grundskola med offentlig huvudman respektive 1 a kap. 5 § första stycket förordningen (1996:1206) om fristående skolor såvitt gäller fristående grundskolor.

Bemyndigandet i *tredje stycket* ger möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som preciserar huvudmannens skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Här anges uttryckligen att sådana föreskrifter får innebära en sådan begränsning av huvudmannens skyldighet som i dag framgår av 2 kap. 13 § andra stycket grundskoleförordningen, dvs. att minst fem elever ska erbjudas modersmålsundervisning.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om kursplaner. Sådana föreskrifter får innebära avvikelser för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Paragrafens första mening motsvarar 2 kap. 6 § första stycket grundskoleförordningen (1994:1194). Ytterligare bestämmelser om kursplaner meddelas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Föreskrifterna får innebära avvikelser från bestämmelserna om kursplaner för fristående skolor med särskild pedagogisk inriktning.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter som innebär undantag från första stycket för utbildning från och med årskurs 7 och, om särskilda skäl föreligger, även för utbildning från och med årskurs 4. Sådana föreskrifter får innebära att bestämmelsen i 28 § första stycket om en annan elevs berättigade krav på en placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts.

Paragrafen innehåller bestämmelser om användandet av tester och prov inför antagning eller urval till utbildning. Enligt huvudregeln i *första stycket* ska tester och prov inte förekomma, vare sig som behörighetskrav vid antagning av elever eller urvalsgrund vid fler sökanden än vad det finns platser eller för fortsatt utbildning vid en skolenhet. Med begreppet "antagning" avses också mottagande och placering vid en skolenhet. Bestämmelsen träffar även fördelning av elever på undervisningsgrupper.

Bestämmelsen utgör inte något hinder mot utredningar som föregår en bedömning av om en elev ska tillhöra målgruppen för grundsärskolan eller specialskolan eller utredningar som görs för att fastställa om en elev tillhör målgruppen för en utbildning som riktar sig till elever i behov av särskilt stöd.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som möjliggör användandet av färdighetstester och antagningsprov från och med årskurs 7. Finns särskilda skäl ska sådana urvalsinstrument kunna användas redan från och med årskurs 4. Särskilda skäl kan här t.ex. vara att det handlar om en sedan länge pågående verksamhet och att testerna och proven avser sådant som idag är förenligt med Statens skolverks praxis på området. Användandet av antagningsprov etc. får innebära att en annan elevs rätt till skolplacering nära hemmet åsidosätts. Det bör poängteras att det inte finns några hinder för att inom en

och samma skolenhet anordna såväl sedvanlig utbildning som särskilda profilklasser.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.4.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmältider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Paragrafen motsvaras delvis av bestämmelserna i 4 kap. 4 § och 9 kap. 7 § första stycket i 1985 års skollag.

Av *första stycket* framgår att utbildningen i grundskolan ska vara avgiftsfri. Bestämmelsen har för grundskola med offentlig huvudman sin motsvarighet i 4 kap. 4 § första stycket och 4 kap. 4 a § i 1985 års skollag. Till skillnad mot tidigare omfattas även utbildning som bedrivs av enskild huvudman direkt av bestämmelsen. I övrigt har språket moderniserats utan att någon saklig förändring är avsedd. I 11 § finns en möjlighet att under vissa begränsade förutsättningar frångå denna bestämmelse.

I *andra stycket* införs termen lärverktyg för att ge en mer aktuell och korrekt beskrivning av de läromedel och den utrustning som används för att eleverna ska nå utbildningens mål. Vidare införs ett uttryckligt krav på att de kostnadsfria skolmältider som erbjuds ska vara näringsriktiga.

I *tredje stycket* förtydligas att avgiftsförbudet även omfattar avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet med offentlig huvudman. I 1985 års skollag finns i 9 kap. 7 § andra stycket en motsvarande bestämmelse som gäller fristående skolor.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.5.

11 § Utan hinder av 10 § får förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

I paragrafen regleras undantag från huvudregeln att utbildningen ska vara avgiftsfri. Bestämmelsen i *första stycket* har för grundskola med offentlig huvudman sin motsvarighet i 4 kap. 4 § andra meningen i 1985 års skollag. Språket har moderniserats men någon saklig förändring är inte avsedd. Till skillnad mot tidigare omfattas även utbildning som bedrivs av enskild huvudman nu direkt av bestämmelsen. I *andra stycket* finns en bestämmelse som förtydligar att det finns ett utrymme för att låta kostnader för skolresor, utflykter eller liknande aktiviteter ersättas av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever, oavsett om vårdnadshavarna väljer att bidra eller inte, och ersättningen från vårdnadshavarna får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

I 3 kap. 21 § görs undantag från principen att utbildningen i grundskolan ska vara avgiftsfri. Enligt den bestämmelsen får regeringen meddela föreskrifter om avgifter för den som genomgår provning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.5.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 2 § första och sista stycket grundskoleförordningen (1994:1194).

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Paragrafen motsvarar, med vissa justeringar, 7 kap. 2 § andra – fjärde styckena grundskoleförordningen (1994:1194). Bestämmelsen reglerar innehållet i den skriftliga individuella utvecklingsplan som ska upprättas för varje elev i samband med utvecklingssamtalet.

Av *första stycket* framgår att den individuella utvecklingsplanen ska innehålla dels omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, dels en sammanfattande redogörelse för vilka insatser som behövs för att eleven ska nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt enligt läroplanen. Om eleven riskerar att inte nå de kunskapskrav som anger lägsta godtagbara kunskapsnivå ska detta självfallet framgå av omdömet i ämnet.

I *andra stycket* anges att utvecklingsplanen, förutom den information som är obligatorisk enligt första stycket, även kan innehålla viss annan information om elevens skolgång. Här ges möjlighet att lokalt besluta att utvecklingsplanen ska innehålla omdömen om elevens utveckling inom ramen för läroplanen i

andra avseenden än ämneskunskaper. Det kan exempelvis gälla sådana förmågor som samarbetsförmåga eller förmåga till ansvarstagande för de egna studierna. Vidare framgår att utformningen av den skriftliga information som ges i utvecklingsplanen beslutas lokalt på den enskilda skolan av rektorn.

I *tredje stycket* klargörs att det inte finns något förbud mot att lämna sådan skriftlig information som ska eller kan lämnas vid utvecklingssamtalet också vid andra tillfällen, t.ex. vid ett terminsslut.

Betygsregleringen

Riksdagen har nyligen godkänt regeringens förslag om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. En konsekvens av Skollagsberedningens förslag är att betygsbestämmelserna till skillnad från i dag blir direkt tillämpliga för fristående grundskolor. Riksdagen har också godkänt vad regeringen föreslagit om kursplaner och föreskrifter om kunskapskrav för grundskolan, samt om avskaffande av möjligheten att sätta blockbetyg i grundskolan (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). Även i detta avseende har Skollagsberedningen anpassat sitt förslag till vad som följer av riksdagens beslut.

Betygsättning

14 § Betyg ska sättas i grundskolans ämnen.

Paragrafen motsvarar, med de ändringar som följer av att möjligheten att sätta blockbetyg tas bort samt vissa språkliga förändringar, delar av 7 kap. 3 § första meningen grundskoleförordningen (1994:1194).

15 § Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9 i ämnen som inte har avslutats, och
2. när ett ämne har avslutats.

Paragrafen motsvarar delvis 7 kap. 4 § grundskoleförordningen (1994:1194). Möjligheten att sätta blockbetyg finns dock inte kvar.

16 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Paragrafen anger vilka betygsbeteckningar som ska användas vid betygssättning i grundskolan.

Betyg innan ett ämne har avslutats

17 § När betyg sätts innan ett ämne har avslutats, ska de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den aktuella terminen.

Om en elev inte når upp till de kunskapskrav som bestämts lokalt vid en skolenhet för ett ämne, ska betyg inte sättas i ämnet.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 7 § grundskoleförordningen (1994:1194) med de ändringar som följer av att möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas.

Betyg när ett ämne har avslutats

18 § När betyg sätts efter det att ett ämne avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av de kunskapskrav som har föreskrivits för ämnena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav för betygen A, C och E. Sådana föreskrifter ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 7 kap. 8 § första stycket grundskoleförordningen (1994:1194). Möjligheten att sätta blockbetyg finns dock inte kvar. Dessutom ersätts begreppen ”mål som minst ska uppnås” och ”betygskriterier” av begreppet ”kunskapskrav”, vilket stämmer överens med de riktlinjer för grundskolans läroplan och kursplaner m.m. som riksdagen nyligen har beslutat (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189).

I *andra stycket* anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om vilka kunskapskrav som ska gälla för att få de i bestämmelsen angivna betygen. Föreskrifterna ska precisera vilka kunskaper som ska krävas för varje betyg.

19 § Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen bortses från enstaka kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 9. Med särskilda skäl avses funktionshinder eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.

Paragrafen motsvarar med vissa språkliga justeringar 7 kap. 8 § tredje stycket grundskoleförordningen (1994:1194).

20 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i ett ämne på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges. Av bedömningen kan också framgå de stödåtgärder som har vidtagits.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Paragrafen är ny. Bestämmelsen i första stycket anger att något betyg inte ska sättas när det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens frånvaro. Avsikten är att detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen.

Prövning

21 § Den som vill ha betyg från grundskolan har rätt att genomgå prövning för betyg. Denna kan avse hela utbildningen i grundskolan eller ett eller flera ämnen som ingår i utbildningen. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg i ett avslutat ämne eller slutbetyg från grundskolan.

Bestämmelserna om betygssättning i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla i fråga om prövningen.

Paragrafens *första stycke* motsvarar, med de ändringar som följer av att möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas och med viss språklig justering, 7 kap 16 § första stycket grundskoleförordningen (1994:1194).

I *andra stycket* anges att reglerna om betygssättning i grundskolan ska tillämpas vid prövning för betyg. Bestämmelsen motsvarar i stora delar 7 kap 16 § andra stycket grundskoleförordningen. Bestämmelser om utfärdande av betyg efter prövning etc. bör meddelas i förordning.

Av 3 kap 21 § framgår att regeringen har en möjlighet att meddela föreskrifter om avgifter i samband med prövning för betyg.

Grundskola med offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

22 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i grundskolan kommer till stånd för alla som enligt denna lag har rätt att gå i grundskolan och som inte fullgör sin skolgång på annat sätt.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar grundskola i den omfattning som krävs för samtliga i kommunen som är berörda.

Om det finns särskilda skäl får hemkommunen komma överens med någon annan kommun om att denna i sin grundskola ska ta emot elever vars grundskoleutbildning hemkommunen ansvarar för.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 5 § i 1985 års skollag. Bestämmelserna har förtydligats och även i övrigt språkligt förändrats. Någon saklig förändring har dock inte varit avsedd. Motiven till hittillsvarande bestämmelse finns i prop. 1990/91:115 s. 72 f. Utöver vad som följer av förevarande paragraf har hemkommunen enligt 6 kap. 20 och 21 §§ ett särskilt ansvar för att skolplikten fullförs när det gäller elever i dess egen grundskola och skolpliktiga barn som inte går i kommunens egen grundskola.

Av bestämmelserna i *första* och *andra styckena* följer att hemkommunen alltid måste vara beredd att tillhandahålla utbildning i grundskola i egen regi till alla som har rätt till sådan utbildning. Visar det sig att vissa av eleverna väljer att fullgöra grundskoleutbildningen på annat sätt är hemkommunen inte skyldig att anordna utbildning för dem. Men om dessa elever av någon anledning inte avser att fortsätta en sådan utbildning, är hemkommunen skyldig att ta emot eleven i sin grundskola. Bestämmelserna innebär således att hemkommunen inte kan neka att i grundskolan som den själv bedriver ta emot alla i kommunen som har rätt att gå i grundskolan. Hemkommunen kan inte hänvisa till en fristående skola eller annan utbildning som motsvarar grundskolan i eller utanför kommunen. Den enda situation när en hemkommun inte är skyldig att ta emot i grundskolan som kommunen själv bedriver framgår av tredje stycket.

Möjligheten i *tredje stycket* är främst avsedd för situationer där de geografiska förhållandena medför att grundskoleutbildning i en annan kommun leder till betydligt kortare väg eller skolskjuts för eleverna. Det innebär att hemkommunen avtalar med en annan kommun om att denna i stället för hemkommunen ska svara för de berörda barnens utbildning. Eleverna blir då fullt ut elever i den andra kommunens grundskola.

Vad som avses med hemkommun anges i 28 kap. 7 §.

Mottagande i annan kommun

23 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundskola. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 4 kap. 8 § första stycket i 1985 års skollag. Motiven till den bestämmelsen finns i prop. 1985/86, del A, s. 99 f. Någon ändring i sak är inte avsedd med undantag för att den kommun där barnet önskar fullgöra sin utbildning alltid ska inhämta ett yttrande från elevens hemkommun. Här ges en rätt för barnet att gå i grundskola för vilken den andra kommunen är huvudman om förutsättningarna i bestämmelsen är uppfyllda. Prövningen ska göras av den kommun där barnet önskar fullgöra sin utbildning. Hemkommunens inställning i frågan om ersättning för mottagandet är utan betydelse i frågan om barnet ska tas emot eller inte. Av 26 kap. 11 § följer att ett beslut om mottagande enligt paragrafen får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

24 § Regeringen får meddela föreskrifter om att kommuner får anordna särskild utbildning i sin grundskola. Föreskrifterna får innebära att elever från hela landet i mån av plats ska tas emot på utbildningen.

I paragrafen ges ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om särskilda utbildningar i grundskola med offentlig huvudman. Vidare anges att sådana föreskrifter får innebära riksrekrytering till dessa utbildningar. Bestämmelsen ska ses mot bakgrund av regleringen i 8 § om tester och prov. Färdighetsprov vid antagning till en särskild utbildning med riksrekrytering kan följaktligen endast ske om det är möjligt enligt föreskrifter som har meddelats av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

Bestämmelser om interkommunal ersättning vid mottagande i en annan kommun än i hemkommunen finns i 31 § första stycket.

25 § Efter önskemål av en elevs vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 22 § tredje stycket, 23 § och 24 § i sin grundskola ta emot en elev från en annan kommun.

Bestämmelsen motsvarar delvis 4 kap. 8 a § i 1985 års skollag. Föreskrifter om interkommunal ersättning finns i 31 § andra stycket.

26 § En elev som har tagits emot i en kommuns grundskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Om det för eleven endast återstår ytterligare en årskurs har eleven också rätt att gå kvar sista årskursen.

Paragrafen motsvarar 4 kap. 9 § första stycket i 1985 års skollag. Några språkliga justeringar har gjorts men någon förändring i sak är inte avsedd. Föreskrifter om interkommunal ersättning i den situation som avses i *andra stycket* finns i 31 § första stycket.

Kommunens organisation av sin grundskola

27 § Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundskola beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun ska vidare organisera sin grundskola så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Avsteg härifrån får dock göras om förhållandena är så speciella att det framstår som orimligt att kommunen anordnar skolgång på sådant sätt att eleven kan bo kvar i hemmet under skolgången. Vid denna bedömning ska särskild vikt fästas vid elevens ålder.

En elev i grundskola med offentlig huvudman som till följd av sin skolgång måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Hemkommunen ska svara för detta utan extra kostnader för eleven. Hem-

kommunens skyldighet omfattar dock inte elever som med stöd av 23–25 §§ går i en annan kommuns grundskola eller elever som väljer att gå i en annan skolenhet i hemkommunen än den där de annars skulle ha placerats.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar 4 kap. 6 § första och andra styckena i 1985 års skollag. Motiven till den bestämmelsen finns i prop. 1990/91:115 s. 73. Några språkliga justeringar har gjorts men någon förändring i sak är inte avsedd.

Bestämmelsen i *tredje stycket* har sin motsvarighet i 4 kap. 7 § andra och tredje styckena i 1985 års lag. Här har bestämmelsen formulerats om för att passa terminologin i den nya lagen och tydliggöra att det är frågan om en rättighet för den enskilde. Någon förändring i sak är inte avsedd.

Av 26 kap. 11 § följer att ett beslut om åtgärder för en elev som inte bor hemma får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Placering vid en skolenhet

28 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter som elevens vårdnadshavare önskar. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller
2. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero.

Beslut enligt andra stycket 2 gäller omedelbart om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket 1 eller 2. Detsamma ska gälla den som har tagits emot i förskoleklassen och som ska fortsätta sin utbildning i grundskolan vid samma skolenhet.

I paragrafen regleras hur eleverna ska placeras vid olika skolenheter i grundskola med offentlig huvudman. Den motsvarar delvis bestämmelserna i 4 kap. 6 § andra och tredje styckena i 1985 års skollag. Paragrafen är tillämplig under hela den tid som eleven deltar i utbildningen och inte bara när eleven ska börja i grundskolan.

Av *första stycket* framgår att kommunen vid placering av en elev vid en viss skolenhet i första hand ska utgå från vårdnadshavares önskemål. Ett önskemål om placering vid en viss skolenhet får emellertid inte gå ut över ett annat barns berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet. Detta blir aktuellt i situationer när vårdnadshavare till en annan elev inte har framställt något önskemål om placering. Någon förändring av tillämpningen i förhållande till motsvarande del av 4 kap. 6 § andra stycket i 1985 års skollag är inte avsedd. Motiven till den bestämmelsen finns i prop. 1992/93:230 s. 73.

Enligt bestämmelserna i *andra stycket* får kommunen frånga vårdnadshavares vilja i de situationer som beskrivs där. Bestämmelsen i *andra stycket första punkten* möjliggör för kommunen att frånga vårdnadshavares önskemål om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen. Någon förändring av tillämpningen i förhållande till motsvarande del av 4 kap. 6 § andra stycket i 1985 års skollag är inte avsedd. Enligt uttalande i den ovan nämnda propositionen kan bestämmelsen tillämpas om skolan (i den nya skollagen "skolenheten") inte har plats för alla som vill gå där (prop. 1992/93:230 s. 73). I praxis har denna bestämmelse även tillämpats för en elev med behov av omfattande stödinsatser som inte kan tillgodoses vid den skolenhet där eleven fullgör sin utbildning. Utgångspunkten måste emellertid alltid vara att det stöd som en elev behöver ska ges på den skolenhet där eleven går. En elev som under utbildningen får behov av så omfattande stödinsatser att dessa inte kan ges vid den skolenheten utan att det uppstår betydande ekonomiska svårigheter för kommunen har, enligt Statens skolverks praxis, möjlighet att flytta eleven till en annan skolenhet i

kommunen där behovet av stöd kan tillgodoses. Givetvis ska en sådan åtgärd ske i samråd med vårdnadshavare. Om det inte är möjligt att komma överens i frågan kan kommunen, enligt praxis, flytta en elev till en annan skolenhet mot vårdnadshavares vilja i den beskrivna situationen. Att mot elevens vilja neka en elev placering eller flytta en elev kan givetvis vara ett mycket ingripande beslut för den enskilde. Rättssäkerhetsskäl talar då för att ett sådant beslut ska vara möjligt att överklaga, på samma sätt som beslut enligt andra punkten andra stycket redan idag är möjliga att överklaga. Skollagsberedningen föreslår därför att även beslut om att frångå vårdnadshavarens önskemål på grund av att den önskade placeringen skulle innebära betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för huvudmannen ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Bestämmelser om detta finns i 26 kap. I detta sammanhang bör också betonas att frågor om placering vid eller byte av skolenhet är frågor av sådan art att det krävs att vårdnadshavarna är överens om placeringen. Av praxis från Justitieombudsmannen (JO) och Skolverket framgår också att en skola är skyldig att t.ex. via folkbokföringen kontrollera vem som är vårdnadshavare för ett barn (se t.ex. JO 2001/02 s. 397).

Bestämmelsen i *andra stycket andra punkten* avser situationer då det finns behov av att flytta en elev på grund av att elevens eget beteende påverkar andra elevers trygghet och studiero i sådan omfattning att eleven inte kan gå kvar på skolenheten. Bestämmelsen motsvarar 4 kap 6 § fjärde stycket i 1985 års skollag. Rörande tillämpningen av den bestämmelsen kan hänvisas till motiven till sistnämnda bestämmelse, se prop. 2006/07:69 s. 19 f. där det bl.a. anges att avgörande för att bestämmelsen ska kunna tillämpas är att alla andra möjligheter att åstadkomma en lösning på problemet är uttömda.

Av 26 kap. framgår att ett beslut enligt andra stycket andra punkten om placering vid en annan skolenhet än vårdnadshavare önskar får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

I *tredje stycket* anges att beslut enligt andra stycket 2 gäller omedelbart, såvida inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar om s.k. inhibition i samband med ett överklagande dit.

Bestämmelserna i *fyjärde stycket* är nya. Enligt första meningen får den som blivit placerad på en viss skolenhet som huvudregel gå kvar där de årskurser som finns vid skolenheten med undantag för om bestämmelserna i andra stycket tillämpas. Enligt andra meningen gäller bestämmelsen även den som har blivit mottagen i förskoleklassen. Det innebär att en elev som har tagits emot av en kommun i förskoleklassen vid en viss skolenhet får fortsätta i grundskolan vid skolenheten eller – i förekommande fall – vid den grundskola till vilken förskoleklassen är knuten. På samma sätt som för elever i grundskolan kan emellertid en tillämpning av bestämmelserna i andra stycket innebära att en annan skolenhet blir aktuell. Bestämmelsen innebär att en elev som sökt och tagits in i förskoleklassen vid en skolenhet som ligger längre från hemmet än den skola där eleven placerats ifall inget aktivt val gjorts, vid starten av grundskolan får företräde framför elever som bor nära skolan men inte gått i förskoleklass där. Bestämmelsen i detta stycke har således i dessa fall företräde framför bestämmelsen i första stycket.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.7.

Skolskjuts i hemkommunen

29 § Elever i grundskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem eller som går i en annan kommuns grundskola med stöd av 23–25 §§. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

Enligt *första stycket* har elever i grundskola med offentlig huvudman rätt till skolskjuts om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet. Detta innebär ingen ändring i förhållande till 4 kap. 7 § i 1985 års skollag, dock att bestämmelsen lagtekniskt har utformats som en rättighetsregel.

Rätten till skolskjuts ska bedömas med utgångspunkt från avståndet mellan elevens hem och den plats där utbildningen bedrivs. Materiellt sett innebär det ingen skillnad i förhållande till 1985 års skollag. Regeringsrätten har i rättsfallet RÅ 2002 ref. 91 konstaterat att elever med s.k. växelvis boende under vissa förutsättningar kan ha rätt till skolskjuts till och från båda sina hem. Därefter har genom ett antal kammarrättsdomar utvecklats en praxis där rätt till skolskjuts från båda bostadsadresserna vid växelvis boende kan föreligga så länge adresserna ligger inom samma kommun.

I *andra stycket* anges vissa begränsningar i rätten till skolskjuts. Bestämmelserna motsvarar i dessa delar 4 kap. 7 § tredje stycket i 1985 års skollag men en språklig bearbetning har gjorts i syfte att göra innebörden tydligare. Dessutom saknar den uttryckliga hänvisningen till de fall som avses i 24 § motsvarighet i 1985 års skollag.

I *andra stycket andra meningen* finns en ventil som innebär att kommunen ska vara skyldig att anordna skolskjuts även i de fall som anges i första stycket andra meningen, om detta kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser för kommunen. Ventilen innebär att kommunen kan vara skyldig att erbjuda skolskjuts till elever som går i en annan kommunal skola än den där eleven skulle ha placerats av kommunen. Av 36 § framgår att kommunen i dessa fall även ska anordna skolskjuts för elever i fristående skolor. Bedömningen av huruvida anordnandet av skolskjuts i dessa fall kan få ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen ska göras utifrån vilka

skyldigheter kommunen haft ifall eleven valt att gå i den skola som han eller hon placerats i.

Rätten till skolskjuts innebär inte att sådan skjuts måste anordnas från bostadsadressen till den plats där utbildningen bedrivs eller att skolskjutsningen måste anpassas till varje elevs skoltider. Det står kommunen fritt att organisera skolskjutsverksamheten på lämpligt sätt, dock givetvis med beaktande av trafikförhållandena och övriga i paragrafen angivna omständigheter. Eleverna kan t.ex. hänvisas till särskilda uppsamlingsplatser i hemmets respektive skolans närhet.

Den uttryckliga bestämmelsen om att rätten till skolskjuts även omfattar skjuts hem efter skoldagens slut är ny men speglar i praktiken vad som gäller i dag.

Av *tredje stycket* framgår att det är elevens hemkommun som ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

Av 26 kap. framgår att beslut om skolskjuts får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.8.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

30 § En elev som med stöd av 23 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

I paragrafen finns bestämmelser om skolskjuts för elever som med stöd av 23 § går i en annan kommuns grundskola. Bestämmelserna innebär inga materiella förändringar i förhållande till 1985 års skollag. Eftersom skolskjuts inte ingår i de utbildningskostnader som ersätts enligt bestämmelserna om inter-

kommunal ersättning har ett uttryckligt stadgande om hemkommunens ersättningsskyldighet införts.

Interkommunal ersättning

31 § En kommun som i sin grundskola har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång i kommunen grundar sig på 22, 23 eller 24 §.

Även i de fall som avses i 25 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska konsekvenser uppstår för hemkommunen.

I paragrafen har föreskrifter om interkommunal ersättning vid mottagande i grundskolan samlats.

I *första stycket* föreskrivs att den mottagande kommunens kostnader ska ersättas om en elev har tagits emot med stöd av 22, 23 eller 24 §. Eftersom situationerna kan variera är det inte möjligt att i författningstexten precisera hur ersättningen ska regleras. Givetvis bör kommunerna sträva efter att komma överens om ersättningen. Någon särskild ordning för att avgöra tvister om interkommunal ersättning finns inte i skollagen, utan en tvist om ersättningen får ytterst avgöras av allmän domstol.

I *andra stycket* regleras skyldigheten för hemkommunen att utge ersättning till den mottagande kommunen i de fall som avses i 25 §. Regleringen motsvarar i aktuell del 4 kap. 8 a § i 1985 års skollag.

Fristående grundskola

Mottagande

32 § Varje fristående grundskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundskolan. Utbildningen får dock begränsas till att avse

1. vissa årskurser,
2. elever som är i behov av särskilt stöd, och
3. vissa elever för vilka utbildningen är speciellt anpassad.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 34 § andra stycket andra meningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana speciellt anpassade utbildningar som avses i första stycket 3.

Enligt *första stycket* gäller som huvudregel att en fristående skola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundskolan. En motsvarande bestämmelse finns i 9 kap. 2 § i 1985 års skollag. Att en skolenhet ska vara öppen för alla innebär att enheten i mån av plats ska ta emot alla som söker dit. En utförligare kommentar till uttrycket ”öppen för alla” finns i prop. 1995/96:200 s. 70.

I punktuppräkningsbestämmelserna finns bestämmelser som innebär avvikelser från kravet på att utbildningen ska vara öppen för alla. Bestämmelsen i första punkten om begränsning till vissa årskurser motsvarar bestämmelserna i 9 kap. 2 § tredje stycket i 1985 års skollag. Möjligheten enligt andra punkten att begränsa utbildningen till elever i behov av särskilt stöd är däremot ny. Bestämmelsen gör det möjligt för fristående skolor att specialisera utbildningen till elever med exempelvis dyslexi, inlärningsproblem eller koncentrationssvårigheter. Det kan också vara fråga om elever i behov av sådant särskilt stöd att utbildning i behandlingshem eller skoldaghem är aktuell. Den nya bestämmelsen motsvarar till viss del bestämmelser som för den offentliga grundskolan hittills funnits i 5 kap. 5 § grundskoleför-

ordningen (1994:1194). Även regleringen i den tredje punkten är ny. Enligt denna bestämmelse får en fristående skola också begränsa utbildningen vid en skolenhet till vissa elever för vilka utbildningen är speciellt anpassad enligt föreskrifter som meddelas av regeringen, se paragrafens tredje stycke. Exempel på sådan särskild anpassad utbildning har för den kommunala grundskolans del hittills funnits i 2 kap. 7 och 8 §§ grundskoleförordningen. Genom bestämmelsen om anpassad utbildning i den tredje punkten möjliggörs motsvarande reglering även för enskilda huvudmän.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär vissa förtydliganden jämfört med 9 kap. 2 § första stycket 3 i 1985 års skollag. Skollagsberedningens förslag syftar till att klargöra att huvudmannen för en fristående skola aldrig kan återropa organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för att inte ta emot en elev i behov av särskilt stöd, om elevens hemkommun betalar bidrag för det särskilda stödet. Vidare reglerar den föreslagna bestämmelsen förutom mottagande även fortsatt utbildning. Huvudmannen för en fristående skola behöver således inte ta emot en elev i behov av särskilt stöd, om stödbehovet är så omfattande att hemkommunen inte är skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet. Inte heller behöver huvudmannen ge fortsatt utbildning åt en elev som efter mottagandet får ett sådant omfattande behov av särskilt stöd. Om hemkommunen lämnar bidrag för det särskilda stödet gäller öppenhetskravet även för en sådan elev. Den enskilde huvudmannen kan i sådant fall inte göra en egen bedömning av stödbehovets konsekvenser för den fristående skolan. Om huvudmannen anser att det bidrag som lämnas är otillräckligt med hänsyn till stödbehovets omfattning, kan hemkommunens beslut i bidragsfrågan överklagas till allmän förvaltningsdomstol (se 26 kap. 4 §). Hemkommunens bedömning ska liksom hittills göras på samma sätt som om eleven i stället hade begärt att få gå vid en av kommunens egna skolenheter.

I *tredje stycket* finns det ovannämnda bemyndigandet för regeringen att meddela föreskrifter om sådana speciellt anpassade utbildningar som avses i första stycket tredje punkten.

Paragrafen behandlas i avsnitt 9.9.

Urval

33 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet vid en fristående skola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner med undantag för vad som anges i andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval för sådana utbildningar som avses i 6 § 2.

Paragrafen, som är ny, handlar om hur urvalet av elever ska gå till när det inte finns plats för alla sökande till en fristående grundskola. Ordvalet ”godkänner” i *första stycket* syftar till att klargöra att urvalsgrunderna ska granskas av Statens skolinspektion i samband med prövning av en ansökan om godkännande enligt 2 kap. 6 §. I praktiken görs en sådan granskning av Statens skolverk redan i dag.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om vilka regler som ska gälla för sådana särskilda utbildningar som avses i 9 kap 6 § 2.

Bidrag från hemkommunen

34 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa,
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen grundskola.

Paragrafen reglerar frågan om kommunala bidrag till fristående grundskolor. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak vad som avses gälla enligt 1985 års skollag i och med de ändringar som regeringen föreslagit i proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*. Något särskilt beslut om rätt till bidrag ska dock inte längre fattas. Rätten till bidrag följer i stället av Statens skolinspektions beslut om godkännande enligt 2 kap. 6 §. Kostnader för elevhälsa motsvarar kostnader för elevvård och skolhälsovård enligt nuvarande lagstiftning. Angående den närmare innebörden av bestämmelserna i övrigt hänvisas till prop. 2008/09:171. Riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag i prop. 2008/09:171 väntas under sommaren 2009. Regeringen föreslår i den nämnda propositionen att ändringarna i 1985 års skollag ska träda i kraft den 1 januari 2010.

35 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 34 § när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i grundskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i grundskolan.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om vilket belopp som en kommun ska betala i stället för den beloppsbestämning som följer av 34 §. Bemyndigandet avser bidragsbelopp för elever som till följd av bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt utbildning i grundskolan. Här avses t.ex. asylsökande samt barn till personer som tillhör en

främmande makts beskickning. Bemyndigandet omfattar också bidragsbelopp avseende barn och ungdomar som har tagits emot i grundskolan men som inte anses vara bosatta i Sverige.

Skolskjuts

36 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående grundskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 29 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt en annan skolenhet än den kommunen där annars skulle ha placerat dem.

I paragrafen regleras hemkommunens skyldighet att anordna skolskjuts för elever vid fristående grundskolor. Hänvisningen till 29 § innebär att kommunen ska anordna kostnadsfri skolskjuts för elever som går i fristående skola inom kommunen i de fall som de allmänna förutsättningarna för skolskjuts är uppfyllda och det kan ske utan ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för kommunen.

Insyn, uppföljning och utvärdering

37 § Den kommun där skolenheten är belägen har rätt till insyn i verksamheten vid den fristående skolan. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

I paragrafen regleras kommunens rätt till insyn och den enskilde huvudmannens skyldighet att delta i uppföljning och utvärdering som utförs av den kommun där skolenheten ligger. Bestämmelserna motsvaras av 9 kap. 11 § andra stycket i 1985 års skollag. Med insyn i verksamheten avses att kommunen fortlöpande ska kunna hålla sig informerad om hur verksamheten vid den fristående skolan utvecklas, t.ex. genom att ta del skolans räkenskaper för att kunna göra en rättvis bedömning av skolans bidrags-

behov. Kommunen har också rätt till den insyn som är nödvändig för att den fristående skolan ska kunna ingå i kommunens uppföljning och utvärdering. Rätten till insyn innebär dock inte någon rätt för kommunen att göra påpekande gentemot den fristående skolan (se prop. 2001/02:35, s. 59 ff.).

10 kap. Grundsärskolan

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om grundsärskolan (2–19 §§),
 - särskilda bestämmelser om grundsärskola med offentlig huvudman (20–28 §§), och
 - särskilda bestämmelser om fristående grundsärskola (29–34 §§).

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Grundsärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning och i övrigt så långt det är möjligt motsvara vad som anges för grundskolan i 9 kap 2 §.

Av 28 kap. 7 § följer att det som sägs i denna lag om elever med utvecklingsstörning också ska gälla vissa andra barn, ungdomar och vuxna.

I paragrafen anges att utbildningen ska anpassas till varje elevs förutsättningar och att den så långt det är möjligt ska motsvara den utbildning som ges i grundskolan. På samma sätt som i grundskolan ska utbildningen ligga till grund för fortsatt utbildning. Syftet i övrigt med utbildningen i grundsärskolan ska så långt det är möjligt motsvara syftet med utbildningen i grundskolan. Syftet med grundskolan anges i 9 kap. 2 §. Där anges att utbildningen ska ge eleverna kunskaper och värden samt utveckla elevernas förmåga att tillägna sig dessa. Därutöver ska utbildningen förbereda eleverna för aktiva livsval och ligga till grund för fortsatt utbildning.

Bestämmelsen motsvarar regleringen i 6 kap. 1 § i 1985 års skollag såvitt gäller obligatorisk särskola som anordnas av offentlig huvudman.

Träningskolan

3 § Inom grundsärskolan finns en särskild inriktning som benämns träningskola. Träningskolan är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen.

Av paragrafen framgår att det finns en särskild inriktning för de grundsärskoleelever som inte fullt ut kan tillgodogöra sig undervisningen i ämnen. Undervisningen för dessa elever sker i ämnesområden alternativt en kombination av ämnen och ämnesområden, se 7 § och kommentaren till denna. I likhet med i 1985 års skollag benämns denna del av särskolan som träningskola.

Årskurser, läsår och terminer

4 § Grundsärskolan ska ha nio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, som består av en hösttermin och en vårtermin.

Paragrafen reglerar hur många årskurser utbildningen i grundsärskolan ska ha. Antalet årskurser, nio, överensstämmer med vad som gäller för grundskolan. Enligt 1985 års skollag omfattade den obligatoriska särskolan ett tionde, frivilligt år. I likhet med grundskolan upphör skolplikten i normalfallet vid utgången av vårterminen det kalenderår då eleven fyller 16 år, se 6 kap. 12 §. En elev i grundsärskolan har dock alltid rätt att slutföra högsta årskursen, även om skolplikten har upphört dessförinnan, se 6 kap. 15 §.

I paragrafen anges även att utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, som består av en hösttermin och en vårtermin. Den närmare regleringen kring när ett läsår börjar

respektive slutar finns i 4 kap. 1 § särskoleförordningen (1995:206).

Utbildningens innehåll och omfattning

5 § Grundsärskolan omfattar utbildning i ämnen eller inom ämnesområden, eller en kombination av dessa. Utbildning inom ämnesområden är avsedd för elever som inte kan tillgodogöra sig hela eller delar av utbildningen i ämnen (träningsskola). Utbildningen kan också omfatta ämnen enligt grundskolans kursplaner.

Undervisningen ska omfatta följande ämnen eller ämnesområden.

Ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen,
- samhällsorienterande ämnen,
- slöjd
- svenska eller svenska som andraspråk, samt
- teknik.

Ämnesområden:

- estetisk verksamhet,
- kommunikation,
- motorik,
- vardagsaktiviteter, samt
- verklighetsuppfattning.

Utöver de ämnen och ämnesområden som anges i andra stycket ska det som ämne finnas modersmål, för de elever som ska erbjudas modersmålsundervisning.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen eller ämnesområden.

I paragrafens *första stycke* anges att utbildningen inom grundsärskolan omfattar ämnen och ämnesområden. Det är fullt möjligt att lägga upp utbildningen så att den blir en kombination av ämnen och ämnesområden. Därutöver möjliggör bestämmelsen att läsa ämnen enligt grundskolans kursplaner. Av 7 § framgår att det är huvudmannen som beslutar om en mottagen elev huvudsakligen ska läsa ämnen eller ämnesområden, men rektorn som beslutar om en elev får kombinera utbildningen på de sätt som bestämmelsen medger. Av nämnda paragraf framgår också att samråd med vårdnadshavare ska ske innan sådana beslut fattas.

I *andra stycket* anges vilka ämnen och ämnesområden som utbildningen i grundsärskolan består av. Uppräkningen motsvarar till stora delar vad som anges i bilagorna 1 och 2 till särskoleförordningen (1995:206). Ämnesområdena är oförändrade medan det har tillkommit två ämnen, svenska som andraspråk samt teknik.

I *tredje stycket* sägs att det också ska vara möjligt att läsa ämnet modersmål för de elever som ska erbjudas modersmålsundervisning.

I *fjärde stycket* nämns också att det inom grundsärskoleutbildningen ska finnas ett moment som kallas elevens val, vilket ska fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen eller ämnesområden.

Undervisningstid

6 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 6 665 timmar.

Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xx.

I paragrafens *första stycke* anges att den minsta garanterade undervisningstid som ska erbjudas eleverna i grundsärskolan. Undervisningstiden, minst 6 665 timmar, är beräknad efter nio

årskurser och motsvarar vad som gäller för grundskolan. Detta innebär en förändring jämfört med dagens reglering. Med anledning av att det tionde skolåret avskaffas, minskas undervisningstiden från dagens 7400 timmar i grundsärskolan och 7020 timmar i träningskolan. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 10.10.

7 § Huvudmannen för utbildningen avgör om en elev som tas emot i grundsärskolan huvudsakligen ska läsa ämnen eller ämnesområden. Med hänsyn till elevens förutsättningar i det särskilda fallet får rektor besluta att en elev ska läsa en kombination av ämnen och ämnesområden samt ämnen enligt grundskolans kursplaner.

Samråd med vårdnadshavare ska ske innan beslut fattas.

Paragrafen reglerar två typer av beslut som gäller för själva utbildningen i grundsärskolan. För det första anges att det är huvudmannen för utbildningen som avgör om en elev i grundsärskolan i huvudsak ska läsa ämnen eller ämnesområden, dvs. i sistnämnda fall placeras i träningskolan. För det andra kan rektor med stöd av bestämmelsen besluta att en elev får läsa en kombination av ämnen och ämnesområden samt ämnen enligt grundskolans kursplaner. Här gäller att det är den enskilde elevens förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen som avgör om det blir aktuellt med sådana kombinationer som bestämmelsen möjliggör. Samråd med vårdnadshavare ska ske inför båda typerna av beslut enligt ovan.

Av 19 § framgår att en elev i grundsärskolan som har läst ett ämne enligt grundskolans kursplaner ska ha betyg i ämnet enligt de bestämmelser som gäller för betygsättning i grundskolan.

8 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningen utöver vad som följer av 5–7 §§, samt
2. avvikelser från bestämmelserna i 5 § andra–fjärde styckena och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § och 6 kap. 9 § andra stycket, om det behövs med hänsyn till elevernas förmåga, samt

3. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 5 § andra och tredje styckena och från timplanen.

Bestämmelserna i paragrafen ger regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer en möjlighet att under angivna förutsättningar föreskriva undantag från de bestämmelser som gäller för undervisningens innehåll och omfattning. Punkten 2 i bestämmelsen ger även en möjlighet att frångå timplanen utöver regleringen kring anpassad studiegång (3 kap. 12 §) och s.k. integrerade elever, dvs. elever som får sin skolgång i en annan skolform än den de är mottagna i. (6 kap. 9 §).

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

9 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar i sak, med språkliga och redaktionella justeringar, hänvisningen i 2 kap. 9 a § sarskoleförordningen (1995:206) till 2 kap. 9 § grundskoleförordningen (1994:1194) såvitt gäller grundsärskola med offentlig huvudman respektive 1 a kap. 5 § första stycket förordningen (1996:1206) om fristående skolor såvitt gäller fristående grundsärskolor.

Bemyndigandet i *tredje stycket* ger möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som preciserar huvudmännens skyldighet att erbjuda

modersmålsundervisning. Här anges uttryckligen att sådana föreskrifter får innebära en sådan begränsning av huvudmannens skyldighet till att ett visst minsta antal elever ska erbjudas modersmålsundervisning.

Kursplaner

10 § För varje ämne och ämnesområde gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om kursplaner.

Första meningen motsvarar 2 kap. 2 § särskoleförordningen (1995:206). Ytterligare bestämmelser om kursplaner finns i förordning eller i myndighetsföreskrifter.

Tester och prov

11 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Paragrafen motsvarar vad som enligt 9 kap. 9 § första stycket gäller för grundskolan samt vad som enligt 11 kap. 9 § respektive 12 kap. 9 § gäller för specialskolan respektive sameskolan. Bestämmelserna avser tester och prov som används som villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet och utgör inte något hinder mot sådana utredningar som görs för att säkerställa att eleverna tillhör den målgrupp skolformen är avsedd för.

Avgifter

12 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmältider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Paragrafen har samma utformning som grundskolans bestämmelser om avgiftsfrihet, se vidare 9 kap. 10 §, författningskommentaren till den bestämmelsen och avsnitt 9.5 om avgiftsfrihet i grundskolan.

Paragrafens två första stycken motsvarar i princip bestämmelserna om avgiftsfrihet i 6 kap. 4–4a § i 1985 års skollag såvitt gäller offentliga särskolor och 9 kap. 7 § första stycket nämnda lag när det gäller fristående skolor. Bestämmelsen i paragrafens *tredje stycke* är ny för den offentliga grundsärskolans del och motsvarar 9 kap. 7 § andra stycket i 1985 års skollag i fråga om fristående skolor.

13 § Utan hinder av 12 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

I paragrafen regleras undantag från huvudregeln att utbildningen ska vara avgiftsfri. Motsvarande undantag för grundskolans del regleras i 9 kap. 11 § och kommenteras i författningskommentaren till den paragrafen samt i avsnitt 9.5.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

14 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 1 § första och femte stycket särskoleförordningen (1995:206).

15 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och
2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 2 § andra – fjärde stycket särskoleförordningen (1995:206). Bestämmelsen reglerar innehållet i den skriftliga individuella utvecklingsplan som ska upprättas för varje elev i samband med utvecklingssamtalet.

Av *första stycket* framgår att den individuella utvecklingsplanen ska innehålla dels omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, dels en sammanfattande redogörelse för vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt enligt läroplanen.

I *andra stycket* anges att utvecklingsplanen, förutom den information som är obligatorisk enligt första stycket, även kan innehålla viss annan information om elevens skolgång. Här ges möjlighet att lokalt besluta att utvecklingsplanen ska innehålla

omdömen om elevens utveckling inom ramen för läroplanen i andra avseenden än ämneskunskaper. Det kan exempelvis gälla sådana förmågor som samarbetsförmåga eller förmåga till ansvarstagande för de egna studierna.

Vidare framgår att utformningen av den skriftliga information som ges i utvecklingsplanen beslutas lokalt på den enskilda skolan av rektorn.

I *tredje stycket* klargörs att det inte finns något förbud mot att lämna sådan skriftlig information som ska eller kan lämnas vid utvecklingssamtalet också vid andra tillfällen, t.ex. vid ett terminsslut.

Intyg och studieomdöme

16 § Eleverna ska efter avslutad grundsärskola få intyg om den utbildning de gått igenom.

Om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det, ska intyget kompletteras med ett allmänt studieomdöme. Studieomdömet ska avse elevens möjlighet att bedriva studier.

Paragrafen reglerar elevers rätt till intyg om den utbildning de har gått igenom och rätt till allmänt studieomdöme. Bestämmelsen motsvarar för den offentliga särskolans del 7 kap. 2 § första och andra styckena särskoleförordningen (1995:206), och för fristående skolors del vad som kan följa av 1 a kap 7 § förordningen om fristående skolor (1996:1206), i båda fallen dock med det tillägget att även eleven ska kunna begära ett allmänt studieomdöme.

Av 17 § följer att en elev i grundsärskolan eller elevens vårdnadshavare även har möjlighet att begära att betyg ska sättas.

Betygsregleringen

Som anges i författningskommentaren till 9 kap. har riksdagen beslutat om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169) samt om riktlinjer för utformningen av läroplaner och kursplaner för grundskolan m.m. (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). I Skollagsberedningens förslag till ny skollag har bestämmelserna om betyg utformats i enlighet med dessa riksdagsbeslut. Som en konsekvens av förslaget kommer dock bestämmelserna att bli direkt tillämpliga för all utbildning inom de berörda skolformerna, oavsett om den har offentlig eller enskild huvudman.

Betygsättning

17 § Om en elev eller elevens vårdnadshavare begär det, ska betyg sättas i grundskolans ämnen

1. i slutet av varje termin i årskurs 8 och i slutet av höstterminen i årskurs 9, och
2. när ett ämne har avslutats.

När betyg sätts enligt första stycket 1, ska de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den aktuella terminen.

När betyg sätts enligt första stycket 2, ska elevens kunskaper bedömas i relation till de kunskapskrav som föreskrivits för ämnet.

Av 3 kap. 16 § framgår vem som ska sätta betyg.

I paragrafen finns bestämmelser om när betygssättning i grundskolan ska ske. Bestämmelserna motsvarar med vissa redaktionella ändringar bestämmelserna i 7 kap. 3–4 samt 6 § i sarskoleförordningen (1995:206). Någon förändring i sak är inte avsedd.

18 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E.

För den elev som inte uppnår kraven för betyget E, ska betyg inte sättas i ämnet.

Paragrafens *första stycke* anger vilka betygsbeteckningar som ska användas i grundsärskolan i enlighet med riksdagens beslut om en ny betygsskala för det offentliga skolväsendet (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Denna bestämmelse blir dock direkt tillämplig på all utbildning i grundsärskolan, oavsett om den har offentlig eller enskild huvudman.

Andra stycket motsvarar, med en justering på grund av den nya betygsskalan, bestämmelsen i 7 kap. 6 § tredje stycket särskoleförordningen.

19 § Om en elev i grundsärskolan har läst ett ämne enligt grundskolans kursplaner ska betyg sättas i ämnet enligt de bestämmelser som gäller för betygssättning i grundskolan.

Paragrafen är ny. Som ett led i att öka flexibiliteten inom grundsärskolan och i högre grad kunna anpassa utbildningen till varje elevs förutsättningar ska elever som läst ett ämne enligt grundskolans kursplaner också få betyg enligt de regler som gäller för grundskolan. Paragrafen behandlas i avsnitt 10.7. Bestämmelser om betygssättning i grundskolan finns i 9 kap. 14–20 §§.

Grundsärskola med offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

20 § Hemkommunen ansvarar för att utbildning i grundsärskolan kommer till stånd för alla som enligt denna lag har rätt att gå i grundsärskolan och inte fullgör sin skolgång på annat sätt.

Skyldigheten enligt första stycket ska fullgöras genom att hemkommunen

1. anordnar grundsärskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning för samtliga i kommunen som är berörda, eller

2. kommer överens med en annan kommun att den i sin grundsärskola ska ta emot de elever som hemkommunen ansvarar för.

Paragrafen reglerar hemkommunens ansvar för att anordna grundsärskola. Bestämmelsen motsvarar i huvudsak 6 kap. 5 § i 1985 års skollag. En liknande bestämmelse finns för grundskolan, 9 kap. 22 §

I *första stycket* har förtydligats att hemkommunens ansvar inte omfattar de elever som fullgör sin skolplikt på annat sätt, t.ex. genom att gå i grundskolan eller genom att gå i en fristående skola med grundsärskola.

Till skillnad mot vad som gäller för grundskolan krävs, enligt *andra stycket*, inte särskilda skäl för att hemkommunen – i stället för att själv anordna grundsärskola – ska få komma överens med en annan kommun om att denne ska ta emot elever vars utbildning i grundsärskola hemkommunen har att svara för.

Mottagande i annan kommun

21 § En elev har rätt att bli mottagen i en grundsärskola som anordnas av en annan kommun än den som ska svara för elevens utbildning, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens grundsärskola. Innan kommunen fattar beslut om att för visst läsår ta emot en sådan elev, ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

I paragrafen regleras en rätt för en elev att under vissa omständigheter bli mottagen i grundskolan i en annan kommun än hemkommunen eller den kommun som hemkommunen har avtal med. Bestämmelsen är ny på grundsärskolans område och är en anpassning till regleringen på grundskolans område. Regler om interkommunal ersättning finns i 28 § första stycket. Paragrafen behandlas i avsnitt 10.8.

22 § Efter önskemål av elevens vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 20 § andra stycket 2 och 21 § i sin grundsärskola ta emot en elev från en annan kommun.

Paragrafen reglerar en möjlighet för en kommun att ta emot en elev även i andra fall än vad som sägs i 20 § andra stycket 2 och 21 §. Bestämmelsen motsvarar delvis 6 kap. 6 a § första meningen i 1985 års skollag. Det är kommunen där eleven vill gå som avgör om eleven ska tas emot eller inte. Regler om interkommunal ersättning finns i 28 § andra stycket.

En likalydande bestämmelse finns för grundskolan, se 9 kap. 25 §.

23 § En elev som har tagits emot i en kommuns grundsärskola ett visst läsår har rätt att gå kvar hela läsåret, även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under läsåret.

Om det för eleven endast återstår ytterligare en årskurs har eleven också rätt att gå kvar sista årskursen.

I paragrafen regleras en elevs rätt att under vissa förutsättningar gå kvar i den kommuns grundsärskola där hon eller han tagits emot även om förutsättningarna för mottagandet ändrats. Bestämmelserna är nya för grundsärskolan och utgör en anpassning till vad som redan tidigare gällt för elever i grundskolan, jfr. 9 kap. 26 §.

Kommunens organisation av sin grundsärskola

24 § Varje kommun är skyldig att vid utformningen av sin grundsärskola beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun ska vidare så långt det är möjligt organisera sin egen grundsärskola så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns det föreskrifter om stöd och service i form av boende i familjehem eller bostad

med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

Paragrafen behandlar vad kommunen ska beakta vid utformningen av sin grundsärskola. Bestämmelserna motsvarar 6 kap. 6 § första och fjärde styckena i 1985 års skollag.

Liknande bestämmelser finns för grundskolan, där är dock utrymmet för att organisera skolverksamheten så att eleven behöver bo utanför det egna hemmet mer begränsat, se 9 kap. 27 §.

Placering vid en skolenhet

25 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts, ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundsärskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin grundsärskola om

1. den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen, eller
2. det är nödvändigt med hänsyn till övriga elevers rätt till trygghet och studiero.

Beslut enligt andra stycket 2 gäller omedelbart, om inte Skolväsendets överklagandenämnd beslutar något annat.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket 1 eller 2. Detsamma ska gälla den som tagits emot i en skolenhet med förskoleklass och som ska fortsätta sin utbildning i grundsärskolan.

Paragrafen handlar om vad kommunen ska beakta vid fördelningen av elever på olika skolenheter. Den är huvudsakligen utformad på samma sätt som motsvarande bestämmelser för grundskolan (9 kap. 28 §). Paragrafen är tillämplig under hela den tid som eleven deltar i utbildningen och inte bara när eleven

ska börja utbildningen. I övrigt hänvisas till författningskommentaren till 9 kap. 28 §.

Skolskjuts i hemkommunen

26 § Elever i grundsärskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem eller som går i en annan kommuns grundsärskola med stöd av 21 eller 22 §. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun ska ombesörja att skolskjuts anordnas.

I paragrafen regleras rätten till skolskjuts för elever i grundsärskola med offentlig huvudman. Bestämmelsen motsvarar delvis 6 kap. 6 § tredje stycket i 1985 års skollag.

I *första stycket* har tydliggjorts att rätten till kostnadsfri skolskjuts gäller ”från plats i anslutning till elevens hem till den plats där utbildningen bedrivs”. På motsvarande sätt som för grundskolan föreskrivs också i *andra stycket* att kommunen ska anordna skolskjuts även för elever som valt att gå i annan skola än den de annars skulle ha placerats i av kommunen, i fall då det kan ske utan ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen.

I *tredje stycket* anges att det är elevens hemkommun som skall ombesörja att skolskjuts anordnas.

Se i övrigt kommentaren till 9 kap. 29 §. I 26 kap. 4 § finns bestämmelser om överklagande av beslut om skolskjuts.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

27 § En elev som med stöd av 21 § går i en annan kommuns grundskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

I paragrafen finns bestämmelser om skolskjuts för elever som med stöd av 21 § går i en annan kommuns grundskola. Bestämmelserna är nya för grundskolan och är en konsekvens av att elever i grundskolan nu ska ha rätt att tas emot i annan kommuns grundskola om det finns särskilda skäl för detta med hänsyn till elevens personliga förhållanden. Eftersom skolskjuts inte ingår i de utbildningskostnader som ersätts enligt bestämmelserna om interkommunal ersättning i 28 § har ett uttryckligt stadgande om hemkommunens ersättningsskyldighet införts.

Interkommunal ersättning

28 § En kommun som i sin grundskola har en elev från en annan kommun ska ersättas för sina kostnader för elevens utbildning av elevens hemkommun om elevens skolgång i kommunen grundar sig på 20 andra stycket 2 eller 21 §.

Även i de fall som avses i 22 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat, ska ersättningen bestämmas med hänsyn till kommunens åtagande och elevens behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver hemkommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska konsekvenser uppstår för hemkommunen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om interkommunal ersättning vid mottagande i grundsärskolan. Regleringen motsvaras delvis 6 kap. 6 a § i 1985 års skollag. Jämfört med regleringen i nämnda lag är reglerna om interkommunal ersättning mer omfattande. Detta hänger samman med att reglerna om i vilka fall en elev i grundsärskolan kan gå i skola i annan kommun än hemkommunen har anpassats till motsvarande regler på grundskolans område. Regler om interkommunal ersättning i grundskolan finns i 9 kap. 31 §.

Fristående grundsärskola

Mottagande

29 § Varje fristående grundsärskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundsärskolan. Utbildningen får dock begränsas till att avse

1. vissa årskurser,
2. elever som är i behov av särskilt stöd, och
3. vissa elever för vilka utbildningen är speciellt anpassad.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev, om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 31 § andra stycket.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om sådana speciellt anpassade utbildningar som avses i första stycket 3.

Paragrafen är delvis ny men de grundläggande principerna motsvarar de som följer 9 kap. i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelse för grundskolan finns i 9 kap. 32 §.

I *första stycket* anges att varje fristående skola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i grundsärskolan. Vidare anges några undantag från denna grundprincip. Verksamheten kan begränsas till vissa årskurser, vilket motsvarar 9 kap. 2 § tredje stycket i 1985 års skollag. I övrigt är bestämmelserna nya, se kommentaren till 9 kap. 32 §.

Andra stycket innebär ett undantag från huvudprincipen att en elev som behöver särskilt stöd i första hand ska få detta vid den skolenhet som han eller hon vill gå i, oavsett huvudman. Om elevens hemkommun har beslutat att inte ge bidrag för det särskilda stödet är en fristående skola inte skyldig att ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev med stödbehov. En motsvarande bestämmelse för grundskolan finns i 9 kap. 32 §.

Urval

30 § Om det inte finns plats för alla sökande till en skolenhet vid en fristående grundsärskola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

Paragrafen är ny och reglerar hur urvalet av elever ska gå till när det inte finns plats för alla sökande till en fristående grundsärskola vilka uppfyller villkoren för att tas emot i skolformen. Ordvalet ”godkänner” syftar till att klargöra att urvalsgrunderna ska granskas av Statens skolinspektion i samband med prövningen av en ansökan om godkännande enligt 2 kap. 6 §. Motsvarande bestämmelse för grundskolan finns i 9 kap. 33 §.

Bidrag från hemkommunen

31 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa,
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sin egen grundsärskola.

I paragrafen regleras frågan om kommunala bidrag till fristående grundsärskolor. En bestämmelse med motsvarande innehåll finns för grundskolan, se 9 kap. 34 §. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak vad som föreslås gälla enligt 1985 års skollag i proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*. Någon särskild prövning av rätten till bidrag ska dock inte göras. Bidrag utgör i stället en konsekvens av att Statens skolinspektion beslutat om godkännande enligt bestämmelserna i 2 kap. 6 §.

32 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 31 § när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i grundsärskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i grundsärskolan.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om vilket belopp som en kommun ska betala i stället för den beloppsbestämning som följer av 28 §. Bemyndigandet avser bidragsbelopp för elever som till följd av bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt utbildning i grundsärskolan. Här avses t.ex. asylsökande samt barn till personer som tillhör en främmande makts beskickning. Bemyndigandet omfattar också bidragsbelopp avseende barn och ungdomar som har tagits emot i grundsärskolan men som inte anses vara bosatta i Sverige. Motsvarande bemyndigande på grundskolans område finns i 9 kap. 35 §.

Skolskjuts

33 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående grundskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 26 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt att gå i en annan skolenhet än den kommunen annars skulle ha placerat dem i.

I paragrafen regleras hemkommunens skyldighet att anordna skolskjuts för elever vid fristående grundskolor. Hänvisningen till 26 § innebär att kommunen ska anordna kostnadsfri skolskjuts för elever som går i fristående grundskola inom kommunen i de fall som de allmänna förutsättningarna för skolskjuts är uppfyllda och det kan ske utan ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för kommunen. Motsvarande bestämmelse för grundskolan finns i 9 kap. 36 §. Paragrafen behandlas i avsnitt 9.8.

Insyn, uppföljning och utvärdering

34 § Den kommun där den fristående skolan är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

I paragrafen regleras kommunens rätt till insyn och den enskilde huvudmannens skyldighet att delta i uppföljning och utvärdering som utförs av den kommun där skolenheten ligger. Bestämmelserna motsvaras av 9 kap. 11 § andra stycket i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelse för grundskolan finns i 9 kap. 37 §.

11 kap. Specialskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om specialskolan.

Av 2 kap. följer att specialskola inte får anordnas av en enskild huvudman.

I paragrafen beskrivs innehållet i kapitlet. Den innehåller också en hänvisning till 2 kap. 4 §, av vilket framgår att specialskola endast kan anordnas av staten.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Specialskolan ska syfta till att ge de barn och ungdomar som anges i 6 kap.

6 § en utbildning som är anpassad till varje elevs förutsättningar och som så långt det är möjligt motsvarar den utbildning som ges i grundskolan. Utbildningen ska ligga till grund för fortsatt utbildning.

I paragrafen anges syftet med specialskolan. I första meningen hänvisas till den definition av specialskolans målgrupp som finns i 6 kap. 6 §.

Vidare framgår av paragrafen att utbildningen ska anpassas till varje elev och så långt det är möjligt motsvara den utbildning som ges i grundskolan. Vad som anges om grundskolans syfte och utformning i 9 kap. 2 § gäller sålunda i tillämpliga delar även för specialskolan, se författningskommentaren till 9 kap. 2 §. Slutligen framgår av paragrafens sista mening att utbildningen i specialskolan ska ligga till grund för fortsatt utbildning.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Specialskolan ska ha tio årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

I paragrafen regleras årskurser, läsår och terminer i specialskolan. Att specialskolan ska ha tio årskurser motsvarar bestämmelserna i 7 kap. 3 § i 1985 års skollag. I övrigt är paragrafen utformad på i princip samma sätt som för grundskolan, se kommentaren till 9 kap. 3 §.

Ämnen

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- rörelse och drama eller musik,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk,
- teckenspråk, samt
- teknik.

För hörande elever gäller att ämnet musik ersätter ämnet rörelse och drama. För elever som tagits emot enligt 6 kap. 6 § första stycket 1 gäller att ämnet svenska ersätter ämnet teckenspråk.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.

I *första stycket* anges de ämnen som undervisningen ska omfatta. I *andra stycket* anges att ämnet musik är utbytt mot ämnet rörelse och drama för elever som pga. dövhet eller hörselnedsättning inte kan tillgodogöra sig ämnet. För elever som tagits emot enligt 6 kap. 6 § första stycket 2 och 3 tillkommer ämnet

teckenspråk. I övrigt motsvarar bestämmelserna regleringen för grundskolan, se kommentaren till 9 kap. 4 §

Bestämmelserna i *tredje och fjärde styckena* motsvarar de bestämmelser som gäller för grundskolan, se kommentaren till 9 kap. 4 §.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 7 845 timmar. Ytterligare bestämmelser om fördelning av undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xxx.

I paragrafen anges att den sammanlagda undervisningstiden i specialskolan ska uppgå till minst 7 845 timmar. Att den sammanlagda undervisningstiden i specialskolan är längre än motsvarande tid i grundskolan motiveras av att specialskolan har tio årskurser.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§, och
2. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 3 kap. 12 § (anpassad studiegång), om det finns särskilda skäl.

Föreskrifter enligt första stycket 1 får för elever med utvecklingsstörning avvika från den ämnesindelning som anges i 4 § och i timplanen.

Av paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om undervisningens omfattning samt att därvid, för elever med utvecklingsstörning, avvikelser får göras från ämnesindelningen i 4 §.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar i sak, med språkliga och redaktionella justeringar, hänvisningen i 3 kap. 15 § specialskoleförordningen (1995:401) till 2 kap. 9 § grundskoleförordningen (1994:1194).

Bemyndigandet i *tredje stycket* ger möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som preciserar huvudmannens skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Här anges uttryckligen att sådana föreskrifter får innebära en sådan begränsning av huvudmannens skyldighet till fall då ett visst minsta antal elever ska erbjudas modersmålsundervisning.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan.

För elever med utvecklingsstörning får grundsärskolans kursplaner tillämpas om elevens vårdnadshavare lämnar sitt samtycke. Om elevens vårdnadshavare inte lämnar sitt samtycke ska eleven läsa enligt specialskolans kursplaner. Grundsärskolans kursplaner får dock tillämpas för en elev utan elevens vårdnadshavares samtycke om det finns synnerliga skäl med hänsyn till elevens bästa. I den utsträckning som grundsärskolans kursplaner inte kan användas får särskilda kursplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kursplaner.

Paragrafens *första stycke* har sin motsvarighet i 3 kap. 2 § specialskoleförordningen (1995:401) jämfört med 2 kap. 6 § första stycket grundskoleförordningen. Se vidare kommentaren till 9 kap. 8 §.

Paragrafens *andra stycke* motsvarar delvis 3 kap. 4 § specialskoleförordningen. Bestämmelsen innebär att grundsärskolans kursplaner får tillämpas för elever med utvecklingsstörning i specialskolan. Som en konsekvens av att vårdnadshavares inflytande över utvecklingsstörda barns skolgång stärks generellt, se avsnitt 10.5 och 10.6, införs en vetorätt för vårdnadshavare beträffande vilka kursplaner som ska användas för dessa elever i specialskolan. Vetorätten gäller dock inte när det finns synnerliga skäl med hänsyn till barnets bästa som talar mot vårdnadshavares inställning. Motsvarande ventil finns i 6 kap. 5 § avseende placering av barn i grundsärskolan. I andra stycket införs också en möjlighet att upprätta särskilda kursplaner för elever i specialskolan med en utvecklingsstörning i de fall inte det finns en kursplan för grundsärskolan, t.ex. för ämnet teckenspråk.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Paragrafen motsvarar vad som enligt 9 kap. 9 § första stycket gäller för grundskolan samt vad som enligt 10 kap. 11 § respektive 12 kap. 9 § gäller för grundsärskolan respektive sameskolan. Bestämmelserna avser tester och prov som används som villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet och utgör inte något hinder mot sådana utredningar som görs för att säkerställa att eleverna tillhör den målgrupp skolformen är avsedd för.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmältider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Paragrafen har samma utformning som grundskolans bestämmelser om avgiftsfrihet i 9 kap. 10 §, se författningskommentaren till den bestämmelsen och avsnitt 9.5 om avgiftsfrihet i grundskolan.

Paragrafen motsvarar delvis bestämmelserna om avgiftsfrihet i 7 kap. 4 § första och andra styckena i 1985 års skollag. Bestämmelsen i paragrafens *tredje stycke* är ny för specialskolans del.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

I paragrafen regleras undantag från huvudregeln att utbildningen ska vara avgiftsfri. Bestämmelserna är identiska med de som gäller för grundskolan, se 9 kap. 10 § samt författningskommentaren till den paragrafen

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 kap. 1 § första och femte stycket specialskoleförordningen (1995:401).

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i relation till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och
2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 kap. 1 § andra – fjärde styckena specialskoleförordningen (1995:401).

Betygsregleringen

Som anges i författningskommentaren till kapitlet om grundskolan har riksdagen beslutat om dels en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169), dels riktlinjer för utformningen av läroplaner och kursplaner för grundskolan m.m. (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189). I Skollagsberedningens förslag till ny skollag har bestämmelserna om betyg utformats i enlighet med dessa riksdagsbeslut. Som en konsekvens av förslaget systematik kommer dock bestämmelserna att bli direkt tillämpliga för all utbildning

inom de berörda skolformerna, oavsett om den har offentlig eller enskild huvudman.

Tillämpliga bestämmelser vid betygssättning

14 § Allmänna bestämmelser om betyg och betygssättning finns i 3 kap. 13–21 §§.

För elever som läser enligt specialskolans kursplaner gäller utöver 3 kap. bestämmelserna om betygssättning i 15–22 §§.

För elever som läser enligt grundsärskolans kursplaner gäller utöver 3 kap. bestämmelserna om intyg, studieomdöme och betyg i 10 kap. 15–19 §§. Betyg innan ett ämne har avslutats ska dock sättas vid de tidpunkter som anges i 16 § 1.

Paragrafen innehåller regler om vilka bestämmelser som ska tillämpas vid betygssättning i specialskolan. Beträffande elever i specialskolan som läser enligt grundsärskolans kursplaner motsvaras bestämmelserna i *tredje stycket* av dagens reglering i 8 kap. 2 § första stycket specialskoleförordningen.

Betygssättning

15 § Betyg ska sättas i specialskolans ämnen.

Paragrafen är utformad på samma sätt som för grundskolan, se 9 kap. 13 §. Paragrafen motsvarar, med de ändringar som följer av att möjligheten att sätta blockbetyg tas bort samt vissa språkliga förändringar, delar av 8 kap. 3 § specialskoleförordningen.

16 § Betyg ska sättas

1. i slutet av varje termin i årskurs 9 och i slutet av höstterminen i årskurs 10 i ämnen som inte har avslutats, och
2. när ett ämne har avslutats.

Paragrafen är utformad på i princip samma sätt som för grundskolan, se 9 kap. 14 §. Paragrafen motsvarar delvis 8 kap. 4 § i specialskoleförordningen. Möjligheten att sätta blockbetyg finns dock inte kvar.

17 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

I paragrafen anges vilka betygsbeteckningar som ska användas vid betygssättning i specialskolan..

Betyg innan ett ämne har avslutats

18 § När betyg sätts innan ett ämne avslutats, ska de kunskaper bedömas som eleven inhämtat i ämnet fram till och med den aktuella terminen.

Paragrafen är utformad på samma sätt som för grundskolan, se 9 kap. 17 §. Paragrafen motsvarar, med de ändringar som följer av att möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas, 8 kap. 7 § specialskoleförordningen.

Betyg när ett ämne har avslutats

19 § När betyg sätts efter att ett ämne har avslutats ska betyget bestämmas med hjälp av de kunskapskrav som har föreskrivits för ämnena.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskrav för betygen A, C och E. Sådana föreskrifter ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanerna som krävs för respektive betyg.

Paragrafen är utformad på samma sätt som för grundskolan, se 9 kap. 18 §. Paragrafen motsvarar 8 kap. 8 § första och andra stycket specialskoleförordningen. Möjligheten att sätta blockbetyg finns dock inte kvar. Dessutom ersätts begreppen ”mål

som minst ska uppnås” och ”betygskriterier” av begreppet ”kunskapskrav”, vilket stämmer överens med de riktlinjer för grundskolans läroplan och kursplaner m.m. som riksdagen nyligen har beslutat (prop. 2008/09:87, bet. 2008/09:UbU9, rskr. 2008/09:189).

Eftersom bestämmelsen har överförts till lagen har tillagts att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om kunskapskraven.

20 § Om det finns särskilda skäl får det vid betygssättningen bortses från enstaka kunskapskrav som eleven ska ha uppnått i slutet av årskurs 10.

Med särskilda skäl avses funktionshinder, utöver de som anges i 6 kap. 6 §, eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.

Paragrafen är utformad på i princip samma sätt som för grundskolan, se 9 kap. 19 §. Vid tillämpningen av bestämmelsen ska bortses från de funktionshinder som specialskolan är anpassad för och riktar sig till, se prop. 2007/08:112. Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 kap. 8 § tredje stycket specialskoleförordningen.

21 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens frånvaro, ska betyg inte sättas i ämnet.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges. Av bedömningen kan det också framgå de stödåtgärder som har vidtagits.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Paragrafen är ny och är utformad på samma sätt som för grundskolan, se 9 kap. 20 §.

Prövning

22 § Den som vill ha betyg från specialskolan har rätt att gå igenom en prövning. Denna kan avse hela utbildningen i specialskolan eller ett eller flera

ämnen som ingår i utbildningen. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg i ett avslutat ämne eller slutbetyg från specialskolan.

Bestämmelserna om betygssättning i detta kapitel ska i tillämpliga delar gälla i fråga om provningen.

Paragrafen är utformad på samma sätt som för grundskolan, se 9 kap. 21 §. Paragrafens *första stycke* motsvarar, med de ändringar som följer av att möjligheten att sätta blockbetyg avskaffas, 8 kap. 16 § första stycket specialskoleförordningen.

I *andra stycket* anges att reglerna om betygssättning i specialskolan ska tillämpas vid provning för betyg. Bestämmelsen motsvarar i stora delar 8 kap 16 § andra stycket specialskoleförordningen. Bestämmelser om utfärdande av betyg efter provning etc. bör meddelas i förordning.

Av 3 kap 21 § framgår att regeringen har en möjlighet att meddela föreskrifter om avgifter i samband med provning för betyg.

Ersättning från elevens hemkommun

23 § Hemkommunen ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i specialskolan eller går i förskoleklass eller fritidshem vid en skolenhet inom specialskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Paragrafen motsvarar delvis bestämmelsen i 7 kap. 7 § i 1985 års skollag. Jämfört med bestämmelsen i 1985 års skollag har tillkommit att kommunen även ska betala ersättning för elever som går i förskoleklass eller i fritidshem vid en skolenhet inom specialskolan. Detta hänger samman med att staten enligt Skollagsberedningens förslag ska vara huvudman för förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet inom specialskolan, se 2 kap. 4 § första stycket. Enligt Skollagsberedningens förslag ska regeringen inte heller längre kunna meddela föreskrifter om

undantag från bestämmelsen i första stycket. Paragrafen är utformad på samma sätt som för sameskolan, jfr 12 kap. 15 §.

Särskilt om staten som huvudman

Resor och boende

24 § En elev i specialskolan har rätt till de resor som krävs för utbildningen. Staten ska stå för kostnaderna.

En elev i specialskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Staten ska svara för detta utan extra kostnader för eleven.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 4 § tredje och fjärde stycket i 1985 års skollag. Språket har moderniserats men någon saklig förändring i förhållande till tidigare bestämmelser är inte avsedd. Bestämmelserna är utformade på i huvudsak samma sätt som motsvarande bestämmelser för sameskolan, se 12 kap. 16 §.

Skolenheter

25 § Utbildningen i specialskolan ska anordnas av Specialpedagogiska skolmyndigheten och bedrivs vid flera skolenheter.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 7 kap. 5 § i 1985 års skollag med den skillnaden att det inte längre föreskrivs att det ska finnas en gemensam styrelse för enheterna samt att den nya myndigheten på specialskolans område (se prop. 2007/08:50) ska anordna verksamheten vid skolorna. För att överensstämma med terminologin i lagen i övrigt har också ordet enheter ersatts av ordet skolenheter. Någon saklig skillnad är inte avsedd.

12 kap. Sameskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om sameskolan.

Av 2 kap. följer att sameskola inte får anordnas av en enskild huvudman.

I paragrafen beskrivs innehållet i kapitlet. Den innehåller också en hänvisning till 2 kap., av vilket framgår att sameskola endast kan anordnas av staten.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Sameskolan syftar till att ge en utbildning med samisk inriktning som i övrigt motsvarar utbildningen i årskurserna 1–6 i grundskolan.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 8 kap. 1 § första stycket i 1985 års skollag. Vad gäller bestämmelsen om särskilt stöd i andra stycket samma lagrum så regleras detta stöd i 3 kap. 5–9 §§.

Årskurser, läsår och terminer

3 § Sameskolan ska ha sex årskurser. Utbildningen i varje årskurs ska bedrivas under ett läsår, vilket består av en hösttermin och en vårtermin.

I paragrafen regleras årskurser, läsår och terminer i sameskolan. Paragrafen är utformad på i princip samma sätt som för grundskolan, se kommentaren till 9 kap. 3 §.

Ämnen

4 § Undervisningen ska omfatta följande ämnen:

- bild,
- engelska,
- hem- och konsumentkunskap,
- idrott och hälsa,
- matematik,
- musik,
- naturorienterande ämnen: biologi, fysik och kemi,
- samhällsorienterande ämnen: geografi, historia, religionskunskap och samhällskunskap,
- samiska,
- slöjd,
- svenska eller svenska som andraspråk, samt
- teknik.

Härutöver ska det som ämnen finnas språkval och, för elever som ska erbjudas annan modersmålsundervisning än samiska, modersmål.

Vidare ska det finnas elevens val. Undervisningen i elevens val ska syfta till att fördjupa och bredda elevens kunskaper i ett eller flera ämnen.

Paragrafen är utformad på i princip samma sätt som för grundskolan, jfr kommentaren till 9 kap. 4 §, samt för specialskolan, jfr 11 kap. 4 §.

Undervisningstid

5 § Den totala undervisningstiden för varje elev ska vara minst 4 200 timmar. Ytterligare bestämmelser om undervisningstiden (timplan) finns i bilaga xxxx.

I paragrafen anges den minsta garanterade undervisningstiden för elever i sameskolan. Eftersom sameskolan består av sex årskurser uppgår den garanterade undervisningstiden till minst 4 200 timmar.

Bemyndigande

6 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4 och 5 §§,
2. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § och från timplanen utöver vad som följer av 4 kap. 11 § (anpassad studiegång), om det finns särskilda skäl.

Av paragrafen framgår att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om undervisningens omfattning. Paragrafen är utformad på i princip samma sätt som för specialskolan, jfr. 11 kap. 6 §.

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

7 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har grundläggande kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Paragrafens *första* och *andra stycken* motsvarar i sak, med språkliga och redaktionella justeringar, hänvisningen i 3 kap. 9 a § sameskolförordningen (1995:205) till 2 kap. 9 § grundskoleförordningen (1994:1194).

Bemyndigandet i *tredje stycket* ger möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som preciserar huvudmannens skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Här anges uttryckligen att sådana

föreskrifter får innebära en sådan begränsning av huvudmannens skyldighet till fall då ett visst minsta antal elever ska erbjudas modersmålsundervisning.

Kursplaner

8 § För varje ämne gäller en kursplan. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om kursplaner.

Paragrafen har sin motsvarighet i 3 kap. 6 § sameskolförordningen (1995:205) jämförd med 2 kap. 6 § första stycket grundskoleförordningen (1994:1194). Paragrafen är utformad på samma sätt som för grundskolan, jfr kommentaren till 9 kap. 8 §, samt för specialskolan, jfr 11 kap. 8 § första stycket. Motsvarande föreskrift för grundsärskolans del finns i 10 kap. 10 §.

Tester och prov

9 § Tester och prov får inte utgöra villkor för antagning eller urval till eller inom en skolenhet. Tester och prov får inte heller utgöra villkor för fortsatt utbildning vid en skolenhet eller i den elevgrupp som eleven tillhör.

Paragrafen motsvarar vad som enligt 9 kap. 9 § första stycket gäller för grundskolan samt vad som enligt 10 kap. 11 § respektive 11 kap. 9 § gäller för grundsärskolan respektive specialskolan.

Avgifter

10 § Utbildningen ska vara avgiftsfri.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärvärdigheter som behövs för en tidsenlig utbildning samt erbjudas näringsriktiga skolmåltider.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Paragrafen har samma utformning som grundskolans bestämmelser om avgiftsfrihet, se vidare 9 kap. 10 §, författningskommentaren till den bestämmelsen och avsnitt 13.5 om avgiftsfrihet i grundskolan.

Paragrafen motsvarar delvis bestämmelserna om avgiftsfrihet i 8 kap. 4 § i 1985 års skollag. Bestämmelsen i paragrafens *tredje stycke* är ny för sameskolans del.

11 § Utan hinder av 10 § får det förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

I samband med skolresor och liknande aktiviteter får det, utan hinder av övriga bestämmelser i denna lag, i enstaka fall under ett läsår förekomma kostnader som ersätts av vårdnadshavare på frivillig väg. Sådana aktiviteter ska dock vara öppna för alla elever och ersättningen får aldrig överstiga huvudmannens självkostnad för att eleven deltar i aktiviteten.

I paragrafen regleras undantag från huvudregeln att utbildningen ska vara avgiftsfri. Bestämmelserna är identiska med de som gäller för grundskolan, se 9 kap. 11 § samt författningskommentaren till den paragrafen.

Utvecklingssamtal och individuell utvecklingsplan

12 § Minst en gång varje termin ska läraren, eleven och elevens vårdnadshavare ha ett utvecklingssamtal om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas. Informationen vid utvecklingssamtalet ska grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i förhållande till läroplanen.

Utvecklingssamtal ska i vissa fall resultera i ett sådant åtgärdsprogram som avses i 3 kap. 9 §.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 5 kap. 3 § första och sista stycket sameskolförordningen.

13 § Vid utvecklingssamtalet ska läraren i en skriftlig individuell utvecklingsplan

1. ge omdömen om elevens kunskapsutveckling i förhållande till kunskapskraven i de ämnen som eleven får undervisning i, och

2. sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven ska nå kunskapskraven och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen.

Den individuella utvecklingsplanen kan även innehålla omdömen om elevens utveckling i övrigt inom ramen för läroplanen, om rektorn beslutar det. Överenskommelser mellan läraren, eleven och elevens vårdnadshavare vid utvecklingssamtalet ska alltid dokumenteras i utvecklingsplanen. Rektorn beslutar om utformningen av sådan skriftlig information som ges i utvecklingsplanen.

Skriftlig information om elevens skolgång får ges även vid andra tillfällen än vid ett utvecklingssamtal.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 5 kap. 3 § andra – fjärde stycket sameskolförordningen -. Bestämmelsen reglerar innehållet i den skriftliga individuella utvecklingsplan som ska upprättas för varje elev i samband med utvecklingssamtalet. Den överensstämmer med vad som gäller för grundskolan enligt 9 kap. 12 §, se författningskommentaren till den sistnämnda bestämmelsen.

Intyg vid avgång

14 § När en elev avgår från en sameskola ska intyg om avgången utfärdas.

Intyget ska innehålla uppgifter om

1. den årskurs från vilken eleven avgått,
2. tiden för avgången,
3. de ämnen i vilka eleven undervisats, och
4. det antal timmar undervisning som eleven erbjudits.

Intyget ska undertecknas av rektorn.

Paragrafen motsvaras av 5 kap. 4 § sameskolförordningen (1995:205).

Ersättning från elevens hemkommun

15 § Elevens hemkommun ska betala ersättning till staten för vissa kostnader för den som är elev i sameskolan eller går i förskoleklass eller i fritidshem vid en skolenhet inom sameskolan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningens storlek.

Paragrafen motsvarar delvis 8 kap. 7 § i 1985 års skollag och är utformad på samma sätt som för specialskolan, jfr 11 kap. 22 §. Jämfört med bestämmelsen i 1985 års skollag har tillkommit att kommunen även ska betala ersättning för elever som går i förskoleklass eller i fritidshem vid en skolenhet inom sameskolan. Detta hänger samman med att staten enligt Skollagsberedningens förslag ska vara huvudman för förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet inom sameskolan, se 2 kap. 4 § första stycket.

Bestämmelser som åsyftas i *andra stycket* har hittills funnits i förordningen (SKOLFS 1995:50) om ersättning för elever i sameskolan.

Särskilt om staten som huvudman*Resor och boende*

16 § En elev i sameskolan har rätt till de resor som krävs för utbildningen. Staten ska stå för kostnaderna.

En elev i sameskolan som till följd av skolgången måste bo utanför det egna hemmet har rätt till tillfredsställande förhållanden. Staten ska svara för detta utan extra kostnader för eleven.

Paragrafen motsvarar i sak 8 kap. 5 § i 1985 års skollag. Ordalydelsen har ändrats något i syfte att förtydliga bestämmelserna, ingen förändring i sak är dock åsyftad. Motsvarande bestämmelse för specialskolan finns i 11 kap. 24 §.

Skolenheter

17 § Utbildning i sameskolan ska bedrivas vid flera skolenheter som anordnas av Sameskolstyrelsen.

Bestämmelsen i första stycket motsvaras i princip av 1 kap. 2 § första stycket sameskolförordningen. För att överensstämja med terminologin i lagen i övrigt har också ordet *enheter* ersatts av ordet *skolenheter*. Någon saklig skillnad är inte avsedd.

13 kap. Fritidshemmet

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om fritidshem (2–10 §§),
- särskilda bestämmelser om fritidshem med offentlig huvudman (11–17 §§), och
- särskilda bestämmelser om fritidshem med enskild huvudman (18–19 §§).

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Fritidshemmet kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Fritidshemmet ska erbjuda eleverna rekreation och en meningsfull fritid samt stimulera deras utveckling och lärande. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Fritidshemmet ska utformas så att det främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Paragrafen ersätter delvis 2 a kap. 3 § första stycket i 1985 års skollag.

Av *första stycket* framgår att fritidshemmet kompletterar utbildningen i förskoleklassen samt grundskolan och övriga skolformer och särskilda utbildningsformer där skolplikten kan fullgöras. Vidare anges syftet med utbildningen i fritidshemmet.

I *andra stycket* finns bestämmelser om utformningen av verksamheten i fritidshemmet. Bestämmelsen bör ses som ett övergripande mål som fritidshemmet ständigt ska sträva mot.

Erbjudande av utbildning

3 § Varje kommun ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever i kommunens förskoleklass, grundskola och grundsärskola. Staten ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever i specialskola och sameskola.

Hemkommunen ska erbjuda utbildning i fritidshem för elever som går i en fristående skola i de fall huvudmannen inte erbjuder sådan utbildning.

I paragrafen regleras vem som är skyldig att erbjuda utbildning i fritidshem enligt bestämmelserna i kapitlet.

Bestämmelsen innebär att det enligt huvudregeln är den kommun i vars utbildning eleven deltar (lägeskommunens) som ska erbjuda fritidshem. För elever i de statliga skolformerna, specialskolan och sameskolan, är det dock huvudmannen som ska erbjuda fritidshem. För elever i fristående skolor är det elevernas hemkommuner som har ansvar att erbjuda utbildning i fritidshem i de fall då huvudmannen för den fristående skolan inte anordnar sådan verksamhet. Bestämmelsen är en förändring gentemot vad som gäller enligt 1985 års skollag, där det av 2 a kap. 1 § följer att det är den kommun där barnet stadigvarande vistas som enligt huvudregeln ska erbjuda skolbarnsomsorg. Paragrafen behandlas i avsnitt 13.6.

4 § Utbildning i fritidshem ska erbjudas så snart det framkommit att eleven har behov av sådan plats.

I paragrafen regleras inom vilken tid huvudmannen ska erbjuda plats i fritidshem och innebär en förändring jämfört med vad som gäller enligt 1985 års skollag. Där anges i 2 a kap. 7 § första stycket att plats inom förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg ska erbjudas utan oskäligt dröjsmål efter det att vårdnadshavaren anmält behov av plats. Den ändrade lydelsen hänger samman med ändringarna i bestämmelserna om ansvaret för att erbjuda fritidshem. I och med detta ska plats på fritidshemmet erbjudas i samband med att eleven placeras på skolenheten, i de fall förutsättningarna enligt 5 eller 6 § är uppfyllda. Paragrafen behandlas i avsnitt 13.6.

Omfattning

5 § En elev i någon av de skolformer som anges i 3 § ska erbjudas utbildning i fritidshemmet i den omfattning som behövs med hänsyn till föräldrarnas förvärvsarbete eller studier eller om eleven har ett eget behov på grund av familjens situation i övrigt.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 a kap. 6 § första stycket i 1985 års skollag såvitt gäller offentliga huvudmän (se prop. 1997/98:6 s. 83 samt prop. 1993/94:11 s. 32 f. och 45 f.). Jämfört med i 1985 års lag görs ett förtydligande att ett eget behov hos barnet ska vara hänförligt till familjens situation. Det kan t.ex. röra sig om barn med ett annat modersmål än svenska, om barn i glesbygd eller om barn vars föräldrar är arbetslösa, sjukskrivna eller deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Paragrafen behandlas i avsnitt 13.5.

6 § Fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år eleven fyller 13 år. Från och med höstterminen det år då eleven fyller 10 år kan öppen fritidsverksamhet erbjudas i stället för fritidshem under förutsättning att eleven inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan erbjudas i fritidshem.

Bestämmelser om öppen fritidsverksamhet finns i 23 kap.

Paragrafen motsvarar i sak 2 a kap. 1 § tredje stycket, 2 a kap. 2 § andra stycket andra meningen och 2 a kap. 9 § första stycket i 1985 års skollag. Jämfört med 1985 års lag har förtydligats att fritidshem ska erbjudas till och med vårterminen det år då eleven fyller 13 år. På motsvarande sätt klargörs att möjligheten att istället för fritidshem erbjuda öppen fritidsverksamhet också är knutet till läsårsskiftet, inte den enskilde elevens födelsedag. En elev som av fysiska, psykiska eller andra skäl är i behov av sådant särskilt stöd i sin utveckling som endast kan ges i fritidshem ska dock alltid erbjudas utbildning i sådan form.

7 § Fritidshem ska erbjudas eleverna den del av dagen då eleverna inte går i någon av de skolformer som anges i 3 § samt under lov. Fritidshem behöver inte erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger.

Paragrafens *första mening* motsvarar såvitt avser offentliga huvudmän 2 a kap. 2 § andra stycket tredje meningen i 1985 års skollag. *Andra meningen* saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Av denna bestämmelse framgår att fritidshem inte behöver erbjudas under kvällar, nätter, veckoslut eller i samband med större helger. Med begreppet "veckoslut" avses lördagar och söndagar samt med "större helger" övriga allmänna helgdagar samt midsommarafton, julafton och nyårsafton. Huvudmannen är naturligtvis inte förhindrad att erbjuda fritidshem under angivna tider trots att denne inte är skyldig att göra det. Det kan också framhållas att hemkommunen, under tid då rätt till fritidshem inte föreligger, i vissa fall kan erbjuda annan omsorg enligt 23 kap. 5 §.

Motsvarande bestämmelse för förskolan finns i 7 kap. 4 § sista meningen.

Elever i behov av särskilt stöd i sin utveckling

8 § Utbildning i fritidshem ska erbjudas även till andra elever än de som anges i 5 § om de av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling i form av sådan utbildning.

Paragrafen motsvarar, med vissa språkliga justeringar, 2 a kap. 9 § första stycket i 1985 års skollag såvitt gäller offentliga huvudmän. Den bestämmelsen har tidigare sin motsvarighet i 16 § socialtjänstlagen (1980:620), 6 § lagen (1976:381) om barnomsorg och 5 § lagen (1973:1205) om förskoleverksamhet (se prop. 1993/94:11 s. 48, prop. 1979/80:1 del A s. 532, prop. 1975/76:92 s. 26 samt prop. 1973:136 s. 65–69 och 95). Av förarbetsuttalanden vid tidigare ändringar framgår att dessa har varit av redaktionell natur och att någon ändring i sak inte varit avsedd förutom att skyldigheten att erbjuda utbildning vidgas till att även avse enskilda huvudmän. Någon saklig ändring är inte heller nu avsedd. Förarbetena till 1973 års lagstiftning har därför i princip fortfarande sin giltighet i fråga om vilka barn som ska omfattas av denna bestämmelse. Med ”andra skäl” kan då avses t.ex. sådana språkliga eller sociala skäl som inte är hänförliga till familjens situation. Motsvarande bestämmelse för förskolan finns i 7 kap. 8 §.

Barngruppernas storlek

9 § Barngrupperna ska ha en lämplig sammansättning och storlek.

Paragrafen motsvarar 2 a kap. 3 § andra stycket andra meningen i 1985 års skollag.

Placering vid en skolenhet

10 § En elev i förskoleklass, grundskola, grundsärskola, specialskola eller sameskola ska erbjudas plats i fritidshem vid eller så nära som möjligt den skolenhet där eleven får sin utbildning.

Paragrafen motsvarar för offentliga huvudmän delvis bestämmelsen 2 a kap. 8 § i 1985 års skollag. Som en konsekvens av att Skollagsberedningen föreslår ändrade bestämmelser om vem som ska ha ansvar för att erbjuda plats i fritidshem betonas att det är närheten till den skolenhet där eleven får sin utbildning som ska vara utgångspunkten för placering i fritidshemmet. Paragrafen behandlas i avsnitt 13.6.

Fritidshem med offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

11 § Hemkommunen svarar för att en elev som ska erbjudas fritidshem enligt bestämmelserna i detta kapitel och går i en sådan särskild utbildningsform som regleras i 22 kap. erbjuds fritidshem. I dessa fall ska bestämmelserna i 4–10 §§ tillämpas.

I paragrafen regleras hemkommunens ansvar för att erbjuda utbildning i fritidshem för de elever som fullgör sin skolplikt enligt bestämmelserna i 22 kap. För fritidshemsverksamhet i samband med dessa utbildningsformer gäller bestämmelserna i 4–10 §§ i tillämpliga delar.

Avgifter

12 § Kommunen får ta ut avgifter för plats i fritidshem som kommunen anordnar.

De avgifter som tas ut ska vara skäliga.

Paragrafen motsvarar 2 a kap. 10 § första stycket i 1985 års skollag. Den innehåller dock inte någon motsvarighet till föreskriften att avgiften inte får överstiga kommunens självkost-

nader. Detta följer redan av 8 kap. 3 c § kommunallagen (1991:900).

Avgifter vid skolenhet med specialskola och sameskola

13 § Avgifter som staten tar ut för plats i fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola ska bestämmas efter samma grunder som kommunen där fritidshemmet är beläget tillämpar i sina fritidshem.

Paragrafen är ny och reglerar vilka avgifter som får tas ut när fritidshem anordnas vid specialskola eller sameskola. Bestämmelser om ersättning från hemkommun till staten för elever som går i fritidshem vid en skolenhet med specialskola och sameskola finns i 11 kap. 22 § och 12 kap. 13 §.

Insyn, uppföljning och utvärdering

14 § Huvudmannen för fritidshem vid en skolenhet med specialskola och sameskola ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

I paragrafen regleras skyldigheten för huvudman för specialskola och sameskola att delta i lägeskommunens uppföljning och utvärdering av sin verksamhet. Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelser finns däremot sedan tidigare för fristående skolor som motsvarar andra skolformer för barn och ungdom (se 9 kap. 11 § andra stycket i 1985 års skollag). Bestämmelsen har samma innebörd som motsvarande bestämmelser för t.ex. grundskolan (se författningskommentaren till 9 kap. 35 §).

Interkommunal ersättning

15 § Barnets hemkommun ska lämna bidrag till huvudmannen för varje barn vid skolenheten. Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sina egna fritidshem.

Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Bidraget som ska lämnas enligt första eller andra stycket ska i förekommande fall minskas med belopp som huvudmannen får ta ut enligt 12 §.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelse finns dock sedan tidigare för bl.a. grundskolan. *Första meningen i första stycket* motsvaras till viss del av 2 a kap. 17 § första stycket första meningen i 1985 års skollag. I den nya lagen anges dock att bidrag ska lämnas av barnets hemkommun.

Andra meningen i första stycket motsvarar till viss del 2 a kap. 17 § tredje stycket första meningen i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelse för förskolan finns i 7 kap. 21 §.

I *andra stycket* anges att bidrag inte behöver lämnas för särskilt stöd om detta skulle leda till betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen.

I *tredje stycket* anges att bidraget i förekommande fall ska minskas med de avgifter som huvudmannen får ta ut enligt 12 §.

Fritidshem med enskild huvudman

Bidrag från hemkommunen

16 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. omsorg och pedagogisk verksamhet,
2. pedagogiskt material och utrustning,
3. måltider,
4. administration,
5. mervärdesskatt, och

6. lokalkostnader.

Därutöver ska bidrag (tilläggsbelopp) lämnas för barn som har ett omfattande behov av särskilt stöd.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till sina egna fritidshem. Har en elev ett omfattande behov av särskilt stöd, är hemkommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

I paragrafen anges hur bidraget från hemkommunen till den enskilde huvudmannen ska beräknas. Bestämmelserna är i likhet med motsvarande bestämmelser i de olika skolformskapitlen, se t.ex. 7 kap. 21 §, utformad i enlighet med regeringens förslag till ändringar i 1985 års skollag i propositionen 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*.

17 § Den kommun där en fristående skola som anordnar fritidshem är belägen har rätt till insyn i verksamheten. Huvudmannen för den fristående skolan ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolenheten är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

I paragrafen regleras lägeskommunens rätt till insyn i verksamheten samt huvudmannens skyldighet att delta i lägeskommunens uppföljning och utvärdering av sin verksamhet. Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Motsvarande bestämmelser finns däremot sedan tidigare för fristående skolor som motsvarar t.ex. grundskolan (se 9 kap. 11 § andra stycket i 1985 års skollag). Paragrafen har samma innebörd som den som införs för t.ex. grundskolan (se författningskommentaren till 9 kap. 35 §).

18 § Avgifter som huvudmannen för ett fritidshem med enskild huvudman tar ut får inte vara oskäligt höga.

Paragrafen reglerar avgiftssättningen i fritidshem med enskild huvudman. Kravet att avgifter för plats i ett sådant fritidshem inte får vara oskäligt höga i jämförelse med avgifterna i lägeskommunens fritidshem är inte nytt, men har hittills varit utformat som ett villkor för kommunens bidragsskyldighet (se 2 a kap. 17 § andra stycket i 1985 års skollag). Någon ändring i sak är inte avsedd. Motsvarande bestämmelse för förskolan finns i 7 kap. 20 § första stycket.

**14 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasieskolan
m.m.**

15 kap. Utbildning på program i gymnasieskolan

16 kap. Allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om gymnasiesärskolan (2–12 §§),
- bestämmelser om betyg (13–15 §§) och
- bestämmelser om interkommunal ersättning och bidrag till enskild huvudman (16 §).

Bestämmelser om utbildningen på program i gymnasiesärskolan finns i 17 kap.

I paragrafen beskrivs innehållet i kapitlet. Av paragrafen framgår att bestämmelserna om gymnasiesärskolan är uppdelade i ett allmänt kapitel och ett kapitel om utbildning på program.

Allmänna bestämmelser

Utbildningens syfte

2 § Gymnasiesärskolan ska ge elever med utvecklingsstörning en till varje elevs förutsättningar anpassad utbildning som så långt det är möjligt motsvarar den som ges i gymnasieskolan.

Av 28 kap. 7 § följer att det som sägs i denna lag om elever med utvecklingsstörning ska gälla vissa andra barn och ungdomar.

Paragrafen anger gymnasiesärskolans syfte. Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 1 § i 1985 års skollag såvitt avser gymnasiesärskoleutbildning som anordnas av en offentlig huvudman. Skollagberedningens förslag omfattar även utbildning som bedrivs av enskilda huvudmän. Beskrivningen av målgruppen har redaktionellt ändrats från uttrycket ”utvecklingsstörda barn och ungdomar” till ”elever med utvecklingsstörning”. Någon förändring i sak är inte avsedd.

Av *andra stycket* framgår genom en hänvisning till 28 kap. 7 § att med utvecklingsstörning jämställs, vid tillämpning av skollagen, ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Till skillnad mot regleringen i 1985 års skollag (1 kap. 16 §) utgör inte autism eller autismliknande tillstånd en självständig grund för att tillhöra gymnasiesärskolans målgrupp utan det krävs att personen i fråga även har en utvecklingsstörning eller ett sådant funktionshinder som anges ovan.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om vissa andra särskilda insatser än utbildning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.3.

Målgrupp

3 § Utbildningen i gymnasiesärskolan vänder sig till ungdomar vars skolplikt har upphört och som har bedömts inte kunna gå i gymnasieskolan därför att de har en utvecklingsstörning.

Paragrafen, som delvis motsvarar 6 kap. 7 § i 1985 års skollag, anger den grupp elever som gymnasiesärskolan vänder sig till.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.3.

Ansökan

4 § Den som ansöker om en plats i gymnasiesärskolan ska ge in sin ansökan till hemkommunen. Om ansökningen avser utbildning i en annan kommun eller i en fristående skola ska hemkommunen snarast möjligt översända ansökningen till den huvudmannen.

Bestämmelsen saknar motsvarighet i dagens reglering. Den har införts för att klart ange att det, liksom i övriga skolformer,

krävs en ansökan för att initiera ett ärende om plats i gymnasiesärskolan.

En ansökan ska ges in till hemkommunen. Vad som menas med hemkommun framgår av 28 kap. 5 §. Om ansökningen avser plats på utbildning i en annan kommun eller i en fristående skola, är kommunen skyldig att översända ansökningen dit.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.4.

Program m.m.

5 § Utbildningen i gymnasiesärskolan ska väsentligen bygga på de kunskaper eleverna får i grundsärskolan eller motsvarande skolform. Utbildningen omfattar nationella program, specialutformade program och individuella program. Närmare bestämmelser om program finns i 17 kap.

Utbildningen bedrivs under läsår. Varje läsår består av en hösttermin och en vårtermin.

Utbildningen i gymnasiesärskolan är avsedd att genomgå på fyra läsår. Huvudmannen får besluta att utbildningen får fördelas på längre tid.

I paragrafens *första stycke* anges gymnasiesärskolans förhållande till annan utbildning enligt denna lag. Dessutom anges vilka typer av program som finns i gymnasiesärskolan. Motsvarande bestämmelse finns för den offentliga gymnasiesärskolans del i 6 kap. 3 § första stycket i 1985 års skollag. Den nu föreslagna bestämmelsen omfattar även enskilda huvudmän.

I *andra stycket* fastslås att utbildningen i gymnasiesärskolan bedrivs under läsår samt att varje läsår består av en hösttermin och en vårtermin. Föreskriften om lärotider motsvarar, för offentliga huvudmän, 3 kap. 1 § gymnasiesärskoleförordningen (1994:741).

Tredje stycket behandlar hur lång utbildningen ska vara i gymnasiesärskolan.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.2.

Avgifter

6 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning.

Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

Paragrafen reglerar vilka avgifter som kan tas ut i gymnasiesärskolan. En liknande bestämmelse finns idag för gymnasieskolan, med den skillnaden att huvudmannen där får besluta om att eleven ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel.

I *första stycket* anges att utbildningen i gymnasiesärskolan ska vara avgiftsfri för eleverna. Det får dock förekomma enstaka inslag i verksamheten som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleven.

Andra stycket anger att eleverna utan kostnad ska ha tillgång till vissa hjälpmedel som behövs för en tidsenlig utbildning. Begreppen skrivmaterial, verktyg och andra hjälpmedel har bytts ut mot "andra lärverktyg" se avsnitt 9.5.

Första och andra styckena motsvarar 6 kap. 4 § i 1985 års skollag såvitt avser gymnasiesärskoleutbildning som anordnas av en offentlig huvudman. För fristående skolor motsvarar bestämmelserna 9 kap. 10 § i 1985 års skollag.

I *tredje stycket* anges att avgifter i samband med ansökan om plats vid en skolenhet i gymnasiesärskolan inte får tas ut. Motsvarande gäller redan för gymnasiesärskolor som anordnas av offentlig huvudman eftersom något stöd för att ta ut avgift för detta inte har funnits. För fristående skolor motsvaras förbudet av stadgandet i 9 kap. 10 § tredje stycket i 1985 års skollag.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.5.

Kurser

7 § Utbildningen inom varje ämne och ämnesområde sker i form av en eller flera kurser. För varje kurs ska det finnas en kursplan.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kurser och kursplaner.

Av paragrafens *första stycke* framgår att utbildningen i gymnasiesärskolan sker i form av kurser. Vilka kurser som ska finnas och vad varje kurs ska innehålla bestäms genom en kursplan.

I *andra stycket* anges att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om kurser och kursplaner i gymnasiesärskolan. För gymnasiesärskola med offentlig huvudman finns föreskrifter av denna typ i bl.a. 1 kap. 6 och 7 §§ gymnasiesärskoleförordningen (1994:741). I 2 kap 5 § förordningen (1996:1206) om fristående skolor föreskrivs enbart att det ska finnas kursplaner.

Mottagande och antagning

8 § En elev som har gått ut grundskolan har alltid rätt att tas emot i gymnasiesärskolan.

I annat fall ska frågan om en elev tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan prövas av elevens hemkommun. Ett sådant beslut ska föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Samråd med eleven och elevens vårdnadshavare ska ske när utredningen genomförs.

De ungdomar som hemkommunen har bedömt tillhöra målgruppen för gymnasiesärskolan har rätt att bli mottagna i gymnasiesärskola med offentlig huvudman om utbildningen påbörjas före höstterminen det år de fyller 20 år.

I paragrafens *första stycke* regleras att en elev som har gått ut grundskolan alltid har rätt att tas emot i gymnasiesärskolan utan föregående utredning.

Huruvida en person som inte genomgått grundsärskolan tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan prövas, enligt *andra stycket*, av elevens hemkommun. I 1985 års skollag ligger detta avgörande på styrelsen för särskolan (6 kap. 7 §). I sådana situationer ska ett beslut om mottagande, i likhet med mottagande i grundsärskolan, föregås av en utredning som omfattar en pedagogisk, psykologisk, medicinsk och social bedömning. Kommunen är enligt en uttrycklig bestämmelse skyldig att samråda med eleven och i förekommande fall elevens vårdnadshavare under utredningens genomförande.

Tredje stycket motsvarar, med vissa redaktionella ändringar, 6 kap. 7 § första stycket i 1985 års skollag.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.6.

9 § Huvudmannen prövar frågor om antagning av en elev som ska tas emot i gymnasiesärskolan.

Huvudmannen ska därvid efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare avgöra om en elev i gymnasiesärskolan ska gå på

1. ett nationellt program,
2. ett specialutformat program, eller
3. ett individuellt program.

Utbildning på ett individuellt program ska erbjudas elever som inte kan följa ett nationellt eller specialutformat program.

Bestämmelsen, som delvis motsvarar 6 kap. 9 § i 1985 års skollag, behandlar antagning av elever till utbildning i gymnasiesärskolan. Vid antagningen avgörs vilka av de mottagna eleverna som kan beredas plats på en viss utbildning hos huvudmannen.

I *första stycket* klargörs att det är den huvudman som anordnar utbildningen som prövar frågor om antagning till denna. Huvudmannen måste göra ett urval bland de mottagna sökande till en viss utbildning om platserna på utbildningen inte räcker till alla som har tagits emot.

Av *andra stycket* framgår att huvudmannen ska samråda med eleven och i förekommande fall elevens vårdnadshavare innan beslut om vilket program eleven ska gå fattas.

I *tredje stycket* fastslås att elever som inte kan följa ett nationellt eller specialutformat program ska erbjudas utbildning på ett individuellt program.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.7.

Individuell studieplan

10 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Den ska innehålla uppgifter om det program och, i förekommande fall, den inriktning som eleven går på. De val av kurser som eleven gjort ska också anges. Vidare ska det av planen framgå eventuella överenskommelser och om det finns behov av särskilt stöd för att eleven ska nå målen med utbildningen. Elevens synpunkter ska inhämtas och beaktas i utformandet av den individuella studieplanen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om den individuella studieplanen.

I paragrafens *första stycke* anges att det ska finnas en individuell studieplan för varje elev i gymnasiesärskolan. Någon sådant krav finns inte i gällande bestämmelser som rör gymnasiesärskolan. Bestämmelsen är med andra ord ny för gymnasiesärskolans del. Vidare regleras vad studieplanen ska innehålla. Som framgår av lagtexten ska studieplanen bl.a. innehålla uppgifter om en elevs behov av särskilt stöd.

I *andra stycket* finns en upplysning om att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar ytterligare föreskrifter om den individuella studieplanen.

Regleringen gäller för samtliga huvudmän.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.8.

Utvecklingssamtal

11 § Minst en gång per termin ska rektor se till att eleven ges en samlad information om elevens kunskapsutveckling och studiesituation (utvecklingssamtal). Utvecklingssamtalet ska genomföras med elevens individuella studie-

plan som grund. Vid utvecklingssamtalet ska elevens synpunkter inhämtas och beaktas.

Har eleven vårdnadshavare ska även denne få sådan information som avses i första stycket.

På samma sätt som beträffande individuella studieplaner saknas det i dag regler kring utvecklingssamtal i gymnasiesärskolan. Kravet på sådana samtal ska genomföras är alltså nytt.

I *första stycket* anges att utvecklingssamtal ska hållas minst en gång per termin och att det är elevens individuella studieplan som ska ligga till grund för samtalet. Vid utvecklingssamtalet ska eleven ges en samlad information av sin kunskapsutveckling och studiesituation.

Av *andra stycket* följer att vårdnadshavare ska få samma information som eleven.

Regleringen gäller för samtliga huvudmän.

Paragrafen behandlas i avsnitt 16.8.

Av betydelse för denna bestämmelse är bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa i 1 kap. 8 § samt reglerna om inflytande i 4 kap.

Elevs närvaro och information om frånvaro

12 § Varje elev i gymnasiesärskolan ska delta i den verksamhet som anordnas för att ge den avsedda utbildningen, om eleven inte har giltig anledning att utebli.

En kommun som tagit emot elever från andra kommuner i sin gymnasiesärskola ska anmäla studieavbrott till den berörda elevens hemkommun. Även huvudmannen för en fristående gymnasiesärskola ska anmäla studieavbrott till elevens hemkommun.

Regeringen får meddela föreskrifter om frånvaro och om skyldighet för rektorn eller den rektorn bestämmer att kontakta vårdnadshavare eller på annat sätt lämna information om att elever som har vårdnadshavare varit frånvarande från utbildningen.

Paragrafen innehåller bestämmelser om elevers närvaroplikt och huvudmännens informationsskyldighet vid studieavbrott. I paragrafen finns också ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter i nu aktuella hänseenden

Att elever i gymnasiesärskolan normalt är skyldiga att delta i undervisningen anses indirekt följa av förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolans bestämmelser kring ledighet. I dessa föreskrivs under vilka förutsättningar en elev får beviljas ledighet (6 kap. 2 och 3 §§). Sedan år 2006 finns också en föreskrift, 6 kap. 3 a §, som anger att kontakt ska upprättas mellan skolan och elevens vårdnadshavare vid frånvaro utan giltig anledning.

I *första stycket* klargörs skyldigheten att närvara, dvs. den som påbörjar en utbildning i gymnasiesärskolan åtar sig också att medverka. Regeln slår enbart fast den grundläggande skyldigheten för alla elever som genomgår en utbildning i gymnasiesärskolan att delta i verksamheten om de inte har giltig anledning att utebli. Bestämmelsen är tänkt att kompletteras på förordningsnivå med närmare föreskrifter om vad som kan vara giltiga skäl för att utebli och om möjligheten att bevilja elever ledighet, se nedan.

Av *andra stycket* följer en särskild informationsplikt för vissa huvudmän och när det gäller studieavbrott.

Ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om frånvaro och frånvaroinformation finns i *tredje stycket*. Bemyndigandet innehåller också en möjlighet för regeringen att meddela föreskrifter om att i andra sammanhang lämna information om att elever som har vårdnadshavare varit frånvarande. Tanken är att informationsskyldigheten ska avse omfattningen av elevens frånvaro, inte orsakerna till denna. För uppgifter enbart om frånvarons omfattning gäller normalt inte sekretess. Paragrafen behandlas i avsnitt 16.9.

Betyg

Betygsregleringen

Som anges i författningskommentaren till kapitel 9 om grundskolan har riksdagen nyligen godkänt regeringens förslag om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. Som en konsekvens av förslaget systematik kommer bestämmelserna att bli direkt tillämpliga för all utbildning inom de berörda skolformerna, oavsett om den har offentlig eller enskild huvudman. Närmare beskrivning av betygsregleringen, se avsnitt 3.4.2.

Betygssättning

13 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs. Betyg ska dock inte sättas på verksamhetsutövning.

Om en elev har läst en kurs enligt gymnasieskolans kursplan ska betyg sättas i enlighet med de bestämmelser som gäller för betygssättning i gymnasieskolan. I övriga fall gäller 14 och 15 §§.

Paragrafen motsvarar 7 kap. 1 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan, såvitt gäller gymnasiesärskolor med offentlig huvudman. I 3 kap. 16 § finns bestämmelser om vem eller vilka som ska sätta betyg.

Betygsbeteckningar

14 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D eller E användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E.

För den elev som inte uppnår betyget E ska ett intyg utfärdas om att eleven deltagit i kursen. Intyget utfärdas av rektor.

I paragrafen anges vilka betygsbeteckningar som ska användas vid betygssättning i gymnasiesärskolan.

15 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande till de betygskriterier som föreskrivits för kursen.

Betygskriterierna ska precisera vilka kunskaper enligt kursplanen som krävs för att få något av betygen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om betygskriterier.

Paragrafens *första stycke* motsvarar för de offentliga gymnasiesärskolorna 7 kap. 4 § första stycket förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan.

Andra stycket har sin motsvarighet i ovannämnda paragrafs andra stycke.

Tredje stycket anger att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddelar närmare föreskrifter om betygskriterier.

Interkommunal ersättning och bidrag till enskild huvudman

16 § Bestämmelser om interkommunal ersättning finns i 17 kap. 23 §.

Bestämmelser om ersättning från en elevs hemkommun till enskild huvudman finns i 17 kap. 26 §.

Bestämmelsen innehåller en hänvisning till reglerna i 17 kap. om interkommunal ersättning respektive bidrag till enskild huvudman.

17 kap. Utbildning på program i gymnasiesärskolan

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- bestämmelser om program som är gemensamma för alla huvudmän (2–12 §§),
- bestämmelser om program för offentlig huvudman (13–23 §§)
- bestämmelser om program för enskild huvudman, fristående skola, (24–29 §§).

I paragrafen beskrivs innehållet i kapitlet.

Gemensamma bestämmelser om program

Elever som ska erbjudas modersmålsundervisning

2 § En elev som har en vårdnadshavare med ett annat modersmål än svenska ska erbjudas modersmålsundervisning i detta språk, om

1. språket är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet, och
2. eleven har goda kunskaper i språket.

Modersmålsundervisning i ett nationellt minoritetsspråk ska erbjudas även om språket inte är elevens dagliga umgängesspråk i hemmet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om modersmålsundervisning. Sådana föreskrifter får innebära att modersmålsundervisning ska erbjudas i ett språk bara om ett visst antal elever ska erbjudas sådan undervisning i det språket.

Paragrafens *första* och *andra stycke* motsvarar, med språkliga och redaktionella justeringar, 5 kap. 11 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan tillsammans med 5 kap. 7 § gymnasieförordningen (1992:394) såvitt gäller gymnasiesärskola med offentlig huvudman respektive 2 kap. 7 § första stycket förordningen (1996:1206) om fristående skolor såvitt gäller fristående gymnasiesärskolor.

Bemyndigandet i *tredje stycket* ger möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter som preciserar huvudmannens skyldighet att erbjuda modersmålsundervisning. Här anges uttryckligen att sådana föreskrifter får innebära en sådan begränsning av huvudmannens skyldighet som i dag framgår av 5 kap. 12 § andra stycket gymnasieförordningen, dvs. att minst fem elever ska erbjudas modersmålsundervisning.

Nationella program och specialutformade program

3 § Utbildningen vid de nationella programmen ska innebära en anpassning av gymnasieskolans motsvarande program. Vilka de nationella programmen är framgår av bilaga y. Regeringen meddelar föreskrifter om program mål för de nationella programmen.

Inom de nationella programmen kan finnas utbildningar med olika inriktningar. Dessa kan vara nationellt eller lokalt fastställda. Regeringen meddelar närmare föreskrifter om dem.

När en huvudman erbjuder utbildning på ett nationellt program får denne också låta erbjudandet omfatta att eleven senare ska antas till en viss inriktning av programmet.

Paragrafen motsvarar till viss del 1 kap. 4 och 5 §§ förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan. I likhet med vad som gäller för gymnasieskolan placeras bilagan där de nationella programmen framgår i skollagen. Paragrafen innehåller även bemyndiganden för regeringen att i förordning fastställa vilka program mål som ska gälla samt vilka olika inriktningar på utbildning inom de nationella programmen som ska finnas. Slutligen anges att huvudmannen får låta sitt erbjudande omfatta att eleven senare ska antas till en viss inriktning på programmet på sätt som motsvarar det som gäller för gymnasieskolan.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.4.

4 § Undervisningen på de nationella programmen ska omfatta följande ämnen:

- svenska eller svenska som andraspråk,
- engelska,
- matematik,
- samhällskunskap,
- religionskunskap,
- naturkunskap,
- idrott och hälsa, samt
- estetisk verksamhet

Härutöver ska det, för elever som ska erbjudas modersmålsundervisning, som ämne finnas modersmål. På estetiska programmet ska det finnas estetiska ämnen som ämnesblock och på övriga program yrkesämnena. Vidare ska finnas individuellt val och lokala tillägg.

Den totala undervisningstiden ska vara minst 3 600 timmar.

I bilaga yy finns riktvärden om undervisningstiden för ämnen och ämnesblock på nationella program.

Paragrafens *första stycke*, som motsvarar 5 kap. 1 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan, innehåller en uppräkningslista av kärnämnen, dvs. de ämnen som ingår i alla nationella program.

Vidare finns i *andra stycket* bestämmelser om modersmålsundervisning, yrkesämnena och estetiska ämnen samt lokalt tillägg. Bestämmelserna motsvarar 5 kap, 2, 3, 4 och 11 §§ i ovannämnda förordning.

Av *tredje stycket* framgår att den minsta garanterade undervisningstiden för varje elev ska vara 3 600 timmar. Bestämmelsen i tredje stycket motsvarar för offentliga gymnasiesärskolor 6 kap. 11 § första stycket i 1985 års skollag och för fristående gymnasiesärskolor 2 kap. 5 a § förordningen (1996:1206) om fristående skolor.

I *fyjärde stycket* finns en hänvisning till den bilaga som innehåller riktvärden om undervisningstiden för ämnen och ämnesblock på nationella program.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.6.

5 § Ett specialutformat program ska i fråga om utbildningens nivå motsvara ett nationellt program. Det kan utformas individuellt för en elev eller gemensamt för en grupp elever.

Huvudmannen ska fastställa en plan för varje specialutformat program. Om programmet är avsett för en grupp elever, ska huvudmannen även fastställa program mål.

Bestämmelserna i 4 § ska även tillämpas på undervisningen på specialutformade program.

I paragrafen behandlas innehållet i utbildningen på specialutformade program. *Första stycket* motsvarar delvis 5 kap. 8 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan. *Andra stycket* är nytt för gymnasiesärskolans del och motsvarar den reglering som gäller för gymnasieskolan. *Tredje stycket* anger att bestämmelserna om undervisningen på nationella program i 4 § även ska tillämpas på specialutformade program.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.5.

6 § Rektor beslutar, efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare, om vilket nationellt eller specialutformat program som en elev ska gå på. En elev som har tagits emot på ett nationellt eller ett specialutformat program får, om rektor bedömer att eleven kan klara av det, läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner.

Regeringen meddelar föreskrifter om urval mellan mottagna sökande.

Av paragrafen framgår att rektor beslutar efter samråd med eleven och elevens vårdnadshavare om vilket nationellt eller specialutformat program som en elev ska gå på samt att en elev, om rektor bedömer att eleven kan klara av det, får läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner. Paragrafen motsvarar delvis 5 kap. 2 a § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan. Enligt den bestämmelsen får en elev i vissa fall läsa kurser enligt gymnasieskolans kursplaner i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil. Denna möjlighet utökas nu till att omfatta alla ämnen i gymnasieskolan.

Andra stycket innehåller en upplysning om att regeringen meddelar föreskrifter angående urval bland mottagna sökanden när platserna till en viss utbildning inte räcker till. I 6 kap. 1 b § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan finns bestämmelser om urval.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.7.

Individuella program

7 § Ett individuellt program ska ge eleven yrkesträning eller verksamhetsträning eller på annat sätt möta elevens speciella utbildningsbehov. Programmet kan även syfta till att stimulera eleven att senare gå över på ett nationellt program eller ett specialutformat program.

Huvudmannen avgör om en elev som tas emot på ett individuellt program ska ges yrkesträning eller verksamhetsträning.

Första stycket, som anger syftet med ett individuellt program, motsvarar 5 kap. 5 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan. I *andra stycket* anges att det är huvudmannen som avgör om eleven ska ges yrkesträning eller verksamhetsträning. Bestämmelsen motsvarar för offentliga gymnasiesärskolor 6 kap. 9 § tredje stycket i 1985 års skollag.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.8.2..

8 § Om eleven får yrkesträning ska, såvida rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta ämnena svenska, svenska som andraspråk, matematik, samhällsorientering, idrott och hälsa och estetisk verksamhet samt yrkesträning och praktik.

Rektorn får i enskilda fall med hänsyn till elevens förutsättningar besluta att eleven ska läsa en kombination av ämnen och sådana verksamhetsområden som anges i 9 §.

Bestämmelsen i första stycket motsvarar i huvudsak 5 kap 6 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan.

Bestämmelsen i andra stycket är ny och syftar till att öka flexibiliteten i gymnasiesärskolan genom att skapa möjlighet för elever att läsa en kombination av ämnen och verksamhetsområden.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.8.3.

9 § Om eleven får verksamhetsträning ska, såvida rektorn bedömer att eleven kan klara av det, utbildningen omfatta kommunikation och socialt samspel, verklighetsuppfattning och omvärldskunskap, estetisk verksamhet, idrott och hälsa samt vardagsaktiviteter. Praktik får också förekomma om rektorn bedömer att det är till nytta för eleven.

Rektorn får i enskilda fall med hänsyn till elevens förutsättningar besluta att eleven ska läsa en kombination av verksamhetsområden och sådana ämnen som anges i 8 §.

Bestämmelsen i första stycket motsvarar 5 kap 7 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan.

I andra stycket anges på motsvarande sätt som i 8 § att det finns möjlighet att kombinera verksamhetsområden och ämnen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.8.3

10 § För de elever på det individuella programmet som ska erbjudas modersmålsundervisning ska modersmål finnas som ämne.

Paragrafen motsvarar för de individuella programmen 5 kap. 11 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan.

11 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om

1. undervisningens omfattning utöver vad som följer av 4–10 §§,
2. undervisningen på individuella program för elever som enligt rektors beslut med stöd av 8 och 9 §§ får läsa en kombination av ämnen och verksamhetsområden,
3. avvikelser från bestämmelserna i 4 § första och andra styckena och timplanerna, om det behövs med hänsyn till elevernas förmåga, samt

4. andra begränsade avvikelser från bestämmelserna i 4 § första och andra styckena och timplanerna.

Paragrafen innehåller olika bemyndiganden för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela avvikelser beträffande undervisningens omfattning etc. inom gymnasiesärskolan.

Fullföljande av utbildning

12 § Elever som har påbörjat utbildningen i gymnasiesärskolan före höstterminen det år de fyller 20 år får, utom i det fall som avses i 24 § andra stycket, fullfölja utbildningen hos huvudmannen under fyra läsår. Detta gäller även om de förhållanden som låg till grund för mottagandet ändras under studietiden.

Vad som sägs i första stycket om rätt att fullfölja utbildningen gäller även i den nya hemkommunen, om eleven flyttar till en annan kommun under studietiden.

Enligt denna paragraf har elever som påbörjat sin utbildning i gymnasiesärskolan före höstterminen det år de fyller 20 rätt att fullfölja sin utbildning. Den garanterade undervisningstiden som följer av 4 § tredje stycket är beräknad utifrån en studietid på fyra läsår. Vad eleverna har rätt att fullfölja är således fyra års utbildning. Denna rätt gäller såväl elever som deltar i en utbildning med offentlig huvudman, i hemkommunen eller i annan kommun, som elever i fristående skolor. Av 24 § andra stycket följer dock att en enskild huvudman i en speciell situation inte är skyldig att ge en elev fortsatt utbildning. Elevens rätt att fullfölja sin utbildning måste i ett sådant fall kunna göras gällande hos hemkommunen.

Program som anordnas av offentlig huvudman

Hemkommunens ansvar

13 § För var och en som enligt denna lag har rätt att gå i gymnasiesärskolan ska hemkommunen svara för att sådan utbildning kommer till stånd.

Denna skyldighet ska fullgöras genom att hemkommunen anordnar gymnasiesärskola i den omfattning som krävs för att bereda utbildning åt samtliga i kommunen som har rätt till sådan utbildning. Hemkommunen kan även komma överens med någon annan kommun eller med ett landsting om att någon av dessa i en skolenhet med gymnasiesärskola ska ta emot elever vars gymnasiesärskoleutbildning hemkommunen ansvarar för.

I paragrafen anges att det är hemkommunen som har ansvar för att utbildning kommer till stånd för var och en som har rätt att gå i gymnasiesärskolan. Vilken kommun som ska anses vara en elevs hemkommun regleras i 28 kap. 5 §. Paragrafen motsvarar i sak 6 kap. 5 § och 7 § andra stycket i 1985 års skollag.

Mottagande i annan kommun

14 § En elev har rätt att bli mottagen i en gymnasiesärskola som anordnas av en annan kommun än hemkommunen, om eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens gymnasiesärskola. Innan kommunen fattar beslut om att ta emot en sådan elev ska den inhämta yttrande från elevens hemkommun.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, innebär en möjlighet för gymnasiesärskoleelever att bli mottagna i en gymnasiesärskola som anordnas av en annan kommun än hemkommunen. En förutsättning är dock att eleven med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få gå i den kommunens skola. En motsvarande möjlighet finns redan för gymnasieskolan.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.10.

15 § Efter önskemål av vårdnadshavare får en kommun även i andra fall än som avses i 14 § ta emot en elev från en annan kommun.

Paragrafen ger rätt för en kommun att efter önskemål av vårdnadshavare ta emot en elev från en annan kommun. Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 6 a § första meningen i 1985 års skollag. Rätt till ersättning för sådan utbildning regleras i 23 §.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.11.

16 § Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting vara huvudman för utbildning på nationella, specialutformade och individuella program.

I paragrafen anges när ett landsting får vara huvudman för utbildning inom gymnasiesärskolan. Bestämmelsen motsvarar delvis 1 kap. 5 § andra stycket och 6 kap. 10 § andra stycket i 1985 års skollag. Det nya är att överenskommelsen även får omfatta individuella program. Eftersom det saknas bestämmelser för landsting om mottagande av elever och följaktligen även om interkommunal ersättning, krävs det i praktiken ett samverkansavtal med en eller flera kommuner för att ett landsting ska kunna ta emot elever och vara berättigat till ersättning för sina kostnader för elevernas utbildning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.8.1.

Erbjudande om utbildning på nationella program

17 § Varje kommun ska erbjuda de elever som ska gå på ett nationellt program ett urval av olika program. Kommunen ska sträva efter att urvalet ska vara allsidigt.

Antalet platser på de olika programmen ska anpassas med hänsyn till elevernas önskemål.

Ett sådant erbjudande ska avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal.

Av paragrafens *första stycke* framgår att varje kommun ska erbjuda ett urval av nationella program. Kommunen ska även sträva efter att urvalet ska vara allsidigt. Bestämmelsen motsvarar delvis 6 kap. 10 § första stycket i 1985 års skollag.

I *andra stycket* anges att antalet platser på de olika programmen ska anpassas till elevernas önskemål.

I *tredje stycket* anges vad ett erbjudande ska avse för utbildning. Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 10 § tredje stycket i 1985 års skollag.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.4.1.

Erbjudande om utbildning på specialutformade och individuella program

18 § Varje kommun ska erbjuda ett specialutformat program eller ett individuellt program till de elever som ska gå på ett sådant program. Detsamma gäller den elev som har tagits emot på ett nationellt program men har avbrutit studierna.

Ett sådant erbjudande ska avse utbildning som anordnas inom kommunen eller i en annan kommun eller ett landsting i enlighet med samverkansavtal.

I paragrafens *första stycke* regleras erbjudande om utbildning på specialutformade och individuella program till de elever som ska gå på ett sådant program samt till elever som har tagits emot på ett nationellt program men avbrutit studierna.

I *andra stycket* anges på motsvarande sätt som i 17 § vad ett erbjudande ska avse för utbildning.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.9.

Kommunens organisation

19 § Kommunerna ska vid utformningen av gymnasiesärskolan beakta vad som för eleverna är ändamålsenligt ur kommunikationssynpunkt.

Varje kommun som anordnar gymnasiesärskola ska vidare så långt det är möjligt organisera gymnasiesärskolan så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns föreskrifter om stöd och service i form av boende i familjehem eller bostad med särskild service för barn och ungdomar som behöver bo utanför föräldrahemmet.

I paragrafen regleras vad kommunen har att beakta vid utformningen av gymnasiesärskolan.

Enligt *första stycket* är en kommun skyldig att beakta vad som är ändamålsenligt för eleverna ur kommunikationssynpunkt. Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 6 § första stycket i 1985 års skollag.

I *andra stycket* anges en skyldighet för kommunen att så långt som möjligt organisera gymnasiesärskolan så att ingen elev på grund av skolgången behöver bo utanför det egna hemmet. Bestämmelsen motsvarar 6 kap. 6 § första stycket i 1985 års skollag.

Tredje stycket innehåller en upplysning om att det finns bestämmelser om stöd och service till vissa funktionshindrade i en särskild lag. Upplysningen är densamma som i 6 kap. 6 § fjärde stycket i 1985 års skollag.

Placering vid en skolenhet

20 § En elev ska placeras vid den av kommunens skolenheter där vårdnadshavare önskar att eleven ska gå. Om den önskade placeringen skulle medföra att en annan elevs berättigade krav på placering vid en skolenhet nära hemmet åsidosätts ska dock kommunen frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin gymnasiesärskola.

Kommunen får frångå vårdnadshavares önskemål och placera eleven vid en annan skolenhet inom sin gymnasiesärskola om den önskade placeringen skulle medföra att betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Den som har blivit placerad vid en viss skolenhet ska få gå kvar där om inte något annat följer av andra stycket.

I paragrafen anges vad kommunen ska beakta vid placering av elever på olika skolenheter.

Första och *andra* stycket motsvarar i sak 6 kap. 6 § andra stycket i 1985 års skollag, med en redaktionell ändring som består i att begreppet ”skola” har bytts ut mot begreppet ”skolenhet”. Begreppet skolenhet definieras i 1 kap. 8 §.

Tredje stycket anger att placeringen vid en skolenhet ska gälla och bara kan frångås med stöd av andra stycket.

Skolskjuts i hemkommunen m.m.

21 § Elever i gymnasiesärskola med offentlig huvudman har rätt till kostnadsfri skolskjuts från plats i anslutning till där eleven är bosatt till den plats där utbildningen bedrivs och tillbaka, om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållandena, funktionshinder hos eleven eller någon annan särskild omständighet.

Denna rätt gäller dock inte elever som väljer att gå i en annan skolenhet än den där kommunen annars skulle ha placerat dem om något önskemål om viss skolenhet inte framställts. I de fall då det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser ska kommunen även anordna skolskjuts i dessa fall.

Elevens hemkommun eller det landsting som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket.

Paragrafen motsvarar 6 kap. 6 § tredje stycket i 1985 års skollag såvitt gäller kommunernas skyldigheter och 6 kap. 10 a § samma lag i fråga om landstingen.

I *första stycket* har tydliggjorts att rätten till kostnadsfri skolskjuts gäller ”från plats i anslutning till där eleven är bosatt till den plats där utbildningen bedrivs”. På motsvarande sätt som för grundsärskolan föreskrivs också i *andra stycket* att kommunen ska anordna skolskjuts även för elever som valt att gå i annan skola än den de annars skulle ha placerats i av kommunen, i fall då det kan ske utan ekonomiska eller organisatoriska konsekvenser för kommunen.

I *tredje stycket* anges att det är elevens hemkommun eller i förekommande fall det landsting som anordnar utbildningen som ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket.

I 26 kap. 4 § finns bestämmelser om överklagande av beslut om skolskjuts.

Paragrafen behandlas i avsnitt 17.12.

Skolskjuts i annan kommun än hemkommunen

22 § En elev som med stöd av 14 § går i en annan kommuns gymnasiesärskola och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

I paragrafen finns bestämmelser om skolskjuts för elever som med stöd av 14 § går i en annan kommuns gymnasiesärskola. Bestämmelserna är nya för gymnasiesärskolan och är en konsekvens av att elever i gymnasiesärskolan nu ska ha rätt att tas emot i annan kommuns gymnasiesärskola om det finns särskilda skäl för detta med hänsyn till elevens personliga förhållanden.

Eftersom skolskjuts inte ingår i de utbildningskostnader som ersätts enligt bestämmelserna om interkommunal ersättning i 23 § har ett uttryckligt stadgande om hemkommunens ersättningskyldighet införts.

Interkommunal ersättning

23 § Hemkommunen ska i sådana fall som avses i 14 § betala ersättning för kostnaderna för elevens utbildning till den kommun som har tagit emot eleven.

Även i de fall som avses i 15 § ska hemkommunen betala ersättning till den mottagande kommunen. Om kommunerna i ett sådant fall inte kommer överens om annat får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer, efter ansökan från någon av de berörda kommunerna, besluta vilket belopp som hemkommunen ska betala till den kommun som har tagit emot eleven.

En kommuns skyldighet att betala ersättning enligt första eller andra stycket gäller endast för sådana elever vars hemkommuner var skyldiga att erbjuda utbildning i gymnasiesärskolan vid den tidpunkt då utbildningen påbörjades.

I paragrafen regleras att en kommun som i sin gymnasiesärskola har tagit emot en elev från en annan kommun med stöd av 14 och 15 §§ normalt har rätt ersättning. En förutsättning är dock att eleven var berättigad till utbildning i gymnasiesärskolan när denna påbörjades. Det behöver dock inte alltid vara den ersättningskyldiga hemkommunen som också hade ansvaret för att eleven vid studiernas början fick utbildning i gymnasiesärskolan. För den elev som under studietiden flyttar och således byter hemkommun innebär bestämmelsen att den kommun som är elevens hemkommun blir betalningsskyldig om elevens tidigare hemkommun var skyldig att ge eleven utbildning i gymnasiesärskolan när utbildningen påbörjades. Det kan vidare noteras att bestämmelsen inte ger landsting någon lagstadgad rätt till ersättning. För att ett landsting ska vara berättigat till ersättning för en elevs utbildningskostnader från elevens hemkommun förutsätts således en överenskommelse med denna.

I *andra stycket* regleras förfarandet i de fall där kommunerna inte kan komma överens om den interkommunala ersättningen. Nytt är att regeringen får bemyndiga myndighet att besluta vilket belopp som hemkommunen ska betala till den kommun som har tagit emot eleven.

I *tredje stycket* anges den tidpunkt som är styrande för kommunens ersättningskyldighet.

Program som anordnas vid en fristående skola

Mottagande

24 § Varje fristående skola med gymnasiesärskola ska vara öppen för alla elever som har rätt till utbildning i en gymnasiesärskola med offentlig huvudman.

Huvudmannen behöver inte ta emot eller ge fortsatt utbildning åt en elev om hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för eleven enligt 26 § andra stycket andra meningen.

I paragrafens *första stycke* regleras att alla fristående gymnasieskolor som huvudregel ska vara öppna för alla elever som har rätt till utbildning i en gymnasiesärskola med offentlig huvudman. Vem som har rätt till sådan utbildning framgår av 16 kap. 8 §. Bestämmelsen motsvarar delvis 9 kap. 8 b § 3 i 1985 års skollag. Att en skolenhet ska vara öppen för alla innebär att enheten i mån av plats ska ta emot alla som söker dit. En utförligare kommentar till uttrycket ”öppen för alla” finns i prop. 1995/96:200.

Bestämmelsen i *andra stycket* innebär vissa förtydliganden jämfört med 9 kap. #8 b § 3 i 1985 års skollag. Skollagsberedningens förslag syftar till att klargöra att huvudmannen för en fristående skola aldrig kan återopa organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för att inte ta emot en elev i behov av särskilt stöd, om elevens hemkommun betalar bidrag för det särskilda stödet. Vidare reglerar den föreslagna bestämmelsen förutom mottagande även fortsatt utbildning. Huvudmannen för en fristående skola behöver således inte ta emot en elev i behov av särskilt stöd, om stödbehovet är så omfattande att hemkommunen inte är skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet. Inte heller behöver huvudmannen ge fortsatt utbildning åt en elev som efter mottagandet får ett sådant omfattande behov av särskilt stöd. Om hemkommunen lämnar bidrag för det särskilda stödet gäller öppenhetskravet även för en sådan elev. Huvudmannen kan inte göra en egen bedömning av stödbehovets orga-

nisatoriska eller ekonomiska konsekvenser för den fristående skolan. Hemkommunens bedömning ska liksom hittills göras på samma sätt som om eleven i stället hade begärt att få gå vid en av kommunens egna skolenheter.

25 § Om det inte finns plats för alla sökande till en fristående skola med gymnasiesärskola, ska urvalet göras på grunder som Statens skolinspektion godkänner.

I paragrafen regleras hur urvalet av elever ska gå till när det inte finns plats för alla sökande till en fristående gymnasiesärskola. Ordvalet ”godkänner” syftar till att klargöra att urvalsgrunderna ska granskas av Statens skolinspektion i samband med prövning av en ansökan om godkännande enligt 2 kap. 6 §. Motsvarande bestämmelse för grundsärskolan finns i 10 kap 30 §.

Bidrag från hemkommunen

26 § Hemkommunen ska lämna bidrag till huvudmannen för varje elev vid skolenheten. Bidraget (grundbelopp) ska avse ersättning för

1. undervisning,
2. läromedel och utrustning,
3. elevhälsa
4. måltider,
5. administration,
6. mervärdesskatt, och
7. lokalkostnader.

Därutöver ska kommunen lämna bidrag (tilläggsbelopp) för elever som har ett omfattande behov av särskilt stöd eller ska erbjudas modersmålsundervisning. Kommunen är dock inte skyldig att lämna tilläggsbelopp för en elev i behov av särskilt stöd, om betydande organisatoriska eller ekonomiska konsekvenser uppstår för kommunen.

Bidrag enligt första stycket ska bestämmas efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till utbildning i gymnasiesärskola som kommunen erbjuder.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om det belopp som elevens hemkommun ska betala, om kommunen inte erbjuder utbildning i gymnasiesärskolan. Kommunen ska vid tillämpningen av sådana föreskrifter även beakta tredje stycket.

Paragrafen reglerar frågan om kommunala bidrag till fristående gymnasiesärskolor. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak vad som avses gälla enligt 1985 års skollag i och med de ändringar som regeringen föreslagit i proposition 2008/09:171 *Offentliga bidrag på lika villkor*. Något särskilt beslut om rätt till bidrag ska dock inte längre fattas. Rätten till bidrag följer i stället av Statens skolinspektions beslut om godkännande enligt 2 kap. 6 §. Kostnader för elevhälsa motsvarar kostnader för elevvård och skolhälsovård enligt nuvarande lagstiftning. Angående den närmare innebörden av bestämmelserna i övrigt hänvisas till prop. 2008/09:171. Riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag i prop. 2008/09:171 väntas under försommaren 2009. Regeringen föreslår i den nämnda propositionen att ändringarna i 1985 års skollag ska träda i kraft den 1 juli 2009.

27 § Regeringen får meddela föreskrifter om det belopp som kommunen ska betala i stället för vad som anges i 26 § när bidraget avser en elev som till följd av

1. bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan, eller
2. föreskrifter som har meddelats med stöd av 28 kap. 5 § har rätt till utbildning i gymnasiesärskolan.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om vilket belopp som en kommun ska betala i stället för den beloppsbestämning som följer av 26 §. Bemyndigandet avser bidragsbelopp för elever som till följd av bestämmelserna i 28 kap. 2 § har rätt utbildning i gymnasiesärskolan. Här avses t.ex. asylsökande samt barn till personer som tillhör en främmande makts beskickning. Bemyndigandet omfattar också bidragsbelopp avseende barn och ungdomar som har

tagits emot i gymnasiesärskolan men som inte anses vara bosatta i Sverige.

Skolskjuts

28 § Hemkommunen ska anordna skolskjuts för elever som går i fristående gymnasiesärskola inom kommunen under samma förutsättningar som enligt 21 § andra stycket sista meningen gäller för elever som valt att gå i en annan skolenhet än den kommunen annars skulle ha placerat dem i.

I paragrafen regleras hemkommunens skyldighet att anordna skolskjuts för elever vid fristående gymnasiesärskolor. Hänvisningen till 21 § innebär att kommunen ska anordna kostnadsfri skolskjuts för elever som går i fristående skola inom kommunen i de fall som de allmänna förutsättningarna för skolskjuts är uppfyllda och det kan ske utan ekonomiska och organisatoriska konsekvenser för kommunen.

Insyn, uppföljning och utvärdering

29 § Den kommun där den fristående gymnasiesärskolan är belägen har rätt till insyn i den fristående skolans verksamhet. En enskild huvudman ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där den fristående skolan är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

I paragrafen regleras rätten till insyn i den fristående skolans verksamhet samt skyldigheten för en enskild huvudman att delta i kommunens egen uppföljning och utvärdering. Bestämmelsen motsvarar delvis 9 kap. 13 § andra stycket i 1985 års skollag.

18 kap. Kommunal vuxenutbildning

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om kommunal vuxenutbildning (2–9 §§),
- särskilda bestämmelser om kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå (10–15 §§),
- särskilda bestämmelser om kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå (16–22 §§),
- bestämmelser om betyg, prövning, validering och intyg, (23–31 §§) och
- bestämmelse om uppdrag att anordna utbildning (32 §).

Paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Kommunal vuxenutbildning syftar till att vuxna stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

I paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, anges de övergripande målen för kommunal vuxenutbildning. Målen är allmänt formulerade och utgör grund för tolkningen av andra, mer konkret formulerade bestämmelser. Det övergripande syftet med kommunal vuxenutbildning är formulerat ur ett individperspektiv. Dessutom anges vilka som ska prioriteras när resurserna är begränsade.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.3.

Utbildningens nivåer

3 § Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning.

Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Första stycket motsvarar till viss del bestämmelserna i 11 kap. 8 och 17 §§ i 1985 års skollag. Kommunernas skyldighet att tillhandahålla kommunal vuxenutbildning förtydligas i den nya skollagen genom att kommunens ansvar betonas i en av de inledande paragraferna.. Någon materiell förändring jämfört med vad som gäller enligt 1985 års skollag är inte avsedd.

Andra stycket motsvarar i huvudsak 11 kap. 1 § första stycket i 1985 års skollag. Benämningarna grundläggande vuxenutbildning och gymnasial vuxenutbildning har tagits bort. I stället anges de olika nivåer på vilka utbildningen ska tillhandahållas. Uttrycks sättet tydliggör att det inte är fråga om traditionella skolformer och att det inte alltid finns ett i förväg bestämt innehåll i utbildningen. Påbyggnadsutbildning har tagits bort med anledning av den nya lagen (2009:128) om yrkeshögskolan, se avsnitt 18.1.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.5.

Utbildningens syfte

4 § Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetsliv. Den syftar också till att möjliggöra fortsatta studier.

Utbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i gymnasieskolan ska ge.

Paragrafen motsvarar i sak 11 kap. 2 § i 1985 års skollag. Bestämmelsen om påbyggnadsutbildning har tagits bort, se kommentaren till 3 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.5.

Kurser och gymnasiepoäng

5 § Utbildningen bedrivs i form av kurser och på gymnasial nivå även i form av ett projektarbete.

På gymnasial nivå betecknas kursernas och projektarbetets omfattning med gymnasiepoäng.

Första stycket motsvarar delvis 11 kap. 1 § andra stycket i 1985 års skollag. Dessutom anges att projektarbete kan förekomma på gymnasial nivå, vilket motsvarar vad som framgår av 2 kap. 2 § andra stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

Bestämmelsen i *andra stycket* saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Att omfattningen av kurser inom gymnasial vuxenutbildning betecknas med gymnasiepoäng har dock hittills framgått av förordningen om kommunal vuxenutbildning.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.6.

6 § För kurser och projektarbete ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att kursplaner inte ska finnas eller att gymnasiepoäng inte ska beräknas för vissa kurser.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner för kurser och projektarbete.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket motsvarar i sak 2 kap. 8 § första meningen förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

Enligt *andra stycket* kan regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer föreskriva att kursplaner inte ska finnas eller gymnasiepoäng inte ska beräknas för vissa kurser. När en elev sätter upp egna mål för utbildningen kan det skapas en kurs som är unik för eleven. Det finns därför ett behov av att kunna föreskriva att kursplaner inte ska finnas för vissa kurser eller att gymnasiepoäng inte ska beräknas på vissa kurser. De kurser som avses är främst sådana kurser som i förordningen om kommunal

vuxenutbildning benämns orienteringskurser och individuella kurser. Ingen hänvisning till nu gällande bestämmelser?

Av *tredje stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela kompletterande föreskrifter om kursplaner för kurser och projektarbete.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.6.

Avgifter

7 § Utbildningen ska vara avgiftsfri, om inte något annat följer av denna lag eller av föreskrifter som har meddelats med stöd av 3 kap. 21 §. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen får bestämma att böcker och andra lärverktyg, som varje elev har för eget bruk och behåller som sin egendom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens anskaffningskostnader. Lärverktyg som används i utbildningen ska i övrigt tillhandahållas utan kostnad för eleverna.

Avgifter får inte tas ut i samband med ansökan om plats.

Paragrafen motsvarar till viss del 11 kap. 5 § i 1985 års skollag (se prop. 1990/91:85 s. 137 f.).

I *första stycket* anges att utbildningen ska vara avgiftsfri. Det innebär att all verksamhet inom ramen för skolformen kommunal vuxenutbildning, dvs. även sådan verksamhet som en vuxen inte behöver vara antagen till som t.ex. vägledning, ska tillhandahållas avgiftsfritt. Ett undantag görs dock för provning. Regeringen får enligt 3 kap. 21 § meddela föreskrifter om att huvudmannen får ta ut en avgift av den som vill genomgå provning. Det får vidare förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Av *andra stycket* framgår att huvudmannen får bestämma att kurslitteratur och andra lärverktyg, t.ex. skrivmateriel, verktyg och skyddskläder, som eleverna får behålla ska anskaffas av dem själva på egen bekostnad eller erbjudas till självkostnadspris.

Enligt *tredje stycket* får avgifter inte heller tas ut i samband med en ansökan om plats i kommunal vuxenutbildning. I 11 kap. 21 a § i 1985 års skollag ges huvudmannen en möjlighet att för gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning ta ut en skälig ansökningsavgift, som under vissa förutsättningar ska betalas tillbaka. Den nya bestämmelsen i detta stycke klargör att det inte längre är möjligt att ta ut sådana avgifter. Förslaget i tredje stycket behandlas i avsnitt 18.16.

Individuella studieplaner

8 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 kap. 13 § första stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

I *första stycket* anges att det för varje elev i kommunal vuxenutbildning ska finnas en individuell studieplan. Vidare anges vad planen ska innehålla.

Av *andra stycket* framgår att det är rektorn som ansvarar för att en individuell studieplan upprättas för varje elev.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner. Förslaget behandlas i avsnitt 18.7.

Rätt att slutföra utbildningen

9 § Den som har antagits till en kurs har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken utbildning på grundläggande nivå har upphört enligt andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det. Den för vilken utbildning på gymnasial nivå har upphört enligt andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13-19 §§.

Paragrafens *första*, *andra* och *tredje* stycken motsvarar 11 kap. 7 a § i 1985 års skollag med vissa språkliga justeringar.

I *fjärde* stycket finns en erinran om att en utbildning också kan avbrytas enligt bestämmelser i 5 kap. om åtgärder för att åstadkomma trygghet och studiero.

Kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå

Kommunens ansvar

10 § Varje kommun ansvarar för att de kommuninvånare som enligt 11 § har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och önskar det, också får delta i sådan utbildning.

Varje kommun ska aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå för att motivera dem att delta i sådan utbildning.

Första stycket motsvarar 11 kap. 8 § i 1985 års skollag.

Andra stycket motsvarar 11 kap. 9 § i 1985 års skollag.

Rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

11 § Varje kommuninvånare har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan, och
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Den som har rätt att delta i utbildning enligt första stycket, har rätt att delta i sådan utbildning även i en annan kommun än hemkommunen om utbildningen tillhandahålls där.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte intagna i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 11 kap. 10 § i 1985 års skollag.

I *första stycket* anges inledningsvis att rätten att delta i utbildning på grundläggande nivå gäller från och med andra kalenderhalvåret det år den sökande fyller 20 år. Den som är i behov av sådan utbildning ska fram till och med första kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år hänvisas till det individuella programmet i gymnasieskolan.

Av *första punkten* framgår att den sökande måste vara bosatt i landet för att ha rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå. Vem som ska anses bosatt i landet framgår av 28 kap. 1 §. Av 28 kap. 4 § följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att också den som inte anses bosatt i landet ska ha rätt att delta.

Enligt *andra punkten* ska sökanden sakna sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan. En sökande som har genomgått grundskolan eller motsvarande utbildning kan ändå sakna relevanta kunskaper och följaktligen ha rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

I *tredje punkten* anges att den sökande ska ha förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Detta villkor är nytt. Motsvarande villkor gäller dock enligt förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning vad gäller behörighet till gymnasial vuxenutbildning och påbyggnadsutbildning. Huvudmannen ska inte vara skyldig att ta emot en sökande till utbildning på grundläggande nivå om den sökande saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Så kan t.ex. vara fallet om den sökande på nytt vill gå en kurs som hon eller han nyligen har

gått. Däremot kan det finnas en rätt att delta om det har gått en längre tid sedan den sökande senast genomgick utbildningen. Det kan då vara naturligt att sökanden har förlorat de kunskaper hon eller han en gång förvärvat. Även om det inte har gått någon längre tid sedan den sökande genomgick utbildningen kan hon eller han ha rätt att delta, om hans eller hennes personliga förhållanden har förändrats på ett sådant sätt att det finns anledning att anta att hon eller han numera har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. Vuxna med utvecklingsstörning ska inte vara generellt undantagna från att delta i kommunal vuxenutbildning. Om en vuxen med utvecklingsstörning söker till kommunal vuxenutbildning får hans eller hennes förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen bedömas individuellt enligt samma bestämmelser som för alla andra.

Av *andra stycket* framgår att rätten att delta i utbildning på grundläggande nivå gäller oavsett vilken kommun som tillhandahåller utbildningen. Den som uppfyller villkoren i första stycket har således rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå var som helst i landet. En förutsättning är dock att den kommun där sökanden vill delta i utbildning också tillhandahåller den sökta utbildningen i kommunen. Det innebär att en kommun, som fullgör sin skyldighet att erbjuda utbildning på grundläggande nivå genom att köpa platser av en annan kommun, inte behöver tillhandahålla utbildning för sökande från andra kommuner.

I *tredje stycket* anges att bestämmelserna i paragrafen inte gäller den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att Kriminalvården anordnar utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning för intagna i kriminalvårdsanstalt.

Utbildning på ett annat språk än svenska

12 § Om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får utbildningen ges på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Sådan utbildning ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket.

Paragrafen motsvarar 11 kap. 12 § i 1985 års skollag med vissa språkliga ändringar. Bestämmelsen ger inte eleven någon absolut rätt att få utbildning på sitt modersmål.

Ansökan och mottagande

13 § En ansökan om att delta i utbildning på grundläggande nivå ska ges in till sökandens hemkommun. En sökande ska tas emot till utbildningen om de villkor som anges i 11 § är uppfyllda.

Paragrafen motsvarar i sak delvis 11 kap. 11 § i 1985 års skollag. I den nya lagen anges dock inte vilket organ i hemkommunen som den sökande ska vända sig till. En sökande ska alltid tas emot om de villkor som anges i 11 § är uppfyllda. Kommunens beslut i fråga om mottagande kan enligt 26 kap. 11 § överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.8.

14 § Om en ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande där hemkommunen redovisar sin bedömning av om sökanden uppfyller de villkor som anges i 11 §.

Den huvudman som anordnar en utbildning beslutar om sökanden ska tas emot till utbildningen. Den andra huvudmannen får ta emot den sökande även om hemkommunen har bedömt att den sökande inte har rätt att delta i utbildningen.

Paragrafen motsvarar till viss del 11 kap. 11 § i 1985 års skollag.

Om en sådan ansökan som avses i 13 § avser utbildning som en annan kommun anordnar ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den andra kommunen. Tillsammans med ansökningen ska hemkommunen översända ett yttrande där hemkommunen redovisar sin bedömning av om sökanden uppfyller villkoren för rätt att delta i utbildningen. Anordnarkommunen beslutar om sökanden ska tas emot till utbildningen.

Även om hemkommunen har bedömt att sökanden inte uppfyller villkoren för rätt att delta har den andra huvudmannen möjlighet att göra en annan bedömning och ta emot sökanden. Av 15 § framgår att den mottagande kommunen i ett sådant fall inte har rätt till ersättning för sina kostnader för elevens utbildning.

Begreppet antagning används inte i fråga om utbildning på grundläggande nivå eftersom något urval inte ska göras till sådan utbildning. Beslut i fråga om mottagande får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 26 kap. 11 §.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.9.

Interkommunal ersättning

15 § En kommun, som i sin utbildning på grundläggande nivå har en elev som kommer från en annan kommun, ska få ersättning för sina kostnader för den elevens utbildning från elevens hemkommun. Detta gäller dock inte om hemkommunen eller, efter överklagande av ett beslut enligt 14 §, Skolväsendets överklagandenämnd har bedömt att eleven inte har rätt att delta i utbildningen.

Paragrafen motsvarar delvis 11 kap. 16 § i 1985 års skollag. Hemkommunens skyldighet att lämna ersättning till en annan kommun gäller dock inte om hemkommunen har bedömt att eleven inte har rätt att delta i utbildningen. Om den huvudman som anordnar utbildningen har beslutat att inte ta emot sökanden på grund av att hemkommunen har bedömt att sökanden inte har rätt att delta, och Skolväsendets överklagandenämnd efter överklagande finner att sökanden har rätt att delta, blir hemkommunen skyldig att ersätta den mottagande huvudmannen, som ju blir skyldig att ta emot den sökande.

Kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå

Huvudmannens ansvar

16 § Varje kommun ska erbjuda utbildning på gymnasial nivå. Kommunerna ska sträva efter att erbjuda sådan utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Paragrafen motsvarar i sak 11 kap. 17 § första stycket i 1985 års skollag.

17 § Ett landsting får tillhandahålla utbildning på gymnasial nivå inom områdena naturbruk och omvårdnad. Efter överenskommelse med en kommun får ett landsting tillhandahålla utbildning på gymnasial nivå även inom andra områden.

Paragrafen motsvarar 11 kap. 17 § andra och tredje styckena i 1985 års skollag.

18 § Varje kommun ska informera om möjligheterna till utbildning på gymnasial nivå och aktivt verka för att vuxna i kommunen deltar i sådan utbildning.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 11 kap. 18 § i 1985 års skollag (se prop. 1990/91:85 s. 151 ff. och 201). Ordet ”aktivt” har lagts till för att betona kommunernas ansvar för att de som tillhör målgruppen för utbildningen också tar del i denna.

Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

19 § Varje kommuninvånare är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,

3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
4. i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än vad som anges i första stycket, men har slutfört utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan eller likvärdig utbildning, och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte intagna i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Paragrafen motsvarar delvis 11 kap. 19 § i 1985 års skollag.

Av *första stycket* framgår att utbildningen kan påbörjas tidigast under andra kalenderhalvåret det år den sökande fyller 20 år.

Enligt *första punkten* måste en sökande vara bosatt i landet för att vara behörig. Vem som ska anses bosatt i landet framgår av 28 kap. 1 §. Av 28 kap. 4 § följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att också den som inte anses bosatt i landet kan vara behörig.

Behörighetsbestämmelserna i *andra och tredje punkterna* motsvarar delvis villkoren i 3 kap. 2 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. I förordningsbestämmelsen föreskrivs bl.a. att sökanden ska sakna eller ha brister i sådana kunskaper som kursen avser att ge. Orden "eller ha brister i" har utelämnats i den nya lagen för att göra bestämmelsen mer tydlig och lättillämpad. En sökande till utbildning inom en kurs på gymnasial nivå är normalt inte behörig om hon eller han inom en nära tidsperiod före utbildningens start har avslutat sin utbildning i gymnasieskolan (eller i kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå) med minst betyget E på den sökta kursen. Hon eller han bör hänvisas till att t.ex. studera på egen hand och genomgå prövning. Av 26 § följer att det inte är nödvändigt att vara antagen för att få genomgå prövning.

För behörighet krävs vidare enligt *fjärde punkten* att den sökande uppfyller i övrigt föreskrivna villkor. Sådana behörighetsvillkor kan enligt tredje stycket föreskrivas av regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer.

I *andra stycket* finns ett undantag från föreskriften i första stycket att en sökande är behörig först från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år. Enligt undantagsbestämmelsen kan den som är yngre än vad som anges i första stycket vara behörig om hon eller han har slutfört utbildning på ett nationellt program i gymnasieskolan eller likvärdig utbildning. Uttrycket "slutfört" innebär att sökanden ska ha avslutat utbildningen med slutbetyg från gymnasieskolan. Exempel på likvärdig utbildning är utbildning på ett specialutformat program, utbildning som leder till International Baccalaureate eller utländsk utbildning som motsvarar utbildning på ett nationellt eller specialutformat program.

Bemyndigandet i *tredje stycket* motsvarar med viss redaktionell ändring bemyndigandet i 11 kap. 19 § tredje stycket i 1985 års skollag.

Vad gäller *fyärde stycket* hänvisas till kommentaren till 11 § tredje stycket.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.10.

Ansökan

20 § En ansökan om att delta i utbildning på gymnasial nivå ska ges in till den sökandes hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett yttrande behövs inte om det är onödigt med hänsyn till en tidigare överenskommelse.

Åtagande att svara för kostnaderna ska alltid lämnas om den sökande med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning hos en annan huvudman. Ett lämnat åtagande gäller även om den sökande därefter byter hemkommun.

Första och andra styckena motsvarar 11 kap. 21 § första och andra styckena i 1985 års skollag med undantag av vad som där

gäller om påbyggnadsutbildningar som finansieras med statliga medel. I den nya lagen anges dock inte vilket organ i hemkommunen som en ansökan ska ges in till.

Den bestämmelse som finns i *tredje stycket första meningen* tillkom ursprungligen på initiativ av riksdagens utbildningsutskott (se bet. 1990/91:UbU16 s. 57 f.). Nytt i denna lag är att hemkommunens beslut i fråga om åtagande att svara för kostnaderna för utbildning som tillhandahålls av en annan huvudman kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 26 kap. 11 §. Vad som kan utgöra särskilda skäl med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden måste avgöras från fall till fall, men enbart den omständigheten att hemkommunen inte tillhandahåller den aktuella utbildningen utgör inte ett särskilt skäl. Som exempel på vad som kan vara särskilda skäl kan nämnas att den sökande arbetar i en annan kommun än hemkommunen och även vill studera i den kommun där hon eller han arbetar. En sökande kan också bo långt ifrån det ställe där hemkommunen tillhandahåller utbildning, men ha nära till en annan huvudmans utbildningslokaler.

Om hemkommunen har bedömt att sökanden inte har särskilda skäl med hänsyn till personliga förhållanden kan det hända att Skolväsendets överklagandenämnd efter överklagande finner att sökanden har sådana särskilda skäl. Om den sökande då blir mottagen och antagen till utbildningen i den andra kommunen blir hemkommunen skyldig att åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Förslaget behandlas delvis i avsnitt 18.11.

Mottagande

21 § Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om den sökande ska tas emot till utbildningen.

Hemkommunen ska ta emot en sökande om de behörighetsvillkor som anges i 19 § är uppfyllda.

En kommun ska ta emot en behörig sökande från en annan kommun och ett landsting ska ta emot en behörig sökande om hemkommunen har åtagit sig eller, efter överklagande enligt 26 kap. 11 §, ska åta sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning.

Första stycket motsvarar delvis 11 kap. 22 § i 1985 års skollag. I den nya lagen anges dock inte vilket organ hos huvudmannen som avgör om en sökande ska tas emot till utbildningen.

Huvudmannens beslut om mottagande avgör om den sökande tillhör dem som kan få möjlighet att gå utbildningen. Beslutet innefattar först och främst ett ställningstagande till om de behörighetsvillkor som anges i eller har föreskrivits med stöd av 19 § är uppfyllda. Huvudmannen kan dock även behöva ta ställning till om en sökande från en annan kommun ska få möjlighet att gå utbildningen. Att en huvudman beslutar att ta emot en sökande innebär att hon eller han får vara med och konkurrera om tillgängliga utbildningsplatser. Det ska inte sammanblandas med beslut om antagning enligt 22 §. Ett beslut att anta en sökande innebär att den som är mottagen som sökande också tilldelas en plats på utbildningen. För det fall det finns fler mottagna sökande än det finns platser måste ett urval göras vid antagningen. Annars ska alla mottagna också antas. Inom utbildning på grundläggande nivå utgör beslutet om mottagande och beslutet om antagning i praktiken ett och samma beslut. På gymnasial nivå kan det emellertid bli fråga om två olika beslut, eftersom alla behöriga sökande kanske inte kan få gå en viss utbildning på grund av begränsade resurser. Ett beslut om mottagande kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 26 kap. 11 §. Ett beslut om antagning kan inte överklagas.

Tredje stycket motsvarar 11 kap. 20 § 1 i 1985 års skollag med ett tillägg med anledning av att hemkommunen kan komma att bli skyldig att åta sig att svara för kostnaderna efter ett överklagande enligt 26 kap. 11 § 13. Andra punkten i paragrafen har tagits bort, vilket behandlas i avsnitt 18.17. Tredje punkten har tagits bort med anledning av regeringens proposition Yrkeshögskolan (prop. 2008/09:68).

Antagning

22 § Den huvudman som anordnar utbildning på gymnasial nivå avgör om en sökande ska antas till utbildningen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan mottagna sökande.

Begreppet antagning är nytt. Det motsvarar begreppet intagning i 1985 års skollag. I den nya lagen anges inte vilket organ hos huvudmannen som beslutar om antagning. Det har inte heller ansetts nödvändigt att i lagen föreskriva att antagningsorganisationen får vara gemensam för flera huvudmän samt för kommunal vuxenutbildning på gymnasial nivå och gymnasieskolan. Antagningsorganisationen får vara gemensam även om det inte finns någon särskild föreskrift om detta i lagen.

Första stycket motsvarar delvis 11 kap. 22 § första stycket i 1985 års skollag.

Av *andra stycket*, som delvis motsvarar 11 kap. 19 § tredje stycket i 1985 års skollag, framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela kompletterande föreskrifter om urval mellan mottagna sökande.

Förslaget behandlas delvis i avsnitt 18.12.

Betyg

Betygsregleringen

Som anges i författningskommentaren till kapitel 9 om grundskolan har riksdagen nyligen godkänt regeringens förslag om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygsskalan, se avsnitt 3.4.2.

Betygsättning

23 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs och på projektarbetet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygsättning. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Första stycket motsvarar 4 kap. 1 § första meningen förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om betygsättning och om att vissa kurser inte ska betygsättas. Kompletterande föreskrifter om betygsättning möjliggör t.ex. att dagens system att sätta betyg på en del av en kurs kan finnas kvar. Att vissa kurser inte ska betygsättas kan t.ex. bli aktuellt när en elev sätter upp egna mål för utbildningen och det skapas en kurs som är unik för eleven.

Betygsbeteckningar

24 § Som betyg på grundläggande nivå och gymnasial nivå ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D eller E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Paragrafen anger vilka betygsbeteckningar som ska användas vid betygsättning på grundläggande och gymnasial nivå.

25 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs där betyg ska sättas. Betygskriterierna ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C eller E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Enligt *första stycket* ska utgångspunkten vid betygssättning vara att elevens kunskaper ska bedömas i relation till dels de kunskapskrav som respektive kursplan ställer upp, dels de betygskriterier som är fastställda för varje betygsteg.

Andra och *tredje styckena* behandlar de betygskriterier som ska tillämpas vid betygssättning.

26 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i en kurs på grund av elevens bristande deltagande, ska betyg inte sättas på kursen.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Paragrafen är ny och motsvarar till viss del den som föreslås gälla för grundskolan i 9 kap. 19 §. Till skillnad från grundskolan är inte begreppet närvaro relevant i vuxenutbildningen, t.ex. vid distansutbildning.

I *första stycket* anges att något betyg inte ska sättas när det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens bristande deltagande. . Avsikten är att detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen.

Prövning

27 § Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från kommunal vuxenutbildning ska ha möjlighet att genomgå prövning i alla kurser som det sätts betyg på och i projektarbete. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen eller projektarbetet. Den som är elev i gymnasieskolan får dock inte genomgå prövning i en kurs eller ett projektarbete om eleven har fått minst betyget E på kursen eller projektarbetet.

Prövning får göras endast hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen eller, när det gäller projektarbete, utbildning inom det kunskapsområde som projektarbetet avser.

Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket motsvarar i huvudsak 4 kap. 16 § första stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

Den som är bosatt i landet och vill ha betyg ska ha möjlighet till prövning inom utbildningsformen kommunal vuxenutbildning. Den som genomgår prövning behöver inte vara antagen till utbildningen och måste inte heller vara behörig att delta. Detta innebär t.ex. att en person som inte är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå på grund av att hon eller han inom en nära tidsperiod före utbildningens start har avslutat sin gymnasieutbildning med betyget E ändå har möjlighet att genomgå en prövning.

Den som vill genomgå en prövning ska vara bosatt i landet. Vem som ska anses bosatt i landet framgår av 28 kap. 1 §. Av 28 kap. 4 § följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att också den som inte anses bosatt i landet ska kunna genomgå prövning.

Andra stycket motsvarar i sak 4 kap. 16 § andra stycket förordningen om kommunal vuxenutbildning.

I *tredje stycket* finns en definition av begreppet prövning.

I *fjärde stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.14.

28 § Prövningen ska göras av en eller flera lärare. Om prövningen genomförs av två eller flera lärare och dessa inte kan enas om ett betyg ska betyget sättas av rektorn.

Paragrafen, som motsvarar 4 kap. 18 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning, innebär att lagens bestämmelser om vem som ska sätta betyg även gäller vid prövning.

Validering

29 § En elev i kommunal vuxenutbildning kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att huvudmännen för kommunal vuxenutbildning kan erbjuda vuxna en möjlighet att få sina kunskaper och sin kompetens validerade. I bestämmelsen ges också en definition av begreppet validering. Valideringen ska genomföras inom ramen för kommunal vuxenutbildning. I detta ligger att den som vill genomgå validering ska vara antagen till utbildning. Validering kan ske inom ramen för en kurs som är inrättad särskilt i syfte att ge tillfälle till validering, dvs. en sådan kurs som enligt förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning är möjlig att inrätta som en orienteringskurs. Kravet på antagning innebär att personen måste vara bosatt i landet. Vem som ska anses bosatt i landet framgår av 28 kap. 1 §. Av 28 kap. 4 § följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att också den som inte anses bosatt i landet ska kunna genomgå validering.

I *andra stycket* finns en erinran om att rektorn liksom i fråga om betygssättning har ett särskilt ansvar för att validering sker i enlighet med lag och andra författningar. Syftet är att särskilt markera rektorns ansvar för att valideringen genomförs på ett professionellt sätt.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.15.

30 § Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att resultatet av en validering alltid ska dokumenteras skriftligt om den som har genomgått validering vill det. Den skriftliga dokumentationen av bedömningen vid en validering ska kunna rättas eller ändras i överensstämmelse med vad som gäller för betyg.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.15.

Intyg

31 § Den som genomgått en kurs i kommunal vuxenutbildning och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket motsvaras delvis av 4 kap. 19 § första stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning. Innebörden är främst dels att elever som har fått utbildning i kurser som inte ska betygssättas ändå ska kunna få de mål som har nåtts dokumenterade, dels att genomförda valideringar ska kunna dokumenteras genom intyg. Dessutom är avsikten att den som har genomgått en kurs där betyg sätts ska kunna få ett omdöme dokumenterat genom intyg i stället för betyg. Bestämmelsen innebär inte att läraren kan avstå från att sätta betyg i sådana kurser där betyg ska sättas. Eleven ska dock kunna välja att antingen få bara ett intyg eller ett intyg och betyg.

Av *andra stycket* framgår att eleven ska informeras om möjligheten att få ett intyg. Information om intyg måste bara lämnas till elever, dvs. de som deltar i utbildning. I de fall betyg kan sättas på kursen ska informationen om möjligheten att få ett intyg naturligtvis lämnas innan eleven får det slutliga betyget.

Tredje stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser. De kurser som avses är främst sådana kurser som i förordningen om kommunal vuxenutbildning benämns orienteringskurser eller individuella kurser.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.13.

32 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket motsvarar 4 kap. 19 § andra stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

Andra stycket innebär att intyg kan bli föremål för rättelse eller ändring i likhet med vad som gäller för betyg och validering.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Förslaget behandlas i avsnitt 18.13.

Uppdrag att anordna utbildning

33 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns eller ett landstings möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna kommunal vuxenutbildning.

Bestämmelsen innehåller en hänvisning till 21 kap. där regleringen kring möjligheterna för kommuner och landsting att överlämna utbildning på entreprenad finns. Huvudmannen behåller huvudmannskapet för den verksamhet som överlämnas på entreprenad och är således ansvarig för att verksamheten genomförs i enlighet med gällande författningar. Elevernas och andras rättigheter respektive kommunens eller landstingets skyldigheter ska vara desamma som om verksamheten bedrivs av kommunen eller landstinget i egen regi. Kommunen ansvarar i egenskap av huvudman för verksamhetens innehåll och måluppfyllelse men låter någon annan sköta själva utförandet.

19 kap. Särskild utbildning för vuxna

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser om särskild utbildning för vuxna (2–9 §§),
- särskilda bestämmelser om särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå (10–12 §§),
- särskilda bestämmelser om särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå (13–16 §§),
- bestämmelser om betyg, validering och intyg (17–23 §§) och
- bestämmelse om uppdrag att anordna utbildning (24 §).

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Särskild utbildning för vuxna syftar till att vuxna med utvecklingsstörning stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. De som erhållit minst utbildning ska prioriteras. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Av 28 kap. 7 § följer att det som i denna lag sägs om elever med utvecklingsstörning också ska gälla för vissa andra vuxna.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, anger i *första stycket* de övergripande målen för särskild utbildning för vuxna, vilka är identiska med de övergripande mål som gäller för kommunal vuxenutbildning, se 18 kap. 2 §. Målen är allmänt formulerade och utgör en grund för tolkningen av andra, mer konkret formulerade bestämmelser. Syftet med särskild utbildning för vuxna anges i paragrafen formulerat ur ett individ-

perspektiv. Dessutom anges vilka som ska prioriteras då resurserna är begränsade.

Av *andra stycket* framgår genom en hänvisning till 28 kap. 7 § att med utvecklingsstörning jämföras, vid tillämpning av skollagen, ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Till skillnad mot regleringen i 1985 års skollag (1 kap. 16 §) utgör inte autism eller autismliknande tillstånd en självständig grund för att tillhöra den målgrupp som finns för särskild utbildning för vuxna utan det krävs att personen i fråga även har en utvecklingsstörning.

Paragrafen behandlas i avsnitten 19.3 och 19.4.

Utbildningens nivåer

3 § Kommunerna ska tillhandahålla särskild utbildning för vuxna.

Utbildningen ska tillhandahållas på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Första stycket har inte någon motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen tydliggör kommunernas skyldighet att tillhandahålla särskild utbildning för vuxna, men någon materiell förändring jämfört med vad som gäller enligt 1985 års skollag är inte avsedd.

Andra stycket motsvarar delvis 12 kap. 1 § första stycket i 1985 års skollag. Benämningarna grundläggande särsvux och gymnasial särsvux har tagits bort och i stället anges de olika nivåer på vilka den särskilda utbildningen för vuxna ska tillhandahållas. Uttryckssättet understryker att det inte är fråga om traditionella skolformer och att det inte alltid finns ett i förväg bestämt innehåll i utbildningen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 19.7.

Utbildningens syfte

4 § Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen i grundsärskolan ska ge.

Utbildning på gymnasial nivå syftar till att ge vuxna kunskaper på en nivå som motsvarar den som utbildningen på nationella eller specialutformade program i gymnasiesärskolan ska ge.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 12 kap. 1 a § i 1985 års skollag. I paragrafen anges syftet med utbildningen på grundläggande nivå och gymnasial nivå.

Kurser

5 § Utbildningen inom särskild utbildning för vuxna bedrivs i form av kurser.

För kurser ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner.

Första stycket motsvarar i sak 12 kap. 1 § andra stycket i 1985 års skollag.

Andra stycket motsvarar 1 kap. 4 § första meningen förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

I *tredje stycket* anges att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer kan meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner för kurser.

Avgifter

6 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Huvudmannen får bestämma att böcker och andra lärverktyg, som varje elev har för eget bruk och får behålla som sin egendom, ska anskaffas av eleverna själva eller erbjudas mot avgifter som högst motsvarar huvudmannens

anskaffningskostnader. Lärverktyg som används i utbildningen ska i övrigt tillhandahållas utan kostnad för eleverna.

Avgifter får inte tas ut i samband med ansökan om plats.

Paragrafens första och andra stycke motsvarar i stora delar 12 kap. 8 § i 1985 års skollag, se i prop. 1990/91:85 s. 137 f för en motivering till den bestämmelsen.

I *första stycket* anges att utbildningen som huvudregel ska vara avgiftsfri. Vissa avsteg från principen om kostnadsfri utbildning får dock förekomma. Vid enstaka tillfällen kan eleverna med andra ord själva få betala vissa smärre kostnader. När det sålunda blir aktuellt med t.ex. museibesök eller studiebesök är det alltså möjligt att låta eleverna själva få betala inträdesavgiften.

Enligt *andra stycket* får huvudmannen bestämma att kurslitteratur och andra lärverktyg, t.ex. skrivmateriel, verktyg och skyddskläder, som eleverna kan få behålla ska anskaffas av dem själva på egen bekostnad eller erbjudas till självkostnadspris. Lärverktyg som inte används för eget bruk och som inte får behållas för eget bruk ska tillhandahållas kostnadsfritt. Termen lärverktyg är ny och har införts i stället för det som i 1985 års skollag beskrivs som hjälpmedel. Avsikten är att modernisera språkbruket.

Av *tredje stycket* framgår att avgifter inte får tas ut i samband med en ansökan om plats i särskild utbildning för vuxna.

Ansökan, mottagande och antagning

7 § En ansökan om att delta i särskild utbildning för vuxna ska ges in till sökandens hemkommun.

Om ansökan avser en utbildning som anordnas av en annan huvudman ska hemkommunen skyndsamt sända ansökan vidare till den huvudmannen. Till ansökan ska fogas ett yttrande av vilket det framgår om hemkommunen åtar sig att svara för kostnaderna för den sökandes utbildning. Ett sådant yttrande behöver inte lämnas om det är onödigt med hänsyn till tidigare överenskommelse.

Den huvudman som anordnar en utbildning beslutar om sökanden ska tas emot till utbildningen. En huvudman är skyldig att till sin särskilda utbildning för vuxna ta emot sökande som kommer från andra kommuner, om hemkommunen har åtagit sig att svara för kostnaderna för elevens utbildning.

Den huvudman som anordnar en utbildning på gymnasial nivå avgör om en sökande ska antas till utbildningen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan mottagna sökande i utbildning på gymnasial nivå.

Begreppet antagning är nytt. Det motsvarar begreppet intagning i 1985 års skollag.

Av *första stycket* framgår att en ansökan ska skickas till hemkommunen. Bestämmelsen motsvarar 12 kap. 11 § första stycket i 1985 års skollag.

I *andra stycket* regleras vad som gäller om sökande vill gå en utbildning som anordnas av en annan kommun eller ett landsting. Hemkommunen är skyldig att i ett sådant fall skyndsamt vidarebefordra ansökningen till den aktuella huvudmannen.

I *tredje stycket* anges att den huvudman som anordnar utbildningen ska besluta om mottagande. Huvudmannen, dvs. en kommun eller ett landsting, har i vissa fall en skyldighet att ta emot behöriga sökande från andra kommuner. Skyldigheten gäller om elevens hemkommun har åtagit sig att betala kostnaderna för elevens utbildning. Bestämmelsen motsvarar 12 kap. 7 § i 1985 års skollag.

Av *fjärde stycket* följer att det i utbildning på gymnasial nivå ibland kan finnas ett begränsat antal platser. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om urval mellan behöriga sökande i det fall platserna inte räcker till alla som tagits emot. I fråga om utbildning på grundläggande nivå behöver begreppen urval eller antagning inte användas eftersom något urval inte ska göras till sådan utbildning. Mottagande och antagning utgör där ett och samma beslut.

Paragrafen behandlas delvis i avsnitt 19.8.

Individuella studieplaner

8 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

I *första stycket* anges att det för varje elev i särskild utbildning för vuxna ska finnas en individuell studieplan. Vidare anges vad planen ska innehålla.

Av *andra stycket* framgår att det är rektorn som ansvarar för att en individuell studieplan upprättas för varje elev.

I tredje stycket finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner. Förslaget behandlas i avsnitt 19.6.

Rätt att slutföra utbildningen

9 § Den som har antagits till en kurs i särskild utbildning för vuxna har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Den för vilken utbildning på grundläggande nivå har upphört enligt andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det. Den för vilken utbildning på gymnasial nivå har upphört enligt andra stycket får på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13-19 §§.

Paragrafen motsvarar delvis 12 kap. 12 § i 1985 års skollag.

Första stycket anger att den som har antagits till en kurs inom särskild utbildning för vuxna har rätt att slutföra denna kurs.

Andra stycket innebär ett undantag från regleringen i första stycket. Enligt förevarande stycke har huvudmannen en möjlighet att besluta att utbildningen på kursen ska upphöra för en enskild elev. Ett sådant beslut får dock bara fattas om det föreligger särskilda omständigheter. I förarbetena till bestämmelsen om upphörande av vuxenutbildning för utvecklingsstörda (prop. 1990/91:85 s. 137) angavs följande: "All vuxenutbildning skall vara klart målinriktad. Deltagarna har mycket olika bakgrund och förutsättningar och det tar olika lång tid för dem att nå målet. Det är därför inte lämpligt att fastställa bestämda tidsgränser för hur lång tid utbildningen får ta i grundläggande vuxenutbildning och i särvox. Däremot får undervisningen aldrig bli ett sätt att sysselsätta deltagarna. Så snart en studerande har nått målet för utbildningen skall undervisningen givetvis upphöra. I vissa fall kan målet för utbildningen inte nås. När en studerande inte tillgodogör sig ytterligare undervisning på ett tillfredsställande sätt, skall undervisningen kunna upphöra även om målet inte har uppnåtts. Att delta i vuxenutbildning är ett frivilligt åtagande från den studerandes sida och det kräver, även när det gäller grundläggande vuxenutbildning och särvox, ett relativt stort mått av eget arbete. Undervisningen skall kunna upphöra även för en studerande som i och för sig har förutsättningar att nå ett uppsatt mål, men som ändå inte gör tillfredsställande framsteg t.ex. på grund av bristande studiemotivation."

Tredje stycket anger förutsättningarna för återinträde i utbildningen. Eftersom huvudmannens ansvar för att tillhandahålla utbildning varierar beroende på vilken utbildningsnivå det är fråga om gäller olika regler. Om utbildning på grundläggande nivå har avbrutits *ska* eleven beredas sådan utbildning igen om det finns särskilda skäl. För utbildning på gymnasial nivå gäller efter ett avbrott att eleven *får* beredas sådan utbildning om det föreligger särskilda skäl. Särskilda skäl kan föreligga om de omständigheter som föranledde avbrytandet av utbildningen med stöd av andra stycket inte längre är aktuella. Skillnaden mellan

utbildningsnivåerna när det gäller möjligheterna till återinträde beror på att utbildningen på grundläggande nivå är en rättighet för den som uppfyller behörighetskraven, se 19 kap. 11 §.

I *fjärde stycket* finns en erinran om att en utbildning också kan avbrytas enligt bestämmelser i 5 kap. om åtgärder för trygghet och studiero.

Särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå

Kommunens ansvar

10 § Varje kommun ansvarar för att de kommuninvånare som enligt 11 § har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och önskar det, också får delta i sådan utbildning.

Varje kommun ska aktivt verka för att nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.

Paragrafen motsvarar 12 kap. 2 a och 2 b §§ i 1985 års skollag.

I *första stycket* anges kommunernas skyldighet att se till att alla som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå också får det. Vilka som har rätt att delta framgår av 11 §.

Av *andra stycket* framgår att kommunerna har en skyldighet att söka upp och motivera dem som behöver särskild utbildning för vuxna på grundläggande nivå.

Rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

11 § Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen i grundsärskolan syftar till att ge, och

3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 12 kap. 2 c § i 1985 års skollag, se propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148), s. 58 f för en närmare beskrivning av bestämmelserna.

Av 28 kap. 7 § följer att vad som sägs om elever med utvecklingsstörning också ska gälla för vissa andra vuxna, dvs. sådana som genom yttre våld eller kroppslig sjukdom har fått en hjärnskada som lett till ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder.

I *andra stycket* görs en hänvisning till vad som gäller för intagna i kriminalvårdsanstalt. Se även kommentaren till bestämmelsen i 22 kap.

Utbildning på ett annat språk än svenska

12 § Om en elev i utbildning på grundläggande nivå har bristfälliga kunskaper i svenska språket, får utbildningen tillhandahållas på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar. Sådan utbildning ska kompletteras med undervisning eller träning i svenska språket.

Paragrafen motsvarar med vissa språkliga justeringar 12 kap. 2 d § i 1985 års skollag, se propositionen *Vissa frågor om vuxnas lärande, m.m.* (prop. 2005/06:148), s. 59 för en närmare beskrivning av bestämmelsen.

Särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå

Kommunens ansvar

13 § Varje kommun ska erbjuda särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå. Kommunerna ska sträva efter att erbjuda utbildning som svarar mot efterfrågan och behov.

Paragrafen motsvarar till viss del 12 kap. 3 § första stycket i 1985 års skollag. En sökande har inte rätt att delta i utbildning på gymnasial nivå, men kommunen har ändå en skyldighet att, i egen regi eller genom avtal med annan kommun eller landsting enligt 19 kap. 14 §, tillhandahålla sådan utbildning.

14 § Ett landsting får efter överenskommelse med en kommun tillhandahålla särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå.

Bestämmelsen motsvarar, med viss språklig justering, 12 kap. 3 § andra stycket i 1985 års skollag. Ingen förändring i sak är avsedd. Utbildning för vuxna med utvecklingsstörning på gymnasial nivå ska motsvara den utbildning som ges på nationella och specialutformade program i gymnasiesärskolan.

15 § Varje kommun ska informera om möjligheterna till särskild utbildning för vuxna på gymnasial nivå och aktivt verka för att kommuninvånare som är behöriga deltar i sådan utbildning.

Paragrafen motsvarar i sak 12 kap. 5 § i 1985 års skollag. Bestämmelsen är utformad på i princip samma sätt som motsvarande bestämmelse för kommunal utbildning för vuxna, jfr kommentaren till 18 kap. 18 §.

Behörighet till utbildning på gymnasial nivå

16 § Varje kommuninvånare med utvecklingsstörning är behörig att delta i utbildning på gymnasial nivå från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 20 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet,
2. saknar sådana kunskaper som utbildningen syftar till att ge,
3. har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen, och
4. i övrigt uppfyller föreskrivna villkor.

Behörig är också den som är yngre än vad som anges i första stycket men har slutfört utbildning i gymnasiesärskolan eller likvärdig utbildning och uppfyller övriga behörighetsvillkor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om behörighetsvillkor.

Bestämmelserna i denna paragraf gäller inte den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. Av 22 kap. 10 § framgår att för dessas utbildning ansvarar Kriminalvården.

Paragrafen är utformad på i huvudsak samma sätt som motsvarande paragraf för kommunal utbildning för vuxna, jfr kommentaren till 18 kap. 19 §.

I *första stycket* anges huvudregeln för behörighet att delta i utbildningen. Utbildningen kan påbörjas tidigast under andra kalenderhalvåret det år den sökande fyller 20 år. Undantag från huvudregeln i detta avseende anges i andra stycket. Enligt *första punkten* måste den sökande dessutom vara bosatt i landet, se 28 kap. 1 § angående bosättningsbegreppet.

Behörighetsbestämmelserna i *andra* och *tredje punkterna* motsvarar delvis villkoren i 3 kap. 3 § förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda. I förordningen föreskrivs bl.a. att den sökande ska sakna eller ha brister i sådana kunskaper som kursen avser att ge. För att göra bestämmelsen tydligare och mer lättillämplig har orden ”eller ha brister i” utelämnats i lagen. En sökande till utbildning för vuxna med utvecklingsstörning på gymnasial nivå ska normalt inte vara behörig, om den sökande inom en nära tidsperiod före utbildningens start har avslutat sin

utbildning i gymnasiesärskolan eller utbildning för vuxna med utvecklingsstörning på gymnasial nivå med minst betyget E på den kurs som hon eller han ansöker om att få gå. För behörighet krävs vidare enligt *fjärde punkten* att den sökande i övrigt uppfyller föreskrivna villkor. Sådana behörighetsvillkor kan enligt tredje stycket föreskrivas av regeringen eller av den myndighet som regeringen bestämmer.

I *andra stycket* finns ett undantag från föreskriften i första stycket att en sökande är behörig att delta i utbildning först under andra kalenderhalvåret det år den sökande fyller 20 år. Enligt undantagsbestämmelsen kan den som är yngre än vad som anges i första stycket vara behörig om hon eller han har slutfört utbildning i gymnasiesärskolan eller likvärdig utbildning. Uttrycket "slutfört" innebär att den sökande ska ha avslutat utbildningen, i regel med slutbetyg från gymnasiesärskolan. Vad som ska anses vara likvärdig utbildning får bedömas från fall till fall. Det kan t.ex. vara fråga om utländsk utbildning som motsvarar utbildning i den svenska gymnasiesärskolan. *Tredje stycket* bemyndigar regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva ytterligare behörighetsvillkor.

I *fjärde stycket* anges att bestämmelserna i paragrafen inte gäller den som är intagen i kriminalvårdsanstalt. För en sådan persons utbildning ansvarar kriminalvården. Se även kommentaren till bestämmelsen i 22 kap.

Av 28 kap. 7 § följer att vad som sägs om elever med utvecklingsstörning också ska gälla för vissa andra vuxna, dvs. sådana som genom yttre våld eller kroppslig sjukdom har fått en hjärnskada som lett till ett betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder.

Paragrafen behandlas i avsnitt 19.8.

Betyg

Betygsregleringen

Som anges i författningskommentaren till kapitel 9 om grundskolan har riksdagen nyligen godkänt regeringens förslag om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygsregleringen, se avsnitt 3.4.2.

Betygsättning

17 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs, dock inte på kurser som motsvarar träningskolan inom grundsärskolan.

Inom den del av särskild utbildning för vuxna som motsvarar träningskolan inom grundsärskolan ska i stället för betyg ett intyg om att eleven har deltagit i kursen utfärdas efter avslutad kurs.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygsättning. Sådana föreskrifter får innebära att betyg inte ska sättas på vissa kurser.

Första och *andra styckena* motsvarar i stort 4 kap. 1 § förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om betygsättning och om att vissa kurser inte ska betygsättas. Bemyndigandet avser bl.a. möjliggöra föreskrifter på förordningsnivå som innebär att dagens system att sätta betyg på en del av en kurs får finnas kvar.

I 3 kap. 16 § finns bestämmelser om vem eller vilka som ska sätta betyg.

Betygsbeteckningar

18 § Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D och E användas. Högsta betyg betecknas med A och lägsta betyg med E. För den elev som inte uppnår betyget E utfärdas ett intyg om att eleven har deltagit i kursen.

I paragrafen anges vilka betygsbeteckningar som ska användas vid betygssättning.

19 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygs-kriterier.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs. De ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C eller E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygs-kriterier.

Paragrafen är ny och behandlar vad som ska läggas till grund för bedömningen av vilket betyg som ska sättas.

Enligt *första stycket* ska utgångspunkten vara att bedöma elevens kunskaper gentemot dels de kunskapskrav som respektive kursplan innehåller, dels de särskilda betygs-kriterier som finns fastställda för vissa betygssteg.

Paragrafens *andra och tredje stycken* behandlar de betygs-kriterier med vars hjälp betygen ska sättas.

Validering

20 § En elev i särskild utbildning för vuxna kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att huvudmännen inom särskild utbildning för vuxna kan erbjuda eleverna en möjlighet att få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Endast den som är antagen till utbildningen kan få genomgå validering inom ramen för skolformen. I bestämmelsen finns också en definition av begreppet validering.

I *andra stycket* finns en erinran om att rektorn liksom i fråga om betygssättning har ett särskilt ansvar för att validering sker i enlighet med lag och andra författningar. Syftet är att särskilt markera rektorns ansvar för att valideringen genomförs på ett professionellt sätt.

Paragrafen behandlas i avsnitt 19.11.

21 § Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Paragrafen saknar motsvarighet 1985 års skollag.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att resultatet av en validering alltid ska dokumenteras skriftligt om den person som har genomgått validering vill det. Bedömningen vid och dokumentationen av en validering ska kunna rättas eller ändras i likhet med vad som gäller för betyg.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om validering. Paragrafen behandlas i avsnitt 19.11.

Intyg

22 § Den som genomgått en kurs i särskild utbildning för vuxna och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg. I

17 § andra stycket och 18 § finns bestämmelser om att intyg ska utfärdas i vissa andra fall.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket motsvaras delvis av 4 kap. 19 § första stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning som gäller för komvux. Avsikten är att den som har genomgått en kurs ska kunna välja att få ett omdöme dokumenterat genom intyg i stället för betyg. Bestämmelsen innebär inte att läraren kan avstå från att sätta betyg. Eleven ska dock kunna välja att antingen få bara ett intyg eller ett intyg och betyg. I andra meningen görs en hänvisning till andra bestämmelser vari framgår att intyg ska utfärdas i vissa andra fall.

Av *andra stycket* framgår att eleven ska informeras om möjligheten att få ett intyg. Information om intyg måste bara lämnas till elever, dvs. de som deltar i utbildning. Information om möjligheten att få ett intyg ska naturligtvis lämnas innan eleven får det slutliga betyget.

Tredje stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva att intyg alltid ska utfärdas efter vissa kurser. Bestämmelsen motsvarar vad som gäller för kommunal vuxenutbildning i 18 kap. 31 §.

23 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket motsvarar vad som föreskrivs om komvux i 4 kap. 19 § andra stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

Andra stycket innebär att intyg kan bli föremål för rättelse eller ändring i likhet med vad som gäller för betyg och validering.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Uppdrag att anordna utbildning

24 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns eller ett landstings möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna särskild utbildning för vuxna.

Bestämmelsen innehåller en hänvisning till 21 kap. där regleringen kring möjligheterna för kommuner och landsting att överlämna utbildning på entreprenad finns. Huvudmannen behåller huvudmannaskapet för den verksamhet som överlämnas på entreprenad och är således ansvarig för att verksamheten genomförs i enlighet med gällande författningar. Elevernas och andras rättigheter respektive kommunens eller landstingets skyldigheter ska vara desamma som om verksamheten bedrivs av kommunen eller landstinget i egen regi. Kommunen ansvarar i egenskap av huvudman för verksamhetens innehåll och måluppfyllelse men låter någon annan sköta själva utförandet.

20 kap. Utbildning i svenska för invandrare

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns
- allmänna bestämmelser om utbildning i svenska för invandrare (2–17 §§),
 - bestämmelser om betyg, prövning, validering och intyg, (18–24 §§) och,
 - bestämmelse om uppdrag att anordna utbildning (25 §).

Paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, beskriver innehållet i kapitlet.

Allmänna bestämmelser

Övergripande mål

2 § Utbildning i svenska för invandrare syftar till att vuxna invandrare stöds och stimuleras i sitt lärande. De ska ges möjlighet att utveckla sina kunskaper och sin kompetens i syfte att stärka sin ställning i arbets- och samhällslivet samt främja den personliga utvecklingen. Utgångspunkten för utbildningen ska vara den enskildes behov och förutsättningar.

Paragrafen, som saknar motsvarighet i 1985 års skollag, anger de övergripande målen för utbildning i svenska för invandrare. Målen är allmänt formulerade och utgör en grund för tolkningen av andra, mer konkret formulerade bestämmelser.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.3.

Utbildningens syfte

3 § Utbildning i svenska för invandrare syftar till att ge vuxna invandrare grundläggande kunskaper i svenska språket.

Utbildning i svenska för invandrare syftar också till att ge vuxna som saknar grundläggande läs- och skrivfärdigheter möjlighet att förvärva sådana

färdigheter. Läs- och skrivinläringen får ske på elevens modersmål eller något annat språk som eleven behärskar.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 1 § första och andra styckena i 1985 års skollag i deras lydelse från och med den 1 juli 2006 (se prop. 2005/06:148 s. 28 ff. och s. 59). I sista meningen har gjorts en språklig justering.

Kurser

4 § Utbildning i svenska för invandrare bedrivs i form av kurser.

För kurser ska det finnas kursplaner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om kursplaner.

Första stycket motsvarar 13 kap. 1 tredje stycket i 1985 års skollag.

Andra stycket har ingen motsvarighet i 1985 års skollag men motsvarar delvis 5 § första stycket förordningen (1994:895) om svenskundervisning för invandrare.

Av *tredje stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela kompletterande föreskrifter om kursplaner. Föreskriften är ny.

Avgifter

5 § Utbildningen ska vara avgiftsfri. Det får dock förekomma enstaka inslag som kan föranleda en obetydlig kostnad för eleverna.

Eleverna ska utan kostnad ha tillgång till böcker och andra lärverktyg som behövs för en tidsenlig utbildning. Huvudmannen får dock besluta att eleverna ska hålla sig med enstaka egna hjälpmedel.

Paragrafen motsvarar med vissa språkliga justeringar 13 kap. 8 § i 1985 års skollag.

Utbildningens omfattning

6 § Utbildningen ska i genomsnitt under en fyraveckorsperiod omfatta minst 15 timmars undervisning i veckan. Undervisningens omfattning får dock minskas om eleven begär det och huvudmannen finner att det är förenligt med utbildningens syfte.

Paragrafen, som i huvudsak motsvarar 13 kap. 4 a § i 1985 års skollag, anger den minsta omfattning som undervisningen ska ha inom utbildning i svenska för invandrare. Begreppet undervisning har definierats i 1 kap. 7 §. Utöver undervisning förekommer normalt även andra inslag i utbildningen, t.ex. självstudier eller språkpraktik. Undervisningstiden får minskas under den angivna minimigränsen endast om eleven begär det. Huvudmannen måste dessutom göra den bedömningen att en sådan minskning är förenlig med syftet med utbildningen. Se även prop. 2005/06:148 s. 32 ff. och 59 f.

Samverkan med arbetslivet

7 § Huvudmannen ska i samarbete med Arbetsförmedlingen verka för att eleven ges möjligheter att öva det svenska språket i arbetslivet och att utbildning i svenska för invandrare kan kombineras med andra aktiviteter såsom

- arbetslivsorientering,
- validering,
- praktik, eller
- annan utbildning.

Huvudmannen ska också verka för att utbildning i svenska för invandrare kan bedrivas samtidigt som eleven uppbär ersättning från sjukförsäkringen enligt lagen (1962:381) om allmän försäkring och för att utbildningen kan kombineras med aktiviteter som erbjuds inom hälso- och sjukvården.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 4 b § i 1985 års skollag (se prop. 2005/06:148 s. 34 ff. och s. 60).

8 § Utbildning i svenska för invandrare ska kunna kombineras med förvärvsarbete.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 4 c § i 1985 års skollag (se prop. 2005/06:148 s. 34 ff. och s. 60).

9 § Huvudmannen ska samråda med den berörda arbetsgivaren och den lokala arbetstagarorganisationen i förhållande till vilken arbetsgivaren är bunden av kollektivavtal om en arbetstagares deltagande i utbildningen och utbildningens förläggning.

Paragrafen motsvarar, med vissa språkliga justeringar, 13 kap. 5 § i 1985 års skollag.

Individuella studieplaner

10 § För varje elev ska det finnas en individuell studieplan. Planen ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål samt planerad omfattning av studierna.

Rektorn ansvarar för att individuella studieplaner upprättas.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om individuella studieplaner.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Enligt *första stycket* ska det finnas en individuell studieplan för varje elev. Vidare anges att den ska innehålla uppgifter om den enskildes utbildningsmål och bör således spegla den enskildes behov, önskemål och förutsättningar. Den ska dessutom innehålla uppgifter om planerad omfattning av studierna. Det är t.ex. lämpligt att elevens studieväg framgår.

I *andra stycket* anges att rektorn ansvarar för att det upprättas individuella studieplaner för varje elev.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om den individuella studieplanen.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.4.

Kommunens ansvar

11 § Varje kommun är skyldig att se till att utbildning i svenska för invandrare erbjuds de personer som anges i 13 §.

Utbildningen ska finnas att tillgå så snart som möjligt efter det att rätt till utbildning i svenska för invandrare inträtt. Om det inte finns särskilda skäl ska utbildningen kunna påbörjas inom tre månader.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 3 § i 1985 års skollag.

I *första stycket* regleras kommunernas skyldighet att erbjuda utbildning i svenska för invandrare till dem som har rätt till sådan utbildning.

Av *andra stycket* följer att utbildning i svenska för invandrare ska tillhandahållas så snart som möjligt efter det att rätt till utbildningen har inträtt. Endast om det finns särskilda skäl får det dröja längre än tre månader innan utbildningen kan tillhandahållas. Vad som kan utgöra särskilda skäl har behandlats i prop. 1993/94:126 s. 21.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.5.

12 § Varje kommun ska aktivt verka för att nå dem i kommunen som har rätt till utbildning i svenska för invandrare och för att motivera dem att delta i utbildningen.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 4 § i 1985 års skollag.

Rätt att delta

13 § Varje kommuninvånare har rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 16 år, om hon eller han

1. är bosatt i landet, och

2. saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge.

En finländsk medborgare som stadigvarande arbetar i kommunen men är bosatt i Finland nära gränsen till Sverige och saknar sådana grundläggande kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge, har från och med andra kalenderhalvåret det år hon eller han fyller 16 år också rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 6 § i 1985 års skollag med vissa språkliga och redaktionella justeringar.

I *första stycket* anges vissa villkor som måste vara uppfyllda för att rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare ska föreligga. Rätten att delta i utbildning gäller från och med andra kalenderhalvåret det år kommuninvånaren fyller 16 år.

I *första punkten* anges att sökanden måste vara bosatt i landet för att ha rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare. Vem som ska anses bosatt i landet framgår av 28 kap. 1 §. Av 28 kap. 4 § följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att också den som inte anses som bosatt i landet ska ha rätt att delta.

Enligt *andra punkten* ska sökanden sakna sådana kunskaper i svenska språket som utbildningen syftar till att ge.

Av *andra stycket* framgår att villkoret i första stycket om bosättning i landet inte gäller för finländska medborgare, som stadigvarande arbetar i kommunen men är bosatta i Finland nära gränsen till Sverige.

14 § Den som har sådana kunskaper i det danska eller norska språket att grundläggande svenskundervisning inte kan anses nödvändig har inte rätt att delta i utbildning i svenska för invandrare.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 7 § i 1985 års skollag.

Mottagande

15 § Huvudmannen avgör om en sökande ska tas emot till utbildningen.

Paragrafen motsvarar i sak 13 kap. 12 § i 1985 års skollag. I den nya lagen anges dock inte vilket organ hos huvudmannen som beslutar om mottagande.

Rätt att slutföra utbildningen

16 § Den som har antagits till en kurs i utbildning i svenska för invandrare har rätt att slutföra kursen.

Huvudmannen får dock besluta att utbildningen på kursen ska upphöra om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller annars inte gör tillfredsställande framsteg.

Utbildningen kan även avbrytas enligt bestämmelserna i 5 kap. 13-19 §§.

Paragrafens *första* och *andra stycke* motsvarar 13 kap. 11 § första stycket i 1985 års skollag med viss språklig justering.

I *tredje stycket* finns en erinran om att en utbildning också kan avbrytas enligt bestämmelser i 5 kap. om åtgärder för ordning, trygghet och studiero. Att studierna kan avbrytas genom avstängning är nytt för skolformen vilket behandlas i avsnitt 20.8.

17 § Den för vilken utbildning i svenska för invandrare har upphört enligt 16 § andra stycket ska på nytt beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Paragrafen motsvarar 13 kap. 11 § andra stycket i 1985 års skollag.

Betyg

Betygsregleringen

Som anges i författningskommentaren till kapitel 9 om grundskolan har riksdagen nyligen godkänt regeringens förslag om en ny betygsskala för de skolformer inom det offentliga skolväsendet där betyg sätts (prop. 2008/09:66, bet. 2008/09:UbU5, rskr. 2008/09:169). Bestämmelserna om betyg i Skollagsberedningens förslag till ny skollag har utformats i överensstämmelse med de riktlinjer som riksdagen har beslutat. För närmare beskrivning av betygsskalan, se avsnitt 3.4.2.

Betygssättning

18 § Betyg ska sättas på varje avslutad kurs.

Som betyg ska någon av beteckningarna A, B, C, D, E eller F användas. Betyg för godkända resultat betecknas med A, B, C, D och E. Betyg för icke godkänt resultat betecknas med F.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om betygssättning.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

I *första* och *andra stycken* anges vilka betygsbeteckningar som ska användas vid betygssättning. Vem som beslutar om betyget framgår av 3 kap. 16 §.

Av *tredje stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela kompletterande föreskrifter om betygssättning. Förslaget behandlas i avsnitt 20.6.

19 § Betyg ska grundas på en bedömning av elevens kunskaper i förhållande såväl till uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygskriterier. Läraren ska vid betygssättning utnyttja all tillgänglig information om elevens kunskaper i förhållande till kraven i kursplanen.

Betygskriterier ska finnas för varje kurs. De ska precisera vilka kunskaper som krävs enligt kursplanen för att eleven ska få betygen A, C och E.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om betygskriterier.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket motsvarar delvis 16 § första stycket förordningen (1994:895) om svenskundervisning för invandrare. Bestämmelsen har också anpassats till vad som ska gälla för kommunal vuxenutbildning och särskild utbildning för vuxna.

I *andra stycket* anges att betygskriterier ska finnas för varje kurs.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om de betygskriterier som läraren ska använda vid betygssättningen.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.6.

20 § Om det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper i en kurs på grund av elevens bristande deltagande, ska betyg inte sättas på kursen.

I fall som avses i första stycket ska en skriftlig bedömning av elevens kunskapsutveckling i ämnet ges.

Bedömningen ska undertecknas av läraren.

Paragrafen är ny och motsvarar till viss del den som föreslås gälla för grundskolan i 9 kap. 19 §. Till skillnad från grundskolan är inte begreppet närvaro relevant i vuxenutbildningen, t.ex. vid distansutbildning.

I *första stycket* anges att något betyg inte ska sättas när det saknas underlag för bedömning av en elevs kunskaper på grund av elevens bristande deltagande. Avsikten är att detta ska markeras med ett horisontellt streck i betygskatalogen.

Prövning

21 § Den som är bosatt i landet och vill ha betyg från utbildning i svenska för invandrare ska ha möjlighet att genomgå prövning. Detta gäller även den som tidigare har fått betyg på kursen.

Prövning får göras hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen.

Med prövning avses en bedömning av kunskaper i förhållande till såväl uppställda kunskapsmål i kursplaner som till betygsriterier.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Bestämmelsen i *första stycket* motsvarar 17 a § första stycket förordningen (1994:895) om svenskundervisning för invandrare.

I *andra stycket* anges att prövning får göras hos en huvudman som anordnar den aktuella kursen. Detta är en anpassning till vad som föreslås gälla för, och idag gäller för, kommunal vuxenutbildning.

I *tredje stycket* ges en definition av vad prövning är.

I *fjärde stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om prövning.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.7.

22 § Prövningen ska göras av en eller flera lärare. Om prövningen genomförs av två eller flera lärare och dessa inte kan enas om ett betyg ska betyget sättas av rektorn.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen innebär att lagens bestämmelser om vem som ska sätta betyg även gäller vid prövning, jfr 3 kap. 16 §.

Validering

23 § En elev i utbildning i svenska för invandrare kan få sina kunskaper och sin kompetens validerade. Med validering avses en process som innebär en strukturerad bedömning, värdering, dokumentation och erkännande av kunskaper och kompetens som en person besitter oberoende av hur de förvärvats.

Rektorn ska verka för att valideringen sker i enlighet med lag och andra författningar.

Den som får sina kunskaper och sin kompetens bedömda vid en validering ska ha möjlighet att få dessa dokumenterade skriftligt. Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även en slutförd validering.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att huvudmännen för utbildning i svenska för invandrare kan erbjuda vuxna en möjlighet att få sina kunskaper och sin kompetens validerade. I bestämmelsen ges också en definition av begreppet validering. Valideringen ska genomföras inom ramen för utbildning i svenska för invandrare. I detta ligger att den som vill genomgå validering ska vara antagen till utbildning. Kravet på antagning innebär att personen måste vara bosatt i landet. Vem som ska anses bosatt i landet framgår av 28 kap. 1 §. Av 28 kap. 4 § följer att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan föreskriva att också den som inte anses bosatt i landet ska kunna genomgå validering.

I *andra stycket* finns en erinran om att rektorn liksom i fråga om betygssättning har ett särskilt ansvar för att validering sker i enlighet med lag och andra författningar. Syftet är att särskilt markera rektorns ansvar för att valideringen genomförs på ett professionellt sätt.

Bestämmelsen i *tredje stycket* innebär att resultatet av en validering alltid ska dokumenteras skriftligt om den som har genomgått validering vill det. Den skriftliga dokumentationen av bedömningen vid en validering ska kunna rättas eller ändras i överensstämmelse med vad som gäller för betyg.

I *fjärde stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om validering.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.7.

Intyg

24 § Den som genomgått utbildning i svenska för invandrare och vill få sina kunskaper dokumenterade på annat sätt än genom betyg ska få ett intyg.

Huvudmannen ansvarar för att eleverna informeras om möjligheten att få ett intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att intyg alltid ska utfärdas efter viss utbildning.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Första stycket innebär att den som har genomgått en kurs ska kunna få ett omdöme dokumenterat genom intyg i stället för betyg. Betyg ska dock alltid sättas där det är möjligt, d.v.s. då målen uppnåtts, även om individen bara vill få ett intyg. Bestämmelsen i *andra stycket* förtydligar huvudmannens skyldighet att informera om möjligheten att få intyg. Information om möjligheten att få ett intyg ska naturligtvis lämnas innan eleven får det slutliga betyget.

Tredje stycket innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att föreskriva att intyg alltid ska utfärdas efter viss utbildning. Den utbildning som avses är främst läs- och skrivinlärningen, som inte är en egen kurs och därför inte behöver betygsättas.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.6.

25 § Rektorn utfärdar intyg.

Vad som sägs i 3 kap. 19 och 20 §§ om rättelse och ändring av betyg gäller även för intyg.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om intyg.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Av *första stycket* följer att rektor ansvarar för utfärdandet av intyg. Detta motsvarar vad som föreskrivs för komvux i 4 kap. 19 § andra stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning.

Andra stycket innebär att intyg kan bli föremål för rättelse eller ändring i likhet med vad som gäller för betyg och validering.

I *tredje stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela ytterligare föreskrifter om intyg.

Förslaget behandlas i avsnitt 20.6.

Uppdrag att anordna utbildning

26 § I 21 kap. finns bestämmelser om en kommuns möjligheter att med bibehållet huvudmannaskap uppdra åt annan att anordna utbildning i svenska för invandrare.

Bestämmelsen innehåller en hänvisning till 21 kap. där regleringen kring möjligheterna för kommuner att överlämna utbildning på entreprenad finns. Kommunen behåller huvudmannaskapet för den verksamhet som överlämnas på entreprenad och är således ansvarig för att verksamheten genomförs i enlighet med gällande författningar. Elevernas och andras rättigheter respektive kommunens skyldigheter ska vara desamma som om verksamheten bedrivs av kommunen i egen regi. Kommunen ansvarar i egenskap av huvudman för verksamhetens innehåll och måluppfyllelse men låter någon annan sköta själva utförandet.

21 kap. Entreprenad och samverkan

Entreprenad

1 § Kommuner eller landsting får enligt bestämmelserna i detta kapitel med bibehållet huvudmannaskap sluta avtal med en enskild fysisk eller juridisk person om att utföra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag (entreprenad). De bestämmelser som finns för en utbildning eller en annan verksamhet enligt denna lag ska med de undantag som anges i detta kapitel även gälla vid entreprenad.

I paragrafen definieras begreppet entreprenad. Av grundläggande betydelse är att huvudmannaskapet ligger kvar på kommunen eller landstinget. Det innebär bl.a. att elevernas rättigheter och kommunens eller landstingets skyldigheter ska vara desamma som om verksamheten bedrivs av kommunen eller landstinget i egen regi. Det måste fortfarande vara fråga om en kommunal verksamhet i förhållande till eleverna och vårdnadshavarna.

Kommunen ansvarar således i egenskap av huvudman för verksamhetens innehåll men låter någon annan sköta själva utförandet. De bestämmelser som finns för t.ex. en utbildning i skollagen och andra författningar på skolområdet, exempelvis läroplaner och kursplaner, gäller även vid entreprenad. Således gäller bestämmelserna i 1–5 kap. även för entreprenaden. Likaså gäller bestämmelserna om vem som ska sätta betyg vid entreprenad. I 7 § finns dock vissa undantag från skollagens föreskrifter. Rektors ledningsansvar ligger kvar hos rektor vid den skolenhet som berörs av entreprenaden. Det bör vidare särskilt framhållas att de olika former av entreprenad som behandlas i kapitlet alla avser verksamhet med offentliga huvudmän. I 10 § andra stycket finns dock en bestämmelse som reglerar möjligheten för enskilda huvudmän att överlåta ansvaret för medicinska insatser inom elevhälsan.

Även sådana stödfunktioner som skolskjuts och skolmåltider faller inom utbildningsbegreppet och kan alltså med stöd av bestämmelserna läggas ut på entreprenad.

Entreprenadavtal kan enligt paragrafen ingås med en ”enskild fysisk eller juridisk person”. Kretsen av tänkbara entreprenörer är således densamma som i 1 § lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan. Nuvarande bestämmelser inom vuxenutbildningen som möjliggör utbildning på entreprenad, dvs. 11 kap. 6 §, 12 kap. 9 § och 13 kap. 9 § i 1985 års skollag, har en annan utformning. Genom den föreslagna definitionen av entreprenadbegreppet markeras tydligare vilka som får fullgöra uppgifter inom utbildning eller annan verksamhet på entreprenad. Av bestämmelserna följer således att en kommun eller ett landsting inte får sluta entreprenadavtal med en annan kommun eller ett annat landsting eller ett statligt organ.

2 § Inom förskolan, förskoleklassen, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. får uppgifter överlämnas på entreprenad.

Paragrafen motsvarar delvis 2 a kap. 5 § andra stycket, 2 b kap. 2 § tredje stycket, 11 kap. 6 § första stycket, 12 kap. 9 § första stycket och 13 kap. 9 § första stycket i 1985 års skollag. Någon förändring i sak är inte avsedd. Det finns inte heller i dag några begränsningar i fråga om möjligheten att överlämna uppgifter på entreprenad vad gäller förskoleverksamhet, skolbarnsomsorg, förskoleklass, kommunal vuxenutbildning, vuxenutbildning för utvecklingsstörda och svenskundervisning för invandrare utom såvitt avser överlämnande av myndighetsutövning.

3 § Inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan får uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen överlämnas på entreprenad.

Bestämmelsen innebär att uppgifter som inte är hänförliga till undervisningen får överlämnas på entreprenad inom grundskolan, grundsärskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan. Uppgifter som med stöd av bestämmelserna kan tänkas komma

att överlämnas på entreprenad är exempelvis skolmåltider, skolskjuts och elevhälsa. En definition av begreppet undervisning finns i 1 kap. 8 §.

4 § Inom gymnasieskolan får uppgifter som avser undervisning i karaktärsämnen som har en yrkesinriktad eller estetisk profil överlämnas på entreprenad.

Paragrafen motsvarar 1 § lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan. Entreprenaden behöver inte avse ett helt ämne utan kan avse delar av ett ämne (jfr prop. 1992/93:230 s. 88).

5 § Om det finns särskilda skäl får regeringen efter ansökan av en kommun eller ett landsting i andra fall än som anges i 2 och 4 §§ medge att kommunen eller landstinget får sluta avtal med någon annan om att bedriva undervisning inom skolväsendet.

Paragrafen motsvarar delvis 2 § lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan. Bestämmelsen innebär att den möjlighet som regeringen har enligt lagen att medge undantag från de aktuella reglerna bibehålls. Undantaget kan för vissa skolformer avse vilken undervisning som får läggas ut, men det kan också avse att annat subjekt än vad som anges i 1 § får anlitas som entreprenör, t.ex. en kommun. I fråga om undervisningen kan regeringen medge att entreprenad får prövas även inom andra ämnen i gymnasieskolan än som anges i 4 § samt inom t.ex. grundskolan. I förarbetena till lagen om entreprenadförhållanden inom skolan nämns som exempel för gymnasieskolans del viss undervisning i ett ämne som har nära anknytning till ett yrkesämne. För grundskolans del kan det t.ex. vara fråga om modersmålsundervisning. Regeringen får i det enskilda fallet pröva de rättsliga förutsättningarna för och lämpligheten av ett entreprenörskap (se prop. 1992/93:230 s. 32 och 35).

6 § Om en kommun eller ett landsting överlämnar uppgiften att bedriva undervisning på entreprenad, får kommunen eller landstinget överlämna endast den myndighetsutövning som hör till lärares undervisningsuppgift.

Innehållet i paragrafen motsvarar delvis 3 § lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan samt 11 kap. 6 § andra stycket, 12 kap 9 § andra stycket och 13 kap. 9 § andra stycket i 1985 års skollag. För att överlämna myndighetsutövning till en enskild krävs lagstöd. Bestämmelsen innebär att ingen annan myndighetsutövning än den som hör till lärares undervisningsuppgifter får överlämnas vid entreprenad. Den myndighetsutövning som kan komma att överlämnas är främst betygssättning. Det bör framhållas att skollagens bestämmelser om vem som ska sätta betyg ska gälla också hos entreprenören. De lärare som är verksamma hos en entreprenör bör ha samma uppgifter som lärare anställda hos en kommun eller ett landsting. Utfärdande av betygsdokument är däremot rektors uppgift och stannar hos denne. En sådan uppgift kan inte överlämnas till en entreprenör.

7 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om entreprenader enligt 2, 4 eller 5 §§.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om entreprenader. Regleringen motsvarar delvis 6 § lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan, 11 kap. 6 § första stycket andra meningen, 12 kap. 9 § första stycket andra meningen och 13 kap. 9 § första stycket andra meningen.

Samverkan

8 § En kommun får sluta avtal med en annan kommun om att denna ska utföra kommunens uppgifter inom förskolan, fritidshemmet, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna, utbildning i svenska för invandrare eller sådan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap.

Paragrafen motsvarar delvis 2 a kap. 5 § andra stycket i 1985 års skollag. Någon förändring i sak är inte avsedd. För vuxenutbildningen finns i dag inte någon uttrycklig reglering kring samverkan.

Den överlåtelse av uppgifter som sker är inte att betrakta som entreprenad eftersom uppgifterna överlämnas till en annan kommun. Det kan särskilt framhållas att huvudmannskapet och ansvaret för verksamheten följer med vid överlåtelsen.

9 § En kommun får såsom huvudman överlåta ansvaret för sådana medicinska insatser som anges i 2 kap. 17–19 §§ till ett landsting, om kommunen och landstinget är överens om detta. På samma sätt får ett landsting överlåta ansvaret till en kommun.

Staten eller en enskild får såsom huvudman överlåta ansvaret för de medicinska insatser som anges i 2 kap. 17–19 §§ till en kommun eller ett landsting, om huvudmannen och kommunen eller landstinget är överens om detta.

Elevhälsans medicinska insatser har samma huvudman som utbildningen, dvs. en kommun, ett landsting, staten eller en enskild. Paragrafen möjliggör för huvudmannen att låta någon annan fullgöra dessa uppgifter. Den överlåtelse som sker är dock inte att betrakta som entreprenad eftersom överlåtelsen av uppgifterna sker till en kommun eller ett landsting.

Första stycket motsvarar i sak bestämmelserna avseende skolhälsovård i 1 kap. 5 § grundskoleförordningen (1994:1194), 1 kap. 14 § gymnasieförordningen (1992:394), 1 kap. 5 § särskoleförordningen (1995:206) och 1 kap. 12 § förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan.

Andra stycket motsvarar i huvudsak 1 kap. 12 § specialskoleförordningen (1995:401) och 1 kap. 6 § sameskolförordningen (1995:205). Dessutom ges en verksamhet med enskild huvudman möjlighet att överlåta ansvaret för de medicinska insatserna till en kommun eller ett landsting.

10 § Staten får såsom huvudman för sameskolan, efter avtal med en kommun, fullgöra kommunens uppgifter inom förskolan.

Paragrafen motsvarar delvis 2 kap. 3 § sameskolförordningen (1995:205). Av 2 kap 4 § i den föreslagna skollagen framgår att staten är huvudman för förskoleklass och fritidshem vid en skolenhet med specialskola eller sameskola

Paragrafen möjliggör med andra ord att huvudmannen för sameskolan, efter avtal med en kommun, får fullgöra kommunens uppgifter inom angivet område.

11 § Regeringen får, utöver vad som följer av denna lag, meddela föreskrifter om möjlighet att låta enskilda och andra utomstående svara för enstaka inslag i verksamhet med offentlig huvudman inom skolväsendet.

När det gäller utbildning i form av ett individuellt program får regeringen meddela föreskrifter om att enskilda och andra utomstående får anordna mer av utbildningen än som följer av första stycket.

För medverkan av annan än huvudman inom skolväsendet får regeringens föreskrifter enligt första och andra styckena avvika från bestämmelserna i 2 kap. 13–16, 22 och 27 §§.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 15 kap. 2 § i 1985 års skollag. Någon saklig förändring är inte avsedd.

Bestämmelser som i huvudsak motsvarar *första stycket* tillkom i samband med införande av skollagen (1985:1100). Då anfördes att det behövdes ett laga stöd där de utomståendes medverkan i utbildningen kunde tänkas ske i sådana former att skolan i praktiken hade överlåtit åt en utomstående att svara för viss verksamhet i fall där det rörde sig om företeelser som inte särskilt reglerades i lagen (prop. 1985/86:10 s. 132 f.). En motsvarande föreskriftsrätt behövs i den nya skollagen.

När individuella programmet infördes i gymnasieskolan uppkom ett behov av föreskrifter som möjliggjorde att eleven fullgjorde större delar av utbildningen utanför skolväsendet än vad som framgick av det tidigare bemyndigandet (prop. 1990/91:85

s. 212). En i huvudsak liknande reglering har införts i *andra stycket*.

Av *tredje stycket* framgår att regeringen får föreskriva att vissa bestämmelser om lärares behörighet etc. inte ska gälla i de fall medverkan sker med annan än en huvudman inom skolväsendet.

22 kap. Särskilda utbildningsformer

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- internationella skolor på grundskole- och gymnasienivå,
- utbildning vid särskilda ungdomshem,
- utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution,
- utbildning för elever som vårdas i hemmet eller på annan lämplig plats,
- annat sätt för att fullgöra skolplikten, samt
- bemyndigande som avser de utbildningsformer och den övriga verksamhet som regleras i kapitlet.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Internationella skolor

Grundskolenivå

2 § Den som endast för en kortare tid har sitt hem i Sverige eller den som har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på grundskolenivå får fullgöra sin skolplikt i en sådan skola, om Statens skolinspektion har godkänt huvudmannen för ändamålet. Detta gäller dock inte sådana barn som avses i 6 kap. 5–6 §§.

Med internationell skola på grundskolenivå avses en fristående skola som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i grundskolan. För godkännande krävs att skolans utbildning som helhet betraktad är likvärdig med grundskolans. Utbildningen ska förmedla kunskaper och färdigheter som underlättar fortsatt skolgång utomlands. Undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden ska meddelas i den omfattning som de i Sverige för kortare tid bosatta eleverna behöver.

Regeringen får besluta att en internationell skola på grundskolenivå får ta emot andra barn än sådana som avses i första stycket för att de ska fullgöra skolplikten vid skolan.

Paragrafens *första stycke* motsvarar 9 kap. 5 § första stycket i 1985 års skollag med vissa redaktionella förändringar samt en anpassning till den rollfördelning som gäller inom den statliga skoladministrationen sedan Statens skolinspektion inrättats. Av stycket följer att den som endast under en kortare tid är i landet eller den som har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola med enskild huvudman får fullgöra sin skolplikt i en sådan skola om Statens skolinspektion har godkänt huvudmannen för ändamålet. Detta gäller dock inte barn som hör till målgruppen för grundsärskolan eller specialskolan.

Begreppet "för en kortare tid är bosatt i Sverige" i 1985 års skollag har ersatts av begreppet "under en kortare tid har sitt hem i Sverige". Någon saklig skillnad är inte avsedd utan ändringen är föranledd av att begreppet "bosatt i landet" nu definieras i 28 kap. 2 §. Med elever som endast under en kortare tid har sitt hem i landet avses exempelvis barn till utländska forskare eller barn till andra anställda i internationella företag som vistas i Sverige under en begränsad tid. Det kan även röra sig om barn till beskickningsmedlemmar från andra länder inom EU och EES-området, vilka arbetar i Sverige.

Begreppet "andra skäl" i 1985 års skollag har ersatts av begreppet "andra särskilda skäl". Med elever som har "andra särskilda skäl" att få sin utbildning i en internationell skola avses exempelvis elever som visserligen stadigvarande är bosatta i Sverige men som kommer från familjer som planerar att inom en inte alltför avlägsen framtid lämna landet antingen för gott eller för åtskilliga år. Sådana elever kan vara barn till forskare, barn med svenska föräldrar som är anställda i olika internationella företag eller barn till svenska diplomater. Även familjeskäl kan utgöra sådana särskilda skäl som här avses. Det kan då röra sig om att en eller båda föräldrarna eller någon annan familjemedlem kommer från ett annat land och att eleven i sin hemmiljö regelbundet använder det språk som är undervisningsspråk i den internationella skolan. Det kan också vara fråga om elever som tidigare gått i skola utomlands och som vill fullfölja sin utbildning i Sverige.

Paragrafens *andra stycke* motsvarar 9 kap. 5 § andra stycket i 1985 års skollag. Där anges vilka grundläggande krav som ställs för godkännande av en internationell skola på grundskolenivå.

Paragrafens *tredje stycke* motsvarar 9 kap. 5 § tredje stycket i 1985 års skollag. Bestämmelsen innebär att regeringen får medge att en internationell skola tar emot barn som varken för en kortare tid har sitt hem i landet eller har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola. Regeringen kan lämna såväl ett generellt medgivande som ett medgivande som är begränsat till ett visst antal eller en viss andel elever ur denna kategori. Regeringens medgivande ska alltså endast gälla sådana elever som inte redan med stöd av bestämmelserna i första stycket får tas emot i skolan. Förarbetena till den äldre bestämmelsen finns i prop. 1995/96:200, s. 60, 61 och 71.

3 § En godkänd internationell skola på grundskolenivå ska av Statens skolinspektion förklaras berättigad till sådant bidrag som avses i 4 § om

1. utbildningen följer ett annat lands läroplan och kursplaner eller en internationell läroplan och internationella kursplaner, med anpassning till svenska förhållanden i den utsträckning som är rimlig,

2. utbildningens allmänna mål och värdegrund inte strider mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det svenska offentliga skolväsendet,

3. elever som har svårigheter i skolarbetet erbjuds särskilt stöd,

4. eleverna erbjuds sådan skolhälsovård som ska erbjudas inom grundskolan,

5. elevavgiften är skälig med hänsyn till rimliga kostnader för verksamheten, bidrag och omständigheterna i övrigt,

6. skolan är öppen för alla elever som avses i 4 § första stycket, med undantag för sådana elever som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för skolan,

7. urvalet, om det inte finns platser till alla behöriga sökande, görs på grunder som Statens skolverk godkänner,

8. vårdnadshavare och elever ges tydlig information om den internationella skolans innehåll och inriktning mot fortsatta studier utomlands samt om vad

utbildning vid en internationell skola kan innebära vid fortsatt skolgång i det svenska skolväsendet, samt

9. skolan följer övriga bestämmelser i denna lag och i andra föreskrifter som avser internationella skolor på grundskolenivå.

Skolverket ska i beslutet om rätt till bidrag ange det högsta antal elever som är folkbokförda i Sverige och som omfattas av skolans bidragsrätt.

För att en nystartad skola ska ha rätt till bidrag ska skolan ha ansökt om att bli bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

I paragrafen anges förutsättningarna för att en internationell skola på grundskolenivå ska förklaras berättigad till bidrag från kommunen. Bestämmelsen motsvarar 9 kap. 7 a § i 1985 års skollag. Förarbetena till de bestämmelserna finns i prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16 s.

4 § Elevens hemkommun ska lämna bidrag till den internationella skolan för en elev som genomgår sådan utbildning som avses i 3 § från och med höstterminen det år eleven fyller 6 år om

1. eleven är folkbokförd i Sverige eller kommunen får särskilt statsbidrag för eleven, och

2. eleven

a) för en kortare tid är bosatt i Sverige,

b) har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på grundskolenivå, eller

c) har mottagits med stöd av regeringens beslut enligt 2 § tredje stycket.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till skolans åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till de egna grundskolorna. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, är kommunen inte skyldig att lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som

anges i andra stycket, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en internationell skola på grundskolenivå.

Om inte kommunen och skolan har kommit överens om annat, ska bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

I paragrafen regleras hur bidraget från kommunen till en internationell skola på grundskolenivå ska bestämmas. Bestämmelsen motsvarar 9 kap. 7 b § i 1985 års skollag med den ändringen att begreppet ”särskilda skäl i” i första stycket 2. b) har bytts ut mot ”andra särskilda skäl”. Förarbetena till bestämmelserna i 1985 års lag finns i prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16.

Gymnasienivå

5 § Om en internationell skola erbjuder gymnasial utbildning som har en annan internationell inriktning än den som får finnas i gymnasieskolan eller vid en fristående skola som motsvarar gymnasieskolan eller om skolan anordnar utbildning som leder fram till International Baccalaureate (en internationell skola på gymnasienivå), ska Statens skolverk förklara skolan berättigad till sådant bidrag som avses i 6 § om

1. utbildningen följer ett annat lands läroplan och kursplaner eller en internationell läroplan och internationella kursplaner, med anpassning till svenska förhållanden i den utsträckning som är rimlig,

2. utbildningen som helhet är likvärdig med utbildningen i gymnasieskolan,

3. utbildningens allmänna mål och värdegrund inte strider mot de allmänna mål och den värdegrund som gäller för utbildning inom det svenska offentliga skolväsendet,

4. utbildningen förmedlar kunskaper som underlättar fortsatta studier utomlands,

5. undervisning i svenska språket och om svenska förhållanden ges i den omfattning som behövs för de elever som under kortare tid är bosatta i Sverige,

6. elever som avses i 6 § första stycket som har svårigheter i skolarbetet erbjuds särskilt stöd,

7. elever som avses i 6 § första stycket erbjuds sådan skolhälsovård som ska erbjudas elever i gymnasieskolan,

8. elevavgiften för elever som avses i 8 e § första stycket är skälig med hänsyn till rimliga kostnader för verksamheten, bidrag och omständigheterna i övrigt,

9. skolan är öppen för alla elever som avses i 6 § första stycket, med undantag för sådana elever som det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter att ta emot för skolan,

10. urvalet, om det inte finns platser till alla behöriga sökande, görs på grunder som Statens skolinspektion godkänner,

11. sådana elever som avses i 6 § första stycket och deras vårdnadshavare ges tydlig information om skolans innehåll och inriktning mot fortsatta studier utomlands samt om vad utbildning vid en internationell skola på gymnasienivå kan innebära vid fortsatt utbildning i Sverige, samt

12. skolan följer övriga bestämmelser i denna lag och i andra föreskrifter som avser internationella skolor på gymnasienivå.

Statens skolinspektion ska, för annan utbildning än sådan som leder fram till International Baccalaureate, i beslutet om rätt till bidrag ange vilket nationellt program utbildningen ska jämföras med i bidragshänseende. I beslutet ska Skolverket även ange det högsta antal elever som är folkbokförda i Sverige och som omfattas av skolans bidragsrätt.

För att en nystartad skola ska ha rätt till bidrag ska skolan ha ansökt om att bli förklarad som bidragsberättigad före den 1 april kalenderåret innan skolan startar. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om ansökningsförfarandet.

I paragrafen anges de krav som ska vara uppfyllda för att en internationell skola på gymnasienivå ska vara berättigad till bidrag. Bestämmelserna motsvarar 9 kap. 8 d § i 1985 års skollag. Förarbetena till den bestämmelsen finns i prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16.

6 § Elevens hemkommun ska lämna bidrag till den internationella skolan för en elev som genomgår sådan utbildning som avses i 5 § om

1. eleven är folkbokförd i Sverige eller kommunen får särskilt statsbidrag för eleven,

2. eleven antingen för en kortare tid är bosatt i Sverige eller har andra särskilda skäl att få utbildning i en internationell skola på gymnasienivå, och

3. hemkommunen var skyldig att erbjuda eleven gymnasieutbildning vid den tidpunkt då utbildningen började.

Bidraget enligt första stycket ska uppgå till det belopp som hemkommunen och den internationella skolan kommer överens om. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilket belopp som elevernas hemkommuner ska betala enligt första stycket om dessa och huvudmannen för den internationella skolan inte kommer överens om beloppet.

För en elev som har ett omfattande behov av särskilt stöd ska kommunen, utöver vad som följer av andra stycket, lämna ett extra bidrag. Bidraget ska motsvara huvudmannens kostnader för det extra stödet under förutsättning att motsvarande kostnader skulle ha uppkommit om eleven gått i en av kommunen erbjuden gymnasieutbildning. Kommunen behöver dock inte lämna extra bidrag, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om hur kommunens bidrag ska bestämmas i stället för det som anges i andra och tredje styckena, om statsbidrag lämnas till kommunen för en elev som har tagits emot i en internationell skola på gymnasienivå.

Om inte kommunen och huvudmannen har kommit överens om annat, ska bidraget beräknas för ett bidragsår i sänder. Varje bidragsår börjar den 1 januari.

I paragrafen regleras hur bidraget från kommunen till en internationell skola på gymnasienivå ska bestämmas. Bestämmelsen motsvarar 9 kap. 8 e § i 1985 års skollag med den ändringen att begreppet ”andra skäl” i första stycket 2 p. har ersatts med ”andra särskilda skäl”. Motsvarande ändring föreslås beträffande internationella skolor på grundskolenivå, jfr. kommentaren till 2 §. Förarbetena till bestämmelserna i 1985 års skollag finns i prop. 2006/07:1, utgiftsområde 16.

Insyn, uppföljning och utvärdering

7 § Den kommun där den internationella skolan är belägen ska ha rätt till insyn i skolans verksamhet. Huvudmannen ska delta i den uppföljning och utvärdering som kommunen där skolan är belägen gör av sin egen verksamhet. Deltagandet ska ske i den utsträckning som kommunen beslutar.

I paragrafen regleras kommunens rätt till insyn och den enskilde huvudmannens skyldighet att delta i uppföljning och utvärdering som utförs av den kommun där skolenheten ligger. Motsvarande bestämmelser i 1985 års skollag finns i 9 kap. 11 § andra stycket samt 13 § andra stycket.

Utbildning vid särskilda ungdomshem*Utbildning för skolpliktiga*

8 § Under vistelse i ett sådant hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilt ungdomshem) ska skolpliktiga barn, som inte lämpligen kan fullgöra sin skolplikt på annat sätt, fullgöra den genom att delta i utbildning vid hemmet.

Utbildningen ska anordnas genom försorg av huvudmannen för hemmet. Den ska med nödvändiga avvikelser motsvara utbildningen i grundskolan eller i förekommande fall grundsärskolan eller specialskolan.

I paragrafen regleras utbildningen för skolpliktiga barn som vistas i sådana hem som avses i 12 § lagen (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga (särskilt ungdomshem). Bestämmelserna motsvarar med redaktionella ändringar bestämmelsen i 10 kap. 2 § första stycket i 1985 års skollag. Här har dock förtydligats att utbildningen i förekommande fall ska motsvara utbildningen i grundsärskolan eller specialskolan.

Utbildning för icke skolpliktiga

9 § Den som inte längre är skolpliktig och vistas i ett hem som avses i 8 § första stycket och som inte lämpligen kan fullgöra skolgång på annat sätt ska genom huvudmannens försorg ges möjlighet att delta i kompletterande utbildning på grundskolenivå eller motsvarande eller i utbildning som motsvarar sådan utbildning som erbjuds i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

I paragrafen regleras utbildningen för icke skolpliktiga som vistas vid sådana särskilda ungdomshem som avses i 9 §. Bestämmelserna motsvarar i huvudsak bestämmelserna i 10 kap. 2 § andra stycket i 1985 års skollag samt 4 § förordningen (1983:289) om undervisning av barn och ungdomar som vistas vid särskilda ungdomshem. Här har dock den koppling till ett behov hos eleven som finns i 1985 års lag samt i förordningen tagits bort. Det har även förtydligats att utbildningen i förekommande fall ska motsvara den som erbjuds i gymnasiesärskolan. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 22.3.

Utbildning för intagna i kriminalvård

10 § För intagna i kriminalvårdsanstalt anordnas utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna samt utbildning i svenska för invandrare. För sådan utbildning ansvarar Kriminalvården.

Paragrafen har inte någon motsvarighet i 1985 års skollag.

Den som är intagen i kriminalvårdsanstalt är enligt bestämmelserna i 18 kap. 21 och 29 §§ samt 19 kap. 11 och 16 §§ inte behöriga att delta i en kommuns kommunala vuxenutbildning eller särskilda utbildning för vuxna. Kriminalvården kan dock vara huvudman för utbildning som motsvarar kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. Beträffande komvux, sÄrvux och sfi finns i dag detta reglerat i förordningen (2007:152) om utbildning vid kriminalvård i anstalt.

Bestämmelsen innebär inte någon begränsning i fråga om en intagens rätt till reguljär utbildning i gymnasieskolan eller utbildning i svenska för invandrare i de fall han eller hon är behörig till sådan utbildning.

Av 21 § framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer kan meddela föreskrifter om utbildning som anordnas för intagna i kriminalvårdsanstalt.

Utbildning för barn och elever som vårdas på sjukhus eller annan motsvarande institution

Utbildning som motsvarar förskola, förskoleklass och fritidshem

11 § Om ett barn vårdas på sjukhus eller någon annan institution, ska huvudmannen för institutionen svara för att barnet får tillfälle att delta i utbildning som så långt möjligt motsvarar den som erbjuds i förskola, förskoleklass eller fritidshem.

Paragrafen motsvarar bestämmelserna i 2 a kap. 4 § och 2 b kap 4 § i 1985 års skollag och har behandlats i avsnitt 22.5.

Särskild undervisning

12 § För sådana elever i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan som på grund av sjukdom eller liknande skäl under en längre tid inte kan delta i vanligt skolarbete och som vårdas på ett sjukhus eller en motsvarande institution ska särskild undervisning anordnas på sjukhuset eller institutionen. Sådan undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i.

Paragrafen motsvarar bestämmelser som i dag finns i 10 kap. 3 § första stycket i 1985 års skollag, 5 kap. 7 § i 1994 års grundskoleförordning, 5 kap. 5 § i 1995 års särskoleförordning, 8 kap. 2 och 3 §§ i 1992 års gymnasieförordning samt 8 kap. 2 och 3 §§ i

1994 års förordning om gymnasiesärskolan, såvitt gäller elever som vårdas på sjukhus eller motsvarande institution. Paragrafen reglerar för vilka elever särskild undervisning ska anordnas samt var denna undervisning kan äga rum.

13 § Särskild undervisning enligt 12 § ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det.

Paragrafen motsvarar bestämmelser som finns i 5 kap. 8 § grundskoleförordningen, 5 kap. 6 § särskoleförordningen, 6 kap. 6 § specialskoleförordningen, och som följer av 3 kap. 13 § sameskolförordningen. Bestämmelsen saknar motsvarighet idag beträffande utbildning på gymnasienivå.

Särskild undervisning får endast på denna grund nekas en elev om dennes medicinska tillstånd är sådant att detta är uppenbart olämpligt.

Huvudman

14 § Särskild undervisning enligt 12 § anordnas av den kommun där institutionen är belägen. Sådan undervisning ska stå öppen även för dem som fullgör skolplikt utanför skolväsendet.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vad som ska gälla i stället för första stycket i de fall där institutionen är belägen i två eller flera kommuner.

I paragrafen regleras vem som ska vara huvudman för sådan särskild undervisning som avses i 12 §. Jämfört med 1985 års skollag har ansvaret för att anordna särskild undervisning på sjukhus eller motsvarande institution flyttats från skolhuvudmannen till kommunen där sjukhuset eller motsvarande är beläget.

Bemyndigandet i bestämmelsens *andra stycke* är nytt och har tillkommit för att möjliggöra en lösning i de fall där institutionen är belägen i fler än en kommun.

Utbildning för elever som vårdas i hemmet eller på annan lämplig plats

Särskild undervisning i hemmet eller på annan lämplig plats

15 § För sådana elever som avses i 12 § men som inte vårdas på sjukhus eller motsvarande institution ska särskild undervisning anordnas i hemmet eller på annan lämplig plats. Sådan undervisning ska så långt det är möjligt motsvara den undervisning som eleven inte kan delta i.

I paragrafen regleras särskild undervisning för elever som inte anordnas på sjukhus eller någon annan liknande institution. Bestämmelsen motsvarar delvis vad som anges i 10 kap. 3 § första stycket i 1985 års skollag. Till skillnad mot i den lagen har bestämmelserna om särskild undervisning på sjukhus eller liknande institution respektive särskild undervisning i elevens hem eller på annan lämplig plats delats upp i två paragrafer. Orsaken till denna uppdelning är att ansvaret för undervisningen fördelas på olika huvudmän beroende på var den särskilda undervisningen kommer till stånd.

16 § Särskild undervisning enligt 15 § ska inte ges en elev om den läkare som ansvarar för elevens vård avråder från det. Särskild undervisning i hemmet får endast ske om elevens vårdnadshavare, eller eleven själv i de fall denne är myndig, samtycker.

Paragrafens första mening motsvarar vad som enligt 13 § ska gälla för särskild undervisning vid sjukhus eller motsvarande institution. Paragrafens andra mening motsvaras av 5 kap. 9 grundskoleförordningen och 5 kap. 7 § särskoleförordningen. I andra meningen har även gjorts ett tillägg avseende myndiga elever.

Huvudman

17 § Särskild undervisning enligt 15 § anordnas av den som är huvudman för den utbildning som eleven annars deltar i.

Paragrafen motsvarar delvis bestämmelser i 10 kap. 3 § andra stycket i 1985 års skollag. Av kommentaren till 13 § framgår att anordnaransvaret för särskild undervisning för elever som vistas på sjukhus eller motsvarande institution ligger på lägeskommunen.

Annat sätt för att fullgöra skolplikten*Förutsättningar för medgivande*

18 § Ett skolpliktigt barn får medges rätt att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag. Medgivande ska lämnas om

1. verksamheten framstår som ett fullgott alternativ till den utbildning som annars står barnet till buds enligt föreskrifter i denna lag,
2. behovet av insyn i verksamheten kan tillgodoses, och
3. det föreligger synnerliga skäl.

Paragrafen motsvarar delvis 10 kap. 4 § första stycket i 1985 års skollag. Förarbetena till den paragrafen finns i prop. 1985/86:10 s. 50 f. samt s. 125 f.

Förutsättningarna för ett medgivande har av redaktionella skäl delats upp i punkter. Den tredje punkten är ny och innebär en skärpning av bestämmelsen. För att ett medgivande ska kunna ges måste synnerliga skäl föreligga. Synnerliga skäl kan t.ex. vara att eleven nyss flyttat till Sverige från ngt av våra grannländer men går kvar i det gamla landets skola under återstoden av terminen. Även situationer då eleven under längre tid är borta från skolan p.g.a. av resor eller filminspelning kan tänkas utgöra synnerliga skäl för att under en tid få medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt. Införandet av kriteriet synnerliga skäl

innebär att bestämmelsen ska tillämpas med stor restriktivitet. Elever som till följd av sjukdom eller liknande skäl under en längre tid inte kan delta i skolarbetet har rätt till särskild undervisning under de förutsättningar som anges i 12–17 §§.

19 § Medgivande enligt 18 § får lämnas för upp till ett år i sänder. Under dess giltighetstid ska det prövas hur verksamheten utfaller. Medgivandet ska återkallas, om det kan antas att förutsättningarna enligt 18 § inte längre föreligger.

Ett beslut om återkallande av ett medgivande gäller omedelbart om inte annat beslutas.

Paragrafen motsvarar i princip 10 kap. 4 § andra stycket i 1985 års skollag.

20 § Frågor enligt 18 och 19 §§ prövas av barnets hemkommun eller, om barnet har sådant funktionshinder som enligt 6 kap. 6 § kan vara grund för att fullgöra skolplikten i specialskolan, av Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Paragrafen motsvarar i princip 10 kap. 5 § i 1985 års skollag. Begreppet ”styrelsen för utbildningen” har utmönstrats ur lagen (se författningskommentaren till 2 kap. 1 §). Av bestämmelsen följer att i de flesta fall hemkommunen ska pröva frågan om medgivande och återkallande av medgivande enligt första och andra styckena. I vissa fall ska dock Specialpedagogiska skolmyndigheten göra motsvarande prövning.

Av 26 kap. 3 § 6 och 26 kap. 6 § 3 framgår att hemkommunens respektive Specialpedagogiska skolmyndighetens beslut får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Bemyndiganden

21 § Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får, beträffande utbildning och annan verksamhet som omfattas av detta kapitel, meddela föreskrifter om

1. enskilds ansökan om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag

2. antagningen till, organisationen av och det närmare innehållet i utbildningen eller verksamheten, samt

3. betygsättning.

Regeringen meddelar även föreskrifter om ansökningstid och vid vilken tidpunkt ett beslut om godkännande eller förklaring om rätt till bidrag senast ska meddelas.

I paragrafen har samlats bemyndiganden som avser utbildningar och andra verksamheter som regleras i detta kapitel.

Av bestämmelserna i *första stycket* 1 framgår bl.a. att regeringen får meddela föreskrifter om ansökningstid för godkännande respektive förklaring om bidragsberättigande. Sådana föreskrifter kan exempelvis innefatta ett sista ansökningsdatum för att bli förklarad som godkänd respektive bidragsberättigad för ett visst år.

I *andra stycket* erinras om regeringens möjlighet att meddela föreskrifter om tidpunkt när ett beslut om godkännande respektive förklaring om rätt till bidrag senast ska meddelas. Motsvarande bestämmelse finns i 2 kap. 4 § tredje stycket för utbildning med enskild huvudman inom skolväsendet för barn och ungdomar.

23 kap. Annan pedagogisk verksamhet

Kapitlets innehåll

- 1 § I detta kapitel finns bestämmelser om
- pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem,
 - öppen förskola,
 - öppen fritidsverksamhet,
 - omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds,
 - övergripande mål för och kvalitetskrav på dessa verksamheter, samt
 - avgifter och bidrag.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem

2 § Kommunen ska sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda ett barn pedagogisk omsorg, om barnets vårdnadshavare önskar det. Kommunen ska ta skäligen hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform.

Sådan omsorg som avses i första stycket ska genom pedagogisk verksamhet och omsorg stimulera barns utveckling och lärande.

Verksamheten ska utgå från varje barns behov. Barn som av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver särskilt stöd i sin utveckling ska ges den omsorg som deras speciella behov kräver. Verksamheten ska utformas så att den främjar social gemenskap samt förbereder barnen för fortsatt lärande.

Enligt *första stycket* är en kommun skyldig att sträva efter att i stället för förskola eller fritidshem erbjuda barn, vars vårdnadshavare önskar det, pedagogisk omsorg. Vid erbjudande om omsorgsform ska kommunen ta skäligen hänsyn till vårdnadshavarens önskemål. Bestämmelsen omfattar endast barn som kommunen är skyldig att erbjuda förskola eller fritidshem. Enligt 2 a kap. 7 § tredje stycket i 1985 års skollag ska skäligen hänsyn tas till vård-

nadshavarens önskemål om omsorgsform när kommunen erbjuder plats inom förskoleverksamheten eller skolbarnsomsorgen. Av förarbetena till den bestämmelsen framgår att därmed avses bl.a. önskemål om familjedaghem (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 47). Formerna för sådan pedagogisk omsorg som kommunen enligt förevarande paragraf ska sträva efter att erbjuda som alternativ till förskola eller fritidshem är däremot inte begränsade till familjedaghem i traditionell mening. Även flerfamiljslösningar och andra verksamheter där det bedrivs pedagogisk verksamhet i annan form än förskola eller fritidshem omfattas av bestämmelsen.

Innebörden av begreppen förskola och fritidshem samt öppen förskola och öppen fritidsverksamhet förändras inte.

I *andra stycket* anges den aktuella verksamhetens uppdrag. Bestämmelsen motsvarar i sak 2 a kap. 3 § första stycket i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 44).

Bestämmelsen i *tredje stycket* motsvarar delvis 2 a kap. 3 § tredje stycket i 1985 års skollag. I sista meningen har tillkommit vissa krav på verksamhetens utformning.

Förslaget behandlas i avsnitt 23.2.

Öppen förskola

3 § En kommun kan anordna öppen förskola som komplement till förskola och pedagogisk omsorg.

Den öppna förskolan ska erbjuda barn en pedagogisk verksamhet i samarbete med de till barnen medföljande vuxna samtidigt som dessa ges möjlighet till social gemenskap.

Paragrafens *första stycke* motsvaras i sak delvis av 2 a kap. 2 § första stycket i 1985 års skollag.

Bestämmelserna i *andra stycket* är nya. Här beskrivs den öppna förskolans uppdrag.

Förslaget behandlas i avsnitt 23.3.

Öppen fritidsverksamhet

4 § Enligt 13 kap. 7 § kan en huvudman under vissa förutsättningar erbjuda öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem.

Den öppna fritidsverksamheten ska genom pedagogisk verksamhet komplettera utbildningen i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och andra särskilda utbildningsformer i vilka skolplikt kan fullgöras. Verksamheten ska erbjuda barnen rekreation och en meningsfull fritid samt möjlighet till utveckling och lärande.

Paragrafen reglerar den öppna fritidsverksamheten.

Hänvisningen i *första stycket* motsvarar till viss del 2 a kap. 2 § andra stycket andra meningen i 1985 års skollag (prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 44). Enligt 13 kap. 7 § i denna lag kan en elev från och med höstterminen det år eleven fyller tio år erbjudas öppen fritidsverksamhet i stället för fritidshem, under förutsättning att hon eller han inte på grund av fysiska, psykiska eller andra skäl behöver sådant stöd i sin utveckling som endast kan ges i fritidshem.

Bestämmelserna i *andra stycket*, som anger den öppna fritidsverksamhetens uppdrag, motsvarar i huvudsak 2 a kap. 3 § första stycket andra meningen i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 44).

Omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds

5 § Kommunen ska sträva efter att erbjuda omsorg för barn under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete och familjens situation i övrigt.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Bestämmelsen innebär att en kommun är skyldig att sträva efter att erbjuda omsorg under tid då förskola och fritidshem inte erbjuds. Sådan omsorg bör erbjudas i den omfattning det behövs med hänsyn till föräldrars förvärvsarbete eller familjens situation

i övrigt. Som exempel på omständigheter som är hänförliga till familjens situation i övrigt kan nämnas att en förälder fullgör värnplikt eller är intagen på behandlingshem eller i kriminalvårdsanstalt.

Det står alltid kommunen fritt att erbjuda förskola och fritidshem även under tid då den inte är skyldig att göra det. Skyldigheten enligt förevarande paragraf gäller inte om kommunen ändå erbjuder förskola eller fritidshem under sådan tid.

Det åligger i första hand ett barns vårdnadshavare att på egen hand ordna omsorgen under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Det kan exempelvis röra sig om att få sina arbetstider förlagda till vardagar eller dagtid i stället för veckoslut eller kvälls- eller nattetid. Det ska däremot inte beaktas om det finns vuxna familjemedlemmar eller andra vuxna närstående som rent faktiskt skulle kunna tillgodose omsorgsbehovet, men som inte har någon rättslig skyldighet att göra det.

Förslaget behandlas i avsnitt 23.5.

Gemensamma bestämmelser

Övergripande utgångspunkter

6 § Sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska utformas med respekt för barnets rättigheter och i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna såsom människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet samt solidaritet mellan människor. Den ska främja och förankra de grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheter som vårt samhälle vilar på.

Var och en som verkar inom sådan verksamhet ska främja de mänskliga rättigheterna och aktivt motverka alla former av kränkande behandling. Verksamheten ska utgå från en helhetssyn på barnet och barnets behov samt utformas så att den främjar allsidiga kontakter och social gemenskap.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Grundläggande bestämmelser om de aktuella verksamheternas övergripande mål och värdegrund bör emellertid finnas i lag.

I bestämmelsen i *första stycket* framhålls särskilt att verksamheten ska utformas med respekt för barnets rättigheter som har sin grund i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och som reglerar barnets egna mänskliga rättigheter. Av betydelse för bestämmelsen är bestämmelsen om särskild hänsyn till barnets bästa, 1 kap. 9 §. I första stycket anges att verksamheten ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna. Verksamheten ska främja och förankra dessa värderingar och rättigheter vilket kräver ett medvetet och aktivt arbete. Dessa värden är centrala moment i barnens lärande och utveckling. En motsvarande bestämmelse för skolväsendet finns i 1 kap. 1 §.

Andra stycket första meningen motsvarar för de aktuella verksamheterna vad som gäller för den som verkar inom skolväsendet enligt 1 kap. 2 §. Bestämmelsen riktar sig till både anställda och uppdragstagare som arbetar i verksamheten. Bestämmelser om huvudmannens skyldigheter att förebygga kränkande behandling finns i 27 kap. Bestämmelserna i *andra meningen* är nya och uppställer vissa krav på verksamheternas utformning som motsvarar vad som föreskrivs för förskolan (se 7 kap. 2 §).

Förslaget behandlas i avsnitt 23.6.1.

Kvalitetskrav på vissa verksamheter

7 § Sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ ska bedrivas i ändamålsenliga lokaler i grupper med en lämplig sammansättning och storlek. För bedrivande av verksamheten ska det finnas personal med sådan utbildning eller erfarenhet att barnets behov av omsorg och en god pedagogisk verksamhet kan tillgodoses.

För de verksamheter som avses i 2–5 §§ motsvarar paragrafen i huvudsak 2 a kap. 3 § andra stycket i 1985 års skollag (se prop. 1997/98:6 s. 83 och prop. 1993/94:11 s. 44 f.).

Uppföljning och utvärdering m.m.

8 § En kommun ska systematiskt följa upp och utvärdera sådan verksamhet som avses i 2–5 §§.

Om det vid uppföljning, genom klagomål eller på annat sätt kommer fram att det finns brister i verksamhet som avses i 2–5 §§ ska kommunen se till att nödvändiga åtgärder vidtas.

Kommunen ska ha rutiner för att ta emot och utreda klagomål mot verksamheten. Information om rutinerna ska lämnas på lämpligt sätt.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Enligt *första stycket* är varje kommun skyldig att på huvudmannanivå systematiskt planera, följa upp och utvärdera sådan verksamhet som avses i 2–5 §§ för vilken kommunen är huvudman. Den motsvarar vad som gäller för huvudmän inom skolväsendet (se kommentaren till 4 kap. 3 §).

Bestämmelsen i *andra stycket* förtydligar kommunens skyldighet att vidta åtgärder om det kommer fram att det finns brister i de aktuella verksamheterna. För skolväsendet finns motsvarande reglering i 4 kap. 7 §.

I *tredje stycket* regleras kommunens skyldighet att ha rutiner för klagomålshantering och att informera om dem. Även denna bestämmelse motsvarar vad som gäller för huvudmän inom skolväsendet i dessa avseenden (se kommentaren till 4 kap. 8 §).

Avgifter

9 § För plats i sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 § och som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem samt för sådan omsorg som avses i 5 § får

avgifter tas ut på det sätt som anges i 7 kap. 16 § första stycket respektive 13 kap. 12 §.

Paragrafen motsvarar delvis 2 a kap. 10 § i 1985 års skollag. Dessutom framgår att kommunen även för sådan omsorgsverksamhet som avses i 5 § får ta ut avgifter på samma sätt som för plats i förskola och fritidshem.

Bidrag

Pedagogisk omsorg som erbjuds i stället för förskola eller fritidshem

10 § Den kommun där enskild bedriver sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 § ska besluta att huvudmannen har rätt till bidrag om

1. den kommun där verksamheten är belägen har tillförsäkrats insyn i den,
2. huvudmannen har förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för motsvarande offentlig verksamhet,
3. verksamheten inte innebär påtagliga negativa följder för kommunens motsvarande verksamhet, och
4. verksamheten är öppen för alla barn som en kommun ska sträva efter att erbjuda motsvarande verksamhet, med undantag för barn som hemkommunen har beslutat att inte lämna bidrag för enligt 11 § andra stycket, och
5. avgifterna inte är oskäligt höga.

Kommunen får besluta att en huvudman har rätt till bidrag trots att villkoret i första stycket 4 inte är uppfyllt, om det finns skäl med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär.

Paragrafen reglerar kommunens skyldighet att lämna bidrag till enskilda som bedriver sådan pedagogisk omsorg som kommunen enligt 2 § ska sträva efter att erbjuda som alternativ till förskola eller fritidshem. Enligt 2 a kap. 17 § fjärde stycket i 1985 års skollag har kommunen möjlighet, men inte skyldighet, att lämna bidrag till annan enskild förskoleverksamhet än förskola, om verksamheten uppfyller samma kvalitetskrav som ställs på mot-

svarande offentlig verksamhet och avgifterna inte är oskäligt höga.

Bestämmelsen i *första stycket* innebär att kommunen är skyldig att besluta att en enskild huvudman som erbjuder sådan omsorg har rätt till bidrag om där angivna villkor är uppfyllda. Det är den kommun där den enskilda verksamheten är belägen som prövar om villkoren enligt första stycket för rätt till bidrag är uppfyllda. Enligt *första punkten* ska kommunen tillförsäkras insyn i verksamheten. Av *andra punkten* framgår att den enskilde som bedriver verksamheten ska ha förutsättningar att följa de föreskrifter som gäller för motsvarande verksamhet som anordnas av det allmänna. Med föreskrifter avses samtliga gällande regler i lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter som gäller för den aktuella typen av verksamhet. Verksamheten ska framför allt uppfylla de krav på kvalitet och innehåll som enligt 6 och 7 §§ ställs på motsvarande offentlig verksamhet. Enligt *tredje punkten* krävs att etablerandet av den enskilda verksamheten inte får några påtagliga negativa följder för motsvarande verksamhet i kommunen. Öppenhetskravet i *fjärde punkten* innebär att verksamheten i mån av plats ska ta emot alla barn som kommunen är skyldig att erbjuda förskola eller fritidshem, men som i stället kan erbjudas sådan pedagogisk omsorg som avses i 2 §. Kravet på öppenhet gäller dock inte barn med ett så omfattande stödbehov att kommunen har beslutat inte lämna bidrag för stödet med hänsyn till de ekonomiska eller organisatoriska svårigheter som uppstår. Därutöver får enligt *femte punkten* avgifterna inte vara oskäligt höga.

Av *andra stycket* framgår att kommunen får medge undantag från öppenhetskravet i första stycket 4 med hänsyn till verksamhetens särskilda karaktär. Det kan t.ex. vara rimligt att en flerfamiljslösning får begränsa sig till att ta emot barn från de ingående familjerna.

Av 26 kap. 4 § framgår att kommunens beslut i fråga om rätt till bidrag får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Förslaget behandlas i avsnitt 23.6.3.

11 § Hemkommunen ska lämna bidrag till en huvudman som har rätt till bidrag enligt 10 § för varje barn som tas emot.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och barnets behov efter samma grunder som hemkommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet. Hemkommunen är inte skyldig att lämna bidrag till fler än två huvudmän för samma barn eller till mer än en huvudman för pedagogisk omsorg för ett barn som också går i förskola. Om ett barn har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver bidrag inte lämnas för det särskilda stödet, om betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter uppstår för hemkommunen.

När barn tas emot i enskild pedagogisk omsorg där deras vårdnadshavare arbetar får kommunen inte lämna bidrag för fler barn till vårdnadshavaren än det antal barn till andra som har tagits emot.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag. Den reglerar skyldigheten för ett barns hemkommun att lämna bidrag till en enskild huvudman för pedagogisk omsorg, som har rätt till bidrag med stöd av ett beslut som lägeskommunen har fattat enligt 10 §.

Av *första stycket* framgår att hemkommunen ska lämna bidrag om den kommun där verksamheten är belägen har förklarat huvudmannen berättigad till bidrag enligt 10 §.

Bestämmelserna i *andra stycket* reglerar hur storleken på bidraget ska bestämmas. Vidare framgår att kommunens bidragsskyldighet inte gäller kostnader för särskilt stöd till barn som har ett så omfattande stödbehov att det skulle medföra betydande organisatoriska eller ekonomiska svårigheter för kommunen att lämna bidrag för det särskilda stödet.

Bestämmelsen i *tredje stycket* innebär en begränsning av kommunens bidragsskyldighet för barn som tas emot i enskild pedagogisk omsorg där deras vårdnadshavare arbetar. Huvudmannen för sådan pedagogisk omsorg har bara rätt till bidrag för så många av sina egna barn som det antal barn med annan vårdnadshavare som har tagits emot.

Öppen fritidsverksamhet

12 § Om en enskild som har godkänts som huvudman för fritidshem i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet till en elev ska bidrag lämnas av hemkommunen, om den kommun där verksamheten är belägen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och avgifterna inte är oskäligt höga.

Bidraget ska bestämmas med hänsyn till huvudmannens åtagande och elevens behov efter samma grunder som kommunen tillämpar vid fördelning av resurser till egen motsvarande verksamhet. Om en elev har ett omfattande behov av särskilt stöd, behöver kommunen inte lämna bidrag för det särskilda stödet, om betydande ekonomiska svårigheter uppstår för kommunen.

Av paragrafens *första stycke* framgår att hemkommunen ska lämna bidrag för varje elev i sådan öppen fritidsverksamhet som erbjuds i stället för fritidshem under förutsättning att den öppna fritidsverksamheten bedrivs av enskild huvudman som har godkänts som huvudman för fritidshem. Som ytterligare förutsättningar för hemkommunens skyldighet att lämna bidrag gäller att kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten samt att verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och avgifterna inte är oskäligt höga. Bidraget ska beräknas i enlighet med vad som gäller för bidrag till elever i annan enskild verksamhet (se t.ex. kommentaren till 9 kap. 33 §). Genom att det anges att det ska vara fråga om elever som erbjuds öppen fritidsverksamhet *i stället för* fritidshem begränsas bidragsskyldigheten till elever som annars skulle ha erbjudits plats i fritidshem.

I *andra stycket* regleras hur storleken på bidraget bestäms.

Övriga verksamheter

13 § En kommun kan även lämna bidrag till verksamhet som avses i 3–5 §§ och som bedrivs av enskild huvudman om kommunen har tillförsäkrats insyn i verksamheten, verksamheten uppfyller de krav som anges i 6 och 7 §§ och av-

gifterna inte är oskäligt höga. Sådant bidrag bör lämnas med ett belopp som inte oskäligt avviker från kommunens kostnad i motsvarande verksamhet.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 2 a kap. 17 § fjärde stycket i 1985 års skollag såvitt gäller den öppna förskolan och den öppna fritidsverksamheten.

24 kap. Tillsyn, statlig kvalitetsgranskning och nationell uppföljning och utvärdering

Kapitlets innehåll

1 § I detta kapitel finns bestämmelser om

- tillsyn,
- ingripanden vid tillsyn,
- särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av enskild,
- särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av en kommun eller ett landsting,
- särskilt ingripande vid tillsyn över kommun som tillsynsmyndighet,
- statlig kvalitetsgranskning, och
- nationell uppföljning och utvärdering.

Paragrafen beskriver innehållet i kapitlet.

Tillsyn

Definition av tillsyn

2 § Med tillsyn avses i denna lag en oberoende och självständig granskning som syftar till att den verksamhet som granskas uppfyller

1. de villkor och krav som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift,
2. de särskilda villkor som har meddelats med stöd av en sådan föreskrift som avses i 1, och
3. beslut om åtgärder som syftar till att åstadkomma rättelse av den huvudman som bedriver verksamheten.

Rent allmänt kan tillsyn sägas vara att avgöra vad som är rätt eller fel i förhållande till de krav som ställs på verksamheten. Tillsynsmyndighetens huvuduppgift är med andra ord att genom granskning verka för att den aktuella verksamheten följer det regelverk som styr verksamheten.

I paragrafen definieras tillsynsbegreppet i den föreslagna skollagen. Som framgår definieras tillsyn som en oberoende och självständig granskning där syftet med granskningen är att verksamheten uppfyller vissa villkor och krav. Det som tillsynen ska avse lyfts fram i tre punkter. Enligt den *första punkten* är det om villkor och krav som följer av lag, EG-förordning eller annan föreskrift är uppfyllda. I *andra punkten* är det om särskilda villkor som har meddelats med stöd av sådana regler, dvs. lag, EG-förordning eller annan föreskrift, är uppfyllda. Enligt den *tredje punkten* är det om beslut avseende åtgärder som ska leda till rättelse har blivit uppfyllda.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.3.

Tillsynens omfattning

3 § Statens skolinspektion har tillsyn över

1. utbildning och annan pedagogisk verksamhet enligt denna lag i den mån tillsynen inte är en uppgift för en annan tillsynsmyndighet,
2. utbildning som avses i 28 kap. 16 §,
3. hur en kommun uppfyller sitt ansvar för att skolplikten fullgörs enligt 6 kap. 20 och 21 §§,
4. en kommuns handläggning av frågor enligt 22 kap. 18 och 19 §§, och
5. hur en kommun uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §.

Paragrafen anger det område över vilket en statlig myndighet ska utöva tillsyn enligt skollagen. I dag har Statens skolinspektion ett sådant tillsynsansvar. Tillsynen regleras i 2 § förordningen (2008:613) med instruktion för Statens skolinspektion samt i andra författningar.

Av *första punkten* framgår att Statens skolinspektion ska utöva tillsyn över utbildning och annan pedagogisk verksamhet som regleras i den föreslagna skollagen. I den mån någon annan myndighet har ett tillsynsansvar som omfattar utbildning och annan pedagogisk verksamhet enligt skollagen så ska tillsynen enligt förevarande paragraf inte inkräkta på den andra myndig-

hetens tillsynsområde. Tillsynen omfattar även utbildning och annan pedagogisk verksamhet som är utlagd på entreprenad i enlighet med bestämmelserna i 21 kap.

Tillsynsansvaret avser också utbildning som avses i 22 kap. 2–27 §§, dvs. vid internationella skolor, särskilda ungdomshem, sjukhus och liknande institutioner m.m.

Tillsynsansvaret omfattar vidare sådan verksamhet med offentlig huvudman som regleras i 23 kap. 2–5 §§ dvs. pedagogisk omsorg, öppen förskola, öppen fritidsverksamhet och omsorg under tid då förskola eller fritidshem inte erbjuds. Statens skolinspektions tillsyn begränsas då den faller inom någon annan myndighets särskilda tillsynsområde, t.ex. Datainspektionen som är tillsynsmyndighet enligt personuppgiftslagen (1998:204) (se 2 § personuppgiftsförordningen [1998:1191]). Såväl Justitiekanslern (JK) som Riksdagens ombudsmän (JO) har tillsyn över att de som utövar offentlig verksamhet efterlever lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden med de begränsningar som anges i respektive lag, se 1 § lagen (1975:1339) om justitiekanslerns tillsyn samt 1 § lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän. JK och JO har emellertid inte något sådant särskilt tillsynsområde som medför att Skolinspektionens tillsynsansvar begränsas på grund av bestämmelserna i förevarande paragraf. Här kan också nämnas att Socialstyrelsen har tillsyn över tjänsteutövningen inom elevhälsan.

Vidare undantas från tillsynsområdet dels sådan verksamhet som en kommun har godkänt enligt bestämmelserna i 2 kap. 6 § andra stycket, dels sådan annan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. i de fall hemkommunen lämnar bidrag till den enskilde huvudmannen. Sådan tillsyn ska utövas av den kommun som har godkänt den enskilde som huvudman eller förklarat den enskilde berättigad till bidrag, se 4 §. Som anges i fjärde punkten i förevarande paragraf har emellertid Statens skolinspektion tillsyn över hur kommunen fullgör sitt tillsynsansvar i detta avseende. I vissa fall kan regeringen besluta att tillsynsmyndigheten ska få ta över kommunens tillsyn, se 19 §.

Riksinternatskolorna utgör i den föreslagna skollagen utbildning inom skolväsendet. De behöver därför inte anges särskilt här. I den mån en riksinternatskola bedriver utbildning som leder fram till International Baccalaureate framgår av hänvisningen till 28 kap. 16 § i punkten 2, se nedan, att även den delen av riksinternatskolans utbildning omfattas av tillsynen.

Genom hänvisningen i *andra punkten* till 28 kap. 16 § omfattas även utbildning som leder fram till International Baccalaureate av det statliga tillsynsansvaret. En motsvarande bestämmelse om tillsyn finns i 4 § förordningen (1993:795) om statsbidrag till avgifter till International Baccalaureate Office, såvitt gäller utbildning för vilken utgår statsbidrag.

Enligt *tredje punkten* har Statens skolinspektion även tillsyn över att kommunerna ser till att elever i kommunens grundskola och grundsärskola fullgör sin skolgång samt att skolpliktiga barn som inte går i kommunens grundskola eller grundsärskola på annat sätt får föreskriven utbildning. Kommunens ansvar i detta avseende regleras i 6 kap. 20 och 21 §§.

Statens skolinspektion har enligt *fjärde punkten* också tillsyn över en kommuns handläggning av frågor om skolpliktiga barns rätt att fullgöra skolplikten på annat sätt och när sådant medgivande kan återkallas, se 22 kap. 18 och 19 §§.

Av *femte punkten* framgår att Statens skolinspektion utövar tillsyn över hur kommunerna uppfyller sitt tillsynsansvar enligt 4 §. Bestämmelsen motsvarar 2 § 3 förordningen (2008:613) med instruktion för Statens skolinspektion.

Tillsynsområdet avser verksamheten och är inte begränsat till enbart efterlevnaden av skolförfattningarna. Detta innebär att tillsynsmyndigheten även kan pröva frågor från ett mer allmänt förvaltningsrättsligt perspektiv. I ett ärende som rör en skolfråga kan även finnas inslag som t.ex. rör skyldigheten att besvara frågor, (se 4 § förvaltningslagen [1986:223]), eller tillhållande av en allmän handling, (se 2 kap. 12 § tryckfrihetsförordningen).

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 24.3.1.

4 § En kommun har tillsyn över sådan utbildning eller annan pedagogisk verksamhet vars huvudman kommunen har godkänt enligt 2 kap. 6 § andra stycket eller har förklarat ha rätt till bidrag enligt 23 kap. 10 §.

Länsstyrelserna har tillsyn över verksamheten vid elevhemsboende vid Rh-anpassad utbildning, specialskolan och viss utbildning för elever med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal med staten. Socialstyrelsen har den centrala tillsynen över sådant elevhemsboende.

Av paragrafens *första stycke* följer att kommunen har tillsyn över fristående förskola samt förskoleklass med enskild huvudman som inte anordnas vid en skolenhet med grundskola eller grundsärskola. Tillsynen omfattar även fritidshem med enskild huvudman som inte anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. Bestämmelsen motsvaras av 2 a kap. 15 § och 2 b kap. 8 § första stycket i 1985 års skollag. Därutöver har kommunen tillsyn över sådan annan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. i de fall kommunen har lämnat bidrag till verksamheten, se 23 kap. 10 § i vilka fall som bidrag lämnas.

Andra stycket motsvarar i sak 15 kap. 7 § i 1985 års skollag.

Genomförande av tillsyn

5 § Tillsyn ska utövas så att den inte vållar större kostnad eller olägenhet än nödvändigt hos den som bedriver den verksamhet som granskas.

I paragrafen anges den självklara utgångspunkten att den som utövar tillsyn har ett ansvar för att tillsynsåtgärderna inte blir onödigt kostsamma eller på annat sätt orsakar omotiverad olägenhet hos den som granskas. Det kan i detta sammanhang betonas att tillsynen riktar sig mot huvudmannen och inte mot t.ex. en rektor.

6 § Om det vid tillsyn framkommer behov av åtgärder bör tillsynsmyndigheten försöka åstadkomma rättelse genom påpekanden.

I paragrafen anges att om det vid tillsyn uppstår behov av åtgärder så ska tillsynsmyndigheten i första hand genom påpekanden åstadkomma rättelse. Bestämmelsen poängterar tillsynens förebyggande sida och framhåller att tillsynsmyndigheten normalt som en första åtgärd bör bereda tillsynsobjektet en möjlighet att avhjälpa bristen på frivillig väg. På samma sätt som 5 § syftar bestämmelsen till att den minst ingripande åtgärden ska användas först.

7 § En tillsynsmyndighet har för sin tillsyn enligt detta kapitel rätt att på plats granska sådan verksamhet som står under dess tillsyn. Tillsynsmyndigheten har i den omfattning det är nödvändigt för tillsynen rätt till tillträde till de byggnader, lokaler och andra utrymmen som används i den verksamhet som granskas.

Tillsynsmyndigheten får inhämta upplysningar och ta del av de handlingar och annat material som behövs för tillsynen.

Första stycket ger tillsynsmyndigheten en generell rätt att ta del av och bedöma den verksamhet som är föremål för tillsyn. I uttrycket ”på plats granska” ligger att tillsynsmyndigheten har rätt att närvara vid de olika utbildningsmoment som omfattas av tillsynsansvaret. För att tillsynen ska bli effektiv finns i andra meningarna en bestämmelse som ger tillsynsmyndigheten rätt till tillträde till skolbyggnader, undervisningslokaler etc. som används i den verksamhet som ska granskas. En förutsättning för tillsynsmyndighetens tillträdesrätt är att det behövs för tillsynsarbetet. Det är viktigt att betona att tillsynsmyndigheten inte har rätt att bryta sig in i låsta utrymmen. Mot bakgrund av att tillsynsmyndigheten saknar polisiära befogenheter förutsätter regleringen att den verksamhetsansvarige inte motsätter sig ett tillträde. Om tillsynsmyndigheten inte får den hjälp den behöver när det gäller tillträde till lokaler eller andra utrymmen av betydelse för tillsynsarbetet, kan konsekvensen bli att det inte går att utreda om huvudmannen följt gällande regler, vilket i sin tur kan få betydelse för tillsynsmyndighetens ställningstagande till om ett godkännande ska återkallas eller inte beträffande verksam-

heter som bedrivs av en enskild huvudman. För kommunala verksamheter blir det inte aktuellt med återkallelse av godkännande osv. men en vägran att bereda den statliga tillsynsmyndigheten tillträde kan få betydelse vid handläggningen av ärenden om att vidta statliga åtgärder för rättelse, se 17 §.

I *andra stycket* anges att tillsynsmyndigheten har möjlighet att inhämta upplysningar och ta del av handlingar och annat material som behövs för att tillsynen ska kunna fullgöras. Bestämmelsen motsvaras av en skyldighet för den vars verksamhet granskas att lämna upplysningar samt tillhandahålla handlingar och annat material, se 8 §.

Skyldighet att lämna upplysningar m.m.

8 § Den vars verksamhet granskas ska på begäran av tillsynsmyndigheten lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar och övrigt material som behövs för tillsynen.

Tillsynsmyndigheten får förelägga den som avses i första stycket att fullgöra sin skyldighet.

Som ett komplement till bestämmelsen i 7 § *andra stycket* om tillsynsmyndighetens möjligheter att begära in upplysningar och ta del av olika sorters material finns i *första stycket* en skyldighet på "verksamhetssidan" att tillhandahålla sådan information. Uppgiftsskyldigheten omfattar huvudmannen samt personer som är anställda hos denne. Även andra personer kan ha en skyldighet att lämna upplysningar etc., se 9 §. Vilka uppgifter och handlingar som ska lämnas ut eller tillhandahållas kan givetvis variera beroende på vilket fokus tillsynen har i det enskilda fallet. Det kan röra sig om läromedel, uppgifter om skolans ekonomi, elevers resultat m.m.

Av *andra stycket* följer att tillsynsmyndigheten har en möjlighet att förelägga den som är uppgiftsskyldig enligt första stycket att fullgöra sin skyldighet. Ett sådant föreläggande kan under vissa förutsättningar förenas med vite, se 29 §. Även här gäller att

utomstående personer kan föreläggas att lämna upplysningar etc., se 9 §.

9 § En sådan begäran och ett sådant föreläggande som avses i 8 § får även riktas mot en annan person som innehar upplysningar, handlingar eller annat material som avser den granskade verksamheten och som är av betydelse för tillsynen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för tillsynen.

Bestämmelsen i *första stycket* möjliggör för tillsynsmyndigheten att förelägga personer som inte direkt omfattas av regleringen i 8 §. Det kan röra sig om utomstående personer som till följd av entreprenadavtal, uppdragsavtal eller på något annat sätt har inblick i den aktuella huvudmannens verksamheten och därför kan antas sitta inne med upplysningar och handlingar som kan vara av betydelse i tillsynsarbetet. Även här gäller att ett föreläggande kan förenas med vite, se 29 §.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar etc. som ska tillhandahållas för tillsynens genomförande. Likaså innefattar bemyndigandet att meddela föreskrifter om vilken eller vilka personkategorier som kan bli föremål för nu aktuella förelägganden.

Ingripanden vid tillsyn

Underlåtelse att ingripa

10 § Tillsynsmyndigheten får underlåta ett ingripande endast om

1. överträdelsen är ringa,
2. den vars verksamhet granskas vidtar nödvändig rättelse, eller

3. det annars med hänsyn till omständigheterna finns särskilda skäl mot ett ingripande.

Som anges i författningskommentaren till 2 § är det tillsynsmyndighetens huvuduppgift att granska den verksamhet som finns inom tillsynsområdet. När en brist konstateras måste tillsynsmyndigheten ha tillgång till olika former av åtgärder för att granskningen ska få genomslag. I annat fall kan de krav som ställs på verksamheten lätt bli ineffektiva.

Ett system med olika möjligheter till ingripanden måste dock innehålla en reglering av de situationer då tillsynsmyndigheten inte behöver vidta någon åtgärd. I paragrafen anges tre situationer då tillsynsmyndigheten kan underlåta att ingripa vid konstaterade brister i verksamheten. Enligt *första punkten* får tillsynsmyndigheten låta bli att ingripa om överträdelsen är ringa. Här kan det röra sig om engångsförseelser eller om överträdelsen av regelverket har skett av ren tillfällighet. Tillsynsmyndigheten måste dock i denna bedömning beakta arten och omfattningen av bristerna i verksamheten. Enligt *andra punkten* finns en möjlighet att underlåta ett ingripande om den verksamhetsansvarige vidtar rättelse. Så bör ske om de negativa effekterna av överträdelsen kan förebyggas eller de olägenheter som uppstått snabbt kan åtgärdas. Om överträdelsen är allvarlig bör dock rättelse vara en godtagbar underlåtelsegrund bara i undantagsfall. Av *tredje punkten* framgår att tillsynsmyndigheten kan beakta andra skäl för att avstå från ett tillsyns-ingripande. Detta kan bli aktuellt om den verksamhetsansvarige själv påtalat en brist i verksamheten eller sökt hjälp för att komma tillrätta med brister eller andra överträdelser mot regelverket.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.2.

Anmärkning

11 § Vid mindre allvarliga överträdelser av vad som gäller för verksamheten ska huvudmannen tilldelas en anmärkning.

I paragrafen anges när tillsynsmyndigheten kan göra ett ingripande i form av en anmärkning. Anmärkning ska användas vid mindre allvarliga överträdelser av regelverket. I vilka situationer som det kan bli aktuellt med en anmärkning får utvecklas i praxis. Ledning när det gäller gränsdragningen mot mer kraftfulla ingripanden kan sökas i t.ex. Revisorsnämndens möjligheter att meddela en erinran vid mindre allvarliga åsidosättanden av en revisors skyldigheter, se 32 § andra stycket revisorslagen (2001:883).

Huvudmannen är naturligtvis skyldig att utan dröjsmål åtgärda de överträdelser som föranlett anmärkningen. Om så inte sker kan tillsynsmyndigheten utfärda ett föreläggande, 12 § andra stycket.

Bestämmelserna om anmärkning gäller både för offentliga och enskilda huvudmän.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.3.

Föreläggande

12 § Tillsynsmyndigheten får förelägga en huvudman som enligt denna lag står under tillsyn av myndigheten att fullgöra sina skyldigheter, om huvudmannen inte följer de föreskrifter som gäller för verksamheten eller, i fråga om enskild huvudman, de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om rätt till bidrag.

Har huvudmannen tilldelats en anmärkning enligt 11 § får inte ett beslut om föreläggande meddelas innan huvudmannen haft tillfälle att vidta rättelse, om inte särskilda skäl föreligger.

Ett föreläggande ska ange de åtgärder som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska anse de påtalade bristerna avhjälpda.

Bestämmelserna om föreläggande omfattar både offentliga och enskilda huvudmän.

I paragrafens *första stycke* anges att tillsynsmyndigheten har en möjlighet att utfärda förelägganden mot en huvudman som står under myndighetens tillsyn om att denne ska fullgöra sina

skyldigheter. Sådana förelägganden får bara utfärdas i vissa situationer. För samtliga huvudmän gäller att ett föreläggande får utfärdas om huvudmannen inte följer de föreskrifter som gäller för verksamheten. Denna möjlighet kan användas beträffande samtliga föreskrifter som gäller för verksamheten, dvs. lagar, förordningar och myndighetsföreskrifter. När det gäller enskilda huvudmän kan förelägganden användas som sanktion om de villkor som gäller för godkännandet eller beslutet om bidrag inte följs. För enskilda huvudmän jämföras alltså denna typ av villkor med de rättsregler som gäller för verksamheten.

Av *andra stycket* följer att om tillsynsmyndigheten har meddelat en sådan anmärkning som avses i 11 § får ett föreläggande utfärdas först när huvudmannen haft tillfälle att åtgärda de brister som har föranlett anmärkningen, men försummat att göra detta. Om det föreligger särskilda skäl får dock ett föreläggande meddelas genast. Särskilda skäl kan vara för handen om bristerna i verksamheten efter beslutet om anmärkning visat sig så allvarliga att ett anmärkningsförfarande inte kan inväntas. Vid mindre allvarliga överträdelser är avsikten sålunda att förelägganden i normalfallet ska föregås av en anmärkning.

Ett föreläggande är en ingripande åtgärd, varför det av rätts-säkerhetsskäl är ytterst angeläget att huvudmannen vet vad som måste göras för att föreläggandet ska anses vara uppfyllt. I *tredje stycket* finns det därför en bestämmelse som anger att föreläggandet ska innehålla uppgifter om vilka åtgärder som är nödvändiga för att tillsynsmyndigheten ska anse de påtalade bristerna åtgärdade och föreläggandet uppfyllt.

Ett föreläggande får förenas med vite, se 29 §.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.4.

Särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av enskild

Återkallelse

13 § En tillsynsmyndighet får återkalla ett godkännande eller ett beslut om rätt till bidrag som myndigheten har meddelat enligt denna lag, om

1. ett föreläggande enligt 12 § inte följs, och
2. missförhållandet är allvarligt.

I paragrafen finns särskilda bestämmelser beträffande tillsynsmyndighetens befogenhet att återkalla beslut om godkännande av enskild huvudman eller om rätt till bidrag för en enskild huvudman eller en internationell skola. Det är den myndighet som har beslutat om godkännande och rätt till bidrag som under vissa förutsättningar kan återkalla beslutet. Sådana återkallelser får bara beslutas om huvudmannen inte följt ett föreläggande enligt 12 § och om det bakomliggande missförhållandet, som utlöst föreläggandet, är allvarligt. Med hänsyn till att ett beslut om återkallelser är mycket ingripande för både huvudmannen och de barn eller ungdomar som deltar i verksamheten kan ett sådant beslut bara komma i fråga vid verkligt allvarliga missförhållanden i verksamheten.

Även om huvudmannen har vidtagit rättelse före beslutet om återkallelse så kan trots rättelsen återkallelsen fullföljas under vissa förutsättningar, se 14 §. Likaså kan beslut om återkallelse förordnas att gälla omedelbart, se 15 §. I speciella situationer kan den myndighet som har rätt att besluta om återkallelse helt eller delvis förbjuda verksamheten under en begränsad tid under handläggningen av återkallelseärendet, se 16 §.

Beslut om återkallelse kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol enligt 26 kap. 1 §.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.

14 § Återkallelse enligt 13 § får beslutas även om rättelse har skett vid prövningstillfället, om

1. verksamheten vid upprepade tillfällen har haft sådana brister att förelägganden har utfärdats enligt 12 §, och
2. utredningen visar att det på goda grunder kan befaras att det på nytt kommer att uppstå sådana missförhållanden som utgör grund för återkallelse.

Paragrafen innehåller en kompletterande reglering till bestämmelserna om återkallelse i 13 §. Som anges i den paragrafen så är en förutsättning för ett återkallelsebeslut att ett föreläggande enligt 12 § inte har följts (första punkten i 13 §). Detta innebär att om huvudmannen uppfyller det som ska göras enligt föreläggandet så saknas förutsättningar för återkallelse eftersom missförhållandena inte längre föreligger. För att förhindra att huvudmän sätter i system att på ett sent stadium i handläggningen åtgärda missförhållanden i verksamheten har det i förvarande paragraf tagits in en bestämmelse som säger att tillsynsmyndigheten kan gå vidare med ett beslut om återkallelse även om huvudmannen har vidtagit rättelse före prövningen av återkallelsefrågan. Sådana återkallelsebeslut får bara förekomma i vissa situationer. Enligt *första punkten* måste verksamheten vid upprepade tillfällen ha förelagts av tillsynsmyndigheten enligt 12 §. Därutöver måste, som framgår av *andra punkten*, tillsynsmyndighetens utredning ge vid handen att det på goda grunder kan befaras att missförhållandena kommer att uppstå igen. Det ska med andra ord finnas fog för ett antagande om att de brister som har föranlett återkallelsen sannolikt kommer att uppstå igen.

Om dessa två förutsättningar är uppfyllda kan alltså ett beslut om godkännande respektive rätt till bidrag återkallas även om huvudmannen har vidtagit rättelse.

Även återkallelser med stöd av denna paragraf kan överklagas enligt 26 kap. 1 §.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 24.6.

15 § Tillsynsmyndigheten får besluta att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart.

Tillsynsmyndigheten kan enligt denna paragraf besluta att ett beslut om återkallelse ska gälla omedelbart. För att uppnå denna effekt krävs alltså ett särskilt förordnande i detta avseende. I annat fall gäller enligt allmänna förvaltningsrättsliga principer att beslutet inte får rättsverkan förrän det har vunnit laga kraft. Eftersom beslut om återkallelse får överklagas, se 26 kap. 1 och 4 §§, kan ett överklagandeförfarande innebära att frågan om återkallelse inte blir avgjord förrän efter flera år. I samband med ett överklagande har huvudmannen en möjlighet att begära s.k. inhibition, dvs. ett avbrytande av verkställigheten, om tillsynsmyndigheten har beslutat att återkallelsen ska gälla omgående.

Med hänsyn till att ett beslut om återkallelse av beslut om godkännande respektive rätt till bidrag får mycket ingripande effekter för huvudmannen samt barnen och eleverna måste tillsynsmyndigheten vara mycket omsorgsfull när den meddelar beslut om omedelbar återkallelse. Situationen ska under lång tid ha varit bristfällig och i längden bedömas vara så ohållbar att det inte är meningsfullt att låta verksamheten fortsätta.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.

Tillfälligt verksamhetsförbud

16 § Om det är sannolikt att ett beslut om återkallelse kommer att fattas, men detta inte kan avvaktas med hänsyn till allvarig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av annan särskild anledning, får tillsynsmyndigheten förbjuda huvudmannen att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare.

Beslut enligt första stycket gäller omedelbart om inte annat beslutas och får gälla i högst sex månader.

Bestämmelserna i paragrafen gäller för verksamhet som bedrivs av enskild huvudman.

Bestämmelsen i *första stycket* ger tillsynsmyndigheten en möjlighet att i mycket allvarliga fall helt eller delvis förbjuda verksamheten med omedelbar verkan. Detta får dock bara göras

under speciella omständigheter. För det första krävs att det är sannolikt att myndighetens utredning kommer att leda till ett beslut om återkallelse. För det andra ska det föreligga en allvarlig risk i särskilda hänseenden. Riskerna ska avse barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet. Det handlar om fall där inomhusklimatet är direkt hälsovådligt eller där byggnaden till följd av bristande underhåll är farlig att vistas i etc. Även den psykosociala miljön kan vara sådan att den bedöms som hälsofarlig. I situationer där den fysiska eller psykiska arbetsmiljön utgör grund för att förbjuda verksamheten bör tillsynsmyndigheten samråda med Arbetsmiljöverket, som har tillsyn enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) och särskilda befogenheter enligt den lagstiftningen.

Ett förbud mot att driva verksamheten vidare kan också i andra situationer än risk för hälsa eller säkerhet beslutas om det finns särskild anledning till detta. Bestämmelsen ska bara kunna tillämpas när exceptionella omständigheter föreligger. Det kan t.ex. handla om att utbildningen uppenbart strider mot den värdegrund som skolväsendet är skyldigt att förmedla. En verksamhet som inte är förenlig med demokratiska värderingar och de mänskliga rättigheterna kan därför stängas med omedelbar verkan i avvaktan på ett beslut om återkallelse. I extrema fall kan det också ha skapats en skolmiljö som så präglas av kränkningar av elever eller personal samt bristande ledning att det framstår som helt nödvändigt att tills vidare förbjuda verksamheten på det sätt som den för närvarande bedrivs. Om situationen är sådan att den är direkt hälsofarlig kan elevernas hälsa åberopas som grund för tillfällig stängning på sätt som angetts tidigare.

En annan särskild anledning att tillfälligtvis förbjuda verksamheten kan vara att huvudmannen vid upprepade tillfällen och under lång tid på ett medvetet sätt försvårat tillsynsmyndighetens handläggning av återkallelseärendet. Ett kortare verksamhetsförbud kan i en sådan situation tvinga huvudmannen att medverka i handläggningen så att ett ställningstagande i återkallelseärendet kan fattas så fort som möjligt.

Av *andra stycket* följer att besluten om att förbjuda verksamheten gäller omedelbart, såvida inte annat beslutas. Det kan naturligtvis vara så att huvudmannen vill medverka till att lösa de problem som har föranlett verksamhetsförbudet och att detta kan åtgärdas på kort sikt. Tillsynsmyndigheten har då en möjlighet att senarelägga beslutets ikraftträdande. Om huvudmannen under mellantiden har ombesörjt att felet åtgärdas måste naturligtvis beslutet upphävas.

Av rättssäkerhetsskäl får besluten bara gälla under maximalt sex månader. Det får förutsättas att huvudmannen har åtgärdat problemen under denna tid. I annat fall har verksamheten sannolikt lagts ned. I båda fallen kan det bakomliggande återkallelseärendet då avskrivas. Om huvudmannen avser att fortsätta med verksamheten utan att ha vidtagit rättelse får tillsynsmyndigheten meddela beslut om återkallelse, ett beslut som i sin tur kan beslutas att gälla omedelbart, se 15 § om interimistiska återkallelsebeslut. Båda besluten kan överklagas enligt 26 kap. 1 §.

Beslut enligt denna paragraf får överklagas enligt 26 kap. 1 och 4 §§. I samband därmed kan klaganden begära inhibition av beslutet, se 28 § förvaltningsprocesslagen (1971:291).

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.

Särskilda ingripanden vid tillsyn över verksamhet som bedrivs av en kommun eller ett landsting

Statliga åtgärder för rättelse

17 § Statens skolinspektion får besluta att staten på kommunens eller landstingets bekostnad ska vidta de åtgärder som behövs för att åstadkomma rättelse, om kommunen eller landstinget

1. inte har följt ett föreläggande enligt 12 §, och
2. grovt eller under längre tid åsidosatt sina skyldigheter enligt denna lag eller enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Har staten haft kostnader för en åtgärd som vidtagits med stöd av denna paragraf, får regeringen besluta att denna kostnad kvittas mot belopp som staten annars skulle ha betalt ut till kommunen eller landstinget.

Paragrafen ger Statens skolinspektion befogenhet att genom mer konkreta åtgärder se till att kommuner och landsting i sin egenkap av huvudmän för verksamhet som regleras i den föreslagna skollagen fullgör de skyldigheter som följer av skolförfattningarna. Regleringen har delvis utformats efter förebild av 15 kap. 15 § i 1985 års skollag, med den skillnaden att befogenheten att besluta om åtgärder på kommunens eller landstingets bekostnad här ges till Statens skolinspektion (se prop. 1991/92:150 bil. II:5, s. 152 för förarbetena till den nämnda bestämmelsen). Vad som i det följande sägs om kommuner avser även landsting när dessa är huvudmän.

Skolinspektionen kan enligt *första stycket* besluta att staten på kommunens bekostnad ska vidta de åtgärder som krävs för att rättelse ska uppnås. För att Skolinspektionen ska kunna fatta sådana beslut krävs dels att kommunen inte har följt ett föreläggande enligt 12 §, dels att kommunen på ett grovt sätt eller under en längre tid har åsidosatt sina skyldigheter enligt skollagen eller föreskrifter som har meddelats med stöd av lagen.

Vilka åtgärder som kan bli aktuella kan inte anges generellt utan det får avgöras i det enskilda fallet. Som exempel angavs i förarbetena till 15 kap. 15 § i 1985 års skollag att fortbildning av lärare skulle kunna vara en åtgärd som staten vidtar på kommunens bekostnad. Andra åtgärder som kan tänkas är att staten tillfälligtvis tillhandahåller skolmåltider eller skolskjuts. Likaså kan en statlig åtgärd vara att förse en kommuns skolenheter med ändamålsenliga läromedel.

Om staten har vidtagit nödvändiga åtgärder och till följd av detta haft kostnader är det rimligt att staten på ett enkelt sätt kan kompensera sig för kostnaden. I annat fall skulle kommunen kunna vältra över kostnaderna för sina författningsreglerade skyldigheter på staten. I *tredje stycket* har det därför tagits in en

kvittningsbestämmelse innebärande att kostnaden kan kvittas mot belopp som staten på annat sätt ska utbetala till kommunen.

Tillfälligt verksamhetsförbud

18 § Om det är sannolikt att ett beslut om statliga åtgärder för rättelse enligt 17 § kommer att fattas, men detta inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet eller av annan särskild anledning, får Statens skolinspektion förbjuda kommunen eller landstinget att tills vidare, helt eller delvis, driva verksamheten vidare.

Beslut enligt första stycket gäller omedelbart om inte annat beslutas och får gälla i högst sex månader.

Enligt bestämmelsen i *första stycket* gäller att om det är sannolikt att ett beslut om sådana statliga åtgärder för rättelse som avses i 17 § kommer att fattas men att det inte kan avvaktas med hänsyn till allvarlig risk för barnens eller elevernas hälsa så har tillsynsmyndigheten en möjlighet att tillfälligtvis förbjuda verksamheten. Ett förbud ska helt eller delvis avse de delar av verksamheten som berörs. Det är samma omständigheter här som när det kan bli aktuellt att förbjuda en verksamhet med enskild huvudman, se 16 §. Risken ska alltså avse barnens eller elevernas hälsa eller säkerhet. Många gånger blir det aktuellt att samråda med Arbetsmiljöverket som har tillsyn enligt arbetsmiljölagen (1977:1160) och särskilda befogenheter enligt den lagstiftningen. Därutöver gäller, på samma sätt som för enskilda verksamheter, att verksamheten också kan förbjudas om det föreligger någon annan särskild anledning till detta. Även för skolor som drivs av kommuner och landsting kan det naturligtvis förekomma att skolmiljön har blivit direkt skadlig för eleverna, t.ex. genom utbredd pennalism eller att lärare och annan personal kränker eleverna. Man kan också tänka sig att kvalitetsgranskningen har visat att kvaliteten i utbildningen på något sätt är så bristfällig att det strider mot något uppställt krav i detta hänseende, se kommentaren till 16 § för ett resonemang kring de situationer

som kan göra paragrafen tillämplig. Även för nu aktuell verksamhet gäller att i de fall kvalitetsgranskningen har uppmärksammat bristande uppfyllelse av skolförfattningarna så måste ett tillsynsförfarande inledas innan det kan bli aktuellt att förbjuda verksamheten.

På motsvarande sätt som för verksamhet som drivs av enskild huvudman så gäller beslutet enligt *andra stycket* omedelbart, såvida inte annat beslutas, och maximalt under sex månader.

Till skillnad mot verksamhet med enskild huvudman så har kommunen en skyldighet att tillhandahålla grundskola i den utsträckning som krävs för att ungdomar som har rätt att gå i grundskolan kan fullgöra sin skolplikt där, se 3 kap. 19 §. I händelse av ett tillfälligt verksamhetsförbud måste kommunen alltså, i den mån eleverna inte kan placeras på andra skolor, förändra de delar av verksamheten som berörs av det tillfälliga förbudet så att verksamheten inte längre omfattas av nämnda förbud. I praktiken innebär detta att de rättelseåtgärder som tillsynsmyndigheten anser är nödvändiga måste genomföras av kommunen omgående. Motsvarande situation kan uppstå i de fall någon har rätt till utbildning och huvudmannen inte har någon möjlighet att placera barnen eller eleverna på andra enheter.

Beslut enligt denna paragraf kan överklagas av huvudmannen enligt 26 kap. 1 §. I samband därmed kan klaganden begära inhibition av beslutet.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.

Särskilt ingripande vid tillsyn av kommun som tillsynsmyndighet

19 § Regeringen får besluta att Statens skolinspektion ska ta över den tillsyn som en kommun annars ansvarar för enligt 4 §.

Som anges i 4 § har kommunerna ett tillsynsansvar över den verksamhet som den har godkänt enligt 2 kap 6 § andra stycket,

dvs. förskola med enskild huvudman samt förskoleklass med enskild huvudman som inte anordnas vid en skolenhet med grundskola eller grundsärskola. Likaså omfattar tillsynen fritidshem med enskild huvudman som inte anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola. Därtill kommer att kommunen har tillsyn över sådan annan pedagogisk verksamhet som avses i 23 kap. i de fall kommunen har lämnat bidrag till verksamheten. Statens skolinspektion har tillsyn över hur kommunen uppfyller sitt tillsynsansvar i nu aktuellt hänseende.

I förevarande paragraf regleras en möjlighet för regeringen att i enskilda fall besluta att Statens skolinspektion kan ta över kommunens tillsynsansvar. Ett sådant behov kan uppstå om en kommun inte fullgör sitt ansvar på ett tillfredsställande sätt. Likaså kan det bli aktuellt om kommunens tillsyn i ett visst hänseende har sådana beröringspunkter med ett pågående tillsyns-ärendet hos Skolinspektionen att det är lämpligt att inspektionen tar över kommunens tillsyn. Detta kan bli fallet om en enskild huvudman driver flera verksamheter där en del har godkänts av kommunen och en annan av Statens skolinspektion.

Statlig kvalitetsgranskning

Uppdrag

20 § Statens skolinspektion ska granska kvaliteten i de utbildningar och verksamheter som omfattas av inspektionens tillsyn och kommunens tillsyn enligt detta kapitel.

I paragrafen anges att det är Statens skolinspektion som har till uppgift att genomföra kvalitetsgranskningen inom skolväsendet och andra verksamheter som står under tillsyn enligt bestämmelserna i detta kapitel, medan Statens skolverk ombesörjer bl.a. uppföljning och utvärdering.

Någon skarp gränslinje mellan vad som utgör kvalitetsgranskning respektive tillsyn kan naturligtvis inte göras. Båda

verksamheterna syftar till att förbättra kvaliteten i olika avseenden. Som framgår av 2 § avser tillsyn en granskning med stöd av lagar och andra författningar, dvs. en kontroll av att huvudmännen och verksamheterna uppfyller författningarnas krav. Kvalitetsgranskning däremot handlar mycket om att avgöra om t.ex. en skola arbetar utifrån författningarnas intentioner, se 21 §.

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 24.5.

Inriktningen

21 § Inriktningen på kvalitetsgranskningen ska vara den granskade utbildningens eller verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer som gäller.

Regeringen meddelar ytterligare föreskrifter om den statliga kvalitetsgranskningen.

Av paragrafens *första stycke* framgår att kvalitetsgranskningen ska göras i förhållande till de mål och andra riktlinjer som gäller för utbildningen eller den verksamhet som är aktuell. Målen och riktlinjerna framgår framför allt av de läroplaner respektive kursplaner som gäller för utbildningen, se t.ex. förordningen (SKOLFS 1994:1) läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet (Lpo94). Generellt kan sägas att de mål som förekommer i läroplanerna respektive kursplanerna är mindre konkreta än de krav som ställs upp i andra författningar. Läroplanerna och kursplanerna ger också uttryck för att ansvaret inom en skola ligger på flera nivåer, rektor respektive lärare. För en principiell diskussion kring begreppen tillsyn och kvalitetsgranskning, se betänkandet *Tydlig och öppen – förslag till en stärkt skolinspektion* (SOU 2007:101), s. 109 f.

Som framgår är även läroplanerna författningsreglerade. Detta gäller också för kursplanerna. Det kan naturligtvis tänkas att Statens skolinspektion inom ramen för sin kvalitetsgranskning gör bedömningen att kvalitetsbristerna är så omfattande att

verksamheten på många avgörande punkter inte kan sägas leva upp till läroplanens, dvs. författningens, krav. I ett sådant läge kan det bli aktuellt att göra tillsynsenheten uppmärksam på den bristande kvaliteten i förhållande till författningsbestämmelserna, eftersom det i en sådan situation är troligt att verksamheten inte uppfyller även mer preciserade bestämmelser i andra författningar. Om det finns anledning att närmare undersöka verksamheten kan myndigheten inleda ett tillsynsförfarande på sätt som anges i 2–19 §§. På sätt kan kvalitetsgranskningen i förlängningen leda till att det vidtas sanktioner mot t.ex. en skola till följd av bristande kvalitet på undervisningen.

Av *andra stycket* framgår att regeringen meddelar kompletterande föreskrifter om den statliga kvalitetsgranskningen.

22 § Statens skolinspektion får inhämta upplysningar och ta del av handlingar och annat material som behövs för kvalitetsgranskningen.

Bestämmelsen ger Statens skolinspektion en formell rätt att begära in de upplysningar, handlingar och annat material som behövs för kvalitetsgranskningen.

Bestämmelsen behandlas i avsnitt 24.6.

Uppgiftsskyldighet

23 § Den som granskas ska på begäran av Statens skolinspektion, i den mån det är nödvändigt för kvalitetsgranskningen, lämna de upplysningar och tillhandahålla de handlingar och övrigt material som behövs för granskningen.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar och övrigt material som ska tillhandahållas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs för granskningen.

I paragrafens *första stycke* regleras skyldigheten att på begäran tillhandahålla Statens skolinspektion handlingar och annat material i ett granskningsärende. Även skyldigheten att lämna

muntliga upplysningar omfattas av bestämmelsen. Skyldigheten gäller dock bara om det är nödvändigt för kvalitetsgranskningen att verket får ta del av det som begärs.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om vilka upplysningar, handlingar etc. som ska tillhandahållas i Skolverkets granskning. Likaså innefattar bemyndigandet att meddela föreskrifter om vilken persongrupp utanför den som granskas som kan bli föremål för en skyldighet att lämna upplysningar, tillhandahålla material osv.

24 § Statens skolinspektion får förelägga den som avses i 23 § första stycket eller annan som ska lämna upplysningar med stöd av föreskrifter enligt 23 § andra stycket att fullgöra sin skyldighet.

På motsvarande sätt som i tillsynsärenden har Statens skolverk en möjlighet enligt denna bestämmelse att rikta förelägganden mot den som enligt 23 § har en skyldighet att lämna upplysningar eller tillhandahålla skriftligt material eller mot den som har samma skyldighet enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 23 § andra stycket. Förelägganden som meddelas med stöd av förevarande paragraf kan dock inte förenas med vite.

Nationell uppföljning och utvärdering

Uppdrag

25 § Statens skolverk ska på nationell nivå följa upp och utvärdera

1. skolväsendet,
2. övriga utbildningar och verksamheter som står under Statens skolinspektionens tillsyn enligt denna lag, samt
3. pedagogisk omsorg, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet.

Regeringen får meddela närmare föreskrifter om den nationella uppföljningen och utvärderingen.

I paragrafens *första stycke* regleras Statens skolverks uppdrag avseende nationell uppföljning och utvärdering av olika verksamheter som regleras i skollagen. Verket ska följa upp och utvärdera skolväsendet enligt *första punkten*. Vilka skolformer som ingår i skolväsendet framgår av 1 kap. 2 §. Där anges också att i skolväsendet ingår fritidshem som kompletterar utbildningen i förskoleklassen, grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan samt i vissa särskilda utbildningsformer. Enligt *andra punkten* omfattar uppföljningen och utvärderingen övriga utbildningar och verksamheter som står under tillsyn av Statens skolinspektion. Exempel på övriga utbildningar är internationella skolor på grundskole- och gymnasienivå och utbildning vid särskilda ungdomshem. Enligt *tredje punkten* så ska Skolverket även följa upp och utvärdera pedagogisk verksamhet, t.ex. familjedaghem, öppen förskola och öppen fritidsverksamhet. Sistnämnda verksamheter regleras i 23 kap.

I *andra stycket* anges att regeringen meddelar kompletterande föreskrifter om den nationella uppföljningen och utvärderingen.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.2.

26 § Statens skolverk får hos huvudmannen inhämta sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Bestämmelsen ger Statens skolverk en formell rätt att inhämta de uppgifter och verksamhetsredovisningar som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Uppgiftsskyldighet

27 § Huvudmannen för en utbildning eller en verksamhet som är föremål för nationell uppföljning och utvärdering ska till Statens skolverk lämna sådana uppgifter om verksamheten och sådan verksamhetsredovisning som behövs för uppföljningen och utvärderingen.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om vilka uppgifter och verksamhetsredovisning som ska lämnas och vilka andra än den som granskas som ska lämna de upplysningar som behövs.

I paragrafens *första stycke* regleras skyldigheten att på begäran lämna Statens skolverk uppgifter om verksamheten. Även skyldigheten att tillhandahålla skriftliga handlingar omfattas av bestämmelsen. Skyldigheten gäller dock bara uppgifter och handlingar som Statens skolverk behöver för uppföljningen och utvärderingen.

I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om vilka uppgifter och handlingar etc. som ska lämnas till Skolverket. Likaså innefattar bemyndigandet att meddela föreskrifter om vilken persongrupp som kan bli föremål för en skyldighet att lämna nu aktuella uppgifter och handlingar osv.

28 § Statens skolverk får förelägga den som avses i 27 § första stycket eller annan som ska lämna upplysningar med stöd av föreskrifter enligt 27 § andra stycket att fullgöra sin skyldighet.

På motsvarande sätt som i ärenden om kvalitetsgranskning har Statens skolverk en möjlighet enligt denna bestämmelse att rikta förelägganden mot den som enligt 27 § har en skyldighet att lämna uppgifter eller tillhandahålla skriftligt material eller mot den som har samma skyldighet enligt föreskrifter som har meddelats med stöd av 27 § andra stycket. Förelägganden som meddelas med stöd av förevarande paragraf kan dock inte förenas med vite.

Vite

29 § Ett föreläggande som utfärdas av Statens skolinspektion, Statens skolverk eller av en kommun enligt detta kapitel får förenas med vite.

Om det finns anledning anta att en person som är föremål för föreläggandet har begått en gärning som är belagd med straff, får han eller hon inte föreläggas att vid vite medverka i en utredning som har samband med den gärningen.

Paragrafen reglerar möjligheterna att förena föreläggandena i detta kapitel med vite. Vite är ett hot om att betalningsansvar kan uppstå om någon inte följer föreläggandet. Tanken med ett vite är alltså att styra någons beteende för den händelse personen i fråga inte agerar på det sätt som föreläggandet anvisar. Vitesförelägganden kan riktas mot såväl fysiska som juridiska personer och kan därför utformas efter vad som är lämpligast i det enskilda fallet.

Enligt *första stycket* kan Statens skolinspektions förelägganden enligt detta kapitel, dvs. åtgärdsförelägganden enligt 12 §, förelägganden om att lämna upplysningar eller tillhandahålla material enligt 8 och 9 §§, förenas med vite. På motsvarande sätt får kommunens förelägganden förenas med vite. Även Statens skolverk har en möjlighet att förena förelägganden om uppgiftsskyldighet.

I enlighet med den ”trappa” som sanktionssystemet i detta kapitel har utformats som, bör i normalfallet ett föreläggande inte första gången förenas med vite. Det måste inledningsvis förutsättas att den som föreläggandet riktar sig mot lojalt försöker vidta de åtgärder som föreläggandet pekar ut. Om den som föreläggandet riktar sig mot tidigare inte självmant har medverkat i eller på annat sätt försvårat ett föregående tillsynsärende kan det naturligtvis finnas fog för att förena ett första föreläggande med vite.

I *andra stycket* anges att om det finns anledning till antagandet att den som fått ett föreläggande riktat mot sig har begått en straffbelagd gärning, så finns det ingen möjlighet att förena ett

föreläggande med vite när det gäller att lämna uppgifter osv. som har samband med den straffbelagda gärningen.

Vitesfrågor handläggs enligt lagen (1985:206) om viten. Av den lagen framgår bl.a. att vitesbeloppet ska fastställas till ett belopp som kan antas förmå adressaten att följa föreläggandet. Bedömningen ska göras utifrån vad som är känt om adressatens ekonomiska förhållanden och andra omständigheter i det enskilda fallet (3 §).

Vitesförelägganden får överklagas enligt 26 kap. 1 och 2 §§.

Paragrafen behandlas i avsnitt 24.6.

25 kap. Skolväsendets överklagandenämnd

Inledande bestämmelse

1 § För prövning av överklaganden av vissa beslut på skolväsendets område ska det finnas en särskild nämnd, Skolväsendets överklagandenämnd.

Paragrafen motsvarar 1 kap. 14 § första stycket i 1985 års skollag. De beslut som kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd finns angivna i 26 kap. 11–17 §§.

Sammansättning m.m.

2 § Nämnden ska bestå av en ordförande och fem andra ledamöter, av vilka en ska vara ersättare för ordföranden. Ordföranden och ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Övriga ledamöter ska ha särskild sakkunskap både vad gäller barns och elevers förhållanden och behov och vad gäller skolverksamheten i övrigt.

Det ska finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna.

Paragrafen reglerar sammansättningen av Skolväsendets överklagandenämnd. Av paragrafens *första stycke* framgår bl.a. att nämnden ska ha sex ledamöter varav en ska vara ordförande. Bestämmelsen innebär vidare att såväl ordföranden som ersättaren för ordföranden ska vara eller ha varit ordinarie domare. Vad gäller de övriga ledamöterna ska de besitta särskild sakkunskap på skolområdet, både vad avser elevers förhållanden och behov och vad avser skolverksamheten i övrigt.

Enligt bestämmelserna i *andra stycket* ska det finnas högst två ersättare för de övriga ledamöterna. Några särskilda behörighetskrav har inte uppställts för dessa.

Nämndens sammansättning har tidigare reglerats i 1 kap. 14 § i 1985 års skollag, och i 3 § första stycket förordningen (2007:948) med instruktion för Skolväsendets överklagandenämnd.

3 § Ledamöterna i nämnden och deras ersättare utses av regeringen för en period om minst tre år.

Bestämmelsen innebär att den tid, tre år, som förordnandena för nämndens ledamöter vanligen avsett fastställs i lag. Föreskriften har införts i skollagen mot bakgrund av kravet i Europeiska konventionen den 4 november 1950 om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (Europakonventionen) att en domstol ska vara oavhängig och opartisk. Även nämndens ordförande är ledamot i nämnden (se 2 § första stycket) och utses alltså för minst tre år.

Muntlig förhandling

4 § Nämnden ska hålla muntlig förhandling om enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte heller särskilda skäl talar mot det.

Till muntlig förhandling ska den som är part kallas. Att en part uteblir från en muntlig förhandling hindrar inte att nämnden handlägger och avgör ärendet.

Paragrafen är ny. I *första stycket* behandlas rätten till muntlig förhandling i ärenden som handläggs vid Skolväsendets överklagandenämnd. Muntlig förhandling ska hållas hos nämnden om enskild part begär det, förhandlingen inte är obehövlig och inte heller särskilda skäl talar mot att förhandling hålls. Bestämmelsen har utformats efter förebild av 9 § tredje stycket förvaltningsprocesslagen (1971:291). Det är möjligt att begränsa förhandlingen till att endast gälla en eller ett par av de frågor som ärendet avser.

Såväl en person som har fyllt 16 år och därmed har talerätt enligt 28 kap. 11 § som personens vårdnadshavare har var och en för sig rätt att begära att nämnden håller muntlig förhandling, förutsatt att de är parter i ärendet. Som exempel på vem som är att betrakta som part kan nämnas klaganden, som kan vara en elev med egen talerätt. Om elevens vårdnadshavare i sådant fall inte överklagat det aktuella beslutet, men hos nämnden bestritt

bifall till elevens överklagande, blir vårdnadshavaren att betrakta som elevens motpart i ärendet.

Frågorna huruvida en muntlig förhandling är obehövlig eller inte och om särskilda skäl föreligger som talar mot att en förhandling hålls måste avgöras bl.a. mot bakgrund av artikel 6 i Europakonventionen. Såväl Europadomstolens som Regeringsrättens praxis i fråga om rätten till muntlig förhandling blir vägledande vid bedömningen av när muntlig förhandling ska anses obligatorisk.

Av *andra stycket* framgår att den som är part ska kallas till muntlig förhandling. Det framgår vidare att en parts utevaro inte utgör hinder för nämnden att handlägga och avgöra ärendet. Enligt 6 § ska en upplysning om detta tas in i kallelsen till förhandlingen.

5 § Muntlig förhandling enligt 4 § ska vara offentlig.

Om det kan antas att det vid en förhandling kommer att lämnas någon uppgift för vilken gäller sekretess enligt sekretesslagen (1980:100) får ordföranden vid förhandlingen besluta att förhandlingen ska hållas inom stängda dörrar.

Paragrafen är ny och handlar om offentlighet och ordning vid förhandling.

I paragrafens *första stycke* tydliggörs att muntliga förhandlingar hos Skolväsendets överklagandenämnd är offentliga. Bestämmelsen har införts i skollagen mot bakgrund av Europakonventionens krav att en förhandling inför en domstol ska vara offentlig.

I *andra stycket* föreskrivs att nämnden kan förordna att en förhandling ska hållas inom stängda dörrar om det kan antas att det vid förhandlingen kommer att lämnas en uppgift för vilken det gäller sekretess enligt någon bestämmelse i sekretesslagen (1980:100). Enligt 7 kap. 36 § sekretesslagen gäller t.ex. sekretess hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden som överklagats dit, för uppgift om enskilda personliga förhållanden, om det kan antas att den enskilde eller någon honom närstående

lider men om uppgiften röjs. Beslut i fråga om stängda dörrar fattas av ordföranden vid förhandlingen.

6 § En kallelse till muntlig förhandling ska innehålla en upplysning om betydelsen enligt 4 § andra stycket av att en part uteblir från förhandlingen.

En enskild part, som inställt sig till muntlig förhandling, får tillerkännas ersättning av allmänna medel för kostnad för resa och uppehälle, om nämnden finner att parten skäligen bör ersättas för sin inställelse. Nämnden får bevilja förskott på ersättningen. Regeringen meddelar närmare bestämmelser om ersättning och förskott.

Paragrafen är ny. I *första stycket* behandlas utformningen av kallelser till muntlig förhandling. I kallelsen ska anges att partens utevaro inte utgör hinder för ärendets vidare handläggning. Förhandlingen kan följaktligen också hållas utan hinder av att parten inte kommer och ärendet får avgöras trots utevaron. Nämnden är emellertid oförhindrad att kalla parten till en ny förhandling om den kommit till slutsatsen att en förhandling i partens närvaro behövs för utredningen. Att kallelse till muntlig förhandling ska tillställas part i så god tid före förhandlingen att parten får skäligt rådrum att förbereda sig följer av allmänna processrättsliga grundsatser.

Bestämmelsen i *andra stycket* har utformats efter förebild av 15 § förvaltningsprocesslagen. Det är endast kostnad för resa och uppehälle som får ersättas. Ersättning utgår inte för förlorad arbetsförtjänst eller andra av tidsspillan vållade kostnader. Förskott på ersättning får beviljas. Enskild part har dock inte någon ovillkorlig rätt till förskott. Nämnden avgör diskretionärt om förskott ska utgå eller inte. Ofta torde skäl endast föreligga för förskott på resekostnadsersättningen och nämnden kan när den finner det lämpligt tillställa parten förskottet i form av en färdbiljett. Närmare bestämmelser om ersättning och förskott finns i förordningen (1982:805) om ersättning av allmänna medel till vittnen, m.m. och kungörelsen (1973:261) om utbetalning av vissa ersättningar i mål eller ärende vid domstol, m.m.

26 kap. Överklagande

I kapitlet anges samtliga beslut enligt skollagen som kan överklagas i den ordning som gäller för s.k. förvaltningsbesvär. Bestämmelserna i 1–10 §§ gäller beslut som får överklagas hos länsrätt som första instans medan 11–17 §§ gäller beslut som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. I 18 § finns en bestämmelse om överklagandeförbud.

I 10 kap. kommunallagen (1991:900) finns bestämmelser om laglighetsprövning. Ett beslut får inte överklagas i den ordning som gäller för laglighetsprövning om det i lag eller annan författning finns särskilda föreskrifter om överklagande. Detsamma gäller om det finns ett förbud mot överklagande.

Överklagande hos allmän förvaltningsdomstol

Beslut av Statens skolinspektion

1 § Beslut av Statens skolinspektion får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2 kap. 5 § eller 22 kap. 2 § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 24 kap. 13–15 §§,
2. rätt till bidrag för huvudmannen för en internationell skola enligt 22 kap. 5 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 13–15 §§,
3. statliga åtgärder för rättelse enligt 24 kap. 17 §,
4. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 24 kap. 16 eller 18 §, eller
5. vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Paragrafen anger de beslut av Statens skolinspektion som får överklagas hos länsrätt som första instans.

Första punkten gäller beslut i ärenden om godkännande av enskild som huvudman för utbildning eller återkallelse av sådant godkännande. Det gäller godkännande av enskild som huvudman för förskoleklass, grundskola, grundsärskola, gymnasieskola, gymnasiesärskola eller för sådant fritidshem som utgör komple-

ment till förskoleklassen, grundskolan eller grundsärskolan och som anordnas vid en skolenhet med någon av dessa skolformer (se närmare författningskommentaren till 2 kap. 5–6 §§). Punkten omfattar även beslut om godkännande av enskild som huvudman för en internationell skola på grundskolenivå (22 kap. 2 §). Dessutom omfattas Skolinspektionens beslut om återkallelse av godkännande av enskild som huvudman för utbildning (24 kap. 13–15 §§). Bestämmelsen har delvis sin motsvarighet i 2 b kap. 12 § andra stycket (förskoleklassen) och 9 kap. 17 § första stycket i 1985 års skollag. Enligt 24 kap. 15 § kan Skolinspektionen meddela interimistiska beslut om återkallelse av godkännande, dvs. förordna att beslut om återkallelse ska gälla omedelbart. Vid överklagande till domstol kan dock huvudmannen i sådana fall begära inhibition, dvs. ett förbud mot verkställighet. Domstolen kan då, innan den prövar målet slutligt, förordna att det överklagade beslutet tills vidare inte ska gälla. Det följer av förvaltningsprocesslagen (1971:291) 28 § att en domstol, som har att pröva besvär, kan förordna att det överklagade beslutet, om det annars skulle lända till efterrättelse omedelbart, tills vidare inte ska gälla. Möjligheterna till inhibition generellt vid förvaltningsbesvär har kommenterats i avsnitt 26.1.

Andra punkten avser Skolinspektionens beslut enligt 24 kap. 17 § att statliga åtgärder ska vidtas mot en kommun eller ett landsting för rättelse på kommunens eller landstingets bekostnad.

Tredje punkten avser Skolinspektionens beslut om rätt till bidrag för en internationell skola på gymnasienivå enligt 22 kap. 5 § och beslut om återkallelse av sådan rätt. Bestämmelsen motsvarar delvis 9 kap. 17 § första stycket i 1985 års skollag.

Av *fjärde punkten* framgår att Skolinspektionens beslut om tillfälligt förbud att driva verksamheten vidare enligt 24 kap. 16 eller 18 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Bestämmelsen i nämnda paragraf och överklagandemöjligheten är ny. Ett beslut om tillfälligt förbud gäller omedelbart om inte

annat beslutas (24 kap. 16 § andra stycket och 18 § andra stycket).

Av *femte punkten* följer att vitesförelägganden som meddelats av Statens skolinspektion enligt 24 kap. 29 § får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol. Enligt nämnda paragraf får ett föreläggande som utfärdas av Statens skolinspektion enligt 24 kap. förenas med vite. Det rör sig således här om Skolinspektionens åtgärdsförelägganden samt om Skolinspektionens förelägganden om uppgiftsskyldighet i anslutning till tillsyn och statlig kvalitetsgranskning (se 2 § om Skolverkets vitesföreläggande samt 4 § 9 om kommuns vitesföreläggande). Bestämmelsen motsvarar delvis 2 § andra stycket förordningen (1992:1083) om viss uppgiftsskyldighet för skolhuvudmännen inom det offentliga skolväsendet m.m. Enligt den förordningen får beslut om vitesförelägganden överklagas hos regeringen.

Beslut av Statens skolverk

2 § Beslut av Statens skolverk får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

Beslut om förelägganden om uppgiftsskyldighet vid nationell uppföljning och utvärdering meddelas även av Statens skolverk. Av paragrafen framgår att Skolverkets förelägganden får överklagas hos länsrätt som första instans.

Beslut av Högskoleverket

3 § Beslut av Högskoleverket får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om utfärdande av behörighetsbevis enligt 2 kap. 15 §.

Paragrafen motsvarar i sak 2 kap. 4 d § första stycket i 1985 års skollag. Enligt 2 kap. 16 § ska en person med utländsk lärarutbildning få ett behörighetsbevis av Högskoleverket om utbild-

ningen ensam eller tillsammans med yrkeslivserfarenhet motsvarar en svensk lärarutbildning. Högskoleverkets beslut i fråga om utfärdande av behörighetsbevis får överklagas enligt förevarande paragraf. Av 2 kap. 14 § 2 följer att en person som har fått ett behörighetsbevis är behörig att anställas som lärare, förskollärare eller fritidspedagog i skolväsendet utan tidsbegränsning.

Beslut av en kommun eller ett landsting

4 § Beslut av en kommun eller ett landsting får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2 kap. 5 § eller återkallelse av sådant godkännande enligt 24 kap. 13–15 §§,
2. bidrag enligt 7 kap. 21 §, 8 kap. 19 §, 9 kap. 34 §, 10 kap. 31 §, 13 kap. 16 §, 15 kap. 12 §, 17 kap. 26 §,
3. avstängning enligt 5 kap. 16 eller 18 §,
4. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §,
5. skolskjuts enligt 9 kap. 29 § första stycket, 9 kap. 30 § första stycket, 10 kap. 26 § första stycket, 10 kap. 27 § första stycket, 17 kap. 21 § första stycket eller 17 kap. 22 § första stycket,
6. ekonomiskt stöd till inackordering enligt 14 kap. 23 §,
7. medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådant medgivande enligt 22 kap. 18 eller 19 §,
8. rätt till bidrag för en enskild huvudman enligt 23 kap. 10 eller 12 § eller återkallelse av sådan rätt enligt 24 kap. 13–15 §§,
9. tillfälligt verksamhetsförbud enligt 24 kap. 16 §, eller
10. vitesföreläggande enligt 24 kap. 29 §.

I paragrafen anges vilka beslut som en kommun eller ett landsting har fattat enligt denna lag som kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i den för förvaltningsbesvär gällande ordningen. Samtliga punkter avser beslut av en kommun. Beslut enligt andra och fjärde punkterna kan även avse landstingsbeslut.

Första punkten avser en kommuns beslut om godkännande av enskild som huvudman för förskola respektive för fritidshem som inte anordnas vid en skolenhet med förskoleklass, grundskola eller grundsärskola (se närmare kommentaren till 2 kap. 6 §). Bestämmelsen motsvarar delvis 2 a kap. 19 § första stycket i 1985 års skollag. För fritidshem som anordnas vid nämnda skolenheter gäller dock – liksom för förskoleklassen – att prövningen i stället ska göras av Statens skolinspektion (se 26 kap. 1 § 1 ovan). Punkten gäller även beslut om återkallelse av de godkännanden som ska prövas av kommun enligt 2 kap. 5 § och 6 § andra stycket. Den bestämmelsen motsvarar delvis 2 a kap. 19 § första stycket i 1985 års skollag. En kommun kan enligt 24 kap. 15 § besluta att återkallelsen ska gälla omedelbart. Huvudmannen kan dock då i samband med ett överklagande begära s.k. inhibition (se närmare kommentaren till 26 kap. 1 § 1 och avsnitt 26.1 om möjligheterna till inhibition generellt).

En kommuns beslut om bidrag till en enskild huvudman inom skolväsendet får överklagas till allmän förvaltningsdomstol enligt *andra punkten* (jfr prop. 2008/09:171 s. 58 f.)

En beslut om att helt eller delvis stänga av en elev i gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare får överklagas enligt *tredje punkten*. Huvudmannen får enligt 5 kap. 16 § andra stycket och 18 § andra stycket besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart. Bestämmelserna motsvarar delvis 12 kap. 1 § första stycket gymnasieförordningen (1992:394), 9 kap. 1 § första stycket förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan, 6 kap. 8 § förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning och 5 kap. 1 § första stycket förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda. Bestämmelserna om disciplinära åtgärder liksom överklagandebestämmelsen är helt nya vad gäller utbildning i svenska för invandrare. Möjligheten att överklaga beslut om avstängning gäller enligt kapitlet oavsett om huvudmannen för utbildningen är offentlig eller enskild (se efterföljande 4 § om överklagande av enskild huvudmans beslut).

Av *fjärde punkten* följer att en kommuns beslut om att enligt 6 kap. 22 § förelägga vårdnadshavare att se till att en skolpliktig elev fullgör sin skolgång får överklagas. Föreläggandet får förenas med vite och beslutet kan överklagas oavsett om vite har förelagts eller inte. Föreskriften motsvarar till viss del 3 kap. 16 § i 1985 års skollag, vilken dock enbart riktades mot vårdnadshavare till skolpliktiga elever i det offentliga skolväsendet. Vad gäller elever utanför det offentliga skolväsendet får hemkommunen enligt den ordning som hittills har gällt i stället ålägga eleven att fullgöra sin skolgång inom det offentliga skolväsendet. Av 6 kap. 22 § framgår att även vårdnadshavare till elever i skolor med enskilda huvudmän kan föreläggas att iakttå sina skyldigheter enligt lagrummet. Regleringen om överklagande omfattar således även beslut om förelägganden för sådana vårdnadshavare. Ett beslut om föreläggande enligt 6 kap. 22 § gäller enligt paragrafens tredje stycke omedelbart om inte annat beslutas.

Möjligheten att enligt *femte punkten* överklaga en kommuns eller ett landstings beslut om skolskjuts för elever i grundskola, grundsärskola eller gymnasiesärskola med offentlig huvudman genom förvaltningsbesvär är ny. Sådana beslut har hittills endast kunnat överklagas genom laglighetsprövning enligt kommunallagen. Bestämmelsen har kommenterats i avsnitt 26.2.2.

Möjligheten att enligt *sjätte punkten* överklaga beslut som avser ekonomiskt stöd till inackordering är ny. Sådana beslut har hittills kunnat överklagas i enlighet med bestämmelserna om laglighetsprövning i kommunallagen. Bestämmelsen har kommenterats i avsnitt 26.2.2.

Av *sjunde punkten* framgår att beslut som avser medgivande och återkallelse av medgivande av rätt att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag får överklagas. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 6 § i 1985 års skollag. Ett beslut om återkallelse av medgivande gäller omedelbart om inte annat beslutas (22 kap. 19 § andra stycket).

Av *åttonde punkten* följer att en kommuns beslut enligt 23 kap. om bidrag till enskild som bedriver annan pedagogisk om-

sorg än förskola eller fritidshem (10 §) eller till enskild huvudman som har godkänts som huvudman för fritidshem och i stället erbjuder öppen fritidsverksamhet (12 §) får överklagas. Punkten gäller även en kommuns återkallelse av sådana beslut om bidrag (24 kap. 13–15 §§). Bestämmelsen är ny och har kommenterats i avsnitt 26.2.2.

I nionde punkten anges att beslut om tillfälligt förbud att driva verksamheten vidare enligt 24 kap. 16 § överklagas till allmän förvaltningsdomstol. Sådana beslut kan ges inom ramen för en kommuns tillsyn över sådan pedagogisk verksamhet som kommunen har godkänt enligt 2 kap. 6 § andra stycket och sådan annan pedagogisk verksamhet som har förklarats ha rätt till bidrag (24 kap. 4 §). Bestämmelsen är ny och har kommenterats i avsnitt 26.2.2.

Tionde punkten anger att en kommuns vitesföreläggande med stöd av 24 kap. 29 § får överklagas. Bestämmelsen är ny och har kommenterats i avsnitt 26.2.2.

Beslut av en enskild huvudman

5 § Beslut av en enskild huvudman får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om avstängning enligt 5 kap. 16 eller 18 §.

Paragrafen anger den typ av beslut av en enskild huvudman enligt denna lag som kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol, vilket är beslut om att helt eller delvis stänga av en elev i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan. En huvudman får enligt 5 kap. 16 § andra stycket och 18 § andra stycket besluta att ett beslut om avstängning ska gälla omedelbart. Bestämmelserna motsvarar delvis 12 kap. 1 § första stycket gymnasieförordningen (1992:394) och 9 kap. 1 § första stycket förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan. Möjligheten att överklaga beslut enligt 5 kap. 16 eller 18 § gäller dock oavsett om huvudmannen för utbildningen är offentlig eller enskild (se ovan 4 § 2 om kommuns eller landstings beslut om avstängning).

Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten

6 § Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §,
2. kostnadsfria resor enligt 11 kap. 24 § första stycket, eller
3. medgivande att fullgöra skolplikten på annat sätt eller återkallelse av sådant medgivande enligt 22 kap. 18 eller 19 §.

Paragrafen anger vilka beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten som kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Av *första punkten* följer att Specialpedagogiska skolmyndighetens beslut om att enligt 6 kap. 22 § förelägga vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter för att en skolpliktig elev fullgör sin skolgång får överklagas. Föreläggandet får förenas med vite och beslutet kan överklagas oavsett om vite har förelagts eller inte. Föreskriften motsvarar till viss del 3 kap. 16 § i 1985 års skollag.

Möjligheten att enligt *andra punkten* överklaga beslut som avser resor är ny. I 11 kap. 24 § första stycket anges att en elev i specialskolan har rätt till de resor som krävs för utbildningen och att staten ska svara för detta kostnadsfritt för eleven. Att sådana beslut går att överklaga genom förvaltningsbesvär överensstämmer med vad som föreslås gälla för grundskolan, grundsärskolan och gymnasiesärskolan.

Tredje punkten avser beslut om medgivande och återkallelse av medgivande av rätt att fullgöra skolplikten på annat sätt än som anges i denna lag. Bestämmelsen motsvarar 10 kap. 6 § i 1985 års skollag. Punkten gäller barn som har ett sådant funktionshinder som kan utgöra grund för mottagande i specialskolan.

Beslut av Sameskolstyrelsen

7 § Beslut av Sameskolstyrelsen får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. föreläggande för vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter enligt 6 kap. 22 §, eller
2. kostnadsfria resor enligt 12 kap. 16 § första stycket.

Paragrafen anger vilka beslut av Sameskolstyrelsen som får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol.

Sameskolstyrelsens beslut om att enligt 6 kap. 22 § förelägga vårdnadshavare att iaktta sina skyldigheter för att en skolpliktig elev fullgör sin skolgång får överklagas enligt *första punkten*. Föreläggandet kan vara förenat med vite. Beslutet får överklagas oavsett om vite har förelagts eller inte. Föreskriften motsvarar till viss del 3 kap. 16 § i 1985 års skollag.

Av *andra punkten* framgår att beslut i fråga om kostnadsfria resor får överklagas i enlighet med vad som föreskrivits för grundskolan, grundsärskolan och specialskolan. Överklagandebestämmelsen är ny och har kommenterats i avsnitt 26.2.3.

Beslut av en rektor

8 § Beslut av en rektor får överklagas hos allmän förvaltningsdomstol i ärenden om

1. brådskanie avstängning av en elev enligt 5 kap. 13 § eller 14 § tredje stycket,
2. befrielse från skyldighet att delta i annars obligatoriska inslag i undervisningen enligt 6 kap. 18 §.

I paragrafen anges den typ av beslut av en rektor som kan överklagas till allmän förvaltningsdomstol. *Första punkten* gäller beslut om s.k. brådskanie avstängning av en elev enligt de förutsättningar som anges i 5 kap. 13 och 14 §§. En rektor får besluta att helt eller delvis stänga av en elev i grundskolan, grundsär-

skolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. Ett rektorsbeslut om brådskande avstängning enligt 5 kap. 13 § får endast innebära avstängning under den tid som krävs för en skyndsamt utredning av vilka andra åtgärder som kan behövas och en elev får inte stängas av för en längre tid än en vecka. I de obligatoriska skolformerna är således möjligheten till brådskande avstängning begränsad till en tidsperiod om en vecka. Om det emellertid kan antas att förutsättningarna för avstängning enligt 5 kap. 16 eller 18 § – som gäller elever i de frivilliga skolformerna – är uppfyllda och huvudmannens beslut inte kan avvaktas med hänsyn till andra människors säkerhet, får rektorn besluta att avstängningen förlängs. Den sammanlagda avstängningen får då dock inte omfatta längre tid än två veckor (5 kap. 14 §). Överklagande av rektors beslut om interimistisk avstängning har hittills skett med stöd av 12 kap. 1 § första stycket gymnasieförordningen (1994:741), 9 kap. 1 § första stycket förordningen (1994:741) om gymnasiesärskolan, 6 kap. 8 § första stycket förordningen (2002:1012) om kommunal vuxenutbildning och 5 kap. 1 § första stycket förordningen (1992:736) om vuxenutbildning för utvecklingsstörda. Överklagandebestämmelsen gäller oavsett om huvudmannen för utbildningen är offentlig eller enskild. När det gäller grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan och utbildning i svenska för invandrare är bestämmelsen ny. Bestämmelsen har kommenterats i avsnitt 26.2.4.

Enligt *andra punkten* kan rektors beslut i ärenden om elevs befrielse från skyldighet att delta i viss obligatorisk undervisning även i fortsättningen överklagas till allmän förvaltningsdomstol.

Prövningstillstånd

9 § Prövningstillstånd krävs vid överklagande till kammarrätten av beslut enligt 1–8 §§.

Paragrafen innebär att det krävs prövningstillstånd för att kammarrätten ska pröva ett överklagande av ett beslut som länsrätten meddelat. Prövningstillstånd har även enligt 1985 års skollag krävts vid överklagande av beslut till kammarrätten.

Enligt 34 a § förvaltningsprocesslagen (1971:291) meddelas prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, om anledning förekommer till ändring i det slut vartill länsrätten kommit eller om det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Motpart i vissa fall

10 § När en kommun överklagar ett beslut i ett ärende om godkännande av enskild som huvudman för utbildning enligt 2 kap. 5 § är förutom den enskilde även Statens skolinspektion motpart till kommunen hos allmän förvaltningsdomstol.

Bestämmelsen, som är ny, innebär att när en kommun överklagar Skolinspektionens beslut att godkänna en enskild som huvudman är inte bara den enskilde, utan även Skolinspektionen kommunens motpart.

Överklagande hos Skolväsendets överklagandenämnd

Beslut av en kommun eller ett landsting

11 § Beslut av en kommun eller ett landsting får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i grundsärskolan enligt 6 kap. 5 §,
2. uppskjuten skolplikt enligt 6 kap. 10 § andra stycket,
3. skolpliktens förlängning enligt 6 kap. 13 § första stycket eller skolpliktens upphörande enligt 6 kap. 14 § första stycket,
4. rätt enligt 6 kap. 15 § att fullfölja utbildning efter skolpliktens upphörande,

5. mottagande av ett barn eller en elev från en annan kommun enligt 8 kap. 13 §, 9 kap. 23 § eller 10 kap. 21 §,
6. åtgärder enligt 9 kap. 27 § tredje stycket för en elev som inte bor hemma,
7. placering vid en annan skolenhet än den vårdnadshavare önskar enligt 9 kap. 28 § andra stycket 1 och 2 eller 10 kap. 25 § andra stycket 1 och 2,
8. mottagande enligt 14 kap. 14 § första stycket såvitt avser en utbildning i gymnasieskolan som är avsedd för en grupp elever,
9. tillhörighet till målgruppen för gymnasiesärskolan enligt 16 kap. 8 § andra stycket,
10. mottagande till kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 13 §, 14 § andra stycket eller 21 §, till särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 7 § tredje stycket eller till utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 15 §,
11. upphörande av utbildningen för en elev i kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 9 § andra stycket, i särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 9 § andra stycket eller i utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 16 § andra stycket,
12. att på nytt bereda kommunal vuxenutbildning enligt 18 kap. 9 § tredje stycket, särskild utbildning för vuxna enligt 19 kap. 9 § tredje stycket eller utbildning i svenska för invandrare enligt 20 kap. 17 §,
13. åtagande om interkommunal ersättning enligt 18 kap. 20 § tredje stycket, eller
14. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1, 5 och 8–13 får överklagas endast av barnet, eleven eller sökanden.

Beslut enligt första stycket 8 i fråga om mottagande på annan grund än som anges i 14 kap. 9 § eller 15 kap. 6 § till nationella program som anordnas av en offentlig huvudman, får överklagas endast om det gäller att sökanden inte ska tas emot därför att han eller hon inte är behörig.

I paragrafens *första stycke* anges vilka beslut av en kommun eller ett landsting som kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Första punkten gäller en kommuns beslut om mottagande i grundsärskolan. Bestämmelsen motsvarar delvis 3 kap. 5 § i 1985 års skollag.

Av *andra punkten* följer att en kommuns beslut om uppskjuten skolplikt får överklagas. Bestämmelsen motsvarar i sak 3 kap. 7 § tredje stycket i 1985 års skollag.

En kommuns beslut om skolpliktens förlängning enligt 6 kap. 13 § första stycket eller dess upphörande enligt 6 kap. 14 § första stycket får överklagas enligt *tredje punkten*. Denna möjlighet har hittills såvitt gäller skolpliktens upphörande reglerats i 3 kap.10 § i 1985 års skollag.

Fjärde punkten gäller en kommuns beslut om rätten att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildning i grundskola eller grundsärskola. För grundskolans del motsvaras bestämmelsen till viss del av 4 kap. 11 § i 1985 års skollag. För grundsärskolans del är överklagandemöjligheten ny (jfr 6 kap. 3 a § i 1985 års skollag).

Av *femte punkten* framgår att beslut som avser mottagande av ett barn eller en elev på grund av särskilda skäl i förskoleklass, grundskola eller grundsärskola med offentlig huvudman i en annan kommun får överklagas. Beslutet fattas av den kommun i vars skola barnet önskar bli mottaget. Bestämmelsen är ny vad gäller förskoleklassen och grundsärskolan. Den motsvaras såvitt avser grundskolan till viss del av 4 kap. 11 § i 1985 års skollag.

I *sjätte punkten* anges att beslut om åtgärder för en elev i grundskola med offentlig huvudman som inte bor hemma får överklagas. Föreskriften motsvarar delvis 4 kap. 11 § i 1985 års skollag.

I *sjunde punkten* regleras möjligheten att överklaga beslut som avser placering av en elev vid en annan skolenhet inom grundskola och grundsärskola med offentlig huvudman än den vårdnadshavaren önskar. Kommunen får enligt 9 kap. 28 § andra stycket 1 och 2 och 10 kap. 26 § andra stycket 1 och 2 frångå vårdnadshavarens önskemål, dels om det annars skulle innebära betydande ekonomiska eller organisatoriska svårigheter för kommunen och dels med hänsyn till övriga elevers trygghet och

studiero. Bestämmelsen motsvarar 4 kap. 12 § i 1985 års skollag såvitt gäller möjligheten att överklaga beslut att i grundskolan frångå vårdnadshavares önskemål med hänsyn till övriga elevers trygghet och studiero. För grundsärskolans del är hela överklagandebestämmelsen ny.

Åttonde punkten avser beslut enligt 14 kap. 14 § första stycket av huvudmannen för en gymnasieskola i fråga om att ta emot sökande till en sådan utbildning som är avsedd för en grupp elever. Bestämmelsen har sin motsvarighet i 5 kap. 11 och 13 d §§ i 1985 års skollag. Överklagandemöjligheten gäller dock nu oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild (se beträffande beslut av enskild huvudman nästföljande 12 § 1). I fråga om s.k. andrahandsmottagning till nationella program är överklagandemöjligheten såsom enligt 1985 års skollag begränsad till frågan om behörighet, se nedan kommentaren till paragrafens tredje stycke.

Kommunens beslut om huruvida en sökande till gymnasiesärskolan tillhör målgruppen för denna skolform får överklagas enligt *nionde punkten*. Föreskriften motsvarar 6 kap. 8 § i 1985 års skollag, med den skillnaden att det är hemkommunen som fattar beslutet och inte som tidigare styrelsen för utbildningen.

Tionde punkten avser beslut i fråga om mottagande till kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna och utbildning i svenska för invandrare. I sak motsvarande bestämmelser finns i 11 kap. 15 och 23 §§ (komvux), 12 kap. 14 § första stycket (särvux) och 13 kap. 13 § (sfi) i 1985 års skollag. Ett beslut att inom kommunal vuxenutbildning ta emot en sökande till utbildning på gymnasial nivå innebär inte alltid att den sökande också antas till utbildningen. Ett beslut i fråga om antagning kan dock enligt 18 § inte överklagas, varken genom förvaltningsbesvär eller för laglighetsprövning enligt kommunallagen. På grundläggande nivå är det alltid hemkommunen som avgör frågan om mottagande, dvs. om den sökande har rätt att delta i utbildningen. Den som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå ska också antas till ut-

bildningen. En mottagen sökande till utbildning i svenska för invandrare ska alltid antas till utbildningen.

Huvudmannens beslut om att en kommunal vuxenutbildning, en särskild utbildning för vuxna eller en utbildning i svenska för invandrare ska upphöra om en elev inte gör tillfredsställande framsteg får överklagas enligt *elfte punkten*. Bestämmelsen motsvarar delvis 11 kap. 15 och 23 §§ (komvux), 12 kap. 14 § första stycket (särvux) och 13 kap. 13 § (sfi) i 1985 års skollag.

Enligt *tolfte punkten* kan huvudmannens beslut om att efter upphörande på nytt bereda en person vuxenutbildning också överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Bestämmelsen motsvarar delvis 11 kap. 15 och 23 §§ (komvux), 12 kap. 14 § första stycket (särvux) och 13 kap. 13 § (sfi) i 1985 års skollag.

Enligt *trettonde punkten* kan en hemkommuns beslut om åtagande att svara för kostnaderna för utbildning som tillhandahålls av annan kommun vid särskilda skäl, s.k. interkommunal ersättning, överklagas. Överklagandemöjligheten gäller endast utbildning på gymnasial nivå inom ramen för kommunal vuxenutbildning och finns endast för den sökande eller den studerande. Bestämmelsen är ny och har kommenterats i avsnitt 26.3.1.

Av *ffortonde punkten* framgår att beslut i fråga om en person har rätt till t.ex. utbildning enligt skollagen på grund av att personen kan anses bosatt i landet enligt 28 kap. 1 § andra stycket 3 får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Enligt *andra stycket* får beslut i fråga om ett barn ska gå i grundsärskolan enligt första punkten, mottagande av en elev från en annan kommun enligt femte punkten, mottagande enligt åttonde och nionde punkterna och beslut i fråga om vuxenutbildning enligt tionde till tolfte punkterna överklagas av barnet, eleven eller sökanden. Detsamma gäller för beslut om s.k. interkommunal ersättning enligt punkten 13.

Bestämmelsen innebär en begränsning i förhållande till förvaltningslagens allmänna regler om vem som får överklaga ett beslut. I 22 § förvaltningslagen (1986:223) anges att ett beslut får överklagas av den som beslutet angår, om det har gått honom

emot och beslutet kan överklagas. Denna föreskrift gäller dock endast om inte annat särskilt anges i lag eller förordning. Bestämmelsen i andra stycket medför att de aktuella besluten, i enlighet med vad som gäller för motsvarande beslut enligt 1985 års skollag, inte kan överklagas av t.ex. hemkommunen. Av 28 kap. 11 § framgår emellertid att t.ex. en elev som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt skollagen. Denna rätt gäller också ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan eller till skolformerna för vuxna och överklagande av beslut i fråga om sådan utbildning även om sökanden eller klaganden inte har uppnått 16 års ålder.

Av tredje stycket följer en begränsning av överklagandemöjligheten enligt första styckets åttonde punkt om mottagande till gymnasieutbildning. När det gäller mottagande till nationella program på annan grund än som anges i 14 kap. 9 § (om mottagande i första hand vid riksrekrytering) eller 15 kap. 6 § (om mottagande i första hand av behöriga sökande), får beslutet överklagas endast om det avser att sökanden inte ska tas emot för att han eller hon inte är behörig. Begränsningen gäller således vid s.k. andrahandsmottagning, dvs. för sökande som önskat bli mottagna i andra hand till platser som blir över sedan alla mottagna i första hand tagits in. Eftersom det är den anordnande huvudmannen som beslutar hur många platser dennes utbildning ska omfatta och således också om det alls ska finnas några platser som kan tas i anspråk för andrahandsmottagning, föreligger aldrig någon rätt för en sökande att bli mottagen i andra hand. Överklagandenämnden kan därför aldrig ålägga en huvudman att ta emot en sökande i andra hand. Av detta skäl är beslut om nekat andrahandsmottagande undantagna från möjligheten till överklagande. Däremot gäller skollagens regler om behörighet till nationella program lika för första- och andrahandsmottagning. En sökande som har ansetts sakna denna behörighet, kan därför få beslutet prövat av Skolväsendets överklagandenämnd oavsett om sökanden önskat ett mottagande i första eller andra hand. Bestämmelsen motsvarar delvis 5 kap. 11 § i 1985 års skollag.

Beslut av en enskild huvudman

12 § Beslut av en enskild huvudman får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. mottagande enligt 14 kap. 14 § första stycket såvitt avser en utbildning i gymnasieskolan som är avsedd för en grupp elever, eller
2. rätt till utbildning eller annan verksamhet för någon som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av sökanden.

Paragrafen anger i *första stycket* vilka beslut av en enskild huvudman som får överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd.

Första punkten avser beslut enligt 14 kap. 14 § första stycket av en enskild huvudman för en gymnasieskola i fråga om att ta emot sökande till en sådan utbildning som är avsedd för en grupp elever. Bestämmelsen har i sak sin motsvarighet i 5 kap. 11 och 13 d §§ i 1985 års skollag som dock endast gällt den offentliga gymnasieskolan. Överklagandemöjligheten enligt kapitlet gäller nu oavsett om huvudmannen är offentlig eller enskild (se närmare ovan kommentaren till 11 § 8).

Av *andra punkten* framgår att beslut i fråga om en person har rätt till t.ex. utbildning enligt skollagen på grund av att personen kan anses bosatt i landet enligt 28 kap. 1 § andra stycket 3 får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Enligt *andra stycket* får beslut i fråga om mottagande enligt första punkten överklagas endast av sökanden (jfr kommentaren till 11 § andra stycket ovan).

Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten

13 § Beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i specialskolan enligt 6 kap. 6 §,
2. skolpliktens förlängning enligt 6 kap. 13 § första stycket eller skolpliktens upphörande enligt 6 kap. 14 § första stycket,

3. rätt enligt 6 kap. 15 § att fullfölja utbildning efter skolpliktens upphörande,

4. åtgärder enligt 11 kap. 11 § andra stycket för en elev som inte bor hemma, eller

5. rätt till utbildning för person som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.

Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av barnet.

I paragrafens första stycke anges vilka beslut av Specialpedagogiska skolmyndigheten som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Första punkten avser beslut om mottagande i specialskola. Bestämmelsen motsvarar delvis 3 kap. 5 § i 1985 års skollag.

Av *andra punkten* framgår att Specialpedagogiska skolmyndighetens beslut i fråga om skolpliktens förlängning eller upphörande får överklagas. Möjligheten att överklaga beslut om skolpliktens upphörande har hittills reglerats i 3 kap. 10 § i 1985 års skollag. Möjligheten att överklaga beslut om skolpliktens förlängning är ny.

Tredje punkten gäller beslut om rätten att efter skolpliktens upphörande fullfölja utbildning i specialskolan. Bestämmelsen motsvaras delvis av 7 kap. 8 § i 1985 års skollag. Beslut enligt 6 kap. 15 § fjärde stycket kan inte heller fortsättningsvis överklagas.

I *fjärde punkten* anges att beslut som avser åtgärder enligt 11 kap. 11 § andra stycket för en elev i specialskolan som måste bo utanför det egna hemmet får överklagas. Föreskriften motsvarar delvis 7 kap. 8 § i 1985 års skollag.

Av *femte punkten* framgår att beslut i fråga om en person får gå i specialskolan på grund av att personen kan anses bosatt i landet enligt 28 kap. 1 § andra stycket 3 får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Enligt *andra stycket* får beslut i fråga om en elev ska fullgöra sin skolplikt i specialskola endast överklagas av eleven. En liknande begränsning av överklaganderätten fanns tidigare i 3 kap. 5 § i 1985 års skollag (jfr i övrigt kommentaren till 11 § andra stycket).

Beslut av Sameskolstyrelsen

14 § Beslut av Sameskolstyrelsen får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. barns mottagande i sameskolan enligt 6 kap. 7 §,
 2. åtgärder enligt 12 kap. 15 § andra stycket för en elev som inte bor hemma, eller
 3. rätt till utbildning för person som avses i 28 kap. 1 § andra stycket 3.
- Beslut som avses i första stycket 1 får överklagas endast av barnet.

I paragrafens *första stycke* anges vilka beslut av Sameskolstyrelsen som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Första punkten avser beslut i fråga om ett barn får gå i sameskolan. Föreskriften motsvarar i huvudsak 8 kap. 6 § i 1985 års skollag.

I *andra punkten* anges att beslut avseende åtgärder enligt 12 kap. 14 § andra stycket för en elev i sameskolan som måste bo utanför det egna hemmet får överklagas. Bestämmelsen är ny.

Av *tredje punkten* framgår att beslut i fråga om ett barn får gå i sameskolan på grund av att barnet kan anses som bosatt i landet enligt 28 kap. 1 § andra stycket 3 får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

Enligt *andra stycket* får beslut i fråga om en elev får fullgöra sin skolplikt i sameskola endast överklagas av barnet. En liknande begränsning av överklaganderätten fanns tidigare i 8 kap. 6 § andra stycket i 1985 års skollag (jfr i övrigt kommentaren till 11 § andra stycket).

Beslut av en rektor

15 § Beslut av en rektor får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd i ärenden om

1. särskilt stöd i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 3 kap. 10 §, eller
2. anpassad studiegång enligt 3 kap. 12 §.

I paragrafen anges vilka beslut av en rektor som får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Det bör dock särskilt uppmärksammas att också rektors beslut i fråga om åtgärdsprogram kan överklagas med stöd av 16 §.

Av paragrafen framgår att beslut av en rektor får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd om beslutet rör antingen särskilt stöd i en annan elevgrupp eller enskilt enligt 3 kap. 10 § (punkt 1) eller anpassad studiegång enligt 3 kap. 12 § (punkt 2).

Regleringen i *första punkten* motsvaras delvis av 8 kap. 1 § grundskoleförordningen (1994:1194).

Överklagandemöjligheten enligt *andra punkten* av beslut om anpassad studiegång är ny. Sådana beslut har hittills kunnat överklagas endast genom laglighetsprövning enligt kommunallagen.

Överklagandebestämmelserna i paragrafen gäller oavsett om huvudmannen för utbildningen är offentlig eller enskild.

Beslut i fråga om åtgärdsprogram

16 § Beslut i fråga om åtgärdsprogram enligt 3 kap. 9 § får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Vid prövning av ett överklagande ska nämnden antingen fastställa eller upphäva beslutet. Om det överklagade beslutet upphävs ska ärendet, om det behövs, visas åter till rektor för ny prövning.

Paragrafen anger att ett beslut i fråga om åtgärdsprogram får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Sådana beslut kan antingen vara fattade av rektor eller av den som rektor gett i uppdrag att utföra denna uppgift, se 3 kap. 9 § andra stycket. Enligt första stycket nämnda paragraf ska åtgärdsprogram utarbetas för en elev som ska ges särskilt stöd. Av programmet ska det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses samt hur åtgärderna ska följas upp och utvärderas.

Paragrafen innebär att en rätt till förvaltningsbesvär införs beträffande beslut om åtgärdsprogram. Nämnden har dock inte

möjlighet att sätta ett annat beslut i det överklagade beslutets ställe. Om nämnden anser att beslutet är felaktigt – om utredningen visar att eleven ska ges särskilt stöd i annan omfattning eller form än vad som skett – har nämnden att upphäva beslutet och återförvisa ärendet till rektorn vid skolenheten för ny handläggning. Rektorn måste då fatta ett nytt beslut i fråga om åtgärdsprogram. I sådana fall anger nämnden vad den anser att ett nytt beslut bör innehålla och nämndens beslut är i princip bindande för rektorns nya prövning av ärendet.

Bestämmelsen är ny och möjligheten att överklaga gäller för beslut fattade vid skolor med såväl offentlig som enskild huvudman. Bestämmelsen har kommenterats i avsnitt 26.3.3.

Beslut av den särskilda nämnd som anges i 14 kap. 28 §

17 § Beslut av den särskilda nämnd som anges i 14 kap. 28 § i ärenden som avses i samma paragraf får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslutet får överklagas endast av den som har begärt utbildningen. Ett beslut om placering vid en viss skolenhet får dock inte överklagas.

Av paragrafen framgår att beslut av den nämnd som anges i 14 kap. 28 § i fråga om mottagning och antagning till Rh-anpassad utbildning och andra beslut i fråga om rätt till sådan utbildning får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Paragrafen motsvarar delvis 5 kap. 30 § andra stycket i 1985 års skollag.

Överklagandeförbud

18 § Andra beslut enligt denna lag än som anges i detta kapitel får överklagas endast om överklagande får ske enligt 10 kap. kommunallagen (1991:900). Ett beslut i fråga om antagning får dock inte överklagas.

Beslut av Skolväsendets överklagandenämnd med anledning av ett överklagande dit får inte heller överklagas.

Bestämmelsen i paragrafens första stycke är ny och tydliggör att andra beslut än de som räknas upp i kapitlet inte får överklagas annat än enligt föreskrifterna om laglighetsprövning i 10 kap. kommunallagen. Att beslut av bolag och andra enskilda organ endast med stöd av särskilda bestämmelser får överklagas till en förvaltningsdomstol eller till en förvaltningsmyndighet följer dock redan av lagen (1986:1142) om överklagande av beslut av enskilda organ med offentliga förvaltningsuppgifter. Vidare framgår att beslut i fråga om antagning inte får överklagas, varken genom förvaltningsbesvär eller enligt bestämmelserna om laglighetsprövning. Förbudet mot att överklaga beslut i fråga om antagning motsvarar förbuden mot att överklaga beslut om intagning i 5 kap. 15 § fjärde stycket (gymnasieskolan), 11 kap. 23 § andra stycket (komvux) och 12 kap. 14 § andra stycket (särsvux) i 1985 års skollag.

Andra stycket motsvarar 1 kap. 14 § tredje stycket i 1985 års skollag. Av bestämmelsen följer att inte heller Skolväsendets överklagandenämnds beslut enligt 25 kap. i förslaget till ny skollag, eller eventuella andra beslut som har med handläggningen av ett ärende enligt förevarande lag att göra, får överklagas. Överklagandebeslutet gäller alltså även beslut om avvisning av ett överklagande. Även ett sådant beslut har ju tillkommit med anledning av ett överklagande.

27 kap. Åtgärder mot kränkande behandling

Ändamål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i detta kapitel har till ändamål att motverka kränkande behandling av barn och elever.

Bestämmelserna tillämpas på utbildning och annan verksamhet enligt denna lag.

I paragrafens första stycke anges att ändamålet med bestämmelserna i detta kapitel är att motverka kränkande behandling av barn och elever. Av andra stycket framgår att tillämpningsområdet är utbildning och annan verksamhet som regleras i den föreslagna skollagen.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 1 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 574 med där gjord hänvisning.

Diskriminering

2 § Bestämmelser om förbud m.m. mot diskriminering i samband med verksamhet enligt denna lag finns i diskrimineringslagen (2008:567).

Paragrafen innehåller en upplysning om att bestämmelser om förbud och andra åtgärder mot diskriminering finns i den angivna lagen.

Definitioner

3 § I detta kapitel avses med

elev: utöver vad som anges i 1 kap. 7 § avses den som söker utbildning enligt denna lag,

barn: den som deltar i eller ansöker om plats i förskolan eller annan pedagogisk verksamhet enligt 23 kap.,

personal: anställda och uppdragstagare i verksamhet enligt denna lag,

huvudman: den som är huvudman för verksamhet enligt denna lag och

kränkande behandling: ett uppträdande som utan att vara diskriminering enligt diskrimineringslagen (2008:567) kränker ett barns eller en elevs värdighet.

I paragrafen finns särskilda definitioner för detta kapitel. Beträffande *elev* är skillnaden i förhållande till den definition som finns i 1 kap. 8 § att elevbegreppet även omfattar den som söker till utbildning. När det gäller uttrycket *barn* finns inte någon uttrycklig definition på annat ställe i den föreslagna skollagen eftersom ordet används för att beskriva unga personer i olika sammanhang. I detta kapitel har en definition tagits in för att klart markera bl.a. vilka som utöver eleverna ingår i den skadeståndsberättigade kretsen. I begreppet *personal* ingår personer med ledningsfunktion i verksamheterna, dvs. även rektorer eller motsvarande, varför dessa inte behöver anges särskilt i övriga paragrafer där deras skyldigheter inte avviker från annan personals. I kapitlet finns också en särskild definition av begreppet *huvudman*. Med *huvudman* avses den som är huvudman för en skollagsreglerad verksamhet. Häri ligger att även den som ansvarar för annan pedagogisk verksamhet enligt 23 kap. omfattas av huvudmannabegreppet. Beroende på verksamhet kan huvudmannen vara en kommun, ett landsting, staten eller en enskild juridisk eller fysisk person, se 2 kap. 2–5 §§. Med *kränkande behandling* avses ett uppträdande som utan att vara diskriminering kränker ett barns eller en elevs värdighet. Uppträdandet har inte samband med någon diskrimineringsgrund. Här avses mobbning och liknande beteenden som har sin grund i att någon exempelvis är överviktig, har en viss hårfärg eller är en ”plugghäst” etc. Kränkande behandling kan även föreligga utan att den som kränker anger någon specifik egenskap hos det barn eller den elev som utsätts för kränkningar. Att man utan verbala nedsättande omdömen över exempelvis någons hårfärg eller klädsel ger uttryck för sitt missnöje genom att t.ex. knuffa eller rycka någon i håret eller sätta krokben för personen i fråga kan också utgöra kränkande behandling i lagens mening. Även psykiska kränkningar genom t.ex. utfrysning omfattas av

uttrycket kränkande behandling. (Se prop. 2005/06:38 s. 136 f samt prop. 2007/08:95 s. 575.)

Tvingande bestämmelser

4 § Avtalsvillkor som inskränker skyldigheter enligt detta kapitel är utan verkan.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 4 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 575 samt prop. 2005/06: 38 s. 138 f.

Ansvar för personalen

5 § Huvudmannen ansvarar för att personalen fullgör de skyldigheter som anges i detta kapitel, när den handlar i tjänsten eller inom ramen för uppdraget.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 5 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 575 f samt prop. 2005/06: 38 s. 137 f.

Aktiva åtgärder

Målinriktat arbete

6 § Huvudmannen ska se till att det inom ramen för varje särskild verksamhet bedrivs ett målinriktat arbete för att motverka kränkande behandling av barn och elever. Närmare föreskrifter om detta finns i 7 och 8 §§.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 6 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 576 samt prop. 2005/06: 38 s. 139.

Skyldighet att förebygga och förhindra kränkande behandling

7 § Huvudmannen ska se till att det vidtas åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 7 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 576 samt prop. 2005/06: 38 s. 139.

Årlig plan

8 § Huvudmannen ska se till att det varje år upprättas en plan med en översikt över de åtgärder som behövs för att förebygga och förhindra kränkande behandling av barn och elever. Planen ska innehålla en redogörelse för vilka av dessa åtgärder som avses att påbörjas eller genomföras under det kommande året. En redogörelse för hur de planerade åtgärderna har genomförts ska tas in i efterföljande års plan.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 8 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 576 f samt prop. 2005/06: 38 s. 139 f.

Förbud mot kränkande behandling

9 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för kränkande behandling.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 9 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 577 samt prop. 2005/06: 38 s. 145.

Skyldighet att anmäla, utreda och vidta åtgärder mot kränkande behandling

10 § En lärare eller annan personal som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till förskolechef eller rektor. En förskole-

chef eller rektor som får kännedom om att ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling i samband med verksamheten är skyldig att anmäla detta till huvudmannen. Huvudmannen är skyldig att skyndsamt utreda omständigheterna kring de uppgivna kränkningarna och i förekommande fall vidta de åtgärder som skäligen kan krävas för att förhindra kränkande behandling i framtiden.

Det som sägs i första stycket ska tillämpas på motsvarande sätt om ett barn eller en elev anser sig ha blivit utsatt för trakasserier eller sexuella trakasserier på sätt som avses i diskrimineringslagen (2008:567).

Paragrafen motsvarar delvis regleringen i 14 a kap. 10 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 577 samt prop. 2005/06: 38 s. 140 f. I paragrafen har även införts bestämmelser om anmälningsplikt för lärare och övrig personal samt för rektor och förskolechef. Tillkommit har även ett krav på att huvudmannen skyndsamt ska utreda anmälan och ev. vidta åtgärder.

Enligt andra stycket gäller skyldigheterna också i förhållande till trakasserier och sexuella trakasserier. Vad som avses med begreppen trakasserier och sexuella trakasserier anges i 1 kap. 4 § diskrimineringslagen (2008:567)

Förbud mot repressalier

11 § Huvudmannen eller personalen får inte utsätta ett barn eller en elev för repressalier på grund av att barnet eller eleven medverkat i en utredning enligt detta kapitel eller anmält eller påtalat att någon handlat i strid med kapitlet.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 11 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 577 f samt prop. 2005/06: 38 s. 146.

Skadestånd

12 § Om huvudmannen eller personalen åsidosätter sina skyldigheter enligt 7–11 §§ ska huvudmannen dels betala skadestånd till barnet eller eleven för den

kränkning som detta innebär, dels ersätta annan skada som har orsakats av åsidosättandet. Skadestånd för kränkning i andra fall än vid repressalier utgår dock inte, om kränkningen är ringa.

Om det finns särskilda skäl, kan skadeståndet för kränkning sättas ned eller helt falla bort.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 12 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 578 samt prop. 2005/06: 38 s. 146 f.

Tillsyn

13 § Statens skolinspektion ska se till att bestämmelserna i detta kapitel följs.

Huvudmannen och rektorn eller någon med motsvarande ledningsfunktion i verksamheten är skyldiga att på uppmaning av Statens skolinspektion lämna de uppgifter om förhållandena i verksamheten som kan vara av betydelse för tillsynen.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 13 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 578 samt prop. 2005/06: 38 s. 149, som dock avser Statens skolverk.

Rättegången

14 § Mål om skadestånd enligt detta kapitel ska handläggas enligt bestämmelserna i rättegångsbalken om rättegången i tvistemål när förlikning om saken är tillåten.

I sådana mål kan det dock förordnas att vardera parten ska bära sin rättegångskostnad, om den part som har förlorat målet hade skälig anledning att få tvisten prövad.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 14 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 578 f samt prop. 2005/06: 38 s. 149 f.

Bevisbörda

15 § Om ett barn eller en elev som anser sig ha blivit utsatt för kränkande behandling enligt 9 § eller repressalier enligt 11 §, visar omständigheter som ger anledning att anta att han eller hon har blivit utsatt för sådan behandling, är det huvudmannen för verksamheten som ska visa att kränkande behandling eller repressalier inte har förekommit.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 15 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 579 (jfr prop. 2005/06: 38 s. 150).

Rätt att föra talan m.m.

16 § I en tvist om skadestånd enligt detta kapitel får Statens skolinspektion som part föra talan för ett barn eller en elev som medger det. När Statens skolinspektion för sådan talan får myndigheten i samma rättegång också föra annan talan för barnet eller eleven om han eller hon medger det. För barn under 18 år som inte har ingått äktenskap krävs vårdnadshavares medgivande.

Bestämmelserna i rättegångsbalken om part ska gälla även den för vilken Statens skolinspektion för talan enligt detta kapitel såvitt gäller jävsförhållande, pågående rättegång, personlig inställelse samt förhör under sanningsförsäkran och andra frågor som rör bevisningen.

När ett barn eller en elev för talan enligt detta kapitel får Statens skolinspektion inte väcka talan för barnet eller eleven om samma sak.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 16 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 579 f.

17 § Rättens avgörande i ett mål där Statens skolinspektion för talan för ett barn eller en elev får överklagas av barnet eller eleven, om det får överklagas av myndigheten.

När rättens avgörande i ett mål som avses i första stycket har vunnit laga kraft får saken inte prövas på nytt på talan av vare sig barnet eller eleven eller Statens skolinspektion.

Paragrafen motsvarar regleringen i 14 a kap. 17 § i 1985 års skollag, se prop. 2007/08:95 s. 580.

28 kap. Övriga bestämmelser

Bosättning m.m.

1 § Med bosatt i landet avses i denna lag den som ska vara folkbokförd här enligt folkbokföringslagen (1991:481).

Som bosatt i landet anses vid tillämpningen av denna lag även den som inte är folkbokförd här men som

1. omfattas av 1 § första stycket lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl.,

2. vistas här enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § utlänningslagen (2005:716),

3. har rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag till följd av EG-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer, eller

4. är familjemedlem till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i 4 § lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall och som inte omfattas av 3.

Begränsningar i rätten till utbildning för de som avses i andra stycket följer av 2 §.

Enligt äldre förarbetsuttalanden anses den vara bosatt i landet som rätteligen ska vara folkbokförd här (prop. 1985/86:10 s. 81). Genom bestämmelsen i *första stycket* lagfästs denna princip.

I *andra stycket* uppräknas vissa kategorier som vid tillämpning av denna lag ska likställas med bosatta och som således har samma möjlighet till utbildning m.m. som bosatta. Vissa begränsningar av denna möjlighet framgår av 2 §. Av 6 kap. 2 § tredje stycket framgår vidare att skolplikt inte gäller för de barn som likställs med bosatta enligt denna paragrafs andra stycke.

Personkretsen enligt *första* och *andra punkterna* är delvis densamma som har rätt till utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg inom det offentliga skolväsendet för barn och ungdomar enligt förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn

m.fl. Begränsningar i dessa personers rätt till utbildning i gymnasieskola, gymnasiesärskola och utbildning för vuxna framgår nu av 2 § första stycket.

I *första punkten* avses personer som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige enligt 4 kap. 1 eller 2 § utlänningslagen (2005:716), dvs. asylsökande, personer som har beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller uppehållstillstånd efter tillfälligt skydd med stöd av bestämmelserna i 21 kap. 2–4 eller 6 § utlänningslagen samt personer som har ansökt om uppehållstillstånd i Sverige och av särskilda skäl medgetts rätt att vistas här medan ansökan prövas.

I *andra punkten* inbegrips de som utan att vara folkbokförda i Sverige vistas i landet enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 15 kap. 5 § utlänningslagen. Det är inte tillräckligt att dessa personer har tidsbegränsat uppehållstillstånd, utan de måste också rent faktiskt vistas i landet. Det är främst fråga om personer som vistas här enligt ett beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd för att förundersökning eller huvudförhandling i brottmål ska kunna genomföras. När tillståndstiden har löpt ut anses de inte längre som bosatta i landet.

Tredje punkten avser sådana personer som inte är folkbokförda i landet, men kan härleda sin rätt till utbildning eller annan verksamhet enligt skollagen från EG-rätten, avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller avtalet mellan Europeiska gemenskapen och dess medlemsstater, å ena sidan, och Schweiz, å andra sidan, om fri rörlighet för personer. Ett beslut i ett ärende om ett barn ska få gå i t.ex. grundskola, specialskola eller sameskola på grund av att barnet kan anses som bosatt i landet enligt denna bestämmelse får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd enligt 26 kap.

I *fjärde punkten* är det fråga om familjemedlemmar till personer som avses i 5 § folkbokföringslagen (1991:481) och som inte är folkbokförda i Sverige.

Paragrafens *tredje stycke* anger att begränsningar i rätten till utbildning för de personer som avses i andra stycket följer av 2 §.

2 § De personer som avses i 1 § andra stycket 1 och 2 har rätt till utbildning i gymnasieskola och gymnasiesärskola endast om de har påbörjat utbildningen innan de fyllt 18 år. De har inte rätt till utbildning i kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare.

De personer som avses i 1 § andra stycket 4 har endast rätt till utbildning i grundskola, grundsärskola, specialskola och sameskola.

I paragrafen anges vissa begränsningar av den möjlighet till utbildning m.m. som följer av 1 §.

Första meningen i paragrafens *första stycke* motsvarar 6 § förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl. Möjligheten till utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan gäller endast om ungdomarna faktiskt har kunnat påbörja utbildningen före 18 års ålder. Första styckets andra mening motsvarar i sak den begränsning som gäller enligt den nämnda förordningen, dvs. de berörda personernas rätt till utbildning omfattar inte skolformerna för vuxna.

Enligt *andra stycket* har de som är familjemedlemmar till en person som tillhör en främmande makts beskickning eller lönade konsulat eller dess betjäning eller som avses i lagen (1976:661) om immunitet och privilegier i vissa fall endast rätt till utbildning i grundskola, grundsärskola, specialskola eller sameskola. Någon sådan begränsning gäller dock inte för de som är familjemedlemmar till en person som är medborgare i en EU/EES-stat. Barn till diplomater med EU-medborgarskap har således samma rätt till utbildning och annan verksamhet enligt skollagen som barn till andra EU-medborgare.

3 § Om en ansökan om uppehållstillstånd av en person som avses i 1 § andra stycket 1 avslås och beslutet om avvisning eller utvisning ska verkställas, ska personen anses som bosatt i landet under tiden fram till dess personen lämnar landet.

Den som håller sig undan så att ett beslut om avvisning eller utvisning inte kan verkställas ska inte anses som bosatt i landet.

Paragrafen motsvarar 9 § förordningen (2001:976) om utbildning, förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg för asylsökande barn m.fl.

4 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om deltagande i verksamhet enligt denna lag för personer som inte anses som bosatta i Sverige eller som inte har rätt till utbildning enligt 2 §.

Paragrafen motsvarar delvis 15 kap. 5 § i 1985 års skollag. Bemyndiganden av samma innebörd som i paragrafens första mening finns även i 11 kap. 10 och 19 §§ andra styckena, 12 kap. 6 § andra stycket samt 13 kap. 6 § i 1985 års skollag. Eftersom de genomgripande systematiska förändringar som skett innebär att även enskilda framdeles kan godkännas som huvudmän för de flesta skolformer omfattar bemyndigandet nu även enskilda huvudmän.

Hemkommun och hemlandsting

5 § Med en persons hemkommun avses i denna lag den kommun i vilken personen är folkbokförd.

För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun i vilken han eller hon stadigvarande vistas eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun i vilken han eller hon för tillfället uppehåller sig. Detsamma gäller den som är kvarskrivnen i en kommun enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

Med hemlandsting avses det landsting till vilket hemkommunen hör.

Paragrafen innehåller definitioner av begreppen hemkommun och hemlandsting och motsvarar 1 kap. 15 § i 1985 års skollag. I paragrafen fastställs bl.a. till vilken kommun en i landet bosatt person ska anses höra.

För en person bosatt i Sverige avses med hemkommun enligt bestämmelsen i *första stycket* den kommun i vilken vederbörande är folkbokförd.

Är personen inte folkbokförd i landet avses enligt *andra stycket* med hemkommun den kommun i vilken personen stadigvarande vistas. Det sistnämnda gäller även för en person som är kvarskrivnen i en kommun enligt 16 § folkbokföringslagen. Det rör sig här om fall då någon på grund av risk för brott, förföljelser eller allvarliga trakasserier trots flyttning från en ort till en annan får fortsätta att vara folkbokförd på den gamla folkbokföringsorten. Kvarskrivning kan också avse medföljande familjemedlemmar.

I andra stycket regleras slutligen också det fall då en person förutom folkbokföringsort även saknar stadigvarande vistelseort. I sådant fall ska med hemkommun avses den kommun där personen för tillfället uppehåller sig. I förarbetena till 1 kap. 15 § i 1985 års skollag framhölls att fall då någon inte ens har en stadigvarande vistelseort var exceptionella och att det var svårt att få till stånd en meningsfull skolgång i ett sådant fall. Skolplikten och rätten till utbildning ansågs emellertid medföra att dessa personer inte kunde ställas utanför regelsystemet (se prop. 1985/86:10 s. 31).

I *tredje stycket* definieras begreppet hemlandsting.

Utlandssvenska elever

6 § Med utlandssvensk elev anses i denna lag en elev vars vårdnadshavare stadigvarande vistas i utlandet och av vilka minst en är svensk medborgare.

Regeringen får meddela föreskrifter om att också annan ska anses som utlandssvensk elev.

Paragrafen motsvarar 1 kap. 17 § i 1985 års skollag.

Personer med begåvningsmässigt funktionshinder

7 § Det som i denna lag sägs om personer med utvecklingsstörning gäller även dem som har fått ett betydande och bestående begåvningsmässigt funk-

tionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom.

Personer med autism eller autismliknande tillstånd ska vid tillämpningen av denna lag jämföras med personer med utvecklingsstörning endast om de också har en utvecklingsstörning eller ett sådant funktionshinder som avses i första stycket.

I lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade finns bestämmelser om vissa andra särskilda insatser än utbildning.

Paragrafen motsvarar delvis 1 kap. 16 § i 1985 års skollag. För att ett barn med utvecklingsstörning ska tas emot i grundsärskolan krävs t.ex. enligt 6 kap. 5 § att barnet bedöms inte kunna nå upp till grundskolans kunskapskrav. Detta villkor gäller också för barn som avses i förevarande paragraf. Skolformerna grundsärskolan, gymnasiesärskolan och särskild utbildning för vuxna är således förbehållna elever med utvecklingsstörning och elever med betydande och bestående begåvningsmässigt funktionshinder på grund av hjärnskada, föranledd av yttre våld eller kroppslig sjukdom. Personer med autism eller autismliknande tillstånd kan, till skillnad från regleringen i 1 kap. 16 § i 1985 års skollag, endast tillhöra personkretsen för nämnda utbildningsformer om de också har en utvecklingsstörning eller ett sådant funktionshinder som anges i förevarande paragrafs första stycke.

Paragrafen behandlas i avsnitt 10.4.

Information om icke skolpliktiga ungdomar

8 § En hemkommun ska löpande hålla sig informerad om hur de ungdomar i kommunen som fullgjort sin skolplikt men som inte fyllt 20 år är sysselsatta, i syfte att kunna erbjuda dem lämpliga individuella åtgärder.

Kommunens skyldighet enligt första stycket omfattar inte de ungdomar som genomfört eller har fullföljt utbildning på nationella eller specialutformade program i gymnasieskola, gymnasiesärskola eller motsvarande utbildning.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om den behandling av personuppgifter som är nödvändig för att kommunen ska kunna genomföra sin skyldighet enligt första stycket.

Paragrafen har sin motsvarighet i 1 kap. 18 § i 1985 års skollag. Gymnasieskola och gymnasiesärskola kan dock här bedrivas såväl av en enskild som av en offentlig huvudman. Med anledning härav får begreppet ”motsvarande utbildning” en mer inskränkt betydelse än tidigare. Bestämmelsen har kommenterats i prop. 2004/05:2 s. 149.

Bestämmelser om handläggning

9 § I ärenden som avser myndighetsutövning mot någon enskild enligt denna lag ska följande bestämmelser i förvaltningslagen (1986:223) tillämpas:

- 14 § första stycket om en parts rätt att meddela sig muntligen,
- 15 § om anteckning av uppgifter,
- 16 och 17 §§ om en parts rätt att få del av uppgifter,
- 20 § om motivering av beslut,
- 21 § om underrättelse av beslut, och
- 26 § om rättelse av skrivfel eller liknande.

Bestämmelserna i 16 och 17 §§ förvaltningslagen gäller dock inte uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag.

Vad som sägs i första stycket gäller inte vid betygssättning. Bestämmelser om handläggning i samband med betygssättning finns i 3 kap. och i respektive skolformskapitel.

Paragrafen motsvarar delvis 2 a kap. 11 § i 1985 års skollag, vilket dock endast avsåg förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg. Reglerna i förvaltningslagen (1986:223) om handläggning av ärenden har hittills gällt i begränsad omfattning i skolan. Det beror på att verksamheten till en mindre del avser handläggning av ärenden. Reglerna är vidare inte tillämpliga i ärenden där beslutet överklagas i den ordning som gäller för laglighetspröv-

ning. För dessa ärenden gäller i stället de regler om handläggning som finns i kommunallagen eftersom förvaltningslagen är subsidiär gentemot annat lagstiftning. Eftersom förvaltningslagen är subsidiär finns det inte heller något hinder mot att i skollagen föreskriva att vissa regler i förvaltningslagen likväl ska gälla på skolområdet.

Förvaltningslagen gäller inte enskilda huvudmän. För att stärka elevernas rättssäkerhet har tidigare bestämmelser avseende förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg utvidgats till att gälla alla ärenden som rör myndighetsutövning mot enskilda enligt skollagen. De uppräknade bestämmelserna i förvaltningslagen blir således tillämpliga även i ärenden som överklagas genom kommunalbesvär. Paragrafen gäller även enskilda huvudmän, t.ex. ärenden vid fristående skolor om särskilt stöd och mottagande av elev. I jämförelse med motsvarande lagrum i 1985 års skollag utvidgas även förvaltningslagens tillämplighet enligt paragrafen på så sätt att hänvisning görs till 15 och 21 §§ förvaltningslagen.

I 14 § första stycket förvaltningslagen anges att om en sökande, klagande eller annan part vill lämna uppgifter muntligt i ett ärende ska han få tillfälle till det, om det kan ske med hänsyn till arbetets behöriga gång.

Enligt 15 § förvaltningslagen ska uppgifter som en myndighet får på annat sätt än genom en handling och som kan ha betydelse för utgången i ett ärende antecknas av myndigheten.

Enligt 16 § förvaltningslagen har en sökande, klagande eller annan part rätt att ta del av det som har tillförts ett ärende, med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen (1980:100).

I 17 § förvaltningslagen anges bl.a. att ett ärende inte får avgöras utan att den som är sökande, klagande eller annan part har underrättats om en uppgift som har tillförts ärendet genom någon annan än honom själv och han har fått tillfälle att yttra sig över uppgiften. Myndigheten får dock i vissa särskilt angivna fall avgöra ärendet utan att så har skett. Underrättelseskyldigheten

gäller även här med de begränsningar som följer av 14 kap. 5 § sekretesslagen.

Enligt 20 § förvaltningslagen ska ett beslut varigenom en myndighet avgör ett ärende innehålla de skäl som har bestämt utgången. Skälen får dock i vissa särskilt angivna fall utelämnas helt eller delvis.

I 21 § förvaltningslagen anges bl.a. att en sökande, klagande eller annan part ska underrättas om innehållet i det beslut varigenom myndigheten avgör ärendet, om det inte är uppenbart obehövt. Om beslutet går parten emot och kan överklagas, ska han underrättas om hur han kan överklaga det.

Ett beslut som innehåller en uppenbar oriktighet till följd av myndighetens eller någon annans skrivfel, räknefel eller liknande förbiseende, får enligt 26 § förvaltningslagen rättas av den myndighet som har meddelat beslutet. Innan rättelse sker ska myndigheten ge den som är part tillfälle att yttra sig, om åtgärden inte är obehövt.

I *andra stycket* har undantag från 16 och 17 §§ förvaltningslagen gjorts beträffande uppgifter som rör någon annan sökande i ett ärende om plats i verksamhet enligt skollagen. Bestämmelsen avser att klargöra att det inte är nödvändigt att ge alla sökande till t.ex. en plats i förskola rätt att yttra sig innan platsen ges åt någon viss av dessa (jfr prop. 1979/80:1 s. 405 f. och 566).

Av *tredje stycket* framgår att det för handläggning i samband med betygssättning finns särskilda regler i 3 kap. och i respektive skolförordningskapitel.

10 § I ärenden där beslut får överklagas enligt 26 kap. tillämpas utöver vad som följer av 9 § också 23–25 och 30 §§ förvaltningslagen (1986:223).

Paragrafen är ny. Den syftar i första hand på att reglera förfarandet när beslut som fattas av en rektor vid en skolenhet med enskild huvudman kan överklagas. Bestämmelsen har getts en allmän utformning och gäller i alla ärenden där beslut kan överklagas genom förvaltningsbesvär vilket bl.a. innebär att även

förfarandet vid överklagande av beslut som fattas av enskild huvudman träffas av bestämmelsen.

I 23 § förvaltningslagen anges att ett beslut överklagas skriftligt. I skrivelsen ska klaganden ange vilket beslut som överklagas och den ändring i beslutet som han begär. Skrivelsen ska vidare ges in till den myndighet som har meddelat beslutet. Den ska ha kommit in dit inom tre veckor från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om klaganden är en part som företräder det allmänna och beslutet överklagas till en länsrätt eller kammarrätt, ska överklagandet enligt lagrummet dock ha kommit in inom tre veckor från den dag då beslutet meddelades.

Enligt 24 § förvaltningslagen prövar den myndighet som har meddelat det överklagade beslutet om skrivelsen med överklagandet har kommit in i rätt tid. Har skrivelsen kommit in för sent, ska myndigheten avvisa den, om inte förseningen beror på att myndigheten har lämnat klaganden en felaktig underrättelse om hur man överklagar. Skrivelsen ska inte heller avvisas, om den inom överklagandetiden har kommit in till den myndighet som ska pröva överklagandet. I ett sådant fall ska denna myndighet vidarebefordra skrivelsen till den myndighet som har meddelat beslutet och samtidigt lämna uppgift om vilken dag skrivelsen kom in till den högre instansen.

Om skrivelsen inte avvisas enligt 24 § förvaltningslagen, ska enligt 25 § samma lag den myndighet som har meddelat beslutet överlämna skrivelsen och övriga handlingar i ärendet till den myndighet som ska pröva överklagandet.

Har en skrivelse med överklagande avvisats på grund av att den har kommit in för sent, får avvisningsbeslutet enligt 30 § förvaltningslagen överklagas i samma ordning som beslutet i huvudsaken. Har avvisningsbeslutet efter överklagande prövats av en högre instans, får den högre instansens beslut i frågan inte överklagas.

Talerätt

11 § Den som har fyllt 16 år har rätt att själv föra sin talan i mål och ärenden enligt denna lag.

Denna rätt gäller också ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare och överklagande av beslut i fråga om sådan utbildning även om sökanden eller klaganden inte har uppnått 16 års ålder.

Paragrafen är ny. Enligt bestämmelsen i *första stycket* har en underårig elev eller en annan person som har fyllt 16 år rätt att själv föra sin talan. Innan personen har uppnått 16 års ålder är det vårdnadshavaren som för personens talan.

Enligt förvaltningsprocessuella regler företräder vårdnadshavaren sitt barn som ställföreträdare med stöd av föräldrabalkens bestämmelser. Detta gäller enligt huvudregeln så länge barnet är omyndigt, dvs. till dess barnet fyller 18 år. Förevarande bestämmelse innebär att den ålder fram till vilken vårdnadshavaren ensam företräder barnet har sänkts till 16 år. Barnet har således från 16 års ålder en självständig rätt att överklaga domar och beslut enligt denna lag. Om den underårige har fyllt 16 men inte 18 år kommer i allmänhet både vårdnadshavaren och den underårige att ha ställning som part. Såväl en elev som elevens vårdnadshavare har i sådana fall en egen rätt att överklaga ett beslut även om de skulle ha motstridiga uppfattningar.

För vissa fall har åldern för när talerätt föreligger sänkts ytterligare. I *andra stycket* stadgas att denna rätt föreligger vid ansökan till gymnasieskolan, gymnasiesärskolan, kommunal vuxenutbildning, särskild utbildning för vuxna eller utbildning i svenska för invandrare samt vid överklagande av beslut i både ansökningsärenden och andra ärenden avseende sådan utbildning, oavsett om den underårige har uppnått 16 års ålder eller inte. En underårig kan i dessa fall ansöka om att t.ex. delta i utbildning utan vårdnadshavarens underskrift.

I fråga om utbildning för vuxna blir bestämmelserna troligen främst aktuella när ungdomar som kommer till Sverige hellre vill

delta i utbildning i svenska för invandrare än gå i gymnasieskolan. De ska då ha möjlighet att själva ansöka om att delta i utbildningen och t.ex. överklaga ett beslut i fråga om mottagande till utbildningen.

Anmälan till socialnämnden m.m.

12 § Huvudmannen för verksamhet som avses i denna lag och den som är anställd i sådan verksamhet, ska på socialnämndens initiativ i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs. I fråga om utlämnande av uppgifter gäller de begränsningar som följer av 13 § och sekretesslagen (1980:100).

Bestämmelser om skyldighet att anmäla till socialnämnden att ett barn kan behöva nämndens skydd finns i 14 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Paragrafen motsvarar i huvudsak 1 kap. 2 a § i 1985 års skollag. Den finns kommenterad i prop. 2002/03:53 s. 114.

Första stycket innehåller en bestämmelse om samverkan mellan olika verksamheter i frågor som rör barn som far illa eller riskerar att fara illa. Bestämmelsen har förtydligats genom att det nu uttryckligen anges att det är huvudmannen för verksamheten och anställda i verksamheten som på socialnämndens initiativ ska samverka med samhällsorgan, organisationer och andra som berörs i frågor om barn som far illa eller riskerar att fara illa.

Andra stycket innehåller en hänvisning till bestämmelserna om anmälningsskyldighet i socialtjänstlagen (2001:453). Syftet med hänvisningen är att öka kunskapen om anmälningsskyldighet inom verksamheter som rör barn och ungdomar enligt skollagen.

Enligt 14 kap. 1 § första stycket socialtjänstlagen bör var och en som får kännedom om något som kan innebära att socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd anmäla detta till nämnden. Myndigheter vars verksamhet berör barn och ungdom är emellertid enligt andra stycket samma lagrum skyldiga att genast anmäla till nämnden om de i sin verksamhet får känne-

dom om något som kan innebära att nämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Detta gäller även dem som är anställda hos en sådan myndighet. Sådan anmälningsskyldighet gäller också dem som är verksamma inom yrkesmässigt bedriven enskild verksamhet som berör barn och unga. Enligt fjärde stycket är myndigheter, befattningshavare och yrkesverksamma som anges i andra stycket skyldiga att lämna socialnämnden alla uppgifter som kan vara av betydelse för utredning av ett barns behov av skydd.

Tystnadsplikt

13 § Den som är eller har varit verksam i enskilt bedriven förskola, enskilt bedrivit fritidshem eller enskilt bedriven förskoleklass eller inom sådan enskilt bedriven verksamhet som avses i 22 kap. 10 § och 23 kap., får inte obehörigen röja vad han eller hon därvid har fått veta om enskildas personliga förhållanden.

Den som är eller har varit verksam inom annan enskilt bedriven verksamhet enligt denna lag än som avses i första stycket får inte obehörigen röja vad han eller hon i sådan elevhälsoverksamhet som avser psykologisk, psykosocial eller specialpedagogisk insats eller i särskild elevstödande verksamhet i övrigt har fått veta om någons personliga förhållanden. Han eller hon får inte heller obehörigen röja uppgifter i ett ärende om tillrättaförande av en elev eller om skiljande av en elev från vidare studier.

För det allmännas verksamhet gäller bestämmelserna i sekretesslagen (1980:100).

Bestämmelser om tystnadsplikt finns i 1985 års skollag i 2 a kap. 18 § (enskilt bedriven förskoleverksamhet och skolbarnsomsorg), 2 b kap. 11 § (enskilt bedriven förskoleklass) och 9 kap. 16 a § (fristående skolor), samt i 5 § lagen (1993:802) om entreprenadförhållanden inom skolan. Förevarande paragraf ersätter de uppräknade bestämmelserna och blir tillämplig beträffande fristående skolor, andra skolor med enskild huvudman och all annan enskilt bedriven verksamhet enligt skollagen,

även entreprenadverksamhet. Förslaget har behandlats i avsnitt 28.8.

Riksinternatskolor

14 § Efter ansökan från en kommun eller en enskild som har godkänts som huvudman för fristående skola med grundskola eller gymnasieskola och som bedriver utbildning vid en internatskola, får regeringen besluta att ge internatskolan ställning av riksinternatskola.

En riksinternatskola ska ha till uppgift att anordna grundskola och gymnasieskola eller endera av dessa skolformer, för i första hand utlandssvenska elever.

Regeringen får medge att huvudmannen för en riksinternatskola vid sidan av gymnasieskolan anordnar utbildning som leder fram till International Baccalaureate.

Enligt 1985 års skollag utgjorde riksinternatskolorna en särskild utbildningsform. Riksinternatskolorna har hittills reglerats i 10 kap. 1–1 c §§ i 1985 års skollag och förordningen (1991:1080) om riksinternatskolor. Enligt förslaget till ny skollag utgör riksinternatskolorna inte längre en särskild utbildningsform utan ingår i skolväsendet för barn och ungdomar. En riksinternatskola kommer således att utgöra grundskola och gymnasieskola eller endera av dessa skolformer. Samtliga bestämmelser som träffar dessa skolformer kommer även att gälla för riksinternatskolorna om inte annat följer av föreskrifter som utfärdas med stöd av 15 §.

Enligt *första stycket* kan en riksinternatskola bedrivas av en enskild eller en kommunal huvudman. Eftersom riksinternatskolorna nu kommer att ingå i skolväsendet för barn och ungdomar är det rimligt att en enskild huvudman som vill driva en riksinternatskola är godkänd av Statens skolinspektion såsom huvudman för de aktuella skolformerna enligt 2 kap. 6 §.

Andra stycket motsvarar 10 kap. 1 § andra stycket i 1985 års skollag med den skillnaden att riksinternatskolorna ska anordna

grundskola eller gymnasieskola eller endera av dessa skolformer. Enligt 1985 års skollag ska utbildningen motsvara dessa utbildningar.

Paragrafens *tredje stycke* motsvarar 10 kap. 1 b § i 1985 års skollag. I 16 § finns bestämmelser om ersättning från en elevs hemkommun för kostnader för elevens utbildning som leder fram till International Baccalaureate.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 28.9.

15 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om utbildningen vid riksinternatskolor. Regeringens föreskrifter får avvika från bestämmelser i denna lag.

Riksinternatskolornas speciella ställning i utbildningssystemet innebär att bestämmelserna för grundskolan och gymnasieskolan inte alltid kan tillämpas fullt ut. Som exempel kan nämnas att det behövs särskilda bestämmelser om urval och mottagande. Därför har ett bemyndigande tagits in i förevarande paragraf. I den mån bestämmelser som meddelas med stöd av bemyndigandet strider mot en bestämmelse i skollagen har bemyndigandet begränsats till föreskrifter som meddelas av regeringen.

Bestämmelserna behandlas i avsnitt 28.9.

International Baccalaureate

16 § En elevs hemkommun är skyldig att betala ersättning för kostnader för elevens utbildning till anordnare av utbildning som leder fram till International Baccalaureate (IB). Skyldigheten gäller dock endast utbildning för sådana elever som hemkommunen var skyldig att erbjuda gymnasieutbildning vid den tidpunkt då IB-utbildningen påbörjades och endast om utbildningsanordnarens avgifter till International Baccalaureate Office betalas av staten.

Om parterna inte kommer överens om annat ska ersättning utgå med ett belopp som regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer beslutar.

För internationella skolor som motsvarar gymnasieskolan finns särskilda bestämmelser om bidrag för IB-utbildning.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 5 kap. 26 a § i 1985 års skollag.

Överlämnande av betygshandlingar

17 § Huvudmannen för en fristående skola där betyg sätts ska lämna över elevernas betygshandlingar till deras hemkommuner.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela närmare föreskrifter om skyldigheten enligt första stycket.

Bestämmelsen är ny och ska garantera elever i fristående skolor rättssäkerhet vad gäller tillgång till betygshandlingar. Enligt paragrafens *första stycke* ska huvudmannen för en fristående skola där betyg sätts lämna över elevernas betygshandlingar till deras hemkommuner. Bestämmelsen ger elever i fristående skolor samma möjligheter som elever i offentliga skolor att om t.ex. ett originalbetyg går förlorat i efterhand kunna begära ut uppgifter om genomförd skolgång. De till hemkommunen överlämnade betygshandlingarna omfattas där – till skillnad från vad som gäller i fristående skolor – av offentlighetsprincipen enligt tryckfrihetsförordningen, sekretesslagen (1980:100) och arkivlagen (1990:782). I *andra stycket* finns ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela närmare föreskrifter om denna skyldighet. Bestämmelsen behandlas i avsnitt 28.11.

Informationsskyldighet

18 § Kommunen ska informera vårdnadshavarna om den förskola och om den verksamhet som avses i 23 kap. som kommunen anordnar eller vars huvudman kommunen har godkänt eller förklarat berättigad till bidrag. Informationen ska även avse möjligheten för enskilda att bedriva förskola eller sådan verksamhet

som avses i 23 kap. med bidrag från hemkommunen enligt 7 kap. 21 § samt 23 kap. 11 och 13 §§.

Paragrafen innebär en skyldighet för kommunen att informera om dels den förskola, dels den pedagogiska verksamhet som kan anordnas enligt 23 kap. som finns att tillgå inom kommunen. Informationsskyldigheten gäller oavsett om verksamheten anordnas av kommunen eller av en enskild huvudman. Informationen ska även avse möjligheten för enskilda att starta och driva såväl förskola som annan pedagogisk verksamhet med offentlig finansiering genom kommunalt bidrag.

Övriga bemyndiganden

19 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela ytterligare föreskrifter om organisationen av skolväsendet samt om huvudmännens befattning i övrigt med utbildning som avses i denna lag.

I fråga om organ för samverkan eller annan liknande verksamhet inom skolväsendet får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om att ledamöter i organet eller andra företrädare utses och entledigas av enskilda.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 15 kap. 1 § i 1985 års skollag. Eftersom de genomgripande systematiska förändringar som föreslås innebär att även enskilda huvudmän framdeles kan bedriva de flesta skolformer omfattar bemyndigandet dock här även enskilda huvudmän.

I 1985 års skollag anges särskilt i motsvarande paragraf att även omyndiga elever och sammanslutningar av dessa skulle betraktas som enskilda. Begreppet enskild föreslås nu definieras i lagen (1 kap. 7 §). Det finns därför inte längre något behov av att i bestämmelsen uttryckligen ange att omyndiga elever och sammanslutningar av sådana ska betraktas som enskilda vid tillämpningen av dessa bestämmelser, eftersom detta följer redan av definitionen i 1 kap. 7 §.

20 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om möjligheter att inom skolväsendet bedriva utbildning, som bygger på samverkan mellan olika skolformer inom skolväsendet eller mellan en sådan skolform och någon annan utbildningsform. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 15 kap. 3 § i 1985 års skollag. Eftersom de genomgripande systematiska förändringar som föreslås innebär att även enskilda huvudmän framdeles kan bedriva de flesta skolformer omfattar bemyndigandet dock här även enskilda huvudmän. Ett mera långtgående samarbete mellan olika former av utbildning innebär att olika regelsystem måste anpassas till varandra och förutsätter därför särskilda föreskrifter. Undantag från denna lags bestämmelser kan i vissa fall behövas. Paragrafen ger utrymme för detta.

21 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om försöksverksamhet inom skolväsendet. I sådana föreskrifter får göras undantag från organisatoriska bestämmelser i denna lag.

Undantag får göras även från andra bestämmelser i denna lag för att möjliggöra en försöksverksamhet med sådan utbildning i gymnasieskolan som inte utgörs av utbildning på nationella, specialutformade eller individuella program.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 15 kap. 4 § i 1985 års skollag. Eftersom de genomgripande systematiska förändringar som föreslås innebär att även enskilda huvudmän framdeles kan bedriva utbildning i de flesta skolformer omfattar bemyndigandet dock nu även enskilda huvudmän.

22 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får, utöver vad som i övrigt följer av denna lag, meddela föreskrifter om

1. att enskilda får sätta betyg, anordna provning samt utfärda betyg och intyg enligt de bestämmelser som gäller för skolväsendet,
2. att en myndighet i enskilda fall får besluta i sådana frågor som avses i 1, och

3. ytterligare villkor för att enskilda i sådana fall som avses i 1 och 2 ska få sätta betyg, anordna provning samt utfärda betyg och intyg.

Paragrafen motsvarar i huvudsak 15 kap. 8 § i 1985 års skollag.

23 § Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för huvudman för enskilt bedriven verksamhet enligt denna lag att lämna ekonomisk redovisning över verksamheten.

Regeringen får också meddela föreskrifter om vite för den som inte följer bestämmelsen om uppgiftsskyldighet i första stycket.

Paragrafen motsvarar delvis 15 kap. 11 § i 1985 års skollag.

24 § Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om bestämmandet av det bidrag som kommunerna enligt 7 kap. 21 §, 8 kap. 19 §, 9 kap. 34 §, 10 kap. 31 §, 15 kap. 11 § och 17 kap. 26 § är skyldiga att lämna till fristående förskolor och fristående skolor.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om skyldighet för kommunen att lämna uppgifter om verksamheten som behövs för beslut om bidrag till fristående förskolor och fristående skolor samt hur bidrag till en fristående förskola eller fristående skola eller annan enskild verksamhet har beräknats.

Paragrafen innehåller ett bemyndigande för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att meddela föreskrifter om bestämmande av det bidrag som kommunerna enligt bestämmelser i respektive skolformskapitel är skyldiga att lämna till fristående förskolor och fristående skolor. Avsikten är att regeringen i förordning ska precisera vilka kostnader som bidrag ska lämnas för inom ramen för de poster som ingår i grund- och tilläggsbelopp enligt de angivna lagbestämmelserna (se prop. 2008/09:171 s. 31 ff.).

25 § Vid extraordinära händelser i fredstid som har betydande inverkan på möjligheterna att under viss tid erbjuda utbildning eller annan verksamhet enligt denna lag, får regeringen meddela de föreskrifter som behövs för at till-

försäkra barn och elever den utbildning och annan verksamhet de har rätt till enligt denna lag. I sådana föreskrifter får undantag göras från bestämmelser om utbildningens utformning, omfattning och förläggning. Föreskrifterna ska vara tidsbegränsade.

Paragrafen saknar motsvarighet i 1985 års skollag.

Bemyndigandet i paragrafen tar sikte på sikte på sådana mycket allvarliga situationer när undervisning eller annan verksamhet måste ställas in för viss tid, till exempel för att förhindra smittspridning eller för att en betydande del av personalen insjuknat vid en epidemi. För att göra det möjligt att låta barnen eller eleverna ta igen det de gått miste om, kan det vara nödvändigt att till exempel föreskriva om tidsbegränsade undantag från bestämmelser om skolarbetets förläggning från måndag till fredag. Ett annat exempel kan vara en förlängning av pågående eller nästföljande läsåret om ett avbrott inträffar sent under ett läsår.

Bilaga – Konsekvensutredning

Konsekvensutredning avseende förslag till ny skollag – fristående skolor

1. Beskriv problemet och vad man vill uppnå (jfr 6 § 1)

Förskoleverksamhet med enskild huvudman och fristående skolor är en del av den gemensamma förskoleverksamheten och skolväsendet för barn och ungdomar. De nationella målen är desamma för alla elever oavsett huvudman, därför bör i princip samma villkor gälla för fristående verksamheter som för förskolor och skolor med kommunal huvudman. Fristående förskolor och skolor är en naturlig och självklar del av det svenska skolväsendet. Enligt dagens reglering arbetar dock inte kommunala och fristående verksamheter under samma villkor. Reglerna speglar inte de fristående förskolornas och skolornas ställning i dag.

Exempel på det är att skollagens regler om rektor som pedagogisk ledare eller behörighetskrav för studie- och yrkesvägledare inte gäller verksamheter med enskild huvudman, ej heller garanterat antal undervisningstimmar eller timplanen i grundskolan, elevers rätt till inflytande över utbildningen, disciplinära bestämmelser, regler om skolskjuts, elevvårdskonferenser liksom regler om skyldighet att lämna ut allmänna handlingar, arkivering respektive sekretessbestämmelser. Utgångspunkten i dagens bestämmelser är att regelverket för kommunala skolor bara gäller fristående huvudmän när det särskilt anges.

Framväxten av allt fler fristående förskolor och skolor har medfört mångfald, konkurrensutsättning och ökad valfrihet för föräldrar och elever. Valfriheten innebär att varje förskola eller skola måste förtjäna sina barn och elever. Fristående verksamheter är idag så etablerade att starka skäl talar för att villkoren för kommunala och fristående skolor så långt som möjligt ska vara lika. Regeringen vill skapa goda förutsättningar för att starta och driva enskild verksamhet. Principen om likvärdiga och rättvisa villkor för alla verksamheter oavsett huvudman, liksom elevers rätt till en likvärdig utbildning, ska stärkas. Lika villkor är en förutsättning för likvärdig utbildning, men det innebär inte att utbildningen måste vara likformig. Inom ramen för likvärdigheten ska skolor kunna vara olika, ha pedagogisk frihet och kunna utveckla sin egen profil. Förslaget till ny skollag syftar till att skapa en gemensam reglering oavsett huvudman, men med vissa möjligheter till undantag för fristående skolor.

2. Alternativa lösningar eller inte reglera alls (jfr 6 § 2)

Att behålla dagens skillnader i förutsättningarna för offentlig och bedriven verksamhet inom utbildningsväsendet medför fortsatta skillnader i förutsättningarna för olika anordnares verksamhet, liksom skillnader i rättssäkerheten för de barn och elever som deltar i verksamheterna. Skillnader i kvalitet, till följd av skillnader i regelverket riskerar att drabba barn och elever i berörda verksamheter.

3. Ange vilka som berörs av regleringen (jfr 6 § 3)

Huvudmän för pedagogisk verksamhet och barn- och ungdomsutbildning, anordnare av förskole- och fritidshemsverksamhet samt huvudmän inom den obligatoriska och frivilliga skolan för barn och ungdomar. Andra som berörs är Statens skolinspektion, Statens skolverk samt domstolar i den mån beslut överklagas.

4. Kostnader och andra konsekvenser, jfr regleringsalternativen (jfr 6 § 4)

Den förändrade regleringen anses inte innebära några ökade kostnader för företagen (verksamheter/skolor)

5. Sveriges medlemskap i Europeiska unionen (jfr 6 § 5)

Berörs inte.

6. Ikraftträdande m.m. (jfr 6 § 6)

Den nya skollagen beräknas kunna träda i kraft den 1 juli 2011.

7. Berörda företag (jfr 7 § 1)

En stor del av den verksamhet som bedrivs inom förskola och fritidsverksamhet och barn- och ungdomsutbildningen utförs av fristående skolor samt enskilt bedrivna förskolor, fritidshem och förskoleklasser. Enligt Statens skolverks statistik avseende läsåret 2008/09 är omfattningen följande:

Verksamhet/skolform	Antal inst./skolor		Antal barn/elever	
	Fri/ensk	% av alla	Fri/ensk	% av alla
Förskoleverksamhet				
Förskola	2 502	25%	78 005	18%
Familjedaghem	.	.	4 019	18%
Öppen förskola	60	13%	.	.
Skolbarnsomsorg				
Fritidshem	551	13%	31 354	9%
Familjedaghem	.	.	179	9%
Öppen fritidsverksamhet	85	15%	.	.
Skola				
Förskoleklass	475	14%	8 135	8%
Grundskola	667	14%	89 444	10%
Obligatorisk särskola	38	5%	557	4%
Gymnasieskola	414	44%	77 454	20%
Gymnasiesärskola	28	10%	481	5%

En och samma ägare/huvudman kan bedriva flera institutioner/skolor inom en eller flera verksamhets-/skolformer. En trend är framväxten av friskolebolag och koncerner som äger många skolor. Samtidigt är fristående skolor genomsnittligt sett mindre än kommunala skolor, t.ex. var det genomsnittliga antalet barn i en kommunal skola 200 medan de var 132 i en fristående grundskola. I gymnasieskolan var skolgenomsnittet 187 elever i fristående skolor att jämföra med 628 i kommunala gymnasieskolor.

8. Tidsåtgång och företagens administrativa kostnader (jfr 7 § 2)

Företagens (enskild verksamhet/fristående skolor) bedöms inte få en ökad administrativ börda genom förslaget till ny skollag, utöver en den insats som inledningsvis krävs för att tolka den nya lagstiftningen och göra de eventuella förändringar i verksamheten som det nya regelverket kräver.

9. Andra kostnader och förändringar till följd av regleringen (jfr 7 § 3)

Se p. 4 ovan.

10. Påverkan på konkurrensförhållanden (jfr 7 § 4)

Lika villkor för enskilda och fristående huvudmän i förhållande till offentligt driven verksamhet ger ökad konkurrens och valfrihet. Förslaget till ny skollag syftar till att skapa en gemensam reglering av skolväsendet, oberoende av huvudman och anordnare, men samtidigt ska det finnas möjligheter till undantag och avvikelser för att bevara ett utrymme för frihet och ny-tänkande. De anordnare som inte kan eller avser att följa de tillkommande krav som förslaget innebär får inte fortsätta sin verksamhet.

11. Övrig påverkan på företagen (jfr 7 § 5)

De föreslagna regeländringarna bedöms inte påverka företagen i övrigt.

12. Särskilda hänsyn till små företag (jfr 7 § 6)

Det bedöms inte finnas något behov av särskild hänsyn till små företag (verksamheter/skolor).